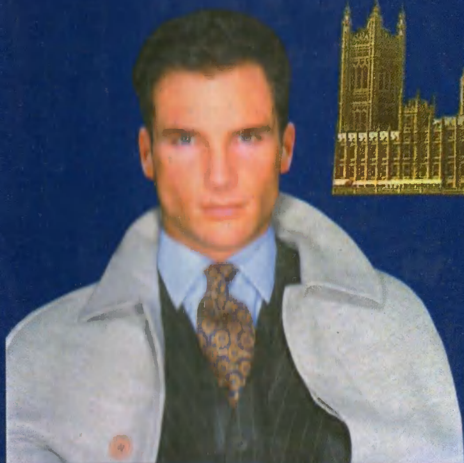
A. J. CRONIN

SUB STELE

A. J. CRONIN

SUB STELE

A. J. CRONIN

Sub stele

Traducere: ANDREI BANTAŞ

EDITURA ORIZONTURI

I.S.B.N. 973-9342-29-9

Tiparul executat sub comanda nr. 10 036

Compania Națională a Imprimeriilor
„CORESI" S.A. București
România

CARTEA ÎNTÎI

CAPITOLUL I

Cînd se trezi Martha, încă nu se luminase de ziuă şi era un frig de crăpau pietrele. Rafale de vînt îngheţat, venind dinspre Marea Nordului, izbeau în zidurile casei şi pătrundeau în cele două odăi prin crăpăturile ivite în urma unor vechi lăsări de teren. În depărtare se auzeau valurile spărgîndu-se de ţărm. În rest, nici un zgomot.

Martha zăcea nemişcată în patul din bucătărie. Se încordase toată, ca să se poată feri de apropierea lui Robert. De nenumărate ori, peste noapte, o treziseră zvîrcolelile şi accesele lui de tuse. O vreme mai rămase pe gînduri, apoi luă hotărîrea să înfrunte şi această nouă zi, înăbuşindu-şi ciuda împotriva bărbatului ei. Cu o sforţare, se dădu jos din pat.

Sub tălpile goale, pietrele pardoselii păreau de gheaţă. Îşi trase hainele pe ea cu mişcările iuţi ale unei femei voinice care nu împlinise nici patruzeci de ani. Dar efortul o obosi, făcînd-o să gîfîie. Acum nu-i mai era foame – ciudat cum de cîteva zile îi trecuse foamea cumplită care o chinuise atîta! În schimb îi era rău de moarte. Tîrîndu-şi picioarele pînă la chiuvetă, dădu drumul la robinet. De pe ţeavă nu se desprinse nici o picătură; apa îngheţase.

O clipă se simţi pierdută şi rămase locului, apăsîndu-şi cu mîinile bătătorite burta umflată şi privind prosteşte la zorile care mijeau şovăielnic. Pînă departe, în vale, se desluşeau uliţele minerilor. În dreapta, întunecat, oraşul Sleescale. Dincolo de el era portul, cu o singură lumină, rece şi ea, iar apoi marea, încă şi mai rece. Spre stînga – turnul de extracţie de la gura minei Neptun 17, profilat ca o spînzurătoare pe cerul palid al răsăritului. Silueta lui aspră domina oraşul, portul şi întinsul apelor.

Cutele de pe fruntea Marthei se adînciră. Greva ţinea de mai bine de trei luni. La gîndul mizeriei îndurate, femeia se întoarse brusc de la fereastră şi se apucă să aprindă focul. Dar asta nu era o treabă uşoară, ţinînd seama că nu avea decît lemne ude, aruncate de valuri la ţărm şi adunate de Sammy cu o zi înainte. Hughie îi adusese şi el nişte resturi de cărbune din halda de steril, dar erau mai mult gunoaie. Îi venea rău la gîndul că ea, Martha Fenwick, deprinsă întotdeauna

să ardă cărbune de Silkstone şi să vadă-n sobă un adevărat foc de miner, trebuia acum să se chinuie cu ciurucuri.

În cele din urmă izbuti totuşi să facă focul. Ieşi pe uşa din dos şi, izbind cu ciudă, sparse gheaţa care se prinsese iar pe butoiul cu apă. Umplu ceainicul, se întoarse în bucătărie şi-l puse pe foc.

Trecu mult pînă să fiarbă apa. Într-un tîrziu dădu în sfîrşit în clocot, şi Martha îşi turnă o ceaşcă plină. Ţinînd-o cu amîndouă mîinile, se aşeză pe vine în faţa focului şi începu să soarbă cîte-o înghiţitură. Apa fierbinte o încălzi, răspîndindu-i în trupul amorţit plăpînde şuvoaie de viaţă. Nu era la fel de bună ca ceaiul; nici vorbă că ceaiul era de o mie de ori mai gustos; şi totuşi, era bună şi apa fiartă. Simţea oarecum că-şi „revine". Limbile de flăcări care jucau în jurul lemnelor verzi luminară o fîşie rămasă dintr-un ziar vechi cu care aprinsese focul: „Deputatul Keir Hardie a întrebat în Camera Comunelor dacă guvernul nu intenţionează – date fiind proporţiile mizeriei din nord – să ia măsuri pentru a da şcolilor posibilitatea de a hrăni copiii nevoiaşi. I s-a răspuns că guvernul nu-şi propune să lase alimentarea copiilor pe seama autorităţilor şcolare". Citi ziarul într-o doară, sorbind înghiţitură cu înghiţitură apa fierbinte. Faţa ei suptă, numai piele pe os, nu exprima nimic – nici interes, nici nemulţumire; pur şi simplu nimic. Era de nepătruns ca taina morţii.

Deodată, se întoarse. Da, se trezise şi Robert. Stătea culcat pe o parte, cu faţa rezemată în palmă, după cum îi era obiceiul, şi se uita la ea. Se simţi din nou cuprinsă de ciudă. De la el i se trăgeau toate, toate, absolut toate. Îl apucă tusea, şi Martha ştiu că pînă atunci se stăpînise, de teamă să n-o supere. Nu era o tuse aspră, seacă, ci una adîncă, domoală, vlăguită de ani şi ani. Era o tuse intimă. De fapt se putea spune că-i semăna lui: nu-l chinuia, pusese stăpînire pe el oarecum cu blîndeţe. Îi umplea gura de flegmă. Rezemîndu-se în cot, Robert scuipă într-o bucăţică de ziar. Martha turba văzîndu-l mereu cum împarte ziarul *Tit-Bits* în pătrate, pe care le tăia meticulos, metodic, folosind cuţitul ei vechi de bucătărie cu plăselele de os. Îşi pregătea un stoc întreg, pe care-l împrospăta la timp, înainte de a i se sfîrşi. Îi cunoştea obiceiul: scuipa în pătrăţelul de hîrtie, cerceta rezultatul, apoi îl împăturea şi-l punea pe foc... îl zvîrlea în foc cu un fel de optimism. Cînd era culcat arunca hîrtiuţele peste marginea patului... Le ardea mai tîrziu, cînd se scula.

Martha se simţi deodată năpădită de ură împotriva lui şi împotriva tusei care-l întruchipa. Şi totuşi, se ridică, umplu iar cana cu apă clocotită, şi i-o dădu în mînă. El o luă fără nici un cuvînt.

Între timp se mai luminase. Primul lucru pe care-l amanetaseră fusese ceasul acela frumos ca un templu de marmură, cîştigat de tatăl ei ca premiu la multdisputatele campionate de popice. Fusese un om grozav tatăl ei şi un adevărat campion! Aşa, după ochi, Martha zicea că trebuie să fie ora şapte. Luă un ciorap lung de-al lui David, şi-l înfăşură în jurul gîtului, îşi puse şapca bărbătească, devenită a ei acum, apoi îşi trase pe ea paltonul jerpelit. Paltonul ăsta, măcar, era ceva, era al ei. Ea nu umbla şi nici nu umblase vreodată înfăşurată într-un şal. Orice s-ar fi întîmplat, era şi avea să rămînă o femeie demnă... toată viaţa.

Fără să-i adreseze un cuvînt, fără să-i arunce lui Robert măcar o privire, Martha ieşi, dar de astă dată pe uşa din faţă. Încordîndu-şi trupul ca să înfrunte vitejeşte săgeţile vîntului, porni spre oraş pe povîrnişul străzii Cowpen. Era mult mai frig afară, se lăsase un ger aspru. Mahalaua Teraselor era pustie, nu se vedea ţipenie de om. Trecu de cîrciuma Bun găsit, apoi de Middlerig, pe lîngă scările pustii ale institutului minier, pe care îngheţase scuipatul atîtor oameni – mărturie a dezbaterilor îndîrjite din ultima vreme. Pe peretele lateral scria cu cretă: „Mare miting la ora trei“. Era scrisul pontatorului Charley Gowlan – un om zdravăn cît muntele, dar beţiv şi păcătos.

O scutură un fior de frig. Încercă să iuţească pasul, dar nu putu. Copilul din pîntecele ei, neînsufleţit încă, greu ca plumbul, o trăgea, o apăsa în jos, o îndoia de şale. Să fii în starea asta! Şi cînd? Avea, doar, trei băieţi mari; pînă şi prîslea, David, mergea pe cincisprezece ani. Şi cînd colo, să rămînă iar grea! Strînse pumnii. Fierbea de indignare. Tot el fusese de vină, că venise acasă pe trei cărări, şi încăpăţînat, tăcut, o supusese, făcîndu-şi voia cu dînsa aşa beat cum era.

Mai toate prăvăliile din oraş erau închise. Multe n-aveau să deschidă nici mai tîrziu. Nici măcar cooperativa, unde-şi pierduse creditul după ce întinsese coarda la maximum. Dar parcă ce mai conta asta, de vreme ce avea în pungă un preţios ban de aramă? Cîte nu putea să cumpere cu moneda aceea de doi peni! Şi la Masters era de două zile închis; primise prea multe obiecte amanet – printre care şi lucrurile ei bune. De data asta, firma cu cele trei bile de alamă nu era dătătoare de speranţă. Şi nici Murchison, Dobbs ori Bates. Toţi închiseseră prăvăliile, toţi erau speriaţi. Pe toţi îi cuprinsese spaima de tulburări.

Coti pe strada Lamb, trecu peste drum de măcelăria Ramage şi apoi prin îngustul pasaj Scut, către abator. Cînd se mai apropie,

se lumină la faţă. Un bărbat într-o cămaşă cu mînecile suflecate şi încins cu un şorţ de piele mătura curtea. Era Hob.

– Azi ai ceva, Hob? întrebă cu glas liniştit.

Rămase locului, aşteptîndu-l să ridice ochii spre ea.

Hob o văzuse cu mult înainte, dar se încăpăţîna să stea cu nasul în jos, măturînd de zor băltoacele de pe ciment. Ieşeau aburi din braţele lui roşii şi asudate. Marthei nu-i păsa. Hob era băiat bun. Şi pe urmă, o cunoştea şi avea să facă el tot ce putea. Aşteptă.

– Nu ţi-a rămas vreo fărîmă, Hob?

Nu cerea mult, doar vreo bucată de prisos, un rest de măruntaie sau bojoci, ceva care de obicei se arunca la gunoi.

Hob se opri din măturat într-un tîrziu, dar nu se uită la ea. Îi era ciudă că trebuie s-o refuze.

– N-am nimic pe aici.

Martha se uită ţintă la el. Omul clătină din cap.

– Nimic, nimic. Ramage ne-a pus să tăiem vitele aseară la şase şi să cărăm totul la prăvălie. Cine ştie?! O fi auzit că mai împart pe la oameni cîte-un ciolan, fiindcă mi-a tras o săpuneală de-am crezut că nu mai scap teafăr!

Femeia îşi muşcă buzele. Vasăzică Ramage le tăiase orice putinţă de a pune o supă la fiert sau de a prăji şi ei o bucată de ficat. Pe chip i se aşternu îngrijorarea. Hob continua să măture în duşmănie.

Martha se îndepărtă, gînditoare. Iuţind din ce în ce pasul, se întoarse iar prin pasajul Scut şi de-a lungul străzii Lamb, apucînd-o către port. Înţelesese situaţia dintr-o privire. Rămase locului, în timp ce vîntul îi înfoia fusta, iar faţa pişcată de ger îi trăda deznădejdea. Nici vorbă să capete măcar o scrumbie; deşi, după multă amărăciune sufletească, se hotărîse să ceară de pomană de la familia Macer. Vasul Annie Macer era ancorat, în şir cu celelalte, îndărătul digului colţuros. Toate aveau plasele strînse, neatinse. „Se vede că din pricina vremii proaste“, gîndi lenevos Martha, şi ochii i se îndreptară către valurile întunecate care se zbăteau dincolo de dig. Nici un vas de pescari nu ieşise azi în larg.

Martha se întoarse fără grabă şi porni către casă, cu spinarea încovoiată. Acum era mai multă lume pe stradă. Oraşul începea să se dezmorţească. Cîteva căruţe se hurducau pe pavaj. Trecu pe lîngă ea Harkness de la şcoala din strada Bethel – un omuleţ cu cioc, ochelari cu ramă de aur şi îmbrăcat într-un palton gros; apoi un slujbaş de la Consiliul comunal, mergînd grăbit şi suflîndu-şi

în palme; pe urmă nişte muncitoare de la fabrica de frînghii, cu galenţi în picioare. Toată lumea o evita cu grijă, îi ocolea pînă şi privirea. Nu ştiau cine e. Ştiau însă că e din mahalaua Teraselor, izvorul necazurilor, mălura care de trei luni rodea oraşul. Tîrîndu-şi picioarele, Martha începu să urce dealul spre casă.

În faţa brutăriei lui Teasdale, un camion tras de un cal aştepta să fie încărcată pîinea pentru clientelă. Dan Teasdale, băiatul brutarului, scotea mereu din casă cîte-un coş plin cu franzele proaspete. Cînd ajunse în dreptul brutăriei, pe Martha o izbi aburul dulce de pîine caldă venind dinspre subsol. Se opri fără voie. Simţea că leşină de poftă. Tocmai atunci, Dan ieşea grăbit cu coşul încărcat. O văzu. Văzu şi foamea cumplită din ochii ei. Băiatul păli, şi un fel de groază îi împăienjeni ochii. Fără să stea pe gînduri, îi puse în mînă o franzelă.

Martha nu spuse nimic, nici măcar o vorbă, dar, urcînd pe strada Cowpen spre uliţa Sevastopol, ochii ei, care nu plîngeau niciodată, erau învăluiţi într-o ceaţă – ceea ce la alţii ar fi fost lacrimi de recunoştinţă. Îi era simpatic Dan, un flăcău cumsecade care lucra şi el în mina Neptun. Acum însă, de cînd cu greva, îl ajuta pe taică-su; el mîna calul şi ducea pîinea pe la clienţi. Adeseori schimba cîte-o vorbă cu David al ei. Gîfîind de pe urma urcuşului, Martha ajunse în pragul casei. Tocmai cînd pusese mîna pe clanţă, o opri glasul vecinei, Hannah Brace:

– Alice a lui madam Kinch are aprindere la plămîni.

Martha dădu din cap. De o săptămînă, copiii din mahalaua lor cădeau la pat răpuşi de pneumonie.

– Spune-i lui madam Kinch că o să trec pe la ea mai tîrziu, îi răspunse Martha intrînd în casă.

Ai ei erau sculaţi şi îmbrăcaţi; şi Robert, şi băieţii se strînseseră tuspatru în jurul focului. Dar, ca de obicei, ochii ei se opriră mai întîi asupra lui Sammy. Băiatul îi răspunse cu zîmbetul lui prietenos, care-i încreţea faţa, înecîndu-i ochii mici albaştri sub arcadele sprîncenelor. Nu era vesel zîmbetul lui Sammy şi trăda destulă amărăciune. Era băiatul cel mai mare, lumina ochilor ei; tăia cărbune la Neptun, deşi nu împlinise decît nouăsprezece ani.

– Ia te uită, spuse Sam făcîndu-i cu ochiul lui David. Ia uită-te pe unde a umblat maică-ta şi cu ce s-a ales. A făcut ea ce-a făcut, şi-a şterpelit o pîine pentru tine!

David zîmbi conştiincios din colţul lui. Era un băieţandru sfrijit, tăcut, cu o faţă albă şi prelungă, gravă şi încăpăţînată. Cum

stătea aşa aplecat deasupra vetrei, omoplații împungeau prin haină. Ochii lui mari şi negri aveau de obicei o expresie iscoditoare; acum însă, curiozitatea îi pierise în bună parte. Era în vîrstă de paisprezece ani şi mîna caii de la vagonete în sectorul Paradis al minei Neptun. Muncea nouă ore pe zi în subteran, făcînd naveta între frontul de lucru şi gura puțului, dar acum participa la grevă şi era rupt de foame.

– Ei, ce ziceți, băieți? continuă Sam. Nenea Sammy se antrenează pentru un număr senzațional: „Scheletul ambulant". Slăbeşte treizeci de livre pe săptămînă, aplică „sfaturile pentru femeile corpolente", ține cură straşnică de slăbire, şi cînd colo, mama voastră intră pe uşă cu un ospăț întreg în brațe. Ce se face bietul Sammy? Vai de capul lui! Nu-i aşa, măi Hughie?

Sprîncenele negre ale Marthei se încruntară.

– Aveți mare noroc că puteți mînca şi atîta, spuse ea începînd să taie jimbla.

Toți o priveau fascinați; chiar şi Hughie îşi ridică ochii de la ghetele vechi de fotbal, pe care le peticea. Şi doar nu era treabă uşoară să-i abați gîndurile lui Hughie de la fotbal! Era nebun după sportul ăsta. Juca centru înaintaş în echipa oraşului Sleescale (şi băgați de seamă că n-avea decît şaptesprezece ani!) cînd nu împingea la vagonete în sectorul Paradis al minei Neptun. Hughie nu-i răspunse lui Sam. Nu vorbea niciodată prea mult; era tăcut din fire, mai tăcut chiar decît taică-su, renumit pentru zgîrcenia lui la vorbă. Dar acum se uita la pîine.

– Vai, iartă-mă, mamă, spuse Sammy sărind şi luîndu-i farfuria din mînă. Nu ştiu ce-am avut de-am neglijat buna-cuviință. „Permiteți-mi, vă rog, spuse Ducele înveşmîntat în splendida uniformă a regimentului de husari din Tyneside".

Glumind astfel, îi oferi lui taică-su farfuria.

Robert luă o felie, se uită la ea, şi apoi la Martha.

– Dacă ai primit-o de la epitropi, atunci mie nu-mi trebuie.

Martha îi înfruntă privirea.

– Te întreb dacă pîinea asta ai primit-o de la epitropi, repetă el întrebarea, cu vocea sugrumată a unui om înfrînt.

Ea continua să-l privească, gîndindu-se la nebunia lui de a sacrifica pînă şi bruma lor de economii pentru sprijinirea grevei. Îi răspunse sec:

– Nu.

Sammy interveni cu o veselie zgomotoasă:

– Parcă are vreo importanţă; bănuiesc că, oricum, o s-o mîncăm cu toţii.

Cu aceeaşi veselie îndrăzneaţă înfruntă şi privirea lui taică-su.

– N-are rost să gîndeşti aşa, tată. Toate lucrurile au un sfîrşit. Şi la urma urmei, mie nici nu-mi pare rău. Eu vreau să lucrez, nu să şed aşa degeaba, de parcă n-aş avea mîini, şi să aştept să ne aducă mama de-ale gurii. Apoi, către David: Ei, domnule conte, luaţi un dumicat, vă rog. Nu vă codiţi. Altfel, tot îl aruncă, credeţi-mă.

Martha îi smulse farfuria din mînă.

– Nu pot să sufăr glumele astea, Sammy. Nu se cade să-ţi baţi joc de o mîncare cinstită!

Se încruntă la el, dar tot lui îi dădu bucata cea mai mare. Îi întinse apoi o felie lui Hughie, păstrînd pentru ea porţia cea mai mică.

CAPITOLUL II

Ora zece. David îşi luă şapca din cui, se strecură afară şi porni agale pe caldarîmul desfundat al uliţei Inkerman. Toate uliţele minerilor din Sleescale era botezate după glorioasele victorii din războiul Crimeii. Uliţa cea mai de sus, pe care locuia David, se numea Inkerman; a doua Alma; mai la vale era uliţa Sevastopol, iar ceva mai jos, unde locuia Joe, era uliţa Balaclava. David se ducea la Joe să vadă dacă nu vine „să facă un tur".

Vîntul se mai muiase, şi pe neaşteptate se ivi soarele dintre nori. Revărsarea abundentă de lumină îl încîntă pe David, deşi îi lua ochii, nedeprinşi cu ea. Înainte de grevă, de multe ori i se întîmpla ca iarna să nu vadă soarele zile în şir. Dimineaţa, cînd cobora în puţ, era întuneric; seara, cînd ieşea, tot întuneric.

Dar acum era o zi frumoasă, deşi cam rece. Îi umplea toată făptura de o lumină ciudată. Strălucirea asta îi evoca, într-un fel neînţeles, rarele zile cînd îl lua taică-su la pescuit, pe Wansbeck în sus. Departe de bezna şi murdăria din mină... crîngurile verzi de aluni... bolborosiri de apă cristalină...

– Priveşte, tată, priveşte! exclama el emoţionat cînd dădea cu ochii de vreun smoc de ciuboţica-cucului.

Coti pe uliţa Balaclava. Ca şi celelalte uliţe din mahala, Balaclava se întindea pe vreo jumătate de kilometru. Era o

adunătură de case murdare de piatră, mai toate negre de funingine, dar mînjite şi tărcate strîmb cu cîteva bidinele de var, acolo pe unde oamenii încercaseră să tencuiască crăpăturile mai noi şi mai mari. Hornurile pătrate păreau ameţite de băutură, atît erau de hîite şi dărîmate; din pricina tasării terenului, şirul lung de acoperişuri, altădată ordonat, unduia acum ca o mare cu valuri. Drept garduri, curţile aveau împrejmuiri din traverse de cale ferată putrezite, din buturugi despicate şi bucăţi ruginite de tablă ondulată – toate astea proptite cu mormane de zgură de steril de la mină. Fiecare curte avea closetul ei, şi fiecare closet căldarea lui de tinichea. Closetele apăreau ca nişte gherete de santinelă printre şirurile de case, la capătul cărora se aflau nişte cocioabe ridicate de mîini nedibace pe maidanul plin de hîrtoape, alături de şine. Cam pe la mijloc era gura puţului Neptun 17, şi îndărătul ei se întindea monotonia bărăganului Snook, puţin în pantă şi văluros pe alocuri. Era o pîrloagă plină de băltoace şi şanţuri, brăzdată de fostele exploatări la zi ale minei Neptun, de acum un veac. În mijlocul pîrloagei se căsca Groapa Scursorilor. De altfel, tot bărăganul Snook era legat de puţuri. Peste tot se înălţau răsuflătorile puţurilor, se revărsa sterilul din puţuri, se ridicau turnurile de extracţie de la gura puţurilor, totul vorbea numai de puţuri. Pe acest fundal, o frînghie cu rufe spălate te izbea ca un afront. Şirul acesta de rufe în culori vii – care albastre, care roşii – contrasta puternic cu posomorîta monotonie a bărăganului sordid, dînd întregului tablou o frumuseţe brutală, perversă.

Lui David îi erau toate prea bine cunoscute şi nu-l încîntau. Acum îi plăceau parcă şi mai puţin. Tot şiragul de case mohorîte, construite spate în spate, era învăluit într-un aer de apatie şi înfrîngere. Cîţiva cărbunari – Leeming Boxerul, Keeker Howe, Bob Ogle şi încă vreo doi care în vremuri bune alcătuiau „cenaclul cartoforilor“ – şedeau cu spatele rezemat de zid. Acuma nu jucau, pentru că le lipseau bănuţii, dar şedeau pe vine, ca şi cum ar fi jucat. Şedeau fără să schimbe o vorbă. Bob Ogle, care era tovarăş cu David în schimbul întîi de la sectorul Paradis, îl salută în timp ce-şi mîngîia căţeluşa pe cap.

– Cum o mai duci, Davey? i se adresă Leeming Boxerul.

– Cum o mai duci tu, Boxerule? zise David.

Ceilalţi mineri îl priveau pe David cu un fel de curiozitate, identificîndu-l în mintea lor cu taică-su, Robert, care-i făcuse să părăsească lucrul. Dar în faţa lor stătea un băiat palid, îmbrăcat

într-un costum ponosit, care pe deasupra îi rămăsese şi prea mic, legat la gît cu un fular de bumbac şi încălţat cu galenţii grei de la mină, ghetele fiindu-i amanetate. Nu-şi tunsese părul de multă vreme, şi încheieturile slabe ale mîinilor contrastau cu palmele umflate de muncă.

Le simţea privirea iscoditoare şi o înfrunta liniştit, îndreptîndu-se, cu o poză puţin sfidătoare, către casa cu numărul 19 – unde stătea Joe Gowlan.

Deasupra uşii era o firmă, pe care scria cu litere strîmbe: „Închiriem biciclete. Pompe funebre. Pensiune". David intră.

Joe şi cu taică-su, Charley Gowlan, tocmai îşi luau gustarea de dimineaţă. Pe masa de lemn se afla un castron cu plăcintă cu carne, alături un ceainic mare, o cutie de lapte condensat, începută, şi o franzelă, din care rupseseră vreo două hălci. Pe masă era o dezordine de necrezut; aceeaşi dezordine domnea în toată casa – două odăi unite de o scară perpendiculară. Murdărie, răvăşeală, mîncare din abundenţă, un foc care duduia în sobă, haine răspîndite peste tot, vase nespălate, miros de lenjerie murdară, de bere, prăjit, sudoare. Din toate se degaja senzaţia unei promiscuităţi confortabile.

– A, bună, băiete! Cum te mai simţi azi? îl întrebă Charley Gowlan înfundînd o bucată mare de carne în gura lui cît o şură.

Avea cămaşa de noapte băgată în pantaloni, bretelele îi atîrnau peste burta proeminentă, în picioare îşi pusese papucii de casă, tăiaţi dintr-un covor vechi. Gesticulînd cu pumnul roşu, uriaş, în care ţinea cuţitul, îl salută amabil din cap pe David. Charley era întotdeauna amabil. Charley Gowlan Mătăhălosul, pontatorul de la Neptun, era tare prietenos. Păcătosul ăsta se bătea pe burtă cu toată lumea; se avea bine şi cu muncitorii, şi cu Barras. Îi plăcea să facă de toate, de la gospodărie – dat fiind că rămăsese de trei ani văduv – şi pînă la vînătoarea de iepuri sau braconajul de somoni pe Coquet în sus.

David se aşeză, privindu-i pe Joe şi pe Charley cum mănîncă. Aveau o poftă grozavă: fălcile tinere ale lui Joe clefăiau metodic. Charley plescăia din buzele groase, întinzînd pe pîine sosul sleit al plăcintei. Oricît de tare se ţinea David, simţi că dinţii i se strîng şi-i lasă gura apă. Deodată, cînd erau pe sfîrşite, Charley încetă brusc curăţirea rămăşiţelor din castron şi i se adresă de parcă atunci i-ar fi dat prin gînd:

– Nu vrei să razi ce-a rămas pe fund, băiete?

David clătină din cap: un imbold ascuns îl făcu să refuze.
– Am luat gustarea de dimineață, zîmbi el.
– Ah, bine, dacă ai mîncat, desigur...
Ochii mici ca de porc, împlîntați în obrazul lui rotund și mare cît un obroc, clipiră șiret. Cînd termină masa, întrebă:
– Și ce mai zice taică-tu, acum, cînd e mai mult ca sigur că sîntem bătuți?
– Nu știu.
Charley linse cuțitul și oftă de mulțumire.
– Eh, am avut multe necazuri. Eu unul nu le-am dorit. Și nici Heddon nu le-a dorit. Nu e nici unul printre noi care să le fi dorit. Auzi vorbă, să stîrnești o furtună pentru niște echipament de protecție, și pentru un spor de salariu – o jumătate de peni la tonă! Eu am zis din capul locului că-i o prostie.
David se uită la el. Charley pontatorul măsura producția cărbunarilor; vasăzică era șef acolo la gura puțului. Lucra mînă-n mînă cu Heddon, agentul sindical de la Tynecastle. Știa el bine că nu e vorba numai de echipamentul de protecție și de sporul de o jumătate de peni la tonă. David rosti gînditor:
– Dar e multă apă în sectorul de la Băltoacă.
– Ha! Apă!
Charley zîmbi atotștiutor, cu gura lățită. Munca pe care o îndeplinea nu-l silea niciodată să intre în adîncuri; el ponta vagonetele la suprafață, cînd ajungeau scîrțîind la rampa de la gura puțului. Îi dădea mîna să facă pe atotștiutorul. Continuă :
– Sectorul Paradis a fost dintotdeauna o groapă umedă. Apa nu-i acolo doar de ieri, de-alaltăieri și nu cred să fie mai rău la Băltoacă decît în altă parte. Doar nu s-o fi speriind tat-tu de-o picătură de apă, ce naiba?!
Conștient de rînjetul batjocoritor al lui Charley, David își înghiți cu un efort indignarea.
– Muncește în apă de douăzeci și cinci de ani, așa că nu văd cum s-ar putea speria, spuse indiferent.
– Da, asta așa e, știu și eu prea bine. Bravo, băiete, că ții cu tat-tu! Dacă nici tu n-oi ține, Dumnezeu știe cine ar mai face-o. Și să nu crezi că eu îți găsesc vreo vină din asta. Ești băiat cu cap, zău!
Charley rîgîi zgomotos, se ridică, apoi se trînti greoi pe scaunul de lîngă foc, căscă, se întinse și începu să-și umple pipa de lut, tare afumată.

Joe şi cu David ieşiră.

– Lui ce-i pasă, că doar nu-l obligă nici dracu' să coboare în sectorul Paradis! comentă Joe obraznic de îndată ce închise uşa în urma lor. Nu i-ar strica deloc boşorogului să tot stea prin băltoace, cum sînt eu silit s-o fac.

– Nu-i vorba numai de umezeală, Joe, insistă David. Tu ştii ce zice taică-meu.

– Ştiu, ştiu! M-am săturat de cînd tot aud, şi pot să-ţi spun, Davey, că s-au săturat şi ceilalţi băieţi. Taică-tu are tot felul de idei în privinţa Băltoacei. El crede că ştie toate celea de-a fir-a-păr!

– În orice caz, ştie foarte multe, ascultă-mă pe mine, spuse David cu multă însufleţire. N-a pornit el la grevă doar aşa, ca să se distreze.

– El nu! Dar unii dintre băieţi, da, răspunse Joe. Se plictisiseră să mai muncească în apă şi li s-a părut că ar fi plăcut să mai schimbe puţin. Acuma, că le-a ieşit pe nas, şi-ar da şi capul, numai să poată începe iar lucrul. Oho, şi încă cum! Chiar dacă-n Băltoacă ar fi apă pînă-n tavan!

– Mă rog!... N-au decît să înceapă.

– Păi chiar asta or să şi facă, poţi să fii sigur, îi răspunse Joe cu acreală. Aşteaptă numai pînă la trei, cînd au mitingul. Dar nu te propti tu pe picioarele dindărăt. Poţi să mă crezi că mi s-a urît şi mie, ca şi ţie. Cu prima ocazie, o şterg de-aici. N-o să-mi putrezească mie oasele în gaura asta păcătoasă. Vreau să fac rost de ceva biştari şi plec în lumea largă.

David rămas tăcut. Se simţea indignat şi chinuit de gîndul că viaţa îi era potrivnică în toate privinţele. Şi el ar fi vrut să scape de la Neptun, dar nu în acelaşi chip ca Joe. Îşi amintea că Joe mai fugise o dată de acasă, şi-l adusese înapoi Roddam, subofiţerul de poliţie. Plîngea în hohote, dar taică-su tot l-a croit cu cureaua.

Continuară drumul în tăcere. Joe mergea fudul, cu mîinile în buzunare, făcînd paradă de forţa lui şi legănîndu-se ca un boxer. Era un flăcău bine făcut, cu doi ani mai în vîrstă decît David. Avea umerii laţi şi voinici, spinarea dreaptă, părul negru, cîrlionţat, şi ochii negri, vioi. Joe avea un fizic foarte plăcut şi era pe deplin conştient de acest lucru. Privirea îl arăta sigur de sine, chiar felul în care-şi punea şapca, şmechereşte, într-o parte, trăda îngîmfare, tupeu, agresivitate.

Curînd, reluă vorba:

– În viață, dacă vrei să te distrezi trebuie să ai bani, nu glumă! Și – te întreb eu: ce, în mină poți să faci bani? Pe dracu'! În orice caz, bani serioși nu poți scoate. Ei, și eu unul vreau să mă distrez. Pentru asta am nevoie de loz. Eu vreau să văd lumea, să-mi trăiesc viața. Tu da, ai noroc. Probabil c-ai să mergi la Tynecastle. Taică-tu vrea să te trimită la colegiu. Ni se pare că și asta-i o idee fixă pe care și-a băgat-o în cap. Eu însă trebuie să-mi port singur de grijă. Și să vezi tu dacă n-o să-mi port, zău așa! Știi care-i șmecheria? Să ajungi primul la potou, că de nu, ți-o ia altul înainte.

Brusc, puse capăt trăncănelii și-l bătu pe David zdravăn pe umăr. Îi zîmbi, și zîmbetul lui era prietenos, simpatic. Cînd voia, Joe știa să fie prietenos și simpatic ca nimeni altul. Ochii lui negri frumoși radiau o prietenie care-ți încălzea inima și ți-l înfățișau ca pe omul cel mai apropiat, regele băieților de treabă.

– Hai, Davey, mergem la bărci. Punem o undiță la mal, și pe urmă vîslim în larg, să vedem ce putem prinde.

O luară pe jos pe strada Cheiului, apoi săriră de pe faleză pe malul nisipos. Înapoia lor se întindeau niște dune înalte, formate din nisip amestecat cu bălăriile și păpurișul din Sărătură. Lui David îi plăceau dunele. În timpul verii, uneori, sîmbăta, după ce ieșeau din schimb și taică-su se ducea la cîrciuma Bun găsit, să bea un rînd cu ortacii, David se afunda în păpuriș. Stătea de unul singur și asculta cîntecul ciocîrliei. Lăsa cartea din mînă și scruta bolta azurie, în căutarea punctulețului care se înălța în văzduh. Și acum îi dădea inima ghes să se culce în păpuriș. Îl apucase iar amețeala. Îi căzuse ca un bolovan la stomac felia groasă de pîine caldă înfulecată cu lăcomie. Dar Joe ajunsese la dig. Urcară pe dig și se duseră în port. Cîțiva băieți din mahalaua Teraselor căutau cărbuni în apa murdară, scăzută acum, înaintea fluxului. Legaseră de o prăjină o căldare veche, ciuruită. Scormoneau fundul după bucățele de cărbune, căzute de pe șlepuri în vremea cînd activitatea era în toi. În lipsa alocației distribuite de mină de două ori pe lună, rîcîiau acum mîlul să găsească resturi de care altădată nici nu s-ar fi sinchisit. Joe se uita la ei, disprețuindu-i în taină. Rămăsese locului, cu mîinile înfipte în buzunare, cu picioarele larg desfăcute. Îi privea de sus. Pivnița lui era plină de cărbuni ca lumea, furați de la gura puțului. Îi furase chiar el, alegînd bucățile cele mai bune din morman. Pîntecele îi era plin de mîncare, și încă de mîncare bună. De asta avusese grijă taică-su, Charley. Există o singură cale s-o scoți la capăt: să pui mîna pe lucrurile care-ți trebuie, să le cauți,

să le înşfaci, nu să stai tremurînd de frig, leşinat de foame, şi să dai din colț în colț, cu slaba nădejde că o să se îndure ceva să-ți pice de la sine în căldare.

– Bună, Joe băiatule! strigă linguşitor Ned Softley. Era prostovanul care supraveghea ventilatorul sectorului Paradis. Nasul lung i se înroşise de ger, şi trupul puțintel îi era scuturat de frisoane. Rîse îmbietor. N-ai o țigară, frate Joe? Mor să trag şi eu un fum.

– Îmi pare al naibii de rău, exclamă Joe înțelegător şi pe dată mărinimos, dar asta-i ultima, frate Ned!

Scoase o țigară de după ureche, o privi trist şi o aprinse cu cel mai amabil regret. Dar cum se întoarse Ned cu spatele, Joe rînji. Bineînțeles că avea un pachet întreg de Woodbine în buzunar. Dar ce, era prost să-i spună lui Ned? Ferit-a Sfîntul! Rînjind încă, îşi relua plimbarea alături de David, cînd un strigăt îl făcu să se întoarcă brusc.

Era strigătul lui Ned, un geamăt ascuțit, de protest: după trei ceasuri de trudă sub şfichiuirile vîntului, izbutise aproape să-şi umple sacul şi tocmai dădea să-l încarce în spinare şi să pornească spre casă. Dar Jake Wicks fusese mai iute de mînă. Jake, o huidumă de vreo şaptesprezece ani, aşteptase liniştit să pună mîna pe cărbunele lui Ned. Ridică sacul de jos şi, sfidîndu-i pe băieți cu priviri bătăioase, porni nepăsător spre capătul portului.

Ceata flăcăilor se porni pe un cumplit hohot de rîs. Zău dacă s-a pomenit mai mare comedie! Auzi, să ia Jake bucățelele strînse de Ned Softley şi să plece cu ele aşa, ca nimic, în timp ce Ned țipa şi scîncea în urma lui ca un apucat! Mai mare haz nici că se putea! Şi cel mai tare dintre toți rîdea Joe.

Lui David însă nu-i venea să rîdă. Se făcuse alb ca varul la față.

– Nu-i drept să ia cărbunii ăia, murmură el. Sînt ai lui Softley, care a muncit pentru ei.

– Aş vrea să văd şi eu cui i-ar da mîna să-l oprească, răspunse Joe înecîndu-se de rîs. Doamne, ia uită-te la mutra lui Softley, uită-te numai nițel...

Tînărul Wicks înainta de-a lungul debarcaderului, cărînd cu uşurință sacul. Softley se ținea plîngînd după el, urmat de o gloată de zdrențăroşi care se tăvăleau de rîs.

– E cărbunele meu, se smiorcăia Softley întruna, cu lacrimile prelingîndu-i-se pe obraji. Eu l-am cules din noroi, zău că da, ca să aibă mama foc în vatră...

David își încleștă pumnii și făcînd un pas într-o parte îi tăie calea lui Jake Wicks. Acesta se opri brusc.

– Ce-i mai fi vrînd și tu? întrebă el bățos.

David scrîșni din dinți.

– Îs cărbunii lui Ned. Nu poți să-i iei așa. Nu-i frumos. Și nici drept.

– Ei, nu mă-nnebuni! făcu Wicks netulburat. Și cine mă oprește?

– Eu.

La toți le pieri rîsul. Jake lăsă cu grijă sacul jos.

– Tu, mă?

David încuviință scorțos din cap. Era atît de încordat, încît nici nu mai putea vorbi. Fierbea de mînie văzînd nedreptatea pe care i-o făcea Jake lui Ned.

Jake Wicks era cogeamite flăcăul, cîntărea pe puțin zece kilograme mai mult decît David și era cu un cap mai înalt. Și pe urmă, era aproape un bărbat, în orice caz fuma, înjura și bea cot la cot cu bărbații. Dar lui David nu-i păsa. Nimic nu mai conta, absolut nimic, decît atît: să nu-l persecute Wicks pe Softley.

Adresîndu-i obișnuita provocare la bătaie, Wicks întinse pumnii. Îi strînse unul peste altul și-l pofti pe David să-i despartă dacă poate.

David iscodi fața rotundă, buboasă a lui Jake, străjuită de o claie de păr cîlțos. Îl vedea acum mai bine ca oricînd. Printre coșurile de pe pielea lui bolnavă, David distingea punctele negre, murdare. Zări un urcior care începea să-i umfle pleoapa stîngă. Apoi, cu iuțeala fulgerului, desfăcu dintr-o lovitură pumnii lui Jake și-l pocni drept în nas.

Strașnică lovitură! Toată lumea văzu cum pumnul drept îi turti nasul lui Jake, de-l podidi sîngele. Gloata urlă, și pe David îl trecu un fior de bucurie sălbatică.

Jake se dădu înapoi, scutură din cap cum face un cîine ud, și apoi se năpusti orbește, agitîndu-și brațele ca o moară de vînt.

Tocmai atunci, cineva care stătea mai la o parte și se uita îi preveni cu un strigăt:

– Păzea, băieți!

Uite-l pe Plînsa!

David avu o clipă de șovăială, întoarse puțin capul, și în clipa aceea pumnul lui Jake îl izbi drept în tîmplă. Deodată văzu totul ca printr-o ceață misterioasă, simți că i se învîrtește capul; un

moment i se păru că se prăbuşeşte în adîncul minei, atît de brusc îl învăluise întunericul, atît de tare îi vuiau urechile. Pe urmă leşină.

Băieţii îi mai aruncară o privire lui David, apoi se împrăştiară în grabă. Şi Ned Softley se grăbi să plece, dar îşi luă cărbunii.

Între timp se apropie Plînsa. Se plimbase pe ţărm, privise la jocul valurilor pe nisip. Lui Iisus Plînsa îi era tare dragă marea. În fiecare an îşi lua de la mină zece zile concediu, pe care le petrecea la Whitley Bay, plimbîndu-se în sus şi-n jos pe mal. Purta în faţă şi-n spate cîte o pancartă cu citatul lui preferat: „Iisus plîns-a pentru păcatele lumii“. Acelaşi citat stătea scris cu litere de aur şi pe frontispiciul casei lui. De aceea, deşi de fapt se numea Clem Dickery, oamenii îl ştiau de Iisus Plînsa, ori mai pe scurt Plînsa. Spre deosebire de ceilalţi mineri, Plînsa nu locuia în mahalaua Teraselor. Nevastă-sa, Susan Dickery, făcea plăcintă cu carne de berbec şi o vindea într-o dugheană de la capătul străzii Lamb. Deasupra plăcintăriei locuiau ei. Susan îndrăgise un citat mai sever: „Pregăteşte-te, căci fi-vei chemat în faţa Domnului“. Îl avea tipărit pe toate pungile în care ambala marfa. De aici se născuse la Sleescale şi zicala: „Mănîncă plăcintă de la madam Dickery şi pregăteşte-te să fii chemat în faţa Domnului“. Dar plăcintele erau foarte bune. Lui David îl plăceau. Şi-i plăcea şi Clem Dickery. Plînsa era un mic fanatic, dar liniştit de felul lui. Şi cel puţin nu era ipocrit.

Cînd îşi reveni, clipind năuc, David îl văzu pe Plînsa aplecat asupra lui, pocnindu-i palmele şi veghindu-l întristat şi grijuliu.

– Mi-a trecut, zise David ridicîndu-se într-un cot, dar încă lipsit de vlagă.

Neobişnuit de discret, Plînsa nici nu pomeni de încăierare, în schimb îl întrebă de cînd n-a mai mîncat.

– De azi-dimineaţă, îi spuse David. Am luat gustarea...

– Te poţi ţine pe picioare?

David se ridică de-a binelea, sprijinindu-se de braţul lui Plînsa. Se clătină, dar căută să-şi mascheze nesiguranţa cu un zîmbet.

Plînsa îl privi sumbru. El nu ocolea adevărul, aşa că-i spuse:

– Eşti slăbit de nemîncare. Vino acasă la mine.

Ţinîndu-l de braţ, îl conduse încet pe David, peste dunele de nisip, pînă în strada Lamb.

În bucătărie la Plînsa, David se aşeză la masă. Aici se ţineau faimoasele „întruniri din bucătărie“. De pe pereţi, tablourile alegorice colorate ţipător îşi trimiteau flăcările: TRÎMBIŢA DIN

ZIUA DE APOI, SCAUNUL JUDECĂȚII DE APOI, CALEA BINELUI ȘI CALEA RĂULUI. Toate tablourile erau semănate cu sumedenie de îngeri blonzi, asexuați, defilînd țanțoși în veșmintele lor imaculate, în sunetele trîmbițelor de aur. Îngerii erau scăldați în lumină; dar nu lipsea nici bezna: printre ruine de coloane corintiene răgeau fiarele întunericului năpustindu-se asupra gloatei tremurătoare înghesuite pe marginea gheenei.

Pe polița căminului atîrnau smocuri de ierburi și alge, puse la uscat. Plînsa cunoștea toate buruienile de leac, le strîngea cu osîrdie, fiecare la timpul potrivit, căutîndu-le cu luare-aminte pe sub gardurile vii și iscodindu-le cu răbdare pe sub stînci. Acum stătea lîngă foc. Pusese niște mușețel să fiarbă într-un ceainic mic, pestriț. Cînd a fost gata ceaiul, a umplut o ceașcă și i-a oferit-o lui David. Apoi, fără o vorbă, a plecat și l-a lăsat singur.

David bău fiertura. Era amară, dar aburul era parfumat. Îl încălzea, îl îmbărbăta și-l mîngîia. Îi șterse amintirea dureroasă a încăierării, dar îl făcu să simtă ghearele foamei. Tocmai atunci se deschise ușa, și Plînsa se întoarse însoțit de nevastă-sa. Era ciudat cît de mult semăna cu el. Mică de statură, curată și îngrijită, îmbrăcată în negru de sus pînă jos, cu mișcări puține și cumpănite, mai avea comun cu soțul și expresia serioasă și liniștită a feței. În tăcere, așeză dinaintea lui David o farfurie cu două plăcinte calde cu carne de berbec și turnă cu grijă pe fiecare niște sos fierbinte dintr-o căniță smălțuită.

– Mănîncă-le încet, îl sfătui blînd.

Apoi se trase lîngă bărbatul ei. După o clipă de șovăială, David se așternu pe mîncare. Cei doi soți se țineau deoparte, dar nu-l scăpau din ochi.

Plăcintele erau minunate, sosul – gustos și picant. După ce înghiți și ultima fărîmiță dintr-o plăcintă, David ridică deodată ochii și îi văzu cu privirile ațintite asupra lui. Plînsa rosti cu glas scăzut un alt citat din *Biblie*: „Eu te voi hrăni și pe tine, și pe ai tăi. Și El îi mîngîie și le grăi cu inimă bună“.

David încercă să-și exprime recunoștința printr-un zîmbet; dar ceva neînțeles, poate mirarea în fața bunătății lor neașteptate, îi puse un nod în gît. În sinea lui se blestemă singur pentru asta, dar n-avea încotro. Îl năpădi un val de simțiri, amintirile atîtor necazuri prin care trecuse și el, și toți ceilalți în ultimele trei luni. Îl apucă groaza amintindu-și cum se caliceau la fiecare cheltuială, cum amanetaseră tot, cum se iscase dușmănia ascunsă dintre părinții lui – maică-sa mînioasă, taică-su încăpățînat.

David n-avea decît paisprezece ani. Cu o zi înainte mîncase un nap din grădina lui Liddle. În lumea asta plină de bogății și frumuseți, el umblase pe cîmp și scormonise pămîntul ca jivinele, să-și astîmpere foamea cu un nap.

Își sprijini capul în mîna firavă. Pe neașteptate, se născu în sufletul lui năzuința pătimașă de a face ceva... ceva care să pună capăt la toate astea... ceva care să lecuiască omenirea și s-o înalțe. Trebuia s-o facă, și avea s-o facă. O lacrimă i se prelinse pe obraz și picură în sosul de plăcintă. Pe pereți, îngerii suflau în trîmbiță. David își suflă nasul, rușinat.

CAPITOLUL III

La unu și jumătate, prînzul era pe sfîrșite în vila Law. Ținîndu-se drept pe scaun, cu genunchii goi sub fața de masă albă de damasc și abia atingînd cu botinele covorul gros, roșu, lucrat la Axminster, Arthur continua să-și ațintească asupra lui taică-su privirile tandre, tulburate de emoție. Tensiunea ascunsă din atmosferă, presimțirea unei furtuni iminente, îl speria, aproape îl paraliza. Așa cum i se întîmpla întotdeauna înaintea unei crize de nervi, pofta de mîncare îi dispăruse, îl îngrețoșa pînă și ideea de a se preface că gustă din bucate. Știa că astăzi urma să se întrunească muncitorii, muncitorii tatălui său, care ar fi trebuit să lucreze cu cinste și credință în mina lui. Știa că de această întrunire de după-masă depinde totul: dacă minerii vor hotărî să se întoarcă la lucru, sau dacă va mai continua greva asta îngrozitoare. La gîndul acesta, îl străbătu un fior de neliniște. Îi citeai în ochi atașamentul fierbinte față de taică-su.

Mai aștepta și invitația de a-și însoți tatăl la Tynecastle. De la zece dimineața, cînd auzise porunca dată lui Bartley să pregătească docarul, tot aștepta. Contrar obiceiului, taică-su nu-l invită. Se ducea la Tynecastle, la familia Todd, dar pe el nu-l lua. Era o situație de neîndurat.

La masă se desfășura o palidă și calmă conversație, dirijată și dominată de taică-su. Conversația aceasta potolită fusese menținută pe toată durata grevei. Se abordau subiecte cu totul anodine – eventual concertul cu oratoriul *Messia*, pe care îl va da asociația corală, sau dacă noua doctorie îi face ori nu bine mamei,

sau cît de frumos sînt întreținute florile pe mormîntul bunicii – și întotdeauna conversația rămăsese calmă, de un calm desăvîrșit. Richard Barras era un om calm. Fiecare acțiune a lui dovedea o neclintită stăpînire de sine. Stătea în capul mesei, cu o liniște de piatră, de parcă greva ce ținea de trei luni la mina Neptun, proprietatea lui, ar fi fost o simplă ciorovăială. Se ținea foarte drept în jilțul lui cu speteaza înaltă – de aceea se ținea și Arthur atît de drept – și mînca brînză, țelină din grădina lui și biscuiți Bath Oliver. Meniul era simplu. De fapt, tot prînzul era simplu. Lui Barras nu-i plăceau decît mîncărurile cele mai simple – feliuțe subțiri de rasol, șuncă, un cotlet de berbec, fiecare la rîndul lui; pentru că îi mai plăcea ceva: toate lucrurile să aibă o rînduială a lor. Nu putea să sufere risipa la masă și nici ostentația. De fapt nici nu permitea să se manifeste o asemenea tendință. Înghițea bucatele cu un aer aproape absent, strîngîndu-și din cînd în cînd buzele roșii, subțiri, și ronțăia țelina cu dinții lui sănătoși.

Nu era prea voinic, dar avea un bust bine clădit, brațe groase și palme mari. Înfățișarea lui degaja un aer de puternică vitalitate. Fața îi pocnea de sănătate. Avea gîtul atît de scurt și musculos, încît capul părea că i se înfundă în piept ca într-un butoi. Părul sur ca oțelul era tuns scurt, pomeții obrajilor – proeminenți, iar ochii – neobișnuit de pătrunzători și concentrați. Avea înfățișarea omului din nord: masivă, dură, aproape colțuroasă.

Era omul convingerilor ferme, adept pînă-n măduva oaselor al credinței evanghelice; păzea cu străşnicie duminica, se ruga în fiecare seară împreună cu întreaga familie și citea uneori din Sfînta Scriptură așa de frumos, încît lui Arthur îi dădeau lacrimile. Mărturisea fără jenă că în tinerețe scrisese și el imnuri religioase. De fapt Barras mărturisea orice fără jenă. Așa cum stătea acum, proiectat pe fundalul peretelui în care era îngropată orga americană (o orgă mare, galbenă, frumos lustruită, pe care o cumpărase din dragoste pentru Händel și o montase cu multă cheltuială în peretele sufrageriei), Richard Barras iradia integritatea morală. Arthur se simțea adeseori pătruns de această iradiere. Își adora tatăl. Pentru Arthur, taică-su reprezenta absolutul, era ca Dumnezeu din ceruri.

– Hai, Arthur, mănîncă-ți odată budinca! îl ocărî cu blîndețe mătușa Carrie, făcîndu-l să-și îndrepte din nou ochii nedumeriți către farfurie.

Era o papară făcută din resturi de prăjitură, mai mult din bucățele arse, și Arthur nu putea s-o sufere. Se luptă totuși cu ea,

nădăjduind că taică-su o să-l observe şi o să fie mulţumit de el. Hilda îşi terminase porţia şi privea drept înainte, cu ochii ei negri, întunecaţi şi severi. Zîmbitoare şi deschisă, Grace savura în sinea ei o tainică bucurie.

– Richard, te înapoiezi pînă la ora ceaiului? îl întrebă respectuos mătuşa Carrie.

– Da! La cinci.

Concizia exprimării, ca şi glasul trădau o mare stăpînire de sine.

– Bine, Richard.

– Ar fi poate bine s-o întrebi pe Harriet dacă are să-mi dea vreun comision.

– Bine, Richard.

Mătuşa Carrie aprobă din cap. Încerca întotdeauna o bucurie, ba chiar o adevărată pasiune de a i se supune lui Richard; şi pe deasupra, avea obiceiul de a da din cap. Îşi ţinea capul mai mult plecat într-o parte, ca simbol al supunerii. Supunere faţă de tot şi de toate; dar mai ales faţă de soarta ei pe lumea asta. Fără doar şi poate, mătuşa Caroline Wandless îşi cunoştea bine lungul nasului. Cu toate că se trăgea dintr-o familie de vază din comitatul Northumberland, nu făcea deloc caz de asta. La drept vorbind, nu făcea caz de nimic, nici măcar de faptul că era cumnata lui Richard. Vedea de copii, în fiecare dimineaţă făcea lecţiile cu ei în sala de clasă, veghea la patul lor cînd se îmbolnăveau, o servea pe Harriet ca pe-o prinţesă, gătea tot felul de bunătăţi, îngrijea florile, ţesea ciorapi, împletea fulare groase şi dădea la spălat rufele tuturor celor din casă. Şi toate astea le făcea cu un nobil aer de supunere. Cu cinci ani mai înainte, cînd Harriet căzuse la pat, mătuşa Carrie venise la vila Law şi se făcuse utilă, ca şi altădată, cînd fusese Harriet lăuză. Împlinise patruzeci de ani, începuse să se îngraşe, faţa îi era destul de dolofană, deşi cam palidă, fruntea i se încreţea în zbîrcituri cînd se încrunta din pricina grijilor, părul – fără culoare şi cam neîngrijit; dar ştia să se facă utilă. Beneficiase probabil de nenumărate ocazii de a-şi afirma personalitatea. Dar niciodată nu-şi îngăduise să uite că nu se bucură de independenţă materială şi deprinsese toate micile chichiţe ale oamenilor în situaţia ei. În camera ei avea un ceainic şi o mică provizie personală de biscuiţi; în timp ce restul familiei stătea de vorbă, ea ieşea în tăcere, fără să fie observată, lăsînd impresia că şi-a dat deodată seama că n-are ce căuta acolo. În public vorbea cît mai oficial cu

slugile, dar în particular li se adresa cu blîndețe, chiar cu familiaritate, folosind o manieră plăcută, menită să le capteze bunăvoința:

– Ascultă, Ann, n-ai vrea să-ți dau bluza asta? Zău, fetițo, n-am pus-o decît de vreo două ori...

Avea banii ei, dar nu cine știe ce: o rentă de vreo sută de lire pe an, de la niște *obligațiuni* de stat. Se îmbrăca întotdeauna în gri, ba chiar în aceeași nuanță. Șchiopăta puțin, pentru că suferise în tinerețe un accident de trăsură. Circulau unele zvonuri vagi, de altfel lipsite de orice temei, cum că tot atunci i s-ar fi întîmplat ca un gentleman să-și bată joc de ea. Îi plăceau la nebunie băile fierbinți și nu era seară în care să nu se afunde în cadă. Era însă obsedată de teama că s-ar putea ca odată Richard să aibă nevoie de baie tocmai cînd o ocupă ea. Uneori gîndul ăsta se transforma într-un coșmar, din care se trezea albă ca varul și scăldată în sudori reci, convinsă că Richard a și văzut-o în baie.

Barras îi inspectă cu privirea pe comeseni. Nu mînca nici unul.

– Nu vrei un biscuit, Arthur? întrebă el apăsat, cu mîna pe capacul de argint al unui butoiaș de sticlă.

– Nu, mulțumesc, tată.

Arthur înghiți nodul care i se pusese în gît. Tremura tot.

Richard își turnă apă ridicînd paharul cu mîna lui fermă. Apa părea mai limpede și mai rece în mîna lui. O bău încetișor.

În liniște, Richard se ridică și părăsi încăperea.

Arthur abia se ținea să nu plîngă. De ce, de ce nu-l lua taică-su la Tynecastle? Și tocmai astăzi, cînd tînjea să se afle alături de el... De ce nu-l lua și pe el la familia Todd? Era clar că taică-su avea treabă cu cel mai vechi prieten al lui, inginerul de mine Adam Todd. Dar asta n-avea importanță, pentru că în orice caz l-ar fi putut lua și pe el, lăsîndu-l apoi să se joace cu Hetty. Cu moartea în suflet, se învîrti fără rost prin hol, încăpere pe care mătușa Carrie o numea întotdeauna antreu. Se uita țintă la desenul pe care-l alcătuiau dalele negre și albe ale pardoselii, la tablourile frumoase de pe pereți. Mai trăgea încă nădejdea să-l ia la Tynecastle, deși în adîncul inimii lui știa bine că nu mai are nici o șansă. Urcînd scările țanțoșă, cu o carte în mînă, Hilda se dusese direct în camera ei. Dar asta n-avea importanță. Nici el nu ținea prea mult la Hilda, nici ea la el. Era prea bruscă, severă și nici una, nici două, sărea în sus de nu puteai să stai de vorbă ca lumea cu ea; parcă mereu s-ar fi dat o bătălie lăuntrică în ea, parcă mereu

s-ar fi hărțuit cu un dușman nevăzut. Deși n-avea mai mult de șaptesprezece ani, cu trei luni în urmă, puțin înainte de începerea grevei, își făcuse coafură montantă. De atunci părea și mai distantă. Arthur simțea că Hilda nu e făcută să fie iubită. Nici prea frumoasă nu era. Era aspră și-ți lăsa impresia că disprețuiește totul. Pielea ei era măslinie și n-avea un miros plăcut.

În timp ce se învîrtea prin hol, din sala de clasă coborî Grace. Ținea un măr în mînă.

– Hai să mergem să-l vedem pe Boxer. Zău, haide, Arthur! se rugă ea.

Arthur se uită de sus la Grace. Era cu un an mai mică decît el – împlinise unsprezece ani – și cu un cap mai scundă. O invidia însă pentru cît era de veselă. Greu să găsești o fire mai veselă ca a lui Grace. Era un copil cuminte, drăguț, dar teribil de dezordonat. Și acum, pieptănușul pe care și-l pusese în părul blond, mătăsos stătea strîmb, dîndu-i o înfățișare mirată, comică. Ochii mari, albaștri, îți inspirau o încredere deplină în sinceritatea și nevinovăția ei. Pînă și Hilda o iubea pe Grace. Odată, după o izbucnire violentă de furie, văzuse cu ochii lui cum Hilda o luase pe Grace în brațe și o strînsese cu patimă la piept.

Arthur stătea în cumpănă: să meargă, sau să nu meargă cu Grace? De vrut ar fi vrut. Și totuși, nu ținea prea tare. Nu se putea hotărî. Realitatea era că lui nu-i venea niciodată ușor să se hotărască. Șovăia. În cele din urmă, clătină din cap.

– Du-te singură, spuse el morocănos. Eu sînt îngrijorat din pricina grevei.

– Serios? întrebă ea nedumerită.

Arthur încuviință. Sentimentul că se lipsește în mod voit de plăcerea de a-l vedea pe ponci mîncînd mărul îl întristă și mai mult.

După plecarea surioarei, trase cu urechea în jur. În sfîrșit taică-su coborî scările. Sub braț avea o servietă plată de piele neagră. Din păcate, nici nu-l băgă în seamă pe Arthur; se duse direct la docarul gata pregătit, care porni numaidecît.

Arthur era umilit, dezamăgit, zdrobit. Nu-i păsa atîta de faptul că nu vede orașul Tynecastle și nici măcar că e lipsit de vizita la familia Todd. Bineînțeles, Hetty era foarte drăguță; îi plăceau cozile ei lungi, mătăsoase, zîmbetul luminos și căldura cu care îl îmbrățișa uneori, lipindu-se de el și rugîndu-l să-i cumpere ciocolată din banii de buzunar pe care-i primea sîmbăta. Bineînțeles că-i

plăcea Hetty şi bineînţeles că avea s-o ia de nevastă cînd au să fie mari. Îi plăcea şi fratele ei, Alan Todd; şi-i plăcea şi „bătrînul" Todd – cum îi spunea Alan lui taică-su –, un bărbat cu mustaţa zbîrlită, îngălbenită de tutun, cu ochii ca şofranul, şi mirosind ciudat a cuişoare şi încă a ceva nedesluşit. Dar nu gîndul că n-o să vadă familia Todd îl tulbura. Ceea ce îl frămînta, îl neliniştea, îl chinuia de moarte era desconsiderarea, cumplita desconsiderare din partea propriului său tată.

Poate că nici nu merita să fie luat în considerare, poate că în asta consta de fapt nenorocirea. Era atît de mic de statură pentru vîrsta lui şi atît de lipsit de vlagă; sau cel puţin aşa gîndea el, mai ales că o auzise adeseori pe mătuşa Carrie cum comenta că „Arthur e plăpînd".

Hilda urmase şcoala din Harrogate, iar Grace avea să plece şi ea curînd acolo. În schimb el, Arthur, n-avea să meargă la şcoală. Pe deasupra, nici nu avea prieteni. Tare puţină lume venea la vila Law! Se considera sfios, sensibil şi singuratic şi avea conştiinţa morbidă a acestor trăsături. Din pricina palorii lui, se vedea imediat cînd roşeşte, şi de aceea, de nenumărate ori ar fi vrut să-l înghită pămîntul de ruşine. Tînjea din tot sufletul după ziua cînd avea să lucreze alături de taică-su la conducerea minei Neptun. Avea să înceapă la şaisprezece ani, învăţînd partea practică a lucrurilor; apoi trebuia să urmeze cîţiva ani la universitate, să-şi ia diploma, şi în cele din urmă avea să vină ziua minunată cînd taică-su îl va lua tovarăş la conducere. Era o zi pentru care merita să trăieşti.

Între timp însă, îi venea să plîngă, îl dureau pur şi simplu ochii de cît îşi ţinea lacrimile. Ieşi pe uşa de la intrare şi începu să rătăcească fără ţintă. În faţa lui se desfăşurau pajiştile domeniului Law, o peluză minunată de iarbă, cu un salcîm galben în mijloc, apoi un teren de călărie care ducea în pantă uşoară către dunele ascunse de pe mal. De o parte şi de alta, lizierele de pomi ascundeau privirilor tot ceea ce era lipsit de frumuseţe. De fapt casa nu era departe de Sleescale, fiind aşezată pe dealul de la care i se trăgea şi numele. Şi totuşi, dacă ar fi fost la zece poşte depărtare n-ar fi fost mai ferită de priveliştea hornurilor şi a murdăriei de la puţuri. Era o casă solidă de piatră, cu frontispiciul pătrat, cu un portic în stilul secolului al XVIII-lea, clădit ulterior îndărătul casei, şi cu o seră uriaşă, lipită de zidul ei. Faţada clădirii era acoperită de iederă, retezată cu îngrijire. Deşi nu se remarca nici urmă de ostentaţie – căci Richard nu putea suferi ostentaţia –, totul era impecabil pus

la punct: gazonul tuns, marginile parcă tăiate cu cuțitul, fără ca vreo buruiană să știrbească alinierea aleii lungi de pietriș roșiatic. Era vădit că nu se făcuse economie la vopseaua albă, de cea mai bună calitate, folosită din plin la porți, garduri, cercevele, precum și la lemnăria care susținea sera. Așa-i plăcea lui Richard. Și cu toate că n-avea în serviciu decît un singur bărbat – pe Bartley – se găseau destui mineri gata să vină oricînd de la Neptun „ca să facă vreo trebușoară pentru conașul".

Privirea întristată a lui Arthur se plimba alene asupra peisajului încîntător. Să se ducă oare s-o caute pe Grace? La început îi surîse ideea, apoi se răzgîndi. Amărît cum era, nu se putea hotărî. Apoi, ca de obicei, plecă, ferindu-se de orice hotărîre și înapoindu-se în hol. Privirea îi rătăci fără țintă la tablourile de pe pereți, aceste tablouri la care ținea așa de mult taică-su. Richard cumpăra în fiecare an cîte-un tablou, uneori chiar două, prin intermediul lui Vincent. Cheltuia sume care lui Arthur i se păreau de domeniul fantasticului. Băiatul stătea mereu cu urechile ciulite și nu scăpa nici o vorbă din cîte rostea taică-su. Și totuși, Arthur aproba în mod conștient această acțiune a lui Barras, după cum le aproba pe toate celelalte și după cum îi aproba și gusturile. Da, nu încăpea îndoială că erau tablouri frumoase, pînze de mari proporții, minunat colorate. Orchardson, Watts, Leighton, Holmat Hunt*, a, da, mai ales Holman Hunt. Arthur le știa la toți numele. Știa că – după cum spusese taică-su – aceștia aveau să fie considerați în viitor marii clasici. În special un tablou, *Îndrăgostiții din grădină*, îl fermeca prin atmosfera lui dulce; era așa de frumos, încît îl făcea să sufere; oricît de ciudat s-ar părea, dorul care-l cuprindea îi dădea o adevărată durere, undeva în adîncul lui.

Arthur se încruntă, șovăi, plimbîndu-și privirile prin hol. Voia să gîndească, să raționeze cu privire la soluția acestei greve îngrozitoare, să înțeleagă de ce a plecat taică-su la Todd așa de îngrijorat și cu o înfățișare ciudată. Apoi se întoarse și străbătu coridorul către closet. Se încuie înăuntru. Aici se simți în sfîrșit în siguranță.

---

* *William Orchardson, George Frederic Watts, Frederic Leighton, Holman Hunt*, cunoscuți pictori englezi din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Holman Hunt este, alături de John Everett Millais, fondatorul curentului prerafaelit în pictura engleză.

Closetul era locul lui de retragere, locul unde nu-l putea deranja nimeni, unde se închidea uneori cu necazurile lui, iar alteori se cufunda în visuri. Closetul era un loc plăcut pentru visare. Îi amintea, într-un fel, de o biserică, de naosul unei catedrale, pentru că avea tavanul înalt, mirosul acela rece, mucegăit, de biserică și un tapet lăcuit, imprimat cu mici ogive gotice. Aici îl copleșea același simțămînt ca atunci cînd privea tabloul cu îndrăgostiții din grădină.

Arthur lăsă în jos capacul lunguieț, lăcuit, și se așeză, cu capul în mîini și cu coatele pe genunchi. Deodată, se simți covîrșit de noi temeri și de noi neliniști. Chinuit de nevoia de a găsi undeva o mîngîiere, închise ochii strîngînd pleoapele. Cu fervoarea care-l înflăcăra adeseori, se rugă:

„Doamne, fă să înceteze astăzi greva, fă-i pe mineri să se întoarcă la lucru în slujba tatei, fă-i să-și dea seama de greșelile lor! Doamne, tu știi ce om bun e tata. Îl iubesc, Doamne, și te iubesc și pe tine, și te rog să-i faci pe muncitori să se poarte bine, cum se poartă și el, și nu-i lăsa, Doamne, să mai facă grevă și ajută-mă să cresc mai repede și să ajung cît de curînd tovarăș cu tata, la mina Neptun, te rog, Doamne, de dragul Mîntuitorului! Amin“.

CAPITOLUL IV

Cînd se întoarse, Richard Barras îi găsi pe Armstrong și Hudspeth așteptîndu-l. Sosi la ora cinci, cu precizia rece a unui mecanism, fără grabă, puțin încruntat și aducînd în casă pulsul sever al personalității lui. Îi găsi în hol, șezînd pe două scaune alăturate, tăcuți, cu ochii ațintiți în pămînt. Emoționată, neștiind cum e mai bine să procedeze, mătușa Carrie îi poftise acolo. Bineînțeles, George Armstrong era administrator la mina Neptun și în mod normal ar fi trebuit poftit în salonașul pentru fumat. Dar Hudspeth nu era decît ajutor de administrator, și pe vremuri fusese doar supraveghetor. Pe deasupra, stătuse împreună cu băieții din echipa de protecție, ieșise din mină cu ghetele murdare, cu pantalonii uzi, și adusese cu el chiar și bastonul și șapca de piele. Cum ar fi putut să-l primească în halul ăsta, să-i murdărească odaia lui Richard? Situația era foarte grea pentru mătușa Carrie;

pînă la urmă ajunsese la o soluție de compromis, lăsîndu-i să aştepte în antreu, cum numea eu holul.

Expresia lui Richard nu se schimbă deloc cînd dădu cu ochii de cei doi bărbați. Îi aştepta. Şi totuşi, inflexibilitatea lui rece fu străbătută de o slabă licărire, care-i însenină o clipă ochii, dar fu înăbuşită în clipa următoare. Armstrong şi Hudspeth se ridicară. Urmă un răstimp de tăcere.

– Ei? întrebă Richard.

Armstrong încuviință din cap, copleşit de emoție.

– Slavă Domnului, s-a terminat!

Richard primi vestea fără să clintească, avînd chiar aerul că-l supără emoția pe care o trăda glasul lui Armstrong. Rămase drept și țeapăn, închis în carapacea lui, ținîndu-se cît mai departe de ceilalți. În cele din urmă se mişcă totuşi, şi cu un gest de invitație îi conduse în sufragerie, luînd-o el înainte, ca să le arate drumul. Se îndreptă către bufetul olandez, o mobilă imensă de stejar masiv împodobită cu nişte capete zîmbitoare de copii sculptate în stil baroc. Umplu două pahare cu whisky şi apoi trase de cordonul soneriei. Îi porunci lui Ann să aducă ceaiul. Fata se întoarse într-o clipă cu tava.

Cei trei bărbați rămaseră să bea în picioare. Hudspeth îşi goli paharul dintr-o înghițitură, fără măcar să clipească; în schimb, Armstrong, cu toate că turnase mult sifon în whisky, îl bău cu greutate, sorbind speriat de mai multe ori. George Armstrong era întotdeauna un pachet de nervi. Parcă ar fi mers şi-ar fi stat numai pe ace. Veşnic se agita pentru una sau alta, se supăra din orice fleac, îşi pierdea cumpătul cînd vorbea cu muncitorii, dar datorită sîrguinței lui, susținută de o mare intensitate nervoasă, reuşea să rezolve o mulțime de treburi. Era de statură mijlocie, începuse să chelească, făcuse pungi sub ochi şi era cam tras la față. Deşi toată lumea îl ştia cît de uşor îi sare țandăra, se bucura de multă popularitate în oraş. Avea o voce frumoasă de bariton şi cînta la concertele masonice. Era căsătorit şi avea cinci copii. Simțea din plin răspunderea de tată de familie, şi în inima lui murea de frică să nu-şi piardă slujba. Acum rîse scurt, cu aerul lui linguşitor, voind parcă să scuze tremurul nestăpînit al mîinii.

– Pe legea mea dacă-mi pare rău că s-a terminat cu toată tîmpenia asta, zău aşa, domnule Barras! A fost tare greu pentru toți. Aş prefera să lucrez în două schimburi, zi de zi, timp de un an, decît să mai trec o dată prin ce-am trecut în astea trei luni.

Barras nici nu-i luă în seamă vorbele. Îl întrebă:

– Cum s-a sfîrşit?

– Au ținut o întrunire la institutul minier. A vorbit Fenwick, dar n-au vrut să-l asculte. Pe urmă a vorbit Gowlan. Îl ştiţi pe Charlie Gowlan, pontatorul, nu? S-a ridicat şi a spus că nu rămîne nimic altceva de făcut decît să înceapă lucrul. Pe urmă i-a luat Heddon în focuri. Venise anume de la Tynecastle. Ăsta nu i-a cruțat deloc, vă rog să mă credeți. Le-a spus că n-aveau nici un drept să părăsească lucrul fără sprijinul sindicatului. Le-a zis că federația se spală pe mîini de toată povestea asta. Pe urmă i-a făcut de proşti şi le-a zis că să-i ia dracu', ba chiar le-a spus vorbe mai grele – pe care din respect pentru dumneavoastră, domnule Barras, mi-e ruşine să le repet. I-a ocărît că au vrut să facă lucrurile după capul lor. Pe urmă s-a trecut la vot. Pentru reluarea lucrului au votat mai bine de opt sute. Împotrivă au votat doar şapte.

Urmă o pauză.

– Şi pe urmă ce-a mai fost? întrebă Barras.

– Au venit la administrație, o ceată întreagă – Heddon, Gowlan, Ogle, Howe şi Dinning – şi pot să vă spun că se făcuseră mititei şi blînzi ca nişte cîini cu coada-ntre picioare. Au întrebat de dumneavoastră. Dar eu le-am spus ce mi-ați poruncit, că nu vreți să stați de vorbă cu nici unul dintre ei pînă nu încep lucrul. Atunci a ținut Gowlan o cuvîntare. Să ştiţi că nu e băiat rău, măcar că bea de stinge. A zis că sînt înfrînți şi-şi dau bine seama de lucrul ăsta. Pe urmă, Heddon a dat drumul la vorbăria lui obişnuită, ştiţi, tot palavrele alea cu sindicatul, şi aşa mai departe, s-a bătut cu pumnul în piept că o să se plîngă şi deputatului Harry Nugent, dar astea numai aşa, ca să nu cadă el prost. În sfîrşit, ce să mai lungim vorba? Sînt la pămînt şi de aia au cerut să vină la lucru, mîine, în schimbul de dimineață. Eu le-am spus că o să vorbim cu dumneavoastră şi că o să le aducem răspunsul la ora şase.

Richard îşi termină ceaiul.

– Vasăzică vor să înceapă. Am înțeles, spuse el.

Ai fi zis că găseşte destul de interesantă întreaga situație, pe care o trecea în revistă fără nici o emoție. Cu trei luni în urmă izbutise să încheie cu Parsons un contract pentru cărbune cocsificabil. Contractele astea aveau mare preț, pentru că se iveau rar şi nu erau deloc uşor de obținut. Cu contractul în buzunar, pornise la treabă, începînd operațiile la Băltoacă, în sectorul Paradis şi exploatînd filonul Digul, cu cărbune cocsificabil de

bună calitate, de altfel singurul fel care mai rămăsese în mina Neptun.

Dar minerii trecuseră peste capul lui şi peste capul sindicatului, punîndu-se în grevă. Nu mai avea contractul în buzunar. Îl zvîrlise pe foc. Îşi dăduse singur în cap pierzînd contractul, pierzînd douăzeci de mii de lire.

Zîmbetul fix, îngheţat, de pe buzele lui părea să spună însă doar atît: „Vai, ce interesant!"

Armstrong îl întrebă:

– Atunci, să fac înştiinţările, domnule Barras?

Richard strînse din buze şi îi aruncă slugarnicului Armstrong o privire pătrunsă brusc de dispreţ.

– Da, spuse el glacial. Să înceapă mîine.

Administratorul oftă uşurat şi, instinctiv, porni către uşă. Dar Hudspeth, a cărui minte obtuză nu digera decît lucrurile cele mai evidente, rămase locului, tot răsucindu-şi şapca în mîini.

– Dar cum rămîne cu Fenwick? Trebuie să reia şi el lucrul?

– Asta hotărăşte el, îi răspunse Barras.

– Dar cu a doua pompă ce facem? continuă Hudspeth, vorbind greoi.

Era un bărbat mătăhălos, cu o înfăţişare prostească, ştearsă, o gură lată pînă la urechi şi o faţă butucănoasă.

Richard avu o tresărire de nervozitate.

– Care a doua pompă?

– Pompa cea mare, despre care aţi vorbit acum trei luni, cînd s-au pus în grevă băieţii. Aia ar mai scoate apa din Băltoacă, adică, vreau să spun, ar scoate-o mai repede şi am sta şi noi mai feriţi de noroi...

Mai glacial ca înainte, Richard îi răspunse:

– Să ştii că te înşeli amarnic dacă-ţi închipui că am să continuu lucrările în Băltoacă; pentru cărbunele cocsificabil trebuie să aştept un alt contract.

– Mă rog, cum ziceţi dumneavoastră, spuse Hudspeth, şi faţa lui pămîntie se îmbujoră.

– Atunci, ne-am lămurit, rosti Barras, cu glasul lui limpede şi cumpănit. Puteţi să le aduceţi la cunoştinţă că mă bucur pentru ei dacă se întorc la lucru. Greutăţile astea prin care a trecut în mod inutil oraşul au fost de-a dreptul înspăimîntătoare.

– O să le spun cu plăcere, domnule Barras, încuviinţă Armstrong.

Barras tăcu. Şi cum se părea că nu mai e nimic altceva de spus, Armstrong şi Hudspeth plecară.

O clipă, Richard Barras rămase pe gînduri, cu spatele la foc; apoi puse whiskyul în bufet, îl încuie, luă cu grijă două bucăți de zahăr care căzuseră pe tavă și, cu gesturi măsurate le puse la loc în zaharniță. Nu putea să sufere dezordinea, nu putea să sufere gîndul că s-a risipit măcar o bucățică de zahăr. *Nimic*, absolut nimic n-avea voie să se risipească la vila Law. Risipa îi făcea pur și simplu rău. Lucrul ăsta se vădea în special la mărunțișuri. De obicei făcea o economie cumplită la chibrituri. Creioanele le folosea pînă la ultimul căpețel. Lua măsuri să se stingă întotdeauna luminile de îndată ce nu mai erau necesare, punea să se facă bucăți noi de săpun din rămășițele celor vechi, veghea să nu se irosească apa caldă și poruncea să se pună pe foc și resturi de cărbuni, ca să nu se facă risipă cu lemnele. Dacă auzea zgomot de cești sparte i se urca sîngele la cap. În ochii lui, principala calitate a mătușii Carrie era chibzuința cu care administra gospodăria.

Rămase liniștit, cercetîndu-și cu luare-aminte mîinile albe, frumos îngrijite. Apoi deschise ușa și urcă fără grabă scările. Nu-l observă pe Arthur, a cărui față nerăbdătoare, întoarsă către el, părea în semiîntunericul din hol o pată de lumină lunară, albă, tremurătoare. Intră în camera soției.

– Harriet!

– Da, Richard.

Stătea în capul oaselor în pat, cu trei perne la spate și o rezemătoare în față. Croșeta. Era sprijinită cu trei perne, pentru că-i spusese cineva că cel mai bine e să ai trei perne. Iar de croșetat croșeta, pentru că tînărul doctor Lewis, ultima lor achiziție, îi spusese s-o facă, pentru liniștirea nervilor. Se opri însă și ridică ochii către Richard. Ochii ei erau cuprinși între sprîncenele negre stufoase și obrajii măslinii, cu pielea foarte pigmentată, tipică pentru bolnavii de nervi. Zîmbi, parcă și-ar fi cerut scuze, și își pipăi părul lucios, care-i cădea în neorînduială de o parte și de alta a feței ofilite.

– Nu te superi, Richard, nu? Iar am avut o migrenă cumplită. A trebuit s-o rog pe Caroline să mă frece puțin în creștetul capului.

Zîmbi iar, cu surîsul ei obișnuit de bolnav țintuit la pat, surîsul trist de bolnav, de bolnav incurabil. O durea spinarea, suferea de stomac, era bolnavă de nervi. Din cînd în cînd avea niște dureri de cap abrutizante, pe care nu le domolea nici oțetul aromatic, pe care nu le domolea nici un leac, în afară doar de masajul blînd, în creștetul capului făcut de Caroline. În asemenea împrejurări, mătușa Carrie își pierdea un ceas, dacă nu și mai mult, masîndu-i

încetişor, alinător, creştetul capului, cu mişcări lente, prelungi. Nimeni nu izbutise să dea de rostul bolii lui Harriet. În orice caz, nu pe deplin. De la doctorii din Sleescale – Riddel, Scott şi Proctor – nu mai avea nici o nădejde; consultase jumătate din specialiştii aflaţi în oraşul Tynecastle, şi, în disperare de cauză, recursese pe rînd la serviciile unui adept al leacurilor băbeşti, la cele ale unui homeopat, ale unui specialist în plante medicinale, ale unui teoretician al şocurilor electrice, care o înfăşurase toată în nişte miraculoase curele magnetice. Toţi şarlatanii se dovediseră excelenţi la început, şi Harriet spunea de fiecare dată: „În sfîrşit, mi-am găsit omul!“ Dar toţi pe rînd se arătaseră pînă la urmă, din păcate, a fi nişte zevzeci, ca şi Riddel, Scott, Proctor şi toţi specialiştii de la Tynecastle. Asta nu însemna însă ca Harriet ar fi pierdut speranţa. Se ocupa personal de cazul ei, citea cu tenacitate, răbdare şi perseverenţă tot felul de cărţi privitoare la tulburările ei. Dar, vai, în zadar! Toate, toate fuseseră zadarnice. Şi nu din cauză că Harriet nu ar fi făcut încercări. Încercase toate doctoriile de pe lume, şi camera ei era un adevărat depozit de sticluţe: cu tonice, sedative, alifii, soporifice, antispasmodice, de toate – liste întregi de medicamente care-i fuseseră prescrise în ultimii cinci ani. Să recunoaştem însă, spre lauda lui Harriet, că nu arunca niciodată sticluţele. Din unele nu lipsea decît o doză, poate; Harriet acumulase atîta experienţă în materie, încît putea să spună cu deplină certitudine, chiar după prima lingură: „Pune-o deoparte. Sînt sigură că nu-mi serveşte la nimic“.

Şi cu asta, sticluţa era depozitată pe poliţă.

Îngrozitor! Numai că Harriet avea foarte multă răbdare. Era ţintuită la pat. Dar de mîncat mînca foarte bine. Uneori, într-adevăr, avea o poftă nebună de mîncare, dar şi ăsta era un aspect al bolii ei, probabil că suferea şi de stomac, pentru că tare o mai chinuiau gazele! Altfel însă, era foarte blîndă, nimeni nu-şi aducea aminte să fi avut vreodată o neînţelegere cu soţul ei. Era în toate împrejurările docilă, înţelegătoare şi plină de bunăvoinţă. Nu se dădea în lături de la nici una din îndatoririle cele mai intime ale soţiei. Era întotdeauna acolo: în pat. Avea un trup masiv, cu pielea albă, şi un aer de sfinţenie. Îţi dădea strania impresie că ar fi o vacă. Era foarte evlavioasă. Poate era o vacă sfîntă.

Barras se uită la ea de parcă i-ar fi separat o distanţă uriaşă. Care era exact atitudinea lui faţă de soţia sa? Greu de precizat în clipa aceea.

– Ţi-a mai trecut capul?

– Da, Richard, mi-a mai trecut. Nu de tot, dar, orişicît, mă simt mai bine. După ce mi-a făcut Caroline masajul, am rugat-o să-mi dea un pic din siropul acela de valeriană, pe care mi l-a prescris tînărul doctor Lewis. Cred că asta mi-a făcut bine.

– Am vrut să-ţi aduc nişte struguri de la Tynecastle, dar am uitat.

– Îţi mulţumesc, în orice caz. (Ciudat cît de des uita Richard să-i aducă strugurii ăia! Dar nu-i lipseau bunele intenţii.) Ai fost, desigur, la familia Todd, nu?

Expresia lui Richard deveni mai rigidă. Dacă ar fi fost acolo Arthur, mereu frămîntat de enigma tatălui lui, ar fi observat schimbarea.

– Da, am fost pe la ei. Sînt bine cu toţii. Hetty e mai drăguţă ca oricînd. Se gîndeşte numai la ziua ei. Împlineşte treisprezece ani săptămîna viitoare. Richard se întrerupse şi porni către uşă. Apropo, să ştii că greva a fost înfrîntă. Mîine se reia lucrul.

Gura mică a lui Harriet se rotunji într-o exclamaţie, şi mîna ei apăsă protectoare inima, învelită în flaneluţa care-i înveşmînta trupul.

– O, Richard, ce bine-mi pare! De ce nu mi-ai spus de la început? Dar e minunat. Ce uşurare pentru noi!

Richard rămase încă o clipă locului, ţinînd uşa întredeschisă. Înainte de a ieşi îi spuse:

– Astă-seară poţi să mă aştepţi.

– Bine, Richard.

Harriet se lăsă pe spate, şi bucuria surprizei stărui încă o vreme pe faţa ei. Apoi luă o hîrtiuţă şi un creion de argint, cu capătul împodobit de un topaz. Aşternu pe hîrtie următoarele cuvinte: „De spus dr-ului Lewis – inima tresărit la vestea bună adusă de Richard". Mai stătu o vreme gînditoare, apoi sublinie cuvîntul *tresărit*. În cele din urmă îşi reluă lucrul de mînă şi începu să croşeteze cu un aer placid.

CAPITOLUL V

Era întuneric de-a binelea cînd Armstrong şi Hudspeth părăsiră porţile mari, albe ale domeniului Law şi intrară pe aleea străjuită de fagi – localnicii îi spuneau Valea Ecluzei – care ducea spre

şoseaua Hedley şi apoi spre oraş. Nu mergeau alături şi nu schimbau nici o vorbă, pentru că nici unul nu se sinchisea prea mult de celălalt. Într-un tîrziu însă, Hudspeth, supărat foc de jignirea pe care o suferise, mormăi necăjit:

– Uneori te face să simţi că nu dă doi bani pe tine. E un diavol cu inima de gheaţă; nu izbutesc să-l înţeleg. Cu nici un chip nu izbutesc să-i dau de capăt.

Armstrong zîmbea în sinea lui prin întuneric. Îl dispreţuia în taină pe Hudspeth, pentru că era un om fără învăţătură şi se căţărase în societate mai mult datorită îndîrjirii decît unor merite reale; adeseori îl irita şi chiar îl umilea bruscheţea celuilalt, felul lui de-a fi, caracteristic omului obişnuit să dea din coate; de aceea se bucura acum că îl vedea umilit la rîndul lui.

– Ce vrei să spui? se prefăcu Armstrong că nu înţelege.

– Exact ceea ce am spus, îi întoarse Hudspeth vorba pe un ton antipatic.

Armstrong reluă:

– Ştie el ce vrea.

– Da, e drept că-şi cunoaşte meseria. Da' ce, parcă noi nu ne-o cunoaştem pe-a noastră? El n-ar avea pic de cruţare pentru noi la o adică. Se crede aşa de grozav, că ar fi neînduplecat cu noi. L-ai auzit ce-a spus? Se opri o clipă, după care-l maimuţări răutăcios pe Barras: „Greutăţile astea prin care a trecut în mod inutil oraşul". Să mori de rîs, nu alta!

– Ba nu, omul era sincer, se grăbi Armstrong să spună.

– Pe dracu', sincer! Nu există diavol mai păcătos ca el în tot oraşul; şi asta nu-i puţin lucru. Nu-l vezi că turbează în sinea lui pentru c-a pierdut contractul? Şi acuma, dă-mi voie să-ţi spun ceva, dacă tot m-am pornit: îmi pare foarte bine că am scăpat de Băltoacă. Măcar că mi-am ţinut gura, să ştii că eram şi eu de părerea lui Fenwick în privinţa apei ăleia păcătoase.

Armstrong îl fulgeră pe Hudspeth cu o privire plină de dezaprobare.

– Cum poţi să vorbeşti aşa, omule?

Urmă un răstimp de tăcere. Apoi Hudspeth declară ritos:

– Degeaba, că e o groapă infectă.

Armstrong nu-i răspunse. Îşi continuară drumul în tăcere pe şoseaua Hedley. Intrară pe Cowpen Street, şi trecură de mahalaua Teraselor. Aproape de colţul străzii, le atrase atenţia lumina puternică şi vălmăşagul de glasuri de la cîrciuma Bun găsit. Evi-

dent, din dorința de a schimba subiectul, Armstrong deschise vorba:

– Astă-seară e plin.

– Ce mai?! E chiar înghesuială, răspunse Hudspeth, tot morocănos. Amour dă iar pe datorie. De două săptămîni încoace n-a mai scos tăblița cu răbojul.

Fără altă vorbă, se duseră să pună înștiințarea pentru reluarea lucrului.

CAPITOLUL VI

La cîrciuma pe care o lăsaseră în urmă, zarva se întețí. Încăperea era ticsită. Abia îți trăgeai sufletul de înghesuială, fumul puteai să-l tai cu cuțitul, se învălmășeau vorbele, luminile becurilor și aburii băuturii. Bert Amour stătea îndărătul tejghelei, fără haină, alături de tăblița prinsă în perete, pe care însemna cu cretă ce băuturi a dat pe veresie și cui. Bert avea cap, nu glumă: de două săptămîni nu mai vînduse nimănui pe datorie, rămînînd nepăsător atît la înjurături, cît și la rugăminți; acum însă, întrucît plata salariilor din sîmbăta următoare devenise o realitate apropiată, se refăcuse dintr-o lovitură. Deschisese cîrciuma, dar nu le cerea oamenilor bani pentru consumație.

– Umple halbele, băiete! striga Charlie Gowlan, bătînd în tejghea și cerînd să le mai toarne încă un rînd.

Charlie nu era beat. De fapt niciodată nu se făcea criță. Se umfla ca un burete, pînă la saturație, nădușea tot și căpăta o înfățișare fără expresie, ca un vițel, dar de îmbătat nu se îmbăta niciodată. În mulțime erau însă vreo cîțiva care se cam turtiseră – Tally Brown, bătrînul Reedy și mai ales Leeming Boxerul. Boxerul era beat mort. Era gălăgios, ca întotdeauna, pentru că-l știa toată lumea drept un haidamac. Avea fața roșie și turtită, nasul lățit de lovituri și o ureche vînătă și încrețită ca o varză. În tinerețe boxase și fusese prezentat chiar și în sala St. James, cu titlul atrăgător de „Băiatul minune din subteran"; dar băutura și altele îl făcuseră să-și piardă repede gloria. Se întorsese în mină, fără să mai fie nici băiat, nici minune. Nu mai avea cu ce să se mîndrească din toată gloria acelor zile de aur, în afară doar de o fire foarte aprinsă, o stîngă formidabilă și o față groaznic de turtită.

Charlie Gowlan bătu iar cu halba în masă, pentru că la cîrciumă i se recunoştea aproape oficial calitatea de maistru de ceremonii. El indica întotdeauna în sănătatea cui să bea băieţii. De data asta, însă, îl supăra lipsa lor de veselie. Ar fi dorit să vadă restabilită vechea atmosferă plăcută, sociabilă, de la Bun găsit. De aceea, făcu următoarea observaţie:

– În ultimele trei luni a trebuit să îndurăm o mulţime de necazuri. Haideţi, băieţi, nu fiţi aşa abătuţi! Să te ferească Dumnezeu de omul care nu rîde!

Îi privea pe toţi cu ochii lui ca de porc, căutînd să surprindă expresia de voioşie aprobatoare cu care era întîmpinat de obicei. Dar băieţii erau prea necăjiţi şi prea morocănoşi ca să-l aprobe. În schimb, surprinse privirea ironică a lui Robert Fenwick, aţintită asupra lui. Robert stătea la locul lui obişnuit, în capătul celălalt al tejghelei, şi bea vîrtos, de parcă acum nu-l mai interesa nimic altceva.

Gowlan ridică halba.

– Bea, Robert! Bea, băiete! Nu strică să te uzi pe dinăuntru astă-seară, că mîine o să fii ud pe dinafară.

Robert părea că cercetează faţa buhăită de băutură a lui Gowlan cu o ciudată detaşare.

– Într-o bună zi o să fim cu toţii la fel de uzi, îi spuse el.

Dar lumea îi strigă:

– Ţine-ţi gura, Robert!

– Lasă gălăgia, băiete! Ai spus ce-ai avut de spus, la miting.

– De trei luni încoace am auzit destule în privinţa asta.

Un văl de tristeţe şi oboseală întunecă faţa şi ochii lui Robert. Le întoarse privirile cu aerul unui om înfrînt.

– Bine, flăcăi. Faceţi cum credeţi. Eu nu vă mai zic nimic.

Gowlan rînji şiret.

– Dacă ţi-e frică să cobori în sectorul Paradis, de ce nu spui aşa?

– Ia mai închide-ţi fleanca, măi Gowlan! strigă Leeming Boxerul. Parc-ai fi o muiere pălăvrăgioaică. Robert e ortacul meu. Nu te lega tu de el, că ştie el foarte bine cum să taie cărbunele şi să dea un randament de ţi-e mai mare dragul! El ştie prăpădita aia de mină mai bine decît îţi cunoşti tu fundul.

În tăcerea care urmă, mulţimea îşi ţinu răsuflarea, trăgînd nădejdea că ar putea să asiste la o încăierare. Dar Charlie nu era omul care să sară la bătaie. Se mulţumi să rînjească printre aburii berii. Încordarea generală se prefăcu foarte curînd în dezamăgire.

Apoi uşa se deschise de perete. Intră Will Kinch şi, clătinîndu-se pe picioare, îşi făcu loc cu coatele pînă la tejghea.

– Toarnă-mi şi mie o halbă, măi Bert, că zău, pe sfînta cruce, am mare nevoie de ea.

Interesul oamenilor se trezi din nou, concentrîndu-se asupra lui Will.

– Nu vorbi! Dar ce ţi s-a întîmplat, măi Will?

Will îşi dădu la o parte şuviţa care-i căzuse pe frunte, înşfăcă halba şi se întoarse către tovarăşii lui, tremurînd tot.

– Mi s-au întîmplat destule, băieţi. Scuipă, de parcă ar fi avut noroi în gură. Apoi dădu drumul la un potop de vorbe: Fetiţa mea, Alice, e bolnavă. Are aprindere la plămîni. Nevastă-mea a vrut să-i facă puţină supă de carne. M-am dus acum un sfert de oră la Ramage. Stătea chiar el acolo, lîngă tejghea, cu burta pînă la bărbie, cum îl ştiţi. „Domnule Ramage, zic eu cît pot mai politicos, fiţi bun şi daţi-mi şi mie o bucăţică de carne, că fetiţa mea e bolnavă la pat, şi vă plătesc sigur sîmbătă, cînd luăm leafa". Buzele lui Will păliră şi începu să tremure din toate mădularele. Strîngînd din dinţi, făcu un efort şi povesti mai departe: Ei bine, băieţi, m-a măsurat din cap pînă-n picioare, o dată şi încă o dată, şi p-ormă mi-a zis: „Nu-ţi dau nici o firimitură!" Chiar aşa mi-a zis. „Hai, te rog, domnule Ramage, îi zic eu niţel necăjit. Fă-ţi pomană cu o bucăţică acolo, că s-a sfîrşit greva, şi de sîmbătă într-o săptămînă luăm banii la sigur şi plătesc tot, să mă bată Dumnezeu dacă nu m-oi ţine de cuvînt!" Will făcu o pauză în povestirea lui. Apoi reluă: Ei bine, băieţi, o vreme nu mi-a răspuns nimic, a stat numai aşa şi s-a holbat la mine. Şi p-ormă odată s-a răstit, de parc-aş fi fost un cîine: „Nu-ţi dau nimic, zice, nici măcar o coastă sau un ciolan! Eşti o ruşine pentru oraşul nostru, şi tu, şi toţi din tagma ta. Părăsiţi lucrul, aşa, fără nici o pricină, şi p-ormă începeţi să umblaţi pe la oamenii cumsecade, să cereţi de pomană. Ieşi afară din prăvălia mea, pînă nu chem sergentul să te-azvîrle de-aici!" Will Kinch făcu iar o pauză, apoi încheie : Aşa că ce era să fac? Am plecat.

În timp ce vorbea, în cîrciumă se aşternuse tăcerea. Cînd îşi încheie povestirea nu se auzea nici musca. Primul care se clinti fu Bob Ogle.

– Ei nu, că e prea de tot! mormăi el.

Apoi sări în picioare Boxerul, cam cherchelit.

– E prea de tot, strigă el, aşa nu mai merge!

Toată lumea se porni să vorbească de-a valma. Se stîrni un vacarm nemaipomenit. Clătinîndu-se pe picioare, Boxerul își croi drum prin mulțime.

– Eu asta n-o înghit, băieți! Îl pun eu la punct pe ticălosul ăla de Ramage. Haidem, Will! Îți dau eu cea mai bună carne pentru fetița ta, și nu numai o bucățică prăpădită, cum ai cerut tu.

Îl apucă afectuos de braț pe Kinch și-l trase spre ușă. Ceilalți îi urmară ca un val, venindu-le în sprijin. Cîrciuma se goli într-o clipită. Era un adevărat miracol. Niciodată nu-i putuse alunga cîrciumarul atît de repede, oricît le-ar fi strigat „Vă rog, e ora închiderii, domnilor!". Cu un minut înainte era înghesuială; acum – pustiu. Numai Robert rămăsese acolo, singur, în așteptare. Ochii lui triști, deziluzionați, se ațintiseră asupra lui Bert Amour, care-l privea la rîndul lui uluit. Mai dădu pe gît o halbă. Dar în cele din urmă plecă și el.

Afară, ceata minerilor crescuse și mai mult, pentru că i se adăugaseră vreo douăzeci de tineri – golanii de pe la colțurile de stradă, și alți pierde-vară. Nu știau despre ce e vorba, dar simțeau că e rost de emoții tari – ceartă, bătaie... asta era limpede, de vreme ce Boxerul mergea fudul în fruntea lor, călcînd apăsat. Porniră cu toții pe Cowpen Street în jos. Tînărul Joe Gowlan își făcu loc și se instală în mijlocul cetei.

Cotiră pe Lamb Street, dar cînd ajunseră la Ramage se opriră. Prăvălia era închisă. Vitrina mare era acum întunecată, un spațiu gol, pe care nu se vedeau decît obloanele reci de metal. Deasupra prăvăliei, închisă pentru noapte, stătea firma „James Ramage – Măcelar". Nu aveau nici măcar o fereastră pe care s-o poată sparge!

Consternare. Boxerul scoase un urlet. Băutura îi fierbea în sînge, și sîngele îi clocotea în vine. Pe el unul nu-l puteau pune cu grumazul la pămînt. Ferit-a Sfîntu'! El nu se dădea bătut cu una, cu două. Doar mai erau și alte prăvălii. Aici chiar alături de Ramage, prăvălii fără obloane, de pildă Bates, și chiar Murchison, băcanul, care nu puscse la ușă decît o bară și un lacăt.

Boxerul urlă iar:

– Nu ne dăm bătuți, flăcăi! Dacă aici e închis, hai la Murchison!

Se repezi la ușa acestuia, ridică piciorul, încălțat cu bocancul lui greoi, și izbi în lacăt. În același timp, cineva care stătea în coada gloatei aruncă o cărămidă. Fereastra prăvăliei se făcu țăndări. Atît a fost de-ajuns: spargerea vitrinei a dat semnalul pentru jaf.

S-au înghesuit cu toții în jurul ușii, s-au izbit în ea și au năvălit în prăvălie. Majoritatea erau beți și nici unul dintre ei nu mai văzuse de săptămîni în șir mîncare ca lumea. Tally Brown puse mîna pe o șuncă și o ascunse sub braț; bătrînul Reedy se repezi la niște conserve de fructe; Boxerul, uitînd complet de sentimentele lui bune pentru micuța Alice a lui Will Kinch, izbea cît putea în cepul unui butoi cu bere. Atrase de gălăgie, niște femei de pe strada Cheiului se înghesuiau și ele în urma bărbaților și, cuprinse parcă de panică, începură să apuce tot ce găseau: murături, sos de roșii, săpun. Numai să apuce și ele ceva, n-avea importanță ce anume. Erau prea înfricoșate ca să se mai uite. Luau cu înfrigurare de colo și de colo și ascundeau repede lucrurile pe sub șaluri. Felinarul din stradă arunca o lumină limpede, rece, asupra lor.

Numai lui Joe Gowlan îi dădu prin minte să umble la sertarul de la tejghea. Lui nu-i trebuia mîncare – era la fel de bine hrănit ca și taică-su –, dar banii din sertar îi trebuia.

Lăsîndu-se în patru labe, se strecură printre picioarele oamenilor care se înghesuiau și se tîrî îndărătul tejghelei. Sertarul nici nu era măcar încuiat! Bucurîndu-se de această neglijență a bătrînului Murchison, Joe băgă mîna în cutia cu bani. Degetele lui apucară monedele de argint, un pumn întreg, și le strecurară în buzunar. Apoi, ridicîndu-se în picioare, o zbughi pe ușă afară și o rupse la goană.

Robert intră în prăvălie tocmai cînd ieșea Joe. Rămase în prag, și curînd neliniștea de pe fața lui se prefăcu în spaimă.

– Dar ce faceți aici, băieți? Tonul lui era rugător, deși îi făcea pur și simplu rău violența patimilor dezlănțuite și îndreptate atît de greșit. O să dați de bucluc cu chestia asta!

Dar nimeni nu-l luă cîtuși de puțin în seamă. Atunci ridică glasul:

– Opriți-vă, nătărăilor! Nu vă dați seama că faceți cea mai mare dobitocie? S-a zis cu noi de-acum înainte! Opriți-vă! Opriți-vă, vă spun!

Dar nimeni nu se opri.

Fața lui Robert se contractă dureros, cuprinsă de un spasm. Dădu să se împingă în mulțime, ca să-și croiască drum, dar tocmai atunci un zgomot în spatele lui îl făcu să se întoarcă. Lumina felinarului îi scăldă fața. Era poliția. Venise Roddam de la secția din strada Cheiului și plutonierul cel nou de la chestură.

– Fenwick! strigă Roddam, recunoscîndu-l și-i puse mîna pe umăr.

Strigătul polițistului fu urmat de urletele puternice ale gloatei din magazin:

– Sticleții! Fugiți, băieți, sticleții!

Pe ușă se descărcă o adevărată avalanșă de trupuri vii, învălmășite de te mirai cum s-au putut desface unul de altul. Roddam și cu sergentul nici nu încercară măcar să oprească avalanșa. Stăteau acolo prostește, lăsînd oamenii să treacă pe lîngă ei; apoi Roddam intră în prăvălie, fără să-l slăbească din strînsoare pe Robert.

– Ia uite, altul, domnule plutonier, strigă Roddam, înveselindu-se deodată.

În prăvălia jefuită, pustie acum, Leeming Boxerul se clătina amorțit, călare pe butoiul de bere. Cu un deget astupa gaura butoiului și părea fericit cum nu se mai poate. Era beat mort.

Plutonierul se uită la Boxer, apoi prin prăvălie și în sfîrșit la Robert.

– S-au întîmplat lucruri grave aici, spuse el cu o voce aspră, oficială. Dumneata ești Fenwick, cel care a pornit greva.

Robert îi întoarse privirea serios și ferm.

– N-am făcut nimic.

Plutonierul îi răspunse:

– Bineînțeles că n-ai făcut nimic.

Robert deschise gura, încercînd să explice, dar deodată își dădu seama că situația e fără speranță. Nu mai scoase nici o vorbă. Se supuse. Poliția îl luă și-l băgă la răcoare, împreună cu Boxerul.

CAPITOLUL VII

Cinci zile mai tîrziu, la ora patru după-amiază, Joe Gowlan se plimba agale pe Scottswood Road din orașul Tynecastle, căutînd din ochi ferestrele pe care era lipit afișul „De închiriat cameră mobilată". Tynecastle, orașul acesta trepidant și agitat din nord, fremătînd de mișcare, gălăgie, stridențe de culoare – deși cenușiul predomina –, răsunînd de clinchetul clopotelor de la tramvaie, de zgomotul copitelor, de loviturile ciocanelor de la șantierele navale, îl absorbise cu plăcere pe Joe. Privirile lui fuseseră dintotdeauna ațintite către Tynecastle – situat doar la 30 km de orașul său

natal –, simbol al marilor lovituri şi al aventurii. Joe arăta bine – un tînăr cu faţa strălucitoare, părul creţ, ghetele bine văcsuite şi aerul vesel al omului care ştie să se descurce în viaţă. Dar, din păcate, în ciuda înfăţişării lui prospere, Joe era lefter. De cînd fugise de acasă, monedele de argint în valoare de două lire, furate din tejgheaua lui Murchison, plătiseră o mulţime de bucurii şi plăceri, topindu-se într-un mod mai vinovat decît ar fi lăsat să se creadă înfăţişarea neîntinată a lui Joe. Fusese la galerie la *music-hall*-ul Empire, în barul Lowe şi în alte localuri. Băuse bere, îşi cumpărase ţigări şi nişte ilustrate albastre, captivante. Iar acum, după ce cheltuise în mod onorabil ultimul gologan ca să se spele, să se ferchezuiască şi să-şi facă ghetele, Joe căuta o locuinţă ca lumea.

Coborî pe Scottswood Road, trecu de ocoalele de metal din oborul de vite, dincolo de localul Ducele de Cumberland. Lăsă în urmă încrucişarea cu Plummer Street şi terasa Elswick. Era o zi posomorîtă, dar nu plouase. Străzile pulsau de viaţă, pe calea ferată de dincolo de barieră fluiera un tren care intra plin de importanţă în gară, iar din depărtare îi răspundea glasul de bas al unui vapor care urca estuarul rîului Tyne. Pe Joe îl înviora freamătul vieţii din jur, şi în sinea sa considera lumea ca pe o minge mare de fotbal, aflată la picioarele lui. Iar el se pregătea să şuteze cu sete.

Zăbovi o clipă dincolo de încrucişare, în faţa unei case unde scria: „Odăi de închiriat. Paturi bune. Numai domni singuri". Rămase gînditor, cu privirile aţintite asupra casei, dar apoi, scuturîndu-şi cîrlionţii, nemulţumit, porni mai departe. Peste o clipă îl ajunse din urmă şi apoi îl întrecu o fată grăbită. Lui Joe îi sticliră ochii, trupul i se încordă. Era o bucăţică apetisantă, avea picioruşe frumoase, gleznele subţiri, o talie elegantă, şoldurile arcuite. Spinteca aerul triumfătoare ca o regină. O sorbi din ochi şi se ţinu după ea. Fata traversă, urcă repede scările casei cu numărul 117 A şi, deschizînd încuietoarea Yale, intră. Joe rămase locului fascinat, şi simţind că i s-au uscat buzele îşi trecu limba peste ele. În fereastra casei cu numărul 117 A de pe Scottswood Road era un bileţel pe care scria: „Camere mobilate".

– Să fiu al naibii! exclamă Joe, şi încheindu-se la haină traversă fără nici un pic de şovăială şi apăsă pe butonul soneriei.

Îi deschise chiar ea. Întrucît îşi scosese pălăria, i se păru, deodată, mult mai apropiată. Nu-i dădeai mai mult de şaisprezece ani. Avea un năsuc cîrn, ochii cenuşii, limpezi şi faţa palidă, ca de

ceară, pe care doar graba cu care venise adăugase cîteva nuanțe mai vii. Urechiușele erau mici, lipite, dar Joe își spuse că cel mai frumos lucru la ea era totuși gura, o gură mărișoară, cu buzele pline, nu prea roșii, dar foarte molatice. Forma puțin lunguiață a buzei de sus îi mărea și mai mult farmecul.

– Ce doriți? întrebă ea repezit.

Joe îi zîmbi timid, lăsă ochii în jos, își scoase șapca și începu s-o învîrtească prostește în mînă. Era neîntrecut în simularea virtuții și a cuminteniei. Își jucă rolul la perfecție.

– Scuzați, domnișoară, căutam o cameră mobilată.

Fata însă nu-i zîmbi. Dimpotrivă, buzele i se țuguiară disprețuitor, rivalizînd cu privirea care-l scruta. Lui Jenny Sunley nu-i făcea plăcere să știe că maică-sa primește chiriași. Nici măcar cînd era vorba de unul singur, cît încăpea în odaia liberă de sus. I se părea că e un lucru de prost gust, ceea ce pentru Jenny constituia un păcat de neiertat.

Își netezi bluza, apoi își împreună mîinile pe centura elegantă, strălucitoare, și îi spuse cu un aer puțin arogant:

– Poate ar fi mai bine să vii înăuntru.

Pășind cu o politețe ultrarespectuoasă, Joe o urmă pe coridorul strîmt și simți imediat, după miros și după auz, că sînt porumbei în casă. Tur-tur-tur, tur-tur! Ridică privirile, nu văzu nici un porumbel, dar în schimb, la jumătatea scărilor, dădu cu ochii de ușa deschisă de la baie, unde erau atîrnate rufele pe frînghie: cîteva albituri și ciorapi lungi, negri. „Trebuie să fie ai ei“, gîndi Joe repede, încîntat. Dar coborî în aceeași clipă pleoapele, ca fata să nu-i surprindă privirea și să nu roșească. Și totuși, Jenny roși din pricina acelei scăpări din vedere. Tocmai de aceea adoptă un ton ostil, cînd îi spuse, arătîndu-i cu capul către o odaie:

– Dacă vrei s-o vezi, e odaia aceea din fund!

Joe o urmă, intrînd în odaia din fond, o cămăruță sordidă în care locuiseră mulți oameni, într-o dezordine cumplită. Erau tot feluri de lucruri acolo – mobile desfundate, reviste proaste, suveniruri de la bîlciul din Whitley Bay și pungușe cu hrană pentru porumbei. Doi porumbei mesageri, cu penele albăstrii pestrițe, tronau cu un aer solemn pe polița căminului. Alături, la căldurică, stătea o femeie indolentă și neîngrijită, care se legăna alene într-un balansoar ce scîrțîia cumplit. Citea o revistă ilustrată, și ochii holbați i se bulbucau pe sub claia de păr.

– Uite, mamă, a venit cineva pentru cameră.

Trîntindu-se semeață pe canapeaua desfundată, Jenny luă și ea o revistă ilustrată, ruptă pe trei sferturi, și în mod ostentativ se prefăcu a nu mai acorda nici o atenție problemei în discuție.

Doamna Sunley continuă să se legene comod în balansoar. Numai trîmbița judecății de apoi ar fi putut s-o tulbure pe Ada Sunley cînd se făcea comodă. De fapt mai tot timpul se făcea comodă: își scotea cîte-un pantof, își slăbea corsetul, lua puțin bicarbonat dacă avea o greutate pe stomac, sau bea o ceașcă de ceai, sau se lăsa nițel într-un fotoliu, sau răsfoia alene vreun ziar, pînă fierbea ceainicul. Ada era o femeie visătoare, prietenoasă, grasă și șleampătă. Uneori i se mai întîmpla să-și cicălească bărbatul, dar de obicei lăsa pe fiecare în ale lui, să facă lucrurile după cum îl taie capul. Repeta mereu că „în tinerețe“ fusese în serviciu „la o familie bună“. Era o femeie romantică, lucru care se vădea în special din plăcerea cu care privea craiul-nou. Superstițioasă nevoie-mare, nu purta niciodată nimic verde, s-o omori, nu trecea pe sub o scară, iar dacă – ferească Dumnezeu de mai rău! – răsturna sarea, totdeauna arunca vreo cîteva fíricele peste umărul stîng. Era moartă după romanele foileton, în special după cele în care pînă la urmă fata modestă și la locul ei pune mîna pe bărbatul iubit în tăcere. Visa să fie bogată și participa la tot soiul de concursuri, în special la acelea de versuri trăsnite, și spera să ia premiul cel mare. Dar versurile ei, chiar trăsnite, nu aveau nici o șansă de publicare. Avea deseori idei remarcabile – „găselnițele mamei“, cum le spunea familia: să schimbe tapetul de la vreo odaie sau să îmbrace canapeaua în pluș trandafiriu, să înlocuiască faianța de la baie sau să se retragă la țară, să deschidă un hotel, sau măcar o mercerie, sau, cine știe, poate chiar să scrie o „istorioară“ – fiind sigură că are talent. Numai că nici una dintre ideile Adei nu rodea. Ada nu se prea îndepărta de balansoarul ei. Bărbat-su, Alf, îi spunea uneori, deși nu fără blîndețe: „Doamne ferește, Ada, dar ești trăsnită cu leuca-n cap!“

– A! se trezi ea de data asta. Credeam că e băiatul de la club. Apoi, după o pauză: Dumneata vreo o odaie?

– Da, doamnă.

– Nu primim în gazdă decît un tînăr singur.

Cînd întîlnea un om pentru prima dată, Ada făcea la început un efort să-și dea ceva aere, dar curînd uita și de asta.

– Ultimul nostru locatar a plecat acum o săptămînă. Dorești și pensiune, o masă sau două?

– Da, doamnă, dacă nu vă vine prea greu.

– Atunci, ar trebui să mănînci cu noi. Sîntem șase. Eu, soțul meu, Jenny – pe care o vezi aici și care e plecată toată ziua, că lucrează la magazinul Slattery – și pe urmă Phyllis, Clarice și Sally, fetița cea mai mică. Făcu iar o pauză, scrutîndu-l cu ochii ei isteți: Dar, apropo, dumneata cine ești? De unde vii?

Plin de smerenie, Joe plecă ochii. În același timp îl cuprinse panica. De fapt venise să se distreze nițel, doar așa, să încerce marea cu degetul, și cînd colo ajunsese la concluzia că trebuie *neapărat* să închirieze camera aceea. Jenny asta era un bujor de fată. Îi luase piuitul de frumoasă ce era. Numai că el nu știa ce să spună. Îi trecură prin minte, ca fulgerul, tot felul de minciuni, care de care mai înduioșătoare. Dar le respinse pe dată, una cîte una. Unde-i erau bagajele? De unde să ia banii pentru arvună? La dracu'! Îl trecură sudorile. Era deznădăjduit. Deodată însă, îi veni inspirația cea mare: Adevărul e lucru sfînt! Asta este! Triumfa în sinea lui: Adevărul. Bineînțeles, nu tot adevărul, dar mare parte din el. Ridică ochii, o privi cu capul sus. Vorbi cu sinceritate și sfială:

– Doamnă, bineînțeles că v-aș putea spune tot felul de minciuni, dar prefer să vă spun adevărul: am fugit de acasă.

– Ei nu mă-nnebuni!

Doamna Sunley lăsă jos revista, și de data asta se opri chiar și din legănat. Și ea, și Jenny îl priviră cu un interes nou. În camera lor meschină se ivise pe neașteptate eroismul și aventura romantică de cea mai bună calitate.

Joe reluă:

– O duceam îngrozitor, simțeam că nu mai pot. Mama a murit, tata mă bătea cu cureaua de mă lăsa lat. Colac peste pupăză, am mai avut și o grevă în mină, cu toate complicațiile. N-aveam... n-aveam ce mînca.

Ochii lui străluciră de emoție bărbătește stăpînită... Strașnic le mai vorbea!... Strașnic!... Curînd o să le aibă în palmă!

– Și zici că ți-a murit mama? întrebă Ada cu răsuflarea întretăiată.

Joe încuviință mut din cap. Își jucase rolul cu virtuozitate pînă în cele mai mici amănunte.

Ochii mari, învăluitori ai Adei cercetară cu atenție înfățișarea atrăgătoare și îngrijită a băiatului. Îl cuprinse într-o privire blîndă și binevoitoare ca un balsam. Se gîndi că bietul flăcău trebuie s-o

fi dus tare prost, că e păcat de el, cînd era aşa frumusel – avea ochi mari, strălucitori, şi părul creţ. Dar părul creţ nu acoperă chiria – cîtuşi de puţin – şi doar ea, Ada, trebuia să se gîndească şi la lecţiile de muzică ale lui Sally... Începu iar să se legene în balansoar. Cu toată indolenţa şi neglijenţa ei, Ada Sunley nu era deloc proastă. Îşi stăpîni sentimentele.

– Uite ce e, tinere, declară ea pe un ton practic, de om de afaceri, aici nu te putem ţine din milă. Trebuie să lucrezi undeva, la vreun atelier ca lumea. Bărbatu-meu, Alf, spunea astăzi că se fac angajări la turnătoria Millington, ştii, în mahalaua Yarrow, pe Platt Lane. Încearcă acolo! Dacă ai noroc, întoarce-te; dacă nu, du-te unde-i vedea cu ochii.

– Am înţeles, doamnă.

Joe îşi păstră aerul smerit şi sincer, pînă ce trecu pragul casei, apoi ţopăi de bucurie pe stradă.

– Bă, tu ăla cu mutră caraghioasă! strigă unui comisionar, apucîndu-l de guler. Spune-mi repede pe unde ajung la turnătoria Millington, că altfel te-a luat naiba!

Pînă la Yarrow o ţinu tot într-o goană, măcar că drumul era destul de lung. Se înfăţişă unuia din conducerea întreprinderii. Îi turnă un sac întreg de minciuni din cele mai gogonate şi mai neruşinate. Îi arătă contramaistrului braţul lui musculos, transpirat. Avu noroc şi de data asta, pentru că întreprinderea căuta lucrători. Fu angajat imediat, ca ajutor de pudler, cu un salariu de douăzeci şi cinci de şilingi pe săptămînă. Îi pusese Dumnezeu mîna-n cap, nu alta! Mai ales în comparaţie cu mina, era o avere... Şi pe urmă, era vorba de Jenny, Jenny, Jenny...

Se întoarse, fără prea mare grabă, în Scottswood Road, căutînd să se stăpînească, spunîndu-şi că trebuie să fie foarte atent, să nu se pripească, să-şi facă un plan minuţios. Dar cînd intră în camera de la parter, în fundul casei, simţi cum aerul de triumf răbufneşte pe sub pojghiţa subţire de prudenţă.

Toată familia era adunată acolo. Tocmai terminaseră de băut ceaiul. Ada trona în capul mesei. Alături stătea Jenny. Apoi veneau surorile mai mici: Phyllis, de vreo treisprezece ani, blondă, lîncedă, maică-sa bucăţică ruptă; apoi Clarice, o fetişcană de vreo unsprezece-doisprezece ani, năltuţă şi brunetă, cu părul prins într-o panglică frumoasă, roşie, de la o cutie de ciocolată pe care o primise Jenny; şi în sfîrşit, Sally, un capriciu al naturii, o copiliţă de zece ani, care îmbina gura cărnoasă a lui Jenny cu nişte ochi

negri sălbatici şi un aer de om stăpîn pe sine, de-a dreptul uluitor. La celălalt capăt al mesei era Alfred, soțul Adei, tatăl celor patru fete şi stăpînul casei: un omuleț fără haz, pe care nu dădeai doi bani, cu umerii căzuți şi o mustață rară, ca o pată ruginie pe fața păstoasă. Pe deasupra, mai avea şi un tic care-i strîmba gîtul, lucru cu atît mai supărător cu cît nu purta nici guler. Cît despre ochi, mai spălăciți nici că puteau să fie. Alf era zugrav, şi lucrînd la fațada caselor din Tynecastle, înghițea mereu otrava vopselelor cu plumb. De la plumbul ăsta i se trăgeau paloarea feței, dureri de tot felul în pîntece şi linia vineție care-i străbătea gingiile. În schimb, gîtul strîmb nu i se trăgea de la meserie, ci de la porumbei. Creşterea porumbeilor era boala lui; avea din toate soiurile: albaştri, roşii, pestriți, porumbei călători, mesageri, unii dintre ei cîştigători ai unor premii. Şi tot dînd drumul la porumbei, urmărindu-le zborul în tăriile cerului, Alf ajunsese să țină gîtul oblic, într-un unghi caraghios.

Joe se uită la toți şi exclamă vesel:

– M-au angajat! Încep chiar de mîine lucrul. Îmi dă douăzeci şi cinci de şilingi pe săptămînă.

Era evident că Jenny uitase complet de el. Dar Ada păru încîntată, cu toată indolența ei.

– Ei vezi? Nu ți-am spus eu? Atunci îmi plăteşti cincisprezece şilingi pe săptămînă şi-ți rămîn zece de cheltuială. Adică deocamdată, pentru că, fireşte, o să-ți mărească leafa. Pudlerii cîştigă bani buni. Îşi puse delicat mîna la gură cînd căscă, apoi curăță puțin masa, pe care lucrurile zăceau în neorînduială. Stai jos şi gustă ceva, îl pofti ea. Clarry, adu o ceaşcă şi o farfurioară din bucătărie. Şi hai, fii fată bună şi repede-te pînă la doamna Gresley şi cere-i de trei peni şuncă. Uită-te bine, să nu te fure la cîntar. Cred că nu ți-ar strica să îmbuci ceva gustos pentru început. Alf, ți-l prezint pe domnul Joe Gowlan, noul nostru chiriaş.

Alf încetă o clipă să mai mestece domol ultima bucățică de pîine pe care o muiase în ceai şi îl salută din cap pe Joe, cu un gest laconic dar impresionant. Clarice dădu buzna înăuntru cu ceaşca şi farfurioara proaspăt spălate; i se oferi lui Joe un ceai negru, apoi veni şi şunca, împreună cu o jumătate de franzelă, iar Alf îi întinse muştarul, cu un aer solemn.

Joe se aşeză lîngă Jenny pe canapeaua proastă. Îi venea amețeală văzînd-o atît de aproape de el şi gîndindu-se cît de bine potrivise lucrurile. Era minunată. Niciodată pînă atunci nu se

simțise cuprins de o dorință atît de profundă, atît de bruscă. Își puse în gînd să se facă agreabil. Se dădu peste cap să-i cucerească. Dar nu pe Jenny – a, nu, vai de mine, căci Joe era destul de priceput ca să știe că nu așa trebuie să înceapă. Zîmbi, sau mai bine zis afișă zîmbetul lui deschis, plin de amabilitate și sinceritate. Făcu conversație, cu tot felul de înflorituri șăgalnice, inventă istorioare nostime, legate de trecut. O linguși pe Ada, glumi cu copiii; le istorisi chiar și o anecdotă delicioasă și foarte potrivită pentru o asemenea ocazie pe care-o auzise odată la o șezătoare a Legiunii Mîntuirii. Nu fusese niciodată membru al legiunii – se dusese acolo doar cu o seară înaintea concertului, după care, chiar în dimineața următoare, se desolidarizase de mișcare credincioșilor. Povestirea a mers strună; le-a plăcut la toți, cu excepția lui Sally, care a ascultat-o cu destul dispreț, și în afară de Jenny, a cărei semeție rămase neclintită. În schimb Ada se zgîlțîia toată de rîs, bătîndu-se cu palmele peste pulpele grase și, printre hohote împroșcînd în jur cu ace de păr.

– Și Bones a găsit musca verzuie în sticla cu vin tonic?... Ei nu, că e prea de tot, domnule Gowlan!

– Spuneți-mi Joe, doamnă Sunley. Vă rog să mă tratați ca și cum aș face parte din familie, doamnă.

Îi prindea în plasă, unul cîte unul; curînd avea să-i țină pe toți în palmă. Succesul îl amețea ca un vin dulce. Asta era cheia, avea să izbutească, avea toate șansele să strîngă la piept toate bucuriile vieții, să-i stoarcă acesteia tot ce avea mai bun. O să se descurce, o să pună el mîna pe ce dorește, pe orice, pe toate. Răbdare numai, și o să se vadă.

Mai tîrziu Alf l-a poftit pe Joe să-i arate cum hrănește porumbeii. Au ieșit în curte, unde niște hulubi albi ca mărgăritarele se înfoiau plini de mîndrie, sau scoteau capetele din găurile porumbarului și ciuguleau delicat grăunțele. Ferit de prezența soției, în fața căreia ședea mut și umilit ca un papă-lapte, Alf își dezvălui personalitatea unui omuleț-erou, care în afară de porumbei mai are și păreri despre bere, patriotism și șansele lui Spearmint de a cîștiga derbiul. Era cum nu se poate mai amabil cu Joe, îi oferi prietenos și o țigară. Dar Joe era nervos, ardea de nerăbdare să se întoarcă la Jenny. Terminînd țigara, se scuză și se întoarse în casă.

În odaia din spate, Jenny era singură. Stătea și acum pe canapea, cufundată în lectura aceleiași reviste ilustrate.

– Vă rog să mă iertaţi, spuse Joe cu glas scăzut, dar n-aţi vrea să-mi arătaţi acum odaia mea?

Jenny nici măcar nu ridică ochii de pe revistă, pe care o ţinea delicat, cu degetul mic îndoit.

– O să ţi-o arate unul dintre copii.

Joe nu clinti.

– Dumneavoastră nu ieşiţi să vă plimbaţi seara – cînd aveţi după-amiaza liberă, cum e azi?

Nici un răspuns.

– Serviţi într-un magazin, nu? făcu el o ultimă încercare cu multă prudenţă.

Parcă-şi amintea de Slattery, magazin de mode cu vitrine mari de cristal, pe strada Grainger.

În sfîrşit, fata îi acordă o privire.

– Ei şi? răspunse pe un ton fără expresie. Ce te priveşte pe dumneata? Şi dacă vrei să ştii, nu *servesc*. E un cuvînt ordinar şi stupid, pe care nu pot să-l sufăr. Sînt salariată la Slattery. Lucrez ca modistă, şi asta e o treabă foarte elegantă. Eu nu pot să sufăr lucrurile ordinare şi stupide. Şi mai ales nu pot să sufăr bărbaţii care fac munci murdare.

Şi cu asta, revista ilustrată se ridică din nou, smulsă parcă de jos. Joe îşi frecă bărbia, gînditor, sorbindu-i din ochi toată făptura: gleznele subţiri, şoldurile zvelte, sînii mici, dar fermi. „Vasăzică nu-ţi plac bărbaţii care fac munci murdare, gîndi el rînjind pe sub mustaţă; ei bine, fac prinsoare că o să-ţi placă lucrătorul murdar pe care-l ai în faţă."

CAPITOLUL VIII

Pentru Martha a fost o ruşine cumplită. Niciodată în viaţă nu-şi închipuise că o să i se întîmple aşa ceva. Nici măcar prin gînd nu-i trecuse. A fost o lovitură nemaipomenită. Robotea prin bucătărie, încercînd cu furculiţa cartofii puşi la fiert, ridicînd capacul oalei în care fierbea carnea şi străduindu-se din răsputeri să alunge gîndul care o obseda. Trudă zadarnică. Trebuia să se gîndească la asta. Degeaba izgonea gîndul, degeaba se lupta cu el, pentru că gîndul nu se dădea bătut: era oare posibil ca ea, Martha Redpath pe numele ei de fată, să ajungă în halul ăsta? Neam de neamul ei

nu fuseseră puşcăriaşi, familia Redpath, oameni cu frica lui Dumnezeu, nelipsiţi duminica de la biserică, metodişti convinşi, mineri cinstiţi din tată-n fiu; şi-amintea cu mîndrie de patru generaţii de strămoşi, şi nici unul nu avea nici cea mai mică pată. Cu toţii munciseră ca nişte oameni de treabă în subteran şi se purtaseră ca nişte oameni de treabă în viaţa de toate zilele. Şi acum? Acum nu mai era o Redpath, era o Fenwick, soţia lui Robert Fenwick. Iar acesta se afla la puşcărie.

Faţa i se contractă de amărăciune. La puşcărie! O ardea această imagine, aşa cum o mai arsese de o sută de ori pînă atunci. Tot acest tablou o seca la inimă: Robert stînd în boxa acuzaţilor, alături de Leeming. Auzi, tocmai alături de Leeming! Tribunalul era prezidat de James Ramage. Era un bărbat cu faţa grosolană, pocnind de sănătate. Zbiera şi spunea pe şleau tot ce-i venea la gură, impunîndu-şi punctul de vedere. A fost şi ea la judecată. N-a avut încotro, era de datoria ei să se ducă. A fost acolo, a văzut şi a auzit totul. Sentinţa a fost trei săptămîni de închisoare, fără posibilitatea de compensare prin amendă. I-a venit să urle cînd l-a auzit pe Ramage pronunţînd sentinţa. Mare minune că n-a murit. Numai mîndria a ţinut-o în viaţă. Din mîndrie a rămas ca împietrită. Tot mîndria i-a slujit ca să reziste de-a lungul atîtor zile înfiorătoare, i-a ajutat chiar şi azi după-amiază, cînd, întorcîndu-se din cursele de prin oraş cu cumpărăturile, s-a întîlnit cu soţia lui Leeming Boxerul. Doamna Leeming i-a aţinut calea la colţul uliţei Alma şi i-a spus cu o voce puternică, dar compătimitoare, că soţii lor vor fi eliberaţi sîmbătă. Auzi, domnule, soţii lor vor fi eliberaţi!

Uitîndu-se la ceas – primul lucru pe care i-l scosese Sammy de la muntele de pietate –, trase băiţa de cositor în faţa focului şi începu s-o umple cu apă fierbinte de la spălătorie. Drept căuş luase o oală de tuci, dar drumurile repetate cu greutatea aceea mare în braţe o puseseră la grea încercare. În ultima vreme nu se simţea prea bine. Îşi dădea seama că o roade o boală, şi în momentul de faţă era slabă şi se clătina pe picioare. Pe deasupra, mai avea şi dureri. Se văzu silită să facă o pauză pînă mai trece junghiul din burtă. Ştia bine că toate astea erau din pricina grijilor, fiindcă altfel era femeie în putere; avea ideea fixă că s-ar simţi mult mai bine dacă pruncul din pîntece ar da semne de viaţă. Dar pruncul nu făcea nici o mişcare, ea nu simţea decît o greutate, o apăsare chinuitoare.

Ceasul bătu cinci, şi curînd după aceea pe tot cuprinsul Teraselor răsună tropăitul domol al oamenilor istoviţi. După ce

munceau nouă ceasuri în măruntaiele pămîntului, la ieşirea din schimb mai trebuia să ia în piept şi povîrnişul mahalalei. Dar era o muncă cinstită şi bună, care le pătrunsese pînă-n măduva oaselor, aşa cum îi pătrunsese şi ei. Avea băieţi tineri şi voinici. Asta era munca lor, şi ea alta nu le dorea.

Tocmai cînd gîndea astfel, se deschise uşa, şi cei trei băieţi intrară pe rînd. Mai întîi Hughie, apoi David şi în sfîrşit Sammy, care îi aducea sub braţ o legătură de lemne subţiri pentru aprins focul. Dragul de el, întotdeauna era atent cu maică-sa! Un val de căldură îi alungă răceala mohorîtă din inimă. Deodată îi veni să-l strîngă în braţe pe Sammy şi să plîngă pe umărul lui.

Băieţii îi scrutară faţa: în ultimele zile atmosfera din casă era apăsătoare. Şi Martha însăşi contribuia la asta: era aspră cu ei şi nimeni nu-i putea intra în voie. De altfel îşi dădea singură seama de tot, şi băieţii îi iscodeau întruna chipul. Lucrul ăsta o jignea, deşi era conştientă de vina ei.

– Bună, mamă! zîmbi Sammy, şi dinţii lui părură mai albi, în contrast cu negreala prafului de cărbune pe care sudoarea i-l lipise de obraz.

Îi plăcea cum îi spunea băiatul: „mamă", şi nu „mico", cum se obişnuia prin vecini. Totuşi, nu le răspunse, le făcu doar semn cu capul către baia pregătită şi se întoarse să pună masa.

Băieţii se dezbrăcară în prezenţa mamei lor; îşi scoaseră bocancii, jachetele, flanelele de corp şi izmenele, toate îmbibate de apă, sudoare şi murdărie de la mină. Goi puşcă, intrară toţi în băiţa neîncăpătoare şi, în aburul care ieşea din apa clocotită, începură să se frece unul pe altul pe spinare. Erau foarte înghesuiţi, dar baia asta avea totdeauna ceva prietenos. Numai că în seara asta nu le ardea de glumă. Sam încercă să înveselească puţin atmosfera, înghiontindu-l pe David şi rînjind:

– Mişcă-te niţel mai spre pat, hipopotamule! După un timp, iar glumi: Hei, mă, care ai înghiţit săpunul?

Dar umorul ăsta era tare forţat. Povara care apăsa asupra casei, asupra chipului mamei îi punea o stavilă. Se îmbrăcară fără să se mai zbenguie şi se aşezară la masă, aproape fără să rostească o vorbă.

Mîncarea era bună. Porţii mari de ostropel, gustos, cu ceapă şi cartofi care se topeau în gură. Martha totdeauna gătea o cină bună, ştiind cît de mult înseamnă asta pentru un bărbat. Acuma, că – slavă Domnului! – încetase nenorocita aia de grevă, putea în sfîrşit să le dea de mîncare ca lumea. Stătea şi se uita la ei cum

mănîncă, umplîndu-le din nou farfuriile cînd se goleau. Ei nu-i era foame, bău numai puțin ceai. Dar nici ceaiul nu-i ajută prea mult. O apucă un junghi în spate, spintecîndu-i sfîșietor sînii. Îi trecu însă repede, înainte de a-și da seama de semnificația durerii.

Băieții isprăviră masa. Primul care s-a ridicat a fost David. S-a îndreptat spre cotlonul unde-și ținea cărțile, s-a așezat pe un scăunel lîngă vatră, cu un carnețel pe genunchi și creionul în mînă. „Latina, gîndi Martha mohorîtă, acum și-a găsit să învețe latinește!“ Nimerindu-se pe fondul amărăciunii ei, gîndul acesta o scotea din fire. Și învățătura asta se datora tot lui Robert. El ținea morțiș ca băiatul să meargă la liceu, să candideze la anul pentru o bursă, să se ridice deasupra oamenilor de soiul lui. Robert îl înscrisese în clasa domnului Carmichael de la cursurile serale ale școlii din Bethel Street. Iar ea, care se trăgea dintr-o veche familie de cărbunari și care era o femeie mîndră de clasa din care făcea parte, disprețuia în felul ei învățătura, fiind sigură că n-o să le aducă nimic bun.

Apoi se ridică și Hughie, se duse la spălătorie, de unde se întoarse cu un ciocan și un calapod, cu vechile lui ghete de fotbal și douăsprezece crampoane noi de piele. Departe de toți ceilalți, băiatul se așeză pe vine în fundul bucătăriei, și aplecîndu-și capul brun, lucios încă de pe urma băii, începu să bată crampoanele. După obiceiul lui, era tăcut și absorbit de treaba pe care o făcea. Sîmbăta trecută, cînd îi dăduse maică-sii leafa, își oprise șase peni. Și-i oprise pur și simplu, fără să-i spună nimic Marthei. Nici nu era greu de ghicit pentru ce o făcuse. Fotbalul! Dar nu era vorba numai de dragostea pentru sport, măcar că-l iubea din toată inima. Nu, ea știa bine că Hughie avea un interes mai profund. Voia să devină vedetă, fotbalist în prima categorie, o celebritate care scoate șase lire pe săptămînă de pe urma măiestriei la acest joc al iscusinței. Asta era totodată taina și ambiția din inima lui Hughie. Asta îl făcea să se abțină de la fumat, asta îl împiedica să bea măcar un țap de bere duminica, cum obișnuiau ceilalți; asta îl făcea să nu vorbească cu fetele. Hughie nici măcar nu se uita la vreo fată, deși, după cum știa prea bine Martha, multe fete întorceau capul după el. Tot aceeași tainică ambiție îl făcea să alerge seara kilometri întregi – „antrenamente“, cum le zicea el. Maică-sa putea fi sigură că în clipa în care avea să termine de aranjat ghetele, chiar dacă ar fi fost rupt de oboseală, băiatul avea să plece de acasă.

Martha se încruntă şi mai tare. Aproba din toată inima viaţa spartană pe care o ducea Hughie şi o considera cea mai bună. Dar în ce scop toate astea? Pentru ca să părăsească mina! Vasăzică şi el se străduia din răsputeri să plece din mină. Ea nu avea pic de încredere în iluzia lui ispititoare şi nici un pic de teamă că s-ar putea preface în realitate. Şi totuşi, o îngrijora şi o necăjea această ciudată înverşunare a lui Hughie. Da, da, pasiunea lui nu-i dădea pace maică-sii.

Instinctiv, privirea i se întoarse către Sammy, care stătea încă la masă şi trăgea neliniştit linii pe muşama cu coada furculiţei, de parc-ar fi desenat. Băiatul îi simţi privirea, pentru că după o clipă lăsă jos furculiţa şi se ridică de pe scaun cu un aer spăsit. Rămase în picioare, cu mîinile în buzunare, fără să ştie prea bine ce are de făcut, apoi se duse la ciobul de oglindă de deasupra chiuvetei. Luă pieptenele, care se afla întotdeauna în spatele savonierei, îl udă şi-şi aranjă cu grijă cărarea. După aceea luă un guler curat, pe care i-l scrobise şi i-l călcase Martha chiar în după-masa acelei zile, punîndu-i-l apoi pe suportul de prosoape de lîngă cămin. Băiatul îşi potrivi gulerul, îşi aranjă frumos cravata şi se găti cu grijă. Pe urmă, fluierînd ca să-şi dea curaj, îşi smulse şapca din cui şi se îndreptă fără grabă spre uşă.

Mîna Marthei, rezemată pe genunchi, se încleştă atît de tare, încît încheieturile degetelor se albiră.

– Sammy!

Ajuns în prag, Sam se întoarse de parc-ar fi primit un glonţ în spate.

– Unde te duci?

– În oraş, mamă.

Martha nu se lăsă intimidată de zîmbetul lui.

– Ştiu că te duci în oraş, dar unde anume?

– Pe strada asta în jos.

– Ajungi în strada Cheiului?

Băiatul o privi, şi faţa lui simplă, deschisă, se împurpură. Trăsăturile i se înăspriră de încăpăţînare.

– Da, mamă, dacă vrei să ştii, mă duc în jos pe strada Cheiului.

Vasăzică, instinctul n-o înşelase; băiatul se ducea la Annie Macer. Ea nu putea suferi familia Macer, n-avea încredere în ei – nici în nechibzuitul de tată, nici în destrăbălatul de băiat, Pug Macer. Aparţinea aceleiaşi categorii ca şi familia Leeming – nu erau de soi. Nici nu erau măcar mineri – erau „din neamul

pescarilor". Făceau parte din acea comunitate separată care ducea o viață nesigură – „sărăcie cu lustru", le spunea Martha; într-o lună trăiau pe picior mare, iar în luna următoare își amanetau și vasul, și năvoadele. Împotriva lui Annie personal n-avea nimic; unii ziceau chiar că e o fată bună; dar nu era mireasa pe care o visa ea pentru băiatul ei. Nu se trăgea dintr-o familie potrivită pentru Sammy; umbla cu panerele de pește pe stradă, iar într-un an se dusese chiar la Yarmouth și lucrase la o fabrică de conserve, scoțînd mațele din scrumbii, ca să refacă bugetul familiei Macer într-o vreme cînd le mersese mai prost. Adică Sammy, fiul ei cel mai scump, pe care spera să-l vadă într-o bună zi cel mai grozav lucrător de abataj din mina Neptun, să se însoare cu una care scoate mațele la scrumbii! Nici în ruptul capului! *Nici în ruptul capului!* Oftă din rărunchi.

– Sammy, n-aș vrea să pleci astă-seară.

– Bine, mamă, dar am făgăduit. Am zis că ies în oraș cu Pug. Și vine și Annie.

– Asta n-are importanță, Sammy. Glasul ei deveni aspru, strident. Aș prefera să nu te duci.

Băiatul o înfruntă; și în ochii lui iubitori, de cîine credincios, maică-sa văzu deodată dîrzenia, o dîrzenie nemaiîntîlnită pînă atunci.

– Mamă, dar m-așteaptă Annie. Te rog să mă ierți, însă trebuie să mă duc.

Plecă, închizînd încetișor ușa.

Martha rămase locului, paralizată; era prima dată cînd se întîmpla ca Sammy să iasă din cuvîntul ei. Parcă i-ar fi tras o palmă. Conștientă de privirile furișe ale lui David și Hughie, încercă să se stăpînească. Se ridică, strînse masa, spălă vasele, cu mîinile tremurînde.

David o întrebă dacă nu vrea să-i șteargă el farfuriile.

Martha clătină din cap și le șterse singură. Apoi se apucă de cîrpit. Îi veni destul de greu să-și pună ața în ac. Luă o flanea veche pe care o purta Sammy la mină, așa de peticită încît abia dacă mai rămăsese o bucățică din materialul de la început. La vederea hainelor lui de miner i se rupse inima. Prea fusese aspră cu Sammy. Își dădu deodată seama că n-a știut cum să-l ia pe băiat, și că ea, nu Sammy, a fost de vină. Gîndul acesta îi străpunse inima; Sammy ar fi făcut orice pentru ea, absolut orice, dacă știa cum să-l ia.

Cu ochii încețoșați, se apucă să coasă la flanea, cînd deodată o săgetă un junghi din spate. De data asta era o durere cumplită, care o înțepeni. Într-o clipă, recunoscu durerea. Așteptă cu sufletul la gură. Junghiul îi trecu și apoi îi reveni. Fără o vorbă, se ridică și ieși prin bucătărie în spatele casei. Mai mult tîrîndu-se decît mergînd, ajunse pînă la closet. Da, asta era.

Rămase afară, învăluită în tăcerea întunecată a nopții, sprijinindu-se cu o mînă de gărdutul ce despărțea curțile, iar cu cealaltă apăsîndu-și pîntecele umflat. Se năpustise asupra ei și această ultimă rușine, tocmai acum, cînd bărbat-su era la închisoare. Și toate astea în fața copiilor care se făcuseră băieți mari. Gîndurile i se învălmășeau în minte, dar chipul ei purta aceeași expresie de nepătruns ca și bezna înconjurătoare. Nu voia să-l cheme pe doctorul Scott și nici pe doamna Reedy, moașa. Robert făcuse nebunia de a pune la bătaie toate economiile lor pentru sprijinirea grevei. Era înglodat în datorii, așa că nu putea și nici nu voia, în nici un caz, să mai facă cheltuieli. Într-o clipă, luă hotărîrea. Se întoarse în casă.

– David! Du-te repede la doamna Brace. Spune-i să vină chiar acum la mine.

Speriat, băiatul o privi întrebător. Martha nu ținuse niciodată prea mult la David, care fusese întotdeauna favoritul lui taică-su, dar acum o înduioșă expresia din ochii lui. I se adresă din nou, cu mai multă blîndețe:

– Nu te speria, Davey, nu mă simt așa de bine.

În timp ce băiatul ieșea în grabă din casă, ea se îndreptă spre cufărul în care își ținea bruma de rufărie și îl descuie. Apoi, cu mișcări stîngace, ridicînd pe rînd cîte-un picior, cu greutate, se cățără pe scara ce ducea sus, în camera băieților.

Doamna Brace veni pe dată din casa vecină. Era o femeie inimoasă, foarte corpolentă, care gîfîia mereu; ai fi zis, judecînd după înfățișarea ei greoaie, că ea trebuie să nască. Dar nu era așa. Hannah Brace era „surpată", după cum zicea ea; avea o mare hernie ombilicală, urmare a sarcinilor repetate, și măcar că Harry, bărbat-su, îi promitea în fiecare an la Crăciun că o să-i cumpere un bandaj, nici pînă acum nu avea cu ce să-și strîngă burta; în fiecare seară la culcare, cu un gest solemn, își împingea înăuntru carnea revărsată, dar în fiecare dimineață cînd se scula, umflătura țîșnea din nou afară. Ajunsese să fie preocupată de surpătura ei ca de un obiect intim; hernia forma un subiect de conversație pe care-l aborda cu

prietenii aşa cum alţii vorbesc despre vreme. Urcă şi ea cu multă prudenţă scara şi dispăru în camera de sus.

David şi Hughie rămaseră în bucătărie. Hughie încetase să mai bocănească la ghetele de sport şi se prefăcea acum că e absorbit de lectura unui ziar. David se prefăcea şi el că citeşte. Dar din cînd în cînd, băieţii îşi întorceau privirile, nedumeriţi în faţa misterului care se săvîrşea în camera de deasupra. În ochii amîndurora stăruia o ruşine ciudată. Ce lucru îngrozitor! Şi tocmai mamei lor să i se întîmple!

Din dormitor nu se auzea alt zgomot decît duduitul picioarelor greoaie ale doamnei Brace. Forfotea de colo pînă colo. O dată strigă la ei să-i aducă o oală cu apă fierbinte. I-o aduse Davy.

La zece se întoarse şi Sam. Era palid, speriat şi strîngea din fălci, gata să înfrunte un scandal cumplit. Fraţii lui îl puseră la curent. Se împurpură la faţă, aşa cum i se întîmpla adesea, şi-l cuprinseră remuşcările. Sam nu putea să suporte duşmănia şi pica. Îşi ridică privirea spre tavan.

– Săraca mama!

Atîta spuse, şi nici unul nu îndrăzni să mai scoată o vorbă. La unsprezece fără douăzeci, doamna Brace coborî ţinînd în mînă un pacheţel învelit în jurnal. Era tristă şi părea în culmea agitaţiei. Îşi spălă mîinile roşii la chiuvetă şi bău puţină apă rece; apoi i se adresă lui Sammy, ca fiind cel mai vîrstnic dintre băieţi:

– Era fetiţă, spuse ea. Frumuşică, săraca, dar născută moartă. Da, moartă, din păcate. N-aveţi voi grijă, că am moşit-o la fel de bine ca doamna Reedy, dar degeaba toată truda. Am să vin mîine să pregătesc înmormîntarea. Acuma du-i maică-tii o ceaşcă de cacao. Se simte binişor; eu din păcate trebuie să pregătesc mîncarea omului meu, că intră în schimbul de dimineaţă.

Ridică cu grijă pachetul şi-i zîmbi blînd lui David, care privea la pata roşie de sînge ce străbătuse prin hîrtia de ziar. Apoi, doamna Brace ieşi, legănîndu-se ca o raţă.

Sam făcu o ceaşcă de cacao şi i-o duse Marthei. Rămase vreo zece minute sus. Cînd se întoarse, era galben ca ceara şi avea fruntea brobonită de sudoare. Plecase la distracţie şi se întorsese acasă pentru a da ochii cu moartea. David trăgea nădejde că Sam o să vorbească ceva, o să le spună că mama lor se simte bine. Dar Sam le spuse doar atît:

– Culcaţi-vă aici, băieţi. O vreme o să dormim toţi trei la un loc, în bucătărie.

A doua zi dimineață, joi, doamna Brace veni s-o vadă pe Martha, şi, după cum făgăduise, griji copilul născut mort. David se întoarse înaintea celorlalți de la mină; în seara aceea avusese norocul să prindă ascensorul mai devreme şi să iasă din mină cu două ture înaintea grosului lucrătorilor din schimbul lui. Intră în bucătăria întunecată şi găsi pe bufet trupul pruncului.

Se apropie şi îl privi cu un ciudat amestec de spaimă şi respect. Era tare micuț. Mînuțele nu erau mai mari decît petalele de nufăr. Nici nu avea unghii la degete. Căpşorul i-ar fi încăput în palmă; fețişoara albă, ca de marmură, avea trăsături perfecte; buzele subțiri, vinete se desfăcuseră parcă mirate, că-n locul vieții venise moartea. Ca o pricepută profesionistă, doamna Brace umpluse gura şi nările copilului cu vată. Acum, privind peste umărul lui David, îi explica, nu fără oarecare mîndrie:

– Tare-i frumuşică! Dar maică-ta n-a putut s-o rabde sus, în cameră cu ea.

David aproape că nu auzea ce spune. Neputîndu-şi lua ochii de la pruncul născut mort, simțea cum îl năpădeşte o mînie surdă, încăpățînată. De ce oare au fost rînduite aşa lucrurile? De ce să nu fi avut maică-sa hrana, îngrijirea, atenția, într-un cuvînt, toate cele necesare unei femei în situația ei? De ce nu trăia copilul ăsta, de ce nu zîmbea şi nu sugea la sînul ei? Gîndul ăsta îl durea, îi ațîța în inimă o indignare cumplită. Ca şi în ziua în care familia Plînsa îi dăduse de mîncare, o coardă vibră profund, dureros, înăuntrul lui; din nou îşi jură, cu toată patima mută a sufletului său tînăr, să facă ceva ... ceva ... nu ştia prea bine nici ce, nici cum ... dar avea s-o facă ... Să răspundă cu o lovituă distrugătoare la atacurile inumane ale vieții.

Sam şi Hughie se întoarseră împreună. Se uitară la copil. Înainte de a-şi scoate hainele de mină, se aşezară şi mîncară slănina pe care le-o prăjise doamna Brace. Nu era o masă bună, ca aceea cu care erau obişnuiți; cartofii nu erau bine fierți, n-aveau nici destulă apă pentru baie, bucătăria era întoarsă pe dos, nici un lucru nu era la locul lui; simțeau din plin lipsa mamei lor.

Mai tîrziu, cînd Sammy coborî din camera de sus, aruncă priviri piezişe fraților lui. Le spuse jenat:

– Nici nu vrea să audă de înmormîntare. Am încercat s-o conving, dar degeaba. Zice că acuma, după grevă, nu avem de unde să scoatem banii.

– Bine, Sammy, dar trebuie neapărat! strigă David. Întreab-o şi pe doamna Brace...

Au chemat-o pe doamna Brace, s-o convingă pe Martha. Totul a fost în zadar; nu s-a lăsat înduplecată. O împietrea amărăciunea, făcînd-o să duşmănească acest copil, de care nu simţise nici o nevoie şi care acum nu mai avea nevoie de ea. Legea nu cerea neapărat o înmormîntare. Nici nu voia să audă de prapuri şi de toate celelalte podoabe cerute de o înmormîntare obişnuită.

Hughie, îndemînatic cum era, făcu un sicriu destul de bun, din nişte scînduri simple de la mină. Îl căptuşi cu hîrtie albă, curată şi puse trupuşorul în lada asta ordinară. Apoi bătu capacul în cuie.

Joi seara, tîrziu, Sam luă lada sub braţ şi plecă de unul singur. Nu le dădu voie nici lui Hughie, nici lui David să-l însoţească. Era întuneric şi bătea vîntul. Pînă la întoarcerea lui n-au ştiut unde s-a dus. Apoi le-a spus. Împrumutase cinci şilingi de la Pug, fratele cel mare al lui Annie Macer, ca să-i plătească lui Geddes, paznicul de la cimitir. Geddes i-a dat voie să îngroape copilul, fără ceremonie, într-un colţ al cimitirului. David se gîndea adeseori la mormîntul acela prea puţin adînc; n-a aflat niciodată unde se găseşte, dar ştia cel puţin că e departe de groapa calicilor; atît a putut să smulgă de la Sammy.

Trecu şi vinerea, şi în sfîrşit veni ziua de sîmbătă, ziua eliberării lui Robert. Martha născuse miercuri seară. Sîmbătă la prînz se sculase din pat şi aştepta... Îl aştepta pe el, pe Robert.

Sosi la opt seara şi o găsi în bucătărie, singură. Făcu aşa de puţin zgomot la intrare, încît nici nu-l simţi că se află acolo. Şi cum stătea aşa încovoiată deasupra focului, tusea lui o făcu să se întoarcă brusc. Se uitară lung unul la altul. El liniştit, fără pică, ea cu acea teribilă nemulţumire, care îi mocnea ca un foc negru în străfundul ochilor. Nu schimbară nici o vorbă. Robert îşi aruncă şapca pe canapea şi se aşeză la masă, ca un om istovit. Martha se duse imediat la cuptor, de unde scoase farfuria cu cina, pe care i-o ţinuse acolo, să nu se răcească. Cu aceeaşi muţenie înspăimîntătoare îi aşternu dinainte mîncarea.

Robert începu să înfulece, aruncînd din cînd în cînd cîte-o privire, iscodindu-i trupul. Privirile lui căpătau din ce în ce aerul că şi-ar cere iertare. În cele din urmă îi spuse :

– Ce s-a întîmplat cu tine, fetiţo?

Martha tremura de indignare.

– Nu-mi spune „fetiţo“.

Robert înţelese ce s-a întîmplat; începu să-l cuprindă un fel de curiozitate.

– Ce era?

Martha ştia că Robert îşi dorise întotdeauna o fată. Şi atunci, ca să-l rănească şi mai dureros, îi spuse că fata lui a murit.

– Vasăzică, aşa a fost să fie, oftă el. Apoi o întrebă: Te-ai chinuit rău, fetițo?

Era prea mult. Martha nu catadicsi să-i răspundă pe dată; cu o umilință de slujnică amărîtă, îi luă farfuria pe care o golise, şi-i puse dinainte o ceaşcă de ceai. Apoi spuse:

– De cînd te-am cunoscut pe tine am avut timp să mă deprind cu chinurile.

Deşi venise acasă cu gîndul să trăiască în linişte, atitudinea ei sălbatică îi stîrni clocotul sîngelui în vinele obosite.

– Eu n-am nici un amestec în toate cele întîmplate, îi spuse el, izbucnind cu o duşmănie care o egala pe a ei. Sper să înțelegi că m-au închis degeaba.

– Ba nu-nțeleg deloc, îi răspunse ea, înfruntîndu-l cu mîinile în şold.

– Dar tu nu vezi că-mi purtau sîmbetele din pricina grevei?

– Nici nu mă miră, îi răspunse ea, gîfîind de mînie.

Atunci Robert nu se mai putu stăpîni. Pentru numele lui Dumnezeu, dar la urma urmei ce făcuse? I-a pus pe oameni să declare grevă, temîndu-se pentru ei, în adîncul inimii lui, că munceau în pericolul din Băltoacă; şi cînd colo, la sfîrşit ei şi-au bătut joc de el, l-au scuipat şi l-au lăsat să meargă la închisoare, fără nici o vină. Îl copleşeau valuri de furie împotriva sorții şi împotriva nevestei lui. Ridică mîna şi o pocni peste obraz.

Martha nici nu clinti. Primi palma, de parcă i-ar fi fost recunoscătoare. I se umflară nările.

– Mulțumesc, îi spuse ea. Eşti foarte bun cu mine. Atîta îmi mai lipsea!

Robert se prăbuşi înapoi pe scaun, mai palid chiar decît ea. Apoi începu să tuşească. Era tusea lui profundă, hîrîită. Avea un acces chinuitor. Cînd îi trecu, rămase încovoiat, înfrînt; apoi se ridică, îşi aruncă hainele de pe el şi se culcă în patul din bucătărie.

A doua zi, duminică, deşi se trezi la şapte, lenevi în pat toată dimineața. Martha se sculă devreme şi se duse la biserică. Făcu un mare efort ca să se ducă, să înfrunte privirile oamenilor, jignirile şi compătimirea enoriaşilor din parohia Bethel Street. O făcu totuşi, pe de o parte ca să se desolidarizeze de el, şi pe de altă parte ca să-şi restabilească demnitatea. Prînzul a fost un chin, mai ales pentru

băieți. Nu puteau să sufere zilele în care răbufnea pe față dușmănia dintre părinții lor. Sentimentul ăsta paraliza întreaga casă, plana asupra lor, dîndu-le o senzație de degradare.

După masă, Robert se duse la mină. Dacă s-ar fi trezit concediat n-ar fi fost surprins. Dar nu era așa. Înțelesese vag că prietenia lui cu Heddon, delegatul minerilor, și cu Harry Nugent de la sindicat îi fusese de ajutor în această privință. Ceea ce-i salvase slujba de la mina Neptun era teama patronului de a nu se pune prea rău cu sindicatul.

Se întoarse acasă, fără să se mai abată pe nicăieri, se așeză lîngă foc, citi, apoi se culcă fără o vorbă. În taina nopții îl trezi crainicul, și la ora două se și afla la mină, în primul schimb de dimineață.

În aceeași furtună de dușmănie neîmpăcată, Martha se pregăti toată ziua pentru întoarcerea lui. Lasă, c-avea să-i arate ea, avea să-i scoată ea răutatea pe nas... Se tot uita la ceas, cu impresia că vremea nu trece destul de repede.

Robert se întoarse la ieșirea din șut, istovit, frînt, ud pînă la piele. Martha era gata să-l sfichiuie cu mînia ei mută, dar cînd dădu cu ochii de el, dușmănia din inimă i se topi ca prin farmec.

– Ce-i cu tine? îl întrebă instinctiv.

Robert se sprijini de masă, își stăpîni tusea și răsuflarea lui se auzi chinuită, șuierătoare.

– Au și început persecuțiile, spuse el, înțelegînd prin asta că se călcase regula alegerii locurilor de muncă din sectorul Paradis. M-au pus pe lista neagră; mi-au dat cel mai prost abataj din sector. Un loc nenorocit, înalt de mai puțin de un metru. Tot schimbul am săpat la cărbune, culcat pe burtă, înecat în apă.

Marthei i se puse un nod în gît. Și o dată cu îngrijorarea, zvîcni dureros în sînul ei un sentiment pe care-l crezuse mort de mult.

– Dă-mi voie să te ajut, băiatule. Să-ți scot eu hainele.

Îl ajută să se dezbrace de hainele soioase și îmbibate de apă. Apoi îl ajută să se îmbăieze. Își dădu seama că încă îl mai iubea.

CAPITOLUL IX

La o sută cincizeci de metri în inima pămîntului și la mai bine de trei kilometri depărtare de puțul principal, David simți că a

sosit ora pauzei pentru gustare. Se afla în sectorul Paradis, orizontul Mixen, cel mai de jos din mina Neptun. Orizontul Globe Coal era la vreo şaizeci de metri mai sus, iar orizontul Five Quarter – deasupra lui, cu încă treizeci de metri mai sus. N-avea ceas, dar, judecînd după numărul de drumuri pe care le făcuse cu vagonetele de la platforma de încărcare la rampa de descărcare, cam venise ceasul gustării. Acum era la rampa de descărcare, împreună cu Dick, ponciul lui. Se aflau pe locul unde vagonetele pline pe care le aducea pînă aici erau agăţate de cablul pentru transportul mecanic şi trase sus. Aştepta ca Tally Brown să-i întoarcă vagonetele goale. Deşi nu putea să sufere sectorul Paradis, totuşi lui David îi plăcea întotdeauna rampa de descărcare. Era un loc mai răcoros, bine venit după ce se asudase tot mînînd căluţul încoace. Şi pe urmă, galeria era puţin mai înaltă, aşa că putea să stea drept în picioare, fără teama că se va lovi cu capul de tavan.

David medita la norocul care-l aştepta. Aproape că nu-i venea să creadă că asta e ultima sîmbătă pe care o mai petrece în adîncul minei Neptun. Şi nu numai ultima sîmbătă, ci şi ultima zi! Nu, nici nu putea să-şi dea seama pe deplin de norocul lui.

Niciodată nu putuse suferi mina. Unora dintre băieţi le plăcea. Se simţeau în abataj ca peştele în apă. Dar el deloc. Dimpotrivă! Poate că la asta contribuia şi imaginaţia lui prea vie. Mereu îl urmărise ideea obsedantă că se află întemniţat, îngropat de viu în vizuinile astea întunecoase, ca nişte cotineţe pentru iepuri de casă, înfundate în măruntaiele pămîntului. Pe de altă parte, cînd lucra la filonul Five Quarter nu putuse scăpa de gîndul că deasupra capului se află marea. Domnul Carmichael (tînărul profesor de la şcoala comunală din Bethel Street, care-l ajutase să se pregătească pentru examenul de bursă) îi spusese şi cum se cheamă, în vorbirea oamenilor de ştiinţă, senzaţia aceea ciudată că eşti închis şi izolat de lumea exterioară. În adîncurile pămîntului; dedesubtul fundului mării. În timp ce deasupra, afară, străluceşte soarele, vîntul aduce adieri proaspete, valurile se sparg în spume albe.

Întotdeauna se străduise cu încăpăţînare să scape de senzaţia aceea. Nu voise să se dea bătut în faţa unor asemenea gînduri. Şi totuşi, îi părea bine, chiar foarte bine că părăsise mina Neptun, cu atît mai mult cu cît îl stăpînise mereu ideea ciudată că o dată coborît în adîncul ei, mina te ţine încătuşat şi nu te mai lasă să-i scapi. Aşa spuneau şi minerii bătrîni, glumind cu flăcăii. Aducîndu-şi aminte, David rîse singur prin întuneric. Fără doar şi poate, era pur şi simplu o glumă.

Tally aduse înapoi vagonetele goale. David cuplă patru dintre ele făcînd un tren, sări pe cel din frunte, plescăi cu limba ca să-l pornească pe Dick şi-i dădu drumul pe povîrnişul galeriei, cufundat în beznă. Zdrang-bang, se auzeau vagonetele lovindu-se şi zăngănind îndărătul lui, pe şinele rău aşezate. Zgomotul se întețea pe măsură ce viteza sporea. David se mîndrea cu lucrul ăsta. Mîna calul foarte repede, ba chiar se pare că era cel mai iute pogonici din sectorul Paradis; şi se obişnuise cu zăngănitul vagonetelor, nu-l supăra zgomotul, oricît de mare ar fi fost. Se supăra doar dacă se întîmpla să deraieze vreun vagonet; asta îl omora pur şi simplu, căci trebuia să-l proptească şi să se opintească, pentru ca să-l pună iar pe şină.

Cobora mereu, repede-repede, vîjîind cu iuțeală de meteor pe lîngă pereți, aplecîndu-se cînd într-o parte, cînd într-alta, cîrmind, ştiind cînd trebuie să-şi ferească scăfîrlia şi cînd trebuie să se lase pe o parte, ca să nu fie zvîrlit afară la o cotitură. Era o nebunie, o adevărată nebunie, şi taică-su îl luase de multe ori la rost că mînă aşa de repede calul. Dar lui David îi plăcea emoția. Cu o smucitură impresionantă, opri exact la punctul de încărcare.

După cum se şi aştepta, Ned Softley şi Tom Reedy, cei doi vagonetari care împingeau cărbunele de la abataj pînă la platforma de încărcare, şedeau pe vine într-un refugiu şi mîncau.

– Fă-te-ncoace, măi prăpăditule, şi îmbucă şi tu ceva! îi strigă Tom, cu gura plină de pîine cu brînză şi trăgîndu-se într-o parte ca să-i facă loc în refugiu.

David îl simpatiza pe Tom – un tînăr voinic şi bun la inimă, care luase locul lui Joe la punctul de încărcare. Se întreba de multe ori pe unde o fi ajuns Joe şi ce-o fi făcînd. Se mai întreba iarăşi de ce nu-i e dor de Joe – care, la urma urmei, i-a fost totuşi tovarăş de echipă. Probabil din cauză că Tom Reedy îl înlocuia aşa de bine: era la fel de vesel, şi în plus ceva mai doritor decît Joe să te ajute la nevoie împingînd la un vagonet, şi ceva mai puțin doritor să vorbească despre lucruri porcoase. Dar, cu toate că lui David îi plăcea atît de mult tovărăşia lui Tom, îl refuză scuturînd din cap:

– Mă duc jos, Tom.

De fapt David voia să ia gustarea împreună cu taică-su; ori de cîte ori avea ocazia s-o facă, punea mîna pe săculețul cu merinde şi se ducea în abataj. Nici vorbă nu putea fi să scape prilejul ăsta tocmai în ultima lui zi de lucru la mină.

Galeria înclinată care ducea spre abatajele frontale era tare joasă, aşa că trebuia să meargă cocoşat. Tunelul nu era mai mare

decît o cuşcă de iepuri şi aşa de întunecos că lampa lui de miner, puţin fumegîndă, nu lumina decît la un pas înainte. Era atîta umezeală în galerie, încît la fiecare pas se auzea noroiul fleoşcăind. O dată s-a lovit cu capul de tavanul solzos de bazalt şi a scăpat o înjurătură printre dinţi.

Cînd a ajuns la frontul de lucru, taică-su şi cu Boxerul mai munceau încă. Tăiau la cărbune ca să umple vagonetele goale pe care aveau să le aducă în curînd Tom şi cu Ned. Dezbrăcaţi la piele, în afară doar de izmene şi bocanci, erau ocupaţi acum cu montarea stîlpului şi a grinzii de susţinere. David ştia că e un abataj mizerabil, unde munca era deosebit de grea. Se aşeză jos, pe un locuşor uscat, şi se uită la ei, aşteptîndu-i să termine. Robert Fenwick stătea într-o rînă sub un colţ al filonului şi potrivea o pană, gata să doboare o bucată de cărbune. Gîfîia, şi sudoarea îi ţîşnea din fiecare por, de pe tot trupul. Înfăţişarea lui era a unui om sfîrşit. Nu avea loc nici măcar să se întoarcă. Tavanul venea atît de jos, încît parcă îl turtea. Şi totuşi, lucra cu îndîrjire. Se vedea de la o poştă că are multă experienţă şi o îndemînare cu totul ieşită din comun. Împreună cu el lucra Leeming Boxerul. Cu torsul uriaş şi păros, cu cerbicea groasă ca de taur, părea un titan faţă de Robert. Nu scotea nici un cuvînt; mesteca furios tutun. Mesteca întruna, scuipa şi tăia cărbune. David îşi dădu seama – şi un val de recunoştinţă îi încălzi inima – că Boxerul căuta să-l cruţe pe taică-su, ducînd de fapt greul lucrului, făcînd treburile cele mai obositoare. Sudoarea şiroia pe faţa turtită a Boxerului, care nu mai amintea deloc de acel băiat-minune de pe ringul de box.

În cele din urmă încetară lucrul, se şterseră cu flanelele, pe care apoi le îmbrăcară, şi veniră să stea jos lîngă David.

– Bună, Davey, îi spuse Robert dînd cu ochii de el.

– Bună, tată.

Harry Brace şi Bob Ogle ieşiră dintr-o altă galerie şi li se alăturară. În urma lor venea tăcut Hughie, fratele lui David. Se apucară cu toţii să-şi îmbuce merindele.

Pentru David, după o dimineaţă grea de lucru, pîinea cu slănină crudă, pe care i-o pregătise maică-sa, era un deliciu. Din păcate însă, vedea că taică-su abia atinge mîncarea, şi mai mult bea ceai rece din ploscă, cu înghiţituri mari. Abia într-un tîrziu scoase şi plăcinta din săculeţ. De cînd se împăcase cu el, Martha îi pregătea merinde foarte gustoase. Dar Robert îi dădu jumătate din plăcintă Boxerului, spunînd că lui nu prea i-e foame.

– Nici nu-i de mirare, cînd lucrezi într-un abataj împuțit ca ăsta, își dădu cu părerea Harry Brace, arătînd cu capul spre frontul de lucru al lui Robert. Cui nu i-ar tăia pofta de mîncare?

– Să fiu al dracului dacă ai unde să-ți ții capul! adăugă Boxerul, clefăind plăcinta cu pofta unui om căruia nevasta nu-i dădea decît pîine goală cu cîteva picături de untură. Da' să fiu al dracului, plăcinta asta e strașnică!

– Ce-i mai rău e cu umezeala, comentă Ogle. Asta le pune capac la toate. Zău, parcă tavanul ar sîngera apă.

Urmă un răstimp de tăcere, întrerupt doar de sforăitul ritmic al aerului în aspiratorul pompei. Zgomotul acesta răsuna prin întuneric, amestecîndu-se cu clipocitul și gîlgîitul apei, prin ventilele de jos ale pompei. Deși urechea lor abia înregistra acest sunet, totuși, în subconștient, fiecare muncitor lua notă cu plăcere de el, știind că asta înseamnă securitate, buna funcționare a pompei.

Harry Brace se întoarse către Robert.

– Dar parcă tot nu e așa de rău ca la Băltoacă.

– Nuuu! spuse calm Robert. Din fericire, am scăpat de iadul ăla.

Boxerul interveni:

– Dacă cumva te supără udeala, Harry, ar fi bine să-i ceri nevesti-tii să-ți dea o pelincă.

Toată lumea rîse. Fericit de acest succes, Boxerul îl înghionti vesel pe David:

– Ascultă, mă, că tu ești mai căpos, nu mă poți ajuta să scap de udeala de la fundul meu?

– Dacă ți-aș trage un picior în fund, te-ar ajuta cu ceva? îi propuse David cam acru.

Minerii hohotiră și mai tare. Boxerul rînji; în lumina slabă din colțul acela întunecos, părea un diavol uriaș, cu trupul aplecat într-un rîs sardonic.

– Bun băiat! Bun băiat! Asta curat că mi l-ar mai încălzi nițel, zise Boxerul aprobînd spusele lui David, pe care-l cîntărea cu ochiul lui fără expresie. Ești mintos nevoie-mare. E adevărat ce-am auzit, că te duci la Tynecastle să-i înveți carte pe profesorii ăia de la colegiul Baddeley?

– Sper să mă învețe ei pe mine cîte ceva.

– Da, la urma urmei, zău că nu-nțeleg de ce te duci, insistă Boxerul, făcîndu-i cu ochiul lui Robert. Nu vrei și tu să ajungi, cînd îi crește mare, un miner adevărat, ca mine, cu o siluetă și cu

o fată elegantă? Şi să faci averc, şi să ai bani puşi deoparte la banca Fiddler?

De data asta, Robert nu înțelese gluma.

– Băiatul se duce pentru că vreau eu să scape de *aici*, spuse el sever. Şi accentul pătimaş pus pe ultimul cuvînt îi reduse pe toți la tăcere. Robert continuă: Băiatul îşi încearcă norocul. A muncit pe brînci, a reuşit la examenul de bursă, şi luni pleacă la Tynecastle.

Urmă o pauză, după care Hughie, cel de obicei tăcut, declară deodată ritos:

– Ce n-aş da să cunosc şi eu oraşul Tynecastle! Mi-ar plăcea grozav să asist la meciurile echipei United.

Nostalgia din glasul lui Hughie stîrni iar rîsul Boxerului.

– N-avea nici o grijă, băiete, îi spuse el, bătîndu-l pe spinare. Mîine-poimîine parcă te văd chiar pe tine jucînd în echipa United. Am fost la meciurile tale şi am văzut cît îți poate pielea. Zău, am auzit că selecționerul echipei Tynecastle o să vină să te vadă la viitorul tău meci în echipa Sleescale.

Hughie roşi sub praful de cărbune. Ştia că Boxerul îl ia peste picior, dar nu-i păsa. În ciuda glumelor lor, într-o bună zi avea să ajungă acolo. Şi atunci o să le-arate el, şi încă destul de curînd, zău aşa!

Pe neaşteptate, Brace ridică ochii şi, ținînd capul aplecat într-o parte, trase cu urechea către galeria înclinată.

– Hei! Dar ce s-a întîmplat cu pompa?

Boxerul se opri din mestecat, toată lumea rămase tăcută, ascultînd cu urechile ciulite către interiorul galeriei. Sforăitul pompei încetase. Mai bine de un minut nimeni nu scoase o vorbă. David simți o răceală ciudată înfiorîndu-i spinarea.

– Fir-ar al dracului să fie! spuse lăbărțat Boxerul, cu mirarea omului care înțelege greu lucrurile. Ei, ce ziceți de chestia asta? Pompa ne-a părăsit taman acu', la nevoie.

Ogle, care nu lucra de mult în sectorul Paradis, se ridică în picioare şi căută alimentatorul, apoi se pripi să strige:

– Creşte nivelul, e mai multă apă aici decît era adineauri, mult mai multă. Se opri, îşi vîrî mîna pînă la cot în apa din alimentator, apoi, cu o nelinişte bruscă, spuse: Cred că ar fi bine să-l cauți pe contramaistru.

– Stai puțin! îl opri Robert pe un ton devenit deodată poruncitor. Apoi adăugă pe un ton mai moale: Lasă-l pe Dinning în pace pe unde s-o fi aflînd. Aşteaptă o clipă! Stai puțin! Pompele

de felul ăsta nu se strică aşa uşor, şi eu cred că de fapt nici asta nu s-a stricat. Poate să se fi înnămolit doar sorbul. Mă ocup eu de ea.

Se ridică liniştit, fără grabă, şi coborî povîrnişul galeriei. Ceilalţi aşteptară în tăcere. Peste cinci minute se auzi iarăşi sorbitura domoală a ventilului curăţat, şi gîlgîitul răguşit al apei se porni din nou. Cîteva minute mai tîrziu, pompa îşi recăpătă sforăitul sănătos, şi oamenii se destinseră. Toţi erau din nou încrezători, iar inima lui David se umplu de mîndrie pentru taică-su, care se pricepea la toate.

– Al dracului să fiu... oftă Ogle.

Boxerul îl luă în rîs:

– Nu ştiai, mă, că dacă eşti în schimb cu Robert Fenwick nu trebuie să-ţi fie frică de nimic? Vino-ncoa, să mai umpli nişte vagonete. Dacă stai acolo pe vine toată ziua, nu scoţi nici un ban.

Boxerul se ridică şi-şi scoase flanela; Brace, Hughie şi Ogle se duseră înapoi la locul lor de muncă; David porni către vagonetele lui, trecînd la plecare pe lîngă Robert.

– Repede ai mai lămurit povestea aia, Robert! îi spuse Boxerul. Şi Ogle ăsta, care ne şi vedea cu apa pînă la bărbie! rîse el vesel.

În schimb, Robert nu rîdea. Îşi scoase flaneaua de corp cu o expresie ciudată pe faţa trasă; parcă gîndurile lui ar fi fost cu totul în altă parte. Fără să se uite, aruncă flaneaua de pe el drept într-o băltoacă.

Se apucară din nou de lucru. Făceau vînt tîrnăcoapelor, tăiau cărbunele şi-l doborau. Se brobonină iar de sudoare. Praful de cărbune se lipea ca un jeg de pielea lor. La o sută cincizeci de metri în inima pămîntului, la mai bine de trei kilometri de puţul principal, umezeala se scurgea încetişor din tavan, se prelingea neîncetat, ca o ploaie nevăzută într-o noapte întunecoasă. Dar pretutindeni, în jurul lor, plutea sforăitul ritmic al pompei.

CAPITOLUL X

Terminînd lucrul în schimb, David îşi duse căluţul la grajd şi îi dădu îngrijirile cuvenite.

Asta era partea cea mai neplăcută. Ştiuse el de la început că n-o să-i vină prea uşor, dar se dovedise un lucru mult mai greu şi mult mai neplăcut decît bănuise. David mîngîia gîtul poneiului

Dick, lovindu-l tăricel cu palma. Animalul își întoarse capul lunguieț, părînd să-l privească pe David cu ochii-i blînzi dar orbi, și apoi întinse botul către buzunarul de la jacheta băiatului. Adeseori, David îi păstra o bucățică de pîine din merindele lui sau cîte-un biscuit, dar astăzi avea ceva special. Scoase din buzunar o bucățică de brînză. David îl hrăni încetișor, rupîndu-i cîte-o fărîmă și întinzîndu-i-o în palmă, prelungind astfel bucuria călu-țului și propria lui bucurie. La atingerea catifelată a botului umed în mîna lui, lui David i se puse un nod în gît. Își șterse mîna pe reverul hainei, se mai uită pentru ultima dată la Dick și plecă repede.

Se îndreptă către puțul de ieșire pe galeria principală, trecînd prin locul unde prăbușirea tavanului ucisese cu un an înainte trei mineri: pe Harower și pe frații Neil și Allen Preston. Asistase la scoaterea lor de sub dărîmături. Erau de nerecunoscut – zdrobiți, ciuntiți, cu pieptul strivit și plin de sînge, cu gura astupată de moloz. David n-avea să mai uite vreodată accidentul acela. Mergea întotdeauna mai încet prin locul cu pricina, cu un fel de hotărîre oarbă de a arăta că nu-i e frică.

Pe drum îl ajunseră din urmă Tom Reedy și cu Jack – fiul Boxerului –, Dan Teasdale și alți cîțiva ortaci. Curînd se aflau la fundul puțului vertical, unde o mulțime de oameni își așteptau rîndul la ascensor, înghesuiți, dar răbdători. Ascensorul avea o singură cușcă, în care nu încăpeau decît doisprezece oameni o dată. Și pe urmă, ascensorul Paradisului slujea și orizonturile superioare – Globe Coal și Five Quarter. David se trezi înghesuit alături de Plînsa, departe de veselia zgomotoasă a lui Tom Reedy și Ned Softley. Plînsa îl fixa cu o privire întunecată, apăsătoare.

– Vasăzică pleci la colegiu, la Tynecastle?

Băiatul încuviință din cap. Iarăși i se părea totul prea ciudat ca să fie o realitate. Poate era cam obosit de încordarea din ultimele șase luni – făcuse eforturi mari, lucrase nopțile, continuase lecțiile cu domnul Carmichael, plecase apoi la Tynecastle pentru examenul de bursă, și, în sfîrșit, iată bucuria rezultatului; și lupta surdă dintre maică-sa și taică-su contribuise la tulburarea lui. Robert încăpă-țînat, hotărît ca băiatul să obțină bursa și să părăsească mina, iar Martha la fel de hotărîtă ca David să rămînă unde se află. Cînd a sosit vestea succesului, Martha n-a zis nimic, nici măcar un cuvînt. Dar nu i-a pregătit hainele pentru plecare: nu voia să aibă nici un amestec, nici cel mai mic amestec în toată povestea asta.

– Trebuie să bagi de seamă, băiete, la Tynecastle, îl sfătui Plînsa. Faci o călătorie într-un pustiu, în care oamenii ziua se cufundă în întuneric, iar la amiză bîjbîie ca-n bezna nopții. Uite, ține asta! Băgînd mîna în buzunarul interior al hainei, Plînsa scoase o broşură înnegrită de praf de cărbune şi plină de urme de degete. Apoi îi explică: Cartea asta o să-ți dăruiască sfaturi înțelepte! Mi-a fost tovarăş bun aici în mină adeseori, cînd îmi luam gustarea.

David primi broşura roşind. De fapt nu simțea deloc nevoia ei, dar pe de altă parte nu i-ar fi plăcut să jignească sentimentele lui Plînsa. Simțindu-se destul de stînjenit, răsfoi paginile cărții. Lumina era proastă, abia putea să distingă cîte ceva, dar nu ştia ce alta ar fi putut face decît s-o răsfoiască. La un moment dat, flacăra lămpii lui pîlpîi mai tare, şi o frază din carte îi sări în ochi: „Nici un servitor nu poate sluji la doi stăpîni, deci nici tu nu vei putea să-l slujeşti şi pe Dumnezeu, şi pe Mammon".

Plînsa îl supraveghea atent. Tom Reedy îi şopti însă peste umăr, şmechereşte:

– Nu cumva ți-a vîndut pontul cine cîştigă cursa de la ora trei?

Oamenii începură să se mişte în jur. Se agitau pentru că venea liftul. Cineva din spate strigă:

– Acuma, băieți! Cu toții odată!

Toți se împinseră, repezindu-se să prindă un loc. David se înghesui şi el împreună cu ceilalți. Cuşca porni, fîşîind de-a lungul tijelor de ghidare, în sus, tot mai sus, ca smulsă de o mînă gigantică. Un val de lumină de zi inundă puțul, ieşindu-le în întîmpinare. Apoi se auzi ştanga zornăind, mica barieră se ridică, şi oamenii ieşiră la lumina dulce a zilei, înghesuindu-se iar, parcă sudați într-o masă compactă.

David tropăi alături de ceilalți coborînd scările, traversă curtea minei şi se aşeză la coadă în fața casieriei, să-şi ia leafa. Era o zi strălucitoare de miez de iunie. Contururile aspre ale turnurilor de extracție, macaralele şi scripeții, chiar şi coşul înalt, prin care ieşea fum, toate erau estompate de frumusețea molcomă a acelei zile. O zi minunată pentru a părăsi mina!

Rîndul înainta încetişor. David îl văzu pe taică-su ieşind din lift. Rămăsese la urmă, şi acum se aşeză ultimul la coada pentru bani. Apoi, David zări docarul de la vila Law intrînd pe poarta principală. Nu era nimic deosebit în asta. În fiecare sîmbătă, cînd se plătea salariul, Richard Barras venea cu docarul pînă la birouri

şi asista la primirea plicurilor de către minerii aşezaţi la coadă. Părea un adevărat ritual.

Docarul făcu un ocol elegant – spiţele galbene scînteiară în soare –, apoi se opri în faţa birourilor. Richard Barras se dădu jos, ţinîndu-se cît mai drept cu putinţă, şi dispăru pe uşa principală a administraţiei. Bartley apucase calul de căpăstru. Arthur Barras, care stătuse pînă atunci înghesuit între taică-su şi Bartley, rămase mai departe unde se afla.

În timp ce coada înainta, David îl cercetă din depărtare cu privirea pe Arthur. Gîndurile i se opriră alene asupra băiatului. Fără să ştie cîtuşi de puţin de ce, David simţea o ciudată compătimire pentru Arthur; era o senzaţie cu totul bizară, deosebită, aproape paradoxală. Şi totuşi, aşa era: Arthur îi inspira milă. Şi ce lucru ridicol, dacă stai să te gîndeşti, dată fiind situaţia unuia faţă de a celuilalt! Dar băieţelul ăsta firav, prea puţin dezvoltat pentru vîrsta lui, cocoţat singur pe capra docarului, cu plete bălaie şi mătăsoase răvăşite în vînt, părea părăsit de toată lumea. Ai fi zis că cerşeşte ocrotirea cuiva. Şi apoi, era atît de serios! Parc-ar fi avut grave preocupări. Din cauza acestei gravităţi, căpătase un aer trist. Cînd îşi dădu seama că-l compătimeşte pe Arthur Barras, David aproape că izbucni în rîs.

În sfîrşit, îi veni şi lui rîndul la ghişeu. Făcu un pas înainte, îşi primi plicul cu bani, pe care i-l împinse casierul Pettit prin ferestruică. Apoi se îndreptă agale către poarta curţii. Nu se grăbea, întrucît voia să-l aştepte pe taică-su. Tocmai cînd ajunse la poartă şi se rezemă de stîlpul ei, o văzu pe Annie Macer coborînd pe Cowpen Street. Dînd cu ochii de el, Annie zîmbi şi se opri, dar nu scoase o vorbă. Dacă nu-i adresa cineva cuvîntul, Annie nu vorbea mai niciodată. Se opri şi zîmbi prietenoasă, dar aşteptă să-i spună el ceva.

– Eşti singurică, Annie? întrebă David amabil.

Îi plăcea Annie Macer; îi plăcea chiar foarte mult; el unul înţelegea foarte bine de ce era Sam aşa pierit după ea. Era o fată simplă, proaspătă, lipsită de afectare. Şi nici mîndră nu era. Întotdeauna ea însăşi. Nu era nevoie să fii mare psiholog ca să-ţi dai seama de simplitatea ei. Cine ştie din ce pricină absurdă, în mintea lui David, Annie trezea asociaţia ciudată a unei scrumbii argintii zbătîndu-se în cîrligul undiţei. Şi totuşi, Annie nu era nici micuţă şi nici nu semăna cu o scrumbie. Era o fată destul de voinică, cam de vîrsta lui, dezvoltată, cu şoldurile împlinite şi sînii tari, frumoşi; purta o fustă de serj albastru şi ciorapi de lînă

groasă, împletiți chiar de ea. Avea o adevărată specialitate la împletitul ciorapilor; de citit nu citise o carte în viața ei; dar nimeni nu mai putea ține socoteala cîte perechi de ciorapi împletise.

– Annie, știi că azi e ultima mea zi la mină? o întrebă el, făcînd puțină conversație, ca s-o rețină. Am terminat definitiv cu mina Neptun... Am scăpat de apă, de noroi, de cai, de vagonete și de toate celelalte.

Fata zîmbi îngăduitoare.

– Și nu-mi pare deloc rău, adăugă David. Nu, pe cuvîntul meu de onoare că nu-mi pare deloc rău.

Fata încuviință din cap, plină de înțelegere. Apoi se așternu tăcerea între ei. Annie își plimbă privirile în josul și în susul străzii, după care, zîmbind prietenos, cum avea obiceiul, înclină iar capul în chip de salut și se depărtă.

David o urmări cu privirea, încîntat. Atunci abia își dădu seama că fata nu rostise nici măcar o silabă. Și totuși, cîtă plăcere îi făcuse să se afle în prezența ei! Strașnică fată Annie asta!

Întorcîndu-și capul, îl căută din ochi pe taică-su: era încă departe de ghișeu. Vai, dar încet mai lucra și casierul ăsta! David se lăsă iar pe spate și începu să izbească cu călcîiul în stîlpul porții.

De la o vreme își dădu seama că-l privește cu insistență cineva; Barras se întorsese la docar, escortat de Armstrong. Cei doi bărbați, proprietarul și administratorul, stăteau și se uitau țintă la el. David le întoarse privirea, destul de aspru, hotărît să nu se lase intimidat; la urma urmei, părăsea mina, nu? Atunci, de ce să-i mai pese? Cei doi continuară să vorbească, apoi Armstrong rîse respectuos, ridică mîna și-i făcu semn lui David să se apropie. Băiatul tare n-ar fi avut chef să se supună, dar în cele din urmă își luă îndemnul, avînd totuși grijă ca cel puțin să nu se grăbească.

– Mi-a spus domnul Armstrong că ai căpătat o bursă la colegiul Baddeley.

David observă că Barras e foarte bine dispus, și totuși îl supăra privirea intensă, cercetătoare a ochilor lui mici și reci.

– Să știi că-mi pare foarte bine de succesul pe care l-ai avut, continuă Barras. Ce urmărești – acolo la Baddeley?

– Vreau să-mi iau licența în litere.

– Hm, licența în litere? Dar de ce nu te faci inginer de mine?

David îi răspunse sfidător, pentru că ceva din atitudinea lui Barras îl irita:

– Nu mă interesează această muncă.

Dar sfidarea din glasul lui lunecă pe lîngă Barras cum trece apa peste piatra rece.

– Serios? Nu te interesează?

– Nu! Nu-mi place în subteran.

– Nu-ți place, repetă Barras vorbele lui, ca un ecou detașat. Și vrei să te faci profesor?

David înțelese că Armstrong îl pusese la curent.

– Nu, nu. N-am să mă mulțumesc doar cu atît.

Regretă imediat că vorbise așa de mult. Mîndria aceea sfidătoare care-i aprinse sîngele îl făcuse să se dea de gol. Și imediat simți absurditatea situației în care se găsea: stătea acolo, în hainele de lucru, în timp ce Arthur îl privea din docar și-l asculta; se simțea ridicol ca eroul siropos al unei scrieri autobiografice, gen *De la bordei la Casa Albă*. Dar avea o doză suficientă de încăpățînare ca să nu dea înapoi. Dacă Barras l-ar fi întrebat, i-ar fi spus de la obraz ce intenționează să facă.

Barras însă nu părea deloc curios, și nici măcar nu lăsa să se întrevadă că ar fi fost conștient de antagonismul dintre ei. Reluă discuția de parcă nici n-ar fi auzit vorbele lui David și trase un discurs moralizator:

– Mare lucru este învățătura la om! Eu niciodată n-aș pune bețe-n roate cuiva. Cînd ai să termini studiile la Baddeley, te rog să mă înștiințezi și pe mine. Sînt membru în Comitetul școlar! Îți pot găsi oricînd o slujbă la o școală din ținut. Avem totdeauna grijă să păstrăm locuri pentru profesorii tineri.

Și apoi păru să se îndepărteze de David, dispărînd îndărătul lentilelor groase ale ochelarilor. Și cu același aer detașat, strecură mîna în buzunarul pantalonilor și scoase un pumn de monede de argint. Cu maniera lui obișnuită, fără grabă, alese o jumătate de coroană și o cîntări mintal; apoi o puse la loc și scoase o altă monedă, numai de doi șilingi.

– Ține un ban, spuse el calm, cu un aer maiestuos, arătînd prin acest dar că și convorbirea lor luase sfîrșit.

Uluit, David primi banul, fără să înțeleagă nimic. Rămase cu el în mînă, în timp ce Barras se urcă pe capra docarului. Avea vag senzația că Arthur îi zîmbește prietenos. Apoi docarul o luă din loc.

Pe David îl cuprinse o poftă nebună de rîs. Își aminti textul pe care-i căzuseră ochii în broșura dată de Plînsa: „Nu poți să-l slujești și pe Dumnezeu, și pe Mammon“. În sinea lui repetă: „Nu poți să-l slujești și pe Dumnezeu, și pe Mammon. Nu poți să-l slujești și pe Dumnezeu...“ Vai, ce chestie nostimă! Vai, ce nostim!

Se întoarse brusc şi se îndreptă către poarta din gard. Acum era rîndul lui Robert să-l aştepte acolo. David înţelese că taică-su a fost martor la toată scena. Văzu imediat că e furios. Robert era palid de mînie. Stătea cu ochii în jos şi nici nu se uita la David.

Ieşiră împreună din curtea puţului, pornind unul lîngă altul pe Cowpen Street. Nu schimbară o vorbă. Puţin mai în sus, îi ajunse din urmă Swee Messuer. Robert începu imediat să vorbească foarte prietenos cu Swee. Era un tînăr blond, frumuşel, întotdeauna vesel şi nepăsător. Încărca vagonete, dar nu în sectorul Paradis, ci mai sus, pe orizontul Globe Coal. De fapt, pe Swee îl chema Oswey Messuer, şi taică-su ţinea o frizerie pe strada Lamb. De origine era austriac şi se stabilise la Sleescale cu douăzeci de ani în urmă. Şi tatăl, şi băiatul erau foarte simpatizaţi, fiecare cu meseria şi prietenii lui; băiatul încărcînd vesel vagonetele la mină, iar taică-su săpunind blajin feţele oamenilor în prăvălia lui.

Robert continua să discute cu Swee, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic care să-l tulbure. Cînd tînărul se despărţi de ei, luînd-o pe strada Frechold, Robert îi spuse:

– Anunţă-l pe taică-tu că vin la ora patru, ca de obicei.

De cum plecă Swee, faţa lui Robert îşi recăpătă amărăciunea. Trăsăturile i se contractară de parcă i s-ar fi încreţit pielea pe os. Mergea cu paşi greoi, alături de David, fără o vorbă, pînă ajunseră la jumătatea străzii. Aici se opri. Se aflau în dreptul lui Middlerig, în dosul curţii cu vechile grajduri de vaci. Un loc murdar, o adevărată pată pe obrazul oraşului. Pretutindeni – paie putrede, gunoaie care înconjurau un morman de bălegar. Se-ntoarse spre David.

– Cît ţi-a dat ăla, băiete? întrebă liniştit.

– Un ban de doi şilingi, tată.

Şi David îi arătă banul, pe care, de ruşine, îl ţinea încă strîns în mînă, ascunzîndu-l. Robert luă moneda, o privi în tăcere, apoi o azvîrli cît colo, cu o forţă sălbatică.

– Iacătă, zise el, de parcă acest cuvînt îl rănea. Iacătă!

Banul de argint căzu în mijlocul grămezii de bălegar.

CAPITOLUL XI

În sfîrşit, sosi şi ziua mult aşteptată în care urma să aibă loc marea serată dansantă de la fabrica Millington. În această fabrică,

aşezată la capătul unei fundături care pornea din strada Platt, lucrau vreo două sute de muncitori. Deşi era o întreprindere mică, avea totuşi măreţia ei, în special dacă o priveai într-o după-amiază posomorîtă de martie. Din coşurile furnalelor de la topitoria de fier se înălţau limbi roşii de flăcări şi nori groşi de fum. Cerul cenuşiu, luminat de puhoiul de metal topit care se scurgea din cubilouri în polonice, părea că arde cu o vîlvătaie arămie. Fumul înţepător ce se ridica din podeaua topitoriei, cînd fierul lichid curgea în forme, îţi pătrundea dureros în nări. Bubuitul greoi al ciocanelor îţi spărgea urechile, ca şi hîrşîitul dălţilor cu care ajustorii răzuiau mulajele de metal, scîrţîitul curelelor de transmisie şi al roţilor dinţate, zăngănitul puternic al strungurilor şi frezelor, scrîşnetul ferăstraielor care muşcau din metal. Prin aburul amestecat cu fum care ieşea în valuri pe uşile deschise, ochiul desluşea siluetele oamenilor despuiaţi pînă la mijloc, din cauza căldurii înspăimîntătoare.

Întreprinderea Millington producea în special echipament minier: vagonete de metal, instalaţii de încărcare, bare pentru armare şi buloane mari, forjate. Dar pe piaţa specializată în acest domeniu era o concurenţă sălbatică, şi de aceea întreprinderea se menţinea mai mult prin legăturile sale conservatoare cu firmele de renume stabilit decît prin producţia în sine. De altfel însăşi societatea Millington avea un renume stabilit şi o tradiţie îndelungată. Avea datinile ei specifice, printre care şi Clubul cultural.

Clubul cultural de la Millington, întemeiat de marele Wesley Millington, se ocupa cu maximum de bunăvoinţă de „Muncitori" şi de „Familia Muncitorului". Clubul avea patru secţii: literară, turistică, atletică, fotografică (la care era amenajată şi o cameră obscură). Dar evenimentul cel mai strălucit din calendarul Clubului cultural era seara de dans, cunoscută de cînd lumea sub numele de „serată dansantă". Se ţinea întotdeauna în sala Oddfellows.

Astăzi, vineri 23 martie, urma să se ţină serata veseliei şi a bucuriei. Şi totuşi, Joe se întoarse acasă de la turnătorie apăsat de gînduri foarte sumbre. Fireşte, se va duce la serată. Se şi afirmase ca unul dintre junii-primi cu cel mai mare succes în sînul clubului, fiind membru marcant al secţiei de box şi totodată eventual candidat la titlul de campion la biliard în grupa de începători. Lui Joe îi mersese foarte bine în ultimele opt luni. Se îngrăşase puţin, prinsese muşchi şi mai zdraveni, şi, după cum se exprima chiar

el, îşi făcuse o sumedenie de amici. Joe se împrietenea foarte uşor cu lumea. Era deosebit de sociabil, gata oricînd să-şi bată cunoscuţii pe umăr, strigînd cu glas răsunător: „Hai noroc, şefule!", gata oricînd să rîdă – şi avea un rîs cu adevărat bărbătesc –, gata să strîngă mîna cu putere prietenilor şi, mai ales, să spună cu multă poftă o anecdotă porcoasă. La întreprindere, toată lumea, începînd cu contramaistrul Porterfield şi terminînd cu domnul Stanley Millington personal – toată lumea care conta –, părea să-l simpatizeze pe Joe, sau, ca să fim sinceri, toată lumea, în afară de Jenny! În drum spre casă, Joe se gîndea la ea. Urcînd pasarela peste calea ferată, trecea în revistă situaţia, posomorît. Jenny venea cu el la serată, în această privinţă nu încăpea nici o îndoială. Dar stînd strîmb şi judecînd drept, parcă ce importanţă avea asta? N-avea nici o importanţă, nici cea mai mică importanţă! Cît de departe ajunsese cu Jenny în aceste opt luni? Din păcate, nu prea departe; cîtuşi de puţin chiar. De ieşit ieşea mereu cu ea – lui Jenny îi plăcea grozav să iasă în lume; de cheltuit cheltuise cu ea. Da, da, cheltuise pe rupte! Şi ce primise în schimb? Cîteva sărutări, cîteva sărutări grăbite, acordate în silă; de vreo cîteva ori izbutise s-o şi strîngă în braţe, dar cu greu, pentru că ea întotdeauna îl respingea, aţîţîndu-i şi mai mult pofta.

Joe oftă din rărunchi, plin de tristeţe. Apoi îşi spuse că Jenny se înşală dacă-şi închipuie că o să-l fraierească pe el. O s-o ia el deoparte şi-o să-i zică vreo două de la obraz, după care o s-o dea naibii şi o să termine de tot cu ea. Zadarnic însă, căci lucrurile astea şi le mai propusese el şi altă dată. De cel puţin zece ori se hotărîse să-i vorbească în felul ăsta, şi totuşi n-o dăduse naibii. O dorea, chiar mai mult decît în acea primă zi, cînd dăduse cu ochii de dînsa... Şi totuşi, chiar din acea primă zi, dorinţa lui fusese puternică, arzătoare. Joe trase o înjurătură cu glas tare.

Nu ştia nici el ce să mai creadă despre fata asta, cu o purtare atît de capricioasă. Uneori îl trata cu o aroganţă trufaşă, iar alteori era intimă şi cochetă. Observase însă că întotdeauna se purta cel mai bine cu el cînd era îmbrăcat frumos, cu costumul nou de serj albastru şi cu gambeta pe care chiar ea îl îndemnase să şi-o cumpere. Dacă însă întîmplarea făcea să-l întîlnească îmbrăcat în salopeta lui murdară, trecea pe lîngă el cu un aer distant şi visător, de parcă nici nu l-ar fi văzut, sau îi arunca o privire care îl îngheţa. Acelaşi lucru se întîmpla şi cînd ieşeau împreună. Dacă o ducea la *music-hall*-ul Empire şi cumpăra locuri bune, fata era ca o pisică

– mai că torcea, îl privea zîmbitoare, îi dădea voie să-i țină mîna într-a lui. Dar cum îi propunea să facă o plimbare după lăsarea întunericului pe maidanul orașului, odată se posomora, mergea alături de el țîfnoasă, cu nasul în vînt, îi răspundea înțepată și repezită, fără să-l privească și ținîndu-se la un metru depărtare. Cînd o invita la cafeneaua McGuigan să mănînce un patrician cu pireu de cartofi, strîmba din nas și-i spunea: „La cîrciuma aia numai taică-meu merge". Dar o invitație la Leonard, localul de categoria întîi de pe Strada Mare, o făcea să strălucească de bucurie și să se lipească drăgăstoasă de pieptul lui. Jenny voia să se înalțe deasupra familiei ei, trăgea la mai mare; mereu îl corecta pe taică-su, ba și pe maică-sa și pe surori, mai ales pe Sally, și, colac peste pupăză, îl corecta și pe el, pe Joe, căutînd să-l mai șlefuiască; îl învăța cu mult dispreț cum să-și ridice pălăria de pe cap, cum să-și poarte bastonul; îl povățuia să meargă el la marginea trotuarului și să țină degetul mic cocîrjat cînd își bea ceaiul. Exagera cu obsesia rafinamentului și a eleganței. Mintea ei era împănată de reguli de etichetă, pe care le înghițea pe nerăsuflate din coloanele respective ale revistelor mondene de duzină. Tot de acolo își însușea ea diverse sugestii cu privire la modă, își lua modelele pentru rochiile pe care și le croia singură, învăța cum să facă pentru a-și păstra mîinile imaculate; de acolo știa că „albușul de ou amestecat în apa cu care vă clătiți părul îi dă lustru și strălucire".

Nu trebuie să se creadă însă că lui Joe i-ar fi displăcut această năzuință către eleganță și rafinament; de fapt îi plăceau și dorințele ei, și podoabele pe care le purta, parfumul Jockey Club cu care-și înmiresma combinezonul cu dantelă (avea la el panglicuțe roz, după cum văzuse Joe prin decolteul bluzei). Toate astea îi stîrneau și mai mult pofta, dîndu-i a înțelege că Jenny *e cu totul altceva* decît damele de pe stradă cu care se culcase din cînd în cînd în cursul acestor luni chinuitoare de ispită îmbinată cu speranțe amăgite.

Însuși gîndul că a suferit atîta îi stîrnea și mai mult dorința lui irealizabilă. În timp ce urca scările de la ușa casei cu numărul 117 A, pe Scottswood Road, Joe își spuse că astă-seară avea să forțeze deznodămîntul; sau dacă nu, măcar trebuia să afle de ce nu izbutește.

Intrînd în odaia din fund, se uită la ceas și văzu că a întîrziat. Jenny se dusese sus să se gătească. Doamna Sunley zăcea pe canapeaua în salonaș, doborîtă de o migrenă înfiorătoare. Phyllis,

şi Clarry se duseseră în stradă, la joacă. Căzuse în sarcina lui Sálly să-i servească ceaiul.

– Unde-i taică-tu? întrebă brusc Joe, după ce înfulecase cele două scrumbii, cu mai bine de jumătate din franzelă şi dăduse pe gît trei ceşti mari de ceai.

– A plecat la Birmingham. Secretarul n-a putut să se ducă, aşa că l-a înlocuit tata. A luat cu el toți porumbeii călători ai clubului şi pe ai noştri. Pentru întrecerea de mîine.

Joe luă furculița şi începu să se scobească în dinți, dus pe gînduri. Vasăzică Alf putea să facă o călătorie gratis la Birmingham, ca să participe la întrecerea săptămînală a porumbeilor călători. Ce noroc pe fraierul ăsta!

Sally, care-l privea pe Joe cu ochi critic, îi trimise o săgeată din tolba spiritului ei precoce:

– Ai grijă să nu-nghiți furculița aia, că pe urmă o să zornăie cînd dansezi polca, îl avertiză ea cu aerul cel mai serios din lume.

Joe se uită urît la ea. Ştia bine că Sally nu poate să-l sufere. Degeaba se străduise el s-o atragă de partea lui. Tot timpul îl urmărea simțămîntul supărător că ochii aceia întunecați ai fetei aveau puterea magică de a pătrunde toate gîndurile şi sentimentele lui; în fața ei se simțea dezarmat. Uneori lucrurile mergeau chiar mai departe: chicotul ei disprețuitor îi întrerupea grandilocvența şi, luîndu-l prin surprindere, îi făcea praf toată stăpînirea de sine, silindu-l să roşească supărător.

Căutătura lui urîtă părea s-o bucure pe Sally; ochii fetei scînteiară. Deşi în vîrstă numai de unsprezece ani, avea un simț al umorului extraordinar de dezvoltat. Cu multă veselie îşi continuă jocul favorit: să-l dezumfle pe Joe.

– Şi dumneata trebuie să fii un bun dansator, că ai nişte picioare cît toate zilele. „Ştii să valsezi şi în partea opusă, domnişoară Sunley?“ „Sigur, Joe, sigur adică vreau să spun, domnule Gowlan vă rog să-mi iertați îndrăzneala“. „Nu vrei să încercăm?“ „Vai, ce plăcere, dragă domnule Gowlan. Nu-i aşa că muzica e mii-nu-naată? Hait! Mitocanule, m-ai călcat pe bătătură!“

Fata avea un haz nebun, cum îşi pocea fața mititică şi comică, îşi dădea ochii mari şi negri peste cap, maimuțărind la perfecție maniera şi accentul afectat al lui Jenny.

– „Nu vrei să-ți fac cinste cu o înghețată, scumpa mea? Sau preferi o tuslama? E o tuslama straşnică. Proaspătă, direct de la vacă. Dacă vrei, îți dau ție toate zgîrciurile de foale“.

Sally făcu apoi semn cu capul către etaj şi nu mai imită pe nimeni:

– Îşi pune părul pe moaţe, sus. Domnişoara Sunley. Jenny, domnişoara din lumea bună, care se culcă cu nasul prins într-un cîrlig de rufe, ca să i-l subţieze. De un ceas se tot găteşte. A venit direct de la mo-diii-stă, aşa să ştii. Dar acolo să ştii că nu serveşte, bagă bine de seamă – asta fac prăpăditele celelalte. Ea stă acolo doar de frumuseţe! M-a pus să-i încălzesc fierul de încreţit părul, şi, să nu te mint, mi-a tras şi o palmă peste ureche, aşa, pentru binele nostru, al tuturora. Da, da, Joseph, e o fată cu un temperament, aşa că gîndeşte-te şi răzgîndeşte-te înainte să faci pasul hotărîtor!

– Haide, taci odată, puştoaică obraznică!

Joe se ridică de la masă şi se îndreptă către uşă.

Sally se prefăcu ruşinată şi începu iarăşi să vorbească afectat, cu glasul subţire, ca o pisică:

– „Nu fi aşa formalist, domnule Gowlan! Poţi să-mi spui şi Maggie. Vai, păcat că fumezi, cînd ai ochii aşa de frrrumoooşi! Vai, dar te rog, nu mă părăsi aşa de curînd." (Sally îi aţinu calea.) „Dă-mi voie să-ţi cînt ceva înainte de a pleca, domnule Gowlan. Doar un cîntecel mic şi drăguţ."

Şi-apoi, încrucişîndu-şi braţele şi imitînd aerul timid al lui Jenny în faţa pianului, începu să cînte în falsetto:

„Oh, ce mîndre panseluţe
Cresc acolo pe răzoare..."

Sally încetă să mai cînte cînd Joe ieşi trîntind uşa în urma lui. Apoi fata izbucni într-un hohot de rîs încîntat, se aruncă pe divan şi se ghemui acolo, săltîndu-se în sus şi-n jos şi ascultînd cu încîntare cum scîrţîie telurile.

Joe se duse sus, se bărbieri, se spălă, se frecă bine cu prosopul, îşi puse o cravată nouă, verde, şi-şi legă cu grijă şireturile ghetelor maro, lustruite de-ţi luau ochii. Deşi făcuse atîtea, ajunse totuşi să fie gata înaintea lui Jenny; o aşteptă nerăbdător în hol. Cînd o văzu coborînd, lui Joe i se tăie respiraţia. Jenny îi luă pur şi simplu piuitul: era îmbrăcată cu o rochiţă roz, cu pantofi de satin alb, iar pe cap şi pe umeri purta un şal alb, croşetat – care era foarte la modă pe atunci, fiind şi botezat *fascinaţie*. Faţa îi strălucea ca o petală imaculată, în care ochii cenuşii aduceau luciul rece al oţelului. Cu multă delicateţe, sugea o bomboană mentolată.

– Să fiu al dracului, Jenny, dacă nu eşti ca o floare.

Fata îi acceptă omagiul ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume, îşi puse pardesiul de fiecare zi peste îmbrăcămintea asta elegantă, luă cheia de la uşa din faţă cu un aer de femeie de lume şi o vîrî în buzunar. Apoi dădu cu ochii de ghetele lui maro, şi faţa i se posomorî brusc.

– Vai, Joe, îi spuse ea răutăcioasă, trebuia să-ţi fi cumpărat o pereche de pantofi de dans! Ţi-am mai spus şi acum o săptămînă.

– Ei, nu-i nimic, că toţi băieţii vin cu ghete la serată. I-am întrebat.

– Nu fi prost, ce, nu ştiu eu? O să par ridicolă din cauza ghetelor tale maro. Ai chemat birja?

– Birja? Joe se cătrăni de tot. Dar ce-şi închipuia Jenny, că el e milionarul Carnegie? Îi răspunse morocănos: Mergem cu tramvaiul...

Ochii fetei scăpărau sticliri reci.

– Aha! Înţeleg. Vasăzică asta e părerea ta despre mine! Că birja nu e de nasul meu?

Doamna Sunley strigă de sus de pe palier:

– Să nu veniţi tîrziu, copii! Eu am luat un calmant şi mă culc.

– Nu te teme, mamă! răspunse Jenny cu un aer răutăcios. Fii sigură că n-o să întîrziem.

Se urcară într-un tramvai roşu, care din nefericire era foarte plin. Aglomeraţia din tramvai o făcu pe Jenny şi mai ţîfnoasă. Cînd taxatorul îi ceru lui Joe să-i dea bani potriviţi, Jenny îl străpunse cu privirea. Nu scoase un cuvînt tot timpul călătoriei. În cele din urmă ajunseră în suburbia Yarrow şi coborîră din tramvaiul roşu, înţesat.

Se apropiară de sala Oddfellows, ea demnă şi ofensată, el veştejit de tăcerea ei glacială. Cînd intrară în sală, serata era în toi.

De fapt nu era o serată antipatică, ci mai degrabă o petrecere simplă şi intimă, tot aşa degajată ca şi ospăţul anual al unei numeroase şi vesele familii mic-burgheze. Într-un capăt al sălii fuseseră instalate mesele cu gustări: prăjituri, sandvişuri, biscuiţi, jeleuri, o mulţime de portocale mici şi tari, care păreau pline de sîmburi (şi chiar erau!), sticle cu limonadă colorată şi două samovare uriaşe – pentru ceai şi pentru cafea. La celălalt capăt al sălii, pe o estradă foarte înaltă, străjuită de ghivece mari de flori şi un palmier înfipt într-un hîrdău, se afla orchestra. Era o orchestră serioasă, cu tobă mare, folosită cu multă generozitate, şi cu pian,

la care cînta Frank McGarvie. Şi oare ştia cineva să facă triluri şi glisade mai frumoase decît Frank? Cît despre ritm, ce să mai vorbim? Frank McGarvie ţinea măsura atît de precis, încît ţi-era practic imposibil să greşeşti vreun pas cînd cînta el la pian. A, era minunat, timpul accentuat, parcă-l bătea cu ciocanul – *un*-doi-trei, *un*-doi-trei; şi pe acel prim timp parcă se înălţa şi podeaua sălii Oddfellows; iar la al treilea cobora cu totul, răsunînd de triluri.

Toată lumea era foarte sociabilă, nu existau grupuri care să facă opinie separată, nu se gîndea nimeni să mai respecte vreun program sau alte reguli oficiale. Într-o parte şi alta a sălii, două afişe mari indicau ordinea dansurilor, numerotate şi scrise frumos de sora lui Frank McGarvie; Nr. 1, vals... *Nopţile bucuriei;* Nr. 2. *Valetta... Cu tine în gondolă...* şi aşa mai departe. Lumea se tot înghesuia agitată şi veselă în jurul listelor acestora, şi aici se stabilea cea mai mare intimitate: chicoteli, gîturi întinse, braţe petrecute pe sub alte braţe, un amestec de parfum, transpiraţie şi exclamaţii: „Hei, Bella, ştii pasul militar, porumbiţo?“ Şi aşa se stabileau partenerii la dans. Sau poate vreun vlăjgan care cercetase lista luneca galant pe podeaua bine lustruită, nimerind din prea mare elan drept în sînul iubitei.

– Urmează un cadril, fetiţo. Nu ştiai? Hai, vino să dansezi cu mine!

Jenny scrută cu privirea toată adunarea. Văzu imediat bufetul sărăcăcios, programele lipite pe pereţii aburiţi, rochiile ieftine şi ţipătoare – stacojii, albastre şi verzi –, fracul ridicol al bătrînului Mike McKenna, venerabilul prezentator şi maestru de ceremonii; văzu că nu toată lumea considera indispensabile mănuşile şi pantofii de dans; văzu şi grupul de neveste mai vîrstnice ale muncitorilor, care stăteau într-un colţ, la o bîrfă prietenească, în timp ce odraslele lor ţopăiau, săltau şi lunecau pe podea, în faţa lor. Dintr-o singură privire scrutătoare, Jenny văzu toate acestea, după care strîmbă din nas.

– Chestiile astea îmi calcă pe nervi, pufni ea către Joe.

– Ce anume? o întrebă el cu gura căscată.

Atunci Jenny se năpusti cu răutate asupra lui:

– Nu e nimic elegant, nu e nimic de *bon ton*, e ceva de mahala.

– Da' nu vrei să dansăm?

Fata clătină din cap, indiferentă.

– Mda, mă rog, sigur că am putea să profităm de locul pentru dans. La urma urmei, tot s-au plătit biletele, nu?

Dansară, aşadar. Numai că Jenny se ţinu cît putu mai departe de Joe, şi mai ales de aplauzele, bătăile din picior şi chiotele de veselie ale celorlalţi.

– Dar ăsta cine e? întrebă ea cu dispreţ în timp ce treceau în vîrtejul dansului pe lîngă uşa de intrare.

Joe se întoarse, ca să vadă la cine se referă. Ăsta era un bărbat între două vîrste, cu o mutră nevinovată, o căpăţînă rotundă, un trup îndesat şi nişte picioare crăcănate.

– Jack Lynch, îi spuse Joe. E fierar la atelier. S-ar părea că te cunoaşte.

– Ăsta? întrebă Jenny strîmbîndu-se. Şi, foarte mîndră că e spirituală, adăugă: Am văzut alţii mai buni ca el, ţinuţi în cuşti.

Apoi deveni iarăşi tăcută, răspunzînd doar în monosilabe la întrebările lui, ridicînd din sprîncene, cu nasul în vînt, semeaţă. Ţinea cu orice preţ să demonstreze că este, după propriile ei cuvinte, deasupra tuturor acestor lucruri.

Numai că Jenny se cam pripea. Treptat, pe măsură ce orele înaintau, oamenii începură să vină. Nu atîta muncitorii, simpli membri ai clubului, care umpluseră sala de la începutul seratei, ci membrii de onoare, cei cîţiva dansatori buni de la serviciul de proiectări, contabilul Irving cu soţia, casierul Morgan şi chiar bătrînul domn Clegg, subdirectorul atelierelor. Jenny nu mai era aşa de ţeapănă, ba chiar îi zîmbi lui Joe.

– Parcă e mai plăcut acum.

Nici nu apucase bine să rostească aceste cuvinte, că uşile se deschiseră de perete şi-şi făcu apariţia Stanley Millington, domnul Stanley în persoană, domnul Stanley *al nostru*. Era un moment solemn. Arbora o mină binevoitoare şi arăta îngrijit şi lustruit într-un smoching foarte elegant; îl însoţea logodnica lui.

De data asta, Jenny se ridică de-a binelea de pe scaun şi-şi aţinti privirea iscoditoare, căreia nu-i scăpa nimic, asupra celor doi tineri eleganţi, ce zîmbeau amabil şi dădeaua mîna cu cîţiva dintre membrii mai vechi ai clubului.

– A venit cu Laura Todd, şopti Jenny cu respiraţia întretăiată. Ştii, taică-su e inginer de mine, la Great Market. Ştiu totul despre ea, că o văd mereu prin oraş. S-au logodit anul trecut în august, a scris şi în ziar.

Joe se uită lung la faţa ei emoţionată. Era uimit să vadă cît interes prezenta pentru Jenny societatea „aleasă“ din Tynecastle şi ce încîntată era fata că e la curent cu toate amănuntele mondene.

Dar cel puțin acum Jenny nu mai era încordată cu el. Se muiase de tot.

– De ce nu dansăm, Joe? murmură ea, şi se ridică pornind într-un vîrtej pe lîngă Millington şi domnişoara Todd şi ținîndu-se languros de brațul lui Joe.

– Şi rochia aia a ei... un model... de la magazinul Bonar, îi şopti ea confidențial lui Joe cînd treceau prin dreptul celor doi.

Bineînțeles, la Tynecastle, Bonar era ultimul răcnet în materie de modă.

– Şi ce dantelă!... adăugă Jenny ridicînd semnificativ ochii către cer. E pur şi simplu...

Veselia crescu, toba bubui şi mai tare, Frank McGarvie cîntă cu mai multe triluri ca oricînd, ritmul dansului se înteți, se înverşună. Toată lumea era încîntată că tînărul domn Stanley „şi-a făcut timp să vină printre noi". Şi ce bine că a adus-o şi pe domnişoara Laura cu el! La Yarrow, Stanley Millington era „privit cu ochi buni". Taică-su murise cu cîțiva ani în urmă, cînd Stanley avea şaptesprezece ani şi se afla încă la colegiul St. Bede. Prin urmare, Stanley venise pe nepusă masă la întreprindere, direct de la studii – un tînăr atletic, cu ținută dreaptă, tenul foarte proaspăt şi cu o intenție de mustață – ca să-nvețe de la bătrînul Henry Clegg conducerea afacerilor. Acum, la vîrsta de douăzeci şi cinci de ani, Stanley deținea conducerea; era entuziast şi neobosit, veşnic animat de dorința de a face „ceea ce trebuie", cum spunea el. Toată lumea era de acord că Stanley e înzestrat cu spirit şi inițiativă, că are toate avantajele pe care i le poate acorda „o şcoală bună".

Întemeiat în urmă cu cincizeci de ani, de către un grup de negustori bogați din nord, de religie neconformistă, colegiul St. Bede reuşise în scurta lui existență să realizeze adevărata tradiție a şcolilor publice englezeşti. Întîlneai acolo toate elementele tradiționale: monitorii, corvezile la care aceştia îi supuneau pe elevii mai mici, bufetul, *esprit de corps**, inspiratele cîntece şcolare. St. Bede le avea pe toate acestea şi încă multe altele, de parcă doctorul Fuller, primul director, ar fi trecut pe la toate vechile şcoli englezeşti cu o plasă de prins fluturi şi ar fi ales cu grijă, de la fiecare, obiceiurile cele mai frumoase. Culorile asociației sportive ale colegiului erau acordate cu multă mărinimie şi erau

* Solidaritate. Aici în sens ironic: spirit de turnă. (Fr.)

foarte frumoase: albastru-vinețiu, roșu-stacojiu și aur. Stanley, devotat trup și suflet vechii sale școli, era, firește, la fel de profund devotat și culorilor ei. În mod obișnuit purta în îmbrăcămintea lui vreunul din aceste componente; blazonul școlii – vinețiu-stacojiu și auriu – se afla undeva în costumul lui Stanley; fie la cravată, fie prin butonii de la mîneci, fie la bretele. Simboliza o dovadă a vechiului spirit de gentleman și sportivitate, reprezentat întotdeauna de colegiul St. Bede.

Într-un fel, același spirit de gentleman și sportivitate îl adusese pe domnul Stanley și la serată. Voia să fie cumsecade, să facă ceea ce trebuia, să păstreze nota corectă. De aceea se afla aici, cu maniere extrem de agreabile, strîngea mîinile bătătorite ale oamenilor, și printre valsurile cu Laura strecura și cîteva dansuri cu nevestele greoaie ale salariaților mai vîrstnici.

Cu timpul, zîmbetul strălucitor al lui Jenny, care îi înflorise pe buze la apariția domnului „Stanley al nostru" și a Laurei Todd, rămase puțin cam fix; rîsul ei, care făcea întotdeauna vălurele cînd trecea prin dreptul unuia dintre cei doi protagoniști, sau al amîndurora, deveni puțin cam forțat. Jenny murea să fie „remarcată" de domnișoara Todd, murea de dorința de a fi poftită la dans de domnul „Stanley al nostru". Dar, din nefericire, nici una, nici alta nu se întîmplase. Ce păcat! În schimb, n-o mai slăbea din ochi Jack Lynch. Se ținea mereu după ea și căuta prilejul potrivit pentru a o invita la dans.

Jack nu era băiat rău. Nenorocirea făcea să fi băut însă prea mult. Toată lumea știa că lui Jack îi place o picătură de alcool, cînd și cînd. Dar astă-seară, tot ieșind din sala de dans pînă la localul „Ducele de Cumberland" din vecinătate, Jack înșirase cam multe picături. În mod normal, Jack ar fi rămas în ușa sălii, dînd fericit din cap în ritmul muzicii, și la sfîrșit, clătinîndu-se pe picioarele crăcănate, s-ar fi îndreptat șovăielnic spre casă și s-ar fi culcat. Din păcate, în seara asta duhul rău al lui Jack flutura din aripi în preajma lui.

La ultimul dans, înainte de gustare, Jack își îndreptă cravata și se bălăbăni către Jenny.

– Fă-te-ncoa, păpușico! îi zise el, vorbind ca țăranii din preajma orașului Tynecastle. Fă-te-ncoa, să le arătăm noi cum se bate talpa!

Jenny întoarse capul și privi cu ostentație în partea cealaltă a sălii. Joe, care stătea lîngă ea, spuse:

– Pleacă, Jack, domnișoara Sunley dansează cu mine.

Jack se clătină pe picioare.

– O fi, da' eu zic să mai poftească să danseze şi cu mine!

Jack întinse braţul cu o galanterie de mitocan. N-avea cîtuşi de puţin intenţii rele, numai că, nefiind prea sigur pe picioare, laba lui cît toate zilele căzu din greşeală pe umărul lui Jenny.

Fata scoase un ţipăt patetic. Iar Joe, ridicîndu-se deodată înfierbîntat, îi trase lui Jack cu dexteritate de boxer un croşeu la bărbie. Jack se întinse pe podea, cît era de lung. Izbucni o zarvă cumplită.

– Hei, dar ce s-a întîmplat? întrebă domnul Stanley, croindu-şi drum prin mulţime către locul unde se aflau eroii. Joe stătea ca un viteaz din poveste, cu pieptul scos în afară, şi ţinînd-o pe după umeri pe Jenny, palidă de spaimă. Ce se petrece aicea? Care-i pricina?

Cu inima cît un purice, Joe răspunse bărbătos şi demn:

– Era beat, domnule Millington, era beat criţă. Omul trebuie să ştie unde să se oprească, totuşi.

De fapt, chiar sîmbăta trecută Joe fusese împreună cu Lynch la o beţie şi amîndoi fuseseră daţi afară de la *music hall*-ul Empire; dar acum uitase. Ce să-i faci? Era silit să se ridice mai presus de toate astea.

– S-a îmbătat, domnule Stanley, şi s-a legat de prietena mea. Eu n-am făcut decît s-o apăr.

Stanley îi măsură pe amîndoi cu privirea – tînărul cu corp atletic... şi frumoasa îndurerată; apoi, cu o încruntare, se uită la beţivul care zăcea la pămînt.

– Beat! exclamă el. Foarte urît! Foarte, foarte urît! Nu tolerez aşa ceva aici! Salariaţii mei sînt oameni cumsecade şi vreau să se distreze tot ca nişte oameni cumsecade. Vă rog să-l scoateţi afară. Ocupă-te dumneata, domnule Clegg, dacă eşti amabil. Şi să vină mîine la mine la direcţie. Puteţi să-i faceţi formele de concediere.

Jack Lynch, o adevărată ruşine publică, a fost scos afară, iar a doua zi a primit plicul. Stanley s-a întors din nou către Joe şi Jenny; a răspuns printr-un zîmbet la rîsul satisfăcut al lui Joe şi la farmecul învăluitor al lui Jenny.

– Cu asta am lămurit-o, clătină el din cap, ca un om care vrea să le redea celorlalţi încrederea. Dumneata eşti Joe Gowlan, nu-i aşa? Te cunosc perfect. Eu vă cunosc pe toţi, e un lucru la care ţin şi care mă preocupă foarte multe. Joe, te rog prezintă-mă prietenei dumitale. Îmi pare bine, domnişoară Sunley. Trebuie neapărat să

dansați și cu mine, bineînțeles dacă doriți, domnișoară Sunley. Să încercăm să mai uităm de această neplăcere. Cît despre dumneata, Joe, dă-mi voie să te prezint prieteniei mele. Poate ți-ar face plăcere să dansezi cu ea, nu?

Drept care Jenny pluti în extaz către capătul opus al sălii, în brațele domnului Stanley, supraveghindu-și cu multă atenție ținuta, ca să fie impecabilă, lipindu-și cotul de trup, așa cum era moda. Își dădea perfect seama că ochii tuturor invitaților sînt ațintiți asupra ei. La rîndul lui, Joe sălta nițel cam greoi cu domnișoara Todd, care îl privea cu mult amuzament și chiar cu oarecare interes.

– A fost o lovitură de toată frumusețea, îi spuse Laura cu zîmbetul ei comic în colțul buzelor.

Joe recunoscu că pumnul tras a fost într-adevăr o lovitură de maestru, simțindu-se deopotrivă vrednic de admirație și cumplit de stînjenit.

– Îmi place ca un bărbat să știe să se descurce, comentă ea în treacăt, și zîmbi iar. Dar nu-i nevoie să adopți o figură așa virtuoasă, de parcă ai fi intrat în rîndurile călugărilor Templieri.

Stanley, domnișoara Todd, Jenny și Joe cinară împreună la bufet. Jenny era în al nouălea cer de fericire. Zîmbea arătîndu-și dințișorii albi și arunca ocheade tulburătoare printre genele negre, plecate; mîncă răciturile cu furculița și lăsă în farfurie cîte puțin din fiecare fel de mîncare.

A fost puțin șocată cînd Laura Todd, luînd o portocală, i-a rupt coaja cu dinții. Și mai profund șocată a fost cînd Laura a folosit cu un aer foarte degajat batista lui Stanley. Dar toată seara, fiecare moment în parte a fost o încîntare. Și, ca o încununare a tuturor acestora, la sfîrșit, cînd lumea a plecat de la serată, Joe și-a îndreptat greșeala de care se făcuse vinovat la sosire și a chemat cu un ton maiestuos o birjă.

Despărțirea a fost prelungă și politicoasă, s-a spus în repetate rînduri la revedere, s-au făcut nenumărate semne cu mîna. Și, într-un vîrtej de jupoane și emoții plăcute, Jenny s-a urcat în vehiculul verzui și mucegăit, cu miros de șoareci, înmormîntări, nunți și grajduri umede. Ciucurii micuți ai *fascinației* ei se legănau în delir. Jenny se lăsă moale pe pernele trăsurii.

– Vai, Joe, exclamă ea, a fost o adevărată încîntare! Nu știam că-l cunoști așa de bine pe domnul Millington. De ce nu mi-ai spus pînă acum? Habar n-am avut. E foarte drăguț. Bineînțeles, și ea e drăguță. Dar, știi, nu atît frumoasă, cît așa, atrăgătoare, cum

să zic?! Dar în orice caz de bună calitate. Rochia aia pe care o purta costă multe lire, dă-mi voie să-ți spun, că mă pricep; şi e după ultima modă. Dar, pe de altă parte, ai observat cînd şi-a înfipt dinții în portocală? Şi chestia cu batista... Era să intru sub masă. Doamne! În ruptul capului n-aşi fi făcut aşa ceva. Asta nu e o purtare de lady. Tu auzi, Joe, ce-ți spun?

Joe o asigură cu multă tandrețe că aude. Aflîndu-se singur cu ea, în trăsura întunecată, dorința crescu în el ca o febră. Tot trupul îi era în flăcări, plesnind de dorință. O strînsese toată seara în brațe, îi simțise trupul, acoperit doar de o îmbrăcăminte subțire, lipit de al lui. Luni de zile îl ținuse la distanță. Dar acum o avea aici, singură, lîngă el. Arzînd tot, îşi schimbă poziția, se apropie încetişor de Jenny, care şedea rezemată într-un cot, către colțul pernelor. Îşi petrecu brațul pe după talia ei. Fata turuia înainte, ca o mitralieră, surescitată, veselă, cu totul schimbată față de felul ei obişnuit de a fi.

– Într-o zi am să am şi eu o rochie ca aia, vreau să spun ca a domnişoarei Todd. Era de satin şi cu volănaşul de dantelă veritabilă. Pun mîna-n foc că se pricepe de minune la modă. Şi să ştii că are o mutră de poamă, oho, se cunoaşte de la o poştă.

Încetişor, foarte încetişor, Joe o trase mai aproape de el şi începu să-i şoptească, prefăcîndu-şi vocea cît mai mîngîietoare:

– Acuma nu vreau să vorbesc despre ea, Jenny. De fapt nici n-am observat-o. Numai pe tine te vedeam. Şi acuma tot pe tine te văd!

Fata chicoti încîntată.

– Tu eşti mai bine decît ea, mult mai bine. Şi rochia ta era mult mai frumoasă şi mai şic.

– Materialul m-a costat două lire şi patru şilingi, Joe... Modelul l-am luat după Weldon.

– Să fiu al dracului, Jenny, da' eşti o minune...

Cu multă pricepere, continuă s-o măgulească. Şi cu cît o măgulea mai mult, cu atît o pipăia mai mult. Îşi dădea seama că e tulburată, cu nervii încordați, că-i dă voie să facă mici gesturi pe care nu i le mai îngăduise niciodată. Încîntarea lui ajunse la culme. Dorind-o nebuneşte, se mişca totuşi cu cea mai mare prudență.

Deodată, fata strigă ascuțit:

– Nu, Joe! Nu! Te rog să te porți frumos!

– Da' ce te sperie, iubito? o alintă el.

– Nu, Joe, nu! Nu-i frumos să faci asta.

– De ce să nu fie frumos, Jenny? îi murmură el cu un aer nevinovat. Doar ne iubim, nu?

Tactica era desăvîrşită. Oricare ar fi fost poziţia lui în clasamentul jucătorilor de biliard, în ceea ce priveşte arta delicată a seducţiei nu încape îndoială că Joe nu era novice.

Simţindu-l lipit de ea, ameţită, fata îi spuse:

– Nu, Joe, te rog... Cel puţin nu aici.

– Ah, Jenny...

Fata se luptă să scape.

– Uite, Joe, aproape că am ajuns. Uite, sîntem pe Plummer Street. Nu mai e mult pînă acasă. Dă-mi drumul, Joe, lasă-mă!

Supărat, îşi ridică obrazul înfierbîntat de pe gîtul ei, şi văzu că are dreptate. Fiert de dezamăgire, era gata să izbucnească în exclamaţii de-a dreptul profanatoare. Stăpînindu-se, coborî, o ajută să se dea jos, îi aruncă pocitaniei de birjar un şiling şi veni în urma ei pe scara casei. Silueta ei cambrată, văzută din spate, chiar şi simplul gest de a scoate cheia din poşetă şi de a o strecura în uşă îl înnebuniră de dorinţă. Apoi îşi aminti că în noaptea aceea, Alf, tatăl fetei, nu-i acasă.

În bucătăria luminată numai de focul din sobă, Jenny se întoarse spre el; cu toată tecioria ei jignită, nu părea prea dornică să se ducă la culcare. Emoţia, tulburarea, extraordinarul situaţiei nu-i dădeau pace. Îi vuia încă în urechi triumful ei la serată. Îşi luă o atitudine timidă şi nevinovată.

– Nu vrei să aprind gazele, să-ţi fac o cacao, Joe?

Cu un efort, el îşi stăpîni supărarea şi dorinţa aprigă de a o cuprinde în braţe. Spuse pe un ton plîngăreţ:

– Jenny, tu retezi omului orice speranţă. Haide, vino şi şezi niţel pe divan. Toată seara n-am putut să schimb o vorbă cu tine.

Pe jumătate trezită, pe jumătate înspăimîntată, fata rămase nehotărîtă; era aşa plictisitor să spui pur şi simplu noapte bună şi să te duci la culcare; şi zău că Joe arăta astă-seară pur şi simplu fermecător; şi pe urmă, s-a şi purtat frumos, de vreme ce a luat o birjă. Jenny chicoti iar:

– Mă rog... dacă-i vorba doar să *discutăm*, n-o să fie nici o supărare.

Se îndreptă către divan.

Aşezîndu-se lîngă ea, Joe o strînse în braţe; acum, că se crease un precedent, era mai uşor. Fata încercă să se smulgă, dar cu ceva mai puţină convingere. Joe simţi vibrînd în tot trupul ei emoţia şi extraordinarul acelei seri.

– Nu, Joe, te rog! Trebuie să ne purtăm frumos.

Repeta mereu aceste vorbe, fără să-şi dea prea bine seama de ce spune.

– Vai, Jenny, dar trebuie! Doar ştii că sînt nebun după tine. Doar ştii că ne iubim.

Fascinată, cu răsuflarea tăiată de spaimă, ba împotrivindu-se, ba cedînd, pierdută într-un vîrtej de teamă, durere şi un simţămînt necunoscut, Jenny murmură:

– Vai, Joe... Mă doare!

Acuma ştia că era a lui, simţea plăcerea delicioasă şi sălbatică a faptului că, în sfîrşit, pusese stăpînire pe Jenny.

Focul mocnea, gata să se stingă. Nu mai erau cărbuni pe grătar. Mult timp după ce totul trecuse, după ce se terminase şi porţia de smiorcăială, Jenny şopti:

– Ţine-mă strîns, Joe... Mai strîns, dragul meu.

Ei poftim! S-a văzut mai mare comedie? Şi el stătea aşa de incomod acolo, ca vai de capul lui, şi-i intra părul ei în gură. Cînd se ghemui la pieptul lui, întinzînd obrazul frumos dar palid şi udat de lacrimi – despuiat acum de toate aerele şi mofturile ei prosteşti – ca s-o sărute, Jenny deveni pentru o clipă simplă şi frumoasă ca porumbeii tatălui ei, adevărate mărgăritare. Şi totuşi, lui îi venea acuma, da, tocmai acuma, îi venea să-i tragă un picior. Bineînţeles, avea şi circumstanţe atenuante: pentru Joe asta era, după cum spusese singur, prima dragoste adevărată.

CAPITOLUL XII

La vila Law pentru seara de sîmbătă exista un ritual special. După ce luau o cină rece, Hilda îi cînta lui taică-su la orgă. Şi în seara aceasta, ultima sîmbătă din luna noiembrie a anului 1909, la ora opt, Hilda cînta la orgă prima parte din *Muzica apelor* de Händel, în timp ce Barras stătea pe scaunul lui obişnuit, ascultînd cu fruntea sprijinită în mîini. Hildei nu-i plăcea să cînte pentru taică-su. Şi totuşi, cînta. Cînta pentru că aşa era ritualul stabilit de Barras.

Richard Barras respecta cu stricteţe ritualul. Asta nu-l definea însă ca un rob al datinilor; el se afla mai presus de tradiţii şi obiceiuri. Rutina, departe de a-i fi stăpînă era mai curînd un fel de ecou; ecoul, răsunînd neîntrerupt, al principiilor sale. Pentru a-l

înțelege pe Richard Barras, trebuie să începem prin a admite aceste principii. El era într-adevăr un om al principiilor şi, să fie limpede, al unor principii cu totul sincere, fără nici o urmă de ipocrizie.

Pe deasupra mai era şi un om moral, disprețuia acele slăbiciuni prin care-şi dă în petic omenirea atît de des şi atît de tragic. De pildă ar fi fost incapabil să se gîndească la vreo altă femeie în afară de soția lui. Deşi Harriet era o bolnavă incurabilă, țintuită la pat, era în mod efectiv soția lui. Soția lui Barras. De asemenea, disprețuia poftele grosolane ale oamenilor: mîncarea abundentă, vinurile, ghiftuiala, beția, trîndăvia, luxul, senzualitatea, toate excesele poftelor trupeşti îi produceau silă. Mînca lucruri foarte simple şi de obicei bea doar apă. De fumat, nu fuma. Deşi purta întotdeauna un costum bine croit şi dintr-un material bun, nu avea multe haine şi nici nu se împăuna cu îmbrăcămintea.

Bineînțeles, avea orgoliul lui, orgoliul firesc al unei persoane luminate, cu vederi largi. Se ştia om cu situație şi cu avere; avea mina, era proprietarul minei Neptun. Familia lua stăpînea de un veac minele Neptun. Îi produceau o adevărată satisfacție antecedentele lui familiale, începînd cu Peter Barras care săpase în 1805 puțul nr. 1 în sectorul Snook, cunoscut acum sub numele de vechiul Neptun, lăsînd o mină curățică fiului său William, care la rîndul său a săpat puțurile nr. 2 şi 3. Cît despre Peter William, tatăl lui Richard, el forase puțul nr. 4, o afacere foarte chibzuită şi inteligentă, de pe urma căreia profita acum din plin Richard. Era extrem de încîntat că aceşti oameni cu mintea ageră şi practică, feriți de robia sentimentelor, puseseră temelia numelui şi averii familiei sale. Se mîndrea cu faptul că moştenise şi dusese mai departe calitățile strămoşilor săi, se mîndrea cu propria sa agerime şi cu propriul său simț practic, cu capacitatea sa de a realiza afaceri reuşite pe baza unei tocmeli aprige.

Pe plan social, nu manifesta în mod deschis nici o aspirație. Cînd în conversație se pomenea numele vreunui om cu vază din ținut, Barras avea obiceiul să exclame calm doar atît: „Şi ce avere are?“, lăsînd să se înțeleagă, cu un umor bonom, că probabil situaţia financiară a vecinului său e vrednică de milă. Aşadar, deşi se bucura de respectul bancherului şi avocatului său, nu era snob; ba chiar disprețuia meschinăria acestui cuvînt. Cu toate că Harriet Wandles se trăgea dintr-o familie cunoscută şi veche din ținut, nu se căsătorise cu ea pentru distincția arborelui genealogic. Se căsătorise cu Harriet ca s-o aibă de nevastă.

De aici s-ar putea trage concluzia că a fost vorba de vreo pasiune. Totuşi, Barras, cel puţin aparent, era un om lipsit de pasiuni. Forţa personalităţii sale era covîrşitoare, dar o forţă statică, glacială. Nu era capabil de violenţă, de patimi copleşitoare, nu manifesta izbucniri de emoţie înflăcărată. Respingea ceea ce-i era străin; ceea ce nu-i era străin, poseda. În acest sens, mărturia lui Harriet ar fi putut oferi cheia enigmei. Dar Harriet, în dimineţile care urmau obişnuitelor idile nocturne, ingera cu multă poftă o suculentă gustare – cu satisfacţia placidă a unei vaci mulse cu succes. Dovezile biologice vizibile pe care le oferea Harriet în simplitatea ei erau aşadar şi pozitive, şi negative. Dacă cineva ar fi cercetat însă conţinutul stomacului ei, fără doar şi poate că ar fi găsit bolul alimentar al rumegătoarelor.

Dc la Richard era greu de obţinut vreo cheie a adevărului. Era un om foarte ascuns. Această trăsătură constituia neîndoielnic o calitate. Nu era vorba de aspectul banal al ascunzişurilor oamenilor închişi, ci de un lucru mult mai subtil, care respingea cu severitate curiozitatea indiscretă şi făcea, dintr-o privire, să înghețe orice încercare de familiaritate, de apropiere. Părea să-ţi spună cu un aer glacial: „Eu sînt eu însumi, şi voi fi eu însumi, dar asta nu priveşte pe nimeni altul decît pe mine însumi. Şi ca să continuu, aş adăuga că eu mă stăpînesc, dar nu voi îngădui să fiu stăpînit de nimeni altul decît de mine însumi“. Şi din nou muntele de gheaţă încremenit.

Nu trebuie totuşi să se presupună că toate calităţile lui Richard ar fi fost turnate în acest tipar arctic, supradimensionat. Barras avea şi cîteva caracteristici absolut umane. Mai întîi dragostea lui pentru muzică, pentru orgă, pentru Händel, şi în special pentru oratoriul *Messia*. Pe urmă ataşamentul lui faţă de artele plastice, faţă de arta sănătoasă şi cu tradiţii bine stabilite, aşa cum se înfăţişa prin tablourile scumpe atîrnate pe pereţii casei lui. Pe urmă fidelitatea faţă de regula unităţilor în sînul căminului. Aerul lui îngrijit şi exactitatea bine înrădăcinată. Şi, nu mai puţin, spiritul său acaparator.

Aicea zăcea de fapt, în ultimă analiză, esenţa sufletului lui Richard, sîmburele cel mai tainic al omului în sine. Îşi iubea cu patimă averile, mina lui, casa lui, tablourile lui, moşia lui, tot ce era al *lui*. Iată motivul pentru care nu putea să sufere risipa, lucru reflectat într-o oarecare măsură şi de faptul că mătuşa Carrie ajunsese de-a dreptul incapabilă de „a arunca ceva la gunoi“.

Mătuşa Carrie o mărturisea adeseori pe faţă, şi Barras era întotdeauna încîntat. Nici Barras nu arunca niciodată nimic la gunoi. Hîrtii, documente, chitanţe, acte şi înscrisuri, totul, absolut totul era împachetat cu grijă, etichetat şi încuiat, ca să fie în siguranţă, în biroul lui Barras. Această etichetare şi încuiere devenise aproape o religie. Ţinea de domeniul spiritualităţii. Şi era un lucru de-a dreptul exemplar. De altfel, se îmbina armonios cu dragostea lui pentru Händel. Ca şi muzica lui Händel avea o amploare şi o profunzime fascinantă şi un fel de religiozitate impenetrabilă, dar toate acestea îşi aveau izvorul pur şi simplu în avariţie. Pentru că, mai presus de orice, patima ascunsă dar arzătoare din sufletul lui Barras era dragostea de bani. Deşi o camufla inteligent, înşelîndu-se chiar şi pe sine, adora banii. Îşi strîngea patima la piept şi o răsfăţa şi îi plăcea la nebunie tabloul strălucitor al propriei bogăţii, îmbelşugarea în care trăia.

Între timp, Hilda isprăvise cu Händel, sau cel puţin isprăvise *Muzica apelor*. În mod normal ar fi pus notele la loc pe scaunul înalt de lîngă pian şi s-ar fi dus direct sus, în odaia ei. De astă-seară, Hilda părea hotărîtă să-l îmbuneze pe taică-su. Fără să-şi ia ochii de la clape, îl întrebă:

– N-ai vrea să-ţi cînt *Largo* de Händel, tată?

Era bucata lui preferată, bucata care-l impresiona mult mai mult decît celelalte şi care, totodată, o făcea pe Hilda să-nnebunească de plictiseală.

I-o cîntă rar, într-o cadenţă plină de sonorităţi.

Urmă un răstimp de tăcere. Fără să-şi ia mîna de la frunte, Barras spuse:

– Mulţumesc, Hilda!

Fata se ridică de pe scaun, rămase în picioare, de partea cealaltă a mesei. Deşi pe faţă purta obişnuita expresie severă, în sinea ei tremura.

– Tată!

– Ce-i, Hilda?

Glasul lui nu părea sever. Ai fi zis că e un om de înţeles.

Fata oftă prelung. De săptămîni întregi tot aduna curaj ca să ofteze o dată astfel. Vorbi :

– Tată, curînd o să împlinesc douăzeci de ani. Sînt aproape trei ani de cînd m-am întors de la şcoală. De atunci stau acasă şi nu fac nimic. Am obosit să tot stau aşa, fără să fac nimic. Aş vrea să mai fac şi cîte ceva. Aş vrea să-mi dai voie să plec şi să fac ceva.

Barras își luă mîna de pe ochi și o măsură pe fiică-sa plin de curiozitate. Apoi îi îngînă ultimele cuvinte:

– Să faci ceva?

– Da, să fac ceva, relua ea vehement. Dă-mi voie să învăț ceva. Să-mi iau o slujbă.

– O slujbă? Același ton de mirare distantă. Ce slujbă?

– Orice slujbă. Să fiu secretara ta. Să fiu soră de caritate. Sau să-mi dai voie să studiez medicina. Asta mi-ar plăcea cel mai mult.

Barras o măsură din nou, cu același aer ironic, dar binevoitor.

– Și ce-o să se întîmple cînd o să te măriți?

– Dar n-o să mă mărit niciodată, izbucni fata. Nici nu-mi trece prin cap, oh, ferească Dumnezeu! Sînt prea urîtă ca să mă pot mărita vreodată.

Fața lui Barras căpătă obișnuita expresie glacială, dar tonul lui nu se schimbă. Îi spuse:

– Ai citit ziarele, Hilda.

Deducția lui pătrunzătoare avu darul de a colora obrajii palizi ai fetei. Era adevărat. Citise ziarul de dimineață. Cu o zi înainte, adeptele emancipării femeilor luaseră cu asalt sediul Consiliului de Miniștri, chiar în timpul unei ședințe de cabinet. Avuseseră loc scene violente cînd un grup de femei încercase să pătrundă cu forța în Camera Comunelor. Asta făcuse ca gîndurile care cloceau în capul Hildei să iasă din găoace.

– „Un grup de femei au încercat să pătrundă cu forța, cită Barras dus pe gînduri, să pătrundă cu forța... în Camera Comunelor".

După tonul lui, faptul apărea ca o nebunie curată.

Hilda își mușcă buzele pînă la sînge. Apoi insistă iar:

– Tată, dă-mi voie să plec și să învăț medicina. Vreau să mă fac doctoriță.

– Nu, Hilda.

– Te rog, tată, dă-mi voie!

– Nu, Hilda.

– Dar te rog!

Glasul ei căpătă un accent de-a dreptul vehement. Barras nu-i răspunse nimic.

Se așternu tăcerea. Fața Hildei era de o paloare neobișnuită. Parc-ar fi fost de cretă. Barras se uita în tavan, cu un aer interesat și totuși absent. Rămaseră așa cam un minut, apoi, fără gesturi melodramatice, fata se întoarse și părăsi încăperea.

Ai fi zis că Barras nici n-a observat plecarea Hildei. Fata călcase o convenție sacră. În mintea lui se înălță un zid dincolo de care o închise pe Hilda.

Stătu cam o jumătate de oră, apoi se ridică, stinse cu grijă gazele şi se duse sus, în biroul lui. Sîmbăta seara urca întotdeauna în biroul lui, după ce-i cînta Hilda la pian. Era o încăpere spațioasă şi confortabilă, cu covoare groase, cu un birou masiv şi perdele vişinii, care astupau ferestrele. Pe pereţi atîrnau cîteva fotografii de la mină. Barras se aşeză la birou, scoase inelul cu chei, alese cu grijă meticuloasă una dintre ele şi descuie sertarul din mijloc. Scoase afară trei registre de conturi – registre obişnuite cu cotorul roşu – şi începu să le cerceteze cu aerul omului care le cunoaşte pe dinafară. Primul conținea lista investițiilor sale, înregistrate cu grijă, în caligrafia lui elegantă. Privi lista cu un aer detaşat, şi pe buzele lui înflori un zîmbet de încîntare, care însă nu trăda prea multe. Luă un condei şi, fără să-l înmoaie în cerneală, parcurse delicat cu vîrful lui şirul de cifre. Deodată se opri, reflectă serios şi luă hotărîrea să vîndă pachetul de acțiuni ale Exploatărilor Carbonifere Reunite. Ajunseseră de curînd la cursul cel mai ridicat; în schimb, informațiile sale confidențiale cu privire la profitul curent al societății indicau o tendință cu totul opusă. Da, da, o să le vîndă negreşit. Din nou un zîmbet uşor îi flutură pe buze: se felicită singur pentru agerimea instinctelor lui, avea simțul banului. Niciodată nu dădea greş. La urma urmei, de ce-ar fi greşit? Toate titlurile şi acțiunile din această cărticică erau cît se poate de sigure, garantate, de nezdruncinat. Trecu din nou în revistă totul, într-un calcul rapid. Totalul îl încîntă.

Apoi se ocupă de al doilea registru. Acesta conținea lista proprietăților sale imobiliare din oraşul Sleescale şi din ținutul înconjurător. Mahalaua Teraselor era aproape în întregime proprietatea lui Barras (singurul punct dureros era că Ramage, măcelarul, deținea jumătate din ulița Balaclava), iar la Tynecastle avea mai multe blocuri solide cu „săptămînale". Aceste case de raport, aşezate pe malul rîului, aduceau chirii foarte rentabile, strînse săptămînal de un agent. Richard n-a regretat niciodată această proprietate. Cumpărarea caselor fusese ideea lui, deşi de fapt tranzacția propriu-zisă o efectuase avocatul său, Bannerman, lucrînd cu multă discreție. Barras îşi însemnă în agendă că trebuie să discute cu Bannerman o chestiune legată de nişte conturi.

Şi, în sfîrşit, cu un sentiment de relaxare şi cu o atingere care aducea mai mult a mîngîiere, trase către el cel de-al treilea registru.

Aici se afla o listă a tablourilor lui, cu preţurile pe care le plătise pentru fiecare în parte. Cercetă lista cu un aer foarte îngăduitor. Îl amuza ideea că investise 20 000 lire, o adevărată avere, în aceste tablouri. Ei, dar la urma urmei nu era cîtuşi de puţin o investiţie proastă – le avea pe pereţi, şi valoarea lor considerabilă creştea şi mai mult, întrucît asemenea tablouri deveneau din ce în ce mai preţioase pe măsură ce se învecheau, ca şi operele lui Tiziano sau Rembrandt... Şi totuşi, n-avea de gînd să mai cumpere altele. Nu. Adusese artei omagiul său. Acum era de ajuns.

Se uită la ceas. Plescăi din buze, mirîndu-se că e aşa de tîrziu. Cu multă grijă, puse registrele la loc, închise sertarul din mijloc şi se duse sus, în dormitor.

Îşi scoase iarăşi ceasul, şi-l învîrti. Bău o înghiţitură de apă din carafa de lîngă pat. Apoi începu să se dezbrace. Mişcările calme ale trupului său puternic aveau ceva hotărît, implacabil. Făcea aceste mişcări cu sistemă şi regularitate. Erau mişcări care nu admiteau nici un gest de prisos. Fiecare mişcare avea o intenţie şi o destinaţie bine stabilită. Mîinile albe şi puternice aveau un limbaj mut, dar propriu numai lor. Aşa; în felul acesta... cel mai bine e să faci aşa... eu trebuie neapărat să fac aşa... s-ar putea să se mai facă şi altfel... dar aşa e cel mai bine pentru mine... pentru mine. În semiîntunericul din dormitor, simbolica acestor gesturi avea ceva ciudat şi ameninţător.

În sfîrşit, Barras era gata. Îşi înnodă şnurul cu care-şi încingea haina de casă, de culoare purpurie. Mai stătu o clipă locului, frecîndu-şi bărbia cu palma. Apoi porni cu paşi siguri pe coridor.

Hilda, care stătea pe întuneric în camera ei, auzi paşii apăsaţi ai lui taică-su intrînd alături, în camera mamei. Trupul i se crispă, deveni şi mai rigidă. Faţa i se contractă, chinuită. Se strădui cu disperare să-şi astupe urechile, dar nu izbuti. Niciodată nu putea să-şi astupe urechile. Paşii apăsaţi înaintau. Un schimb de cuvinte, şoptite. Apoi un scîrţîit greoi, apăsat. Pe Hilda o trecură fiori prin tot trupul. Aşteptă, cutremurată de nerăbdare şi scîrbă. Apoi începură zgomotele cunoscute.

CAPITOLUL XIII

Joe lîncezea în odaia de zi din Scottswood Road, fără să-i acorde nici o atenţie lui Alf Sunley, care stătea lîngă masă şi citea

cu glas tare pronosticurile căpitanului Sanglar pentru caii favoriți la cursele din parcul Gosforth. În după-amiaza aceea, Joe și cu Alf urmau să se ducă la curse, deși Joe, judecînd după expresia morocănoasă și indiferența plină de dispreț cu care asculta comentariile căpitanului, nu părea să se bucure prea mult la această perspectivă. Ghiftuit după o masă copioasă, ședea răsturnat pe spate în scaun, cu picioarele cocoțate pe pervazul ferestrei. Se complăcea într-o meditație îmbufnată.

– „Din cîte am putut afla de pe hipodrom, citi Alf mai departe, vă pot recomanda cu toată încrederea să pariați pe Nesfield, iapa lordului Kell, în cursa Eldon Plate. Consider că acest animal tînăr, dar plin de experiență, este selecția mea cea mai sigură din programul zilei..."

În timp ce Alf mormăia mai departe cu voce tărăgănată, ochii lui Joe se roteau mohorîți prin cameră. Doamne, ce casă înfiorătoare! Ce vizuină împuțită! Și cînd te gîndești, cînd te gîndești că el o suporta de mai bine de trei ani! Cum trei? Aproape patru! Cît mai avea de gînd s-o suporte? Nici nu-i venea să creadă cît de repede trecuse timpul pe lîngă el, lăsîndu-l tot aici, ca o balenă aruncată pe țărm. A naibii să fie, dar unde-i era ambiția? Ce Dumnezeu, că doar n-avea să-și irosească toată viața aici!

Analizată la rece, situația nu i se înfățișa deloc veselă. La fabrică îi mersese destul de bine în acești patru ani. Mda, destul de bine... Numai că destul de bine nu-nsemna cu adevărat bine, sau cel puțin nu-l putea mulțumi pe Joe Gowlan. Acuma era lucrător calificat și cîștiga cu regularitate trei lire pe săptămînă. Asta era ceva pentru un băiat de numai douăzeci și doi de ani. Era foarte simpatizat – o rază de mulțumire de sine îi străpunse proasta dispoziție – da, extrem de simpatizat. Era cunoscut ca unul dintre băieții mai răsăriți în banda veselă! Chiar domnul Millington părea că-i acordă importanță, nu se întîmpla vreodată să treacă prin atelier fără a se opri să schimbe două vorbe cu el. Dar din toate astea nu ieșise, pare-se, nimic concret. Nimic, fir-ar al naibii să fie! gîndi Joe tot așa de acru.

Cu ce se pricopsise? Avea trei costume de haine în loc de unul, trei perechi de ghete maro și o mulțime de cravate fistichii; avea și ceva gologani în buzunar; căpătase o înfățișare mai impozantă și ajunsese chiar să boxeze în sala St. James; se descurca bine prin oraș și învățase și cîteva lucruri mai de soi. Dar încolo? Nimic, fir-ar al dracului, nimic! gîndi iarăși Joe, și mai întunecat

ca pînă atunci. Rămăsese tot un lucrător care locuia într-o cameră mobilată, fără un cheag mai serios. Şi, colac peste pupăză... mai era şi acum încurcat cu Jenny.

Joe îşi schimbă nervos poziţia. Jenny reprezenta culmea, spinul care-i stătea în ochi, provocîndu-i actuala nemulţumire. Jenny era îndrăgostită de el, lipită crampon de el, încurcîndu-i toate socotelile. Auzi, dom'le, ce porcărie! La început, bineînţeles, fusese foarte măgulit. Toată povestea îl unsese pe inimă; era grozav să ştii că Jenny se ţine tot timpul după tine şi era ceva să umbli cu Jenny atîrnată de braţul tău, aşa cum făcea el – cu mersul lui degajat, cu ghetele maro, cu pieptul scos în afară şi cu gambeta dată mai pe ceafă.

Acum însă nu mai era chiar aşa de degajat. Nu, nu, cîtuşi de puţin. De Jenny se săturase pînă-n gît. Ei nu, poate ar fi niţel exagerat să spună aşa. Fata era tot aşa de voluptuoasă, tot aşa de molatică în braţele lui, şi cînd făcea dragoste cu ea, împlinirea înfrigurată a dorinţelor lui era tot aşa de dulce; asta şi dacă lucrurile se petreceau la repezeală şi în mare taină, chiar în odaia aceea, sau în odaia lui, ori pe afară, după căderea nopţii, ori prin ganguri, ori în dosul grajdurilor Elswick, în tot felul de locuri, care de care mai ciudate şi mai neaşteptate; da, trebuia să recunoască şi el că asta rămăsese o plăcere. Numai că acuma... Asta era, acuma lucrurile mergeau prea uşor! Cu Jenny nu mai era nici o greutate; nici cea mai mică rezistenţă; ba uneori era chiar prea zorită, iar alteori se plîngea că este neglijată dacă o lăsa prea multă vreme în pace. A naibii afacere! Zău dacă nu-ţi făcea impresia că *e însurat* cu Jenny!

Ei, păi tocmai asta era chestia, că el nu voia să fie însurat cu Jenny şi cu nici vreo altă Jenny! Nu voia să fie legat de mîini şi de picioare pe viaţă. Departe de el gîndul ăsta! Era o vulpe prea isteaţă ca să cadă într-o asemenea capcană. El voia să-şi croiască un drum în viaţă, să răzbată, să prindă niţel cheag. Voia să apuce şi el să muşte, ba chiar să muşte ceva mai adînc, din caşcaval.

Se încruntă. Jenny juca un rol prea mare în viaţa lui, îi schimba prea mult existenţa, de fapt chiar îl tulbura. Uite, de pildă şi azi după-amiază: auzind că Joe se duce la Gosforth cu tatăl ei şi că pe ea o lasă acasă, Jenny începuse, aşa, tam-nisam, să plîngă, da ştii? Cu lacrimi fierbinţi, ce mai?! Şi imposibil s-o împace altfel decît făgăduindu-i s-o ia cu ei. Acuma era sus, se-mbrăca.

Să crăpi, nu alta! Joe se năpusti deodată la scaunul din faţa lui şi-i trase un picior cu atîta furie, încît Alf se opri din citit şi ridică ochii, surprins, dar cu blîndeţea lui obişnuită.

– Joe, tu nu asculţi ce citesc, îl ţinu el de rău. Ce rost mai are să mă obosesc, dacă tu nu asculţi?

Joe îi răspunse pe un ton antipatic:

– Tipul ăla habar n-are. Ne vinde ponturi pe care le prinde probabil de la cai. Şi caii e toţi nişte mincinoşi. Eu o să-l rog pe Dick Jobey de la hipodrom să-mi vîndă un pont. Sînt prieten cu el. Ăla da, e un om care ştie ce vorbeşte.

Alf rîse scurt, cu multe subînţelesuri.

– Ce-i cu tine, măi Joe? Tu habar n-ai că de zece minute nu-ţi mai citesc despre cai. Acuma-ţi citeam despre aeroplanul cel nou pe care-l are tipul ăla Blériot, ştii, ăla de-a zburat anul trecut peste Canalul Mînecii.

Joe mormăi:

– Dă-le-ncolo de avioane, că-ntr-o bună zi o să am şi eu un stol întreg. Atunci să te ţii!

Alf îl privi chiondărîş, peste marginea ziarului.

– O să mă ţin, se învoi el sarcastic.

Uşa se deschise şi intră Jenny. Joe ridică ochii ţîfnos.

– În sfîrşit, eşti gata!

– Sînt gata, recunoscu ea veselă; dispăruse orice urmă de lacrimi, destul de repede de altfel, şi, aşa cum i se întîmpla adesea după un acces de furie cu plînsete, acum era sprinţară şi veselă ca o ciocîrlie. Îţi place pălăria asta nouă? întrebă ea, înclinîndu-şi cochetă capul. Nu-s drăguţă, domnule?

Oricît de morocănos ar fi fost, Joe trebuia să recunoască adevărul: era drăguţă. Pălăria cea nouă, pe care o purta cu cochetărie, îi scotea şi mai mult în relief frumuseţea ei palidă şi suavă. Silueta era deosebit de atrăgătoare, avea nişte picioare şi nişte şolduri frumoase, ca modelate de un mare sculptor. Pierderea fecioriei o avantajase foarte mult. Era mai coaptă, mai sigură, mai puţin anemică; avea acum şi mai mult vino-ncoace; părea gata să dea în pîrg.

– Ei, atunci să mergem, rîse ea. Vino şi tu, tată. Nu mă faceţi să vă aştept, că o să întîrziem.

– Ei, ştii că eşti bine? Cică noi te facem să ne aştepţi! i-o trînti Joe.

În schimb Alf, clătinînd din cap cu multă compătimire, nu făcu altceva decît să ofteze:

– Eh, femeile!

Porniră tustrei cu tramvaiul spre parcul Gosforth. Jenny era aşezată între cei doi bărbaţi, foarte dreaptă şi veselă, cu toate că tramvaiul se clătina şi tot sălta mereu pe North Road.

– Vreau să cîştig ceva bani, îi spuse ea în secret lui Joe, bătînd uşurel în poşetă.

– Şi alţii vor, răspunse Joe fără pic de amabilitate.

Se duseră la peluză, intrarea costa doi şilingi. Era destul de multă lume acolo, fără să fie propriu-zis aglomeraţie, adică atît cît s-o intereseze pe Jenny, dar nu prea mulţi ca să se înghesuie. Era încîntată; gardul alb dintre ei şi verdele strălucitor al hipodromului, costumele colorate ale jocheilor, caii frumoşi şi bine ţesălaţi, strigătele *bookmaker*-ilor zoriţi să înregistreze pariurile sub umbrelele lor mari albastre cu auriu, toată mişcarea, animaţia şi emoţia turfului, rochiile elegante şi celebrităţile locale pe care le puteai vedea puţin mai încolo, în padoc.

– Ia uită-te, Joe, uită-te! strigă ea, apucîndu-l de braţ. Ăla e lordul Kell. Ce zici ce gentleman distins?

Lordul Kell, decanul turfului britanic, mare latifundiar al Nordului, milionar înfloritor, simpatic, cu faţa încadrată de favoriţi, stătea de vorbă cu Lew Lester, jocheul lui, un omuleţ de-o şchioapă.

Joe mormăi ros de invidie:

– Dacă-şi închipuie el că Nesfield o să cîştige cursa, se înşală amarnic.

Apoi Joe se îndepărtă, ducîndu-se să-l caute pe Dick Jobey.

L-a căutat o mulţime pînă să-l găsească, deoarece Dick se afla la tribuna întîi, unde intrarea costa zece şilingi; dînd însă peste megafonul de mînă cu care se făceau anunţurile pe hipodrom, Joe a izbutit să-l aducă pe Dick la gard.

– Vă rog să mă iertaţi că vă necăjesc, domnule Jobey, începu Joe, pe tonul mieros care-i slujea să se bage sub pielea oamenilor. Mă gîndeam că poate aveţi vreun pont să-mi vindeţi. De fapt nu atîta pentru mine, că aia nu-i o problemă. Eu nu joc niciodată cine ştie ce sume, dar am venit şi eu cu logodnica mea şi cu taică-su... Ştiţi, fetiţa mea... ar fi încîntată dacă ar putea să cîştige şi ea acolo, doi-trei şilingi.

Dick Jobey bătu uşurel cu bombeul pantofului negru, elegant, în ostreţele de la gard. Avea aerul unui om foarte binevoitor, care însă se fereşte să se angajeze cu ceva. Ideea preconcepută că *bookmaker*-ii sînt nişte matahale cu obrajii pocnind de grăsime, care scuipă cuvintele printr-un colţ al gurii, ţinînd un trabuc cît toate zilele în celălalt colţ, a fost spulberată de Dick Jobey din Tynecastle. Dick era *bookmaker*, şi încă unul în stil mare. Avea un birou în piaţa Bigg şi o sucursală în mahalaua Yarrow, chiar

vizavi de biserica catolică. În schimb, Dick nu fuma decît țigări foarte slabe şi bea doar apă minerală. Era un om nici prea scund, nici prea înalt, drăguț, liniştit, prietenos, îmbrăcat foarte simplu. Niciodată nu l-a auzit nimeni înjurînd sau, Doamne fereşte, țipînd cînd anunța cotele. Şi nici nu-l văzuse vreodată cineva frecventînd alt hipodrom decît cel din localitate. Ba chiar numeroşii lui prieteni răspîndiseră vorba că Dick se duce o dată pe an în parcul Gosforth să culeagă un buchet de gălbenele.

– Spuneți-mi, domnule Jobey, dacă-mi puteți da vreun sfat pentru fetița mea.

Dick Jobey îl cercetă pe Joe cu privirea. Îi plăcuse tonul pe care i se adresase; îl văzuse boxînd în sala St. James; în general, impresia lui era că Joe e „un băiat de viitor", şi întrucît Dick avea o adevărată slăbiciune pentru băieții de viitor îi îngăduia lui Joe să-l cultive, să-i facă mici comisioane. De fapt Joe se străduia destul de mult să se bage pe sub pielea lui Dick Jobey. În sfîrşit, Dick se pronunță:

– Joe, eu unul n-aş lăsa-o să parieze decît la ultima cursă.

– Am înțeles, domnule Jobey.

– Atunci ar putea să parieze ceva. Însă, ştii, nu prea mult; doar aşa, cîțiva şilingi, ca să se distreze.

– Am înțeles, domnule Jobey.

– Dar, bineînțeles, nu se ştie ca pămîntul.

– Bineînțeles, domnule Jobey. Joe făcu o pauză, tremurînd de emoție. Şi pe cine ați vedea dumneavoastră cîştigător, pe Nesfield?

Dick făcu semn că nu.

– Aş, aia n-are nici o şansă. Pune-o pe domnişoara dumitale să parieze doi-trei şilingi pe Boboc de trandafir. Dar fii atent, numai doi-trei şilingi. Şi asta doar aşa, ca distracție.

Dick Jobey zîmbi, salută din cap şi se depărtă cu pas domol. Triumfător, tremurînd de emoție, Joe îşi croi drum prin mulțime, către Alf şi Jenny.

– Vai, Joe, protestă Jenny, dar unde Dumnezeu ai fost? Uite că s-a şi dus prima cursă, şi eu n-am pariat încă.

Foarte binevoitor, Joe o asigură că acum poate să parieze după pofta inimii. Ascultă cu un aer îngăduitor cum fata şi cu Alf îşi discută preferințele. Jenny era gata să aleagă numele cele mai frumoase, culorile cele mai plăcute, sau un cal care aparținea cutărui om de vază. Joe o aproba încîntat. Cu acelaşi aer de nedezmințită îngăduință, primea banii pe care-i dădea fata, şi se

ducea să înregistreze pariurile. Jenny pierdu o dată, pierdu a doua oară şi pierdu şi a treia oară.

– Ce zici ce porcărie? exclamă complet distrusă, la capătul celei de-a patra curse.

Ţinuse morţiş să cîştige. Jenny nu era meschină, ba chiar generoasă şi cheltuia puţinii gologani pe care-i avea, ca o mînă spartă. Dar tare i-ar fi plăcut să cîştige!

Alf, care urmase cu încăpăţînare indicaţiile căpitanului Sanglar cu privire la favoriţii zilei, căuta s-o încurajeze, deşi el personal nu cîştigase decît un şiling, pe un cal care sosise plasat.

– Lasă, fetiţo, că ne scoatem noi toţi banii înapoi cu Nesfield, favorita.

Nemaiîncăpîndu-şi în piele de bucurie, Joe îl asculta pe Alf cum îi tot dă înainte cu Nesfield.

Jenny cerceta programul cu inima îndoită.

– Nu sînt chiar aşa de sigură că babalîcul tău de căpitan se pricepe la chestiile astea. Tu ce zici, Joe?

– Nu se ştie ca pămîntul, declară Joe cu un aer total nevinovat. Asta care e? Mînza lordului Kell?

– Da, da, făcu Jenny luminîndu-se. Asta uitasem. Da, da şi eu tot pe Nesfield o să joc.

– Dar Boboc de trandafir? aruncă Joe aşa, într-o doară.

– N-am auzit în viaţa mea de calul ăsta, replică prompt Alf.

– Vai, nu, Joe... Eu vreau calul lordului Kell, o ţinu Jenny morţiş.

– Bine! spuse Joe plecînd. Faceţi cum credeţi. Pe mine însă mă bate gîndul să pariez pe Boboc de trandafir.

Luă toţi banii pe care-i avea la el, patru lire în total, şi, cu un curaj nebun, miză toată suma pe Boboc de trandafir. La pariul mutual se anunţă mai întîi cota 5 la 1, dar nu trecu multă vreme, şi văzu cum se reduce la trei. Apoi se dădu plecarea în cursă. Stătea lîngă gard, ţinîndu-se bine de ostreţe, şi privea la plutonul cailor care goneau la curbă, mai repede, mai repede; îl trecură sudorile, aproape că nu mai îndrăznea să răsufle. Gîfîind, urmări cum caii intră în linie dreaptă, cum se apropie de potou. Deodată scoase un strigăt nebun. Boboc de trandafir bătuse cu mai bine de două lungimi.

În clipa în care s-a afişat ordinea sosirilor şi-a încasat banii, înfundînd cele patru hîrtii de cîte cinci lire în buzunarul dinăuntru al hainei şi strecurînd cele patru lire de aur în buzunarul de la

vestă. Apoi se încheie la haină, îşi puse pălăria pe o parte şi reveni la Jenny, legănîndu-se fudul ca un curcan.

– Vai, Joe, izbucni fata, gata-gata să plîngă, de ce n-oi fi pariat şi eu...

– Deh, ştiu eu de ce? i-o reteză el foarte satisfăcut. Dacă n-ai vrut să mă asculţi! Eu am cîştigat o grămadă de bani. Şi să nu-mi spui că nu te-am avertizat! Ţi-am spus pe ce cal vreau să joc. De la început mă fixasem pe Boboc de trandafir. Îi venea să se îmbrăţişeze singur de bucurie că le-a dat peste nas. Cînd se uita la faţa palidă şi întristată a fetei, îl apuca rîsul. Îi spuse pe un ton protector: Ei lasă, Jenny, nu te mai necăji pentru atîta lucru! Astă-seară ieşim împreună. Facem un chef, să se ducă vestea!

La ieşire, cu mult tact, îl pierdură pe Alf pe drum. Mai făcuseră ei şmecheria asta şi cu alte ocazii; de data asta n-a fost nici greu. Alf mergea încetişor, cu capul în pămînt; era prea ocupat cu înjurăturile la adresa căpitanului Sanglar ca să-şi dea seama că tinerii se feresc de el.

Ajunseră în oraş puţin după ora şase, şi o porniră pe Newgate Street către Haymarket. Toată amărăciunea lui Joe se risipise între timp. O izgonise un fel de mărinimie zgomotoasă. Se purta cu Jenny binevoitor, îngăduitor, cu un fel de generoasă condescendenţă; ba chiar îi dădu voie să-l ia şi de braţ.

Deodată, tocmai cînd dădeau colţul străzii Northumberland, Joe tresări şi exclamă :

– Ei, asta-i bună! Apoi scoase un strigăt: Davey! Hei, Davey Fenwick, n-auzi, omule?

David se opri şi se întoarse brusc; încet, treptat, dădu semne că l-a recunoscut.

– A, Joe... Tu eşti, dom'le?

– Sigur că eu sînt, cîrîi Joe, repezindu-se la David, cu o exuberanţă de bărbat adevărat. Eu şi nimeni altul, doar unul singur e Joe Gowlan la Tynecastle.

Rîseră toţi trei. Joe, cu un gest larg, princiar, făcu prezentările de rigoare.

– Davey, ţi-o prezint pe domnişoara Sunley, micuţa mea prietenă. Ştii, Jenny, ăsta e Davey, prieten la toartă cu bătrînul Joe, din vremurile bune de odinioară.

David se uită la Jenny. Se uită direct în ochii ei limpezi şi mari. Apoi, văzîndu-i zîmbetul, zîmbi şi ei. Pe faţa lui înflori o expresie admirativă. Îşi strînseră mîinile foarte politicos.

– Mă duceam cu Jenny în vîjîială, spuse Joe, luînd imediat inițiativa, cu aerul lui irezistibil. Acuma mergem toți trei. Ce zici, Davey? Mergi cu noi în vîjîială?

– Te cred, aprobă David cu entuziasm. Sîntem aproape de Nun Street. Să intrăm la Lockhart.

Lui Joe era să-i vină rău.

– La Lockhart? repetă el, făcîndu-se că o întreabă pe Jenny. Cum a zis? La Lockhart?

– Da, de ce nu? întrebă David nedumerit. E un local foarte drăguț. De multe ori mă duc acolo seara să beau o cacao.

– Cacao? gemu slab Joe, prefăcîndu-se că se clatină pe picioare și are nevoie să se sprijine de felinarul din apropiere. Dar ce-și închipuie el că sîntem? Ne ia drept abstinenți?

– Ei haide, Joe, te rog poartă-te frumos, se alintă Jenny, după un schimb de priviri serioase cu David.

Ostentativ, Joe se arătă imediat electrizat de acest îndemn. Se repezi la David, cu un efect deosebit.

– Ascultă ce-ți spun eu, băiete, acuma nu mai ești în mină. Ești aici, cu domnul Joe Gowlan. Și domnul Gowlan face cinste. Așa că ține-ți gura și vino cu noi.

Fără alte vorbe, Joe o porni înainte pe Northumberland Street, spre localul lui Percy. În urmă veneau David și Jenny. Intrară și se așezară la o masă. Demonstrația ostentativă a lui Joe era o minune. Asta era unul dintre lucrurile care-l încîntau cu adevărat: să facă pe grozavul, să-și arate degajarea, îndemînarea, siguranța, într-un cuvînt: să se pună în evidență. În localul lui Percy se simțea ca la el acasă. În ultimul an venise de multe ori aici cu Jenny. Nu era un local prea mare, era destul de ordinar și împopoțonat, încărcat cu stucaturi date cu bronz auriu, cu multe abajururi roșii, un fel de anexă a cîrciumii alăturate, cunoscută sub numele de Bolta Percy. Servea un singur chelner, cu șervețelul vîrît în vestă. Joe îl chemă cu un aer de rafinament deosebit, și chelnerul făcu sluj în fața lor.

– Ce comandați voi? întrebă Joe. Eu iau un whisky. Și tu, Jenny? Un pahar de vin de Porto? Dar tu, Davey? Ai grijă, șefule, să nu zici cumva cacao.

David zîmbi, declarînd că în cazul ăsta ar prefera o bere.

Cînd le aduse băuturile, Joe comandă o masă îmbelșugată: fripturi, cîrnați și cartofi pai. Apoi se lăsă alene pe spate, îl cercetă pe David cu un ochi critic; îl găsi mai zvelt, mai copt, curios de mult schimbat în bine. Nemaiputîndu-și stăpîni curiozitatea, îl întrebă:

– Ce mai faci, Davey? Măi, da' ce te-ai schimbat!

Într-adevăr, David se schimbase foarte mult. Mergea pe douăzeci şi unu de ani, dar părea mai vîrstnic, din cauza feței palide şi a părului negru, pieptănat foarte lins. Avea o frunte frumoasă, şi bărbia la fel de voluntară ca şi înainte. Fața lui era dintre acelea care rămîn trase, cu pielea fină, subțire, întinsă. Dar zîmbetul lui timid era o adevărată încîntare. Şi acum zîmbea.

– Nu prea am mare lucru de spus.

– E haide, lasă-te de bancuri, făcu Joe, cu un aer superior.

– Păi... începu David.

Ultimii trei ani nu fuseseră deloc uşori pentru el. Îşi lăsaseră amprenta pe fața lui, alungîndu-i definitiv aerul de tînăr necopt. Venise la Baddeley cu bursa de şaizeci de lire pe an. Se instalase într-o cameră mobilată de pe dealul Westgate, peste drum de Big Lamp. Banii erau tare puțini, uneori nu-i venea nici de acasă nimic – o dată Robert zăcuse la pat două luni încheiate – şi David o dusese destul de greu. Într-o zi a cărat de la gară geamantanul cuiva, ca să cîştige şase peni pentru cină.

Dar asta nu avea mare importanță, entuziasmul lui îl purta în iureş mereu mai departe. Şi, ciudat, entuziasmul i se trăgea din descoperirea propriei sale ignoranțe. Prima lună la Universitatea Baddeley îl arătase a fi un băiat necopt de la mină, care avea mare noroc, puțină învățătură elementară şi niţică înțelepciune firească, înnăscută. Toate acestea la un loc îi aduseseră bursa. De aceea, David se pusese cu burta pe carte ca să realizeze ceva. Începu să citească; dar nu lecturile stereotipe, recomandate la şcoală, nu numai istoricii Gibbon* şi Macaulay** sau versurile lui Horațiu. Citea tot ce-i cădea în mînă – de la Marx la Maupassant, de la Goethe la frații Goncourt. Citea probabil nerațional, dar citea bine. Citea fermecat, uneori zăpăcit, dar întotdeauna cu ardoare. Intră în Societatea Fabiană***. Uneori făcea rost cu greu de şase peni

---

* Edward Gibbon (1737–1796), istoric englez, autor al celebrei lucrări *Decandența şi prăbuşirea imperiului roman.*

** Thomas Babington Macaulay (1800–1859), istoric şi critic englez, autor al unor interesante eseuri şi al unei istorii a Angliei.

*** Asociație socialistă engleză, fondată la Londra în 1884. Trăgîndu-şi numele de la Fabius Cunctator, consul roman renumit pentru abilitatea sa de a temporiza orice acțiune, fabienii preconizau integrarea lentă, pe cale de reforme, a capitalismului în socialism.

ca să-şi ia un bilet de galerie la concertele simfonice, ajungînd astfel să-i cunoască pe Beethoven şi pe Bach, şi cînd paşii îl purtau către pinacoteca municipală din Tynecastle, descoperea frumuseţea lui Whistler*, a lui Degas** şi a singuraticului dar strălucitorului Manet***, expuşi acolo.

Nu era deloc uşoară, ba avea chiar o notă patetică această căutare solitară, plină de emoţii. Era prea sărac, prea jerpelit şi prea mîndru ca să se poată împrieteni cu cineva. Simţea nevoia unor prietenii, dar aştepta ca alţii să facă un pas spre el.

Apoi începu să predea lecţii, ducîndu-se pînă în cartierele sărace – Saltley, Witton, Hebburn –, mai întîi ca meditator la şcolile elementare. Date fiind idealurile lui, ar fi fost firesc să îndrăgească această meserie; în realitate însă, nu putea s-o sufere. Vederea feţelor palide ale copiilor prost hrăniţi, şi adesea bolnăvicioşi, din mahalalele cu insalubre case de raport îl tulbura, îl deprima. Ar fi vrut să le dea ghete, haine, hrană, în loc să le vîre cu de-a sila în capetele lor toropite tabla înmulţirii. Ar fi vrut să-i ducă pe toţi cu omnibuzul la rîul Wansbeck şi să-i pună să se joace acolo în soare, nu să-i ocărască pentru că n-au învăţat zece versuri de poezie neînţeleasă despre moartea prematură a lui Lycidas****. Uneori le plîngea de milă acestor bieţi copii chinuiţi. Îşi dădu seama foarte curînd, dar o dată pentru totdeauna, că nu e bun să predea la tablă, şi că n-o să fie niciodată bun; îşi dădu seama că munca de predare e pentru el doar un mijloc în vederea atingerii altui scop, că va trebui să se desprindă curînd de aici şi să treacă într-un alt domeniu, mai activ, mai combativ. Trebuie să-şi ia repede, chiar la anul, licenţa în litere şi apoi să meargă mai departe.

David se opri deodată: îi înflori pe buze zîmbetul, zîmbetul lui, care se ivea atît de rar.

– O, Doamne! Am vorbit aşa de mult! Voi m-aţi rugat să spun povestea asta atît de tristă... E singura mea scuză.

---

* James Abbott Whistler (1834–1903), pictor şi gravor englez de origine americană, renumit ca portretist.

** Hilaire-Germaine-Edgar Degas (1834–1917), pictor francez de manieră impresionistă, celebru prin portretele sale de dansatoare.

*** Edouard Manet (1832–1883), pictor şi gravor francez precursor al impresionismului.

**** Poem de John Milton (1608–1684).

Dar Jenny refuză să-l lase să ia lucrurile uşor; era profund impresionată.

– Doamne! spuse ea cu însufleţire, dar timidă. Habar n-aveam că o să cunosc un om atît de important.

Vinul de Porto îi îmbujorase puţin obrajii; scînteierile ochilor ei se îndreptau spre David.

David o privi strîmb.

– Important! Sînteţi cam ironică, domnişoară Jenny.

Dar domnişoara Jenny nu avusese intenţia să facă nici o ironie. Pînă atunci nu mai avusese niciodată ocazia să întîlnească un student, un adevărat student la colegiul Baddeley. Studenţii de la Baddeley aparţineau în marea lor majoritate unor categorii sociale spre care Jenny nu putuse pînă atunci să privească decît cu invidie. Şi pe urmă, găsea că David, deşi cam jerpelit şi pricăjit, faţă de înfăţişarea robustă şi spilcuită a lui Joe, e un tînăr foarte drăguţ; ba chiar interesant; ăsta era cuvîntul. Şi, în sfîrşit, simţea că Joe s-a purtat înfiorător cu ea în ultima vreme, aşa că ar fi fost destul de „nostim“ să se folosească de David ca să cocheteze cu el şi să-l facă gelos pe Joe. Drept care murmură:

– Îmi vine să ameţesc gîndindu-mă la cîte cărţi trebuie să studiezi dumneata. Şi pe urmă, licenţa în litere! Sfinte Dumnezeule!

– Asta o să mă împingă probabil pînă la urmă în vreo şcoală nenorocită, fără ventilaţie, ca să-i învăţ carte pe nişte ţînci hămesiţi de foame.

– Dar nu vrei să faci asta? Lui Jenny nu-i venea să creadă. Profesor! Vai, ce lucru minunat!

David clătină din cap, zîmbind în chip de scuză, şi era gata să înceapă o discuţie cu ea, cînd sosirea fripturilor, cîrnaţilor şi cartofilor pai produse o diversiune. Joe îi împărţi cu multă chibzuială. La început Joe îl ascultase cu un zîmbet invidios, uşor batjocoritor, gata să izbucnească într-un hohot de rîs, dispus oricînd să-i mai taie din nas lui David. Apoi îl văzu cum se uită la Jenny. Şi atunci îi veni o idee minunată, ideea cea mai minunată cu putinţă. Ridicînd capul, îi întinse cu grijă lui David farfuria.

– Îţi ajunge, Davey?

– O, mulţumesc, Joe.

David zîmbi: de săptămîni întregi nu mai văzuse atîta mîncare în farfuria lui.

Joe înclină din cap şi, foarte graţios, îi trecu lui Jenny muştarul şi mai comandă un pahar de vin pentru ea.

– Ce spuneai, Davey? întrebă el binevoitor. Că n-ai vrea să te opreşti la profesorat?

David dădu din cap, fără entuziasm.

– Nu cred că ar putea să vă intereseze povestea mea.

– Cum să nu ne intereseze? Nu-i aşa, Jenny, că ne interesează? Vocea lui Joe era de-a dreptul entuziastă. Ia mai zi-ne, frate!

David se uită de la unul la celălalt. Îl încuraja pe de o parte atenţia plină de gravitate a lui Joe, iar pe de altă parte licărul din ochii lui Jenny. Îi dădu drumul:

– Păi uite care-i situaţia: să nu credeţi că-s beat sau că aş fi vreun pedant, ori candidat la azilul de nebuni. După ce-mi iau licenţa în litere, s-ar putea ca o vreme să trebuiască să mă ocup de profesorat. Dar asta o să fie aşa, pentru o pîine. Nu de-aia mă omor eu cu învăţătura, ca să predau. Nici nu sînt bun pentru profesorat – cred că-s o fire prea nervoasă, n-am destulă răbdare. Eu învăţ pe rupte pentru ca să pot lupta. Sincer vorbind, ceea ce simt eu că vreau să fac e cu totul altceva, dar e greu de explicat, foarte greu. De fapt toate se reduc la un singur lucru. Vreau să fac ceva pentru cei de o seamă cu mine, pentru oamenii care muncesc în mină. Joe, tu ştii ce înseamnă munca în subteran. Să luăm de exemplu mina Neptun, că am fost amîndoi acolo. Tu ştii ce-a pătimit taică-meu din cauza ei. Ştii în ce condiţii se lucrează... şi cît se plăteşte. Eu vreau să ajut la schimbarea acestor stări de lucruri, la îmbunătăţirea lor.

În sinea lui, Joe îşi spunea că David e nebun, nebun de legat, însă din gură îi ieşiră nişte vorbe suave:

– Aşa, Davey, dă-i înainte, aşa trebuie să-i iei!

Atacînd subiectul cu înfierbîntare, David exclamă:

– Nu, Joe, mai mult ca sigur, tu crezi că vorbesc aiurea. Dar ai putea să-ţi dai mai bine seama de ce vreau eu să spun dacă ai arunca o privire asupra istoriei minerilor; da, da, asupra istoriei minerilor din Northumberland în ultimii şaizeci-şaptezeci de ani. Acum şase-şapte decenii, regimul lor de lucru era ceva asemănător cu orînduirea feudală. Erau trataţi ca nişte barbari... ca nişte paria. Nu aveau pic de învăţătură. Nici nu li se dădea voie să înveţe. Condiţiile erau înfiorătoare – ventilaţia mizerabilă, şi accidentele se ţineau lanţ, pentru că proprietarii minelor refuzau să ia vreo măsură de precauţie împotriva gazului de mină. Era permis să se angajeze şi femei şi chiar şi copii de şase ani... Băgaţi de seamă, copii de şase ani în subteran! Băieţii tineri erau ţinuţi optsprezece

ore sub pămînt. Şi oamenii erau legaţi prin contracte şi învoieli, încît la cea mai mică mişcare se trezeau evacuaţi din case sau zvîrliţi în închisoare. Şi peste tot erau bufete – ţinute de obicei de către o rudă a administratorului – de la care minerul era obligat să-şi cumpere de-ale gurii şi toate cele trebuincioase. Iar sîmbăta, la plată, i se reţinea leafa ca să acopere datoriile...

Deodată, David se întrerupse şi rîse stînjenit către Jenny.

– Dar toate astea n-au cum să vă intereseze! Sînt un idiot că vă bat capul cu asemenea lucruri.

– Vai de mine! declară ea plină de admiraţie. Mie mi se pare că trebuie să fiţi foarte inteligent ca să cunoaşteţi toate aceste lucruri.

– Hai, Davey, zău, mai spune-ne! îl îndemnă amabil Joe, făcînd semn chelnerului să-i aducă lui Jenny un pahar de vin.

Dar de data asta, David clătină din cap, categoric.

– Lasă, că le păstrez toate pentru dezbaterea de la Societatea Fabiană. Acolo toţi palavragiii îşi dau drumul la gură. Dar poate că voi înţelegeţi cu adevărat ceea ce vreu să spun. Situaţia s-a mai îmbunătăţit faţă de zilele acelea îngrozitoare despre care vorbesc, s-a parcurs o oarecare distanţă. Şi totuşi, nu am străbătut destul drum. Mai sînt încă greutăţi înfiorătoare în unele mine, plata e foarte proastă şi au loc mult prea multe accidente. Şi oamenii nu par a-şi da seama. Am auzit deunăzi în tramvai pe cineva vorbind. Citea ziarul. O cunoştinţă care-l însoţea l-a întrebat ce mai e nou, şi el a răspuns: „Nimic. Absolut nimic. Doar un accident din ăla într-o mină!..." M-am uitat peste umărul lui şi am văzut că la Nottingham cincisprezece oameni şi-au pierdut viaţa din pricina unei explozii.

Urmă o scurtă pauză. Ochii lui Jenny se înduioşară vizibil. Dăduse pe gît trei pahare mari de Porto, şi toate emoţiile ei erau vizibil conforme: vibra, atît cît trebuie, gata să rîdă alături de bucuriile vieţii sau să plîngă de tristeţea morţii. Ajunsese să-i placă foarte mult vinul de Porto. Da, da. Îl considera o băutură pentru o femeie din lumea bună, şi era un *vin*, ceea ce în Anglia însemna un lucru rafinat, dintr-o clasă superioară. Şi de deprins, cine era s-o deprindă? Bineînţeles că Joe.

Joe întrerupse tăcerea.

– Tu ai să ajungi departe, Davey, declară el solemn. Eu sînt la doi kilometri în urma ta. În timp ce eu o să lucrez încă la furnal, tu ai să fii deputat în parlament.

– Hai, nu fi prost! i-o reteză scurt David.

Dar Jenny auzise tot: atenția ei față de David spori. Începu chiar să i se devoteze. Privirile ei afectate deveniră şi mai afectate, mai pline de subînțelesuri. Strălucea. Fireşte, era tot timpul conştientă de faptul că se slujeşte de David ca să-l facă gelos pe Joe. Era o încîntare nemaipomenită să simtă că arcul ei are două corzi.

Apoi conversația lunecă spre alte subiecte, mai uşoare. Vorbiră despre ce a făcut Joe; vorbiră şi rîseră, veseli şi prietenoşi, pînă la zece seara. Apoi David tresări deodată cînd văzu cît e ceasul.

– Dumnezeule! exclamă el. Şi eu, care trebuia să mă apuc de lucru, încă de cînd!...

– Vai, nu pleca! protestă Jenny. Nu e chiar aşa tîrziu.

– N-aş vrea să plec, dar sînt nevoit, n-am încotro. Luni am examen la istorie.

– Bine, declară Joe apăsat; atunci, te vedem marți, băiete, aşa cum am aranjat. Şi să ştii că data viitoare nu mai scapi aşa uşor de noi.

Petrecerea fiind încheiată, Jenny se retrase ca „să se aranjeze nițel", Joe plăti consumația, lăsînd ostentativ să se vadă bancnotele de cinci lire din portofel.

Afară, în timp ce o aşteptau pe Jenny, Joe încetă deodată să-şi mai mestece scobitoarea.

– Drăguță fată, nu, Davey?

– Chiar foarte. Te felicit pentru gustul tău.

– Eu? Ei, ştii că eşti bine! rîse Joe din rărunchi. Da' ce-ți închipui tu? Sîntem doar prieteni. Între mine şi Jenny nu e absolut nimic.

– Serios?

Deodată, în glasul lui David licări o rază de interes.

– Serios! Şi Joe rîse amuzat că lui David a putut să-i treacă aşa ceva prin cap. Nici nu mi-am închipuit că ai putea crede una ca asta.

Jenny veni şi ea în cele din urmă şi porniră toți trei pînă la colțul străzii Collingwood. Acolo David se despărți, luînd-o pe Westgate Road.

– Ai grijă să nu uiți, îi spuse Joe. Ne întîlnim neapărat marți seară.

La despărțire îşi dădură cordial mîna. Degetele lui Jenny i le strînseră puțin pe-ale lui David, doar atît cît permitea politețea.

David luă drumul spre chichineața în care locuia, plutind parcă într-un vis; ajuns acasă, își aprinse pipa și se cufundă în *Histoire de la Révolution Française* a lui Mignet.

„Ce plăcere, se gîndi el, să-l întîlnesc pe Joe așa, pe neașteptate! Și ce ciudat, pe de altă parte, că nu ne-am întîlnit mai demult! Dar Tynecastle e un oraș mare, și, cum spunea Joe, unul singur e Joe Gowlan în el."

Pare-se că David s-a gîndit foarte mult în seara aceea la Joe. Dar chipul care dănțuia între ei și peste paginile cărții lui Mignet nu era al lui Joe. Era fața zîmbitoare a lui Jenny.

CAPITOLUL XIV

David se înființă marțea următoare la adresa dată: Scottswood Road nr. 117 A. Ținînd seama de faptul că așteptase cu atîta nerăbdare să-l revadă pe Joe, a fost o mare neplăcere să nu-l găsească acasă: fusese reținut la fabrică pentru ore suplimentare. Ce să-i faci? Asta era situația, n-avusese încotro. Bietul Joe trebuia să lucreze ore suplimentare. Și totuși, David s-a simțit foarte bine. Măcar că nu se bucurase de cine știe ce prilejuri să iasă în lume, David avea o fire foarte sociabilă. Venise cu gîndul să se distreze, și se distra. La început familia Sunley, informată dinainte de Jenny, era înclinată să-l privească cu suspiciune. Se așteptaseră să fie luați de sus. Dar curînd atmosfera se îmbunătăți, gheața se sparse, pe masă apăru cina, și încăperea se umplu de rîsete. Doamna Sunley, lepădîndu-și pentru această ocazie rară letargia obișnuită, făcuse o plăcintă cu brînză, cum numai în Țara Galilor știau să facă, și, după cum afirma și Sally, doamna Sunley se pricepea minunat să prepare plăcintele astea. Alf, cu ajutorul a două lingurițe și a solniței de piper, le arătase metoda lui deosebit de originală pentru construcția hulubăriilor. Ar fi putut să-i aducă o avere, numai dacă și-ar fi dat osteneala s-o patenteze. Jenny, de-a dreptul delicioasă într-o rochiță nouă, imprimată, turnase chiar ea ceaiul – mama fiind prea îmbujorată și încălzită, după eforturile pe care le făcuse la bucătărie. David nu-și putea lua ochii de la Jenny. Strălucea ca un bujor pe fundalul neglijent și sordid al casei. În anii petrecuți la Tynecastle David vorbise arareori cu vreo femeie; iar pînă să plece din Sleescale, bineînțeles, fusese departe de epoca

în care băieții „ies în lume", cum se spunea de obicei în mahalaua Teraselor. Jenny era prima, absolut prima persoană care să-l învăluie în farmecul sexului frumos.

Prin fereastra întredeschisă a camerei din fund venea un val de aer cald; și cu toate că purta mirosurile a zece mii de coșuri de case și fabrici, lui David îi aducea aroma îmbietoare a primăverii. Se uita la Jenny și aștepta s-o vadă zîmbind; gropițele din colțurile gurii ei constituiau lucrul cel mai încîntător pe care-l văzuse vreodată. Parcă ar fi asistat la deschiderea unui boboc de trandafir. Cînd îi dădu ceașca, Jenny îi atinse mîna, strecurîndu-i în trup o dulceață divină.

Dîndu-și seama de efectul pe care-l produce asupra lui, Jenny se simțea foarte măgulită. Și niciodată nu strălucea ea mai mult decît atunci cînd se simțea măgulită. La drept vorbind, nu era prea atrasă de David, atingerea degetelor lui nu i-a transmis și ei fiorul... Jenny era îndrăgostită de Joe.

Începuse mai întîi prin a-l disprețui pe Joe, pentru manierele lui proaste, pentru brutalitatea lui. Disprețuise la el și faptul că „avea o muncă murdară", cum se exprimase atunci. Și totuși, oricît de ciudat ar părea, tocmai aceste trăsături ale lui o subjugaseră. Jenny era făcută să fie dominată, în adîncul firii ei stăruia un fel de recunoștință inconștientă pentru brutalitatea cu care era stăpînită. Între timp însă, se simțea cît se poate de încîntată de această nouă cucerire. Va fi „o lecție bună" pentru Joe cînd o să afle, ca să n-o mai neglijeze atîta.

La sfîrșitul cinei, Alf propuse să asculte puțină muzică. Trecură cu toții în salonaș. De afară se auzea zumzetul surd al străzii în seară, înăuntru era o răcoare plăcută și proaspătă. Acompaniată de Sally, Jenny cîntă *Juanita* și *Dă-mi-te mie, dulce Marie*. Deși avea o voce subțire și puțin forțată, Jenny era cît se poate de nurlie cînd se afla lîngă pian. Terminînd al doilea cîntec, se oferi să le mai cînte *În treacăt*, dar Alf, susținut cu tărie de Clarry și Phyllis, începuse să strige că vor s-o audă pe Sally.

– Sally e capul de afiș! îi șopti el confidențial lui David. Dacă izbutim s-o urnim din loc, să te ții, nene, distracție! Așa tînără cum o vezi, e mare artistă. Mă duc în fiecare săptămînă cu ea la *music-hall*-ul Empire.

– Haide, Sally, o rugă insistent Clarry, ia joacă tu pe Simpaticul Jack!

– Da, Sally, te rog! insistă și Phyllis. Și pe urmă și pe Florrie Forde.

Dar Sally, trîntită apatic pe taburetul de la pian, refuză. Bătînd alene cu un deget în clape şi făcînd să răsune cîte-o notă gravă, le răspunse:

– Astăzi n-am chef. Şi de fapt el, spuse Sally arătîndu-l cu capul pe David, pe Jenny vrea s-o audă, nu pe mine.

Jenny rîse superior şi le spuse în şoaptă celorlalţi că Sally nu aşteaptă decît să fie rugată mai mult.

Fetiţa sări în sus.

– Bine, atunci, domnişoară „dulce Marie" Sunley, află că am s-o fac şi fără multe rugăminţi.

Şi se instală ţeapănă pe scaun.

La cincisprezece ani, Sally era încă scundă şi îndesată, dar avea ceva, ceva ciudat, care îţi atrăgea atenţia şi te fascina. Acum trupul ei mărunt se electriză. Se încruntă, şi pe faţa ei mică şi urîţică se revărsă un şuvoi de ironie irezistibilă. Scoase nişte note teribil de discordante la pian.

– La cererea generală, începu ea imitînd prezentatorii de la teatre, cealaltă domnişoară Sunley va cînta *Molly o'Morgan*.

Şi-şi dădu drumul.

Era grozavă. Pur şi simplu grozavă. Cîntecul era un fleac, doar un şlagăr la modă, dar Sally scoase ceva teribil din el. Nu cîntă cîntecul; îl parodie; îl maimuţări; cîntă în falsetto; apoi, deodată, îşi dădu drumul la voce; pînă la urmă deveni foarte sentimentală, gata să plîngă pentru tragica soartă a iubiţilor lui Molly, pe care aceasta îi părăsea rînd pe rînd.

„Molly o'Morgan mergea cu flaşneta;
Era irlandeză de neam i-i-i-italian".

Uitînd cu totul de ceea ce Jenny ar fi numit manierele alese, îşi încheie cîntecul imitînd în mod cu totul dizgraţios maimuţa, care s-ar fi putut să însoţească flaşneta domnişoarei Molly o'Morgan.

Toată lumea se tăvălea de rîs, în afară de Jenny. Dar Sally, fără să le dea răgaz să-şi revină, intră direct în *Stăteam la colţul străzii*. Încetînd să mai fie maimuţă, deveni Simpaticul Jack; se prefăcu pe dată într-un mocofan greoi, îngust la minte, stîngaci, care trîndăvea proptind pereţii cîrciumii din sat. Parcă-l şi vedeai, sculat din somn, cu fire de paie în păr, cînd o auzeai cîntînd:

„Un om în uniformă a venit şi m-a-ntrebat:
Ce cauţi în armată? Răspunsul i l-am dat:
Păi... stăteam... la colţ... la colţul străzii".

Alf bătu din palme şi îşi manifestă zgomotos aprecierea. Sally îl privi răutăcios cu coada ochiului; pe urmă clipi şiret, redeveni femeie şi cîntă *Yip I addy I ay*. Îşi strîmbă corpul şi glasul – prefăcîndu-se că are pieptul mare, şoldurile pline şi glasul de femeie în toată firea. Acum era Florrie Forde. Ai fi jurat că e Florrie în carne şi oase.

„Cîntă bucuria, cîntă încîntarea-n mine,
Niciodată, niciodată nu mi-a fost atît de bine,
Yip I addy I ay".

Sfîrşi brusc cîntecul. Alunecă jos de pe scaun, se răsuci şi pe urmă apăru zîmbitoare dinaintea lor, ca să primească aplauzele.

– Porcărie! exclamă ea, strîmbînd din nas. Nu merită nici o bomboană de ciocolată. S-o şterg repede de-aici, pînă nu-mi aruncaţi cu ouă clocite.

Şi cu asta o zbughi afară din odaie.

Mai tîrziu, Jenny îi ceru scuze lui David pentru curiozităţile lui Sally.

– Trebuie s-o ierţi, are multe ciudăţenii. Şi o apucă năbădăile, o, Doamne! Mă tem, spuse ea cu voce scăzută – măcar că e o prostie, dar tare mă tem că e oarecum geloasă pe mine.

– Ei, cum asta? zîmbi David. E doar un copil.

– Merge pe şaisprezece ani, îl contrazise Jenny cochetă, şi nu poate suferi, dar ştii? Serios, nu poate suferi să vadă că cineva îmi dă atenţie. Şi te rog să mă crezi că adesea îmi creează mari dificultăţi. Parcă aş fi eu vinovată cu ceva.

Bineînţeles că Jenny nu era vinovată. Doamne! Asta ar fi însemnat ca şi un trandafir să fie vinovat de parfumul pe care-l răspîndeşte, sau un crin de puritatea lui.

David se întoarse în seara aceea convins pînă-n adîncul inimii că fata e adorabilă.

Vizitele lui deveniră mai frecvente. Trecea pe acolo spre seară. Uneori îl întîlnea şi pe Joe; de cele mai multe ori însă, acesta era plecat. Cu aerul că e preocupat la culme, Joe lucra cu mult zel ore suplimentare şi era din ce în ce mai rar de găsit acasă. Apoi David o invită pe Jenny să iasă cu el. Începură să facă excursii împreună, excursii curioase pentru Jenny: plimbări pe dealurile Aston, un drum pînă la Liddle, un picnic, tocmai la Esmond Dene. În sinea ei, Jenny dispreţuia această osteneală. Ea era obişnuită cu invitaţiile de lux ale lui Joe: la localul lui Percy, la cinematograf, la Carrick;

pentru Jenny „a ieşi în lume“ însemna mulţime, distracţie, cîteva pahare de Porto şi o sumă oarecare de bani cheltuiţi pentru ea. Dar David n-avea bani de cheltuit cu ea. Jenny nu se îndoia însă nici o clipă că dacă punga i-ar fi îngăduit, ar fi dus-o la toate localurile ei preferate. David era un tînăr cu adevărat drăguţ. Îi plăcea foarte mult, deşi uneori fata nu se putea stăpîni să nu-l găsească din cale-afară de ciudat. În după-amiaza în care s-au dus la Esmond Dene, a lăsat-o de-a dreptul nedumerită.

Ea nu ţinea foarte mult să facă o vizită acolo. I se păru un loc foarte banal, unde intrarea nu costa nimic şi unde oamenii de jos se tolăneau pe iarbă şi mîncau din pungi de hîrtie. Acolo se duceau cu prietenii lor, duminica, fetele cele mai ordinare de la magazin. Dar David păruse că ţine aşa de mult să meargă cu ea, încît Jenny acceptase.

În primul rînd că o duse pe drumul cel mai ocolit, ca să-i poată arăta cuiburile de rîndunele. O întrebă, plin de emoţie:

– Ai văzut vreodată cuiburile, Jenny?

Fata clătină din cap.

– Am fost aici doar o dată, cînd aveam cinci ani.

David păru uimit.

– Dar cum se poate, Jenny? Este colţişorul cel mai frumos cu putinţă. Eu mă plimb aici în fiecare săptămînă. E un loc plin de capricii – ca şi sufletul omului: uneori e întunecat şi melancolic, alteori însorit, plin de lumină. Ia uită-te, uită-te la cuiburile astea de sub streaşina cabanei.

Jenny se uită cu multă atenţie, dar nu văzu decît nişte boţuri de noroi, lipite de perete. Nedumerită, supărată că pierde o bucurie pe care alţii o împărtăşesc, îl însoţi pînă dincolo de sala de banchete, pe aleea care ducea la cascadă, trecînd printre tufişurile de rododendron care o mărgineau de o parte şi de alta. Se opriră pe podul arcuit de piatră.

– Vezi castanii ăştia, Jenny? exclamă băiatul, fericit. Ţie nu ţi se pare că-ţi deschid bolta cerului? Şi muşchiul de pe pietrele de colo. Şi moara asta, nu e minunată? Exact ca un tablou de Corot * în prima perioadă a activităţii lui.

---

* Jean Baptiste Camille Corot (1796–1875), pictor de peisaje şi portrete, desenator, acuarelist şi litograf francez, unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai realismului din pictura veacului trecut.

Fata vedea o casă părăginită, o ruină cu acoperişul de ţigle roşii şi o roată de moară cu lemnul acoperit de iederă, bătînd în tot felul de culori ciudate. Era o casă stranie, dărăpănată la culme. Şi nici ca moară nu mai slujea la nimic acum, că doar nu funcţiona. Jenny era mai furioasă ca oricînd. Merseseră o mulţime, i se umflaseră picioarele de oboseală, o strîngeau pantofii noi, pe care-i cumpărase socotindu-i un chilipir, pentru că la solduri li se redusese preţul de la nouă şilingi la mai puţin de cinci. Nu văzuse altceva decît iarbă, pomi, flori şi cer, nu auzise decît clipocitul apei şi cîntecul păsărelelor, nu mîncase nimic decît nişte sandvişuri cu ouă pe pîine umedă, şi două banane din insulele Canare, mult mai mici şi mai proaste decît alea mari şi untoase din Jamaica, care-i plăceau ei aşa de mult. Era nedumerită, zăpăcită şi „întoarsă pe dos"; era supărată pe David, pe ea însăşi, pe Joe, pe viaţă, pe pantofi – oare nu cumva avea să facă o bătătură?, era supărată pe toate celea. Ar fi vrut să bea o ceaşcă de ceai, un pahar de Porto, mă rog, ceva! Stînd acolo în picioare, pe podul frumos arcuit, îşi strînse buzele palide şi apoi le deschise ca să spună ceva foarte dezagreabil. Dar în clipa aceea dădu cu ochii de chipul lui David.

Faţa lui era aşa de fericită, vrăjită de bucurie, plină de o asemenea ardoare, de o dragoste atît de intensă, încît o învălui şi pe ea cu totul. O umflă rîsul. Apoi chicoti, şi iar chicoti. Era aşa de nostim, că nu se putea stăpîni. O cuprinse o veselie aproape isterică, paroxistică.

David rîse şi el, din simplă amabilitate.

– Ce s-a întîmplat, Jenny? o întreba el mereu. Spune-mi şi mie, de ce rîzi.

– Nu ştiu nici eu, răspunse ea trăgîndu-şi sufletul şi apoi izbucnind iar într-un hohot încîntat. Tocmai asta e, că nu ştiu nici eu... Nu ştiu deloc de ce rîd.

În cele din urmă îşi şterse lacrimile cu batistuţa dantelată, o batistă extrem de drăguţă, pe care o uitase o doamnă bine la toaletă, la magazinul Slattery.

– Vai, Doamne! oftă ea. A fost ceva formidabil, nu?

Era o expresie favorită a lui Jenny: toate evenimentele de o importanţă deosebită, dacă depăşeau posibilitatea ei de înţelegere, erau etichetate cu multă simpatie drept „formidabile".

Dar după aceea se simţi complet restabilită, ba chiar parcă îl îndrăgise pe băiat; îi dădu voie s-o ia de braţ şi s-o ţină cît mai strîns cînd urcau povîrnişul dunelor de la Esmond Dene, spre linia

tramvaiului. În schimb îi scurtă mult după-amiaza, susţinînd morţiş că e obosită, şi nu-i dădu voie s-o conducă pînă acasă.

Jenny străbătu emoţionată şi nerăbdătoare strada ei, obsedată de ideea care-i venise în timp ce şedea lîngă David în tramvai. Strada pulsa de viaţă. Era sîmbătă, pe la şase după-amiază; oamenii ieşeau să se plimbe, să se distreze; era momentul care-i plăcea cel mai mult lui Jenny, ora la care de obicei pornea împreună cu Joe.

Intră încet în casă şi, printr-un noroc care o făcu să tresară de bucurie, îl întîlni pe coridor pe Joe, care tocmai dădea să iasă.

– Bună, Joe, îi spuse ea veselă, uitînd că în ultima săptămînă nici nu-l băgase în seamă.

– Bună! spuse el, fără s-o privească.

– Am avut o după-amiază formidabilă, Joe, continuă ea, veselă şi cochetă. Zău, tu unul în orice caz ai fost dărîmat. Am văzut tot felul de rîndunele, dar nici una adevărată.

Joe îi aruncă repede o privire bănuitoare. Fata îi stătea în drum, coridorul întunecos fiind foarte strîmt. Jenny simţi privirea şi se apropie de el, făcîndu-se cît mai seducătoare, invitîndu-l cu ochii, cu obrazul, cu trupul.

– N-am putea ieşi împreună astă-seară, Joe? murmură ea îmbietor. Zău, după-amiaza asta m-a leşinat. Mi-a fost tare dor de tine în ultima vreme. Vreau să ies cu tine, vreau! Uite, sînt gata, pusă la fix...

– O, ce...

Fata se lipi de el, începu să-i netezească reverul, să-şi strecoare degeţelul ei alb în butoniera lui, cu o chemare copilăroasă, dar foarte grăitoare.

– Mor de poftă să ne facem de cap. Să mergem la localul lui Percy, Joe, şi să ne distrăm ca pe vremuri. Ştii, Joe... ştii ce...

El clătină din cap cu grosolănie.

– Nu, răsună vocea lui morocănoasă. Sînt ocupat, sînt necăjit, sînt preocupat de tot felul de lucruri.

Trecu repede pe lîngă ea, ieşi trîntind uşa şi dispăru.

Jenny se rezemă de zidul coridorului, cu gura întredeschisă, cu ochii ţintă la uşa dinspre stradă. Se rugase de el, se înjosise pînă acolo încît să-l roage. Stătuse înaintea lui ca o uşă deschisă, tînjind după el, şi cînd colo, el îi trîntise în obraz un refuz morocănos. O năpădi un val de umilinţă. În viaţa ei nu fusese vreodată atît de jignită, atît de umilită. Palidă de mînie, îşi muşcă sălbatic buzele... Stătu acolo o clipă, pur şi simplu înnebunită de

furie. Apoi își reveni, înălță capul cu un aer sfidător și se întoarse în odaia din fund, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Aruncîndu-și pălăria și mănușile pe divan, se apucă să facă o ceașcă cu ceai. Ada, care se legăna în balansoar, aplecă puțin revista din mînă și o privi nemulțumită.

– Unde-ai fost? o întrebă laconic, cu multă răceală.

– La plimbare.

– Hm... la plimbare cu tînărul ăla, cu Fenwick, nu?

– Sigur, încuviință Jenny, cît se poate de calmă. Am fost la plimbare cu David Fenwick. Am petrecut împreună o după-amiază încîntătoare, de-a dreptul minunată. Nici nu-ți închipui ce flori și ce păsări minunate am văzut. E un băiat foarte manierat, zău, e tare manierat.

Pieptul indolent al Adei se înălță ca o prevestire neagră.

– Vasăzică e manierat, da?

– Da, fără doar și poate. Jenny se opri din gesturile măsurate cu care turna ceaiul, pentru ca să facă o plecăciune grațioasă. E băiatul cel mai bun și cel mai manierat pe care l-am cunoscut vreodată. Sînt pur și simplu încîntată de el.

Cu un aer degajat, începu să fredoneze o melodie.

Ada nu se mai putu stăpîni.

– Mie să nu-mi cînți în cap! îi spuse ea tremurînd de indignare. Așa ceva nu suport. Și dă-mi voie să-ți spun, domnișoară, că după părerea mea ai o purtare scandaloasă. Nu-l tratezi deloc cum se cuvine pe Joe. De patru ani se ține după tine, te scoate în lume și așa mai departe, ca și cum ți-ar fi logodnic, și cînd colo, din clipa din care apare ăstălalt tînăr, tu îi întorci spatele lui Joe și începi să umbli haimana cu el... Nu-i frumos deloc cum te porți cu bietul băiat.

Jenny făcu o pauză și-și sorbi ceaiul reținută, ca o adevărată doamnă.

– Eu n-am o părere bună despre Joe Gowlan, mamă. Pe Joe l-aș fi putut avea oricînd, dacă ridicam doar un deget. Dar nu l-am ridicat. Cel puțin deocamdată.

– Vasăzică așa, domnișoară! Joe nu e destul de bun pentru tine acum... Nu e destul de șic, din moment ce a apărut pe tapet profesorul ăsta. Mare podoabă ești, așa să știi! Dă-mi voie să-ți spun, domnișoară, că nu așa m-am purtat eu cu taică-tu. Eu l-am tratat cum se cuvine, cum trebuie să te porți cu un bărbat, și să știi că dacă nu-l tratezi și tu tot așa pe Joe, ai să-l pierzi. Să-mi zici mie cuțu dacă n-o fi așa!

– Ei iaca, scîrț! replică Jenny zîmbindu-i compătimitor. Mare brînză dacă n-o să mai dau ochii cu Joe Gowlan!

La asta, doamna Sunley explodă pur şi simplu :

– Păi să ştii că chiar aşa o să se întîmple, Joe nu e în apele lui. Chiar adineauri a fost pe la mine şi mi-a vorbit. Avea lacrimi în ochi, bietul băiat, cînd îmi vorbea despre tine. Nu ştie ce să se mai facă. Şi are necazuri pe cap, are necazuri la fabrică. Te-ai purtat ca o neruşinată cu el. Dar ascultă-mă ce-ți spun: nici un bărbat nu suportă multă vreme asemenea lucruri. Aşa că bagă bine de seamă ce faci. Eşti o fată rea, n-ai pic de inimă. Mult nu lipseşte să-i spun şi lui taică-tu cît îți poate pielea.

Rostind această ultimă amenințare, Ada pecetlui conversația cu o smucitură prin care ridică iar revista la ochi. Îşi ținuse predica, îşi făcuse datoria, aşa că Jenny n-avea decît s-o asculte sau să n-o asculte.

Terminîndu-şi ceaşca de ceai, Jenny continua încă să zîmbească superior. Cu aceeaşi condescendență, ba chiar cu mai multă superioritate, îşi luă pălăria şi mănuşile, plecă maiestuoasă din odaie şi urcă scările.

Dar în camera ei se întîmplă ceva neplăcut cu zîmbetul lui Jenny. Stătea în picioare, pe linoleumul rece şi uzat, ca un copil răsfățat, părăsit şi necăjit. Lăsă din mînă pălăria şi mănuşile. Apoi, într-un hohot de plîns, se trînti pe pat. Stătu întinsă cu fața-n jos, de-parcă ar fi îmbrățişat patul. Fusta, care i se ridicase mai sus de genunchi, lăsa să se vadă puțin din pielea albă şi dulce de deasupra ciorapului negru. Era în culmea disperării. Plîngea cu sughițuri, de parcă i se frîngea inima.

Joe, păşind țanțoş, cu paşi rari, prin piața Big Market, ca să se întîlnească cu Dick Jobey, pentru nişte treburi secrete şi foarte importante, îşi spunea încîntat în sinea lui: „Merge strună, băiete! Să fiu al dracului dacă nu merge strună!“

CAPITOLUL XV

Zece zile mai tîrziu, cu mult înainte de amiază, Joe se prezentă la birourile turnătoriei şi ceru să fie primit de domnul Stanley.

– Ce e, Joe? îl întrebă Stanley Millington, ridicînd ochii din hîrtii.

Pe biroul aşezat în mijlocul odăii demodate, cu ferestre înalte, zăceau vraişte hîrtii, cărţi, planuri şi proiecte; pe pereţii de culoarea castanei se aflau fotografii: grupuri de funcţionari, conducători ai întreprinderii, aspecte din excursiile clubului cultural şi şarje de fontă care atîrnau, primejdios parcă, de braţele macaralelor.

Joe vorbi foarte respectuos:

– S-a încheiat săptămîna de preaviz, domnule Millington. N-am vrut să plec fără să-mi iau rămas-bun de la dumneavoastră.

Domnul „Stanley al nostru“ se rezemă de speteaza scaunului.

– Doamne fereşte, omule! Nu cumva vrei să ne părăseşti? Vai, dar ce rău îmi pare! Erai una dintre stelele atelierului... şi ale clubului cultural. Dar ce necazuri ai? Dacă e ceva în neregulă, n-aş putea cumva să te-ajut eu?

Joe clătină din cap, melancolic, cu o resemnare bărbătească.

– Nu, domnule Stanley, e o chestiune personală. Sînt necazuri care nu ţin de atelier. Mie îmi place foarte mult munca din atelier. E vorba de... e doar o neînţelegere cu logodnica.

– Doamne fereşte, Joe! se înflăcără domnul Stanley. Nu cumva vrei să spui că?... Domnul „Stanley al nostru“ îşi aminti de Jenny; domnul „Stanley al nostru“ se căsătorise de curînd cu Laura; domnul „Stanley al nostru“ venea, ca să spunem aşa, direct din patul nupţial, şi dispoziţia sa era foarte favorabilă, mai ales din punct de vedere afectiv. Nu cumva vrei să spui că ţi-a dat cu piciorul?

Joe încuviinţă din cap, fără să scoată o vorbă.

– Trebuie să plec, spuse el într-un tîrziu. Nu mai pot rămîne aici. Trebuie să plec cît mai curînd.

Millington îi evită privirea. „Ce ghinion pe băiatul ăsta! Vai, ce ghinion îngrozitor! Şi totuşi, băiatul se ţine tare, nu glumă... Un adevărat bărbat!“ Ca să-i mai dea puţin răgaz lui Joe, Millington îşi scoase tacticos pipa şi, foarte diplomatic, începu s-o umple încetişor cu tutun din borcănelul de pe birou, care purta emblema colegiului St. Bede; după ce-şi potrivi cravata în care se îmbinau culorile colegiului St. Bede, îi spuse:

– Îmi pare tare rău, Joe.

Din cavalerism şi respect pentru femei, se abţinu să spună mai mult; aceleaşi sentimente îl împiedicau s-o condamne pe Jenny. Totuşi, continuă :

– Îmi pare cu atît mai rău cu cît trebuie să te pierd, Joe. De fapt, de multă vreme mă urmărea gîndul să fac ceva pentru tine.

Nu te-am slăbit nici o clipă din ochi. Voiam să-ți deschid drumul în viață, să te ridic nițel.

„Atunci, fir-ar al naibii, cine te-a oprit s-o faci?“ îl blestemă Joe în gînd. În schimb, cu voce tare, îi răspunse zîmbind cu recunoștință:

– Foarte drăguț din partea dumneavoastră, domnule Stanley!

– Da! reluă domnul Millington, pîcîind gînditor din lulea. Îmi place felul dumitale de-a fi, Joe. Ești tipul de om cu care îmi place să lucrez – deschis și corect. În zilele noastre învățătura nu mai contează cine știe ce. Contează omul în sine. Și eu voiam să-ți acord o șansă în viață, spuse domnul Millington, și apoi făcu o pauză lungă. Cu toate acestea, n-am să încerc să te abat de pe calea ce ți-ai ales-o acum. N-are nici un rost să-i oferi unui om pietre, cînd el are nevoie de pîine. Probabil că dacă m-aș afla în situația dumitale aș face exact același lucru. Pleacă și încearcă să uiți. Domnul Millington făcu iar o pauză, cu pipa în mînă, dîndu-și seama cu inima plină de bucurie în ce situație fericită se află cu Laura lui, ce deosebire față de situația bietului Joe. Dar să nu uiți ce ți-am spus, Joe. Să știi că n-am glumit cîtuși de puțin. Dacă, și cînd vei dori să te întorci la noi, aici te va aștepta întotdeauna o slujbă, o slujbă *bună*. Înțelegi ce vreau să spun?

– Da, domnule Stanley, izbuti Joe să răspundă cu același aer bărbătesc.

Domnul Millington se ridică, își scoase pipa din gură și-i întinse mîna, îndemnîndu-l pe Joe să întîmpine cu fruntea sus noua întorsătură a destinului.

– La revedere, Joe, sînt convins că ne vom mai întîlni.

Își strînseră mîinile. Joe se răsuci pe călcîie și ieși. O porni cu pași iuți pe strada Platt, se urcă într-un tramvai, rugîndu-se în sinea lui de vatman să conducă mai repede. Apoi se grăbi pe Scottswood Road în jos, intră liniștit în casa cu nr. 117 A, se strecură ușurel în camera lui de la etaj și-și făcu bagajele. Strînse toate lucrurile. Cînd ajunse la fotografia înrămată pe care i-o dăduse Jenny, o privi cîteva clipe, schițînd un zîmbet, apoi scoase fotografia și luă rama cu el. Orișicît, era o ramă bună, de argint.

Coborî scările ținînd în mîna lui voinică burduful încărcat, trînti bagajul în mijlocul holului și intră în odaia din fund. Ada se afla ca de obicei în balansoar, acordîndu-și ceea ce numea ea „răgazul dinainte de prînz“. Cărnurile i se revărsau neglijent.

– Rămîneți cu bine, doamnă Sunley!

– Cum? exclamă Ada, mai-mai să sară în picioare.
– M-au concediat, o anunță Joe lapidar. Mi-am pierdut slujba, Jenny mi-a dat răvaş de drum, aşa că nu mai pot rămîne aici. Plec.
– Dar cum se poate, Joe... izbucni Ada, rămasă fără suflare. Glumeşti?
– Cîtuşi de puțin.
De data asta, Joe nu se mai arătă trist; ar fi fost primejdios s-o facă, pentru că, cine ştie, s-ar fi putut să atragă din partea Adei proteste şi insistențe să rămînă. Se arătă ferm, hotărît, stăpînit. Pleca de acolo ca un bărbat care a fost jignit şi a luat o hotărîre de nezdruncinat. Ca atare, mintea atît de impresionabilă a Adei îi acceptă spusele.
– Ştiam eu, se lamentă ea. Ştiam eu că aşa o să se întîmple din cauza purtării lui Jenny. I-am şi spus-o. I-am spus eu că n-ai să suporți. S-a purtat îngrozitor cu tine.
– Mai mult decît îngrozitor, îi întări Joe vorbele, rigid.
– Vai, şi cînd mă gîndesc că după toate ți-ai mai pierdut şi slujba! Vai, Joe, nici nu ştii cît regret! E o porcărie. Ce Dumnezeu ai să faci acum?
– Am să-mi găsesc o altă slujbă, îi spuse Joe ferm. Dar n-o să fie aşa de aproape de Tynecastle.
– Bine, Joe, dar... n-ai vrea să...
– Nu! strigă deodată Joe. Nu vreau. Nu vreau să fac nimic. Am suferit destul. Am fost lovit mişeleşte, şi tocmai de cel mai bun prieten al meu. Nu vreau să mai înghit asemenea lovituri.
Bineînțeles, David constituia pentru Joe un adevărat atu. Dacă n-ar fi fost David, Joe nu s-ar fi retras complet din afacere, aşa cum făcea acum. Ar fi fost imposibil, cu totul şi cu totul imposibil. Ce-ar fi însemnat? Să fie urmărit, spionat la fiecare pas, să i se pună tot felul de întrebări. Chiar în timp ce vorbea, lui Joe îi trecu prin minte acest gînd; şi de aceea simți crescîndu-i inima de bucurie şi mîndrie pentru propria sa inteligență. Tare mai era deştept! Un adevărat artist! Şi ce mai încîntare să stai aşa şi să le arunci oamenilor ăstora praf în ochi, rîzînd pe sub mustață de toți la un loc şi de fiecare în parte!
– Dar, doamnă Sunley, vă rog să mă credeți că nu pot nici un fel de pică nimănui, declară el în încheiere. Chiar vă rog să-i spuneți lui Jenny că o iert. Şi spuneți-le şi celorlalți rămas bun din partea mea. Eu n-am puterea să dau ochii cu ei. Sînt mult prea tulburat.

Ada nu voia să-l lase să plece. La drept vorbind, ea era cea care părea tulburată. Dar ce putea face în fața acestui om lovit și jignit? Joe plecă din casa lor tot așa cum intrase: conform celor mai bune tradiții și cu reputația absolut nepătată.

Jenny se întoarse tîrziu în seara aceea. Era tocmai sezonul soldurilor de vară la magazinul Slattery, și fiind într-o vineri, ultima zi plină pentru vînzări din săptămîna aceea oribilă, magazinul nu se închise decît pe la opt seara. Jenny se întoarse acasă pe la opt și un sfert.

Ada era singură în tot apartamentul; cu o energie de-a dreptul remarcabilă pentru o ființă ca ea, aranjase anume lucrurile în felul ăsta, trimițîndu-le pe Clarry și pe Phyllis la plimbare, iar pe Alf și Sally la *music-hall*-ul Empire, la primul spectacol.

– Vreau să-ți vorbesc, Jenny.

În glasul mamei ei se simțea o vibrație cu totul neobișnuită, dar Jenny era prea plictisită ca să-și bată capul cu asemenea lucruri. Era frîntă de oboseală și prost dispusă. Avusese o zi înfiorătoare.

– Of, și magazinul ăsta! declară ea ostenită, trîntindu-se pe un scaun. M-am săturat de el pînă-n gît. Zece ceasuri am stat azi în picioare! Mi s-au încins tălpile și mi s-au umflat. Dacă mai continuu așa, n-o să treacă mult și o să mă trezesc cu varice. Am crezut că o să fie o muncă lux a-ntîia. Aiurea! E mai rău ca oricînd; nici nu-ți închipui din ce mitocance se compune acum clientela noastră.

– Joe a plecat, declară doamna Sunley cu multă acreală.

– A plecat? repetă Jenny, nedumerită.

– A plecat azi-dimineață! A plecat pentru totdeauna.

Jenny înțelese. Fața ei palidă se făcu albă ca hîrtia. Încetă să-și mai mîngîie picioarele umflate și se ridică în capul oaselor. Ochii ei cenușii priviră drept înainte, nu la maică-sa, ci în gol. Păru speriată. Apoi își reveni.

– Dă-mi te rog ceaiul, mamă, spuse ea pe un ton ciudat. Nu-mi mai spune nici un cuvînt. Dă-mi ceaiul și ține-ți gura.

Ada trase mult aer în piept, și toate reproșurile cicălitoare pe care voise să i le adreseze îi pieriră de pe buze. O cunoștea destul de bine pe Jenny a ei, nu chiar foarte bine, dar în orice caz îndeajuns de bine ca să știe că în momentul ăsta trebuia să asculte de ea. Așadar, „își ținu gura" și-i dădu lui Jenny ceaiul.

De fapt era mai curînd o cină, pentru că maică-sa îi păstrase la cuptor niște budincă cu brînză de vaci. Jenny mesteca încet. Stătea tot așa de țeapănă pe scaun, privind tot așa de fix, drept înaintea ei. Se gîndea.

Cînd termină, se întoarse către maică-sa.

– Acuma, ascultă, mămico, spuse ea, ascultă-mă cu atenție. Știu că ești gata să mă iei în primire. Știu dinainte fiecare vorbă care-ți stă pe limbă, gata pregătită: că m-am purtat mizerabil cu Joe, și așa mai departe. Crede-mă că știu perfect. Știu tot ce vrei să spui. Așa că mai bine nu-mi spune nimic, și atunci n-o să ai nimic de regretat. Înțelegi? Acuma mă duc la culcare.

O lăsă pe maică-sa mută de uimire și sui cu pași obosiți scările. Era neînchipuit de obosită. Măcar dacă ar fi avut un pahar de Porto sau chiar două pahare de Porto, ca să mai prindă nițică inimă. Simți deodată că ar fi fost în stare să dea orice pe un pahar de Porto, aducător de veselie. Sus, în odaia ei, se dezbrăcă, aruncîndu-și lucrurile pe un scaun, pe jos, oriunde se nimerea. Se vîrî în pat. Slavă Domnului cel puțin că soră-sa Clarry, cu care dormea în aceeași cameră, nu era acolo, ca s-o bată la cap!

În întunericul răcoros al odăii stătu întinsă pe spate, tot gîndindu-se... gîndindu-se mereu. De data asta nu făcu o criză de isterie, nu vărsă șiroaie de lacrimi, nu bătu nebunește cu pumnii în perne. Era cît se poate de calmă; dar cu tot calmul ei, era speriată.

Privi lucrurile drept în față: Joe îi dăduse cu piciorul. Era o lovitură îngrozitoare. O lovitură care putea să-i nimicească mîndria, să i-o ucidă. O lovitură pe care o primise în momentul psihologic cel mai prost cu putință. Era sătulă de slujba de la magazin, era sătulă de orele prelungi de stat în picioare, de încercat pălării, de întins și potrivit fetrul cu foarfeca, era sătulă de politețea și aerul mieros cu care trebuia să se poarte față de clientele cele mai ordinare. Chiar astăzi i se desfășuraseră în amintire, înfruntînd-o, cei șase ani petrecuți la magazinul de mode; își spusese, foarte hotărîtă, că trebuie să scape de acolo. Era sătulă și de casa în care locuia, sătulă de încăperile înghesuite, îmbîcsite, sordide. Voia să aibă și ea căminul ei propriu, lucrurile ei; voia să cunoască oameni bine, să dea mici petreceri, să aibă o adevărată „societate". Și dacă nu va putea să-și împlinească niciodată dorința? Dacă se va vedea cumva silită să-și împartă întreaga viață între magazinul Slattery și casa din Scottswood Road? Asta era pricina cea mai de seamă a spaimei care o cuprinsese deodată pe Jenny. Prin plecarea lui Joe pierduse un prilej de evadare. Avea oare să-l piardă și pe celălalt?

Înainte de a adormi, depănă un fuior de gînduri rezonabile, reci, aspre. Totuşi, a doua zi se trezi mult înviorată. Sîmbăta lucra numai dimineaţa, şi cînd se întoarse acasă, la ora unu, luă repede prînzul şi se grăbi să urce în camera ei să se schimbe. Pierdu o mulţime de vreme dichisindu-se: îşi alese rochia cea mai elegantă, *gris-perle*, cu găteli de un roz pal, îşi făcu un nou fel de pieptănătură şi avu grijă să-şi pună multă cremă Vinolia pe obraji, netezindu-i bine de tot. Rezultatul i se păru mulţumitor. Coborî în salonaş ca să-l aştepte pe David.

Băiatul trebuia să vină pe la două şi jumătate, dar se înfiinţă cu vreo zece minute mai devreme, arzînd de nerăbdare s-o revadă. Dintr-o ochire, Jenny îşi recăpătă încrederea şi liniştea: îşi dădu seama că David era topit după ea. Îi deschise uşa, şi băiatul rămase locului pe coridor, sorbind-o din ochii înfocaţi.

– Jenny, şopti el, eşti prea frumoasă ca să fii reală.

Mergînd înaintea lui către salonaş, fata rîse încîntată: trebuia să recunoască faptul că David avea un fel de a exprima lucrurile care depăşea cu mult capacitatea lui Joe. În schimb, îi adusese cel mai stupid cadou cu putinţă: nu bomboane, sau ciocolată, sau măcar parfum; nimic util, ci un simplu buchet de micsandre, ba nici măcar un buchet, mai mult un mănunchi de ierburi care nu putea costa mai mult de doi peni la orice tarabă din piaţă. Dar, mă rog, să trecem peste asta acum. Jenny zîmbi.

– Tare-mi pare bine că te văd! Zău, David. Şi ce flori frumoase!

– Nu-i cine ştie ce de capul lor, dar sînt gingaşe, ca şi tine. Petalele lor sînt învăluite într-un fel de ceaţă uşoară... frumoasă ca cea din ochii tăi.

Jenny nu ştia ce să-i răspundă: genul ăsta de conversaţie o punea în mare încurcătură; bănuia că toate se trag din lecturile făcute de băiat în ultimii trei ani – „poezii şi alte chestii dintr-astea“. În mod normal, ar fi ieşit repede din odaie cu buchetul, făcînd observaţia conformă cu manierele unei doamne de societate: „Îmi place la nebunie să aranjez florile“.

Dar în după-amiaza aceea nu voia să se îndepărteze de lîngă David. Dorea să stea cît mai aproape de el. Ţinînd încă florile în mînă, se lăsă cu un aer afectat pe canapea. David se aşeză lîngă ea, rîzînd de atitudinea lor severă şi ultradecentă.

– Dacă ne-ar vedea cineva ar zice că stăm ca la fotograf.

– Poftim? întrebă Jenny, privindu-l distrată, ceea ce-l făcu pe David să izbucnească pur şi simplu în rîs.

– Ştii, Jenny, începu el, eu n-am cunoscut niciodată o făptură mai... mai inocentă decît tine. Ca Francesca... „Aducea înrouratele flori ale mînăstirii..." Aşa a scris unul Stephen Phillips*.

Fata stătea cu ochii plecaţi. Rochia ei cenuşie, faţa palidă cu trăsăturile fine, mîinile liniştite, care ţineau strîns florile, îi dădeau într-adevăr un surprinzător aer de călugăriţă. Rămase la fel de tăcută după vorbele lui, întrebîndu-se ce-o fi vrut să spună. Inocentă? Nu cumva... nu cumva o lua peste picior? Nu, fără doar şi poate că aşa ceva nu era cu putinţă; o iubea prea mult pentru asta. În cele din urmă, Jenny i se adresă:

– Te rog foarte mult să nu-ţi rîzi de mine. În ultimele zile nu m-am simţit bine.

– Vai, Jenny, dar ce s-a întîmplat? se îngrijoră imediat David.

Fata oftă şi începu să ciupească tulpina unei flori.

– S-au năpustit toţi de aici asupra mea, toţi... am avut necazuri cu Joe... a plecat.

– Joe a plecat?

Jenny încuviinţă din cap.

– Dar de ce? De ce, zău aşa?

Fata nu răspunse imediat, apoi vorbi, ciugulind patetic florile:

– Era gelos... N-a vrut să mai rămînă pentru că... În sfîrşit, de vreme ce trebuie să-ţi spun, pentru că-mi placi mai mult decît îmi plăcea el.

– Bine, Jenny, dar... protestă el încurcat. Joe spunea... Vrei să spui că...? Adică, vrei să spui că de fapt Joe ţinea la tine?

– Să nu mai vorbim de asta, răspunse ea, străbătută de un fior. Nu-mi place să vorbesc despre chestia asta. Toţi s-au năpustit asupra mea din pricina lui. Mă ţin de rău, pentru că nu-l puteam înghiţi pe Joe... Deodată, Jenny îl privi drept în ochi: Da' ce să fac, David, pot să-mi calc pe inimă?

Prinzînd implicaţia subtilă a cuvintelor ei, inima lui bătu mai tare, crescînd deodată, în plin elan. Vasăzică fata îl prefera pe el. Îi spusese pentru prima dată pe numele cel mic. Uitîndu-se prelung în ochii ei, ca în seara cînd o văzuse pentru prima oară, se pierdu de tot cu firea, nemaiştiind altceva decît că o iubeşte, că o doreşte

---

* Stephen Phillips (1868–1915), poet şi dramaturg englez; citatul de faţă se referă la drama sa *Paolo şi Francesca*, inspirată de episodul respectiv din *Divina Comedie*.

din tot sufletul. Nu mai rămăsese nimeni pe lume decît Jenny. Niciodată n-avea să mai fie altcineva decît Jenny pe lume. Era o încîntare să-i auzi pînă şi numele: Jenny; era un cînt de ciocîrlie, un boboc care se deschide, frumuseţe şi dulceaţă, armonie şi parfum, toate îmbinate într-un singur cuvînt. O dorea cu toată ardoarea sufletului său tînăr şi însetat. Se aplecă asupra ei, şi fata nu se feri.

– Jenny, şopti el, şi glasul nu era mai puternic decît bătăile inimii, vrei să spui că ţii la mine?

– Da, David.

– Jenny, şopti el, am ştiut de la început că aşa o să se întîmple. Mă iubeşti, Jenny?

Fata încuviinţă, cu o tresărire nervoasă.

David o cuprinse în braţe. Sărutul acela a fost clipa cea mai vrăjită din tot cît trăise el pînă atunci. O sărută abia atingînd-o cu buzele, aproape cu respect. Stîngăcia duioasă a acelei îmbrăţişări avea o inocenţă tragică, şi trăda pe de-a-ntregul lipsa lui de experienţă. A fost cea mai ciudată sărutare pe care a primit-o vreodată Jenny. Ceva inefabil şi straniu în acea sărutare i-a adus o lacrimă tremurătoare în ochi, şi cînd i s-a prelins pe obraz, a apărut o alta, şi apoi o alta.

– Jenny, tu plîngi! Nu mă iubeşti? O, dragostea mea, dar spune-mi, ce te supără?

– Te iubesc, David, şopti ea. Nu te am decît pe tine. Vreau să mă iubeşti mereu. Vreau să mă scoţi de aici. Nu pot să sufăr casa asta. Nu pot s-o sufăr. S-au purtat îngrozitor cu mine. Şi sînt sătulă şi de slujba de la modistă. N-o mai suport nici o clipă. Vreau să fiu cu tine. Chiar acum. Vreau să ne căsătorim, să fim fericiţi şi... şi toate celelalte, David.

Emoţia din glasul ei îl aruncă pe David spre culmi de extaz.

– Am să te scot de aici, Jenny! Te scot de îndată ce izbutesc. Îndată ce-mi iau licenţa şi capăt o slujbă.

Fata izbucni în lacrimi.

– Vai, Davey, dar asta înseamnă încă un an de zile? Şi tu o să fii la Durham, la universitate, departe de mine. Ai să mă uiţi. N-aş putea să aştept atîta! M-am săturat să mai stau aici, crede-mă. Acuma ţi-ar fi greu să-ţi găseşti o slujbă?

Jenny plîngea cu lacrimi amare, fără să ştie nici ea de ce. Pe David îl îndurera vederea acestei făpturi dragi cu lacrimile în ochi. Vedea cît e de surescitată, cu nervii încordaţi la maximum; fiecare suspin al fetei era ca o săgeată înfiptă drept în inima lui.

Căută s-o liniştească, mîngîindu-i fruntea, aşa cum stătea cu capul pe umărul lui.

– N-o să dureze chiar atît de mult. Nu-ţi face nici un fel de gînduri. Da, cred că aş putea să obţin o slujbă acum, dacă ar fi la o adică. Ştii, am calificarea necesară pentru a preda într-o şcoală. Am luat certificatul de studii literare, ăsta se poate obţine în doi ani la colegiul Baddeley. Dar nu faci mare lucru cu el, nu se compară cu licenţa în litere. Însă, sigur, la nevoie aş putea să capăt, pe baza lui, o slujbă.

– Seriios, David, ai putea? Şiroaie de lacrimi din ochii ei îl implorau. Atunci, te rog încearcă, David, te rog! Dar cum ai să faci?

– Nu-i greu. Mîngîindu-i în continuare fruntea, căută s-o liniştească. Numai nebunia dragostei lui îl făcu să vorbească mai departe: Am să scriu eventual unui om din oraşul meu. Se numeşte Barras, şi are trecere. El ar putea să-mi găsească un post în ţinut. Dar ştii...

– Ştiu, David, spuse ea înghiţindu-şi lacrimile. Ştiu precis ce vrei să spui. Că trebuie să-ţi iei licenţa în litere. Dar de ce să nu ţi-o iei după aceea? Vai, gîndeşte-te, David, ce frumos ar fi să ne aflăm împreună, undeva într-o căsuţă drăguţă, a noastră. Tu să lucrezi seara, cu toate cărţile tale serioase şi mari cît toate zilele, pe masă, iar eu să stau lîngă tine. N-o să-ţi vină chiar aşa de greu să predai la şcoală ziua; şi pe urmă, seara poţi să studiezi pe rupte. Vai, David, ar fi minunat. Minunat!

Tabloul pe care-l înfăţişa Jenny cu atîta romantism îl făcu să zîmbească tandru. O privi cu un aer protector.

– Dar ştii, Jenny, trebuie să fim oameni practici...

Fata zîmbi printre lacrimi.

– David, David... Te rog, nu mai scoate o vorbă. Sînt aşa de fericită că nu vreau să-mi ştirbeşti bucuria! Jenny sări în sus, rîzînd. Acuma ascultă-mă! Hai să facem o plimbare frumoasă. Să ne ducem la Esmond Dene. E aşa de frumos acolo! Mie îmi place grozav. Copacii, şi mai alcs moara aia veche *şi frumoasă*. Şi o să discutăm totul pe-ndelete. Toate amănuntele. La urma urmei, n-are ce să-ţi strice dacă-i scrii pur şi simplu acestui domn, domnului Barras.

Fata se întrerupse, fascinîndu-l cu ochii ei frumoşi, învăluitori şi lichizi din pricina lacrimilor acum stăpînite. Îl sărută repede, şi apoi fugi să se pregătească de plecare.

David rămase zîmbind; era în al nouălea cer, pierdut de fericire, poate şi niţel uluit. Dar nimic nu mai conta pe lîngă faptul că-l iubea Jenny. Îl iubea! Şi el o iubea. Se simţi înfiorat de tandreţe, de speranţa neţărmurită în viitor. Jenny avea să-l aştepte... El, David, n-avea decît douăzeci şi doi de ani. Trebuia neapărat să-şi ia licenţa în litere, lucru pe care şi Jenny avea să-l înţeleagă mai tîrziu.

În timp ce stătea acolo, aşteptînd-o pe Jenny, uşa se deschise de perete, şi în cameră intră Sally. Cînd dădu cu ochii de el, se opri şi rămase locului.

– Nu ştiam că eşti aici, spuse ea încruntîndu-se. Venisem doar să iau nişte note de pe pian.

Încruntarea fetei era ca un nor ivit pe cerul senin al fericirii lui David. Sally se purta întotdeauna foarte ciudat cu el; bruscă, ironică şi intenţionat dezagreabilă. Părea că-i poartă pică, că un anume instinct o îndemna să-l atingă la coarda simţitoare. Acum, că era atît de fericit şi mai ales că avea să se însoare cu sora ei, David simţi deodată că doreşte să fie în relaţii de prietenie cu Sally. Sub impulsul momentului, o întrebă:.

– De ce te uiţi în felul ăsta la mine, Sally? Pentru că-ţi sînt simpatic?

Fata îl înfruntă cu fermitate; purta un taior vechi de dril albastru, rămăşiţă de anul trecut, cînd mergea încă la şcoală; era mai nepieptănată ca oricînd.

– Nu-mi eşti antipatic, îi spuse ea, părăsindu-şi de data aceasta obişnuita cochetărie precoce.

Dîndu-şi seama că Sally nu-l minte, David îi zîmbi.

– Dar eşti... eşti totdeauna aşa de acră cu mine...

Sally îi răspunse cu o gravitate neobişnuită:

– Lasă, că ştii dumneata unde să găseşti dulceaţă cînd îţi trebuie.

Apoi, lăsîndu-şi brusc ochii în jos, făcu o piruetă şi ieşi din odaie.

Nici nu apucă bine Sally să iasă pe uşă, că se întoarse Jenny, plutind vaporoasă:

– Ce ţi-a spus afurisita aia mică? Şi, fără să aştepte răspunsul lui, cu un aer de stăpînă, îl luă de braţ, strîngîndu-l uşurel. Haide, dragul meu. Mor de nerăbdare să purtăm iar discuţiile noastre aşa de plăcute.

Strălucea acum. Da, Jenny strălucea ca săgetarea unei păsări în zbor. Şi de ce nu, la urma urmei? Nu existau oare toate motivele

să fie încîntată? Doar avea un logodnic – nu un simplu „prieten", ci un logodnic adevărat, un viitor profesor. Vai! Ce minune să ai de logodnic un viitor profesor! Avea să scape în curînd de la Slattery, şi pe deasupra şi din Scottswood Road. O să le arate ea acum, şi o să-i arate şi lui Joe; o să facă nuntă la biserică, să crape toţi de ciudă; şi pe deasupra o s-o anunţe şi în ziar. Întotdeauna visase ea să facă nunta la biserică şi se gîndea ce-o să poarte – o rochie simplă, însă drăguţă... da, da, drăguţă, drăguţă de tot.

Cînd se întoarse de la plimbare, David îi scrise lui Barras, „doar aşa, ca să-i facă plăcere lui Jenny". Peste o săptămînă primi răspunsul, prin care i se oferea un post de profesor suplinitor la şcoala comunală din Bethel Street, în oraşul Sleescale. Îi arătă scrisoarea lui Jenny, sfîşiat între raţiune şi mirajul dragostei, gîndindu-se cînd la părinţii lui, cînd la carieră şi întrebîndu-se ce-o să spună fata. Jenny îşi încolăci braţele în jurul gîtului lui.

– Vai, David, scumpul meu! oftă ea. E minunat. Nici nu găsesc cuvinte să spun ce minunat e. Acum nu-ţi pare şi ţie bine că te-am pus să-i scrii? Spune şi tu dacă nu e de-a dreptul *minunat!*

Lipit de ea, cu ochii închişi, cu buzele strivite de buzele ei, îmbrăţişaţi atît de strîns, simţi în ameţeala valului care-i zvîcnea în trup că fata avea dreptate; era într-adevăr minunat.

CAPITOLUL XVI

În dimineaţa aceea, chiar înainte de a fi primit taică-su telegrama, Arthur se simţise cuprins de o încîntare cu totul deosebită. Şi asta de cînd se trezise – din clipa în care deschisese pleoapele şi dăduse cu ochii de pătratul de cer albastru din faţa ferestrei, care-i spunea că viaţa e preţioasă, că e plină de soare, de vigoare şi de speranţă. Fireşte, nu întotdeauna se trezea în felul acesta. În unele dimineţi nu era nici o rază de soare, nu-l aştepta nimic decît o apăsare, un fel de posomorală încremenită şi conştiinţa sfîşietoare a propriilor sale cusururi.

De ce era oare aşa de încîntat? Lucrul ăsta rămînea la fel de inexplicabil ca şi stările lui de tristeţe cumplită. Poate era o presimţire a telegramei din cursul dimineţii, sau a faptului că avea s-o vadă după-amiază pe Hetty. Mai probabil însă, era vorba de recunoaşterea bucuroasă a îmbunătăţirii propriei lui situaţii, pentru

că, stînd în pat cu mîinile unite sub cap, cu trupul lui de băiat de optsprezece ani relaxat alene, primul gînd adevărat a fost: „N-am mîncat căpşunile“!

Bineînţeles, căpşunile nu reprezentau mare lucru în sine, deşi lui îi plăceau atît de mult; era doar un simbol, un semn care întruchipa propria-i forţă. Aproape zîmbind, recapitulă situaţia. Cina din seara trecută: mătuşa Caroline care stătea, ca de obicei, cu capul înclinat într-o parte, torcînd ca o pisică şi împărţind castronaşele apetisante cu căpşuni din grădina lor – un lux de altfel foarte rar pe masa atît de austeră a lui Barras. Şi frişca, pe deasupra – aa, era cît pe-aci să uite de căniţa de argint cu frişcă gălbuie –, nimic nu-i plăcea mai mult lui Arthur decît căpşuni cu frişcă.

– Ei, Arthur, o auzi el pe mătuşa Caroline, pregătindu-se să-i ofere o porţie mai generoasă.

Dar el replică repede:

– Nu, mulţumesc, mătuşă Carrie. Astă-seară nu iau căpşuni.

– Păi bine, Arthur, dar...

Surprinderea, chiar consternarea răzbeau clar din tonul mătuşii Carrie; privirea detaşată a lui taică-su se opri o clipă asupra lui. Apoi o auzi iar pe mătuşa Carrie:

– Dar ce-i cu tine, Arthur dragule, nu te simţi bine?

Şi apoi el, rîzînd:

– Ba dimpotrivă, mătuşă Carrie, mă simt admirabil; numai că astă-seară nu am chef de căpşuni.

Şi apoi stătuse şi se uitase la ei cum îşi mănîncă porţiile de căpşuni cu frişcă; iar lui îi lăsa gura apă.

Aşa trebuia realizate lucrurile: poate era un fleac în fond, dar la carte scria că aveau să urmeze alte lucruri, mai importante. Da, fără doar şi poate, în dimineaţa aceea era mulţumit.

„Ce n-aş da să văd că Arthur are mai multă personalitate!“

Această observaţie plină de nemulţumire a maică-sii, prinsă din zbor pe cînd trecea prin faţa camerei ei, rămăsese luni de zile în centrul atenţiei lui şi îi hăituise mintea, dar acum dispărea undeva departe, întrucît îşi primise riposta prin comportarea sa în problema căpşunilor!

Sări jos din pat – de fapt nu era deloc bine să lîncezească visător în pat –, îşi făcu foarte viguros gimnastica în faţa ferestrei deschise, se repezi la baie şi se vîrî sub un duş rece, dar ştii, rece de tot, fără să dea drumul măcar la o picătură de apă fierbinte ca

să mai tempereze contactul glacial. Se întoarse în camera lui, roşu ca para focului, şi îşi îmbrăcă hainele de lucru, cu ochii aţintiţi cu religiozitate asupra devizei pe care şi-o atîrnase pe peretele din faţa patului. Era scrisă cu cerneală, cu litere groase, pe o pancartă: „Vreau!" Dedesubt era altă lozincă: „Priveşte pe toată lumea drept în ochi!"

Arthur îşi înnodă şireturile de la ghete, ghetele lui greoaie, întrucît avea de gînd să se ducă astăzi în mină; acum era gata. Se îndreptă spre un sertar, îl descuie şi scoase o cărticică roşie: *Vindecarea timidităţii*. Făcea parte dintr-o serie de cărţi asemănătoare din colecţia „Voinţă şi metodă". Se aşeză cu multă seriozitate pe marginea patului şi începu să citească. Citea întotdeauna un capitol înainte de micul dejun, pentru că stătea scris chiar în această carte că mintea e mai receptivă în acel moment. Şi prefera să citească în dormitorul lui, pentru că era mai izolat acolo: cărticelele acestea roşii erau o taină a lui, păstrată cu sfinţenie.

Dincolo de sfera concentrării lui, se auzeau mişcările din casă: paşii rari şi vătuiţi ai mătuşii Carrie în camera maică-sii; rîsetele cristaline ale lui Grace, care se grăbea către odaia de baie, tropăitul morocănos al Hildei deasupra capului în timp ce fata se îmbrăca. Taică-su se sculase cu un ceas mai devreme: deşteptarea de dimineaţă făcea parte din programul bine stabilit, tradiţional, al lui Barras, un program ineluctabil, imanent şi de nediscutat.

Arthur se opri o clipă din lectură: „*Voinţa omului este capabilă să domine nu numai destinul unei singure persoane, ci destinele multora. Acea facultate intelectuală care, fie că te determină să efectuezi un anumit lucru, fie că îţi interzice să-l efectuezi, acea facultate pe care o avem de a hotărî, de a alege unul din două drumuri de urmat poate afecta nu numai propriile noastre vieţi, ci şi vieţile multor altor oameni*".

Cît adevăr în aceste vorbe! Chiar dacă aceasta ar fi unica raţiune valabilă, şi încă omul ar fi dator să-şi cultive voinţa – nu atît pentru efectele asupra propriei sale persoane, cît pentru aceste vaste şi îndepărtate repercusiuni asupra altora. Voia să fie puternic, să aibă stăpînire de sine, hotărîre, să-şi dirijeze singur acţiunile. Îşi cunoştea bine defectele, timiditatea şi stîngăcia înnăscute, înclinaţia către retragere şi închistare în sine ca într-o carapace, dar mai ales tendinţa incorigibilă către visare.

Ca toate firile blînde şi sensibile, era mereu ispitit să evadeze din realitatea aspră a vieţii prin portiţa pe care i-o deschidea propria

lui imaginaţie. Şi cît de frumoase erau visurile astea ale lui! De cîte ori nu se văzuse săvîrşind cine ştie ce acte extraordinare de eroism în mina Neptun... Alteori era vorba de salvarea unui copilaş de la înec sau de pe linia ferată în momentul trecerii expresului; se şi vedea părăsind locul dramei, fără a-şi dezvălui numele; şi apoi îşi închipuia că autorul nobilei fapte eroice, adică el, avea să fie descoperit ulterior şi purtat în triumf pe umerii unei gloate în delir... Alteori se vedea doborînd cu un pumn o huidumă cît toate zilele care teroriza o biată femeie... Sau stătea impunător la tribună, vrăjind cu retorica lui un public imens... sau altă dată, la un dineu, între oameni aleşi, avînd drept parteneră pe Hetty Todd, o fascina atît pe ea, cît şi întreaga societate prin uşurinţa lui de vorbire, prin verva lui scînteietoare... O, dar nu exista nici un fel de graniţă pentru minunăţiile acestor visuri, numai că el înţelesese pericolul pe care-l reprezentau, şi de aceea le dăduse la o parte. Acum voia să fie puternic, de o forţă impresionantă. Mergea pe nouăsprezece ani; mai avea un an pînă absolvea cursul de inginerie de mine. Viaţa... Oh, da! viaţa începuse, şi trebuia s-o trateze cu mult curaj. Cu mult curaj şi cu hotărîre. „Vreau!“ îşi spuse Arthur cu fermitate închizînd cartea şi privind deviza de pe perete. Era plin de zel. Închise ochii, strînse pleoapele şi-şi repetă de cîteva ori îndemnul în sinea lui, parcă şi-ar fi săpat cuvîntul în suflet cu fierul roşu. „Vreau, vreau, vreau...“ Apoi coborî la micul dejun.

Taică-su, care prefera să-şi ia gustarea cu o jumătate de oră înaintea celorlalţi, era pe terminate; mai bea o ultimă ceaşcă de cafea, dus pe gînduri, cu ziarul pe genunchi. Cînd Arthur îi spuse bună dimineaţa, îi răspunse printr-o simplă înclinare a capului, fără o vorbă. Înclinarea aceea nu avea nimic peremptoriu, nimic din politeţea glacială care uneori îl înţepa pe Arthur pînă în adîncul inimii. În dimineaţa aceea înclinarea din cap respira mai degrabă un calm indulgent; Arhut o simţi ca o mîngîiere care îi întărea devotamentul, acceptîndu-i-l şi recunoscîndu-i existenţa sa ca individ. Băiatul zîmbi fericit şi începu cu multă atenţie să reteze coaja oului din păhăruţ. Îl încălzea senzaţia că taică-su nu-l scăpa din ochi.

– Ştii, Arthur, spuse deodată Barras, de parcă atunci ar fi luat hotărîrea de a-i vorbi, s-ar putea ca astăzi să avem veşti interesante.

– Da?

– Avem perspectiva unui contract.

– Da?

Arthur ridică ochii roşind. Faptul că taică-su folosise pluralul, incluzîndu-l şi pe el în acel „avem“, era pur şi simplu minunat. Însemna că îl identifica cu persoana lui înscriindu-l de pe acum ca tovarăş în proprietatea minei.

– Şi chiar, aş putea să adaug, un contract de prima mînă, cu P. W. & Comp.

– Bine, tată.

– Eşti mulțumit? îl întrebă ironic, dar amabil Barras.

– Sigur, tată.

Barras înclină iar din cap.

– Au nevoie de cărbunele nostru cocsificabil. Şi eu, care începusem să cred că n-o să mai pornim niciodată la valorificarea filonului aceluia! Dacă acceptă prețul cerut de noi, atunci ne punem pe treabă chiar de săptămîna viitoare. Începem lucrul acolo, exploatînd sectorul Dig din Băltoacă.

– Şi cînd ai să ştii, tată?

– Chiar în cursul dimineții, răspunse Barras; şi, ca şi cum întrebarea atît de directă a lui Arthur l-ar fi făcut deodată să regrete renunțarea la rigiditatea lui de pînă acum, ridică ziarul în fața ochilor, şi dindărătul lui îi spuse pe un ton autoritar: Te rog să fii gata la nouă fix. Nu vreau să stau să te aştept.

Arthur se întoarse cu multă sîrguință la oul din păhăruț, încîntat de informația pe care o primise. Dar deodată îl tulbură un gînd. Îşi aminti un lucru... Un lucru foarte neliniştitor: Băltoaca! Ridică repede ochii către figura lui taică-su, ascunsă de paginile ziarului. Ar fi vrut să întrebe... grozav ar fi vrut să-l întrebe ceva. Dar oare cum era mai bine? Să-l întrebe? Oare putea să-l întrebe, sau mai bine să nu-l întrebe? În timp ce şovăia astfel, intră mătuşa Carrie cu Grace şi Hilda. Mătuşa avea obişnuitul ei aer binevoitor, pe care-l arbora în fiecare dimineață, cu regularitate, tot aşa de natural cum îşi punea şi dantura.

– Maică-ta a petrecut o noapte foarte bună, îi declară ea radioasă lui Arthur.

Cu toate că informația era de fapt destinată lui Richard, Carrie era destul de înțeleaptă ca să ştie să nu i se adreseze pe față; toate metodele mătuşii Carrie era indirecte, menite să-i apere propria ei linişte şi liniştea generală.

Arthur îi trecu coşulețul cu pîine prăjită, fără să audă un singur cuvînt din ce spunea. Toate preocupările lui se concentraseră în jurul acelui gînd care-l tulbura: Băltoaca! Nu mai era cîtuşi de

puțin vesel, neliniştea, îngrijorarea îşi arătau colții. Nu-şi lua ochii din farfurie, şi strălucirea dimineții începu parcă să se mistuie în fața gîndurilor lui mohorîte; de ce trebuia el să cunoască mereu această bruscă trecere de la încîntarea care dă aripi inimii la apăsare şi posomorîre?

Se uită peste masă la Grace, cu un fel de invidie. Urmărindu-i concentrarea veselă şi lipsită de orice grijă cu care-şi ungea o tartină cu dulceață, simți că o pizmuieşte. Grace era mereu aceeaşi; la şaisprezece ani avea aceeaşi drăgălăşenie, aceeaşi inconştiență fericită, de care-şi amintea atît de bine din zilele în care se jucau împreună şi-i săreau în cîrcă lui Boxer. Doar ieri o văzuse pe bulevard în sus, cu Dan Teasdale, molfăind un măr mare şi roşu cu un aer de tovărăşie voioasă. Ea, care luna viitoare urma să plece la şcoala de perfecționare de la Harrogate, umbla ziua în amiaza mare prin oraş, mîncînd mere, şi cu cine? Cu Dan Teasdale, băiatul brutarului! Nu încăpea îndoială că el îi dăduse mărul, pentru că şi Dan muşca dintr-unul la fel. Atîta mai lipsea, s-o fi văzut mătuşa Carrie, că ar fi ieşit un scandal, să rămînă de pomină!

În clipa aceea, Grace îi surprinse privirea ațintită stăruitor asupra ei. Înainte ca Arthur să-şi poată întoarce ochii, Grace îi zîmbi, şi buzele ei articulară un singur cuvînt, care rămase neauzit. În orice caz însă, buzele ei formaseră destul de clar un nume, suflîndu-i-l parcă peste masă. Arthur îl simți. Zîmbindu-i veselă, Grace îi spusese: „Hetty!“ Ori de cîte ori Grace îl surprindea cufundat în propriile sale gînduri, deducea că visează la Hetty Todd.

El clătină din cap, fără multă convingere, lucru care părea s-o amuze nespus pe soră-sa. Ochii fetei sclipiră jucăuşi, de parcă abia mai putea să-şi stăpînească hohotul de rîs care-i umplea pieptul. Şi cum avea gura plină de pîine prăjită cu dulceață, rezultatul a fost dezastruos. Deodată, Grace a pufnit, a tuşit, s-a înecat şi s-a înroşit ca para focului.

– O, Doamne! îşi trase ea sufletul într-un tîrziu. Am înghițit strîmb!

Hilda se încruntă la ea.

– Bea repede puțină cafea. Şi nu mai fi aşa gaiță.

Supusă, Grace îşi bău cafeaua. Hilda o supraveghea; stătea dreaptă, țeapănă, severă, cu fruntea încruntată asprindu-i fața oacheşă.

– Tare mă tem, spuse ea cu un aer care nu admitea contrazicere, că n-ai să-nveți niciodată să te porți cum se cuvine!

Observația asta echivala cu o bătaie cu linia peste degete. Cel puțin așa ar fi simțit-o Arthur, dacă i-ar fi fost adresată lui. Dar el știa că Hilda o iubește pe Grace. Curios! Da, adeseori i se păruse curioasă această dragoste a Hildei pentru Grace. Era oarecum violentă, și totuși disciplinată. Ca un fel de mîngîiere care venea o dată cu o lovitură; era bănuitoare, pasivă și totodată posesivă; alcătuită dintr-o furie bruscă și dintr-o tandrețe imediat reținută. Hilda ținea ca Grace să se afle în preajma ei; ar fi dat orice ca Grace s-o iubească. Și totuși, Arthur își dădea seama că Hilda disprețuia în mod vădit pînă și cea mai infimă demonstrație de afecțiune care ar fi putut s-o atragă pe Grace spre ea, care ar fi putut să stîrnească dragostea lui Grace.

O bruscă nervozitate îl făcu să-și mute gîndurile dintr-acolo – asta era încă o greșeală pe care trebuia să și-o corecteze, tendința către divagație a minții sale mult prea iscoditoare. Adică, la urma urmei, n-avea destule treburi pe cap după conversația cu taică-su? Își termină cafeaua, își rulă șervețelul, punîndu-l în inelul de os, și așteptă ca taică-su să se ridice de la masă. În drum spre mină avea să-l întrebe... Sau poate ar fi fost totuși mai bine să-l întrebe la înapoiere?

În sfîrșit, Barras termină de citit ziarul. Nu-l lăsă să cadă; îl împături atent, cu mîinile sale albe și frumos întreținute; degetele lui netezîră hîrtia, ca să se păstreze cît mai bine; apoi îl dădu mătușii Carrie, fără să scoată o vorbă.

Întotdeauna, de cum trecea Barras pragul, Hilda îi și smulgea mătușii Carrie ziarul din mînă. De fapt Barras știa precis ce se întîmplă, dar prefera, foarte semeț, să nu ia în considerație acest fapt supărător.

Ieși din cameră, urmat de Arthur, și peste cinci minute se aflau amîndoi în docar, îndemnînd calul să meargă mai repede către mină. Arthur își făcea curaj ca să-l interpeleze pe taică-su. De zeci de ori i-au revenit cuvintele pe buze și în zeci de feluri diferite: „Apropo, tată“, ar fi vrut să spună; sau pur și simplu „Tată, nu crezi că...?“ Sau poate o introducere mai nimerită ar fi fost: „Tată, știi la ce m-am gîndit?...“ Avea la dispoziție toate permutările și combinările de elemente; se și vedea vorbind, auzea parcă și vorbele pe care le rostea, dar de fapt nu rosti nici una. Era un chin nemaipomenit. Apoi, spre marea sa ușurare, Barras tăie foarte calm nodul gordian, nimerind drept în inima îngrijorării lui.

– Am avut puțin scandal acum cîțiva ani în legătură cu Băltoaca. Ți-aduci aminte, nu?

– Da, tată. Mi-aduc aminte.

Arthur se uită pe furiş la taică-su, care stătea drept şi liniştit lîngă el.

– Neplăcută afacere! Eu n-am dorit-o. Parcă cine doreşte asemenea necazuri? Dar năpasta aceea mi-a căzut pe cap. M-a costat o groază de bani. Şi cu aceasta, Barras scoase chestiunea de pe ordinea de zi, strecurînd-o din nou în arhivele istoriei, şi trecu la predici moralizatoare: Ştii, Arthur, uneori viața e o tocmeală teribil de aprigă. Trebuie să-ți păstrezi însă poziția, oricît de grave împrejurări ai avea de înfruntat. Apoi, după o clipă, adăugă: Dar de data asta n-o să avem nici un fel de scandal.

– Aşa crezi, tată?

– Ce să cred, sînt sigur. Ultima dată oamenii au primit o lecție, şi convingerea mea este că nu sînt chiar aşa de nerăbdători s-o repete. Barras vorbea pe un ton cumpănit, rezonabil. Îşi cîntărea argumentele în balanță, fără nici un fel de patimă. Nu-ncape îndoială că Băltoaca se va dovedi un sector umed, dar la urma urmei, dacă stai să te gîndeşti, şi sectorul Mixen, şi întregul Paradis sînt pline de apă. Oamenii sînt deprinşi cu aceste condiții. Sînt de mult deprinşi cu ele.

Auzindu-l pe taică-su vorbind şi spunînd atît de mult în atît de puține cuvinte, Arthur se simți cuprins de un val de bunăstare ce ştergea cu buretele frămîntările şi temerile nebuloase din ultimul ceas. Toate păliră, toate părură nişte biete castele de nisip măturate de un singur val, în înaintarea impetuoasă a fluxului. Simți că i se topeşte inima de recunoştință. De asta îşi iubea tatăl, pentru că era aşa de senin şi de calm, pentru această forță lăuntrică de nezdruncinat. Şedea în docar, tăcut, conştient de prezența lui taică-su, în preajma lui. Acum nu mai era tulburat. Strălucirea dimineții fusese restabilită pe deplin.

Străbătură într-un trap vioi Cowpen Street, intrară în curtea minei şi se duseră drept la administrație. Armstrong se şi afla acolo şi era clar că-i aşteaptă, pentru că nu se mai dezlipea de la fereastră. Neavînd ce face, bătea darabana cu degetele în geam. La intrarea lui Barras, se răsuci pe călcîie.

– Aveți o telegramă, domnule Barras. O clipă mai tîrziu, arătîndu-se la curent cu importanța telegramei, adăugă: M-am gîndit că poate e mai bine să vă aştept.

Barras luă hîrtia portocalie de pe birou şi o despături cu gesturi măsurate, fără grabă.

– Da, declară el calm, e-n regulă. Au acceptat prețul nostru.

– Atunci, deschidem luni sectorul Băltoaca? întrebă Armstrong.

Barras făcu semn cu capul că da.

Armstrong își trecu dosul palmei peste buze. Era un gest ciudat, pe care-l făcea din timiditate. Fără vreun motiv aparent, înfățișarea lui era smerită și umilă. Deodată, zbîrnîi telefonul. Manifestînd o adevărată ușurare, Armstrong se îndreptă către birou și duse receptorul la ureche.

– Alo, alo! Ascultă o clipă și apoi se uită la Barras, care era în celălalt capăt al încăperii. E domnul Todd din Tynecastle. A mai telefonat de două ori de azi-dimineață.

– Da, da. Richard Barras la aparat... Da, Todd, pot să te anunț cu bucurie că s-a aranjat.

Apoi se întrerupse, ascultă vorbele interlocutorului, după care îi răspunse pe cu totul alt ton:

– Vai, nu fi absurd, Todd! Da, sigur. Ce? Am spus *sigur!*

Urmă o nouă pauză, și pe fruntea lui Barras se ivi cuta obișnuită în momentele de nervozitate.

Și eu îți spun că *da!* Glasul i se opri. Astea-s fleacuri, omule! Cred și eu! Nu la telefon. Cum? Nu văd cîtuși de puțin de ce ar fi nevoie de asta. Da, azi după-amiază o să fiu la Tynecastle. Unde? La tine acasă? De ce? Indigestie? Doamne, Doamne... Insistența sarcastică din glasul lui Barras se accentuă și mai mult, iar ochii săi, care scrutau nervoși încăperea, dădură brusc de Arthur și rămaseră ațintiți asupra lui, batjocoritori, căutîndu-i parcă aprobarea... Iarăși ficatul? Vai, ce nenorocire! Ți s-a aplecat din ceva. Mă rog, dacă nu te simți bine, atunci sigur că o să trec pe la tine pe acasă. Dar nu vreau să te iau în serios. Nici în ruptul capului. Ascultă, o să-l aduc pe Arthur cu mine. Anunț-o pe Hetty să-l aștepte.

Închise deodată telefonul, rămase locului cîteva clipe, cu zîmbetul batjocoritor fluturîndu-i încă pe buze, și apoi i se adresă lui Arthur:

– Poate n-ar fi rău să trecem după-amiază pe la Todd. S-ar părea că iar a depășit nițel măsura... cu mîncarea. Niciodată nu mi s-a părut așa de prăpădit, judecînd după glas.

Barras arboră zîmbetul fragil care-i slujea drept rîs și dădu să plece. Armstrong, reproducînd slugarnic veselia lui Barras, îi deschise larg ușa biroului. Cei doi bărbați ieșiră împreună în curte.

Arthur rămase în birou, pradă nedumeririi şi unui vălmăşag de gînduri de tot felul. Bineînțeles, ştia că Todd e lipsit de cumpătare la băutură, şi nu la mîncare; nu era vorba de accese violente de beție, ci doar de un contact asiduu, calm, dar melancolic, cu sticlele de băutură, care-i provoca uneori cîte-o criză de icter. Deşi aceste crize nu erau prea grave şi ajunseseră să fie acceptate de toată lumea ca inevitabile şi inofensive, Arthur nu se putea opri să sufere cînd afla de ele. Îl simpatiza pe Adam Todd, şi îl compătimea ca pe-o figură patetică de om învins. Simțea oarecum că în tinerețea lui, Todd a cunoscut ardoarea mistuitoare a pasiunilor, ca şi temerile şi speranțele ce cuprind un suflet sensibil. Era de neconceput ca Todd, un omuleț prăpădit şi morocănos, galben tot de tutun şi muiat pe jumătate în alcool, să fi fost vreodată un om vioi şi receptiv la perspectivele promițătoare ale vieții; ca ochiul său, stins astăzi, să fi licărit vreodată sau să se fi aprins la vreun semnal din afară.

Şi totuşi, asta era realitatea. În tinerețe, cînd îşi făcuse ucenicia alături de Richard Barras la birourile din Tynecastle, Todd fusese neastîmpărat ca un titirez, plin de entuziasm pentru cariera pe care şi-o alesese. Dar trecuseră anii peste el. Soția îi murise la naşterea lui Hetty. Şi pe urmă avusese ghinion cu un proces, un proces foarte important – cazul North Hetton, în care fusese angajat ca expert, să depună mărturie în favoarea societății Briggs Hetton. Reputația sa avu de suferit, îi scăzu interesul, i se clătină încrederea în propriile lui hotărîri, începu să i se subțieze clientela. Copiii, crescînd mari, se depărtară de el: acum se măritase Laura, favorita lui; Alan părea să fie mult mai preocupat de distracții decît de reînvierea firmei lor; Hetty ținea şi ea să se amuze şi să-şi vadă de treburile ei mărunte. Treptat-treptat, Todd se închisese în el şi încetase chiar să mai iasă în oraş; se ducea la Country Club, unde în multe seri putea fi văzut între opt şi unsprezece, tolănit în fotoliul lui obişnuit, bînd pahar după pahar, pe tăcute, fumînd, ascultînd, aruncînd ici-colo cîte-o vorbă; avea aparența imobilă şi uşor apatică a omului care în cele din urmă s-a împăcat cu deziluziile.

În dimineața aceea, în timp ce-şi vedea de treabă, Arthur, din cine ştie ce pricină, nu putea să-şi mute gîndul de la bătrînul Todd. Iar după-amiază, la ora trei, cînd îl însoți pe taică-su la Tynecastle, în timp ce străbătea College Row spre casa familiei Todd, era pradă unui sentiment ciudat, nejustificat, de aşteptare, ca şi cum o coardă ar fi vibrat undeva între personalitatea sa arzătoare şi

cea incoloră a lui Adam Todd. Nu putea să înțeleagă acest sentiment, era o noutate care-l nedumerea și-l depășea.

Barras sună, și ușa se deschise aproape imediat. Îi primi chiar Todd – lucru caracteristic pentru el, dat fiind că nu era deloc omul formelor și etichetei. Era îmbrăcat cu o haină de casă veche și decolorată. În picioare avea niște papuci scîlciați.

– Ei, îi spuse Barras privindu-l chiondărîș. Dar văd că nu ești în pat.

– Nu, nu, mă simt mai bine. Todd își ridică ochelarii cu ramă de aur, care îi lunecau mereu spre vîrful nasului boboșat; de altfel inutil, pentru că ochelarii alunecară iar în jos. E doar o ușoară răceală, continuă Todd. În două zile o să fiu iar în formă.

– Sigur, încuviință Barras cu glas suav.

Măcar că nu se trăda niciodată, Barras era foarte amuzat de faptul că Todd se simțea întotdeauna obligat să atribuie crizele de ficat unei răceli. Barras avea aerul binevoitor al unui prieten condescendent, care ține să-i facă pe plan unui intim. Și pe urmă, toată ființa lui iradia vizibil prosperitate și succes, cum stătea așa, dominîndu-l cel puțin cu un cap pe omulețul cu haina de casă pătată, în holul acela strîmt și sărăcăcios, în care și tapetul de culoarea castanei, și cuierul greoi, și barometrul cu ramă de stejar patinat – oferit probabil ca mostră – sugerau tristețea resemnată și răbdătoare.

– Știi, Richard, voiam să-ți vorbesc.

Todd păru că adresează această declarație papucilor săi de casă, și încă și asta cu destulă șovăială.

– Da, așa mi s-a părut și mie.

– Nu te superi că te-am sunat la telefon azi-dimineață?

– Vai, dar de ce să mă supăr, dragul meu Todd?

Condescendența lui Richard deveni și mai expansivă, iar șovăiala lui Todd spori în mod corespunzător.

– Simțeam că trebuie neapărat să-ți vorbesc, reluă el, cu aerul că-și cere scuze.

– Sigur.

– Atunci, șovăi Todd, făcînd o pauză lungă, ar fi bine să mergem în odaia din fund. Am făcut puțin foc acolo. Mi-e cam frig. Probabil că mi s-a subțiat sîngele. Făcu iar o pauză, preocupat, necăjit, și își roti ochii înspre Arthur; afișă zîmbetul său vag: Dacă vrei, Arthur, poți să te duci sus, s-o vezi pe Hetty. Laura a venit azi după-amiază, în trecere de la Yarrow. Sînt amîndouă în salonașul de sus.

Arthur se îmbujoră pe dată. Conversația îl stîrnise. Todd avea ceva deosebit de discutat cu taică-su, și el sperase să fie socotit destul de matur pentru a fi cooptat la conciliabulul lor. Dar acum se vedea brusc dat la o parte, în mod rușinos, și trimis să stea cu femeile. Se simți cît se poate de umilit; încercă să-și mascheze sentimentele, prefăcîndu-se nepăsător.

– Da, o să mă duc sus, replică prompt, zîmbind mînzește.

Todd încuviință din cap.

– Cred că știi drumul, dragul meu, nu?

Barras își opri asupra lui Arthur privirea indulgentă, dar critică.

– N-o să zăbovesc prea mult, îi spuse el așa, în treacăt, trebuie să prindem trenul de cinci și zece spre casă.

Apoi îl urmă pe Todd în odaia din fund.

Arthur rămase în picioare în hol, cu obrazul tremurîndu-i nervos de pe urma zîmbetului forțat pe care-l arborase. Cît de înjosit se simțea! Mereu se întîmpla așa: un cuvînt, o simplă inflexiune a unui glas, și gata, se simțea ofensat, ajungînd foarte repede la deprimare. Îl cuprinse o chinuitoare nemulțumire față de temperamentul său nenorocit, împletită cu o curiozitate indignată, iritată: ce-or fi avînd de discutat Todd cu taică-su? Voia oare să-i ceară bani cu împrumut, sau ce-o fi fost? De ce era Todd așa de nerăbdător, iar taică-su așa de disprețuitor și cu purtări de stăpîn? Simți o exasperare dureroasă, cînd deodată, înălțîndu-și ochii, o văzu pe Hetty coborînd scara.

– Arthur! strigă Hetty, grăbindu-se. Mi s-a părut mie că te-am auzit intrînd. De ce Dumnezeu nu m-ai strigat?

Se apropie de el și-i întinse mîna. Imediat, ca prin farmec, dispoziția lui Arthur se transformă. În chip de salut, o privi de sus, uitînd de taică-su și de Todd, în dorința nestăpînită de a-i face impresie. Deodată, ținu să strălucească în fața lui Hetty, și – mai mult decît atît – se simți chiar în stare s-o facă, fără ca aceasta să fie una din înclinațiile lui firești; totul era doar o reacție la jignirea suferită mai înainte.

– Bună, Hetty, spuse el cu vioiciune. Apoi, observînd că e îmbrăcată în toaletă de stradă, o întrebă: Dar ce, pleci?

Fata zîmbi, fără urmă de sfială – Hetty nu era niciodată sfioasă.

– Mă gîndeam să ies s-o conduc pe Laura. Tocmai pleca. După o pauză, Hetty făcu o mică strîmbătură impertinentă. Toată după-amiaza am făcut și eu pe grozava față de sora măritată și bogată. Dar mă-ntorc într-o clipă să-ți pregătesc ceaiul de cum scap de ea.

– Vino să iei ceaiul cu mine la „Dilley“, propuse el, sub impulsul momentului.

Fata bătu din palme, încîntată de această neaşteptată invitaţie.

– Vai, ce bine, Arthur, vai, ce bine!

Arthur o cercetă din ochi, gîndindu-se ce frumos îi stătea de cînd îşi ridicase părul în sus. La optsprezece ani, Hetty era mai frumoasă ca oricînd. Deşi nu avea trăsături perfecte, deşi nu ar fi trebuit să fie considerată frumoasă, era totuşi adorabilă. Avea oasele mici, încheieturile delicate şi mîinile ca de copil. Ochii, mari, băteau în verde, năsucul era aproape de neobservat, faţa – palidă. Dar părul, moale şi blond, era pieptănat foarte atrăgător, degajîndu-i fruntea albă, netedă, îngustă. Ochii aveau întotdeauna o lucire lichidă, şi uneori pupilele i se dilatau, şi petele lor mari şi întunecate contrastau cu părul moale şi auriu, înzecindu-i farmecele. Asta era secretul lui Hetty. De frumoasă nu era frumoasă, dar plină de farmec, acum calmă, acum scăpărînd de vioiciune, peste o clipă provocătoare şi rugătoare, ca o pisicuţă mătăsoară şi dulce. În clipa de faţă îi zîmbea rugător lui Arthur şi-i spunea în limbajul alintat al copiilor, la care recurgea uneori:

– Arthur e un băieţel dulce şi o duce pe Hetty la „Dilley“. Lui Hetty îi place grozav să meargă la „Dilley“.

– Vrei să spui că-ţi place să mergi cu mine? o întrebă el cu aceeaşi încredere factice.

– Îhm! încuviinţă ea. Arthur şi cu Hetty or să petreacă foarte bine la „Dilley“. Mult mai frumos decît în casa asta. Fără să-şi dea seama, Hetty sublinie ultimul cuvînt. Lui Hetty nu-i plăcea prea mult căminul familial. Era o clădire veche pe College Road, la numărul 15, cu o atmosferă vetustă care o supăra în mod deosebit, din care pricină insista mereu pe lîngă taică-su să se mute într-o casă mai elegantă.

– Ştiu eu că-ţi plac grozav eclerurile alea cu cremă de cafea, insistă el, ca să smulgă un balsam şi mai alinător pentru rănile suferite de mîndria lui. Dar eu nu-ţi plac?

Fata înclină capul într-o parte şi-l privi cu o uşoară cochetărie, plină de dulceaţă şi candoare.

– Oare Arthur o să fie chiar aşa de bun încît să-i ia lui Hetty un ecler cu cremă de cafea? Lui Hetty îi plac grozav eclerurile cu cremă de cafea.

O tuse menită în mod vădit să slujească de avertisment îi făcu pe amîndoi să se întoarcă. Lîngă ei, în hol, apăruse Laura, care-şi

punca mănuşile cu un aer preocupat, mult prea ostentativ ca să corespundă realităţii. Expresia de pisicuţă tandră dispăru de pe faţa lui Hetty. Declară cu destulă asprime:

– Vai, cum m-ai speriat, Laura! De ce nu anunţi oamenii cînd te apropii?

– Păi n-am tuşit? întrebă Laura cu răceală. Tocmai mă pregăteam să şi strănut.

– Foarte inteligent din partea ta! spuse Hetty aruncîndu-i o privire aspră.

Laura continuă să-şi tragă mănuşile, uitîndu-se curioasă cînd la unul, cînd la celălalt. Era îmbrăcată frumos, deşi sobru, într-un costum bleumarin. Arthur n-o mai văzuse prea des pe Laura de la căsătoria ei cu Stanley Millington. Din cine ştie ce pricină, nu se simţea niciodată la largul lui cu Laura. Pe Hetty o înţelegea, era dulce, vai, şi aşa de lipsită de complicaţii! Avea sufletul limpede ca cristalul. În schimb, Laura îl punea mereu în încurcătură. În special felul ei de-a fi, reţinut şi reticent, acea ciudată lipsă de culoare emoţională, simţul unei calităţi ascunse cu grijă, un fel de vigilenţă, care străjuia întotdeauna îndărătul feţei ei palide şi ironice, îl tulbura fără să ştie prea bine de ce.

– Ei, haidem odată! exclamă Hetty ţîfnoasă; placiditatea Laurei, aerul ei elegant ca scos din cutie păreau s-o enerveze şi mai tare. Doar n-o să stăm toată ziua aici. Arthur m-a invitat la cafeneaua „Dilley".

Pe buzele Laurei înflori un zîmbet uşor, dar de spus nu spuse nimic. Ieşind în stradă, Arthur schimbă repede subiectul:

– Ce mai face Stanley? întrebă el.

– E cum nu se poate mai bine, răspunse agreabil Laura. Bănuiesc că azi după-amiază joacă golf.

Continuară să vorbească despre tot felul de fleacuri, pînă ce ajunseră la colţul străzii Grainger, unde Laura îşi luă rămas-bun, foarte amabilă, şi se duse la casa de mode Bonar, unde avea oră reţinută.

– Numai la toalete se gîndeşte, îi explică Hetty, cu un rîs ascuţit, de îndată ce-i părăsi Laura. Îşi sprijini uşor mîna de braţul lui Arthur, în timp ce se îndreptau spre „Dilley". Dacă n-ar fi aşa de cheltuitoare ar putea să se poarte mai frumos cu mine.

– Ce vrei să spui, Hetty?

– Păi, nu-mi dă decît cinci lire pe lună, pentru îmbrăcăminte, bani de buzunar şi toate celelalte.

Arthur o privi uluit.

– Dar cum, Hetty, Laura îţi dă chiar atîţia bani? Păi atunci înseamnă că e foarte generoasă.

– Îmi pare bine că gîndeşti aşa, răspunse Hetty înţepată, regretînd chiar că atinsese acest subiect. În orice caz, are şi de unde să-şi permită această generozitate. A făcut o partidă excelentă, nu?

Urmă o pauză, după care Arthur spuse foarte încurcat:

– Eu unul nu izbutesc niciodată s-o înţeleg pe Laura.

– Nici nu e de mirare, răspunse Hetty rîzînd iar candid. Eu una ţi-aş putea spune două-trei lucruri despre ea, dar n-am deloc chef. La drept vorbind, n-am să ţi le spun nici în ruptul capului, adăugă ea, închizînd acest subiect cu o uşoară încruntare de femeie virtuoasă. În orice caz, ceea ce mă bucură e că nu sînt şi eu ca ea. Mai bine să încheiem discuţia.

Cu aceasta intrară în localul „Dilley“, şi Hetty, conform notei de caldă veselie care domina acolo, îşi schimbă pe dată dispoziţia, trecînd la o vivacitate stăpînită. Era patru şi jumătate, şi localul era destul de aglomerat. La Tynecastle se considera un lucru elegant să iei ceaiul la „Dilley“. „Localul elitei“, aceasta era reclama arogantă, folosită în coloanele de publicitate ale ziarului local *Courier*. O orchestră cînta îndărătul unor palmieri, şi un zumzet plăcut de glasuri îi întîmpină în camera decorată în stil japonez şi numită „Mikado“, după opereta cu acelaşi nume a lui Gilbert şi Sullivan. Se aşezară la o masă de bambus, şi Arthur comandă ceai.

– E destul de drăguţ aici, spuse el aplecîndu-se către Hetty, care răspundea foarte veselă la saluturile cunoştinţelor aflate în sala aglomerată.

De fapt exista aici, la „Dilley“, o adevărată clientelă obişnuită de după-amiază – în special generaţia tînără din Tynecastle, odraslele înstăriţilor doctori, avocaţi şi negustori din oraş, o desăvîrşită aristocraţie, cu snobismul şi stilul ei provincial. În această companie elegantă, Hetty era cu adevărat o figură. Se bucura de foarte multă simpatie. Cu toate că bătrînul Todd nu era decît inginer de mine şi treburile nu-i mergeau grozav, Hetty ieşea foarte mult în lume. Era tînără, plină de încredere în ea şi la curent cu toate. Avea renume de fată cu picioarele pe pămînt. Atotştiutorii, care îi prorociseră micuţei şi drăguţei Hetty o partidă strălucită, zîmbeau întotdeauna cu subînţeles cînd o vedeau prin oraş în tovărăşia lui Arthur Barras.

Hetty își sorbi ceaiul cu nonșalanță.

– E și Alan aici, spuse ea, și i-l arătă pe frate-su cu un gest vesel de recunoaștere. E împreună cu Dick Purves și cîțiva băieți din șleahta rugbiștilor. Ar trebui să mergem la masa lor.

Arthur își făcu datoria de a se uita politicos către locul unde se afla fratele ei, Alan. De fapt acesta ar fi trebuit să se afle acum la birou, și cînd colo, își pierdea vremea pe-aici, așezat la o masă din mijlocul sălii, împreună cu vreo cinci-șase tineri, învăluiți în fumul care se ridica languros din țigările lor.

– Lasă-i în pace, Hetty, murmură Arthur. Nu e mai plăcut să stăm singuri?

Hetty, care se ținea foarte dreaptă pe scaun, cu ochii scăpărînd de plăcere, conștientă mai ales de privirile admirative îndreptate spre ea, se juca absent cu lingurița.

– Vai, și Purves ăla, spuse ea, e absurd de frumos.

– Un cretin, fulgeră Arthur, aruncînd o privire disprețuitoare către un băiat de o frumusețe banală, cu părul creț, pieptănat cu cărare la mijloc.

– Ei nu, Arthur, de ce spui așa? E un băiat foarte drăguț și dansează splendid.

– E un marțafoi încrezut! i-o reteză scurt Arthur, și apoi, luîndu-i gelos mîna pe sub masă, îi șopti: Nu-i așa că eu îți plac mai mult decît el?

– Bineînțeles, prostuțule, rîse ușurel Hetty, întorcîndu-și privirile la Arthur. Ăsta e doar un idiot de funcționăraș de bancă. N-o să ajungă niciodată nimic în viață.

– În schimb eu o să ajung, declară aprins Arthur.

– Firește, Arthur.

– Așteaptă numai pînă mă ia tata asociatul lui... Așteaptă numai puțin, și ai să vezi tu. Arthur se opri, emoționat deodată de perspectiva viitorului, dorind să-i impună fetei prin propria sa ardoare. Știi, Hetty, astăzi firma noastră a încheiat un nou contract. Un contract formidabil. Cu firma P.W. & Comp. Așteaptă numai să vezi!

Fata căscă ochii naivă.

– Și o să cîștigați încă și mai mulți bani?

Băiatul încuviință plin de seriozitate.

– Dar nu e vorba numai de asta, Hetty. E vorba de... Mă rog, de toate celelalte. Faptul că o să fiu tovarăș la parte cu tata, că o să lucrez din plin la Neptun, așa cum au lucrat toți bărbații în familia

mea, şi o să-mi vină şi mie rîndul să mă aşez la casa mea, ca să am pentru cine să muncesc. Zău, Hetty, îmi bate inima de emoţie cînd mă gîndesc la toate astea.

Furat de entuziasm, cu faţa aprinsă de nerăbdare, se uită la Hetty.

– Vai, e grozav, Arthur, zău aşa! încuviinţă ea, studiindu-l cu un zîmbet condescendent.

În clipa asta se simţea într-adevăr atrasă de Arthur. Cu obrajii puţin îmbujoraţi şi cu flacăra aceea în priviri, Arthur arăta mai bine ca oricînd. Bineînţeles, nu era propriu-zis un băiat frumos, se văzu Hetty silită să recunoască în gîndul ei: Arthur avea genele blonde, tenul palid şi obrazul foarte îngust, ceea ce-i dădea un aer prea delicat. Nu putea nicicînd să se măsoare cu Dick Purves, băiatul *cel mai frumos*. Dar în general era un băiat bun, şi unde mai pui că-l aştepta perspectiva minei Neptun şi a sacului de bani?! Îi dădu iarăşi voie să-i ţină mîna pe sub masă.

– Mă simt foarte bine aici, dar nu ştiu de ce, spuse el deodată.

– Nu ştii?

– Ba da, ştiu.

Rîseră amîndoi. Rîsul fetei, care-i dezgolea dinţii mici şi regulaţi, îl fermeca.

– Şi tu te simţi bine, Hetty?

– Da, bineînţeles.

Senzaţia mîinii ei fragile, strînsă în mîna lui pe sub masă, făcea să-i palpite inima, ca o făgăduială tacită. Îl cuprinse ca un fel de ameţeală – un sentiment luminos, plin de speranţe –, speranţe în el însuşi, în Hetty, în viitor. Şi cu asta ajunse la punctul culminant al îndrăznelii. Luîndu-şi inima-n dinţi, îi spuse pe nerăsuflate:

– Ascultă, Hetty, de multă vreme tot voiam să te întreb, de ce n-am putea noi să ne logodim?

Fata rîse iar, fără să fie cu nimic tulburată, şi-i strînse uşurel mîna.

– Vai ce drăguţ eşti, Arthur!

Băiatul se îmbujoră, apoi păli din nou. Bîlbîi cîteva cuvinte:

– Hetty, tu cunoşti sentimentele mele pentru tine. Cred că ţi le-am nutrit dintotdeauna. Adu-ţi aminte cum ne jucam la vila Law cînd eram copii. Tu eşti cea mai frumoasă fată pe care am cunoscut-o vreodată. Curînd, tata o să mă ia asociat.

Însăşi incoerenţa vorbelor lui îl făcu să se oprească.

Fata cîntări repede situaţia. I se mai făcuseră şi alte propuneri copilăroase de căsătorie, de obicei i se ceruse mîna în semiîntu-

neric, pe la serate, cînd „se odihnea“ între dansuri. Dar de data asta era altceva. De data asta era o realitate palpabilă. Şi totuşi, isteţimea ei înnăscută o avertiză că nu trebuie să se pripească. Îşi dădu imediat seama – şi foarte precis chiar – ce ridicolă ar putea să fie logodna ei prematură cu Arthur, un subiect de bîrfă, motiv pentru aluzii răutăcioase. Şi pe urmă, voia să-şi facă niţel de cap înainte de a deveni o doamnă aşezată.

– Vai ce drăguţ eşti, Arthur! repetă ea cu pleoapele lăsate. Un băiat de zahăr. Şi tu ştii cît ţin la tine. Dar pe de altă parte am convingerea că sîntem amîndoi prea tineri pentru a face vreun pas, ca să zic aşa, oficial. Bineînţeles, înţelegerea dintre noi doi rămîne. Între noi doi totul e perfect aranjat.

– Vasăzică îţi plac, Hetty? o întrebă el în şoaptă.

– Vai, Arthur, doar ştii destul de bine lucrul ăsta.

Se simţi în al şaptelea cer de fericire. Intensitatea valului nestăpînit de emoţie îi aduse lacrimi în ochi. Nu-şi mai încăpea în piele. Se simţea bărbat matur, capabil de orice. Îi venea să-i mulţumească în genunchi fetei pentru că-l iubeşte.

Trecură cîteva minute.

– Ei, oftă ea, mă tem că trebuie să mă-ntorc acasă, să văd ce mai e cu bătrînul.

Arthur se uită la ceas.

– E cinci fără douăzeci. I-am promis tatei să mă întîlnesc cu el la trenul de cinci şi zece.

– Te conduc pînă la gară.

Arthur îi zîmbi cu tandreţe. Se simţea vrăjit de dăruirea fetei faţă de el, ca şi faţă de tatăl ei, un om bolnav. Cu un gest de lord, plin de încredere de sine, Arthur făcu semn chelneriţei şi achită consumaţia. Se ridicară şi plecară.

În drum spre uşă zăboviră puţin la masa fratelui ei. Alan nu era băiat rău: voinic, greoi, zîmbitor, părea totuşi să fie cam leneş şi cam nebunatic. Dar de fapt nu avea năravuri rele. Juca fotbal în echipa nomazilor din nord, era înscris în organizaţia cercetaşilor şi avea cîteva cunoştinţe intime printre chelneriţele de la baruri. Acum, în mijlocul rîsetelor şi uşoarelor ironii, începu să-l ia pe Arthur peste picior pentru că a scos-o pe Hetty în oraş şi a tratat-o cu ceai. De obicei Arthur se simţea teribil de ruşinat în faţa tachineriilor, dar în după-amiaza aceea s-a dovedit de şapte ori mai tare decît Alan. Drept care s-a simţit şi mai fericit decît înainte. Avea senzaţia că e puternic, vesel, încrezător. Ştia că niciodată n-or

să-l mai necăjească nişte simple mărunţişuri – faptul că roşea, crizele de oboseală, depresiunile, complexul de inferioritate, gelozia. De pildă Purves, care „se ginea" la Hetty, încercînd „s-o dea gata", nu era decît un prăpădit de conţopist, o cantitate de-a dreptul neglijabilă. Cu o ultimă replică spirituală, care avu darul să stîrnească hohote de rîs la toţi mesenii, Arthur îşi aprinse o ţigară şi, cu un aer galant, o întovărăşi pe Hetty în stradă.

Merseră pe jos pînă la Gara centrală. Arthur se simţea scăldat în strălucirea caldă, neobişnuită a încîntării de sine, ca un actor care realizase o creaţie formidabilă într-un rol principal. Da, da, îi mersese bine. Înţelese atunci că aşa îl vrea Hetty: sigur pe sine, plin de încredere, iar nu blînd ca un miel şi bîlbîindu-se la fiecare cuvînt.

Ajunseră la gară şi se îndreptară împreună spre peron. Era destul de devreme, trenul nu fusese tras, iar Barras nu sosise încă. Deodată, Hetty se opri.

– Dar, apropo, Arthur, exclamă ea, voiam să te întreb: De ce a venit taică-tu azi să discute cu tata?

Arthur se opri şi el, se întoarse către ea, cu totul surprins de întrebarea ei neaşteptată.

– Dacă stau să mă gîndesc, zîmbi ea, mi se pare destul de ciudat; lui taică-meu nu-i place să dea ochi cu nimeni cînd nu e în apele lui, şi totuşi azi-dimineaţă a telefonat de trei ori la Sleescale. Oare de ce, Arthur?

– N-aş putea să-ţi spun, şovăi el, privind-o mirat. De fapt şi eu mi-am pus aceeaşi întrebare.

Făcu o pauză şi apoi adăugă c-o să-l întrebe pe taică-su.

Hetty rîse şi-l strînse de braţ.

– Ei nu, dragă. Vai, ce prostuţ eşti! Ce ţi-ai luat un aer aşa preocupat, că doar n-are nici o importanţă.

CAPITOLUL XVII

În după-amiaza aceea, David ieşi pe la patru şi jumătate de la şcoala din strada Bethel şi traversă curtea pavată cu ciment, către poarta principală. Şcoala, cunoscută sub numele de Şcoala cea nouă din strada Bethel, ca să se deosebească de cea veche, închisă de cîtăva vreme, era o clădire din cărămidă vopsită, vineţie strălu-

citoare, înălțată pe un maidan cu un dîmb, în capul de sus al străzii Bethel. Deschiderea noii școli, cu șase luni în urmă, produsese o schimbare generală printre cadrele didactice din ținut, datorită căreia se crease și un post liber de profesor suplinitor. În acest post fusese numit David.

Școala cea nouă din strada Bethel nu era frumoasă. Era despărțită în două jumătăți. În dreapta, într-o mică firidă de piatră cenușie, era săpat cuvîntul „băieți"; de partea cealaltă, cu litere tot atît de mari, cuvîntul „fete". Fiecare sex, separat de celălalt printr-un amenințător gard cu sîrmă ghimpată, avea intrarea printr-un gang. Construcția școlii necesitase foarte multe olane albe, și, cine știe din care pricină, pe toate coridoarele pătrunsese un miros de dezinfectant. Cu una, cu alta, școala reușea să semene a closet public.

Sub cerul înnorat, David înainta grăbit, înfruntînd vîntul, doritor să lase școala cît mai în urmă. Înserarea era rece, și cum n-avea palton, își ridică gulerul de la haină, grăbindu-se în josul străzii bătută de vînturi. Deodată, își dădu seama de nerăbdarea lui și-i veni să zîmbească. Nici acum nu se deprinsese total cu ideea că e bărbat căsătorit, ba încă profesor la școala cea nouă. După cum îi spusese Strother, trebuia să înceapă a cultiva manierele la modă.

Era căsătorit de șase luni și se instalase cu Jenny într-o casă cam micuță dindărătul dunelor. A fost o treabă destul de dificilă găsirea acestei case – a casei *potrivite*, cum spunea Jenny. Despre mahalaua Teraselor, nici vorbă nu putea fi. Chiar de-ar fi fost s-o pici cu ceară, Jenny n-ar fi acceptat să se uite măcar la ulițele minerilor, iar David pe de altă parte socotea că ar fi fost mai înțelept să stea deocamdată cît mai departe de părinții lui. Felul cum îi primiseră căsătoria crease o situație destul de neplăcută.

Căutaseră în tot orașul. Jenny nu voia să locuiască nici în camere mobilate, nici în altele nemobilate dacă era vorba să stea împreună cu alții. Dar în cele din urmă nimerise o căsuță cu fațada tencuită, singură în curte, pe fundătura Lamb, prelungirea cam risipită a străzii Lamb. Casa aparținea nevestei lui Plînsa, care avea pe numele ei la Sleescale vreo două „parcele". Le-a închiriat-o mai ieftin, cu o jumătate de liră pe săptămînă, pentru că de două trimestre stătea nelocuită și începuse să dea și semne de igrasie. În tot cazul, chiria depășea posibilitățile de plată ale lui David, care avea un salariu de șaptezeci de lire pe an. Și totuși, nu voise s-o dezamăgească pe Jenny, căreia îi plăcuse de la început casa, pentru că nu se înșira, ordinar, în rînd cu celelalte, ba chiar avea și

un petic de grădină spre stradă. Jenny susținea că grădina o să le dea posibilitatea unei izolări cît se poate de rafinate, și făcu în mod romantic aluzie la minunile care se pot săvîrși în cultivarea ei.

David nu se zgîrcise nici în privința mobilării și împodobirii casei: Jenny era atît de întreprinzătoare și ingenioasă, așa de hotărîtă să aibă „exact ceea ce trebuie", încît ar fi fost în stare să cerceteze fără să obosească zece prăvălii, mai degrabă decît să se dea bătută. În fața unui atare entuziasm, cum ar fi putut tocmai el să-i stăvilească, să-i înghețe arzătorul spirit gospodăresc? Și totuși, în cele din urmă s-a văzut silit să ia atitudine, și sfîrșitul a fost un compromis între ei. Au mobilat pe credit trei camere: bucătăria, holul și dormitorul – ultima cu o nobilă garnitură de nuc vopsit, o adevărată mîndrie pentru Jenny. În rest, fata ornamentase totul cu creton, cu perdeluțe de muselină și cu mileuri de dantelă, aleasă cu mult gust.

David era fericit... chiar foarte fericit în această casă dindărătul dunelor; ultimele șase luni fuseseră de departe cele mai fericite din viața lui. Iar înaintea lor mai fusese și luna de miere – de fapt doar o săptămînă, dar nimic, absolut nimic nu l-ar fi putut face pe David să uite bucuriile acelor șapte zile binecuvîntate petrecute la Cullercoats. Firește, el socotise că o lună de miere ar fi fost o imposibilitate, un lucru exclus. Dar Jenny, insistentă ca întotdeauna cînd era vorba de o tradiție romantică, o ținuse tot una și bună; și pînă la urmă, scoțînd la iveală o comoară nebănuită, pusese la bătaie cincisprezece lire, micile ei economii adunate în cei șase ani de muncă la magazinul Slattery. Fata îi încredințase cu hotărîre acești bani. Pe deasupra, în ciuda tuturor protestelor lui, Jenny îl convinsese, după multă ceartă, să-și cumpere și un costum nou din acești bani, în locul celui jerpelit pe care-l purta. Comportarea ei, de altfel, l-a ferit de orice umilință. Un lucru se putea spune în orice caz despre Jenny: nu era niciodată meschină; cînd era vorba de bani, Jenny nu se gîndea niciodată de două ori. Cumpărase costumul și petrecuseră luna de miere pe banii lui Jenny. David n-avea să uite toată viața acest gest.

Ceremonia cununiei nu avusese succesul scontat – cu toate că în fond se așteptase chiar la mai rău. O scenă glacială la biserica din strada Plummer, cu o Jenny țeapănă și cu totul nenaturală; a urmat o gustare pretențioasă în casa familiei Sunley din Scottswood Road, dominată de o atmosferă rigidă, marcînd opoziția dintre gazde și familia Fenwick. Dar săptămîna petrecută

la Cullercoats izbutise să risipească toţi aceşti nori. Jenny se purtase minunat cu el, dezvăluind o patimă neaşteptată, dar înălţătoare. El, care o crezuse timidă; profunzimea pasiunii fetei îl copleşea. Fata îl iubea; îl iubea... Îl iubea cu adevărat.

Bineînţeles, David descoperise prin ce nenorocire îngrozitoare trecuse biata Jenny. În prima lor noapte împreună – străbătută deopotrivă de amărăciune şi dulceaţă – Jenny îi istorisise toată povestea, plîngînd în hohote în braţele lui, şi asta cu toate că David nu voise s-o audă şi o rugase în genunchi, trist, să se oprească. Dar fata dorea, ţinea morţiş, simţea că trebuie neapărat să-i explice. Îi povestise printre lacrimi cum s-a întîmplat totul cînd era, mă rog, doar o fetiţă, şi că vinovatul fusese un bogat comis-voiajor, bineînţeles din branşa pălăriilor, un adevărat ticălos, *o bestie,* care profitase de ea. Era beat şi avea vreo patruzeci de ani, pe cînd ea nici nu împlinise şaisprezece. Îşi mai amintea că avea chelie şi un neg pe bărbie. Se numea... da, se numea Harris. Jenny fusese cinstită cu ea însăşi; se luptase, se zbătuse, dar toată împotrivirea ei fusese zadarnică; de groază, nici nu mai avusese curajul să-i spună maică-sii. Totul se întîmplase o singură dată, şi după aceea nu mai făcuse un asemenea lucru niciodată, niciodată, absolut niciodată, şi cu nimeni de pe lume.

David plînse şi el, ţinînd-o în braţe, şi mila îi spori şi mai mult dragostea; ardoarea lui crescu asemenea unui aluat umflat de drojdia compătimirii sublime. Vai, biata Jenny, scumpa de ea!

După scurta lună de miere, veniseră direct la Sleescale, unde începuse imediat lucrul la şcoală. Din nefericire, aici norocul lui se împotmoli.

Nu era fericit la şcoală. Recunoscuse întotdeauna, perfect conştient, că învăţămîntul n-o să fie niciodată profesia lui; era prea impulsiv şi prea nerăbdător să-şi vadă rezultatele muncii. Ar fi vrut să transforme lumea întreagă. Iar acum, încredinţîndu-i-se clasa a treia A – un grup mare de băieţei şi fetiţe de nouă ani, murdari, pătaţi cu cerneală, dezordonaţi şi lipsiţi de dorinţa de a învăţa –, simţea ironia acestui început. Îl irita în general sistemul de învăţămînt, scîrţîind din toate încheieturile, dominat de clopoţel, de fluier şi de băţ. Nu putea să sufere nici „marşul triumfal“ cîntat la pian, de parcă ar fi tropăit la paradă, de domnişoara Mimms, colega lui care preda la clasa a treia B, şi nici exclamaţia ei acidă „aşadar, copii“ pe care o auzea de o sută de ori pe zi prin peretele despărţitor; ar fi vrut să schimbe întreaga programă analitică, să

taie toate stupiditățile neesențiale pe care puneau atîta preț inspectorii veniți în vizită, ar fi vrut să treacă cu vederea cucerirea normandă prin bătălia de la Hastings, latitudinea orașului Capetown, litania recitării capitalelor de state, a datelor istorice, ar fi vrut să înlocuiască prețioasele „lecturi obligatorii“ cu poveștile lui Andersen; ar fi vrut de fapt să-i trezească pe copii, să le ațîțe interesul, care abia mijea, să le stimuleze mai degrabă judecata decît memoria. Bineînțeles, toate încercările lui, toate propunerile făcute în acest sens fuseseră primite cu un aer glacial. În fiecare zi, în fiecare ceas, simțea că n-are ce să caute în acest mediu.

De altfel, același lucru se petrecea și în cancelarie. Se simțea străin, stingher, ținut la distanță de colegi, privit cu ochi glaciali de către virginala domnișoară Mimms. Pe deasupra, nu se putea hrăni cu iluzia că s-ar fi bucurat de vreo simpatie din partea directorului Strother. Acesta era un bărbat bine legat, cu aer oficial. Era doctor în litere de la Universitatea din Durham, dar avea maniere greoaie și o minte complicată și pedantă. Se îmbrăca totdeauna în haine negre, și avea o mustață neagră cît toate zilele, care-i dădea înfățișarea de plutonier-major. Fusese profesor la școala veche, știa totul despre David, despre familia și originea lui; îl disprețuia pentru că lucrase în mină și pentru că nu-și luase licența în litere. Avea impresia că băiatul i-a fost băgat pe gît cu de-a sila și-și dădea toată osteneala să se arate dezagreabil, disprețuitor și sever, să-i pună bețe-n roate.

Ei, de, dacă ar fi fost Carmichael director, toate s-ar fi schimbat; dar, deși ceruse acest post, domnul Carmichael nu izbutise nici măcar să fie trecut pe lista candidaților posibili. Era un om lipsit de influență. Dezgustat de nedreptatea care i se făcuse, se transferase la o școală comunală din satul Wallington. Îi scrisese lui David o lungă scrisoare, rugîndu-l să-l viziteze curînd, să vină uneori să stea sîmbăta și duminica la el. Scrisoarea vădea de la un capăt la celălalt pesimismul unui om descurajat.

În schimb, David nu era descurajat; era tînăr, entuziast și hotărît să-și croiască drum în viață. Trecînd colțul străzii Lamb, înviorat de șfichiuirile vîntului, își jură în sinea lui că o să răzbată, scăpînd de școala nouă din strada Bethel și de meschinăria lui Strother, către ceva mai frumos. Trebuia să pice o șansă de undeva. Și dacă avea să se ivească, jura să n-o lase să-i scape.

Pe la jumătatea străzii Lamb, văzu apropiindu-se pe același trotuar o siluetă cunoscută: îl recunoscu pe Ramage. Măcelarul

James Ramage era vicepreşedintele comitetului şcolar, şi mai mult ca sigur viitorul primar al oraşului. David se pregăti să-l salute politicos. Şi chiar clătină din cap. Numai că Ramage trecu pe lîngă el, făcîndu-se că nu-l recunoaşte. Privirea lui lunecă peste David fără nici o expresie, de parcă ar fi văzut prin el.

David roşi, iar fălcile i se strînseră. „Iată, gîndi el, ăsta e unul dintre duşmanii mei.“ Venind la sfîrşitul unei zile pline de neplăceri, această ultimă jignire îl înjunghie drept în inimă. Dar intrînd în casă, încercă să izgonească gîndurile amare şi o strigă vesel pe Jenny, de cum închise uşa.

Jenny apăru într-o atrăgătoare bluză de mătase roz, pe care David n-o mai văzuse pînă atunci. Îşi spălase părul cu şampon şi se coafase elegant.

– Vai, Jenny, parcă ai fi o regină!

Fata îl ţinu la distanţă cu mîinile, luîndu-şi o poză cochetă.

– Uite ce este, domnule soţ, te rog să nu-mi şifonezi bluza cea nouă!

De la o vreme începuse să-i spună mereu „domnule soţ“, şi lui i se părea oribil. Trebuia neapărat să-i ceară să înceteze. Dar bineînţeles nu acum... De altfel, se putea foarte bine ca ea să înceteze din proprie iniţiativă. Cuprinzîndu-i cu mîinile şoldurile arcuite, o împinse către bucătărie, unde, prin uşa deschisă, se vedea un foc îmbietor. Dar Jenny protestă:

– Nu, nu acolo, David! Nu vreau să stăm în bucătărie.

– Bine, Jenny... dar eu sînt deprins cu bucătăriile... Şi-i aşa frumos şi cald acolo!

– Nu, nu accept asta, domnule soţ. Eşti un rău. Doar ştii ce-am vorbit. Nu trebuie să dăm înapoi nici un pas. Trebuie să folosim odaia din faţă. Să stai în bucătărie e un lucru foarte ordinar.

Drept care îl conduse în hol, unde focul făcut cu lemne verzi scotea fum, fără să făgăduiască nimic plăcut.

– Stai aici pînă ţi-aduc ceaiul.

– Bine, Jenny, dar dă-o dracului...

Cu un gest delicat şi foarte elegant, fata îl puse la punct şi apoi ieşi repede pe uşă. Peste cîteva minute aduse ceaiul: întîi o tăviţă, apoi un vas nichelat cu prăjituri (vasul îl cumpărase de curînd – şi ce chilipir! –, cu gîndul că vor începe să vină musafiri la ei), şi în sfîrşit, două mici şerveţele japoneze de hîrtie.

– Acum te rog să nu spui nimic, domnule soţ.

Şi iarăşi îi opri pe buze protestul nedumerit, înainte ca el să-l fi rostit. Îi turnă o ceaşcă de ceai nu prea fierbinte, îi întinse un

şervețel şi-i puse prăjiturile la îndemînă. Era ca o fetiță care se joacă cu serviciul de ceai al păpuşii. David simți că nu mai poate suporta.

– Ce naiba, Jenny! exclamă el cu o comică exasperare, ce Dumnezeu înseamnă comediile astea? Mie mi-e foame. Vreau să mănînc ceva mai consistent, o scrumbie, sau ouă, sau nişte plăcinte de la Plînsa „Pregăteşte-te, căci vei fi chemat în fața Domnului".

– David, te rog să vorbeşti frumos. Ştii că eu n-am fost educată în felul ăsta. Şi te rog să nu fii nervos. Ai răbdare şi aşteaptă să vezi ce se întîmplă. Din cînd în cînd e foarte frumos să ții o ceaşcă în mînă. Curînd vom începe să primim musafiri. Vreau să-mi încerc şi eu serviciile. Ia puțină prăjitură cu chimen. Am cumpărat-o de la Murchison.

David înghiți în sec, stăpînindu-şi cu greu nemulțumirea. Fără să mai scoată o vorbă, se rezumă să bea din „ceaşca pe care o ținea în mînă", să mănînce prăjitura jilavă de la Murchison şi nişte pîine ațoasă, cu puțină marmeladă de la prăvălie. Fără voia lui, o clipă îi reveni amintirea ceaiului pe care i-l punea dinainte maică-sa cînd lucra în mină şi nu cîştiga nici jumătate din salariul de acum; o pîine de casă, cu coaja rumenă, din care tăia cît voia, un castron cu unt, brînză şi dulceață de afine făcută în casă. Marmeladă de la prăvălie, prăjituri de la plăcintărie şi pîine de la brutar nu văzuse niciodată în casă la Martha. Dar tocmai această amintire fulgerătoare care însemna o trădare față de Jenny îl aduse tot aşa de fulgerător înapoi la ea. Îi zîmbi cu tandrețe.

– Ca să folosesc propriile tale cuvinte, pe care nimeni nu le poate imita, aş zice, Jenny, că eşti formidabilă.

– Serios? Aha, ți-ai mai revenit în fire, domnule soț. Eh, ce s-a mai întîmplat azi la şcoală?

– Mai nimic, dragă Jenny.

– Întotdeauna răspunzi „mai nimic"!

– Mde, Jenny...

– Mde ce?

– Nu, nimic.

Îşi umplu tacticos pipa. Cum ar fi putut să-i povestească ei toată istoria plicticoasă a luptelor pe care le dădea şi a umilințelor pe care le îndura?! Unora ar fi putut să le placă asemenea poveşti, dar în nici un caz lui Jenny. Ea se aştepta la vreo strălucitoare poveste de succes, ar fi vrut să audă cum l-a lăudat directorul sau de vreun noroc extraordinar, care să-i aducă o rapidă promovare

la un post mai bun. David nu voia s-o neliniştească. Şi de minţit n-o putea minţi.

Urmă un scurt răstimp de tăcere, apoi Jenny trecu uşurel la alt subiect periculos.

– Atunci, spune-mi, te-ai hotărît în privinţa lui Arthur Barras?

– Mde... Ştiu şi eu? Nu ţin prea mult să-l meditez.

– Bine, dar e o şansă unică, protestă Jenny. Nu uita că te-a rugat chiar domnul Barras.

David îi răspunse scurt:

– Şi aşa am avut prea mult de-a face cu Barras. Nu-mi place deloc. Într-un fel, regret şi că i-am scris. E îngrozitor să simt că tocmai lui îi datorez slujba.

– Vai, dar ce prost eşti, David! El are atîta trecere! Eu cred că e minunat să ştii că se interesează de tine, că te roagă să-i meditezi băiatul.

– Eu nu cred că se interesează de mine. E un om pentru care nu vreau să-mi sacrific timpul, Jenny. E doar o încercare din partea lui de a arăta o bunăvoinţă care să convingă.

– Şi pe cine crezi că vrea să convingă?

– În primul rînd pe el, îi ripostă băţos David.

Pauză. Jenny habar n-avea ce vrea să spună cu asta. Realitatea era că întîlnindu-l pe David sîmbăta trecută pe Cowpen Street, Barras îl oprise cu un gest protector, îi pusese diferite întrebări cu un aer de interes vag şi detaşat, şi în cele din urmă îl rugase să vină trei seri pe săptămînă la vila Law ca să-l ajute pe Arthur să se perfecţioneze la matematică. Arthur era slab la această materie şi avea nevoie de ceva meditaţii, pînă să-şi poată trece ultimul examen înainte de obţinerea diplomei.

Jenny scutură din cap. După care-l informă:

– Tare mă tem că nu-ţi dai seama ce spui!

Apoi, un timp, stătu cu aerul că ar fi vrut să adauge ceva. Dar nu mai spuse nimic şi, ţîfnoasă, strînse serviciul de ceai şi duse totul dincolo.

În odăiţa în care ardea de curînd focul şi în care mobila era de curînd adusă se aşternu tăcerea. Apoi David se ridică, îşi întinse cărţile pe masă şi aţîţă focul cu vătraiul. Făcînd un efort, izbuti să-şi alunge din cap chestiunea Barras şi se apucă de lucru.

Rămăsese în urmă cu programul de învăţătură pe care şi-l impusese, şi asta îl nelinişte a. Într-un fel, se putea spune că nu prea avea condiţiile de studiu la care se aşteptase. Învăţămîntul

era dificil, mult mai dificil decît își închipuise. Adesea era foarte obosit cînd se întorcea acasă. Și astă-seară se simțea obosit. În schimb, se iveau mereu tot felul de lucruri care să-l abată de la treburi. Scrîșni din dinți, își propti capul cu amîndouă mîinile, își aținti ferm atenția asupra lui Jusserand* . Trebuia, trebuia neapărat să lucreze, să-și ia blestemata aia de licență: era singura cale de a progresa; singura cale de a-i oferi lui Jenny și de a-și oferi lui o altă viață.

Timp de o jumăte de oră lucră perfect, netulburat. Apoi Jenny se strecură în cameră și se cocoță pe brațul fotoliului. Îi părea rău că fusese înțepată cu el, și acum era smerită și tandră ca o pisicuță.

– David dragule, începu ea cuprinzîndu-l pe după umeri, iartă-mă că am fost arțăgoasă. Îmi pare rău, dar am avut o zi așa urîtă; poate de aceea așteptam cu atîta nerăbdare să se facă odată seară.

David schiță un zîmbet, își lipi obrazul de sînul ei tînăr și rotund, dar în schimb se încăpățînă să nu-și dezlipească ochii de pe carte.

– N-ai fost arțăgoasă și recunosc că trebuie să fi fost destul de plictisitor pentru tine.

Ca să-l împace, Jenny îl mîngîie ușor pe cap.

– Da, David, într-adevăr, mă cam plictisesc. Nu am cu cine sta de vorbă. Abia dacă am schimbat un cuvînt cu bătrînul domn Murchison de la magazin și cu femeia la care m-am dus să comand niște mătase. A, și cu vreo doi-trei oameni care au bătut la ușă. Mă... mă gîndeam că poate ieșim astă-seară ca să ne mai veselim.

– Vai, Jenny, dar eu trebuie să lucrez. Doar știi asta la fel de bine ca și mine.

Și David continuă să rămînă cu ochii ațintiți pe carte.

– O... doar n-o să trebuiască să te îngropi toată viața în tîmpitele alea de cărți. Poți să-ți iei și tu liber într-o seară. Poți lucra altă dată.

– Nu, Jenny, zău că nu pot. E foarte important să lucrez azi.

– Ba ai putea, David, zău că ai putea dacă ai vrea!

Uluit, nedumerit, David ridică în sfîrșit capul și o cercetă o clipă cu privirile.

– Dar unde Dumnezeu ai chef să mergem? Afară e frig și umed, cel mai bine e acasă.

---

* Jean Jusserand (1855–1932), diplomat și om de litere francez, autor al unor eseuri, monografii și istorii de literatură engleză și franceză.

Dar Jenny se gîndise bine şi plănuise cu grijă toate amănuntele. Îi expuse totul dintr-o suflare:

– Am putea lua un tren să mergem la Tynecastle; de pildă cel de şase şi zece. E un concert popular la Eldon Hall, ceva foarte drăguţ. M-am uitat în ziar şi am văzut că o să fie şi nişte scheciuri prezentate de comici de la Whitley Bay; ştii, aşa se întîmplă iarna. Vine şi Colin Loveday, ştii tu, tenorul ăla grozav. Şi biletele nu sînt scumpe. Doar un şiling şi trei peni, aşa că nu contează cine ştie ce. Zău, hai să mergem, David, că o să ne distrăm de minune. Am fost aşa tristă, vreau să mai gust şi eu puţină viaţă. Nu fi nici tu aşa ruginit!

Un răstimp de tăcere. Nici el nu voia să fie ruginit. Era obosit, era obsedat de nevoia de a studia; după cum spusese, afară era umed şi urît; iar concertul nu-l atrăgea cîtuşi de puţin. Deodată, îi veni în cap o idee, o idee formidabilă. Ochii i se luminară şi-i spuse:

– Ascultă, Jenny: ce-ai zice dacă mi-aş lua într-adevăr liber astă-seară, aşa cum propui tu, şi m-aş repezi să-i aduc pe Sam şi pe Hughie aici? Facem un foc bun, pregătim o cină caldă şi jucăm *rummy*. Ce să mai vorbim de comedianţii ăia ai tăi?... Nu fac doi bani pe lîngă Sam. Sammy al nostru e cel mai tare comic pe care l-ai cunoscut vreodată, te face să leşini de rîs.

David socotea cu toată sinceritatea că era o idee grozavă; îl necăjea faptul că se depărtase de familie şi dorea să fie din nou laolaltă cu fraţii lui – iată un prilej admirabil de a sparge gheaţa. Dar în timp ce faţa lui se lumina, Jenny se întuneca.

– Nu, replică ea cu răceală. Nu-mi surîde cîtuşi de puţin chestia asta. Familia ta nu m-a tratat cum se cuvine şi nu vreau să se înnădească la mine în casă.

Urmă un nou răstimp de tăcere. David strînse tare din buze. I se părea că Jenny e iraţională şi nedreaptă. Nu era frumos din partea ei să-l pună să ia drumul pînă la Tynecastle într-o seară ca asta. N-avea nici un chef să meargă. Deodată însă, văzu o rouă de lacrimi în ochii ei îndureraţi. Asta îl dădu gata. N-avea el inima s-o facă pe Jenny să plîngă.

Scoase un oftat, se ridică şi închise cartea.

– Bine, Jenny. Atunci, dacă ai poftă de concert, să mergem la concert.

Fata scoase un mic tril de încîntare, bătu din palme şi-l sărută fremătînd de emoţie.

– Eşti foarte drăguţ, scumpule, zău! Aşteaptă-mă o clipă, că mă reped pînă sus să-mi pun pălăria. O să mă grăbesc, dar în orice caz avem timp berechet să prindem trenul.

Pînă să se îmbrace ea, David se duse la bucătărie şi-şi tăie o felie de pîine şi o bucată de brînză. O mîncă încetişor, cu ochii aţintiţi către focul din vatră. Zîmbind trist, se gîndi că Jenny se hotărîse probabil de multă vreme să-l tîrască în seara aceea la concert.

Tocmai cînd termină de mîncat, se auzi o bătaie în uşa din dos. Întrebîndu-se cine ar putea fi, se duse să deschidă.

– A, Sammy! exclamă el încîntat. Ce faci, bă păcătosule?

Sammy intră greoi în bucătărie, cu rînjetul aspru, neclintit de pe faţa lui de om sănătos.

– Tocmai treceam pe-aici cu Annie, anunţă el nu fără o oarecare timiditate, în ciuda rînjetului permanent. Şi m-am gîndit să intru să văd ce mai faci.

– Bravo, Sammy! Măi omule, dar unde-i Annie?

Sam făcu semn din cap către întunericul de afară. Lucrurile corespundeau tuturor regulilor de etichetă: Annie aştepta afară. Ea îşi cunoştea lungul nasului. Şi pe urmă, nici nu era prea sigură dacă o să fie bine primită. David îşi închipui toată scena: silueta întunecată a lui Annie Macer plimbîndu-se liniştită, mulţumită, pe lîngă casă, aşteptînd să fie considerată demnă de a fi poftită înăuntru. David strigă pe dată:

– Păi bine, mă, cap pătrat, de ce-o laşi să stea afară? Du-te, omule, şi adu-o în casă! Haide, mişcă!

Sammy rînji cu gura pînă la urechi.

Tocmai atunci intră în bucătărie Jenny, în toaletă de oraş. Sammy, care se îndrepta spre uşă, avu un moment de ezitare şi se uită la Jenny, care înainta către el cu manierele cele mai alese, întocmai cum scrie la carte.

– Oh, ce plăcere! spuse Jenny zîmbind cum nu se poate mai politicos. Lume nouă! Şi ce păcat că ne-ai găsit tocmai pe punctul de a pleca la oraş!

– Bine, Jenny, dar Sammy a venit la noi în vizită! izbucni David. Şi a adus-o şi pe Annie, care aşteaptă afară.

Jenny ridică din sprîncene; făcu o pauză exact atît de lungă cît trebuia; şi apoi îi zîmbi dulce lui Sam.

– Ce rău îmi pare! Vai, dar e un ghinion îngrozitor să ne găseşti tocmai cînd plecam la un concert! Am făgăduit să ne întîlnim cu

nişte prieteni la Tynecastle şi e imposibil să-i lăsăm baltă. Trebuie să veniţi neapărat altă dată.

Făcînd un efort, Sammy îşi păstră cu încăpăţînare zîmbetul.

– Bine, e-n regulă. Nici eu, nici Annie n-avem vreodată mare lucru de făcut. Putem trece oricînd.

– Să nu cumva să pleci, Sammy! izbucni David. Ad-o şi pe Annie înăuntru. Rămîneţi amîndoi să beţi o ceaşcă de ceai.

Jenny aruncă o privire plină de regret către ceas.

– A, nu, băiete, stărui Sammy, dînd să iasă pe uşă. Cum aş putea să te opresc să te duci cu cucoana la concert? Annie şi cu mine o să facem cîţiva paşi pe bulevard. Vă spun noapte bună la amîndoi.

Zîmbetul lui Sammy rezistă cu tenacitate pînă la capăt. Dar îndărătul lui, David percepu cumplita amărăciune a băiatului. Afară, avea probabil să-i spună lui Annie: „Haide, fetiţo, că nu mai sîntem de nasul lor. Mă tem că David ăsta şi-a cam luat-o în cap de cînd e profesor.“

David se cutremură, tras între dorinţa de a alerga după Sammy şi făgăduiala de a o duce pe Jenny la concert. Oricum era degeaba, pentru că Sammy plecase.

Jenny şi cu David luară trenul de Tynecastle la ora şase şi zece. Era un personal aglomerat, care oprea la toate haltele. Se duseră la Eldon Hall. Biletele costară doi şilingi fiecare, întrucît locurile mai ieftine se vînduseră toate. Stătură timp de trei ore în sala încinsă ca o baie de aburi.

Lui Jenny spectacolul îi plăcu la nebunie, şi aplaudă zgomotos alături de majoritatea publicului, ca să mai smulgă cîte-un bis. În schimb, lui David i se păru o oroare. Se strădui să nu-şi ia un aer de superioritate, încercă să găsească ceva plăcut în el; dar, din nefericire, toată trupa îl irită la culme.

– Vai, sînt excelenţi! şoptea întruna Jenny, entuziasmată.

Dar nu erau cîtuşi de puţin excelenţi. Excelau cel mult în prostie; erau un fel de figuranţi de pe la trupele ambulante, sau clovni de bîlci; comperul se bizuia aproape exclusiv pe un arsenal de glume pe socoteala soacră-sii, iar Colin Loveday se bizuia aproape exclusiv pe un vibrato languros şi pe gestul patetic cu care-şi apăsa mîna în dreptul inimii. David îşi aminti de micul spectacol dat de Sally în salonaşul din Scotswood Road – într-adevăr un lucru de prima mînă, faţă de acest concert de mîna a şaptea; apoi îşi aminti de cărţile lui zăcînd în părăsire şi de care el nu

ajungea să se atingă; îşi aminti de Sammy şi de Annie Macer, care probabil se plimbau braţ la braţ pe bulevard.

La sfîrşitul reprezentaţiei, de cum ieşiră pe uşa sălii, Jenny se lipi de el.

– Mai e un ceas pînă la ultimul tren, David. Mai bine să-l aşteptăm pe ăla, că merge cel mai repede. Nu opreşte nicăieri pînă la Sleescale. Între timp, hai la localul lui Percy să luăm ceva. Doar un pahar de Porto sau altceva, că doar n-o să stăm să aşteptăm în gară! Joe mă ducea întotdeauna acolo.

La local luară amîndoi cîte-un pahar de vin. Jenny era încîntată să revină la Percy. Recunoscu figuri familiare, glumi cu chelnerul care avea braţul plin de şervete, strigîndu-l pe tonul afectat al comperului năsos de la reprezentaţie.

– Era formidabil, nu? adăugă ea chicotind.

Paharul de Porto mai schimbă puţin lucrurile în mintea lui David, estompînd contururile, înviorînd culorile, aburind atmosfera. Îi zîmbi lui Jenny peste masă.

– Eşti un drăcuşor fără pereche, îi spuse el. Şi ce influenţă poţi avea asupra unui biet muritor! După cîte văd, pînă la urmă tot o să trebuiască să iau meditaţia aia la Barras.

– Ei bravo, aşa-mi placi, scumpule! îl aprobă ea imediat cu căldură.

Îl fermecă cu ochii ei învăluitori şi-şi lipi genunchiul de al lui pe sub masă. Cu îndrăzneala omului pus pe chefuri, îi comandă chelnerului încă un pahar de Porto, tachinîndu-l iar.

După aceea se văzură siliţi să alerge ca să prindă trenul. Repede-repede, se urcară în ultima clipă, sărind într-un compartiment pentru fumători, în care nu era nimeni.

– Vai de mine şi de mine! chicoti Jenny, abia trăgîndu-şi sufletul. A fost formidabil, David, nu? Zi şi tu, n-am dreptate?

Se opri, îşi veni în fire, văzu că sînt singuri şi îşi aminti cu o tresărire ciudată în adîncul fiinţei că trenul nu mai opreşte pînă la Slesscale – adică cel puţin o jumătate de oră. Îl plăceau scenele de amor furate în locuri puţin obişnuite, îi plăcuseră întotdeauna, chiar şi cu Joe. Deodată, se strînse la pieptul lui David şi-i spuse:

– Vai, David, ai fost aşa de bun cu mine! Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc. Trage storurile, David... E mai intim aşa.

El o privi cu îndoială, cercetînd-o de aproape: se întinsese în braţele lui, cu ochii închişi, dar pupilele păreau că-i strălucesc chiar şi îndărătul pleoapelor; buzele-i palide erau umede şi între-

deschise într-un zîmbet vag; răsuflarea îi mirosea din plin a vin de Porto; trupul îi era moale şi foarte cald.

– Haide, murmura ea, trage storurile. Toate.

– Nu, Jenny... ai răbdare, Jenny...

Trenul se smuci cînd trecu peste un macaz, se mişcă în sus şi apoi în jos. David se ridică şi trase toate storurile.

– Aşa e minunat, David...

După aceea, se culcă lipită de el; adormi şi sforăi încetişor. David privea drept înaintea lui, cu o expresie curioasă pe faţa încordată. Vagonul mirosea a pipe din care se fumase mult, a vin de Porto şi a fum de la locomotivă; cineva aruncase coji de portocală pe podea. Afară era întuneric beznă. Vîntul vîjîia, şi ploaia biciuia geamurile vagonului. Trenul hîrîia înainte pe şine.

CAPITOLUL XVIII

La începutul lui aprilie, după ce-l meditase aproape trei luni pe Arthur Barras la vila Law, David primi un bileţel din partea lui taică-su. I-l aduse într-o dimineaţă la şcoală Harry Kinch, un băieţel din mahalaua Teraselor, fratele micuţei Alice, care murise cu aproape şapte ani înainte. Bileţelul, scris stîngaci cu un creion chimic pe partea dinăuntru a unui plic vechi, glăsuia astfel: „Dragă David, nu vrei să vii sîmbătă să pescuim păstrăvi pe Wansbeck cu drag tatăl tău".

David era profund mişcat. Taică-su mai dorea încă să meargă cu el la pescuit, ca în vremurile de demult, cînd el era doar un băieţel şi îl lua pe Wansbeck în sus! Gîndul acesta îl încîntă. De zece zile, Robert nu mai intrase în mină, din pricina unui acces de pleurită tuberculoasă. El căuta să ia lucrurile uşor, spunînd că are doar o „inflamaţie", dar acum se simţea mai bine şi se sculase din pat. Sîmbătă era ultima lui zi liberă şi voia s-o petreacă împreună cu David. Invitaţia venea pentru băiat ca oferta unui tratat de pace, izvorîtă direct din inima lui taică-su.

Stînd în picioare în faţa catedrei din clasa plină de zumzet, David trecu repede în revistă evenimentele ultimelor luni. Se dusese la vila Law, în ciuda propriei sale dorinţe, poate din cauză că-l pisa Jenny şi fără doar şi poate pentru că avea nevoie de un ban în plus. Dar asta îl tulburase foarte mult pe taică-su. Şi, în-

tr-adevăr, nu putea scăpa de sentimentul ciudat că e un lucru nefiresc ca tocmai el, care îi considera pe cei din familia Barras cu totul opuşi ființei şi vieții lui, să fie în relații atît de strînse cu ei. De pildă mătuşa Carrie, aşa de curioasă şi îngrijorată în privința lui la început, înclinată să se uite la el ca la cei care intrau în casă cu ciubotele pline de noroi sau ca la socoteala măcelarului Ramage cînd i se părea că vrea s-o tragă pe sfoară cu vreo bucată de muşchi. Ochii ei miopi trădaseră multă vreme această neîncredere îngrijorată.

Cu timpul însă, expresia aceasta dispăruse din ochii mătuşii Carrie. În cele din urmă începuse să-l „simpatizeze" pe David, şi pe la ora nouă, cam atunci cînd îşi termina lecția cu Arthur îi trimitea în sala de studiu un pahar de lapte dulce şi cîțiva biscuiți.

Dar culmea ciudățeniei era că de la o vreme îşi făcea apariția Hilda, aducîndu-i ea laptele şi biscuiții. Şi totuşi, la început de tot se uitase la el nu ca la cei care intrau în casă cu ciubotele pline de noroi, ci pur şi simplu ca la noroiul de pe tălpile lor. David băgase de seamă aceste lucruri. Înțelese repede că e vorba de un simptom al conflictului interior prin care trecea Hilda. Îl interesa fata asta. Avea douăzeci şi patru de ani; maniera ei ostilă şi înfățişarea întunecată, lipsită de orice farmec, se accentuaseră şi mai profund. David se gîndea că Hilda nu semăna totuşi cu cea mai mare parte dintre femeile lipsite de farmec. Acestea, în marea lor majoritate, continuau să se amăgească singure, îmbrăcîndu-se cît mai bine, punîndu-se pe cît posibil în valoare, meditînd îndelung înaintea oglinzii: „Albastrul ăsta mă avantajează într-adevăr", sau „Am un profil destul de reuşit", sau „Ce zici ce frumos e părul meu dacă e pieptănat cu cărare la mijloc?" Şi se tot legănau cu iluzii pînă pe patul de moarte. Hilda însă luase de la bun început hotărîrea că trebuie să se considere o femeie urîtă, şi adoptînd maniera aceea ostilă făcea tot ce putea să nu-şi dezmintă urîțenia. În afară de asta, David vedea că Hilda trăieşte într-un permanent conflict cu ea însăşi: probabil se ciocneau în ea forța tatălui ei şi slăbiciunea maică-sii. Hilda îi făcea mereu impresia că e îmbinarea nedorită a acestor două elemente, care nu se simțeau deloc atrase unul de altul; părea că ea însăşi ar fi venit pe lume nedorită, că s-ar fi luptat împotriva ei însăşi în germene şi că ar fi apărut pe lume într-un tîrziu, ca un simbol al discordanței.

Hilda era nefericită. Îşi dezvăluia treptat firea, fără să-şi dea seama că o face. Murea de dorul lui Grace, care era acum la şcoală

în localitatea Harrogate. Cu toate că remarcele ei obişnuite sunau cam aşa: „Parcă ce-o să poată ăia s-o învețe pe gaița asta mică?“, sau „Nici acum n-a învățat ortografia!“ (cînd citea vreo scrisoare de-a soră-sii), David vedea bine că Hilda se prăpădeşte de dorul fetei. Era o feministă de un soi ciudat, combativă, dar numai în sinea ei. La doisprezece martie, ziarele erau pline de relatări despre o campanie de distrugeri organizată de mişcarea sufragetelor în cartierul select al Londrei. Se spărseseră ferestre pe toate străzile principale, şi cîteva sute de femei, printre care şi doamna Sylvia Pankhurst, fuseseră arestate. Hilda jubila. În seara aceea, pierzîndu-şi complet stăpînirea de sine, începuse o discuție grandioasă. Spuse că ar vrea să participe şi ea la mişcare, să realizeze ceva, să se arunce în vîrtejul unei vieți active, să trudească nebuneşte pentru a alina suferințele asupririi îngrozitoare la care erau supuse femeile. Ochii ei scăpărară de mînie cînd dădu ca exemplu situația armencelor sau traficul de carne vie. Era de-a dreptul impresionantă cu aerul ei de dispreț. Bărbații? Bineînțeles că nu putea să-i sufere! Şi asta era încă puțin spus. Îi ura din tot sufletul. Se lansă în discuții aprinse, cită pasaje întregi din *Nora* de Ibsen, pe care o ştia literalmente pe dinafară. David recunoscu şi aici un simptom al conflictului ei interior, al urîțeniei ei, al psihozei ei.

Cu toate că nu mărturisea niciodată acest lucru, era evident că aversiunea Hildei pentru bărbați se trăgea de la persoana lui taică-su. El era BĂRBATUL, simbolul falic, tatăl ei. Calmul cu care el îi reteza împlinirea oricăror dorințe o făcea să fie şi mai aspru introvertită, îi amplifica şi-i adîncea refulările. Hilda voia să scape de vila Law şi de oraşul Sleescale, voia să-şi cîştige singură existența, oricum, oriunde, numai să se afle printre reprezentantele sexului ei. Voia să facă cu adevărat ceva. Dar toate dorințele ei aprinse se izbeau ca de un zid de aerul calm, detaşat, al lui taică-su. Barras rîdea de ea, şi cu un simplu cuvînt, aruncat într-o doară, o făcea să se simtă caraghioasă. Hilda jura că o să scape de acasă, că o să lupte. Şi totuşi, rămînea acolo, şi lupta se dădea numai şi numai în sufletul ei. Hilda aştepta... aştepta... dar ce anume?

Prin prisma Hildei, David intercepta un aspect al lui Barras. Celălalt, bineînțeles, îl vedea prin prisma lui Arthur. Acasă la Barras, David nu venea niciodată în contact cu acesta. Stăpînul rămînea o persoană greu accesibilă, îndepărtată. Dar Arthur vorbea o mulțime despre taică-su şi de fapt nimic nu-l încînta mai mult

decît să vorbească despre el. După ce terminau ecuațiile de gradul doi, era imposibil ca Arthur să nu-i dea drumul... Orice pretext era bun ca să-l pornească. Dar în timp ce lucrurile dezvăluite de Hilda purtau pecetea urii, cele dezvăluite de Arthur erau vorbe rostite în extaz.

David se atașă foarte mult de Arthur – măcar că, îndărătul acestui sentiment stăruia același simțămînt de milă care-l cuprinsese în ziua aceea, în curtea minei, cînd îl văzuse pentru prima dată pe Arthur, cocoțat pe capra docarului. Arthur era atît de serios, de o seriozitate patetică! Dar pe de altă parte, era atît de slab! Șovăia la fiecare pas, niciodată nu se putea hotărî de la început, nici într-o chestiune cît de neînsemnată – de pildă dacă să folosească un creion tare sau mai puțin tare: H, sau HB. O hotărîre luată repede îi făcea la fel de multă plăcere ca și amabilitatea oamenilor. Punea la inimă totul, absolut totul, era de o sensibilitate de-a dreptul ieșită din comun. Adeseori David încerca prudent, cu o glumă, să-l facă pe Arthur mai puțin timid. Trudă zadarnică: Arthur era totalmente lipsit de simțul umorului.

David ajunse s-o cunoască și pe mama lui Arthur. Într-o seară, mătușa Carrie îi aduse în sala de studiu paharul de lapte fierbinte, cu aerul că-i acordă o favoare și mai mare decît de obicei. Îi spuse, plină de demnitate:

– Sora mea, doamna Barras, ar dori să-ți vorbească.

Zăcînd între perne, Harriet își exprimă dorința să afle cum merge Arthur, bineînțeles doar „părerea" lui David despre Arthur. Fiul ei îi dădea foarte multă bătaie de cap, răspundere și neliniște, „chiar foarte mare răspundere", îi spuse ea, rugîndu-l să nu se supere și să-i dea sticla de colonie de pe noptieră. Era chiar acolo, lîngă cotul lui, dacă nu se supără. Colonia îi mai alina durerile de cap, cînd Caroline era prea ocupată și n-avea timp să-i perie părul. Da, continuă doamna Barras, ar fi o teribilă dezamăgire pentru tatăl lui Arthur dacă băiatul n-ar face mare lucru în viață. Poate n-ar fi rău dacă el, David, ar încerca în felul lui, întrucît Caroline îl lăudase așa de mult, să exercite o oarecare influență asupra lui Arthur pentru a-i schimba caracterul în bine, pregătindu-l pentru viață. Și apoi, pe nerăsuflate, Harriet Barras îl întrebă dacă el crede în vindecarea prin sugestie. În ultima vreme simțise că ar putea să încerce și această metodă. Singura dificultate era că în materie de sugestie, pentru ca metoda să aibă efect, trebuia ca patul să fie îndreptat cu fața la nord; or, în camera ei era destul de

greu de realizat lucrul ăsta, dată fiind pe de o parte aşezarea ferestrei şi pe de altă parte a sobei cu gaze. Pentru că, evident, ea nu putea să renunțe la soba cu gaze. Imposibil! Şi, îi explică ea mai departe, de vreme ce el, David, ştie matematică, nu crede în mod sincer că vindecarea prin sugestie ar putea fi tot atît de eficace dacă patul era aşezat cu fața spre nord-vest? Lucru realizabil în fond, cu oarecare eforturi, dacă ar fi mutat scrinul în partea cealaltă.

Jenny era încîntată că David făcuse o impresie atît de bună la vila Law, încîntată că „s-a împrietenit cu familia Barras". Jenny era atît de doritoare de societate, şi mai ales de societate bună, încît îi făcea plăcere să se simtă în mijlocul ei fie chiar şi printr-un intermediar. Cînd David se întorcea seara acasă, îl ruga insistent să-i povestească în tot amănuntul cum s-au petrecut lucrurile: Chiar aşa a spus? Şi chiar au servit biscuiți trecînd tăvița de la unul la altul? Sau au lăsat butoiaşul pe tăviță? Faptul că Hilda manifesta interes pentru David nu o neliniştea cîtuşi de puțin. Jenny nu era deloc geloasă, ar fi fost în stare să „pună mîna-n foc" pentru David, şi, oricum, Hilda era o ciumă ca înfățişare.

Pe David îl amuza reacția variată a lui Jenny față de evenimentele din casa Barras. Adesea, născocea nişte complicații din cale-afară de alambicate, doar aşa, ca s-o ia peste picior. Numai că pe Jenny n-o puteai trage uşor pe sfoară. După cum spunea şi ea, avea capul bine înfipt între umeri, Jenny era Jenny, şi cu asta punct!

În decursul timpului, David începuse s-o cunoască pe Jenny. Adesea îl mira şi pe el faptul că abia acum ajungea să-şi descifreze propria nevastă, dar la urma urmei nu era chiar aşa un lucru de mirare dacă-şi amintea că, fără doar şi poate, înainte de căsătorie fusese departe de a o cunoaşte. Pe atunci, Jenny nu era altceva decît proiecția propriei lui iubiri, o floare, o dulceață, însăşi adierea primăverii.

Acum începea s-o cunoască pe adevărata Jenny, pe Jenny care dorea „societate", toalete, distracții, căreia îi plăcea „să umble prin lume" şi chiar să bea un pahar de Porto, care punea patimă în toate şi totuşi era foarte uşor şocată de cutare sau cutare lucru, care suporta zîmbind marile neplăceri şi în schimb plîngea, pentru altele mărunte, care pe neaşteptate cerea imperios dragoste, înțelegere şi „mîngîiere", care avea obiceiul de a te contrazice de la obraz fără nici un argument sau justificare, Jenny care îmbina în aceeaşi clipă, cu multă drăgălăşenie, logica şi lipsa totală de rațiune.

O iubea însă, şi ştia bine că o s-o iubească întotdeauna. Numai că începuseră să se certe foarte des şi foarte violent. Şi Jenny era încăpăţînată, şi el. Pe urmă existau anumite lucruri în care era imposibil să facă pe voia lui Jenny. Nu-i plăcea s-o vadă bînd vin. În seara în care îşi comandase singură un al doilea pahar de Porto la localul lui Percy, el îşi dăduse seama că lui Jenny îi place prea mult această băutură. Nu-i dădea voie să ţină vin de Porto în casă. Drept care, s-au certat în privinţa băuturii: „Ţie-ţi place să strici plăcerea oamenilor... ar trebui să intri în Armata Salvării. Nu pot să te sufăr. N-am ochi să te văd..." Apoi urma criza de plîns, marea împăcare şi dragostea. „Vai, David, te iubesc aşa de mult, zău te iubesc..."

Se certau şi din pricina examenului pe care trebuia să-l dea David. Jenny voia să-l vadă licenţiat în litere. Bineînţeles că voia. Ţinea morţiş ca el să-şi ia examenul. Voia neapărat să-i dea peste nas lui Strother şi încă la vreo cîţiva. Dar de pe altă parte nu voia în ruptul capului să-i lase răgaz să studieze. Întotdeauna era ceva de făcut seara, sau dacă se întîmpla cumva să rămînă singuri, atunci era imposibil ca Jenny să nu-i spună patetic: „Hai, David dragă, ia-mă şi pe mine pe genunchi, că de-un veac nu m-ai mai mîngîiat". Sau se-ntîmpla să se taie la deget cînd curăţa cartofi – şi sîngera cumplit şi-l întreba cînd crede că or să aibă şi ei o servitoare. Şi cu nici un preţ n-ar fi admis să-i lege rana altcineva decît el.

În asemenea momente, licenţa în litere trecea pe planul al şaptelea. David o amînase cu o jumătate de an, iar acum, ţinînd seama şi de timpul pierdut cu meditaţiile suplimentare de la vila Law, se părea că va mai trebui să adauge încă o jumătate de an. Din disperare, îşi luă obiceiul de a străbate cu bicicleta cei douăzeci de kilometri pînă la Wallington, satul în care locuia acum Carmichael. Acolo, în casa acestuia, din curtea şcolii, găsea şi liniştea necesară, şi un sfat înţelept: ce merita să continue şi ce era preferabil să lase la o parte. Deşi un om cu speranţele zdrobite, Carmichael era foarte de treabă şi se purta admirabil cu el. De multe ori rămînea la Carmichael sîmbăta şi duminica.

Şi în sfîrşit, se mai certa cu Jenny şi din pricina familiilor lor; pe David îl chinuia nespus înstrăinarea de familia lui, ca urmare a căsătoriei. Bineînţeles, din cînd în cînd mai avea loc vreun schimb de vizite între uliţa Inkerman din mahalaua Teraselor şi casa lor din fundătura Lamb. Dar nu era nici pe departe ceea ce ar fi dorit David. Jenny era ţeapănă, Martha glacială, Robert tăcut, iar Sammy

şi Hugh stînjeniţi. Era ciudat că lui David îi venea s-o ia la palme pe Jenny cînd o vedea dîndu-şi aere nobile şi protectoare faţă de familia lui, dar în clipa cînd plecau neamurile, simţea că moare după nevastă-sa. Îşi dădea bine seama că pentru Martha şi Robert căsătoria lui a fost o lovitură. Fireşte, Martha a primit lovitura cu un aer de răzbunare triumfătoare; Jenny nu era cîtuşi de puţin o mireasă potrivită, iar ea, Martha, a ştiut dintotdeauna că din plecarea lui David de la mină n-o să iasă nimic bun. Acest mariaj prostesc şi prematur dovedea pe deplin cîtă dreptate avusese.

Robert adopta însă o altă atitudine: se retrăgea într-o tăcere de nepătruns. Cu Jenny se purta întotdeauna frumos, ba chiar se dădea peste cap să fie amabil, dar cu toate strădaniile de a avea un aer încurajator, atitudinea lui, în ansamblu, îi trăda tristeţea. El avusese ambiţii mari în privinţa lui David, clădise un întreg edificiu de planuri privitoare la ceea ce avea să realizeze băiatul, şi din acest punct de vedere se putea spune că-şi legase întreaga viaţă de viitorul lui David. Şi cînd colo, la vîrsta de douăzeci şi unu de ani, David luase de nevastă o gîsculiţă de vînzătoare de prăvălie. În adîncul inimii lui, aşa vedea Robert situaţia.

David era conştient de tristeţea lui taică-su şi îl durea cumplit. Adeseori zăcea noaptea cu ochii deschişi, gîndindu-se la toate astea. Lui taică-su nu-i plăcea cîtuşi de puţin căsătoria lui. Lui taică-su nu-i plăcea cîtuşi de puţin că i-a cerut lui Barras să-i facă rost de slujbă. Lui taică-su nu-i plăcea cîtuşi de puţin că se duce la vila Law ca să-i dea lecţii lui Arthur Barras. Şi totuşi, iată că taică-su îi scrisese şi-l poftise să meargă cu el pe Wansbeck la pescuit.

Tresărind, David îşi veni în fire. Cu un uşor sentiment de vinovăţie, le ceru elevilor zgomotoşi să facă linişte. Îi scrise repede o scrisorică de răspuns lui taică-su, ca să i-o trimită prin Harry Kinch. Şi apoi porni cu nădejde la treburile zilei.

Toată săptămîna aceea aşteptă nerăbdător să vină ziua de sîmbătă. După cum ziceau oamenii de prin împrejurimi, „avea mînă bună la pescuit“, numai că în ultima vreme avusese prea rar prilejul să şi-o încerce. Primăvara plutea în văzduh; ştia bine că valea rîului trebuie să fie foarte frumoasă acum; deodată, îl cuprinse din tot sufletul dorinţa de a se duce acolo.

Veni în sfîrşit şi sîmbăta, o zi bună pentru pescuit, călduroasă, cu crîmpeie de soare care răzbeau cînd şi cînd printre nori şi o adiere blîndă dinspre apus. Se sculă devreme, îi servi lui Jenny o

ceaşcă de ceai, îşi unse nişte tartine cu marmeladă; apoi inspectă undița mică, pe care i-o dăduse taică-su cînd împlinise vîrsta de zece ani – îşi aducea aminte şi acum de drumul pînă la magazinul Marriot din West Street, cînd o cumpărase. Spintecă aerul cu undița, care era la fel de mlădioasă şi bună ca şi altădată. Fluierînd încetişor, îşi puse bocancii. Cînd ieşi din casă, o lăsă pe Jenny încă în pat.

Urcă în mahalaua Teraselor, pe ulița Inkerman, cu un sentiment ciudat pe care i-l stîrnea dimineața blîndă de primăvară. Intră în casa familiei. Sammy şi Hugh erau la lucru în mină, dar mama lor stătea în picioare lîngă masă şi lega cu o sfoară subțire pachetul de hîrtie cerată cu merinde pentru Robert. Martha păstra sfoara şi hîrtia cerată de parcă ar fi fost lingouri de aur. Cînd dădu cu ochii de băiat, cu toate că îi răspunse la salut înclinînd din cap, strînse cam amenințător din buze. David văzu imediat că maică-sa tot nu l-a iertat.

– Arăți cam prost, îi declară Martha străpungîndu-l cu ochii ei aspri şi reci.

– Dar mă simt foarte bine, mamă.

De fapt mințea; de vreo cîteva luni încoace se simțea cam slăbit.

– Eşti alb ca varul la față.

– N-am ce-i face. Dar îți spun că mă simt bine, îi repetă el tăios.

– Eu cred că te simțeai mai bine cînd locuiai în casa asta şi munceai în mină ca un om cumsecade.

David simți că se enervează, dar schimbă vorba.

– Unde-i tata?

A ieşit să ia momeală. Se întoarce îndată. Eşti chiar aşa grăbit, că nu poți să stai jos cinci minute şi să schimbi două vorbe cu maică-ta?

David se aşeză şi o privi cum strînge cu grijă ultimul nod. Făcea numai fundulițe, pentru că Martha totdeauna aştepta să i se aducă sfoara înapoi. Nu îmbătrînise cine ştie ce; trupul ei mare şi voinic era încă foarte sprinten, mişcările – sigure, ochii, adînciți în fundul capului, erau la fel de ageri şi stăpînitori ca întotdeauna, fața, deşi cam slabă, părea totuşi la fel de sănătoasă şi viguroasă ca altădată. Se întoarse spre el.

– Unde ți-e mîncarea pentru prînz?

– În buzunar.

– Ia arată-mi-o şi mie!

David se prefăcu că n-aude.
Martha întinse mîna şi repetă:
– Arată-mi!
– Nu vreau să-ți arăt, mamă. Am mîncarea în buzunar. E mîncarea mea şi am s-o mănînc, şi cu asta basta!
Martha continuă cu aceeaşi expresie încordată şi cum nu se poate mai aspră să țină mîna întinsă.
– Vasăzică acum refuzi pe față să mă asculți... după ce că fără ştirea mea ți-ai făcut de cap.
– Dă-o naibii, mamă, că nu e vorba de neascultare. Pur şi simplu...
Furios, scoase punga de hîrtie din buzunar.
Martha o primi cu răceală, o deschise cu aceeaşi răceală şi scoase la vedere cele trei felii de pîine rece, pe care şi le unsese singur cu marmeladă. Figura ei nu se schimbă cu nimic. Martha nu-şi exprimă cîtuşi de puțin disprețul, ci puse punga la o parte.
– Am s-o întrebuințez la budincă, îi spuse ea, şi-i dădu în schimb pachetul voluminos pe care tocmai îl legase, remarcînd fără nici un alt comentariu: Aicea aveți destul pentru amîndoi...
Atitudinea ei era nedreaptă, şi totuşi, pe de altă parte era şi dreaptă. Şi tocmai dreptatea îl izbi în plin pe David, ca un pumn în față. Îi vorbi cu multă aprindere:
– Mamă, tare aş vrea să fii mai îngăduitoare cu Jenny! De la început ai avut un ghimpe împotriva ei. Nu e drept. Voi două nu încercați să lămuriți lucrurile între voi. În ultimele trei luni n-ai venit mai niciodată s-o vezi.
– Dar ea ține oare să-i fac vizite, David?
– Dar tu, mamă, n-o încurajezi să țină la acest lucru. Ar trebui să te porți mai drăguț cu ea. Se simte singură în oraşul ăsta. Ar trebui s-o îndemni, s-o înveseleşti.
Mai împietrită ca oricînd, Martha rîse disprețuitor.
– Vasăzică, aşa, are nevoie s-o înveselească cineva?
Făcu o pauză. Creştea în ea un val de mînie, care pînă la urmă o sugrumă. Nimic nu trăda acest lucru în înfățişarea ei, dar intensitatea mîniei o făcu să treacă inconştient la accentul dialectal pe care-l avusese în tinerețe.
– Iaca-na, se simte singură! Da' la ce s-o fi simțind aşa singură, dacă tot are bărbat şi casă de-ngrijit? Pasămite eu una nu mă simt singură. Iaca, eu nici n-am timp de aşa ceva. Şi cînd colo, ea toată ziua se fîțîie de colo pînă colo şi maimuțăreşte lumea bine. Să ştii

că în felul ăsta n-o să ajungă să se împrietenească cu nimeni, n-o să aibă parte de nici un prieten adevărat. Şi să fiu în locul tău, i-aş spune să nu mai comande atîtea sticle de Porto la Murchison.

– Mamă! sări în sus David, înroşindu-se deodată ca para focului. Cum poţi să spui una ca asta?...

Tocmai cînd se înfruntau astfel, el arzînd, iar ea glacială şi palidă, pe uşa deschisă intră Robert, care înţelese dintr-o privire cum stau lucrurile.

– Ei, Davey, eu sînt gata, spuse el cu blîndeţe. Acuma s-o luăm din loc, că pe maică-ta o s-o vezi şi cînd ne-om întoarce.

David oftă din rărunchi, îşi plecă ochii în jos, ca să nu se vadă cît de rănit era în suflet.

– Bine, tată.

Ieşiră împreună.

Coborînd pe Cowpen Street, Robert se arătă mult mai vorbăreţ. Susţinu o adevărată conversaţie despre pescuit. Făcuse rost de nişte momeală frumoasă – nişte larve de la cuptorul de oase de pe Spit, spunea el, şi cîteva rîme de toată frumuseţea de la Middlerig. Şi vîntul bătea tocmai din direcţia potrivită, ar trebui să facă o ispravă bună. Aranjase să-i ia Teasdale cu camionul lui cu cai. Vizitiul lui, care mîna de obicei, era bolnav, aşa că băiatul, Dan Teasdale, nelucrînd în schimbul de dimineaţă, se oferise să-l ajute el pe taică-su, distribuind pîinea pe la consumatori. Avea să-i ducă şi pe ei pînă la ferma Avory... la cîţiva kilometri de Morpeth. Era foarte drăguţ din partea lui... Drăguţ băiat era Dan Teasdale!

David ascultă, se străduia să asculte, de fapt îşi dădea perfect de bine seama de ceea ce se ascunde îndărătul şuvoiului de vorbe ale lui Robert. Rămase o clipă la o parte, cînd taică-su se opri să vorbească cu Dan, în faţa brutăriei. Ceea ce-l durea cumplit nu era atît că maică-sa îi spusese cele ce-i spusese; era mai degrabă măruntul grăunte de adevăr din vorbele ei care-l rodea şi-l rîcîia, şi nu-i da pace.

Camionul era pregătit, Dan Teasdale se căţără pe capră. Îl urmă Robert, punînd piciorul mai întîi pe butucul roţii, ornat cu alamă. Se urcă încetişor, cu greu. În sfîrşit, se urcă şi David. Se înghesuiră ca să-i facă loc, capra nefiind prea mare. Porniră.

De îndată ce trecură de bariera oraşului, Dan începu să sporovăiască pe obişnuitul său ton prietenos. Zicea că o să-i ducă întîi pe ei pînă la Avory şi o să distribuie clienţilor pîinea la înapoiere. Pe urmă le spuse cu un aer vesel că nu i-ar fi părut deloc rău să-i fi putut însoţi şi el la pescuit. Îi plăcea foarte mult

să dea cu undița, dar nu prea avea cînd. De fapt, era foarte bucuros de orice prilej de a se afla în mijlocul naturii şi-i plăcea viața la țară; visul lui fusese să aibă o fermă, să muncească în aer liber, nu în măruntaiele murdare ale vechii mine. Dar parcă cine nu ştie cum se întîmplă în viață?... Şi aici Dan rîse, oarecum ruşinat că şi-a deschis astfel baierele inimii.

Merseră mai departe, depărtîndu-se de terenurile mohorîte, a căror netezire era întreruptă mereu de colțoasele coşuri şi clădiri de la gura minelor. Intrară într-un ținut care arăta ca o lume nouă, înveşmîntată în frunzulițele proaspăt răsărite şi firele verzi de iarbă fragedă. Ai fi zis că Dumnezeu tocmai făurise acum acest colțişor de rai şi-l coborîse cu hîrzobul din cer peste noapte, iar oamenii n-au dat încă de el, ca să-l murdărească. Erau cîmpuri minunate, smălțuite de flori galbene de păpădie, mii de flori galbene, deosebit de frumoase.

Pînă şi David se mai veseli la vederea acestor cîmpuri şi a zglobiilor păpădii. Deodată, se trezi strigîndu-i lui Dan:

– O minune!

Dan încuviință din cap, spunînd:

– Da, o minune. Şi fac laptele vacilor foarte bun.

O tăcere de un minut, după care Dan furişă o privire către David.

– Cum te împaci cu vizitele la vila Law?

– Aşa şi-aşa, Dan. Aşa şi-aşa.

Din cine ştie ce pricină, pe care David n-o putu ghici, pe fața lui Dan, proaspătă, viu colorată, se ivi o expresie uşor ruşinată. Rîse scurt şi-şi opri ochii albaştri, senini, asupra lui David.

– Îi cunoşti pe toți, eh? Sigur că ai avut timp să-i cunoşti pe toți. O ştii şi pe Grace, nu?

Cînd ajunse să pomenească de Grace, Dan fu vizibil cuprins de un fel de reverență. Înghiți de parcă ar fi mîncat anafură. David însă nu observă. Clătină din cap.

– Pe Grace n-am văzut-o. Parcă e plecată, nu? La Harrogate, sau aşa ceva.

– Da, încuviință Dan uitîndu-se țintă la urechile calului, care împungeau aerul. E la Harrogate.

Pauză; pauză apăsătoare; apoi un oftat al lui Dan Teasdale.

– Vai, ce fată drăguță e Grace!

Oftă iar, sincer, din toată inima. Oftatul acela concentra tot dorul, dorul deznădăjduit care zăcea ascuns de aproape opt ani în inima lui.

Între timp se apropiau de ferma lui Avory, şi Dan opri căruţa în capul drumului. Robert şi David coborîră. Îi mulţumiră lui Dan şi porniră peste cîmp spre rîu.

Ajunseră şi acolo. Apa era mare şi avea o culoare frumoasă. Fără să se uite la fiul său, Robert spuse:

– Eu mă duc dincolo de pod, Davey; tu începe de aici... ăsta e locul cel mai bun. Urcă spre mine, şi cînd ne întîlnim, mîncăm prînzul.

Cu un semn din cap, Robert porni pe rîu în sus.

David îşi pregăti alene undiţa; cu gîndul aiurea, potrivi sfoara; apoi îşi alese nada: o muscă verde, una de culoare închisă şi una albastră.

Încercînd să vadă cum mai aruncă undiţa, simţi un fior de plăcere prin tot trupul: toate erau iarăşi ca altădată. Se apropie de marginea apei şi îşi găsi o poziţie bună, unde să poată sta în echilibru pe un bolovan uscat, care radia căldura soarelui. Aproape fără zgomot, în mijlocul curentului se ridică un păstrăv. Şi totuşi, David percepu plescăitul apei, îl simţi pînă-n măduva oaselor. Avu asupra lui acelaşi efect pe care-l are destuparea unei sticle asupra unui beţiv care n-a mai pus strop de vin în gură de ani de zile. Începu să pescuiască.

Îşi aruncă undiţa în susul malului, ba ici, ba colo, alegînd locurile care i se păreau mai potrivite. Dindărătul norilor se ivi soarele, scăldîndu-l într-o strălucire caldă. Se lăsă furat de clipocitul apei, eternul, odihnitorul clipocit al apei.

Prinse cinci peşti, cel mai mare cam de jumătate de kilogram. Şi totuşi, cînd îl ajunse pe taică-su la pod, văzu că nu se poate măsura cu el. Robert înşirase pe iarbă doisprezece păstrăvi, şi acuma stătea rezemat într-un cot, fumînd. De fapt se declarase mulţumit încă de acum un ceas, de cînd îşi rotunjise duzina.

Era ora trei, şi lui David i se făcuse foame. Mîncară împreună prînzul: sandvişuri cu slănină crudă, ouă tari, o felie groasă de plăcintă cu carne de viţel şi un chec cu gem de zmeură, specialitatea Marthei. Aveau chiar şi o sticlă de lapte, pe care Robert o pusese la rece, într-un loc cu apa mai puţin adîncă.

Spre deosebire de majoritatea bolnavilor cronici de tuberculoză, Robert, în general, nu prea avea poftă de mîncare. Nici astăzi nu mîncă cine ştie ce, cu toate că merindele erau destul de ispititoare. Curînd, îşi reluă pipa.

David observă. Îl studie o vreme pe taică-su îngrijorat, părîndu-i-se că s-a mai împuţinat la trup... că s-a chircit oarecum. Şi

cînd te gîndeşti că alţi bolnavi de tuberculoză plecau în Elveţia, în Florida sau Arizona! Se refăceau prin sanatorii luxoase şi scumpe; îi ciocăneau doctori scumpi şi scuipau în ploşti scumpe, cu dopuri de cauciuc. În schimb Robert se ducea doar în mină, nu-l ciocănea nici un doctor, iar de scuipat scuipa în pătrăţele de jurnal. David simţi cum îi inundă sufletul simţămîntul de altădată.

– Dar n-ai mîncat nimic, tată. Nu te îngrijeşti deloc.

– N-am nici pe dracu', răspunse Robert cu toată sinceritatea. Avea optimismul caracteristic bolii lui. De obicei ofticoşii sînt convinşi că se vor vindeca. Dar la Robert nu era numai asta; el era bolnav de atîta vreme, încît se deprinsese cu toate; tusea, sudorile, sputa, toate făceau parte integrantă din el; nu le privea cu ostilitate. De fapt nici nu se gîndea la ele şi nici la boală decît atunci cînd visa să se facă bine. Acum îi zîmbi lui David şi-l ciocăni în piept cu pipa.

– Nu te necăji. Nu din pricina bolii am să mor eu, nu, nu.

David îşi aprinse şi el pipa. Stătură amîndoi tolăniţi, fumînd, privind cerul şi norii albi care se fugăreau pe boltă. Văzduhul mirosea a iarbă, a ciuboţica-cucului, a fum de tutun şi a larve, pentru că mai rămăseseră cîteva în săculeţul cu momeală al lui Robert. Mirosea bine. De jur-împrejurul lor erau pajişti, lanuri, copacii din luncă. Nu se zărea nici o casă. Era vremea cînd fătau oile, aşa că peste tot răsuna behăitul calm şi reconfortant al mioarelor şi al mieilor. Totul era tihnit şi odihnitor; nici o mişcare, decît zburdălnicia nouraşilor albi şi a mieluşeilor albi care se împingeau în ugerele mamelor lor, aplecate cuminţi asupra ierbii, cu picioarele de dinapoi larg desfăcute şi bine proptite. Mieluşeii albi se împingeau mereu, tăgeau de ugere şi iar se împingeau, dar n-aveau răbdare să sugă pe-ndelete. Iar plecau, iar zburdau şi iar le venea chef să se împingă în pîntecele oilor, cu mai multă putere.

Robert se întreba dacă David e fericit... Asta îl frămînta. Nu era deloc sigur de răspuns. Poate că gusta o fericire aşa, de suprafaţă, dar în inima lui nu părea să fie cu adevărat mulţumit. Însă n-avea curajul să-l întrebe, nu-i venea să-şi pună mîinile-n şold, ca Martha, şi să se înfigă drept în inima relaţiilor dintre David şi Jenny. Simţea primăvara din aer şi gîndea: o floare, un tril de pasăre, şi gata, s-a făcut; îşi spuse mai departe că numai cucului ar trebui să i se îngăduie să cînte primăvara, nu şi altor păsări. Dacă David s-ar fi culcat cu ea pur şi simplu – că doar Jenny părea tocmai genul de fată care se pretează la aşa ceva –,

băiatul n-ar fi stat acum aici, cu fața asta încordată și chinuită. Dar ce să faci, era prea tînăr ca să-i poți cere să știe lucrurile astea. Pentru el a fost necesar ca totul să fie îmbrăcat în veșminte de nuntă. Și acum trudea pe rupte la școala primară, îl medita pe băiatul lui Barras ca să cîștige un ban, iar licența în litere și toate planurile glorioase despre care discutaseră pe larg altădată erau lăsate la o parte, poate chiar date cu totul uitării. Nădăjduia din tot sufletul ca David să se smulgă curînd din această situație și s-o pornească drept înainte, să ajungă cineva, să facă treabă serioasă; avea în el destule calități pentru asta. Nădăjduia din tot sufletul să-l vadă pe David ajungînd departe. Și cu acest gînd, Robert lăsă lucrurile baltă, pentru că mai erau și alte chestiuni care-l rodeau.

Într-un tîrziu, David se trezi la realitate.

– Dar ce ești așa tăcut, tată? Bănuiesc că te bate vreun gînd.

– Mde, știu și eu, Davey? E tare bine aici! Făcu o pauză. Mult mai bine decît în adîncul minei, la Băltoacă.

Deodată, David se dumeri; îi spuse grăind rar:

– Vasăzică acolo muncești acum?

– Da. Am ajuns pînă la urmă în sectorul Băltoaca. Sînt trei luni de cînd ne-am apucat să exploatăm filonul Dig.

– Serios?

– Da.

– E multă apărie?

– Oho, și încă cum! răspunse Robert pîcîind domol din lulea. În abatajul meu apa îți ajunge aproape pînă la urechi. De aceea m-am îmbolnăvit săptămîna trecută.

Tonul placid pe care vorbea taică-su îl întristă deodată pe David.

– Și tu, tată, care te-ai luptat atîta ca să nu vă bage la muncă în Băltoacă!

– O fi. Dar nu ne-au pus ei unghia-n gît? Probabil că ne-ar fi împins încă de atunci să muncim acolo, dacă Barras n-ar fi pierdut contractul. Mă rog, acum a obținut un alt contract, așa că iată-ne din nou acolo, exact de unde am pornit. Măi băiete, viața e ca o roată, și dacă ai răbdare să vezi cum se petrec lucrurile, se-nvîrtește pîn' te-aduce iar de unde ai plecat:

Urmă un scurt răstimp de tăcere, după care Robert continuă:

– Dar crede-mă, așa cum ți-am spus și mai înainte, nu-mi pasă mie de umezeală. Toată viața am trudit în abataje umede, și văd că pe măsură ce îmbătrînesc dau din rău în mai rău. Ce mă

necăjeşte pe mine este apa din mina părăsită. Ştii, David, lucrurile stau aşa – făcu iar o pauză şi îşi aşeză palma de-a latul pe pămînt – să zicem că aici e filonul Dig. Aici e bariera, în pantă, care merge de la nord la sud. De o parte a filonului ai toate abatajele părăsite şi sterilul rămas de la toate puțurile vechi săpate în sectorul Neptun dinspre Snook încoace. Toate orizonturile joase din mina veche sînt pline ochi cu apă, cum e şi normal să fie. Ei bine, băiete, de partea cealaltă a filonului, în partea dinspre apus care va să zică, e Băltoaca, în care lucrăm noi acum. Şi noi ce facem? Noi smulgem cărbune tocmai din filon, adică slăbim bariera, digul care ne desparte de apă.

Începu iar să fumeze.

– Dar eu am auzit întotdeauna, spuse David, că filonul Dig poate să oprească orice, că e o barieră naturală în sine.

– Posibil, totuşi eu nu pot să nu mă gîndesc la ce s-ar întîmpla dacă am exploata cărbunele prea aproape de vechile abataje inundate. Atunci bariera lor naturală s-ar putea dovedi foarte subțire.

Robert vorbea chizbuit, chiar cu un aer puțin meditativ; părea să fi pierdut complet înverşunarea şi amărăciunea de altădată.

– Bine, tată, dar ei trebuie să ştie ce fac. Nu se poate să nu ştie, că doar au planuri, ce naiba, şi pe plan se vede cît de aproape ajungi la abatajele vechi.

Robert clătină din cap.

– N-au nici un fel de planuri ale abatajelor din vechea mină Neptun.

– Trebuie să aibă planuri. Ar trebui să vă duceți la inspector, la Jennings, trebuie să vă duceți.

– Ce rost are? spuse Robert liniştit. Tot nu poate face nici o brînză. El nu poate cere aplicarea unei legi care nu există. Şi nu există nici o lege privitoare la minele părăsite pînă în 1872. Or, vechile abataje de la Neptun au fost abandonate cu mult înainte. Pe atunci nu se cerea să fie păstrate în arhivă planurile galeriilor. Aşa că alea s-au pierdut pur şi simplu. Se poate ca apa să fie la o palmă dincolo de filonul Dig. Robert căscă deodată, de parcă subiectul l-ar fi plictisit, apoi îi zîmbi lui David, adăugînd: Eu unul trag nădejde să fie la un kilometru.

– Bine, tată, dar...

David se opri, speriat de atitudinea lui taică-su. Robert părea istovit şi plictisit, pradă unui soi de fatalism.

Bătrînul înțelese gîndurile lui David şi zîmbi iar.

– Nu, nu, de data asta nu, Davey, n-am să mai fac tot tărăboiul de altădată pentru aşa ceva. Nici unul nu m-a crezut, nici unul dintre băieți. Ultima dată n-au intrat în grevă decît cu speranța de a obține un spor de o jumătate de peni. Eu nu mai îmi bat capul... nu mai vreau să-mi bat capul. Se întrerupse şi se uită la cer. Cred că am să vin aici şi duminica viitoare. Mai bine ai veni şi tu. Ăsta e timpul cel mai potrivit să pescuieşti în Wansbeck.

Robert tuşi. Tusea lui era ca întotdeauna domoală, adîncă.

David îi spuse repede:

– Ar trebui să ieşi mai des la aer, că tare mai tuşeşti!

Robert zîmbi.

– Într-o bună zi am să mă retrag aici. Bătîndu-se cu luleaua în piept, adăugă: Dar tusea asta nu e mare lucru. Sîntem prieteni vechi. Nu din pricina ei am să mor.

David se uită la taică-su cu nelinişte, dar fără să scoată o vorbă. Nervii lui, foarte chinuiți în ultimele zile, nu puteau să suporte situația asta îngrozitoare: tusea lui Robert, veselia lui forțată, apatia cu care îndura atîtea greutăți în Băltoacă... Şi dacă era într-adevăr o primejdie acolo? Lui David i se strînse inima. Luă brusc hotărîrea: „Trebuie neapărat să vorbesc cu Barras în privința Băltoacei. Am să stau de vorbă cu el chiar săptămîna asta“.

CAPITOLUL XIX

În acest timp, Joe o ducea de minune; adeseori îşi zicea în sinea lui: „Straşnică distracție!“ sau „Aşa să-ți tot trăieşti viața, dom'le!“. Îi plăcea la Shiphead, un orăşel prietenos, cu cîrciumi bune, cu două plăcute saloane de biliard, cu un local de dans şi un ring de box, în care se desfăşurau meciuri în fiece sîmbătă seara. Se bucura de schimbarea pe care o făcuse, îi plăceau locuința şi biroul lui – o cameră simplă vizavi de hotelul Fîntîna. Avea acolo telefon, două scaune, un pupitru cu suport pentru picioare, o casă de bani, un calendar al curselor de cai şi pereții tapetați cu tăieturi din ziare şi poze – de la Jack Johnson la Vesta Victoria. Îi plăcea şi costumul lui nou, maro deschis, lanțul de ceas, de curînd cumpărat şi atîrnat între buzunarele de sus de la vestă. Îi plăceau şi unghiile de la mîini – le rotunjea cu briceagul, în timp ce pălăria îi zăcea

împinsă pe ceafă, iar picioarele i se odihneau pe birou. Îi plăcea felul cum mergeau lucrurile cu micuța ce strălucea la casa cinematografului cel nou. Dar mai presus de orice îi plăcea munca lui. Munca lui era foarte uşoară. N-avea nimic de făcut decît să strîngă cupoanele şi banii de la pariurile înregistrate de oameni, să-i anunțe cifrele lui Dick Jobey la Tynecastle şi să păstreze banii pînă sîmbătă seara, cînd Dick venea personal să-i încaseze. Dick îl considerase omul potrivit pentru această slujbă, omul potrivit ca să-i deschidă această nouă filială în orăşelul Shiphead – un băiat de viitor, cu succese în societate, deschis şi inimos, capabil să să împrietenească cu băieții şi să se ferească de poliție, să dirijeze lucrurile cu inteligență şi vioiciune. Dick nu dorise o simplă maşină de calculat. Nu, Doamne fereşte! Şi nici vreun gen de funcționăraş cu mînecuțe, care să mucezească în birou, aşteptînd să-l tragă clienții de mînecă. Dick voia un băiat isteț, un băiat cinstit şi de viitor, cu picioarele pe pămînt ...

Şi se înşelase oare Dick? Joe surîse binevoitor către doamna în maiou de balet de pe celălalt perete care părea să-i pună piedică harapului cu ochii cît cepele. Un băiat isteț, cu picioarele pe pămînt ... Dar el avea oare picioarele pe pămînt? Lui Joe îi veni să se tăvălească de rîs. Lucrurile mergeau prea uşor, era ca şi cum ai fi deschis sertarul şi ar fi curs banii. Totul era doar o fațadă; îl păcăleai pe semenul tău, înainte de a te păcăli el pe tine. Trecu scobitoarea în colțul celălalt al gurii, se scotoci în buzunarul dinăuntru şi scoase un carnețel subțire, cu coperta pestriță. Carnetul îl încînta pe Joe. Printre liniile trase cu roşu în carnet, se putea citi că domnul Joe Gowlan, domiciliat în strada Brown nr. 7 din oraşul Shiphead, are un sold de două sute douăsprezece lire, zece şilingi şi şase peni. Carnetul ăsta dovedea că Joe e un băiat de mare succes.

Zbîrnîi telefonul. Joe ridică receptorul.

– Alo! Da, domnule Carr, da. Cu plăcere. Cursa de două şi jumătate. Zece şilingi pe Slider şi un event la Blackbird în cursa de ora patru. S-a notat, domnule Carr.

Ăsta era Carr, farmacistul din strada Băncii. Şi Joe rumegă în sinea lui: „Ciudat, nu, cîți oameni joacă la curse, de care nici n-ai crede că-i interesează asemenea lucruri". Judecîndu-l pe Carr după înfățişare, ai fi zis că nu se gîndeşte decît la purgative şi biberoane. Se ducea în fiecare duminică la biserică, cu nevastă-sa, şi regulat, de două ori pe săptămână, ponta zece şilingi la curse. Mai şi cîştiga din cînd în cînd. A cîştigat şi lotul ăl mare. Cu timpul îi puteai

deosebi pe ăia care cîştigă. Erau prudenţi şi cunoşteau regulile jocului; nu se băteau niciodată cu pumnul în piept cînd cîştigau. Şi pe ăia care pierdeau îi puteai deosebi uşor. Să-l luăm de pildă pe Tracy, tînărul ăla care a venit luna trecută la Shiphead. Ăla, dacă vrei, e prototipul omului născut să piardă. Pe faţa lui citeşti prostia, de parcă ar fi scrisă cu litere de-o şchioapă. Pe tînărul Tracy îl cîntărise Joe încă din clipa în care îl acostase în salonul de biliard al lui Markey, la un joc de popice, şi pontase o liră pe Sally Sloper, o iapă care a terminat cursa ultima dintr-un pluton de paisprezece. Tînărul Tracy era fraierul fraierilor – slăbuţ, sentimental, cu o bărbie de om fără voinţă, veşnic cu o ţigară proastă în gură şi glumeţ nevoie-mare. Dar măcar că fuma ţigări proaste, tînărul Tracy avea bani de jucat la curse. În luna care trecuse de la venirea lui în oraş, jucase pe puţin douăzeci de lire. Şi le pierduse pe toate. De cîte ori jucase de atîtea ori pierduse. Tînărul Tracy nu mai era acum fraierul fraierilor, era vaca de muls a lui Joe. „Despre asta nu încape îndoială", gîndi Joe.

Şi din nou telefonul.

– Alo, alo!

Oricît de simplu era Joe în viaţa lui particulară, la telefon avea un aer măreţ. Progresase foarte mult. Era sonor, degajat, rafinat – după cum cerea ocazia. Acuma nu mai stîlcea cuvintele şi gramatica decît cel mult ca să se arate deosebit de prietenos cu anumiţi oameni.

De data aceasta se lăsă pe spate în fotoliu, cu rînjetul pe buze, însă nu cu cel rezervat pentru afaceri, ci aşa cum se cuvenea să discute cu duduia de la casa cinematografului, care-l chema la telefon înainte de sosirea şefului ei.

– Bună, Minnie. Îhî. Da' cine credeai tu că e? Cin Lun-su? Ha-ha! Zău, eşti într-o ureche, Minnie! Cum? Pentru cursa de la ora trei? Sau oricare alta? Eh, ce Dumnezeu, Minnie, drept cine mă iei?... Crezi că eu sînt vreunul dintre căminele doctorului Barnardo*? Crezi că pot să-ţi vînd secrete de stat pe daiboj – vreau să spun: pe degeaba? În nici un caz, scumpa mea Minnie, oricît de nostimă şi cu picăţele ai fi tu! Ţi-am mai spus şi altă dată... Ce face? Deodată, Joe ascultă încordat, cu gura deschisă, încîntat la

---

* Thomas John Barnardo (1845–1905) filantrop englez, fondatorul unor cămine pentru copiii abandonaţi.

culme. Ei bine, Minnie, asta e altceva. Parcă nu ziceam eu întotdeauna că mi-ar plăcea? Numai tu ai dat importanță prea mare. Da, sigur, Minnie... Dacă te-ai răzgîndi, atunci cred că aş putea să-ți vînd un pont sigur. Umflîndu-se în pene de încîntare, Joe îşi păstră tonul calm, insinuant, linguşitor. Las' pe mine, fetițo! Da, un pont valabil... Ți-am spus eu întotdeauna că eşti o fată care promite, Minnie. Cum e deviza noastră? Fac ceva pentru tine, dacă şi tu faci ceva pentru mine, nu-i aşa? Dar ascultă, dacă-ți închipui că poți să mă duci pe mine, atunci să ştii că te înşeli... Bine, fetițo, cum zici tu. Mă gîndeam doar aşa. Atunci, rămîne pentru ora unsprezece în fața cinematografului. N-avea grijă, că o să fiu acolo. O să-ți aduc şi cîştigul de la pariul tău.

Joe închise telefonul în culmea încîntării. Nu susținuse el întotdeauna că asta-i calea cea mai bună?... Ca la carte, să faci muntele să vină la Mahomed. I se umfla pieptul de mîndrie ca la curcani. Îi venea să se ridice şi să danseze, să țopăie prin birou. Dar nu, nu mai era el omul de altădată; acum se chema că era şi el o persoană cu experiență, cu o minte lucidă şi care a învățat ceva din viață. Se linişti, îşi puse scobitoarea la păstrare în buzunarul de la vestă, îşi aprinse o țigară cu aerul celui mai mare cunoscător şi se apucă de treabă.

Mai întîi scoase toate buletinele de joc înregistrate în dimineața aceea. Pe fiecare în parte îl examină cu un ochi expert, îl cercetă şi chibzui bine înainte de a-l trece pe borderou. Pînă la urmă aranjă două grămăjoare: una mai mare, cu buletine care aveau oarecare şanse de cîştig, şi alte conținînd doar trei buletine, despre care ştia precis că vor pierde, în afară de cazul că s-ar petrece un miracol cu fiecare în parte. De exemplu Tracy juca trei lire – cea mai mare sumă pe care o mizase pînă atunci – pe Hydrangea, o iapă prăpădită şi leneşă, care nici măcar nu-şi dădea osteneala să se ia la întrecere cu ceilalți. Joe zîmbi cu oarecare indulgență pentru tîmpitul de Tracy, în timp ce-şi făcea un calcul mintal – şi cine zicea că n-are cap pentru matematică? Apoi rupse în bucățele buletinul de joc al lui Tracy. Celelalte buletine pariau pe caii Fulbrook şi Sweet Orb. Le rupse şi pe acestea în bucățele. Cu acelaşi zîmbet pe buze se uită la ceas. Era unu şi jumătate, nu părea probabil să mai înscrie cineva vreun pariu. Bine dispus, ridică receptorul; glumi cu operatoarea, căpătă legătura cu oraşul Tynecastle, situat la numai cîteva mile depărtare.

– Bună ziua, cu Dick Jobey! Dick, la telefon e Joe. N-a fost o zi proastă. Cîtuşi de puțin. Ha-ha! Da, chiar aşa, Dick. Eşti gata?

Bine, atunci, să-ți dictez... Și Joe începu să-i citească buletinele pe care nu le rupsese. I le citi clar, răspicat, cu glas sonor. Cînd termină îi spuse: Da, Dick, astea sînt toate. Cum? Dacă sînt sigur? Cum te văd și cum mă vezi. Ce, am mai făcut eu vreo greșeală? Da, astea sînt toate, Dick. Da, la revedere. Ne vedem sîmbătă.

Joe închise telefonul cu un gest energic și optimist, se ridică, îi făcu cu ochiul doamnei în maiou de balet, își împinse pălăria șmecherește pe o parte și, ieșind, încuie biroul. Traversă strada agitată pînă la localul Fîntîna, trecu prin cîteva săli, salutînd în dreapta și-n stînga pe mai toată lumea. Toată lumea îl cunoștea... Joe Gowlan... De la Agenția de pariuri... Marele Joe Gowlan...

Mîncă un biftec în sînge, un biftec mare și gros, mustind, așa cum îi plăcea lui, cu ceapă și cu cartofi prăjiți. Dădu pe gît o halbă de bere amară. Savură fiecare bucățică de friptură, fiecare picătură de bere. Dacă era un om care savura într-adevăr totul, apoi ăsta se numea Joe Gowlan. Apoi mîncă o bucată de brînză de Stilton cu o chiflă. Bună brînză... Zău, tare bună era... Și cînd te gîndești că acum cîțiva ani nici nu știa ce-i aia brînză Stilton!... Îi mergea bine. El, Joe Gowlan, începea să prindă cheag. Făcuse pași mari înainte.

În după-amiaza aceea era destul de liber. Schimbă cîteva vorbe cu Preston. Jack Preston era patronul de la Fîntîna... Băiat foarte drăguț. Apoi o porni către localul lui Markey, și făcu vreo două partide de *snooker*. Tracy nu era acolo. Ce curios că Tracy nu era acolo! Dar n-avea nici o importanță, pentru că cele trei lire ale lui Tracy erau puse bine în buzunarul dinăuntru al hainei lui Joe.

După cele două partide, Joe o porni cu pași de luptător către sala de sport a tînărului Curley. Joe frecventa cu regularitate această sală, fiind de părere că nimeni nu poate izbuti în viață dacă nu e în formă. Și nici nu se poate distra ca lumea, fără asta. Cum ar fi putut să fie altfel? Fiecare lucru la timpul său, se gîndi Joe binevoitor, amintindu-și de întîlnirea cu Minnie de la ora unsprezece.

La sala de sport, Joe se dezbrăcă, expunîndu-și trupul voinic – trăgea vreo șaptezeci și cinci de kilograme –, făcu vreo două exerciții la bară, apoi boxă cu umbra și făcu vreo trei reprize chiar cu Curley, izbind așa, lejer. Transpiră din plin, după care intră în baie și se bălăci alene în apa fierbinte. Pe urmă trecu sub un duș rece de tot, care-i biciui trupul, și în cele din urmă se supuse unui masaj apăsat. Doar atît, că, după părerea lui, Curley nu-i făcea un masaj destul de apăsat.

– Mai tare, omule, mai tare! îl îndemna Joe. Ce-ți închipui, că te plătesc degeaba?

Doar el, Joe, comanda, nu? Și pe urmă, mai trebuia să se mai și răzbune oarecum pe Curley, pentru că în ultima repriză îi prinsese un croșeu cam tare, la ureche. Strălucitor și roșu, Joe coborî de pe masă ca o focă enormă, cu pielea lustruită. Se îndreptă legănîndu-se către cabine lui de la vestiar, se găti cu multă grijă, îi aruncă doi șilingi și jumătate lui Curley și plecă agale pe stradă.

Ora cinci – tocmai momentul cînd trebuia să se ducă la birou. Întorcîndu-se într-acolo, cumpără ediția specială de după-amiază a ziarului, se uită la știrile de ultima oară, plin de încredere și de un calm imperturbabil. Exact așa cum prevăzuse. Hydrangea rămăsese coada cozii, Foolbrock ieșise al patrulea dintr-un pluton de șase, iar Sweet Orb nu dăduse nici o cotă. Joe nu-și trădă cîtuși de puțin satisfacția – numai proștii sînt în stare să facă așa ceva –, deși călca poate mai fudul ca de obicei în momentul cînd traversă strada și intră în birou.

Așezîndu-se la masa de lucru, Joe recapitulă conturile zilei respective, apoi puse mîna pe telefon și ceru Tynecastle.

– Alo! Dick Jobey e acolo? întrebă el cînd obținu legătura. Alo... Cum?... Domnul Jobey a plecat devreme...? Bine, nu-i nimic, am să telefonez mîine dimineață.

Vasăzică Dick plecase devreme de la agenție; ei, deh, nici nu e mirare, se gîndi Joe încîntat, dat fiind că nu putuse să aibă o zi prea bună. Se ridică de la birou, fluieră, își potrivi cravata. Tocmai atunci se deschise brusc ușa, și în odaie intră Dick Jobey.

– Ah, bună, Dick, ce plăcere... E o surpriză pentru mine...

– Ține-ți gura, Gowlan! Stai jos!

Calm, fără urmă de zîmbet pe buze, Dick Jobey îi arătă către scaun.

Joe făcu o mutră lungă cît o zi de post.

– Dar, Dick, dragul meu...

Apoi Joe se îngălbeni la față, după care se înverzi. În spatele lui Dick Jobey venea tînărul Tracy, iar în urma acestuia – o matahală cît toate zilele, cu fața roșie și umerii lați, de nici nu încăpea pe ușă. Avea o căutătură aspră și dușmănoasă. O dată intrată în birou, matahala închise ușa și se propti bine în ea. Tînărul Tracy arăta ceva mai puțin tîmpit ca de obicei, își vîrî o țigară ieftină în gură și se uită la Joe, cu un ochi fără de cruțare.

– Gowlan, i se adresă Jobey, ești un escroc împuțit!

– Cum?! se strădui Joe să-şi adune gîndurile, şi, cu un efort de muribund, încercă o cacealma: Ce tot spui? Te înşeli, Dick. Chiar adineauri am telefonat la Tynecastle. Voiam să dau de tine, ca să-ţi spun că am uitat să înregistrez pariul pe Hydrangea. Pariul lui... Îl arătă cu degetul pe Tracy şi continuă, montîndu-se singur, din ce în ce mai indignat: Pe cuvîntul meu, Dick, că am uitat, şi ţi-am telefonat chiar în clipa în care mi-am amintit.

– Ţine-ţi gura, Gowlan! Parcă ce, numai azi mi-ai tras clapa? Tracy joacă la agenţia ta de o lună. A pierdut treizeci şi cinci de lire, şi eu n-am încasat nici măcar un peni din toţi banii ăştia.

– Ce face? urlă Joe. Dar cine spune asta? Mincinosul ăsta prăpădit? Şi tu îl crezi, Dick? Dar e o minciună sfruntată! Dar ce, cuvîntul meu contează mai puţin decît al lui?

– Ţine-ţi gura, Gowlan! îi spuse Jobey pentru a treia oară, cu un aer aproape plictisit. Tracy e omul meu. El lucrează cîte-o lună pe rînd în toate oraşele unde am filiale, aşa cum a făcut şi cu tine. Ce-i fi crezînd despre mine? Ţi-ai spus că eu nu verific nimic. Eu verific totul, cretinule! Ştiam perfect că mă tragi pe sfoară. Ai avut o slujbă bună şi un prilej bun de a te aranja în viaţă. Dar acum eşti pierdut, înţelegi? Eşti pierdut, pentru că te-ai dovedit un escroc împuţit!

„S-a dus dracului tot", gîndi Joe, şi-l cuprinse furia. Izbucni:

– Fii atent cui îi spui tu escroc! Aş putea să te dau în judecată pentru asta... Aş putea...

Se înecă. Îi venea să se repeadă la Jobey, să-l facă praf, dar ei erau trei, fir-ar ai naibii, trei. Şi pe urmă, nici nu-i păsa prea mult, că doar era bine înfipt în afaceri şi avea şi bani puşi deoparte. Deodată însă, îngheţă. Dîndu-se la o parte cu un gest de dezgust, Jobey spuse:

– Jim, ia caută-l.

Jim se dezlipi de uşă şi veni încetişor către Joe, cu o privire înfiorătoare şi cu aerul că vrea să treacă prin perete. „Doamne! gîndi Joe, o să-mi ia banii." Îl năpădi o furie turbată. „Să fiu al dracului, îşi spuse el, să fiu al dracului dacă i-i dau." Se ghemui niţel şi-i trase cu sete un pumn lui Jim, drept în falcă. Jim primi pumnul fără să clintească. Apoi îşi lăsă în piept căpăţîna ca o ghiulea şi se repezi în Joe.

Timp de trei minute se dezlănţui o adevărată furtună în biroul agenţiei. Totul se zgudui, se cutremură. Dar degeaba. Joe era cu cel puţin zece kilograme în inferioritate, şi pînă la urmă se trezi

izbit de podea, cu o bubuitură cumplită. Zăcea întins pe jos, cu fața la podea. Jim ședea călare pe spinarea lui. „N-are rost... N-are nici un rost, gîndi Joe, trebuie să aibă măcar cincisprezece kilograme mai mult decît mine." Neavînd încotro, îl lăsă pe Jim să-l buzunărească. Cînd termină operația, Jim puse pe birou cîteva hîrtii de cinci lire şi carnetul de economii cu coperta pestriță.

În timp ce Dick Jobey, cu un aer foarte delicat, își introduse în buzunar bancnotele şi începu să răsfoiască libretul de economii, Joe se adună de pe jos, bolborosind:

– Domnule Jobey, vă rog, vă implor, sînt banii mei, economiile mele...

Jobey se uită la ceas, ridică repede receptorul şi-l chemă pe directorul băncii. Bolborosind înainte, Joe ascultă zăpăcit următoarea conversație:

– Vă rog să mă scuzați că vă deranjez după ora închiderii, dar e o chestiune foarte importantă. Domnul Gowlan are de încasat urgent un cec. La telefon este Jobey , din Tynecastle. Da, domnul Dick Jobey... Vă rog să-i faceți această favoare cu totul deosebită domnului Gowlan. V-aş fi foarte îndatorat. Da, vă mulțumesc, vin chiar acum. Rămîn obligatul dumneavoastră.

– Nu merg! răcni Joe. Să fiu al dracului dacă merg!

– Îți dau un minut ca să te hotărăşti, îi spuse trist Jobey. Dacă nu mergi, chem poliția.

Joe se hotărî. Se îndreptară toți patru către bancă, ca într-o procesiune a tăcerii, şi apoi se întoarseră la agenție, în aceeaşi procesiune a tăcerii.

– Dă gologanii, îi porunci Jobey.

– Dar vă rog în genunchi! urlă Joe. Sînt şi banii mei aici!

– Dă gologanii! repetă Jobey.

Jim stătea acolo, gata pentru orice eventualitate.

„O, Doamne, gîndi Joe, iar o să mă ia la pumni." Le dădu banii – toți banii: în hîrtii de douăzeci de lire, de cinci lire, în monede de cîte-o liră de aur, toți banii lui frumușei, cele două sute de lire frumuşele, toată agoniseala lui...

– Vă rog în genunchi, domnule Jobey, se umili el josnic.

Cu o clipă înainte de a ieşi pe uşă, Dick Jobey se opri. Pe chipul lui se ivi o expresie disprețuitoare. Alese o monedă de o liră din buzunar şi i-o aruncă lui Joe.

– Na, cumpără-ți o pălărie, îi spuse el, plecînd împreună cu Tracy şi Jim.

Joe stătu vreo zece minute legănîndu-se în fotoliu, pradă disperării, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Apoi se ridică şi culese de pe jos moneda aruncată de Dick. Îl cuprinse o furie nestăpînită. Dădu cu piciorul într-un scaun şi mai dădu încă o dată. Se apucă să facă praf toată agenţia. O distruse sistematic, cu perseverenţă. Nu era prea multă mobilă, ba încă şi aia proastă. În orice caz, tot ce găsi făcu bucăţele şi surcele. După aceea scuipă pe duşumea. Îl înjură pe Jobey de nenumărate ori. Luă un creion albastru şi scrise mare pe zid: „Jobey e un bandit împuţit". Mai scrise şi nişte porcării îngrozitoare. Pe urmă se aşeză pe pervazul ferestrei şi începu să-şi numere gologanii din buzunar. Avea şi ceva mărunţiş pe lîngă lira căpătată, în total treizeci de şilingi. Treizeci de arginţi!

Ieşi, cu mişcări zgomotoase, din localul distrus şi se duse direct la Fîntîna. Puse deoparte zece şilingi, în buzunarul de la vestă. Cu restul banilor se îmbătă. Bău întruna, de unul singur, pînă la zece şi jumătate. La această oră era beat mort, furios şi mohorît. Se ridică şi se îndreptă, clătinîndu-se, spre cinema. La unsprezece ieşi Minnie, o blondă blazată, cu coastele rahitice, arătîndu-şi cu multă dezinvoltură dinţii de aur. Nu-ncăpea nici o îndoială că Minnie era o damă.

Clătinîndu-se uşor pe picioare, Joe o cîntări din ochi, o măsură din creştet pînă-n tălpi.

– Uite, Minnie, spuse el cu vocea năclăită de băutură. Ţi-am adus ce-ai cîştigat. Zece şilingi. Mîine o să-ţi aduc mult mai mult.

– Oh, făcu Minnie cu glas dezamăgit. Toţi vreţi acelaşi lucru.

– Vino, spuse Joe.

Minnie veni. În seara aceea Joe nu-şi cumpără o pălărie, dar datorită acelei seri îşi cumpără mai multe, mai tîrziu.

CAPITOLUL XX

Copacii din marginea bulevardului primeau în tăcere ploaia măruntă. Apa se strîngea în picuri pe ramurile înnegrite de fum. Siluetele lor verzi şi întunecate străjuiau bulevardul în amurgul acelei zile umede, ca nişte bocitoare îndoliate la un priveghi. Dar David, străbătînd grăbit poteca umedă, nu dădea nici o atenţie copacilor lăcrimoşi. Umbla cu capul în jos, privind fix, cu aerul unui om muncit de gînduri. Sub tensiunea emoţiei care-l stăpînea,

intră în curtea vilei Law. Sună şi aşteptă. Uşa se deschise peste o clipă, dar în prag nu se ivi Ann, servitoarea, ci Hilda Barras. Dînd cu ochii de el, fata se înroşi pînă-n vîrful urechilor.

– Ai venit mai devreme! exclamă ea, izbutind imediat să-şi stăpînească tulburarea. Mult prea devreme. Arthur e cu tata în birou.

David intră în hol şi-şi scoase mantaua udă.

– Am venit mai devreme pentru că aş vrea să vorbesc cu tatăl dumneavoastră.

– Cu tata? Măcar că se prefăcu ironică, îi scrută cu seriozitate chipul. Ai o înfăţişare foarte gravă.

– Chiar aşa?

– Da, pari teribil de grav.

Simţi sarcasmul din glasul fetei, dar nu-i răspunse. Într-un fel, îi plăcea Hilda; intransigenta ei lipsă de politeţe faţă de toată lumea avea cel puţin meritul de a fi sinceră. Urmă o pauză. Cu toate că era fără îndoială curioasă să afle ce se petrece în mintea băiatului, nu insistă. Cu multă indiferenţă, îi spuse:

– După cum ziceam, îi găseşti în birou.

– Pot să urc?

Hilda ridică din umeri, fără să-i răspundă. David îi simţea privirile ochilor negri aţintite asupra lui, dar după o clipă fata se răsuci pe călcîie şi dispăru. David rămase locului un moment, ca să prindă puţin curaj şi să-şi adune gîndurile înainte de a urca. Apoi bătu la uşă şi intră în birou...

Era multă lumină şi foarte cald în odaie; în cămin ardea un foc cu vîlvătaie. Barras se afla aşezat la masa de lucru. Arthur era în faţa lui, lîngă cămin, în picioare. La intrarea lui David, Arthur îi zîmbi prietenos ca de obicei, dar Barras îl primi mult mai puţin cordial. Se lăsă pe spate, se învîrti cu fotoliul de piele cu tot şi-l privi pe David întrebător, fără altă expresie.

– Ei? rosti el brusc. Ce este?

David se uită cînd la unul, cînd la altul. Îşi strînse tare buzele, după care îi spuse lui Barras că ar vrea să discute ceva cu el.

Richard Barras se lăsă şi mai tare pe spate. De fapt se găsea într-o dispoziţie admirabilă. Poşta de după-amiază îi adusese o scrisoare de la lordul primar al oraşului Tynecastle, care-l ruga să accepte preşedinţia comitetului de iniţiativă pentru ridicarea unei noi aripi a spitalului regal din localitate.

Barras era de trei ani în colegiul magistraţilor, prezida comitetul şcolar local, şi acum îi venea această nouă onoare. Se simţea

încîntat, adulmecînd în aer perspectiva unui titlu nobiliar, aşa cum un dulău bine hrănit simte cînd îl aşteaptă un ciolan cu multă carne pe el. Cu caligrafia sa extrem de precisă – în casă nu exista maşină de scris –, aşternea pe hîrtie un răspuns favorabil, dar exprimat în forma cea mai potrivită. Aşezat acolo, în fotoliul lui de la birou, întruchipa o satisfacţie de sine şi o mulţumire de viaţă vecine cu voluptatea senzuală.

– Ce ai să-mi spui? exclamă el, şi observînd că David aruncă o privire către Arthur, adăugă, nervos: Dă-i drumul, băiete! Dacă e ceva în legătură cu Arthur, cred că e chiar mai potrivit să audă şi el.

David trase aer în piept şi-şi luă inima-n dinţi. Sub influenţa puternică a personalităţii lui Barras, care sugera forţa unui judecător, ceea ce avea el de spus părea acum deopotrivă absurd şi îndrăzneţ. Totuşi, întrucît se hotărîse să-i vorbească lui Barras, nimic nu-l mai putea face să-şi mute gîndul.

– E vorba de abatajele cele noi din mina Paradis, începu el dînd repede drumul cuvintelor, ca să evite întreruperea lui Barras. Cred că de fapt n-am nici un drept să vorbesc, întrucît nu mai lucrez la Neptun, dar îi am acolo pe tata şi doi fraţi. Îl cunoaşteţi pe taică-meu, domnule Barras, că doar lucrează de treizeci de ani în mină. Nu e cîtuşi de puţin un alarmist, dar de cînd aţi căpătat noul contract şi aţi început să exploataţi bariera, tata e foarte speriat şi îngrijorat: se teme de inundarea minei.

Se aşternu tăcerea în cameră. Barras continuă să-l măsoare pe David cu aceeaşi privire rece, întrebătoare.

– Dacă lui taică-tu nu-i place sectorul Paradis, n-are decît să plece. Şi acum şapte ani a avut aceeaşi trăsneală. Întotdeauna a fost el un instigator.

David simţi cum i se ridică sîngele în cap şi totuşi, se forţă să vorbească liniştit:

– Nu e vorba numai de tata. Multor muncitori nu le place situaţia. Ei zic că vă apropiaţi prea tare de galeriile vechilor exploatări, de abatajele fostei mine Neptun, care trebuie să fie pline ochi de apă.

– Dacă e aşa, ei ştiu perfect ce au de făcut: pot foarte bine să plece, îi răspunde glacial Barras.

– Cum să plece? Doar trebuie să-şi cîştige şi ei existenţa. Mai toţi au de întreţinut o nevastă şi cîţiva copii.

Aproape imperceptibil, faţa lui Barras se înăspri.

– Atunci, n-au decît să vorbească cu Heddon ăla al lor. Ăla ce treabă are? E plătit ca să se ocupe de plîngerile lor. Tu nu ai nici un amestec în problema asta.

În atmosferă se adunară deodată nori de furtună. Arthur se uita cînd la David, cînd la taică-su, din ce în ce mai neliniştit. Nu putea suferi certurile, şi apropierea oricărei scene violente îi producea o supărare cumplită. David nu-şi dezlipea ochii de la Barras. Pălise, dar îşi păstra înfăţişarea hotărîtă şi stăpînită.

– Eu nu vă cer altceva decît să ascultaţi fără părtinire ceea ce au de spus aceşti oameni.

Barras rîse scurt.

– Ei, nu, zău?! răspunse el muşcător. Vasăzică ai vrea să stau aici liniştit şi să-i las pe lucrătorii mei să mă înveţe cum să-mi dirijez afacerile?

– Deci nu vreţi să întreprindeţi nimic în privinţa asta?

– Absolut nimic!

David strînse din dinţi, îşi stăpîni valul de indignare care urca în el. Cu glas scăzut, adăugă:

– Bine, domnule Barras! Dacă vă face plăcere să-mi luaţi vorbele în nume de rău, nu mai pot spune nimic. Şi aşa era fără îndoială deplasat să vă spun ceva.

David rămase locului o clipă, trăgînd parcă nădejde ca Barras să răspundă ceva. Apoi se întoarse şi părăsi camera foarte calm...

Arthur nu înţelese imediat ce s-a întîmplat. Tăcerea se prelungi; apoi, cu neîncredere şi frică, neîndrăznind să-şi ridice privirile de la podea, Arthur spuse:

– Tată, eu nu cred că era rău intenţionat. David Fenwick e băiat de treabă.

Barras nu-i răspunse.

Arthur roşi. Măcar că făcuse atîtea băi reci şi învăţase aproape pe de rost toată seria de cărticele cu sfaturi, de roşit roşea încă îngrozitor. Şi totuşi, continuă cu un fel de deznădejde:

– Crezi într-adevăr că a vorbit fără temei? Pe mine mă obsedează ce-a spus el. De fapt, tată, astăzi s-a întîmplat un lucru ciudat în sectorul Paradis. În schimbul de după-amiază, pompa de la Băltoacă n-a mai putut face faţă necesităţilor.

– Ei şi?

– S-a strîns o mulţime de apă în galeria de aeraj...

– Nu mai spune! replică Barras ridicînd tocul în dreptul ochilor şi cercetîndu-i peniţa cu atenţie.

Arthur se opri: informația pe care i-o dăduse lui taică-su nu părea să-l afecteze cu nimic pe acesta, nu părea să-nsemne nimic pentru el. Barras trona cu un aer peremptoriu şi detaşat. Deşi mai nesigur ca înainte, Arthur prinse iar glas:

– Mie mi s-a părut că e un adevărat aflux de apă în Băltoacă. De fapt se zice că un bloc de cărbune havat a fost smuls din dig, de parcă l-ar fi împins o presiune puternică din spate. Credeam că te interesează să afli asta, tată.

– Mă interesează să aflu, repetă Barras, cu aerul că-şi adună propriile gînduri. A, da! exclamă el, după care adăugă cu o jovialitate sardonică: Sigur, Arthur, îți sînt foarte recunoscător. Nu mă îndoiesc că mi-ai anunțat cu cel puțin şaisprezece ore înainte ceea ce avea să-mi spună Armstrong. Sînt foarte mulțumit.

Arthur păru umilit, jignit, ochii lui se mutau de la un desen al covorului la altul.

– Măcar dacă am avea planurile galeriilor din vechea mină Neptun... Atunci, tată, am şti precis. Pentru mine a insuportabil gîndul că pe vremea aceea nu se țineau planuri, tată.

Barras rămase tot timpul la fel de impasibil precum chipul imobil al justiției. Nu izbuti să rîdă batjocoritor. Glasul lui avu doar o intonație de reproş rece:

– E cam tardivă această condamnare din partea ta, Arthur. Dacă te-ai fi născut acum optzeci de ani, nu mă-ndoiesc că ai fi revoluționat întru totul industria.

Din nou tăcere. Barras se uită la scrisoarea de pe birou, încă neterminată. O luă în mînă şi păru să-şi studieze cu o anumită admirație reținută felul său de a se exprima. Elaboră mintal o altă turnură pentru fraza de încheiere şi ridică iar tocul. Apoi îl redescoperi pe Arthur, care stătea şi acum în picioare lîngă uşă. Îl studie cu atenție, aşa cum studiase şi scrisoarea, şi, treptat, severitatea îi dispăru de pe față. Părea amuzat, în măsura în care acest lucru era cu putință la el.

– Arthur, sînt foarte mulțumit de faptul că te interesează în atare măsură mina Neptun şi mă bucur din inimă văzînd că ai idei în privința administrării ei. Nu mă-ndoiesc că peste cîțiva ani vei conduce mina – şi mă vei conduce chiar şi pe mine! Nu încăpea îndoială că dacă Barras ar fi fost capabil să rîdă cu adevărat, de data asta ar fi rîs. Dar aşa cum stăteau lucrurile, se mărgini să adauge: Între timp însă, îți propun să te limitezi la lucrurile elementare şi să nu-ți baţi capul cu problemele mai complicate.

Du-te după Fenwick ăla şi bagă-ţi niţică trigonometrie în capul tău sec.

Arthur plecă, cu un vag aer ruşinat, gata parcă să-şi ceară scuze. După plecarea lui, Barras se întoarse la scrisoarea prin care accepta postul de preşedinte. Unde ajunsese? Cum era, domnule, fraza aceea? A, da, îşi amintea. Cu caligrafia lui clară şi hotărîtă, continuă să scrie: „În ceea ce mă priveşte..."

CAPITOLUL XXI

Lunile treceau repede, după vară veni toamna, după toamnă iarna, şi David mai uită de durerea pe care i-o produsese conversaţia cu Barras. Şi totuşi, deseori, cînd îşi amintea, tresărea. Fusese un prost, un prost încrezut. Munca se desfăşura mai departe în Băltoacă. Pînă la Anul Nou aveau să îndeplinească în întregime contractul. Vizitele sale la vila Law încetaseră. Arthur îşi luase diploma cu distincţie; şi în acelaşi timp, Dan Teasdale obţinuse şi el cartea de muncă.

Acum David se apucase de studiu cu un fel de furie. La paisprezece decembrie urma să-şi ia ultimul examen pentru licenţa în litere. Se hotărîse să se prezinte atunci la examen, chiar dacă ar fi fost vorba să se omoare muncind. Veşnicele amînări îl plictisiseră la culme. Era sătul. Îşi astupa urechile cînd începea Jenny cu miorlăielile ei să-l abată de la treabă. Se ţinu pînă la urmă de cursurile prin corespondenţă, iar sîmbăta şi duminica, din două în două săptămîni, pleca la Carmichael, în satul Wallington. Era sigur că o să izbutească, dar în orice caz trebuia să-şi ia toate măsurile de precauţie.

Jenny deveni micuţa soţie neglijată, biata de ea; Jenny era întotdeauna micuţă cînd cerşea compătimirea oamenilor, se micşora pe dată, din simplă compătimire de sine. Se plîngea că nu-i vin musafiri, că nu are prieteni, căuta să-şi facă o societate în jur, o cultiva chiar pe doamna Plînsa, care bineînţeles îi vizita, întrucît venea să le încaseze chiria. Toate au mers bine pînă ce doamna Plînsa a luat-o pe Jenny la o întrunire, de la care fata s-a întors foarte amuzată. David n-a putut să afle de la ea exact ce s-a întîmplat, în afară doar de faptul că toată povestea a fost teribil de mitocănească.

Ca o ultimă resursă, Jenny se adresă propriei ei familii, închipuindu-şi că ar fi foarte plăcut să cheme pe cineva să stea la ei. Dar pe cine? Nu pe mama de data asta, mama se îngrăşase şi era foarte greoaie, pentru că zăcea mereu pe scaun, parcă ar fi fost un sac cu lest. Phyllis şi Clarry nu puteau să vină, căci amîndouă lucrau acum la magazinul Slattery şi nu puteau să-şi lase slujba. Nici tata nu putea să vină, şi chiar dacă ar fi putut, nu ar fi consimţit, pentru că era veşnic ocupat cu porumbeii; într-o bună zi, tata o să se prefacă şi el într-un porumbel!

Mai rămînea Sally. Sally nu era angajată la magazinul de mode. Sally avusese un debut promiţător lucrînd la centrala telefonică din Tynecastle, şi totul ar fi putut să fie perfect pentru ea dacă ar fi rămas telefonistă. Era o muncă foarte curată şi elegantă la centrala din Tynecastle, cu o mulţime de avantaje. Din nefericire, tata nu-şi scosese nici acum din mintea lui de netot ideea fixă că Sally are talent de actriţă. Mereu o ducea la *music-hall*-uri, îi dădea ghes să le maimuţărească pe fetele de la revistă, o trimitea să se producă în public să danseze step şi în general să se dea în spectacol. Şi de parcă asta n-ar fi fost de-ajuns, o convinsese pe Sally să participe la un concurs liber pentru amatori, ţinut într-o sîmbătă seară la teatrul Empire. Concursurile astea pentru amatori erau foarte vulgare şi toţi mitocanii participau la ele.

Oricît de neplăcut era, Sally a cîştigat acest concurs. Nu numai că a luat premiul întîi, dar a făcut praf tot publicul prost care umplea sîmbătă seara galeria. Aşadar, direcţia teatrului a trebuit să-i dea un angajament pentru toată săptămîna următoare. La sfîrşitul acelei săptămîni, Sally a primit o ofertă pentru un turneu de şase săptămîni în nordul ţării, cu trupa Payne-Gould.

De ce, vai, de ce, se-ntreba Jenny cu tristeţe, de ce fusese aşa de proastă Sally să primească această ofertă, renunţînd la eleganta centrală telefonică, cu toate avantajele ei, pentru turneul acela de o lună şi jumătate? Şi turneul, bineînţeles, se dovedise un dezastru pentru Sally. Cu asta îşi încheiase cariera.

De patru luni, Sally nu mai avea slujbă. Nici turneu, nici oferte, nici un angajament. Nimic. Cît despre centrala telefonică, nici vorbă măcar să se mai uite la Sally după toate astea. Păcat! Centrala telefonică era o instituţie elegantă şi nu te reprimea, o dată ce se cheamă că i-ai trădat. „Da, oftă Jenny, tare mă tem că biata Sally şi-a semnat singură condamnarea!“

Pe de altă parte, ar fi fost totuşi drăguţ s-o cheme pe Sally să stea cu ea. Şi nu numai un lucru drăguţ, dar şi un act de bunăvoinţă

față de fetișcana asta nenorocită. Poate că îndărătul bunăvoinței ei de soră, în mintea lui Jenny mijise gîndul încîntător că va putea să joace rolul de protectoare. Așa era Jenny : în orice împrejurări îi plăcea să scoată altora ochii.

Sally veni la Sleescale pe la mijlocul lui noiembrie, fiind primită cu o încîntare fără margini de către soră-sa. Jenny era fericită. O strînse la piept pe scumpa de Sally, și din gură nu-i ieșeau decît exclamații ca „Vai, ce bine!" sau „O să petrecem ca pe vremuri!". Îi făcea tot felul de mici confidențe, hohotea de rîs, îi arăta mobila nouă din dormitorul pentru musafiri, alerga mereu sus, aducîndu-i apă fierbinte și prosoape curate, după care, foarte veselă, încerca pălăria lui Sally, să vadă cum îi stă.

– Vai, dragă, dar e pur și simplu formidabil!

David era și el încîntat: de multă vreme n-o mai văzuse pe Jenny așa de fericită sau emoționată.

Dar încîntarea dispăru ridicol de repede, alergările pînă sus pe scări deveniră o plictiseală și o osteneală, hohotele de rîs încetară, și toată frumoasa noutate pe care o aducea scumpa de Sally se topi și se volatiliză.

– Știi, David, s-a schimbat foarte mult, îi spuse Jenny cu tristețe după o săptămînă. Nu mai e cîtuși de puțin fata de pe vremuri, măcar că, trebuie să recunosc, eu niciodată n-am considerat-o cine știe ce...

David n-o găsea pe Sally schimbată, afară doar de faptul că părea nițel mai așezată, lucru care era de altfel în avantajul ei. Poate că efuziunile lui Jenny o făceau să pară așa de potolită. Poate că pe Sally o tempera și gîndul că e un om sfîrșit. Își pierduse impertinența. Ochii ei erau gînditori, dar altfel decît înainte. Căuta să fie de folos gazdelor, făcînd diverse treburi prin casă și comisioane în afară. Nu cerea de la nimeni s-o distreze, și toate aranjamentele și ostentația lui Jenny o făceau doar să se închidă mai mult în ea însăși. De vreo două ori, cînd se afla în bucătărie cocoțată pe masa simplă de brad și legănîndu-și picioarele în fața focului din vatră, acceptase, după cum se exprima Jenny, „să mai iasă din găoacea ei". Atunci trăncănea fără oprire, povestindu-le foarte sincer și vesel întîmplările prin care trecuse în turneul cu trupa Payne-Gould, sporovăind despre gazde și proprietărese, despre directorii de teatru, despre vestiarele „mîncate de molii", despre lipsa ei de experiență, despre greșelile și tracul ei. Nu-și dădea aere. Cunoștea destul de bine oamenii, dar acum ajunsese să se

cunoască încă şi mai bine pe ea. Cea mai tare poveste a ei o dezavantaja teribil: cum îi făcuseră vînt la Shiphead – lui Jenny îi plăcea grozav istoria asta –, iar Sally descria scena cu veselie, fără pic de amărăciune. În general nu părea să se sinchisească de multe. Nu se pieptăna niciodată cu grijă, nu-şi bătea capul să-şi aleagă săpunul, se spăla întotdeauna cu apă rece pe faţă, avea foarte puţine rochii şi, spre deosebire de Jenny, care tot timpul le mai potrivea, le împrospăta şi le călca, păstrîndu-le cît mai bine cu putinţă, Sally nu dădea îmbrăcăminţii nici o atenţie. Avea un singur taior, de tweed maro, şi îl purta aproape tot timpul; după cum spunea Jenny, nu mai ieşea din haina asta. Metoda lui Sally era să cumpere o haină şi s-o poarte pînă se uza, după care cumpăra alta. N-avea îmbrăcăminte bună, n-avea pălării pentru vizitele de duminică şi nici lenjerie de corp *adorabilă* şi luxoasă. Purta chiloţi simpli de serj şi pantofi fără toc. Era scundă şi bondoacă. N-avea nimic atrăgător ca fizic.

David se bucura foarte mult de prezenţa lui Sally, deşi agresivitatea crescîndă a lui Jenny începuse să-l neliniştească din nou. Într-o seară însă, la întîi decembrie, cînd se întoarse de la şcoală, fu întîmpinat de Jenny cu însufleţirea de pe vremuri.

– Nici n-ai să ghiceşti cine e la Sleescale? îl întrebă ea zîmbitoare.

Sally, pregătind masa pentru ceaiul lui David, spuse cu tristeţe:

– Bufalo Bill.

– Taci, i-o reteză Jenny. Ce, numai aşa, pentru că întîmplător ţie nu-ţi place, domnişoară Obrăznicescu? Dar zău, David, nici n-ai putea să-ţi închipui. N-ai să ghiceşti niciodată, Joe!

– Joe?! repetă David. Joe Gowlan?

– Îhî, încuviinţă Jenny veselă. Şi să vezi, Doamne, ce bine arată! Era să cad jos cînd l-am întîlnit pe Church Street. Bineînţeles, nu era să-i arăt eu că-l recunosc, nu fac eu una ca asta. Mai ales că ultima dată cînd l-am văzut n-a fost chiar aşa o bucurie. Dar a venit el la mine şi a început să-mi vorbească foarte drăguţ. A făcut mari progrese.

Sally se uită la soră-sa.

– Îi dăm friptură rece lui David la ceai? întrebă ea.

– Nu, nu, spuse Jenny absentă, numai un ceai simplu; păstrăm friptura pentru cină. I-am spus şi lui Joe să treacă pe la noi. Ştiam, David, că tu ţii să-l vezi.

– Da, sigur.

– Nu că şi eu aş fi chiar aşa doritoare să-l văd, dar m-am gîndit că mi-ar face plăcere să-i arăt domnului Joe Gowlan că nu e singurul care s-a descurcat în viaţă. Crede-mă, cu serviciul meu de porţelan albastru şi cu milieurile, şi cu friptura rece şi cu mazărea rămasă de la prînz, pe care o s-o încălzesc, am să-i arăt domnului Joe... Păcat că nu mai avem puţin cod de ieri, că aş fi putut să folosesc şi tacîmurile de peşte. Dar n-are importanţă, am să împrumut cuţitul mare de friptură de la doamna Plînsa şi pot să te asigur că are să fie o demonstraţie de toată frumuseţea.

– De ce nu angajezi şi un majordom, dacă e vorba pe-aşa? întrebă Sally, fără răutate.

Jenny se făcu roşie ca focul. Expresia de plăcere de pe faţa ei se stinse. Se năpusti asupra lui Sally cu un potop de vorbe:

– Eşti o obrăznicătură nerecunoscătoare, asta eşti! Ca să vii să-mi trînteşti mie asemenea vorbe. Eu cred că m-am purtat destul de frumos şi cu tine, la urma urmelor. Auzi, dom'le, să stea acolo şi să mă critice pentru că am poftit un gentleman la cină, în propria mea casă! Închipuie-ţi obrăznicie! Şi asta după toate cîte le-am făcut pentru tine! Dacă nu-ţi place, n-ai decît să te cari acasă, scumpă doamnă!

– Chiar aşa am să fac dacă doreşti, îi răspunse Sally, şi ieşi să-i ducă ceaiul lui David.

Joe sosi pe la ora şapte. Era îmbrăcat cu costumul lui maro deschis, cu lanţul de ceas atîrnîndu-i de vestă, iar pe cap purta gambeta, atît de impresionantă. Avea un aer de simplitate deosebit de amabilă. Nu vorbea prea tare, nu se lăuda, nu era zgomotos, n-avea nimic din trăsăturile de care ar fi putut să se teamă David. Într-adevăr, Joe se văzuse silit să se întoarcă acasă, şi – măcar că era greu de presupus aşa ceva despre el – totuşi arăta puţin abătut. Chiar puţin mai mult. Adevărul era că Joe tot n-avea slujbă. Îl bătea gîndul să se întoarcă la fabrica Millington; la urma urmei, nu-i promisese Stanley Millington să-i dea o mînă de ajutor, ce Dumnezeu?! Da, ar fi putut să se ducă iar la deşteptul ăla. Dar nu chiar acum, nu era momentul potrivit. Mai era ceva, care-i stătea pe creier şi-l supăra. Joe era neliniştit de starea sănătăţii lui, neliniştit dintr-un anumit punct de vedere. Doamne, ce idiot fusese! Te pomeneşti că se pricopsise cu ceva, dar poate că de fapt nu era nimic.

Rezultatul cel mai de seamă pe care-l avea această nesiguranţă trupească şi sufletească a lui Joe era că-i dădea un aer de virtute

spăsită şi supusă. Îl transforma într-un om care s-a întors în cele din urmă să-şi vadă bătrînul tată şi care ascundea cu modestie evidentul succes pe care-l avusese în viaţă. Şi era aşa de încîntat să-l revadă pe David, aşa de mişcat că-l reîntîlneşte pe „vechiul camarad“! Era de-a dreptul înduioşător.

Faţă de Jenny, Joe se purta umil, cuminte, cu aerul că-şi cere scuze. Îi lăudă serviciul de porţelan, milieurile, rochiţa, delicatesele. Mîncă destul de mult pentru un om prosper, deprins cu feluri mult mai bune decît friptură rece cu mazăre. Se arăta încîntat – vai, ce încîntat! – de progresul social al lui Jenny.

– Să fiu al dracului, repeta el întruna, dar ştiu că aicea e de-o mie de ori mai bine decît în Scottswood Road!

Joe se mai şlefuise. Nu mai umbla cu cuţitul după cîte-un bob de mazăre rătăcit. Le servea el pe reprezentantele sexului slab. Era mai frumos ca oricînd şi vorbea pe un ton aproape reverenţios.

Prezenţa lui era ca un balsam pentru Jenny, care încet-încet îşi pierdu poza rigidă de cucoană cu maniere alese şi începu să vorbească mai plăcut, puţin cochetă, pe alocuri condescendentă şi în general comunicativă, ca o doamnă cu adevărat fină.

Asta nu înseamnă că Joe a vorbit prea mult cu Jenny. Aş, de unde?! Era limpede că Joe nu mai avea timp acuma să se ocupe de „muieri“. Atenţia pe care i-o acorda lui Jenny era pur şi simplu de domeniul prieteniei şi al politeţii. Cît despre Sally, la ea nici nu se uita. Joe se ocupa numai de David. Era plin de curiozitate, de interes şi de admiraţie. I se părea un lucru foarte important că David îşi ia licenţa în litere peste două săptămîni. Week-end-urile acelea de studiu, împreună cu Carmichael, au fost fără doar şi poate o idee genială. Parcă nu fusese Davey, vechiul prieten al lui Joe, întotdeauna plin de idei geniale? Joe şi cu David stătură de vorbă o mulţime, după cină, iar Jenny tot intra şi ieşea mereu, fredonînd agreabil cîte-un crîmpei de melodie şi întrebîndu-i din cînd în cînd foarte graţios dacă se simt bine. Sally spăla vasele în bucătăria auxiliară, cu o vehemenţă oarecum reţinută.

– Mi-a părut tare bine că te-am revăzut, spuse ca încheiere David cînd Joe se ridică să plece.

– Nu mai puţin şi mie, şefule, îi replică Joe. Crede-mă că-s sincer. Sper să mai rămîn o săptămînă, două pe-aici, aşa că ar trebui să ne vedem mai des. Acuma condu-mă şi tu doi paşi. Hai, vino puţin cu mine, nu e tîrziu. Apropo! se opri Joe o clipă, jucîndu-se cu lanţul de la ceas şi însoţindu-şi cuvintele cu o privire candidă,

uşor amuzată. Era să uit, Davey, dar azi după-amiază m-a curățat tata de bani, i-am dat tot ce-am avut, o sumă barosană. Nu ştiu nici eu ce mi-a venit, dar, probabil de bucurie că l-am revăzut, m-a apucat generozitatea. N-ai putea să mă împrumuți cu vreo două lire – pînă mai primesc alți bani de la bancă? Doar aşa, vreo două lire acolo.

– Două... lire? David se uită uluit la Joe, cu gura căscată.

– Ei nu, atunci lasă! Lui Joe îi pieri zîmbetul de pe buze. Arăta ca un om jignit, rănit drept în inimă; fața lui strălucitoare era acum întunecată de ofensa adusă „camaraderiei“ şi generozității. Ei, nu-i nimic, dacă nu vrei... nu-i mare lucru pentru mine... Le pot găsi uşor în altă parte.

– Vai, Joe...

Înfățişarea jignită a lui Joe era un pumnal înfipt în inima lui David, care se simți deodată groaznic de meschin. Avea vreo zece lire puse la păstrare, în scrinul din dormitor. Bani economisiți cu destulă greutate pentru cheltuielile legate de examen. Deodată, se hotărî:

– Vai, dar desigur că-ți împrumut. Stai aşa...

Se repezi pînă sus, luă trei lire din dulap, se întoarse şi i le oferi lui Joe.

– Să trăieşti, Davey! Din fericire, lui Joe îi reveni pe dată încrederea în umanitate. Strălucea de mulțumire. Eram eu sigur că ai să-l îndatorezi pe un vechi camarad! Ştii, numai pînă la sfîrşitul săptămînii.

Mergînd împreună pe stradă, Joe îşi puse pălăria o idee mai pe ceafă. Cînd îşi luă rămas-bun de la Davey, avu aerul că-l binecuvîntează.

David o porni pe Cowpen Street. Avusese de gînd să se ducă în seara aceea să stea de vorbă cu taică-su. Dar acum era aproape zece. Joe îl ținuse mai mult decît se aşteptase, şi Martha se cam încrunta la el dacă venea tîrziu, ca şi cum o vizită la asemenea oră ar fi fost o insultă pentru ea. O porni pe Freehold Street, cînd deodată îl zări prin întuneric pe frate-su Hughie. Alerga cît îl țineau picioarele, în pantaloni scurți şi maiou. David îl strigă:

– Hughie, Hughie!

Trebui să strige cît mai repede, pentru că Hughie era foarte iute de picior.

Hughie se opri şi traversă spre el. Deşi alergase trei mile, respira fără cea mai mică dificultate. Avea o condiție fizică excelentă. Cînd îl văzu pe David, scoase un chiot şi se atîrnă de gîtul lui.

– Ce faci, Davey, hoţule?!

David căută să se degajeze.

– Stai, Hughie, ai înnebunit?

De data asta Hughie era incapabil să se stăpînească.

– S-a făcut, Davey, în sfîrşit, s-a făcut! Ştiai? Am primit azi după-amiază scrisoarea. Tocmai cînd ieşeam din mină am primit-o. M-au chemat, David! Zău dacă nu-i o minune!

– Cine, mă? Unde te-au chemat? întrebă David, care nu-nţelegea nimic.

Niciodată nu-l mai văzuse pe Hughie în halul ăsta. Dacă n-ar fi ştiut cu cine are de-a face, ar fi jurat că e beat.

Hughie cel tăcut din fire era într-adevăr beat, dar beat de fericire.

– M-au chemat să joc în echipa din Tynecastle! Ce zici de chestia asta? Fără ca eu să am habar, ei au asistat la meciul de duminica trecută... În care am înscris trei goluri... Trei goluri am marcat, măi David... Acuma am fost chemat să joc într-un meci de probă cu rezervele la St. James' Park, de sîmbătă într-o săptămînă. O, Doamne, ce bucurie! Dacă mă descurc, mă angajează. Mă angajează în echipa United. Auzi tu? United!

Vocea lui Hughie se sparse pe undeva, pe culmile delirului.

David înţelese: iată, în sfîrşit, se împlinise visul de demult al lui Hughie, visul care părea irealizabil, după care tînjise atîta, impunîndu-şi o viaţă de ascet, apărîndu-se cu o platoşă de oţel împotriva privirilor ispititoare care atît de des căutau să-i pătrundă în ochi, sîmbătă seara pe Lamb Street. Deodată, David simţi un potop de adevărată fericire. Îi întinse mîna şi-l felicită.

– Îmi pare grozav de bine, Hughie!

Cuvintele lui i se părură comice, cu totul nepotrivite pentru a exprima bucuria adevărată pe care o simţea.

– De luni de zile erau cu ochii pe mine. Nu ţi-am spus eu? Nici nu mai ştiu ce vorbesc, dar de un lucru poţi să fii sigur: sîmbăta ailaltă am să joc un meci cum n-am jucat în viaţa mea. O, Davey, e minunat! Ultimele vorbe, rostite ca în extaz, avură darul de a-l readuce pe Hughie cu picioarele pe pămînt. Se îmbujoră la faţă şi se uită pe furiş la David. Îi spuse: Astă-seară sînt o gîscă sentimentală. Din cauza emoţiei. Se opri: Ai să vii la meci, nu, Davey?

– Sigur, Hughie! Am să fiu acolo şi am să fac o galerie să-i asurzesc pe toţi.

Hughie zîmbi; dar, ca întotdeauna, fără încredere.
– Vine şi Sammy. Zice că dacă nu marchez şase goluri îmi suceşte gîtul! Hughie se legănă un timp pe călcîie, ţinîndu-şi echilibrul în stilul lui obişnuit, şi apoi spuse: Trebuie să am grijă să nu răcesc. Acum nu vreau să risc nimic. Noapte bună, Davey!
– Noapte bună, Hughie!
Băiatul se îndepărtă în fugă şi dispăru în bezna nopţii.
David se întoarse acasă, cu inima plină de căldură şi încîntare. Descuie uşa şi o găsi pe Sally singură. Stătea pe un scaun lîngă foc, ghemuită turceşte, şi cu buzele lăsate tare în jos. Părea foarte mică şi tăcută. Pe David îl miră tristeţea ei, mai ales după entuziasmul lui Hughie.
– Unde-i Jenny? întrebă el.
– S-a culcat.
– O, făcu David dezamăgit.
Se întorsese acasă cu gîndul să-i povestească lui Jenny despre Hughie. Apoi, zîmbetul îi reveni şi-i povesti lui Sally.
Aşa cum şedea ghemuită, fata îl studia atentă, cu faţa ascunsă în căuşul palmelor.
– Nu e grozav? încheie David. Ştii, nu-i atît ceea ce a obţinut... cît faptul că a obţinut... faptul că a obţinut lucrul la care ţinea cel mai mult.
Sally oftă. Întîi tăcu, apoi spuse:
– Da, e foarte plăcut să izbuteşti în ceea ce ţi-ai pus în gînd.
David se uită la ea.
– Dar ce ţi s-a întîmplat?
– Nimic.
– După înfăţişarea ta, e greu de crezut că nu s-a întîmplat nimic. Pari foarte necăjită.
– Mă rog, spuse ea încet, realitatea este că am fost o proastă. M-am certat cu Jenny, chiar înainte de a veni tu.
David întoarse repede capul.
– Îmi pare rău.
– Nu trebuie să-ţi pară. Nu e prima ceartă şi mă tem că se pregătea de foarte multă vreme. N-ar fi trebuit să-ţi spun. Ar fi trebuit să am o purtare mai nobilă şi mîine la plecare să-mi ascund supărarea sub un zîmbet de politeţe şi abnegaţie.
– Dar ce, pleci mîine?
– Da, plec. E timpul să mă întorc la Alf. E un om care nu-şi găseşte locul în casă şi miroase a porumbei, şi totuşi mi-e foarte drag.

– Tare aş vrea să înţeleg pricina supărării!
– Tare-mi pare bine că n-o înţelegi! îi răspunse Sally.
David o privi într-o doară.
– Îmi pare rău că pleci în felul ăsta. Te rog nu pleca.
– N-am încotro, îi spuse Sally. Nu mi-am adus rufărie de schimb.
Fata rîse scurt, dar într-o clipă rîsul i se topi în plîns.
David nu ştia ce să înţeleagă din toate astea.
Deodată, Sally se opri din plîns şi-i spuse:
– N-are nici o importanţă. M-am cam scrîntit de cînd nu mai sînt vedetă. N-am nevoie de compătimire. Mai bine să fii o „fostă“ decît cineva care n-a fost niciodată. Sînt foarte veselă şi cred că acum am să mă duc la culcare.
– Dar îmi pare rău, Sally.
– Taci din gură. Ar fi timpul să încetezi să-ţi mai pară rău pentru alţi oameni şi să începi în schimb să-ţi pară rău pentru tine.
– Dar de ce naiba trebuie să-mi pară rău pentru mine?
– Nu, de nimic. Sally se ridică. E prea tîrziu ca să fim sentimentali. Am să-ţi spun mîine dimineaţă.
Şi, brusc, îi ură noapte bună şi se duse la culcare.
A doua zi dimineaţă n-o văzu. Se sculase devreme şi plecase cu trenul de ora şapte.
Toată ziua aceea, David se frămîntă din pricina lui Sally. Era îngrijorat, şi cînd se întoarse de la şcoală discută cu Jenny.
Jenny rîse uşurel, mulţumită ca de obicei.
– E geloasă, dragul meu, geloasă la culme.
David se trase înapoi, dezgustat.
– Nu se poate! Sînt convins că nu e vorba de aşa ceva.
Jenny dădu din cap cu indulgenţă.
– De mult pusese ochii pe tine. Încă de pe vremuri, cînd veneai în Scottswood Road. Era turbată cînd vedea că eşti nebun după mine. Şi acuma e şi mai turbată. Jenny se opri, zîmbindu-i. Mai eşti încă nebun după mine. Nu, David?
David îi aruncă o privire ciudată, neobişnuit de aspră.
– Da, te iubesc, Jenny. Ştiu că eşti plină de defecte, aşa cum sînt şi eu. Uneori spui şi faci lucruri pe care nu le pot suferi. Uneori mă scoţi pur şi simplu din sărite. Şi totuşi, nu mă pot stăpîni să nu te iubesc.
Jenny nu făcu nici o încercare de a-l înţelege, ci luă sensul general al vorbelor lui drept un compliment.

– Tare mai eşti sucit! îi spuse ea cu cochetărie, şi se întoarse la romanul pe care-l citea.

David nu obişnuia să-şi analizeze sentimentele lui pentru Jenny. Le accepta pur şi simplu aşa cum erau.

Cu toate acestea, în vinerea următoare se întîmplă ceva care îl tulbură neobişnuit de mult.

De obicei nu pleca de la şcoală înainte de ora patru. Dar în ziua aceea Strother veni la ora trei să-i „preia“ clasa. Strother avea obiceiul să preia o clasă o dată pe săptămînă, într-o anumită zi şi la o anumită oră, ca să stabilească progresele înregistrate de elevi şi să facă anumite comentarii foarte împungătoare şi foarte apăsate în prezența profesorului însuşi. În ultima vreme, Strother fusese mai amabil cu David, ştiindu-l că trudeşte atîta pentru licență; în ziua aceea îi spuse lapidar, însă nu fără bunăvoință, că poate să se ducă acasă.

David plecă. Mai întîi trecu pe la Hans Messuer, să se tundă. În timp ce-l tundea Hans, un mieluşel zîmbăreț şi grăsuț, cu mustața răsucită ca a Kaiserului, David schimbă două vorbe cu Swee, care tocmai ieşise din mină şi se rădea în odăița din spate. Conversația cu Swee era veselă şi lipsită de orice importanță. Swee era întotdeauna vesel şi întotdeauna vorbea lucruri lipsite de importanță. Avea darul de a se putea bărbieri în timp ce discuta vesel lucruri lipsite de importanță şi fără să se taie vreodată. Flecăreala cu Swee îi făcu multă plăcere lui David, dar nu dură decît o jumătate de oră. Ajunse acasă la trei şi jumătate în loc de patru şi un sfert. Cînd urca pe ulicioară, îndărătul dunelor, îl văzu pe Joe Gowlan ieşind din casa lui.

David se opri. Se opri incapabil să mai facă un pas! De cînd îi împrumutase banii, nu mai dăduse ochii cu Joe; avu o senzație ciudată văzîndu-l pe Joe că iese din casa lor aşa cum ar fi ieşit din propria lui casă. Senzația era aceea a unui om profund stînjenit, cu atît mai mult cu cît Joe la rîndul lui părea un om profund stînjenit.

– Am crezut că mi-am lăsat bastonul la voi, deunăzi, îi explică Joe, privind încurcat în toate părțile, dar evitînd să se uite la David.

– Joe, dar tu n-aveai baston.

Joe rîse, uitîndu-se în sus şi-n jos pe uliță. Poate socotea că o să dea cu ochii de baston.

– Ba da, am avut... un băț de bambus... Îl port întotdeauna cu mine, dar să fiu al naibii dacă nu l-am pierdut pe undeva!

Doar atît; apoi Joe făcu un semn din cap, zîmbi şi se grăbi să plece; se grăbi să scape.

David urcă poteca şi intră în casă, gînditor.

– Jenny, întrebă el, ce-a dorit Joe?

– Joe?!

Jenny îi aruncă fulgerător o privire şi tot atît de fulgerător se înroşi.

– L-am întîlnit chiar acum... ieşea de la noi.

Jenny stătea ţeapănă în mijlocul odăii, pierdută, incapabilă să scoată o vorbă. Apoi făcu o scenă de mînie.

– N-am ce să-ţi fac dacă l-ai întîlnit. Nu sînt paznicul lui. A trecut pe-aici o clipă. Ce te uiţi aşa la mine?

– Doar aşa, spuse el întorcîndu-se.

De ce oare nu-i spusese Jenny nimic despre baston?

– Doar aşa, adică cum? insistă ea cu violenţă.

David privi pe fereastră. De ce venise Joe tocmai atunci cînd se ştia că David trebuie să fie la şcoală? De ce? Deodată, îi veni în minte o explicaţie. Se gîndi la toate – la momentul neobişnuit al vizitei lui Joe, la jena lui, la graba de a pleca. Joe împrumutase trei lire de la el şi n-avea de unde să i le dea înapoi!

Înseninîndu-se la faţă, David se-ntoarse către Jenny.

– Joe a venit după baston, nu?

– *Da!* strigă ca isteric, şi se aruncă în braţele lui. Bineînţeles! Dar tu ce-ai crezut? Altfel, de ce-ar fi venit?

David o mîngîie, îşi plimbă mîna prin părul ei moale şi frumos.

– Iartă-mă, Jenny iubito, dar, ştii, am avut o senzaţie extrem de ciudată cînd l-am văzut ieşind din casa mea de parcă ar fi fost el proprietarul.

– Vai, David, plînse ea, dar cum poţi să spui un asemenea lucru?

Dar parcă ce spusese? Zîmbi şi-şi atinse buzele de gîtul ei alb şi catifelat.

– Nu eşti supărat pe mine, nu? i se adresă ea rugătoare.

Dar de ce-ar fi trebuit să fie supărat pe ea?

– Aş, cum îţi închipui aşa ceva, iubito?

Liniştită acum, îşi ridică spre el ochii limpezi, care înotau în lacrimi. Îl sărută. Toată seara aceea se purtă foarte dulce cu el, cum nu se poate mai dulce. Ba, chiar, în dimineaţa următoare, sîmbătă, se sculă şi ea devreme, ca să-i pregătească ceaiul. Iar după-amiază, cînd îl conduse la poartă şi el încălecă pe bicicletă

ca să se ducă să-nvețe la Carmichael pînă a doua zi seara, Jenny se lipi de el, mai-mai să nu-l lase să plece.

Pînă la urmă îl lăsă totuşi să plece, după o ultimă „îmbrățişare virilă", cum o numi ea. Apoi Jenny intră în casă, fredonînd încetişor o melodie, încîntată că David o iubeşte, încîntată de ea însăşi, încîntată de ziua şi jumătate de plăcută libertate pe care o avea înainte.

Bineînțeles, n-avea să-l lase pe Joe să vină în seara aceea la cină. Vai de mine, dar nici nu se putea gîndi la aşa ceva. Auzi, domnule, ce neobrăzare din partea lui Joe să-i propună asemenea lucruri! Cică pentru ca să-şi amintească de vremurile de demult! Ce barbă! Nici măcar nu-şi bătuse capul să-i spună lui David despre obrăznicia lui Joe. O adevărată doamnă nu trebuie să-şi dea osteneala să pomenească asemenea lucruri.

În după-amiaza aceea făcu o plimbare agreabilă prin oraş. În fața magazinului Murchison se opri, chibzuind parcă, şi în cele din urmă se hotărî – da, bineînțeles, pentru că era un lucru util la casa omului. Intră deci şi comandă cu multă eleganță o sticlă de vin de Porto, tonic pentru debili, care să fie trimisă la domiciliu, „dar neapărat azi după-amiază, domnule Murchison". Sigur, ştia că lui David nu-i place, dar în ultima vreme David se arătase teribil de neînțelegător . Şi la urma urmei, el tot era plecat, aşa că nici n-ar fi avut de unde să ştie. Cum era proverbul acela de demult? Ochii văd, inima cere. Bine zis, nu? Zîmbind uşor, Jenny se întoarse acasă, se schimbă, îşi dădu cu parfum pe la urechi, aşa cum scrie în revistele ilustrate pentru doamne elegante, şi se făcu frumoasă. Deşi toate astea erau doar aşa, pentru plăcerea ei.

La ora şapte, Joe sună la uşă. Jenny deschise.

– Vai de mine şi de mine, cum îți permiți să vii? exclamă ea şocată. Cum îți permiți să vii, după toate cîte ți le-am spus?

– Ei haide, haide, Jenny, îi spuse Joe linguşitor, nu fi aşa rea cu băiatul!

– Dar ştii că eşti teribil? Dac-ar fi după mine, nici nu te-aş primi înăuntru!

Dar pînă la urmă îl primi. Şi nici nu-l lăsă să plece pînă tîrziu. Era tulburată, cu ținuta în dezordine şi blîndă ca o mieluşea. Chicotea tot timpul. Sticla de Porto, tonic pentru debili, era golită pînă la ultimul strop.

CAPITOLUL XXII

A doua zi, duminică şapte decembrie, Jack Reedy, cel mai mare dintre fraţii Reedy, şi cu tovarăşul lui de echipă, Cha Leeming, lucrau în schimb la Băltoacă. Era un schimb suplimentar (se lucrau multe ore suplimentare, ca să se îndeplinească contractul cu societate P.W.). Robert era şi el în schimb, dar mult mai departe, la capul povîrnişului. Avea un abataj foarte prost. Abatajul lui Reedy şi Leeming era bun, cam la o milă şi jumătate de fundul puţului vertical. La ora cinci după-masă, munca încetă şi ieşiră cu toţii afară. Înainte de a ieşi, Reedy şi cu Leeming lăsară o bucată bună de cărbune în abatajul lor. Era havat pe dedesubt şi stătea acum proeminent, gata să fie doborît a doua zi dimineaţă. Aveau să scoată cel puţin cinci-şase vagonete de cărbune bun şi foarte uşor de tăiat.

Mulţumiţi în sinea lor, Jack Reedy şi cu Cha Leeming se opriră la cîrciuma Bun găsit, să bea un păhărel înainte de a ajunge acasă. Jack avea ceva bani la el. Măcar că era duminică seară, băură cîteva păhărele, şi apoi încă un rînd şi încă unul. Jack se înveseli de tot, iar Cha era criţă. Braţ la braţ, urcară, împleticindu-se, povîrnişul teraselor, cîntînd cît îi ţinea gura.

Se culcară, şi a doua zi dimineaţă nici unul, nici celălalt nu fu în stare să se scoale pentru a se duce la mină. Dar nici unul dintre ei nu aprecie decît mult mai tîrziu importanţa acestui somn de dimineaţă.

Luni, înainte de a se crăpa de ziuă, la ora trei şi jumătate, Dinning, supraveghetorul sectorului însărcinat cu armarea şi puşcarea, intră în Paradis şi cercetă, ca de obicei, abatajele. Asta era operaţia pe care o făcea înainte de a primi muncitorii din schimbul de dimineaţă. Cu bastonul în mînă, cu capul plecat, Dinning mergea cu răbdare din abataj în abataj, în secţiile Mixen şi Băltoaca. Totul părea satisfăcător, aşa că Dinning se întoarse la cabina lui de la capătul funicularului din sectorul Băltoaca şi-şi scrise procesul-verbal reglementar.

Apoi oamenii intrară în schimb – optzeci şi şapte de bărbaţi şi optsprezece băieţi, în total o sută cinci persoane. Bob Ogle şi Tally Brown îi strigară lui Dinning în cabina lui :

– Jack şi cu Cha n-au venit la lucru. Probabil că dorm, spuse Bob Ogle.

– Moaşă-sa pe gheaţă! replică Dinning.
– N-am putea eu şi cu Tally să luăm abatajul lor? Al nostru e împuţit ca dracu'.
– Moaşă-sa pe gheaţă! zise iar Dinning. Mă rog, luaţi-l voi.
Ogle şi cu Brown urcară galeria împreună cu un grup de oameni, printre care se aflau Robert, Hughie, Leeming Boxerul, Harry Brace, Swee Messuer, Tom Reedy, Ned Softley şi Iisus Plînsa. În urma lor venea Pat Reedy, fratele mai mic al lui Tom. Avea cincisprezece ani, şi în săptămîna aceea lucra pentru prima dată în fundul minei.
Robert era bine dispus. Se simţea plin de viaţă şi speranţe. Dormise neîntors, tusea nu-l mai supăra aşa mult; în ultimele luni, cu un profund sentiment de uşurare, ajunsese la concluzia că teoriile lui în privinţa inundării minei nu erau îndreptăţite. Urcînd în întunericul galeriei povîrnite, strîmtă şi tare joasă – avea doar un metru şi douăzeci înălţime – şi aflată la aproape două sute de metri sub pămînt, la peste trei kilometri depărtare de puţul principal, se trezi deodată alături de micul Pat Reedy, mezinul numeroasei familii cu acest nume.
– Ei, Pat, glumi Robert încurajîndu-l. Ai venit într-un loc foarte drăguţ ca să-ţi petreci vilegiatura.
Îl bătu pe spate şi coborî în adîncitura poreclită Şanţul ajungînd pe urmă la îndepărtatul său front de lucru, unde trudea alături de Boxerul. Abatajul lui era mult mai puţin umed decît fusese în ultimele săptămîni.
Ogle şi cu Brown rămaseră în abatajul lor, mai în urmă. Găsiră ieşitura de cărbune havată de Jack şi Cha. Începură lucrul, sfredeliră găuri frontale adînci de doi metri şi una laterală, tot atît de adîncă. La cinci fără un sfert sosi Dinning, care armă dinamita şi puşcă. Doborîră opt vagonete de cărbune.
Dinning se asigură că toate cartuşele de dinamită au explodat şi că faţa cărbunelui e din nou netedă.
– Moaşă-sa pe gheaţă, băieţi, spuse el încîntat, am plesnit-o bine.
Şi cu asta se întoarse la cabina lui, în galeria Băltoacei.
Dar nu trecură nici zece minute, şi Tom Reedy veni după el. Vorbind grăbit de parcă se băteau calicii la gura lui, Tom îi spuse:
– Ogle zice să vii repede în abatajul lui. Cică iese apă din găurile de puşcare.
Dinning stătu puţin pe gînduri.
– Moaşă-sa pe gheaţă! Ce i s-o mai fi năzărind şi lui?

Tom Reedy se întoarse cu Dinning la abataj. Dinning se uită la fața cărbunelui, o examină cu atenție. Găsi într-adevăr un firicel de apă care se prelingea din mijlocul peretelui, între două găuri pe care le pușcase. Nu părea să fie vreo presiune îndărătul peretelui. Mirosi apa. Avea un iz puturos, un miros de acid carbonic, care însemna că e pe undeva gaz de mină. Își dădu seama că nu e apă curată, de cărbune. Nu-i plăcea deloc situația.

– Moașă-sa pe gheață, băieți, zise Dinning neliniștit. Ați dat de apă. Ar fi bine să încercați să mai scoateți din ea.

Ogle, Brown și Tom Reedy începură să canalizeze apa, încercînd să-i dea drumul prin pereții de pe partea de jos a galeriei de evacuare a cărbunelui. În momentul acela se apropie Geordie Dinning, băiatul lui Dinning, care încărca și el vagoane împreună cu Tom Reedy, în aceeași echipă.

– Vino-ncoace, Geordie! strigă Dinning.

Deși Dinning înjura de obicei, fără să supere pe nimeni și fără să-și dea măcar seama de acest lucru, totuși, oricît de ciudat s-ar părea, în fața băiatului întotdeauna se abținea.

Dinning îl luă pe băiat cu el la cabină. În timp ce se grăbea într-acolo, se gîndi să dea telefon la centrală. Dar telefonul era ceva mai departe, și pe urmă, era atît de devreme, încît se temea că Hudspeth n-a ajuns încă la administrație. Și de fapt Dinning nici nu avea cap destul de bun ca să se gîndească prea mult. O dată ajuns în cabină, își scoase ciotul de creion chimic și scrise două bilețele. Munci din greu la scrisul lor, umezind din cînd în cînd creionul pe limbă. Iată ce scrise în primul bilet :

„Domnului William Hudspeth, ajutor de administrator, stimate domnule,

În abatajul nr. 6 de la Băltoacă a țîșnit apă printr-o gaură de pușcare și s-a înălțat pînă aproape de genunchi în galeria înclinată și curge mereu și se varsă atît de multă pe galeria de transport că pompele nu pot face față. Ar fi bine să veniți în subteran și să vedeți și mă găsiți la cabina funicularului de la Paradis sau dacă nu atunci la platforma nr. 2 din sectorul Mixen. P.S. E mare primejdie de inundație. Al dumneavoastră H. Dinning."

Iată ce a scris Dinning în al doilea bilet:

„Apa a năvălit prin abatajul nr. 6 din sectorul Băltoaca. Frank, fii bun și anunță-i pe ceilalți oameni din sectorul Paradis că de... cine știe? Al tău H. Dinning."

Dinning se întoarse către fiul lui. Era cam încet din fire, gîndea greu şi vorbea greu. De data asta însă, Dinning vorbi mai iute ca de obicei:

– Fugi, Geordie, la Frank Logan, artificierul şi dă-i biletul ăsta. Apoi ieşi la suprafaţă şi du-te cu biletul ăstălalt pînă la casa ajutorului de administrator. Fugi, Geordie, fugi, băiete!

Geordie porni cu cele două scrisori. Plecă repede. Cînd ajunse la încrucişare îl căută pe supraveghetorul de la gura puţului, dar acesta nu era acolo. Apoi auzi o uşoară bubuitură şi aerul începu să vîjîie. Geordie înţelese că asta înseamnă că s-a întîmplat ceva neplăcut la Băltoacă. Vru să iasă la suprafaţă, dar nu uită ce-i spusese taică-su să facă şi, prins între aceste două gînduri contrarii, îşi pierdu capul şi începu să urce pe mijlocul galeriei centrale a sectorului Paradis.

În timp ce Geordie Dinning urca, deodată ţîşni din întuneric un şir de patru vagonete încărcate, care fugeau pe şine, fără stăpîn. Vagonetele porniseră la vale singure, de undeva de sus. Geordie scoase un strigăt. Sări într-o parte, dar cu o frîntură de secundă prea tîrziu. Vagonetele îl izbiră, îl aruncară dintr-o zvîcnitură la douăzeci de metri înainte, îl trîntiră la pămînt, trecură peste el şi-i lăsară trupul mutilat în mijlocul galeriei. Apoi se rostogoliră mai departe pe şine, cu un zgomot infernal.

După plecarea fiului său, Dinning rămase cîteva clipe locului, mulţumit că şi-a făcut datoria. Apoi auzi o bubuitură puternică, aceeaşi pe care o prinse şi Geordie, numai că el, aflîndu-se mai aproape, o auzi mai puternică, aproape ca o explozie. Împietrit, Dinning rămase aşa, cu gura căscată. Se aşteptase el la ceva rău, dar în nici un caz la ceva aşa de grav şi aşa de brusc. Îşi dădu seama că e o năvală a apelor. În mod instinctiv, se repezi către Băltoacă, dar nu apucă să facă mai mult de zece paşi, şi văzu apa năvălind către el. Talazul era înalt pînă la tavan şi venea într-un vălmăşag tumultuos şi impetuos. Apa purta trupurile lui Ogle, Brown şi ale altor zece muncitori. Gazele împinse înainte de curentul de apă îi stinseră lampa. În cursul celor două secunde cît rămase în bezna zgomotoasă ca o furtună, aşteptînd năvala apelor, Dinning se gîndi: „Moaşă-sa pe gheaţă, bine că l-am expediat măcar pe Geordie afară din mină!“

Dar Geordie îşi întîlnise moartea. Apoi apele îl smulseră şi pe Dinning. Se zbătu, se luptă, încercă să înoate. Zadarnic. După înecul lui, numărul cadavrelor purtate de ape în adîncul inundat al sectorului Băltoaca se ridica la paisprezece.

Frank Logan, artificierul din sectorul Paradis, nu primi biletul lui Dinning, biletul care zăcea în întuneric, stropit cu sînge, ținut strîns în mîna lui Geordie, retezată de vagonete și aruncată departe de trupul băiatului. Dar Frank auzi și el bubuitura, e drept mai slab, întrucît se afla la oarecare distanță. Peste un minut văzu apa năvălind pe galeria înclinată într-un val înalt pînă la genunchi. Înțelese și fără să mai primească biletul că apa a străpuns peretele. În preajma lui lucrau cincisprezece oameni. Pe doi dintre ei îi trimise repede la galeria de aeraj, să-i avertizeze pe muncitorii din orizonturile inferioare ale sectorului Paradis. Pe ceilalți treisprezece îi îndemnă să fugă repede către puțul vertical al minei, care se afla cale de vreun kilometru și jumătate de acolo. El personal rămase locului. Știa că abatajele din sectorul Băltoaca se află pe orizontul cel mai de jos al Paradisului. Știa că vor fi primele cuprinse de inundație. În consecință, începu să alerge în dreapta și-n stînga, ca să-i avertizeze pe cei optsprezece oameni din aceste abataje. Muncă zadarnică, întrucît cei optsprezece mineri se înecaseră înainte chiar ca el să fi pornit din loc. Cît despre el, Frank Logan, nimeni nu l-a mai văzut vreodată în viață.

Cei treisprezece muncitori porniți spre puțul principal, cei pe care artificierul îi trimisese la suprafață, ajunseră la galeria Atlas. Aici șovăiră și ținură sfat la repezeală. Galeria Atlas lega sectorul Paradis de orizontul Globe Coal, adică de filonul superior. Stabiliră că filonul superior are mai puține șanse să păstreze apa, și deci ar fi fost mai bine pentru ei să se ferească de primejdii, luînd-o de-a lungul filonului Globe Coal, pentru a ajunge la puțul principal. Urcară galeria înclinată către filonul Globe Coal. Acolo se întîlniră cu niște zidari care lucrau la armarea galeriei principale de transport și nu aflaseră nimic despre străpungerea peretelui de cărbune pînă nu-i izbise răbufnirea aerului. Și zidarii țineau sfat între ei, un minut vorbeau, apoi un minut stăteau și trăgeau cu urechea, neliniștiți, neștiind dacă să iasă la suprafață sau să rămînă în mină. Acum însă, văzîndu-i pe mineri, se hotărîră să iasă la suprafață. Se alăturară celor treisprezece muncitori care urcau galeria Atlas și porniră cu toții împreună pe drumul principal de transport al filonului Globe Coal către puțul vertical.

Trei minute mai tîrziu, apele năvăliră pe drumul principal de transport din sectorul Paradis, urcară pe galeria Atlas și începură să se reverse pe drumul principal din sectorul Globe Coal. Oamenii auziră apele venind și o luară la fugă. Drumul era bun, destul de

înalt ca să poți merge în picioare, și cu pardoseala bine bătătorită. Muncitorii, dintre care unii erau mai tineri, știau să fugă foarte repede. Unii nu alergaseră niciodată așa de iute în viața lor.

Dar apele erau mai repezi decît ei. Aveau o viteză înspăimîntătoare, îi urmăreau cu sălbăticia unor fiare, creșteau înapoia lor, cu repeziciunea și îndîrjirea implacabilă a fluxului mării. Cu un minut înainte nu era nici pic de apă pe galeria sectorului Globe Coal. Un minut mai tîrziu, apele îi înghițiseră pe toți.

Valul înaintă cu furie, ajunse la puțul vertical și începu să se reverse în cantități uriașe către orizonturile inferioare. Acum apele se întîlniră. Cascada care se prăvălea de pe orizontul Globe Coal se uni cu apa din fundul sectorului Paradis. Se făcu o bulboană, care prinse în vîrtej și înecă la iuțeală pe toți minerii ce izbutiseră să ajungă la piciorul puțului vertical. După care apa se învolbură înspumată în jurul grajdurilor și inundă ieslele.

Singurii patru căluți încă în viață – Nigger, Kitty, Warrior și Ginger – erau legați la iesle și nechezau cu toții înspăimîntați. Warrior izbi cu copitele în valurile de apă și apoi înnebuni de tot, smucindu-se să scape din iesle. Înainte de a-l cuprinde apele, aproape că-și frînsese gîtul. Ceilalți trei ponei stătură însă nemișcați, doar nechezînd întruna, pînă-i acoperiră valurile. Între timp, apa crescuse în ambele puțuri verticale, acoperind atît sectorul Globe Coal, cît și sectorul Paradis și împiedicînd accesul de la suprafață către abataje.

Catastrofa se produsese brusc, fatal, cu o repeziciune de necrezut. Nu trecuse nici un sfert de oră de la momentul izbucnirii apelor, și optzeci și nouă de muncitori zăceau morți – care înecați, care zdrobiți de izbituri, care asfixiați din pricina gazelor.

Dar Robert și cu ortacii lui erau încă înviață. Ei se aflau în măruntaiele pămîntului, undeva la capătul de sus al unei galerii înclinate, și năvala apelor îi ocolise.

Robert auzise bubuitura în clipa în care se produse, iar după aproape un minut simțise răbufnirea aerului. Înțelesese perfect ce s-a întîmplat. În sinea lui își spuse: „Doamne, s-a sfîrșit totul!“

Leeming Boxerul, care se afla în genunchi lîngă el, în fața frontului de atac al cărbunelui, se ridică încetișor în picioare.

– Ai auzit, Robert? întrebă Leeming uluit.

Instinctiv, îi ceru lui Robert părerea. Acesta îi răspunse repezit:

– Ține-i pe toți aici pînă mă-ntorc. Să nu plece nimeni.

Apoi se lăsă pe vine, ca să iasă din abataj, și coborî panta pînă la galeria funicularului din sectorul Băltoaca. Alergă de-a lungul

ei, asurzit de zgomotul apelor care năvăleau în galerie. Merse totuşi înainte, şi apa crescu în jurul lui, trecîndu-i de glezne, de genunchi, de mijloc. Îşi dădu seama că trebuie să fie aproape de Şanţ, gata să se înece. Dar apa îl ridică, şi-l izbi cu capul de tavanul de piatră. Apucîndu-se cu degetele, înfigîndu-şi unghiile în tavan, izbind cu picioarele prin apă în toate părţile, izbuti cu greu să se ridice înapoi pe galeria pe care coborîse. Cînd ieşi puţin la larg, se lăsă în picioare, trecu prin apă pe acolo pe unde era mai puţin adîncă, dîrdîind de frig. În mintea lui îşi imagină toată scena exact cum se petrecuse. Îşi dădu seama că năvala apelor s-a oprit în tavanul Şanţului, umplînd cu totul galeria în partea opusă: galeria funicularului era blocată de apă pe o distanţă de vreo cincizeci de metri. Toate drumurile de ieşire erau inundate pînă-n tavan, acolo unde traversau Şanţul.

Apa îngheţată îl făcu pe Robert să tuşească. Tuşi aproape un minut, apoi se răsuci pe călcîie şi se întoarse de-a lungul galeriei înclinate. Pe la jumătatea ei se izbi de Pat Reedy, speriat la culme.

– Ce s-a întîmplat, şefule? întrebă el.

– Nimic, Pat, nimic, îi răspunse Robert. Vino cu mine.

Robert şi cu Pat ajunseră în vîrful povîrnişului, unde îi găsiră pe ceilalţi mineri, strînşi în jurul Boxerului. Erau zece cu totul. Printre ei – Hughie, Harry Brace, Tom Reedy, Ned Softley, Swee Messuer şi Iisus Plînsa. Îl aşteptau cu toţii pe Robert. Măcar că nu aveau de unde să-şi închipuie acest lucru, ei erau singurii supravieţuitori din mina Neptun.

– Noroc, Robert! îi strigă Boxerul privindu-l cu multă insistenţă cînd ajunse la ei.

– Noroc, Boxerule! îi spuse Robert oprindu-se.

Apoi, cînd vorbi iar, se strădui să folosească tonul cel mai indiferent cu putinţă, să spună lucrurile cu aerul că totul ar fi în perfectă regulă. Mai întîi se apucă să-şi stoarcă jacheta. Apoi vorbi:

– Probabil au dat de apă la o puşcare şi a curs niţel pe Şanţ în jos. Dar noi aicea sîntem la capul pantei şi nu ne pasă. Trebuie să găsim un alt drum de ieşire la suprafaţă.

Tăcură. Ştiau cu toţii îndeajuns ca să nu mai fie nevoie de comentarii. Totuşi, Tom Reedy întrebă:

– Vasăzică nu putem trece prin şanţ?

Boxerul îl luă în primire cu sălbăticie :

– Ţine-ţi gura, bă capsomane, pînă te-om ruga noi s-o deschizi iar!

Robert continuă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat:

– Pornim pe răsuflătoare către sectorul Globe Coal şi o să ieşim la suprafaţă pe acolo.

Ţinîndu-l pe Pat Reedy în preajma lui, cît mai aproape, Robert îi călăuzi către galeria de aeraj. Îl urmară cu toţii, în afară de Tom Reedy.

Tom era un foarte bun înotător. Se fălea că poate să traverseze Şanţul înot. Dacă trecea dincolo, nu era greu să iasă la larg. Atunci ar putea să aducă în ajutor o echipă de salvare. În felul ăsta i-ar arăta el şi Boxerului dacă-i capsoman sau nu. Tom rămase în urma celorlalţi şi se depărtă de ei. Coborî povîrnişul, îşi scoase bocancii, trase mult aer în piept şi-şi dădu drumul în apa din Şanţ. Izbuti s-o traverseze dintr-o singură respiraţie. Dar lucrul la care nu se aştepta era distanţa de doi kilometri de dincolo de şanţ, plină şi ea de apă. De partea cealaltă îl prinse volbura apelor. Ieşi într-adevăr la larg, dar peste cinci minute cadavrul lui se rotea încetişor în bulboana de la fundul puţului principal.

Robert se tîrî înainte, conducîndu-şi echipa prin galeria de aeraj. Ştia că acum trebuie să fie destul de aproape de filonul Globe Coal. Deodată, lampa i se stinse, ca şi cum ar fi suflat cineva uşurel în ea. În aceeaşi clipă îl auzi pe Pat Reedy tuşind, înecîndu-se, şi apoi îl simţi rămînînd ţeapăn lîngă el. De data asta nu mai era primejdia apelor, ci a gazului asfixiant.

– Întoarceţi-vă înapoi! comandă Robert. Toată lumea înapoi!

Echipa făcu cale-ntoarsă. După ce străbătură cei patruzeci de metri pînă la locul de unde porniseră, îi făcură respiraţie artificială lui Pat Reedy. Aşteptîndu-l să-şi vină în fire, Robert se gîndi rînd pe rînd la toate. Îşi spuse că probabil în fundătura de la capătul orizontului Globe Coal se află vreo cîţiva muncitori. Într-un tîrziu, vorbi iar:

– Mai vrea careva să vină încă o dată cu mine, să încercăm să pătrundem în sectorul Globe Coal?

Nu-i răspunse nimeni; toţi minerii ştiau ce-nseamnă gazul de mină, şi adierea pe care o simţiseră îi făcuse să înţeleagă încă şi mai bine ce însemna. Nu era uşor de pătruns în orizontul Globe în aceste împrejurări. Hughie insistă:

– Nu te duce, tată, e plin de gaz acolo.

Iisus Plînsa nu rostise nici o vorbă pînă atunci. Dar acum Iisus Plînsa grăi:

– Vin eu cu tine.

Înțelesese că Robert voia să-i salveze pe muncitorii rămași în sectorul acela și care, deși probabil năuciți de gazul de mină, se mai aflau poate în viață. Iisus Plînsa nu era un viteaz, dar religiozitatea îl îndemna să meargă alături de Robert.

Robert și cu Plînsa se tîrîră iarăși pe galeria de aeraj către Globe Coal. Își scoaseră jachetele și le înfășurară în jurul capului, deși asta nu era decît o datină și de fapt nu ajuta prea mult să te ferească de gazul de mină. Mergeau cît mai jos, cu burta lipită de pămînt. Plînsa era cu moartea în suflet. De spaimă, îl apucau din cînd în cînd niște convulsii. Și totuși, se ținea cît putea de tare și mergea tot înainte, rugîndu-se întruna.

Gazul de mină era plin de oxid de carbon otrăvitor, împins încoace de năvala apelor, dinspre exploatările părăsite. Părea acum că se ridică și se rărește. Într-adevăr, se mai subțiase nițel, cînd Robert și cu Plînsa pătrunseră în sectorul Globe. Măcar că-i copleșeau greața și somnolența, se simțeau încă în stare să înainteze. Dar cu puțin înainte, gazul fusese mult mai gros: găsiră în sector patru mineri sufocați. Stăteau într-un mic grup, de parcă s-ar fi uitat unul la altul, în cea mai firească și mai detașată atitudine. Arătau foarte bine: gazul le colorase obrajii în roz. Și mîinile le erau roze: întrucît abia intraseră în schimb, nu erau încă murdare. Judecîndu-i după înfățișare, ai fi zis că sînt perfect sănătoși. Ba chiar și veseli. Numai că erau morți cu toții.

Robert și Plînsa îi tîrîră după ei. Doar de asta veniseră pînă în sectorul Globe. Îi tîrîră afară, și echipa făcu tot ce putu să-i readucă la viață; însă fără nici un succes.

La vederea cadavrelor, Pat Reedy, care pînă atunci nu mai privise moartea în față, izbucni în plîns.

– Ajutor! Ajutor! strigă el. Ce Dumnezeu caut eu aicea? Unde e fratele meu Tom?

Plînsa îl liniști:

– Nu plînge, băiete, că Dumnezeu o să aibă grijă de noi toți.

Felul în care Iisus Plînsa rosti aceste vorbe avea ceva deosebit de impresionant.

Tăcere. Robert stătea pe gînduri. Pe chipul lui se citea neliniștea. Îi fulgeră prin minte că dacă în sectorul Globe este gaz de mină, asta înseamnă că este și apă. Gazul din exploatările părăsite n-ar fi putut ajunge la filonul acela superior dacă nu-l împingeau apele înaintea lor. Oamenii au fost mai întîi prinși de ape, care le-au blocat trecerea, și pe urmă otrăviți de năvala apelor. „Da, trase el

concluzia în gînd; înseamnă că şi sectorul Globe e blocat. Nu e nici o scăpare de acolo." Apoi Robert îşi aminti de telefonul de la capătul celălalt al Băltoacei.

– Nu putem pătrunde în sectorul Globe, băieţi, spuse el. Acolo sînt şi gaze, e şi apă. O să ne întoarcem la Băltoacă şi o să dăm telefon la suprafaţă.

Cînd pomeni de telefon, toţi se luminară la faţă.

– Eşti grozav, măi Robert! spuse Boxerul, plin de admiraţie.

Simplul fapt că-şi amintiră de telefon îi făcu să nu mai simtă dificultăţile drumului de înapoiere prin răsuflătoare. Nu se mai gîndeau la nimic altceva, nici măcar nu-şi mai aduceau aminte că sînt prinşi ca într-o capcană. Toate gîndurile lor se concentrau în jurul telefonului.

Dar întorcîndu-se la Băltoacă, Robert era mai neliniştit ca oricînd. Avea o înfăţişare extrem de îngrijorată. Văzu că nivelul apei era foarte ridicat pe acest orizont şi creştea mereu. Asta nu putea să însemne decît un singur lucru: năvala apelor măturase din cale toată armătura galeriilor. Tavanul de dincolo de şanţ, nemaifiind armat, se prăbuşise, blocînd astfel scurgerea apelor pe galeria principală; iar acum apa se întorcea înapoi, asupra lor. Întrucît toate drumurile de ieşire erau blocate, le mai rămîneau probabil cincisprezece minute în care să poată ieşi din fundătura de la capătul Băltoacei.

– Aşteptaţi aici! le spuse Robert.

Se duse pînă la telefon, învîrti cu multă putere manivela, şi apoi ridică receptorul. Era palid ca moartea. „Acum e-acum", gîndi el.

– Alo, alo!

Glasul lui, glasul unui om îngropat de viu într-un mormînt, zbura cu o speranţă deznădăjduită peste firele ce străbăteau apa pînă la suprafaţă, la o distanţă de peste trei kilometri.

Răspunsul se auzi imediat:

– Alo, alo!

Lui Robert îi veni să leşine. Era Barras, care răspundea din biroul lui, repetînd insistent:

– Alo, alo! Alo, alo!...

Robert reluă, pradă frigurilor :

– Aici e Fenwick. Vă vorbesc din sectorul Băltoaca. Apa a pătruns prin găurile de puşcare, dincolo de Şanţ, şi a acoperit galeria pînă la tavan. De partea cealaltă s-au prăbuşit pereţii. În afară de mine mai sînt încă nouă mineri rămaşi izolaţi aici. Ce să facem?

Răspunsul veni imediat, foarte aspru şi răspicat :
– Urcaţi pe găurile de aeraj pînă în sectorul Globe Coal.
– Am încercat, şi nu se poate.
– Cum?
– La Globe e plin de gaz carbonic şi de apă.
Tăcere. Treizeci de secunde de tăcere chinuitoare. Trecură greu, de parcă ar fi fost treizeci de ani. Apoi Robert auzi o uşă trîntindu-se. Bănui că Barras, aşezat la biroul său, a închis uşa cu piciorul. Cît de ciudat, se auzi trîntindu-se o uşă de la suprafaţă, uşa biroului de acolo de sus, de departe...
– Ascultă-mă, Fenwick! Acum Barras vorbea repede, dar fiecare cuvînt era rostit limpede, muşcător: Trebuie să vă îndreptaţi spre puţul principal al vechii mine, Groapa Scursorilor. Pe partea astălaltă nu puteţi străbate, pentru că amîndouă puţurile sînt pline de apă. Trebuie să străbateţi exploatările vechi, pînă la puţul de la Groapa Scursorilor.
– Puţul de la groapă?
Robert socoti că Barras trebuie să fie nebun ca să spună aşa ceva...
– Urcaţi direct pe pantă, continuă Barras cu aceeaşi precizie neclintită. Pătrundeţi prin zăgazul de la capătul părţii de răsărit, deasupra Digului. Cu asta ajungeţi la orizontul superior, în vechea mină Neptun. Să nu vă fie teamă de apă, s-a scurs toată în orizonturile inferioare. Mergeţi pe galeria principală, aceea bătătorită. Să nu o luaţi pe galeriile secundare şi nici pe cea transversală de la dreapta. Ţineţi-o drept înainte spre răsărit, cale de-o milă, pînă daţi de puţul vertical de la Groapa Scursorilor...
„Dumnezeule! gîndi Robert. Ăsta cunoaşte la perfecţie exploatările vechi. Le ştie ca-n palmă. Fruntea lui Robert se broboni de sudoare. O, Doamne, el a cunoscut dintotdeauna situaţia minei..."
– M-auzi? întrebă Barras, şi glasul venea slab din depărtare. Acolo o să vă aştepte echipa de salvare. M-auzi?
– Da, strigă Robert.
Apoi un şuvoi de apă rupse firele şi lăsă telefonul fără glas în mîna lui. Îi dădu drumul să cadă, şi receptorul se bălăbăni, atîrnat pe sîrmă... „Dumnezeule!" gîndi iarăşi Robert, cuprins de o emoţie şi o slăbiciune cumplită.
– Repede, tată! strigă Hughie înnebunit, apropiindu-se. Repede, repede! Vine şuvoiul spre noi.
Robert se întoarse şi trecu fleoşcăind prin apă, pînă ajunse la ceilalţi. „Dumnezeule!" exclamă iar în gîndul lui. Apoi strigă:

– Băieţi, mergem în mina părăsită. Altceva n-avem de făcut.

Porni înaintea celorlalţi pe povîrniş în sus, cît putu de repede. Era o fundătură pe care nimeni nu o considerase vreodată o ieşire. Da, acolo era zăgazul cel vechi – nu atîta un zăgaz, cît o simplă astupătoare, un şir de scînduri groase, puse pe muchie – două rînduri de scînduri, aşezate la o distanţă de un cot, şi între ele argilă. Boxerului nu-i trebuiră mai mult de două minute ca să spargă cu picioarele acest perete. Minerii trecură dincolo, în golul vechilor exploatări de la Neptun.

Era rece aici, şi în aer plutea un miros ciudat. Nu de gaz asfixiant, măcar că se simţea puţin bioxid de carbon, cît un iz de vechi. Mina fusese părăsită cu peste optzeci de ani în urmă.

Sub conducerea lui Robert porniră înainte, şi inima li se umplea din ce în ce mai mult de speranţe... Pămîntul era uscat aici, şi apa rămînea în urma lor. O, slavă Domnului că scăpaseră de toată apăria aceea! Şase dintre lămpile lor mai ardeau încă, iar Harry Brace avea în buzunar trei lumînări pentru aprins în subteran. Vedeau destul de bine înaintea lor. Nu întîmpinau nici o dificultate. Era un singur drum, drumul principal de acces, care ducea drept spre răsărit.

Străbătură vreo patru sute de metri pe drumul părăsit. Apoi se opriră. În faţa lor se prăbuşise tavanul.

– Nu-i nimic, băieţi, strigă Boxerul, e doar moloz. Nu-i greu de trecut dincolo.

Îşi aruncă jacheta de pe el cît colo şi-şi strînse cureaua. El conduse atacul minerilor asupra mormanului de moloz.

Nu aveau unelte la ei. Toate uneltele lor, săculeţele cu merinde şi ploştile cu apă zăceau la fundul Băltoacei, la aproape un kilometru de acolo. Munciră cu mîinile goale, zgîriind, rîcîind, smulgînd pietrele nefixate. Lucrau perechi-perechi, iar Boxerul muncea singur cît doi. Nimeni nu ştia cît timp au lucrat. Munceau cu atîta rîvnă, încît nici nu se gîndeau la timp, la mîinile sîngerînde. Dar de fapt au lucrat şapte ceasuri încheiate, străbătînd cincisprezece metri de moloz. Boxerul se strecură primul dincolo.

– Ura! zbieră el, trăgîndu-l pe Pat Reedy după dînsul. Trecură cu toţii, vorbind laolaltă, rîzînd triumfător. Era grozav de bine să scapi de molozul acela. Rîdeau ca nişte copii.

Dar după ce înaintară vreo cincizeci de metri, le pieri rîsul. Iarăşi o prăbuşire a tavanului, şi de data asta nu era vorba numai de moloz. Era piatră, piatră dură şi solidă, care nu se lăsa pătrunsă

decît de pickamere, cu foreza de diamant. Şi ei erau cu mîinile goale. Existase pentru ei o singură ieşire, şi aceea era blocată. Piatra solidă, groasă, tare ca o faleză de stîncă. Şi mîinile lor goale, sîngerînde. Tăcere. O tăcere lungă şi rece.

– Ei, băieţi, spuse Robert intenţionat optimist, iacă, am ajuns aici, şi nu sîntem prea departe de puţul de la Groapa Scursorilor. Echipa de salvare vine în întîmpinarea noastră. E imposibil să nu ajungă la noi mai curînd sau mai tîrziu. N-avem altceva de făcut decît să ne aşezăm pe vine şi să ciocănim în stîncă. Şi să nu ne dăm bătuţi!

Se aşezară cu toţii. Harry Brace, ghemuit lîngă tavanul prăbuşit, luă de jos o bucată mare de piatră şi începu să bocănească. Bătea un fel de tam-tam în peretele de stîncă, pentru a fi auzit de echipa de salvare. Din cînd în cînd trăgea cîte-un chiot puternic, ascuţit şi prelung. În adîncul minei părăsite, la vreo patru sute de metri de puţul vertical de la Groapa Scursorilor, rămaseră în aşteptare. Aşteptau mereu, bătînd în piatră şi scoţînd cîte-un chiot.

CAPITOLUL XXIII

În dimineaţa aceea, pe Richard Barras îl trezi o bătaie uşoară în uşă, cîteva minute înainte de ora şase. Prin somn auzise de mai multă vreme ciocănitul, dar nu-şi dăduse bine seama despre ce e vorba. Apoi strigă:

– Cine e acolo?

Prin uşă străbătu glasul mătuşii Carrie, înfricoşat şi temător:

– Iartă-mă că te deranjez, Richard, dar a venit ajutorul administratorului de la mină. Vrea *neapărat* să-ţi vorbească.

Mătuşa Carrie se feri să folosească cuvîntul pe care-l rostise Hudspeth... Îl lăsă pe Hudspeth să-i spună lui Richard acel cuvînt înspăimîntător.

Richard se îmbrăcă şi coborî scările; şi aşa era aproape ora lui de sculare.

– Bună dimineaţa, Hudspeth.

Barras văzu imediat că Hudspeth era îmbrăcat numai pe jumătate şi pradă unei agitaţii cumplite. Îşi dădu seama că venise în fugă. Şi Hudspeth izbucni imediat:

– A năvălit apa pe amîndouă puțurile verticale, domnule Barras, şi a inundat toate orizonturile. Nu mai putem coborî ascensorul decît pînă la filonul Five Quarter.

Urmă o pauză înfiorătoare.

– Am înțeles.

Cuvintele lui Barras îi ieşiseră de pe buze pur şi simplu ca un reflex, mărturie a calmului său automat.

– Tot schimbul de dimineață a intrat în orizonturile Globe Coal şi Paradis. Vocea de obice greoaie a lui Hudspeth tremura de data asta. N-am putut să ajungem pînă la ei şi nici unul dintre ei n-a ieşit la suprafață.

Barras îl cercetă cu atenție.

– Cîți oameni erau în schimb? întrebă el cu precizie mecanică.

– Vreo sută de bărbați şi băieți. Nu ştiu sigur, dar cam aşa ceva. Nu sînt nici cinci minute de cînd m-am dat jos din pat. M-a anunțat unul dintre băieții de la felinare. L-am trimis să alerge la domnul Armstrong, iar eu am venit aicea cît am putut de repede.

Richard nu mai şovăi. Peste şase minute se aflau în curtea minei. Jimmy, mînuitorul lămpilor, stătea împreună cu manipulantul de la manivelă, cu ajutorul acestuia şi cu pontatorul Cousins, alcătuind un grup tăcut, intimidat. Cînd sosi Barras, manipulantul îi spuse:

– Chiar acum a sosit domnul Armstrong. S-a dus la punctul de comandă al ascensorului.

Barras i se adresă lui Hudspeth:

– Adu-l încoace!

Hudspeth urcă în goană scările de la instalația ascensorului. Între timp, Barras se duse în biroul administrației. Ceasul rotund din fața căminului indica ora şase şi un sfert. Tocmai cînd intra Barras în biroul gol, sună telefonul care făcea legătura cu subteranul. Ridică imediat receptorul. Cu vocea sa rigidă şi impersonală, spuse:

– Alo, alo!...

Îi răspunse glasul lui Robert Fenwick din Băltoacă. Era apelul echipei înmormîntate în adîncuri, şi la sfîrşitul conversației, cînd telefonul rămase fără glas în mîna lui, Barras bîjbîi orbeşte ca să repună receptorul în furcă. Apoi trase aer mult în piept şi căută să se stăpînească pe deplin. Peste o clipă, intrară în birou Armstrong şi Hudspeth.

– Acuma spune-mi, domnule Armstrong, începu imediat Barras cu glas autoritar, spune-mi tot ce ştii.

Încordat, chinuit, Armstrong relată totul. În timpul cît vorbi, adică vreo două minute, Armstrong se gîndi neîncetat că o să-şi piardă slujba din pricina acestei catastrofe. Îl apucă un tic nervos – i se zbătea pleoapa stîngă. Căută să-şi ascundă ticul punîndu-şi palma peste ochi.

– Am înțeles, spuse Barras. Apoi reluă brusc: Sună-l pe domnul Jennings.

Armstrong răspunse în grabă:

– L-am trimis pe Saul Pickings după el, domnule Barras. Ăsta a fost primul luru pe care l-am făcut. Trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta.

– Ai procedat foarte bine, îi spuse Barras cu încîntare.

Avea o excelentă stăpînire de sine. Sub influența acestei splendide stăpîniri îşi reveneau şi Armstrong şi Hudspeth. În special Armstrong. Barras continuă :

– Du-te la telefon, domnule Armstrong, imediat. Sună la Tynecastle, la societatea Rigger şi Headstock Co.,", sună la domnii T. şi R. Henderson de la Seaton, sună la „Exploatările carbonifere reunite" şi la oțelăriile „Horton". Cînd telefonezi acolo, cere neapărat să vorbeşti cu domnul Probert-senior. Transmite-le salutările mele, spune-le care e situația la noi şi cere-le, roagă-i să-ți trimită tot ajutorul posibil. O să avem nevoie de cabluri pentru ascensor şi de toate instalațiile de pompare şi electrice pe care ni le pot pune ei la dispoziție. Mai ales la Tynecastle cere elevatoare cu aburi. De la „Exploatările carbonifere reunite" cere o echipă de salvare cît mai numeroasă. Dar imediat, te rog, domnule Armstrong.

Armstrong fugi la telefonul din biroul lui. Barras se întoarse către Hudspeth.

– Ia zece oameni şi du-te la puțul vechii mine din Groapa Scursorilor. Fă o inspecție pe-acolo. O inspecție cît mai rapidă şi mai completă. Vezi exact care este starea puțului. Apoi întoarce-te repede aici!

Cînd plecă Hudspeth, sosi domnul Jennings. Inspectorul minier era un om masiv, repezit, cu fața congestionată. Avea o fire hotărîtă şi optimistă. Toată lumea ştia perfect că pe Jennings nu-l poți duce cu preşul. Nu era foarte înfipt, dar era un om tare. Fără să fie prea politicos, se bucura totuşi de simpatia şi respectul tuturor. Din nefericire, acum avea un furuncul la ceafă.

– Ah, strigă el, aşezîndu-se pe un scaun. Mă doare îngrozitor porcăria asta. Ce s-a întîmplat?

Barras îl puse la curent cu catastrofa.

Jennings uită de furuncul. Dintr-o dată, căpătă o înfățișare înspăimîntată.

– Nu vorbi! spuse el, speriat la culme.

După tăcerea care urmă, Barras îl invită pe un ton oficial:

– Nu dorești să inspectezi gura puțului?

Deși abia se așezase, Jennings se ridică din nou. Spuse:

– Da, mă duc să mă uit pe sus.

Barras îl conduse, pornind înaintea lui. Inspectară împreună instalațiile de la suprafața minei. Pompele nu puteau face față nici pe departe. Apa crescuse cu încă doi metri în ambele puțuri. Jennings îi puse cîteva întrebări mecanicului de la elevator. Apoi se întoarse împreună cu Barras la administrație.

– Domnule Barras, o să mai ai nevoie de niște pompe la puțurile astea, și încă foarte curînd. Dar e o cantitate de apă atît de mare, încît mă întreb dacă și pompele îți mai pot servi la ceva...

Barras ascultă, hotărîndu-se să-și păstreze răbdarea pînă la capăt. Îl lăsă pe Jennings să se descarce. Nu făcu nici un fel de comentariu. După ce acesta sfîrși ce avea de spus, Barras declară cu un glas limpede, sentențios, și ca și cum Jennings nici n-ar fi vorbit:

– Or să treacă multe zile pînă o să putem scoate apa din puțurile verticale. Trebuie să intrăm prin Groapa Scursorilor cu speranța de a găsi o cale de acces. Asta este sigur. Hudspeth se va întoarce curînd de la puțul acelei mine părăsite. Trebuie să intrăm acolo de îndată ce va fi posibil.

Jennings păru redus la tăcere. Simțea influența unei personalități mai puternice decît a lui, care-l copleșea și-l deprima. Pe deasupra, îl mai durea și furunculul. Și totuși, Barras descrisese situația absolut limpede. Planul lui de salvare era singura cale logică. Fără să vrea, Jennings își exprimă printr-o privire admirația pentru Barras.

– Asta cam așa e, spuse el. Și apoi reluă: Dar cum o să izbutești dacă n-ai planurile vechii mine?

– Trebuie să izbutim, răspunse Barras cu o bruscă intensitate.

– Bine-bine, spuse Jennings împăciuitor. N-avem decît să încercăm. Apoi oftă: Oh, dacă am fi avut măcar planurile, nu ne-am afla acum în situația asta înfiorătoare. Doamne, ce tîmpiți erau oamenii pe vremea aceea! Îl săgetă o durere în ceafă. Ah, fir-ar al naibii de buboi! Iau drojdie de bere ca să-mi treacă. Dar tare mă tem că nici asta nu-mi ajută la nimic!

În timp ce Jennings își potrivea mai bine bandajul pe furuncul, icnind de durere, se întoarse și Hudspeth, care-i informă:

– Am cercetat totul, domnule Barras. Puțul de la vechea mină din Groapa Scursorilor e bunișor. E ceva moloz în el, dar nu prea mult. Partea proastă ar fi că e nițel gaz de mină pe-acolo. Asta nu-mi prea vine la socoteală. Am coborît un om legat de o funie, și cînd l-am scos la suprafață era cam amețit. Cred că am putea curăța puțul de dărîmături și de gaze în douăzeci și patru de ore.

Barras îi spuse:

– Mulțumesc, domnule Hudspeth. Acuma o să merg personal la puțul de la Groapa Scursorilor.

Nu mai rămăsese nici o umbră de îndoială: Barras se ocupa personal de toate. Avea ceva sublim calmul acesta al lui. Cu multă hotărîre preluase conducerea, domina totul fără cel mai mic efort, subjuga panica, avea un aer suveran.

În timp ce ieșeau din birou cei patru bărbați, prin curtea minei venea în mare grabă tînărul doctor Lewis, care lucra acum ca asistent al doctorului Scott. Se bîlbîia:

– Am auzit chiar acum... Mă întorceam de la o naștere... Pot fi de vreun folos?

Făcu o pauză, într-o așteptare înfrigurată, participînd în imaginație la săvîrșirea unor acte de un eroism dramatic, în adîncul minei. Era un om săritor, optimist, cu obrajii veșnic îmbujorați: îi citeai pe față clocotul idealurilor și entuziasmului; la Sleescale i se spunea întotdeauna „tînărul doctor Lewis". Jennings se uită la el de parcă îi venea să-i dea „tînărului doctor Lewis" un picior în tînărul său fund. Pe urmă nu-l mai învrednici măcar cu o privire.

În schimb, Barras îi răspunse amabil:

– Mulțumesc foarte mult, doctore Lewis. S-ar putea să avem nevoie de dumneavoastră. Duceți-vă în birou, și Saul Pickings o să vă facă o ceașcă de cacao fierbinte. S-ar putea să avem nevoie de dumneavoastră mai tîrziu.

„Tînărul doctor Lewis" o luă din loc nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie. Barras, Jennings, Armstrong și Hudspeth porniră mai departe către puțul vechii mine din Groapa Scursorilor. Abia acum începea să se lumineze de ziuă. Era un frig strașnic. Căzură cîțiva fulgi de zăpadă, care tremurau gingaș, venind din cerul încă nevăzut. Pe cei patru îi însoțeau vreo douăzeci și cinci de mineri, stăbătînd în tăcere curtea frămîntată. Curînd dispărură învăluiți în zăpadă și întuneric, de parcă ar fi trecut dincolo de o cortină. Aceștia formau prima echipă de salvare.

Acum începu să se răspîndească vestea prin oraş. În mahalaua Teraselor uşile se deschideau pe rînd, şi bărbaţi şi femei izbucneau afară. Fugeau în jos pe strada Cowpen. Şi pe măsură ce alergau, rîndurile lor se îngroşau. Alergau de parcă nu s-ar fi putut stăpîni, de parcă mina s-ar fi prefăcut dintr-o dată într-un magnet care-i atrăgea, îi atrăgea în ciuda voinţei lor. Alergau pentru că trebuia să alerge. Alergau fără să scoată un sunet.

Martha află vestea de la doamna Brace. Primul ei gînd fu mai puţin de spaimă şi durere, cît de recunoştinţă: „Slavă Domnului că Sammy al meu nu era la mină!“ Încleştîndu-şi mîinile pe piept, îl trezi pe Sammy; apoi îşi luă paltonul în spinare şi fugi, împreună cu Sammy, pînă la mină. O porni în goană şi bătrînul Hans Messuer. Hans tocmai bărbierea un client foarte matinal cînd află vestea, aşa că acum alerga ţinînd în mîna stîngă pămătuful de săpunit. David află ce s-a întîmplat în timp ce se întorcea în oraş pe bicicletă şi goni cît putu de repede, mai departe, pînă la mină. Soţia Boxerului află vestea cît era încă în pat, iar Cha, fiul Boxerului, o află în uşa laterală a cîrciumii. Susan Plînsa află totul în timp ce-şi rostea rugăciunile de dimineaţă. Doamna Reedy, moaşa, află în timp ce-l asista pe „tînărul doctor Lewis“ la o naştere. Jack Reedy, fiul ei mai mare, află tocmai cînd se îndrepta către cîrciumă să bea un păhărel ca să mai prindă inimă. Alăturîndu-i-se lui Cha Leeming, Jack porni şi el în fugă spre mină. Mama lui Ned Softley află pe drumul către spălătoria publică. Bătrînul Tom Ogle află cînd era la closet. Şi alergă şi Tom Ogle, încheindu-se la pantaloni.

În cîteva minute, cinci sute de bărbaţi şi femei se înghesuiau în curtea minei, şi mulţi alţii mai rămaseră pe-afară. Aşteptau cu toţii în tăcere. Mai toate femeile cu şalul pe umeri, bărbaţii fără paltoane. Formau o masă neagră, care contrasta cu fondul alb al zăpezii. Părea un cor uriaş, adunat în tăcere sub cerul pe care zăpada îl întuneca. Nu erau ei actorii în această dramă, şi totuşi participau la ea. Stăteau în tăcere, într-o tăcere de moarte, sub cerul acela mut, veşnic, întunecat de zăpadă.

Se făcuse ora nouă şi ningea tare, cînd Barras, Jennings şi Armstrong se întoarseră din sectorul Snook şi reintrară în curtea minei. Privind mulţimea, Armstrong întrebă:

– Să pun oamenii să închidă porţile?

– Nu, spuse Barras, cercetînd gloata cu privirile sale mioape, detaşate. Pune să se facă un foc în curte. Un foc mare. Să-l aprindă în mijlocul curţii. Le e frig oamenilor care stau acolo.

Se aprinse şi focul. Charlie Gowlan, Jacke Wicks şi mecanicii de la ascensor aduseră stîlpi de armare ca să-i pună pe foc. Aduseră mulți. Tocmai cînd focul se întețea, sosi prima echipă de voluntari de la minele Seaton. Se îndreptară îndată spre Groapa Scursorilor. Apoi veniră macaragiii de la Tynecastle, aducînd uneltele și utilajul de salvare în trei camioane. Amstrong nu se mai mişcă de lîngă telefon. Barras şi Jennings se întoarseră la Groapă. Gazele făceau imposibilă coborîrea pe puț în jos, dar curînd aveau să le înlăture. Se şi apucaseră să monteze scripeții ascensorului, maşina care-l punea în mişcare şi un ventilator.

La ora unsprezece sosi şi Arthur Barras. Arthur fusese la Tynecastle, petrecuse week-end-ul acolo, la familia Todd. Sosise de un sfert de oră, cu trenul. Se repezi în birou, grăbit şi înspăimîntat.

– Tată, exclamă el, dar e îngrozitor!

Barras se întoarse încet către el.

– E sfîşietor.

– Cu ce te pot ajuta? Fac orice îmi spui. Vai, tată, ce întîmplare nenorocită!

Barras îl privi pe fiu cu ochi grei. Făcu un gest neputincios cu mîna şi spuse:

– Ce să-i faci, Arthur, aşa a fost vrerea Domnului.

Arthur îi întoarse lui taică-su privirea, cu o expresie chinuită pe față.

– Vrerea Domnului... repetă el cu glas straniu. Ce înseamnă asta?

În clipa aceea intră Armstrong ca o furtună.

– La „Exploatările carbonifere reunite“ demontează două pompe, pe care ni le trimit încoace. Cred că au şi pornit. Ne mai vine şi o pompă nouă cu turbină de la „Horton“; domnul Probert zice că face orice ca să ne ajute.

– Mulțumesc, domnule Armstrong! îi răspunse Barras ca un automat.

Urmă un răstimp de tăcere încordată, stînjenită, pînă ce bătrînul Saul Pickings intră şchiopătînd şi aduse trei ceşti mari de cacao fierbinte. Saul avea peste şaptezeci de ani şi un picior de lemn. Cu toate astea, se mişca foarte sprinten. Şontîc-şontîc, îndeplinea tot felul de treburi mărunte şi mai ales se precipea la cacao. Arthur şi Armstrong luară fiecare cîte-o ceaşcă; Barras refuză. Dar Arthur şi Armstrong stăruiră pe lîngă el să bea, spunîndu-i că o să-i facă

bine. Armstrong adăugă chiar că era imposibil să lucreze cu stomacul gol. Barras persistă însă în refuzul său; părea puțin exaltat.

Saul Pickings spuse:

– Tînărul doctor Lewis ar vrea să știe dacă mai aveți nevoie de el. Dacă trebuie să mai aștepte, îi duc lui ceașca asta de cacao.

„Tînărul doctor Lewis“ băuse pînă acum patru cești de cacao, iar eroismul lui se cam diluase între timp. Se văzuse silit să și întrebe, foarte politicos, unde e toaleta.

Barras se uită la Armstrong.

– N-ar fi rău dacă doctorii din oraș ar putea aranja între ei să avem pe cîte unul de serviciu aici, în zilele următoare. Să facă cu schimbul.

– Asta e o idee foarte bună, domnule Barras! exclamă Armstrong.

Ieși repede, să pună iarăși mîna pe telefon.

– Tată, reîncepu Arthur cu un fel de disperare, dar cum s-a întîmplat? Trebuie să știu și eu.

– Da, dar nu acum, răspunse Barras. Nu acum.

Arthur se întoarse și-și lipi fruntea de geamul rece, cu flori de gheață pe el. Pentru moment, tonul tatălui său îi închisese gura.

Apoi intră, agitat, șeful pompierilor, Ebenezer Camhow. Își pusese uniforma, care conținea o cantitate apreciabilă și destul de plăcută de ceaprazărie de un roșu aprins și opt nasturi de alamă deosebit de importanți, pe care Camhow avea grijă să-i lustruiască pînă scînteiau. Șeful pompierilor era mic, bondoc și chel, părea o sferă. Mare amator de uniforme, începuse mai întîi să poarte șapca de la epitropia școlilor, și acum ajunsese să aibă două funcții înalte: șeful pompierilor și șeful fanfarei din Sleescale. Cînta la patru instrumente, inclusiv triunghiul*, și lua întotdeauna premiu la expoziția regională pentru florile pe care le cultiva. În ultimii cinci ani stinsese un singur foc, mai curînd o flacără, la o fabrică de bere dărîmată.

– Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule Barras! declară el. Oamenii mei sînt afară în curte. I-am aliniat pe toți. Cu toții posedă și diploma de sanitar autorizat să dea primele ajutoare. Aștept ordinele dumneavoastră, domnule Barras!

---

* Instrument muzical de percuție.

Barras mulțumi comandantului pompierilor. Saul Pickings îi oferi ceașca de cacao rămasă fără stăpîn, și apoi șeful plecă. Ieșind în curte, șeful avea un aer atît de important și de oficial, încît doi reporteri sosiți tocmai atunci de la Tynecastle îl traseră în poză, și fotografia lui apăru a doua zi dimineață în ziarul *Tynecastle Argus*. Șeful pompierilor și-o decupă ca s-o păstreze.

Soseau tot felul de oferte de ajutoare – telegrame, telefoane. Domnul Probert de la „Oțelăriile Horton“ se deplasă personal la fața locului, iar „Exploatările carbonifere reunite“ mai trimiseră încă trei echipe de salvare.

Înainte de ora douăsprezece, Barras și cu Arthur se duseră să inspecteze lucrările de pregătire la Groapa Scursorilor. Gura minei se afla pe nenorocitul de teren viran, cunoscut sub numele de Snook, o țarină plină de movile și gropi pe unde se prăbușise pămîntul. Acum era acoperit de zăpadă spulberată de un vînt sălbatic. Lumea îi zicea „pămîntul chinuit“. Cu tot focul din curtea minei Neptun, lumea plecase de acolo și se adunase pe Snook. Se țineau departe de lucrătorii care înălțau scripeții și celelalte instalații muncind repede, cu rîvnă. La apropierea lui Barras și a lui Arthur, mulțimea le făcu loc să treacă, fără nici un murmur. Numai un grup de bărbați nu se feriră într-o parte. Atunci, Arthur dădu cu ochii de David.

David se afla în fruntea grupului care nu voia să le facă loc. În grupul acela mai erau Jack Reedy, Cha Leeming și bătrînul Tom Ogle. David așteptă pînă ce Barras ajunse în dreptul lui. Părea că i s-a întins pielea pe umerii obrajilor, atît din cauza frigului, cît și din cauza tensiunii lăuntrice. Ochii i se încrucișară cu ai patronului. Sub privirea lor acuzatoare, Barras se uită în pămînt. Apoi David vorbi:

– Oamenii ăștia vor să știe ceva.

– Și ce anume?

– Vor să știe că se va face totul pentru a salva muncitorii din mină.

– Asta și facem. Urmă o pauză. Barras ridică ochii. Mai e și altceva?

– Nu, spuse David încet. Deocamdată nu.

Atunci se înfipse înainte bătrînul Tom Ogle:

– Ce sînt vorbele astea de pomană? strigă el la Barras. Își ieșise din minți. Cu puțin înainte făcuse o încercare spectaculoasă de a se arunca în puțul minei vechi. De ce nu-i salvați? Cu funii și

scripeți nu faceți mare brînză: E și băiatul meu acolo, băiatul meu, Bob Ogle. De ce nu trimiteți oameni în subteran ca să-i scoată?

– Facem și noi ce putem, prietene, spuse Barras, calm și plin de demnitate.

– Nu sînt prietenul dumitale, hîrîi Tom Ogle, și ridicînd pumnul îl pocni pe Barras drept în obraz.

Arthur se cutremură. Charlie Gowlan și alți cîțiva oameni îl traseră pe Tom Ogle la o parte, în ciuda strigătelor și împotrivirilor sale. Barras rămase locului, drept ca o lumînare. Nu încercase să se apere, primise lovitura cu un fel de exaltare sufletească, de parcă undeva în adîncul firii lui, pumnul acela îi aducea o satisfacție. Se îndreptă liniștit către puț, porunci să se aprindă încă un foc și rămase să supravegheze personal operațiile de montare a instalației.

Stătu la mină toată ziua. Rămase acolo pînă se montă la puț instalația de ridicare, cu mașina ei cu abur, cu ventilatorul, și pînă ce se curăță gazul din adîncuri. Rămase acolo pînă ce începură să coboare în adîncuri echipe de muncitori, care făceau cu schimbul la evacuarea rambleiajului de steril ce bloca drumul. Rămase acolo pînă la montarea unor pompe noi, la amîndouă puțurile verticale de la numărul 17. Una instalată la ascensorul principal, evacua o mie de litri pe minut, iar cealaltă, o turbină, arunca afară aproape două mii de litri pe minut. După aceea, porni de unul singur înapoi, către vila Law.

Nu era obosit și nici prea flămînd. Oscila între amorțeala trupului și acea ciudată exaltare a minții lui. Părea cu totul impersonal; ceea ce făcea era o simplă iluzie. Făcea impresia unui condamnat la moarte care primește liniștit verdictul. Nici nu înțelegea pe de-a-ntregul situația. Încrederea în deplina lui nevinovăție îi rămăsese nestrămutată.

Mătușa Carrie avusese grijă să fie pregătită supa de vacă pentru el, la orice oră ar fi venit. Mătușa Carrie știa că dacă Richard are o zi grea, cel mai mult din toate îi place supa de vacă. Barras mîncă supa, împreună cu o aripă de pui și o felie de brînză de Cheddar, sortul său preferat. Dar de fapt mîncă tare puțin și nu bău decît apă. Pe mătușa Carrie, rămasă tot timpul pe planul al doilea, cu un aer servil, dornică de a se face utilă, Barras nici n-o băgă în seamă. În realitate nici n-o vedea.

La masă, Hilda șezu în fața lui. Își ațintea mai tot timpul ochii asupra lui taică-su, îl privea intens, cu un fel de deznădejde. În cele din urmă, ca și cum n-ar mai fi putut suporta situația, îi spuse:

– Dă-mi voie să te ajut şi eu, tată. Dă-mi voie să fac ceva!

Pe Hilda o scotea din minţi faptul că într-o situaţie atît de grea ca aceasta ea nu putea să fie nimănui de folos.

Barras îşi ridică privirile grele pînă la ea, îi întîlni ochii, o observă pentru prima dată. Îi răspunse:

– Dar nu e nimic de făcut. Se face tot ceea ce trebuie. O femeie nu are ce să se-amestece.

Apoi o părăsi. Urcă scările şi se duse în camera soţiei. Ca şi lui Arthur, îi spuse şi ei:

– Aşa a fost vrerea Domnului.

Sever, cu expresia aceea indescifrabilă pe faţă, se întinse, aşa îmbrăcat cum era, pe patul lui.

Dar după patru ceasuri se afla din nou la mină. Porni imediat către puţul de la Groapa Scursorilor. Ştia că şansa reală de a pătrunde în sectorul Paradis se afla doar acolo. Coborî şi el în puţ.

Oamenii lucrau cu schimbul în adîncuri, atît de repede încît înaintau cam cîte doi metri pe oră, curăţind dărîmăturile de pe calea principală de acces. Dar erau mult mai multe dărîmături decît se credea. Nici muncitorii însă nu se dădeau bătuţi. Atacau molozul, care se prăbuşea venind ca valurile, unul după altul. Se izbeau în sterilul adunat acolo, cu disperarea nebună a unor luptători asediaţi. Progresul pe care-l făceau în înaintarea lor avea ceva supraomenesc. Cînd o echipă istovită părăsea, clătinîndu-se pe picioare, frontul de lucru, prelua ştafeta o altă echipă.

– Galeria aceasta merge drept spre apus, îi spuse Jennings lui Barras. Ar trebui să ne ducă destul de aproape de locul cu pricina.

– Da, replică Barras.

– Ar trebui să ne găsim aproape de capătul minei vechi, reluă Jennings.

– Da, replică Barras.

În douăzeci şi patru de ore, echipele de salvare izbutiseră să curețe sterilul care bloca vechea galerie de acces de pe o porţiune de aproape cincizeci de metri. Răzbătură dincolo, unde drumul era liber, şi dădură peste o porţiune degajată din mina părăsită. Izbucni un strigăt puternic de bucurie, un strigăt care urcă de-a lungul puţului vertical şi răsună în urechile celor care aşteptau la suprafaţă.

Dar acest strigăt nu mai fu urmat şi de un al doilea. Îndată după porţiunea aceea, galeria principală cobora o pantă intrînd într-un şanţ lat, de netrecut, întrucît era plin ochi de apă.

Murdar, plin de praf de cărbune, fără guler şi fără cravată, cu un fular vechi de mătase înfăşurat în jurul gîtului umflat, Jennings se holbă la Barras.

– O, Doamne! exclamă el cu deznădejde. Dacă am fi avut măcar un plan, am fi ştiut de la început la ce să ne aşteptăm.

Barras nici nu clipi.

– Planul nu ar fi îndepărtat însă şi şanţul cu apă. Trebuia să ne aşteptăm la dificultăţi. Trebuie să săpăm cu dinamită o nouă galerie, peste băltoaca asta.

Cuvintele lui Barras aveau o severitate atît de inflexibilă, încît îl impresionară pînă şi pe Jennings.

– Ei bravo, aşa îmi place! spuse el, deşi îi venea să plîngă de oboseală. Haideţi atunci, să ne apucăm să aruncăm în aer acoperişul ăsta blestemat.

Şi începură să arunce în aer tavanul, urmărind ca piatra tare ca fierul să cadă în apă, pentru ca şanţul să fie acoperit cu steril şi deasupra apei să se poată tăia un nou drum de acces. Montară un compresor, ca să furnizeze aer pentru ciocanele pneumatice; puseră la bătaie forezele cele mai bune, cu diamant. Era o muncă ucigătoare. Se desfăşura în mijlocul întunericului, prafului, sudorii şi fumului produs de exploziile dinamitei. Se desfăşura într-o nebunie infernală. Numai Barras rămînea calm. Calm şi de nepătruns. Era stăpîn pe situaţie. El era motorul, el era forţa diriguitoare. Timp de optsprezece ceasuri stătu acolo, în Groapa Scursorilor, fără să se îndepărteze măcar o clipă.

Întorcîndu-se refăcut, după şase ore de odihnă, Jennings se rugă de el:

– Pentru numele lui Dumnezeu, domnule Barras, du-te şi te odihneşte puţin, că te omori de tot!

Domnul Probert, Armstrong şi cîţiva funcţionari superiori de la Departament stăruiră cu toţii pe lîngă el: făcuse atîtea eforturi, şi o să fie nevoie de cel puţin cinci zile pînă vor sparge tunelul pe deasupra şanţului, aşa că trebuia să-şi rezerve forţele pînă atunci. Pînă şi Arthur se rugă de el:

– Du-te şi dormi, tată... Te rog... tată... te rog!

Dar Barras nu-şi îngădui decît să aţipească din cînd în cînd cîte-o jumătate de oră, în scaunul lui de la birou; nu se mai întoarse acasă pînă în seara celei de-a patra zile. O porni iarăşi pe jos. Era un ger cumplit, şi pămîntul – acoperit încă de zăpadă. Căzuse şi un strat nou. Şi cît de albă era! O porni îngîndurat pe Cowpen

Street în sus... Dar de fapt nu se gîndea la nimic. De cînd cu accidentul refuza să mai gîndească. În subconştientul lui gîndirea se detaşase; elaborase planul acestui puternic atac asupra minei şi se înverşunase cu o voință nestrămutată să se concentreze numai şi numai asupra operațiilor de salvare. Aerul său de glacială detaşare persista şi îl susținea. Sub crusta exterioară înghețată, la o mare adîncime, acționau curenți puternici. El nu-i simțea. Şi totuşi, curenții acționau.

De jur-împrejurul lui, ulițele erau pustii. Toate uşile – închise. Nicăieri nu se juca nici un copil. Majoritatea prăvăliilor aveau obloanele trase. Asupra mahalalei Teraselor se lăsase calmul agoniei, tăcerea deznădejdii. Două femei se apropiau, gata să se încrucişeze pe trotuar, venind una de la un capăt al uliței Alma, şi una din partea opusă. Erau prietene. Paşii lor se întîlniră, dar femeile îşi evitară privirea. Nici una nu rosti vreun cuvînt. Tăcere: zăpada înăbuşea pînă şi zgomotul paşilor lor. Prin case – aceeaşi tăcere. În locuințele bărbaților îngropați de vii erau aşezate pe masă tacîmurile pentru gustarea de dimineață. Nici noaptea nu se trăgeau storurile. La casa cu numărul 23 de pe ulița Inkerman, Martha prepara o budincă proaspătă la cuptor; mîncarea asta le plăcea la amîndoi – şi lui Robert, şi lui Hughie. Sammy şi David şedeau tăcuți pe scaune, fără să se uite la mama lor. Se întorseseră de la puțul Groapa. Amîndoi dăduseră o mînă de ajutor acolo; David nu se mai ducea la şcoală de patru zile. Nici nu călcase măcar prin preajma şcolii. Uitase de şcoală, uitase de examenul lui, uitase de Jenny. Şedea tăcut, cu capul îngropat în palme, gîndindu-se la taică-su, gîndindu-se la propria sa amărăciune.

După rumoarea şi fierbințeala din adîncul minei vechi, Barras avea impresia că frigul îl pălmuieşte. Mergînd ca în vis, din piept îi izbucni un oftat adînc. Dar el nu-şi dădu seama de asta. De fapt nu-şi dădea seama de nimic. Intră în vila Law. Îl aştepta o corespondență imensă – vrafuri de scrisori: scrisori de elogii, scrisori de condoleanțe, de solidaritate, o telegramă de la Stapleton, deputatul de Sleescale, alta de la lordul Kell, proprietarul terenurilor pe care se afla mina Neptun. O altă telegramă, trimisă de lordul primar al oraşului Tynecastle, sună astfel: „Eforturile dumneavoastră eroice pentru salvarea sinistraților cuceresc admirația noastră supremă. Stop. Ne rugăm Domnului ca eforturile dumneavoastră să fie încununate de succes. Stop." Şi încă o telegramă, cu un mesaj din partea Coroanei, plin de grațioase condoleanțe. Le cercetă cu grijă. Curios! Cercetă şi o scrisoare de

la soția unui fabricant de tuburi de cauciuc din Leeds, care se oferea să furnizeze gratuit – subliniat – cinci sute metri, sau chiar mai mult – subliniat – de tub de cauciuc cu diametrul de șase milimetri, de la fabrica soțului ei, pentru a li se putea trimite minerilor îngropați supă fierbinte. Curios! Barras nici nu zîmbi.

Se întoarse la mină a doua zi dis-de-dimineață. Echipele de salvare izbutiseră să coboare destul de mult nivelul apei de pe puțul vertical, ca să poată scafandrii pătrunde înăuntru. Scafandrii se văzură siliți să lupte cu apele înalte de șase metri, pe orizonturile principale. Și totuși, își croiră drum pe orizonturile Globe Coal și Paradis, pînă la capăt. Cercetară totul cu răbdare, cu zel, temeinic. Barras știa mai bine decît toți cît de inutilă avea să fie această cercetare. Scafandrii nu găsiră altceva decît cadavrele a șaptezeci și doi de oameni înecați.

Se întoarseră la suprafață. Raportară că nu au găsit pe nimeni în viață. Raportară că e nevoie de cel puțin o lună pentru evacuarea completă a apei de pe cele două orizonturi. Apoi începură să scoată la suprafață cadravele: înecații, legați pe aceeași funie, ieșeau legănîndu-se din mină, în lumina strălucitoare de afară, pe care n-o vedeau.

Acum toate eforturile se concentrau asupra străpungerii peretelui dinspre Groapa Scursorilor: își dădeau seama foarte bine că era posibil să se afle, închiși între zidurile de steril, oamenii dați lipsă. Deși trecuseră zece zile de la data catastrofei, mai erau șanse ca aceștia să se afle în viață. Cu o vigoare sporită, cu un zel nebunesc, muncitorii își înzeciră eforturile deasupra șanțului cu apă. Își încordau mușchii, își concentrau nervii, făceau tot ce le sta în putință. La șase zile după prima explozie cu dinamită, răsună cea din urmă șarjă. Răzbătură prin stîncă și reluară drumul de-a lungul galeriei principale de acces, dincolo de curmătura inundată. Istoviți, dar nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie, membrii echipei de salvare își croiră drum mai departe. La șaizeci de pași înainte spre vest, se izbiră de un nou obstacol. Tavanul de piatră se prăbușise cu totul. Se opriră, și speranța le înghețǎ în inimă.

– O, Doamne! gemu Jennings. Stînca asta ar putea să se întindă și pe-o jumătate de milă. N-o să ajungem niciodată la ei. Cu asta le-am pus cruce!

Sfîrșit, fără pic de vlagă, se rezemă de stîncă și-și îngropă fața în pumni.

– Trebuie să răzbim înainte! răsună deodată vocea puternică a lui Barras. Trebuie să răzbim!

CAPITOLUL XXIV

Harry Brace muri primul. Avea inimă slabă, nu mai era nici aşa tînăr, şi îl răpusese baia în apa rece a şanţului. Muri pur şi simplu de oboseală. Nimeni nu a ştiut cînd şi cum a murit, pînă ce nu se întîmplă ca Ned Softley să se atingă cu mîna de faţa îngheţată a lui Harry. Ned strigă că Harry s-a dus.

Asta se întîmpla către sfîrşitul celei de-a treia nopţi, deşi, bineînţeles, pentru ei acum era veşnic noapte, întrucît lămpile se stinseseră de mult, iar lumînările speciale pentru mină se consumaseră, cu excepţia uneia pe care Robert o păstrase cu gîndul s-o folosească într-un caz de absolută nevoie. Bezna nu era chiar aşa nesuferită, îi învăluia ca o mantie, părea că-i uneşte într-un fel de tovărăşie, îi adăpostea cu blîndeţe.

Fuseseră zece cu totul: Robert, Hughie, Boxerul, Pat Reedy, Iisus Plînsa, Swee Messuer, Ned Softley, Harry Brace şi alţi doi mineri, pe nume Bennett şi Seth Calder. Prima zi o petrecuseră bătînd în peretele de piatră, aproape tot timpul... ta-ta... ta-ta... ta-ta-ta-tap... mereu, mereu... ta-ta... ta-ta-ta-tap... ca un aspru tam-tam într-un ritual tribal. Bocănitul ăsta în piatră le făcea bine; şi apoi, servea ca să indice poziţia lor în această adîncime întunecată; zeci de mineri îngropaţi în subteran izbutiseră să fie salvaţi numai călăuzindu-şi salvatorii către ei prin bătăi în piatră... Ta-ta... ta-ta... ta-ta-ta-tap... îndeplineau această operaţie cu schimbul. Dar către sfîrşitul celei de-a doua zile, Boxerul izbucni deodată:

– Încetaţi! Pentru numele lui Dumnezeu, încetaţi, că nu mai pot suporta ciocănitul ăsta, lua-l-ar dracu'!

Era rîndul lui Ned Softley să facă semnalele. Se opri pe dată. Realitatea este că toţi păreau să se bucure cînd încetară ciocăniturile. Au făcut o pauză de circa o oră, după care au căzut cu toţi de acort, chiar şi Boxerul, că semnalele trebuiau continuate. Era posibil ca echipa care venea dinspre Groapa Scursorilor să se afle în imediata lor apropiere.

– A, trebuie să fie foarte, foarte aproape, spuse Swee Messuer.

Drept care, Ned Softley reluă ciocănitorile: ta-ta... ta-ta... ta-ta-ta-ta... tap.

Curînd după aceea, Iisus Plînsa a ţinut prima slujbă religioasă. Mai tot timpul, Plînsa stătuse în genunchi, rugîndu-se în sinea lui. Stătea puţin la o parte de ceilalţi şi se ruga cu patimă, cu

fervoare, ca însuşi Iisus Hristos în grădina Ghetsimani. Iisus Plînsa era un omuleț serios şi tăcut, nu căuta să se bage cu de-a sila în sufletul oamenilor şi nu le impunea punctul lui de vedere decît tot printr-un mijloc tăcut: broşurelele lui religioase şi afişele mari pe care le purta prin oraş, unul pe spinare şi unul pe piept. La Whitley Bay sau la meciurile de fotbal de la Sleescale, Plînsa rămînea întotdeauna tăcut în mijlocul mulțimii zgomotoase, stătea pur şi simplu în picioare, fără să scoată o vorbă, sau umbla încet şi tăcut înainte şi înapoi, făcînd reclamă pentru lacrimile lui Iisus. El era cel mai liniştit agent de publicitate pe care-l avusese vreodată Iisus şi fără nici o îndoială era totodată şi un agent foarte bun. Aşadar, nu stătea în firea lui Plînsa să le impună celorlalți cu de-a sila o liturghie. Dar, culmea ciudățeniei, tocmai Robert, care nu se ducea în viața lui la biserică, spusese că e cazul să țină o liturghie.

Plînsa dorise din suflet să facă o slujbă religioasă, măcar că nu îndrăznise să pomenească de ea. Ținuse mult de tot la o slujbă, şi acum o oficie cu multă bucurie. Începu cu o rugăciune. Era o rugăciune foarte nimerită, în care nu era vorba nici de sfîşierea veşmintelor, şi nici de femeia îmbrăcată în purpură. Era o rugăciune plină de bună-credință şi de greşeli de gramatică şi se sfîrşi foarte liniştit, cu vorbele: „... aşadar, scoate-ne de aici, Doamne sfinte, pentru gloria Mîntuitorului. Amin."

Apoi Plînsa ținu o mică predică. Luă un text simplu, din Evanghelia după Ioan, cartea a opta, versetul doisprezece: „Căci eu sînt lumina lumii, şi cel ce vine după mină nu va păşi în beznă, ci se va bucura de lumina vieții".

Le-a vorbit simplu, le-a vorbit pe tonul cel mai obişnuit cu putință.

Apoi au cîntat împreună imnul *O, Mîntuitorule, chinul mi-l curmă!*:

Departe am umblat printre munții de gheață,
Departe de casă, de-a Domnului turmă!
Spre tine cărarea acum mă învață,
O, Mîntuitorule, chinul mi-l curmă!

După ce se stinse ecoul glasurilor lor, se aşternu tăcerea. Nici unul dintre ei nu voia să rupă această tăcere. Stăteau cu toții foarte liniştiți. În ceea ce-l priveşte pe Boxer, el personal nu stătea chiar aşa de liniştit, ci scrîşnea din dinți. Dar degeaba, că pînă la urmă tot el a fost cel care nu s-a mai putut ține.

– O, Doamne, gemu Boxerul, o, Doamne-Dumnezeule, ajută-mă!

Şi Boxerul începu să plîngă. Omul ăsta cît un munte, tare ca cremenea, avea totuşi o undă de duioşie în el. Acum stătea cu capul în mîini, zguduit de suspine. Era îngrozitor să-l auzi plîngînd, să-i simţi durerea cutremurătoare. Toţi aveau nervii zdruncinaţi şi nici unuia nu-i venea uşor să-şi manifeste bărbăţia pe burta goală. N-aveau nimic de mîncare şi nici un strop de apă. Doar un ochi de băltoacă, format de picăturile care se prelingeau încet ca sîngele, din tavan. Şi ce ciudat, ieşiseră din potopul acela înspăimîntător, şi acum aveau aşa de puţină apă, încît abia le ajungea să-şi umezească buzele sau să înghită o gură de lichid sălciu, cu gust de cărbune.

Plînsa se apropie de Boxer şi începu să-l mîngîie cu vorba. Era grozav de bucuros că poate să-i fie de ajutor Boxerului, şi de fapt chiar şi Boxerul se bucură o vreme.

Pe urmă, unora dintre ei li s-a făcut foame. Cel mai înfometat era Pat Reedy, mezinul printre ei. Robert avea în buzunar trei bomboane de tuse. Îi strecură una lui Pat şi apoi încă una. Cît timp o fi trecut oare între cele două bomboane?... Cinci minute, sau cinci zile? Dumnezeu ştie! După cea de-a doua bomboană, Pat şopti:

– A fost bună, foarte bună, meştere.

Robert zîmbi. Vru să-i dea lui Pat şi cea de-a treia bomboană, dar îl reţinu sentimentul ciudat pe care ţi-l dă conştiinţa că un anume obiect este cel din urmă. „Am să i-o păstrez“, gîndi Robert.

Aceeaşi dorinţă de a păstra ceva pentru mai tîrziu îl făcu pe Robert să nu aprindă ultima lumînare, deşi la început bezna nu li se păruse cîtuşi de puţin blîndă, ci greu, foarte greu de îndurat, după ce atîta vreme se bucuraseră de licărirea galbenă a lumînării aşezate în mijlocul cercului lor, ca un mic foc de tabără.

Întunericul făcea ca socoteala timpului să fie mult mai greu de ţinut. Dintre toţi, numai Robert avea un ceas, dar şi acela se oprise de mult, cînd intrase în apa din şanţ.

Hughie era frămîntat mai mult decît toţi ceilalţi de problema timpului. Băiatul era tăcut de felul lui, dar acum era încă şi mai tăcut ca de obicei. Realitatea este că de cînd dăduseră de noul obstacol, stîncile prăbuşite, Hughie nu mai scosese nici un cuvînt. Stătea jos lîngă taică-su, cu sprîncenele încruntate, apăsat de gînduri. Tot corpul îi era încordat din pricina gîndurilor tiranice. Într-un tîrziu, rosti cu glas scăzut:

– Tată! De cînd sîntem aici?
– N-aş putea să-ţi spun, Hughie.
– Tată, dar tu de cînd crezi că sîntem?
– De vreo două zile, sau poate trei.
– Azi ce e, tată?
– Nu ştiu, Hughie... probabil să fie miercuri.
– Miercuri...

Hughie oftă şi se rezemă ţeapăn de peretele de stîncă. Dacă n-ar fi fost decît miercuri, atunci nu era chiar aşa de rău, însemna că mai rămîn trei zile bune, trei zile întregi pînă la meci. Trebuia neapărat să iasă din mina asta pînă sîmbătă, trebuia, trebuia!... Cuprins deodată de o spaimă chinuitoare, luă bucata de piatră şi începu să bocănească: Ta-ta... ta-ta... ta-ta-ta-ta-tap!

Cînd încetă Hughie să mai bocănească, urmă un lung răstimp de tăcere. Atunci s-a întîmplat ca Ned Softley să întindă mîna să se mai dezmorţească şi s-a atins de faţa lui Harry Brace. La început a crezut că Harry doarme; atunci a încercat încă o dată, încetişor, cu grijă, şi degetele au nimerit drept în gura rece, căscată, a lui Harry, care murise de mult.

Robert aprinse lumînarea. Da, Harry Brace se stinsese. Bietul Harry! Nu mai ajunsese niciodată să-i cumpere nevesti-sii bandajul acela suspensor pentru hernie, pe care i-l promitea mereu. Robert şi cu Boxerul ridicară trupul lui Harry. Trăgea tare greu. Sau poate or fi fost ei prea slăbiţi. Îl duseră mai departe, de-a lungul galeriei, la vreo treizeci de metri. Îl aşezară pe spate, Robert îi încrucişă mîinile pe piept şi-i închise ochii. Plînsa dormea. Dormea pentru prima dată după trei zile. Sforăia din greu. Robert nu vru să-l trezească. Rosti el un *Tatăl nostru* la căpătîiul lui Harry, şi apoi se întoarse, împreună cu Boxerul.

– Hai să mai ardem un căpăţel de lumînare, băieţi! spuse Robert. Măcar aşa, ca să mai prindem inimă.

Pat Reedy începuse iar să plîngă, fără glas, mai mult ca un scîncet; pentru a doua oară în viaţă se întîlnea cu moartea, şi asta îi producea aceeaşi tristeţe ca şi înainte.

– Fă-te-ncoa, băiete, îi zise Robert cuprinzîndu-l pe după umeri. Pat se zguduia din tot trupul. Ar fi momentul să-ţi dau o treabă de făcut, continuă Robert. Nu vrei să mai ciocăneşti şi tu puţin?

Dar Pat clătină din cap.

– Aş vrea să-i scriu mamei, spuse el, şi nemaiputîndu-se stăpîni hohoti de plîns.

– Bine, spuse Robert grav, ai să-i scrii mamei. Eu am un ciot de creion. Cine are o bucată de hîrtie?

Ned Softley avea un carnețel în care însemna vagonetele de cărbune. I-l dădu lui Robert. Robert smulse din el o foaie dublă, o puse pe dosul carnetului şi i-o dădu lui Pat, împreună cu creionul.

Pat le primi oftînd de recunoştinţă. Apoi se mai înveseli. Începu imediat să scrie cu litere mari, înflorite: „Dragă mămico ...“ Dar imediat se opri cu capul într-o parte şi citi ce-a scris. „Dragă mămico ...“ şi iar se opri. „Dragă mămico...“ citi el, şi se opri din nou. Se puse din nou pe plîns. Plînse amarnic. N-avea decît cincisprezece ani băiatul.

Cînd Robert socoti că au ars destulă lumînare, Pat îşi simțea inima ceva mai uşoară. Robert luă carnetul, creionul şi hîrtia dublă şi le puse în buzunar. Stinse lumînarea. Apoi îşi petrecu brațul stîng pe după umerii lui Pat, de parcă ar fi vrut să-l apere de o primejdie. Băiatul adormi.

Şi Robert moțăi nițel. Timpul trecea. Se trezi în întunericul tăcut, neîntrerupt, şi fu cuprins de un lung acces de tuse. Era tusea lui intimă, familiară, nu prea zgomotoasă. Hainele ude se uscaseră pe el, şi asta nu-i făcea bine. „Sigur că o să mă apuce iar boala, cînd ieşim“, gîndi el. Pe urmă cu o vagă strîngere de inimă îşi spuse: „Dacă ieşim“. Mai trecu multă vreme. Fără doar şi poate că echipele de salvare au ajuns în apropierea lor. Fără îndoială că trebuie să fie pe-aproape.

– Tată, începu iar Hughie, în ce zi sîntem, tată?

– Nu ştiu, Hughie dragă.

Robert încercă să-i vorbească liniştit, rațional.

– Tată ... dar ce zi e azi?

– N-aş putea să-ți spun, Hughie.

Robert încercă iar să vorbească liniştit, rațional, cu înțeles, dar glasul îi rămase vlăguit, fără culoare.

– Bine, tată ... dar ce zi e azi? Ştii, meciul, tată ... Meciul echipei United, tată ... United ... Pînă sîmbătă trebuie neapărat să ies de aici. Neapărat ... trebuie neapărat, tată.

Glasul tăcutului Hughie răsuna acum strident, isteric. Începu să se legene agitat în întuneric. Trebuie neapărat să iasă pînă sîmbătă! Trebuie! Sîmbătă trebuie să fie afară!

Şi de fapt era duminică seară.

Se trezi Boxerul. Acum toată lumea părea că doarme; erau oare urme de gaz de mină în aer? Sau îi apucase slăbiciunea? Boxerul începu să vorbească:

– O, Doamne, ce vis am putut avea! De-ar şti biată nevastă-mea ... O, Doamne, ce n-aş da să pot bea o halbă! Foamnea nici n-o mai simt, numai de bere aş avea poftă. Aoleu, Doamne, ce vorbe-mi ieşiră din gură? Şi eu, care am făgăduit să mă las de băutură dacă tu, Doamne, ne scoţi de-aici! O, Doamne, scoate-ne de-aici! Te rog, Doamne, pentru numele lui Dumnezeu!

Şi Boxerul ridică glasul, aproape ţipînd.

Începu să ţipe şi Ned Softley. Apoi ţipară şi alţii:

– Scoate-ne de-aici! Scoate-ne de-aici!

De astă dată, nici Iisus Plînsa nu mai era stăpîn pe el. Deodată, izbucni cu glas:

– O, Dumnezeule, dar cît timp va mai trece pînă ne vei mîntui?

Glasurile lor izbucneau ca urletele unor fiare închise în cuşcă.

Pe urmă a murit Bennett, şi şase ceasuri mai tîrziu – Seth Calder. Erau ortaci, lucrau împreună de aproape paisprezece ani. Paisprezece ani trudiseră, împreună, se îmbătaseră împreună, jucaseră popice împreună. Şi totuşi, părea atît de straniu să şi moară împreună! Dintre ei doi, Bennett era cel mai tăcut; în schimb, Seth Calder, cînd simţi că începe să se ducă, gemu întruna:

– Nu vreau să mor. Sînt încă tînăr. Am nevastă tînără. Nu vreau să mor!

Şi totuşi a murit.

Acum erau cu toţii slăbiţi, nici unul nu mai avea destulă vlagă ca să mişte cadavrele lui Bennett şi Seth Calder. Şi apoi, lui Robert îi mai rămăseseră în buzunar doar două chibrituri, împreună cu capătul acela de lumînare. Îi dădu lui Pat Reedy ultima bomboană de tuse. Fără îndoială că nu mai aveau mult pînă să răzbată echipele de salvare! Fără doar şi poate! O, Doamne, dar fă-i să vină mai repede, că altfel degeaba mai vin!

Zăceau pur şi simplu, nemaiavînd putere să se mişte. Nu mai aveau putere nici măcar să se ducă la locul acela de trebuinţă. Zăceau pur şi simplu. Şi, zăcînd aşa, Robert avu o idee. Strigă pe fiecare pe rînd, de cîte trei ori. Dacă după al treilea strigăt nu primea nici un răspuns, însemna că omul s-a sfîrşit.

A fost rîndul lui Ned Softley să nu mai răspundă. A murit probabil tot aşa de calm ca şi Harry Brace. Ned avusese întotdeauna reputaţia unui tont, dar de murit a murit frumos. N-a scos nici măcar un scîncet.

Apoi s-a stins Swee Messuer: tare era spurcat la gură băiatul ăsta, dar acum luaseră sfîrşit şi poveştile lui porcoase.

După moartea lui Swee s-a întîmplat că Plînsa a înnebunit. Ca şi ceilalţi, tăcea de multă vreme. Dar deodată s-a ridicat în picioare. Stătea aşa, în picioare, în întuneric; cu toată bezna însă, ceilalţi îşi dădură seama că a înnebunit.

– Îi văd! începu el să aiureze. Îi văd pe cei şapte îngeri care stau în faţa Domnului! Îi aud cum sună de trîmbiţe. Mi s-a vestit ziua judecăţii de apoi!

La început se făcură că nu-l bagă în seamă, dar Plînsa îi dădea înainte:

– Îi aud sunînd din trîmbiţe. Întîi sună primul înger, şi apoi cade grindina stropită cu sînge.

Boxerul se ridică în capul oaselor.

– Măi Plînsa, fie-ţi milă de noi şi lasă-ne-n pace, că nu mai pot!

Dar Plînsa îi dădu înainte, cu acelaşi glas de om în extaz:

– Sună din trîmbiţă al treilea înger şi se prăbuşeşte steaua Pelinului. Pelinul şi fierea, iubiţii mei fraţi, ele sînt soarta noastră pe această lume. Pe noi ne zdrobeşte lăcomia omului. Şi cel de-al patrulea înger sună din trîmbiţă, şi apoi al cincilea, şi încă o stea cade în mina fără fund, şi din adîncul ei se înalţă un nor de fum. Noi sîntem în mină, iubiţii mei fraţi, şi aerul e întunecat din pricina fumului din mină, şi pe frunţile noastre purtăm pecetea Domnului, iar asupra mai-marilor, care ne-au adus aici, se va revărsa pedeapsa meritată. O văd, fraţilor. Mie mi-a fost hărăzit darul profeţiei. Eu sînt profetul din mina Paradis.

Atunci Robert îşi dădu seama că Plînsa a înnebunit.

– Stai jos, omule, te rog! se rugă el de Plînsa. Hai, te rog, stai jos! Nu mai durează mult pînă o să ne găsească. Stai jos aici şi aşteaptă liniştit. De acum înainte nu mai avem mult.

Iisus Plînsa continuă:

– Şi cel de-al şaselea înger sună din trîmbiţa lui, şi un glas răsună din cele patru hornuri ale altarului de aur, care se află înaintea Domnului, şi cei patru îngeri sloboziţi se pregăteau să omoare o treime dintre oameni cu fum şi pucioasă, iar restul oamenilor care nu mor de pe urma acestor flageluri, şi nu se căiesc de faptele mîinilor lor, şi nici de crimele lor şi nici de vrăjitoriile lor şi nici de păcatele lor trupeşti şi nici de jafurile lor...

Glasul lui Plînsa crescu din ce în ce, ajungînd un ţipăt care umplea galeria, iar răsunetul şi reverberaţiile lui voiau parcă să cutremure tavanul.

Boxerul gemu :
– Nu mai pot suporta vorbăria asta!
Bîjbîind cu mîinile, se tîrî înainte, către Plînsa.
Nebunul îşi urmă însă delirul cu un glas teribil:
– Şi acum sună al şaptelea înger...
Dar înainte ca cel de-al şaptelea înger să sune, Boxerul nimeri glezna lui Plînsa şi-l trase jos. Plînsa căzu gemînd.
– Dar cel de-al şaptelea înger sună din trîmbiță... Îl văd, văd mileniul pe care-l aduce nebunia şi lăcomia omului. Bani... bani... bani... Pentru bani sîntem noi zdrobiți şi ucişi. Prorocesc eu... Din locurile înalte se prăbuşesc ei... şi curge nu sînge, ci apă... sîngele mielului Domnului... Vino, mamă, dă-mi Cartea Psalmilor, şi o să cîntăm imnul dragostei; dă-mi, mamă, mîna şi ține-mă strîns, pentru că aşa nu e nici un păcat, vino, Mîntuitorule, vino...
Glasul lui se stinse tărăgănat. Plînsa zăcu la pămînt cîteva minute, gemînd, apoi tăcu. Prorocirile lui îl istoviseră. Se istovise singur. Plînse puțin. Iisus Plînsa plînse puțin. Apoi Iisus Plînsa se stinse.
Timpul trecea, Robert îi dădu lui Pat Reedy să bea. Băiatul îşi pierduse pe jumătate cunoştința. Vomită apa cu miros de cărbune peste mîinile lui Robert, pe care acesta le făcuse căuş.
– O, Doamne, de-ar veni mai repede salvatorii! spuse Boxerul, într-un fel de delir. Pentru că altfel degeaba mai vin.
Se tîrî pînă la zidul de piatră prăbuşită şi începu să bocănească. Dar acum era prea slăbit ca să mai poată ciocăni. Piatra îi căzu printre degetele lipsite de vlagă.
Timpul trecea. Boxerul îşi încleştă mîna pe gît şi rosti cu glas spart:
– O, Doamne, măi Robert, aş da orice pentru o halbă de bere.
Apoi căzu într-o parte şi nu se mai clinti.
Pe urmă muri şi Pat Reedy. Zăcea destins în brațele lui Robert, ca un copil la sînul mamei. Către sfîrşit începuse să aiureze. Apoi deodată spuse:
– Vino, mamă, ca să ne putem arăta cu adevărat recunoştința.
Pe urmă, Robert îi strigă la rînd pe toți. Cînd termină, spuse:
– Am mai rămas doar tu şi cu mine, Hughie.
Hughie răspunse mecanic:
– Ce zi e azi, tată? Repetă încă o dată întrebarea, apoi spuse: Tată, tare aş vrea să beau ceva, dar nu mă pot mişca.
Robert se tîrî cum putu şi-i dădu lui Hughie să bea.

Hughie îi mulțumi.
– S-a sfîrşit totul, tată, spuse el. Şi-acum încă se mai gîndea la meci. N-o să-mi mai acorde un al doilea prilej.
Robert spuse:
– Nu, Hughie.
Hughie spuse:
– Tare aş fi vrut să joc, tată!
Robert spuse:
– Ştiu, Hughie.
Robert pierduse orice speranță. Ascultase neîncetat, îşi încordase auzul, dar nu prinsese nici un sunet de la oamenii care se apropiau. Probabil că s-au poticnit pe undeva. Au dat de apă, sau de o teribilă prăbuşire a tavanului. Robert depăşise şi faza nădejdii, şi faza deznădejdii.
Încetişor, aşeză trupul lui Pat Reedy pe jos şi-l cuprinse pe Hughie pe după umăr. Poate că niciodată nu-i arătase lui Hughie destulă atenție. Hughie îi semăna prea tare lui, era prea tăcut şi prea închis în sine. Nu-l iubise destul pe Hughie.
Încercă să-i vorbească băiatului, dar era greu. Nu mai putea rosti cuvintele ca lumea. Tuşi iar. Tusea avea gust de sare şi-i ieşea din gură strîmb, ca şi cuvintele.
Timpul trecea. Trupul lui Hughie fu străbătut de un fior. Hughie muri, gîndindu-se la meciul pe care n-avea să-l mai joace niciodată. De fapt muri de inimă rea.
Timpul trecea. Robert îl sărută pe Hughie pe frunte şi încercă să-i încrucişeze brațele pe piept, aşa cum făcuse cu Harry Brace. Dar nu mai avea putere nici pentru asta. Nu mai avea putere nici măcar să tuşească. Rosti încetişor *Tatăl nostru*. Cuvintele rugăciunii le rosti cum trebuie, cu toate că tusea îi era deformată.
Gîndurile lui Robert începură să rătăcească: i se păru ciudat ca tocmai el să moară ultimul, ca tocmai el, care era ofticos, să reziste mai mult decît atîția oameni sănătoşi. Păi, nu spusese el întotdeauna că nu tusea o să-l omoare?... Nici acum nu murea din pricina ei. Pierdu simțul timpului şi locului, i se păru că se află pe rîul Wansbeck în sus, la pescuit, cu David, băiețelul lui drag... i se păru că-i arată lui David cum să arunce undița... că-l priveşte pe David cum prinde primul păstrăv din viața lui, un păstrăv micuț şi pistruiat... „Ei, Davey, nu-i aşa că-i grozav?"
Timpul trecea. Robert se mişcă, deschise ochii. Aprinse ultimul căpețel de lumînare. Se gîndi că e păcat să nu-l folosească. Întrucît

avea posibilitatea alegerii, îşi spuse că ar prefera să nu moară pe întuneric.

Lumînarea aruncă un licăr gălbui pe formele spectrale şi tăcute ale morţilor din jurul lui. Îşi dădu seama că în curînd va muri şi el. Nu simţea nici un pic de frică, nimic... Dar în cele din urmă se gîndi totuşi că ar vrea să-i scrie lui David... Pe David îl iubise întotdeauna.

Căută prin buzunare carnetul, creionul şi foaia de hîrtie. Se strădui să-şi adune gîndurile, cu un efort dureros, şi apoi scrise:

„*Dragă David, cînd mă vor găsi ai să primeşti acest bilet. Am făcut tot ce ne-a stat în putinţă, dar degeaba. Ne-a înecat apa în Băltoacă. Am izbutit să dau telefon la suprafaţă, şi Barras ne-a îndreptat către Groapa Scursorilor, dar prăbuşirea aceasta de piatră ne-a oprit, pentru că e o prăbuşire mare de tot. Hughie s-a stins adineauri. A murit fără durere. Spune-i maică-tii că am făcut şi slujbă religioasă. Nădăjduiesc că tu Davey ai să faci ceva în viaţă şi ai să profiţi de ea. Al tău tată.*"

Se gîndi un răstimp, fără să-şi dea seama că se gîndeşte, şi apoi adăugă pe dosul biletului:

„*P.S.: Fără îndoială că Barras a avut planurile acestei mine părăsite instrucţiunile lui au fost corecte.*"

Robert împături hîrtia şi o puse sub maiou, lipită de pieptul lui supt. Şedea ghemuit, cu spatele rezemat de peretele prăbuşit, parcă ar fi stat pe gînduri. În creierul lui începu să se strecoare întunericul, ca nişte valuri informe. Tuşi. Tusea lui blîndă, intimă, tusea care-i semăna. Apoi trupul îi alunecă încet în jos şi căzu, întinzîndu-se într-o parte. Zăcea întins pe spate, cu braţele desfăcute, de parcă s-ar fi rugat de cineva. Ochii stinşi erau larg deschişi. Zăcea acolo printre tovarăşii lui morţi înainte. Lumînarea mai pîlpîi o dată slab, şi apoi se stinse.

Sfîrşitul cărţii întîi

CARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Ultima şedinţă a Comisiei de anchetă, instituită pe baza articolului 83 din legea exploatărilor carbonifere, cu privire la cauzele şi împrejurările catastrofei din mina Neptun se apropia de sfîrşit. Era o înghesuială nebună în primăria din Lamb Street, şi o mulţime imensă aştepta afară. O senzaţie de încordare părea să se amestece cu lumina soarelui de după-amiază, pătrunzînd prin ferestrele cu rame de metal în atmosfera aburită a tribunalului. Pe fotoliile judecătorilor stăteau comisarul guvernamental, deputatul Henry Drummond, consilier regal, asistat de asesorul tehnic, adjunctul inspectorului-şef al minelor. În sală se aflau inspectorul divizionar şi domnul Jennings, inspectorul local, ambii reprezentînd Ministerul Minelor; domnul Lynton Roscoe, consilier regal, avocat pledant, asistat de jurisconsultul John Bannerman din Tynecastle, reprezentînd pe domnul Richard Barras de la mina Neptun; deputatul Harry Nugent şi Jim Dudgeon din partea Federaţiei minerilor din Marea Britanie; Tom Heddon din partea Asociaţiei minerilor din Sleescale; domnul William Snagg, jurist din Tynecastle, reprezentînd pe urmaşii victimelor; colonelul Gascoigne, care asista la proces ca reprezentant al lordului Kell, proprietarul terenurilor. Pe băncile din faţă, în mijlocul publicului, se aflau Barras, Arthur, Armstrong, Hudspeth şi alţi funcţionari din administraţia minei Neptun. Urmau apoi trei rînduri de martori, printre care David, Jack Reedy, Harry Ogle şi alţi cîţiva muncitori din mahalaua Teraselor, instalaţi imediat îndărătul lui Nugent. Urmau apoi rudele morţilor, majoritatea femei îmbrăcate în haine negre, ieftine. Unele dintre ele nu aveau nimic pe cap, pentru că-şi coborîseră şalurile pe umeri. Toate erau uşor nedumerite, pline de respect amestecat cu spaimă, lipsite îndeobşte de înţelegerea lucrurilor care se petreceau în jurul lor. Restul sălii era plin de mineri şi orăşeni. N-aveai loc nici să arunci un ac.

Urmîndu-se practica oficială obişnuită, se acordase un oarecare răgaz între producerea catastrofei şi efectuarea anchetei. Dar acum, de şase zile fără întrerupere, cu începere din 27 iunie 1914,

tribunalul ținea ședință după ședință, sala răsuna de zumzetul glasurilor. Fuseseră chemați și rechemați să depună cincizeci și patru de martori. Se puseseră cincisprezece mii de întrebări și se ascultaseră toate răspunsurile. Cuvintele zburau încoace și încolo, aspre, convingătoare, furioase, sute de mii de cuvinte. Heddon, cu violența lui aprinsă, pierzîndu-și șirul argumentației, era mereu chemat cu asprime la ordine; Jim Dudgeon, binevoitor și prea puțin stăpîn pe gramatică, sprijinind logica liniștită a lui Nugent; colonelul Gascoigne, cu veșnicele lui chițibușuri legate de cote de nivel, repere topografice și cartografice și formațiile geologice; Lynton Roscoe, versat în arta retoricii, stăpîn pe gesturi și pe propozițiile elegant alcătuite.

Dar acum totul era pe sfîrșite. Se apropiau cu repeziciune de încheiere. Avocatul Lynton Roscoe, consilier regal, se afla în acest moment în picioare; era o figură impunătoare, corpolent, fălcos, cu buza de sus acoperind-o pe cea de jos, și rumen la obraji ca un om care bea mult vin de Porto. De la ora două tot lua un supliment de interogatoriu martorilor, iar acum, cu un gest plin de dramatism, se întorcea către consilierul guvernamental. În sală – tăcere.

Comisarul guvernamental: Aveți vreo solicitare de făcut, domnule Rascoe?

Lynton Roscoe: Este problema domnului Richard Barras, domnule comisar. Cred că dacă l-aș chema să facă o ultimă depoziție am putea ajunge la o concluzie corespunzătoare în chestiunea discutată.

Comisarul: Cu toată plăcerea, domnule Roscoe.

A fost chemat Richard Barras. Și-a părăsit imediat locul unde ședea și a intrat în boxa martorilor. A rămas acolo în picioare, drept ca lumînarea, fără nici un pic de rezervă, cu o ușoară roșeață pe pomeții săi proeminenți și capul înclinat într-o parte, de parcă abia ar fi așteptat să răspundă la toate întrebările, cu maximum de candoare. Arthur, cu umerii gîrboviți, așezat pe scaunul său, nu-și ridica ochii din podea și-și acoperea fața cu mîinile, ca să nu i-o poată scruta nimeni.

Lynton Roscoe: Domnule Richard Barras, vă rog să mă iertați că vă deranjez din nou, dar există cîteva puncte pe care aș dori să le subliniez. Dacă nu mă înșel, ne-ați spus că sînteți proprietarul minei carbonifere Neptun, că sînteți inginer de mine și că aveți treizeci și cinci de ani de experiență în acest domeniu.

Barras: Aşa este.

Lynton Roscoe: Fireşte, experienţa dumneavoastră în domeniul exploatărilor carbonifere este vastă?

Barras: Da, cred că nu exagerez dacă spun acest lucru.

Lynton Roscoe: Atunci, repetînd, domnule Barras (*rar*) aţi ştiut în vreun fel oarecare, atunci cînd aţi început să exploataţi filonul Digului, că vă aflaţi mai mult sau mai puţin aproape de abatajele inundate ale vechii mine Neptun?

Barras: N-am avut nici cea mai mică idee.

Lynton Roscoe: Cu alte cuvinte, domnule Barras, aş vrea să spun că, după impresia mea, nu există decît două mijloace pentru a afla unde te găseşti în subteran: primul mijloc este forajul experimental, iar celălalt recurgerea la documente. Sau, pe scurt, un plan al exploatărilor.

Barras: Exact.

Lynton Roscoe (persuasiv): Dar, la urma urmei, forajul nu poate să-ţi spună decît ceea ce se află în direcţia respectivă. Şi se pot comite şi erori considerabile. De fapt, adeseori forajul nu-ţi spune mare lucru, sau chiar nimic.

Barras: În orice caz, într-o situaţie ca a noastră, este neconcludent.

Lynton Roscoe: Întocmai. Acum, în ceea ce priveşte cealaltă metodă, aţi avut vreun document sau plan, sau schiţă, a vechilor exploatări ale minei Neptun?

Barras: Nu.

Lynton Roscoe: Un asemenea plan, dacă a existat vreodată, fără doar şi poate a fost pierdut sau distrus, chiar în acele vremuri de demult, la începutul exploatării cărbunelui, cînd documentele de arhivă nu erau tratate cu tot respectul necesar. Nu a fost niciodată în posesia dumneavoastră un asemenea plan?

Barras: Niciodată.

Lynton Roscoe: Prin urmare, nu aveţi cîtuşi de puţin cunoştinţă de primejdia care ameninţa. (*Dramatic:*) Şi, în lumina logicii şi a raţiunii, dumneavoastră aţi fost o victimă a catastrofei în egală măsură cu acei bieţi nefericiţi care au pierit. (*Întorcîndu-se către comisarul guvernamental:*) Domnule comisar, acesta era elementul pe care am considerat necesar să-l subliniez din nou. Nu doresc să-l reţinem mai mult pe domnul Barras.

Comisarul guvernamental: Vă mulţumesc, domnule Barras, vă rămîn îndatorat.

Barras ieşi din boxa martorilor, drept, cu capul sus, parcă ar fi dorit să fie văzut de toată lumea. Atît de impresionantă era ţinuta lui, încît un uşor murmur de aplauze involuntare se înălţă dinspre părţile laterale ale tribunalului. Richard se bucura de sentimentele cele mai sincere din partea publicului. Purtarea sa în decursul anchetei fusese comentată favorabil şi, adăugîndu-se eforturile lui din timpul operaţiilor de salvare, îi ridicase prestigiul pînă la popularitate.

Cînd Barras îşi reluă locul lîngă Arthur, se ridică liniştit Harry Nugent, deputatul. Nugent era un om calm, cu un aer de seriozitate şi stabilitate, cu o privire directă şi luminoasă. Era înalt, slab, cu faţa osoasă şi cadaverică, dar cu o frunte frumoasă, pe care fluturau cîteva şuviţe subţiri de păr. Deşi la început nu era prea simpatic, Nugent avea o căldură, o sinceritate calmă, care înlătura curînd prejudecata nefavorabilă creată de înfăţişarea sa neatrăgătoare. De cinci ani reprezenta în parlament circumscripţia Edgely din regiunea Tyneside. Era recunoscut ca o forţă în plină dezvoltare în mişcarea laburistă, şi unii dintre partizanii săi se şi grăbeau să-l prezinte ca viitor lider al partidului. Se întoarse cu faţa spre comisarul guvernamental şi vorbi, aplecîndu-se uşor.

Harry Nugent: Întrucît prietenul meu şi-a rechemat martorul principal, v-aş putea cere permisiunea, domnule preşedinte, să-l aduc în faţa dumneavoastră ca martor pe David Fenwick?

Comisarul guvernamental: Dacă vi se pare că acest lucru ar putea fi într-o oarecare măsură util...

S-a citat numele lui David Fenwick. David s-a ridicat şi s-a îndreptat repede spre partea din faţă a sălii. Avea o expresie serioasă, stăpînită. De şase zile, mereu intra şi ieşea din boxa martorilor, era mereu supus la interogatoriu, cînd ameninţat, cînd linguşit, cînd luat peste picior, cînd tratat cu binişorul; dar în tot acest timp se menţinuse cu încăpăţînare pe poziţie. Cu mîna pe Biblie, depuse iar jurămîntul.

Harry Nugent: Acum din nou, domnule Fenwick, în privinţa tatălui dumneavoastră, Robert Fenwick, care şi-a pierdut viaţa în această catastrofă...

David: Da.

Harry Nugent: Dumneavoastră susţineţi şi acum că, în timp ce lucra pe orizontul Băltoaca, şi-a exprimat neliniştea cu privire la posibilitatea unei inundaţii?

David: Da, a vorbit în repetate rînduri despre aceasta.
Harry Nugent: Cu dumneavoastră?
David: Da, cu mine.
Harry Nugent: Acum vă rog, domnule Fenwick, să-mi spuneți dacă dumneavoastră ați acordat sau nu importanță celor comunicate de tatăl dumneavoastră.
David: Da, am acordat importanță. Eram îngrijorat. De fapt, așa cum v-am mai spus, am mers pînă acolo încît să vorbesc chiar și cu domnul Barras personal.
Harry Nugent: Deci, ați discutat efectiv această chestiune cu domnul Barras personal?
David: Da.
Harry Nugent: Și care a fost atitudinea sa?
David: A refuzat să mă asculte.
Lynton Roscoe (ridicîndu-se): Domnule comisar, protestez! Nu numai în legătură cu acest martor, ci și în legătură cu ceilalți martori, domnul Nugent a învîrtit lucrurile într-un mod inadmisibil. Mi se pare de-a dreptul imposibil să accept depășirea oricăror limite.
Comisarul guvernamental: Domnule Roscoe, veți avea posibilitatea de a supune și dumneavoastră acest martor la un supliment de interogatoriu, dacă veți dori s-o faceți *(Întorcîndu-se către Nugent:)* Pe de altă parte, mi-aș permite să observ, domnule Nugent, că după impresia mea nu mai avem nimic nou de aflat de la martor.
Harry Nugent: Nu mai am nimic de adăugat, domnule comisar. V-am atras doar din nou atenția asupra posibilității care a existat de a se fi găsit mijloacele de evitare a catastrofei.

Nugent se așeză la locul său. În schimb, Lynton Roscoe sări din nou în picioare și, cu un gest foarte pompos, îl opri pe David, care tocmai dădea să părăsească boxa martorilor.

Lynton Roscoe: Numai o clipă, domnul meu. Unde spui că a avut loc această pretinsă conversație?
David: Pe malul rîului Wansbeck, cînd eram la pescuit.
Lynton (neîncrezător): Și dumneata pretinzi să credem că tatăl dumitale, deși temîndu-se cumplit de moarte, s-a dus foarte liniștit să se distreze la pescuit? *(Pauză sardonică)* Să fim sinceri, domnule Fenwick, tatăl dumitale era un om învățat?
David: Era un om inteligent.

Lynton Roscoe: Mă rog, mă rog, domnule, mulţumeşte-te să răspunzi la întrebările mele. Repet: Era un om învăţat?

David: Într-un sens mai larg al cuvîntului.

Lynton Roscoe: Eu aş spune, domnule, cu toate că dumneata nu vrei să recunoşti acest lucru, că nu era un om învăţat. De exemplu, nu cunoştea cîtuşi de puţin ştiinţa exploatărilor miniere. Te rog să-mi răspunzi cu „da“ sau „nu“.

David: Nu.

Lynton Roscoe: Dumneata cunoşti această ştiinţă?

David: Nu.

Lynton Roscoe (sarcastic): După cîte înţeleg, dumneata te ocupi cu profesoratul, nu?

David (aprins): Dar ce are profesoratul meu de-a face cu catastrofa din mina Neptun?

Lynton Roscoe: Tocmai asta e întrebarea pe care îmi propusesem să ţi-o pun eu dumitale, dragul meu. Dumneata eşti profesor suplinitor într-o şcoală a Consiliului districtual, fără să ai măcar, după cît cred, calificarea licenţei în litere. Ai recunoscut că nu te pricepi cîtuşi de puţin la ingineria de mine. Şi totuşi...

David: Eu...

Lynton Roscoe: Un moment, domnule! *(Bătînd cu pumnul în masă:)* Ai avut sau nu ai avut vreo împuternicire din partea muncitorilor să acţionezi în această chestiune?

David: Nu.

Lynton Roscoe: Atunci, cum te aşteptai dumneata ca domnul Barras să bage în seamă amestecul dumitale impertinent?

David: Era oare un lucru atît de impertinent să încerc să salvez vieţile acestor sute de muncitori?

Lynton Roscoe: Nu fi insolent, domnule!

David: Insolenţa nu e numai apanajul dumneavoastră.

Comisarul guvernamental (intervenind): Cred, domnule Lynton Roscoe, aşa cum am menţionat şi mai înainte, că am epuizat utilitatea acestui martor.

Lynton Roscoe (cu un gest de neputinţă): Dar, domnule comisar...

Comisarul guvernamental: Cred că am putea închide această problemă, dacă aş declara, fără nici un fel de prejudecată, că nu-i atribui domnului Richard Barras decît cele mai nobile intenţii.

Lynton Roscoe (zîmbind şi înclinîndu-se): Vă mulţumesc respectuos, domnule comisar guvernamental!

Comisarul guvernamental: Doriți să mai adăugați ceva, domnule Roscoe?

Lynton Roscoe: Dacă-mi permiteți, dommnule comisar guvernamental, aş recapitula pur şi simplu faptele pe scurt. Ne putem felicita constatînd că situația cauzată de catastrofă este într-adevăr atît de clară. Lipsa oricărui plan, desen sau schiță, care să indice abatajele vechii mine Neptun este mai presus de orice îndoială. Aceste exploatări vechi, aşa cum am arătat, au fost părăsite în anul 1808, cu mult înainte de a se fi adoptat vreo dispoziție legislativă care să ceară înregistrarea unor planuri sau prezentarea de informații cu privire la abandonarea unei mine şi, după cum vă puteți închipui, într-o vreme cînd păstrarea arhivelor şi documentelor şi, de fapt, însăşi exploatarea minelor în general se găseau într-un stadiu cum nu se poate mai primitiv. Dacă îmi permiteți, domnule comisar guvernamental, aş sublinia că acest fapt nu incumbă cîtuşi de puțin responsabilității noastre! Din mărturiile depuse rezultă că domnul Richard Barras era un patron care se bucura de încrederea salariaților săi şi că efectua operațiile de exploatare a sectorului Băltoaca conform celor mai bune şi nobile tradiții ale industriei miniere. El nu cunoştea primejdia care plana aici.

Nu pot să cred că domnul Nugent, în cursul suplimentului de interogatoriu luat martorului Fenwick, a vrut într-adevăr să sugereze că unii dintre oamenii care şi-au pierdut viața în cursul catastrofei şi-ar fi exprimat anterior neliniştea cu privire la pericolul scurgerii apei în sectorul Băltoaca.

În consecință, domnule comisar, vă cer ca în urma analizării mărturiei lui Fenwick cu referire la cele comunicate lui de către tatăl său să declarați formal că nu există nici un temei care să susțină o asemenea sugestie monstruoasă. În cel mai bun caz a fost vorba de lucruri discutate în treacăt, într-o conversație întîmplătoare: noi sîntem în posesia mărturiilor depuse sub prestare de jurămînt de către toți funcționarii cu răspundere ai minei, în sensul că nici unul dintre muncitori sau dintre locuitorii oraşului nu şi-a exprimat față de ei nici un fel de teamă sau nelinişte.

Martorul Fenwick a insistat, cu o înverşunare pe care noi o deplîngem, asupra întrevederii cu domnul Richard Barras din seara de 13 aprilie trecut. Dar, domnule comisar guvernamental, ce importanță ar fi putut să acorde directorul oricărei mine

din țară unei discuții stîrnite în mod atît de nepotrivit și de impertinent, ca cea provocată de Fenwick în seara despre care e vorba? Dacă vreo persoană cu muncă de răspundere și totodată competentă, ca de pildă domnul Armstrong sau domnul Hudspeth sau vreo altă persoană oficială, ar fi ridicat această problemă, bineînțeles situația ar fi fost cu totul diferită. Dar ce însemnătate putea avea dacă un om din afară vorbea în termeni atît de puțin informați și atît de echivoci despre primejdie și apă, și umezeală în mină? Vă rog să rețineți, domnule comisar, că mina Neptun era de la bun început o exploatare umedă, și cantitatea de apă care se scurgea în ea nu putea constitui cîtuși de puțin o indicație a inundației ce se apropia.

Într-un cuvînt, domnule comisar guvernamental, noi am stabilit pe deplin că domnul Barras nu avea cîtuși de puțin cunoștință de faptul că se lucra în imediata apropiere a vechilor exploatări, inundate. Nu exista nici un plan, din pricina unei lacune a legislației dinainte de 1872. Aceasta este esența situației, domnule comisar guvernamental, și, cu permisiunea dumneavoastră, las problema noastră, în acești termeni, la latitudinea dumneavoastră.

Comisarul guvernamental: Vă mulțumesc, domnule Roscoe, pentru admirabilul și lucidul rezumat al problemei pe care ni l-ați expus. Nu mai știu prea bine, domnule Nugent, dacă ați dori sau nu să mai luați cuvîntul.

Harry Nugent (ridicîndu-se încet în picioare): Domnule președinte, în momentul de față aș avea foarte puține de adăugat. Mai tîrziu însă, am de gînd să ridic întreaga problemă a legislației referitoare la minele umede, în Camera Comunelor. Aceasta nu este prima inundație care s-a produs pînă acum. Am mai avut cazuri similare, provocate de lipsa posibilității de a consulta planurile necesare, și de pe urma acestei situații au rezultat imense pierderi de vieți omenești. Mă văd silit să insist asupra gravității acestei chestiuni. Dacă e vorba de a obține o anumită securitate a muncii în mine, atunci cred că a sosit de mult timpul să facem ceva în această privință. Cunoaștem cu toții prea bine cazuri de neglijență, sau aș putea să spun chiar un cuvînt mai grav decît neglijență, în munca în subteran, din partea proprietarilor de mine, cînd aceștia se apropie de o anumită limită, mai ales cînd situația prezintă șanse de a obține un cărbune mai rentabil. Este o deficiență

morală care nu poate fi despărțită de sistemul proprietății particulare. Chiar și în anii buni, în minele din țara noastră s-au înregistrat în medie patru morți pe zi, timp de trei sute șaizeci și cinci de zile pe an. Gîndiți-vă și dumneavoastră, domnule comisar guvernamental: un om ucis la fiecare șase ceasuri; un om rănit la fiecare trei minute. Am fost acuzați de înverșunare în cazul de față. V-aș ruga să înțelegeți că pe mine personal mă preocupă mai puțin această chestiune locală decît problema generală a securității în mină. Noi sîntem siliți să ne slujim de aceste accidente pentru a face propagandă în vederea îmbunătățirii condițiilor de muncă și a obținerii unei legislații mai favorabile, întrucît numai cînd se întîmplă asemenea accidente putem obține și noi oarecare înțelegere. Așa-zisul progres în industria carboniferă, în loc să aibă drept rezultat scăderea proporției morților și accidentelor, a avut efectul contrar, sporirea numărului lor. Și noi credem în mod sincer că atîta vreme cît mai dăinuie sistemul economic al proprietății particulare, această risipă de vieți omenești va continua. Domnule comisar guvernamental, asta este tot ceea ce am de spus în momentul de față.

Comisarul guvernamental (grăbit): Atunci, urmează să declarăm ancheta închisă. Aș vrea totuși să-mi exprim recunoștința față de cei care au luat parte la cercetări. De asemenea vreau să transmit condoleanțele mele familiilor atît de crunt lovite, în special familiilor acelor zece mineri ale căror cadavre nu au fost încă scoase din mină. În concluzie, doresc să-l felicit pe domnul Richard Barras pentru eforturile eroice depuse în vederea salvării minerilor îngropați de vii, și vreau să înscriem chiar acum în procesul-verbal că din mărturiile depuse în prezența mea rezultă pe deplin că domnul Barras părăsește acest tribunal cu reputația absolut intactă.

Un murmur, un imens oftat de ușurare se răspîndi în sală, slăbind încordarea de pînă acum. Cînd se ridică în picioare comisarul guvernamental, se auzi mai întîi zgomotul scaunelor mutate din loc, iar apoi zumzetul glasurilor sporovăind. Se deschiseră ușile duble din spate, și sala începu să se golească repede. Cînd Barras ajunse împreună cu Arthur la scările de afară, colonelul Gascoigne și cîțiva alții se repeziră să-l felicite. De fapt se auziră chiar și cîteva slabe ovații. Se îngrămădiră și alți oameni în jurul lor, dornici să-i strîngă mîna. Cu capul descoperit și fața ușor

îmbujorată, ținîndu-se drept ca lumînarea, Barras rămase în capul scărilor. În spatele lui era Arthur, palid și acum, palid ca moartea. Barras nu era cîtuși de puțin grăbit să părăsească locul asupra căruia se concentra lumina publicității. Privea în jur cu o expresie de vioiciune, chiar de triumf, gata să primească orice mînă care i se întindea. Un fior de emoție se detașa din întreaga sa atitudine și se răspîndea ca un val către oamenii masați acolo, în așteptare. Se înălțară noi ovații și apoi altele, de data asta mai puternice decît înainte. Profund satisfăcut, Barras începu să coboare încetișor scările, cu capul descoperit și acum, însoțit de Gascoigne, Lynton Roscoe, Bannerman, Armstrong, Jennings, și la urmă de tot – Arthur. Mulțimea se dădea respectuoasă la o parte în fața acestui grup impunător. Barras porni înaintea lor, traversă trotuarul, cu capul sus, cu ochiul gata să selecționeze figurile cunoscute, răspunzînd cu grăbire la saluturi, rostind cînd și cînd vreo vorbă gravă, simțind pulsul sentimentelor masei îndreptîndu-se pe o cale puțin ocolită către el – omul care părăsește tribunalul cu reputația absolut intactă, nepătat de noroiul cu care încercaseră unii să-l împroaște; în urechi îi răsunau încă acele ultime cuvinte: „Eforturile eroice depuse în vederea salvării minerilor îngropați de vii". Drumul acestui grup către vila Law se transformă într-un fel de alai triumfal.

În sala tribunalului, David rămase nemișcat pe scaunul său, ascultînd ovațiile, tropotele greoaie de afară și uitîndu-se la pereții aburiți, fără să vadă nimic; privea în gol, parcă spre muștele care bîzîiau pe la ferestrele murdare. Făcu un efort să se stăpînească. N-are nici un rost să te lași pradă disperării, n-are absolut nici un rost.

Simți o atingere pe umăr, care-l făcu să se întoarcă încetișor. În sala goală se afla doar Harry Nugent, stînd acum în picioare lîngă el. Nugent îi spuse cu blîndețe:

– Ei, s-a terminat.

– Da.

Cercetînd fața impasibilă a lui David, Nugent se așeză pe scaun lîngă el.

– Nu cumva te așteptai la mai mult?

– Sincer vorbind, da! David păru să se cufunde în gînduri grave. Da, de fapt mă așteptam să se facă dreptate. Eu știu precis că e vinovat. Ar fi trebuit să fie pedepsit. Și cînd colo, ce se întîmplă? I se aduc omagii, îl aclamă, și-i dau drumul să plece liber și nevătămat.

– Nu trebuie să le pui prea rău la inimă.

– Nu mă gîndesc la mine. De ce-aş face-o? Mie nu mi s-a întîmplat nimic. E vorba de ceilalţi.

Pe buzele lui Nugent înflori un uşor zîmbet. Era un zîmbet cum nu se poate mai prietenos. În cursul anchetei avusese des prilejul de a-l vedea pe David şi de a-i vorbi. Se simţea puternic atras de băiat.

– La urma urmei, nici ceea ce am obţinut nu e puţin lucru, spuse Nugent dus pe gînduri. Acum o să putem sili Ministerul Minelor să ia măsuri în această problemă a minelor părăsite şi inundate. De ani de zile aşteptam noi un prilej favorabil. Asta-i problema principală, dacă izbuteşti să vezi lucrurile în această lumină.

David îşi înălţă capul, izgonind cu încăpăţînare vidul dinăuntrul lui, junghiul ucigător al înfrîngerii.

– Da, înţeleg, mormăi el.

Expresia din ochii lui David alteră pe dată seninătatea lui Nugent. Nu se putu stăpîni să nu-l cuprindă cu braţul pe după umeri.

– Eu ştiu ce-i în inima ta, băiete, dar nu trebuie să te necăjeşti. Comportarea ta a fost mai mult decît mulţumitoare. Nici nu poţi să-ţi închipui cît de utilă ne-a fost mărturia depusă de tine.

– Dar n-am făcut nimic. Am încercat, însă n-am izbutit. De o viaţă întreagă tot vorbesc că o să fac ceva, şi cînd colo...

– Ai să faci. Dar aşteaptă cu răbdare prilejul. Nu fi dezamăgit. Eu am să ţin contactul cu tine. Am să văd ce se poate face, şi între timp, sus inima! Se ridică şi aruncă o privire către uşa în care Heddon stătea la taifas cu Jim Dudgeon, aşteptîndu-l. Ascultă, David, să vii la gară astă-seară la ora şase. Am să-ţi spun o vorbă.

Îi făcu un semn încurajator din cap şi se îndreptă către Heddon şi Dudgeon. Apoi plecară toţi trei către localul provizoriu al sindicatului, de pe Cowpen Street.

Cîteva clipe mai tîrziu, David se ridică de pe scaun şi-şi luă pălăria. Părăsi tribunalul şi o porni în jos pe Freehold Street. Era vlăguit. Cu seriozitatea fără limită ce-l caracteriza, se concentrase cu totul asupra anchetei. De şase zile, nici nu mai dăduse pe la şcoală. Şi cînd colo, iată rezultatul. Strînse cu încăpăţînare din umeri, izbutind din nou să se stăpînească. Nu era momentul potrivit pentru a-şi permite luxul de a face o criză de nervi, de a da frîu liber furiei şi istericalelor.

Străbătu Freehold Street, apoi traversă şi intră pe Lamb Street. Dar acolo, cînd ajunse cam prin dreptul fundăturii Scut, îl strigă

cineva. Era măcelarul Ramage. Purta o haină murdară, albastră de in şi era încins în jurul mijlocului cu un şorţ enorm, albastru cu alb. Tocmai venea de la abator, unde asistase la o tăiere. Pe dosul mîinilor avea pete mari de sînge închegat. Aburul cald al după-amiezei îl învăluia într-o irizare roşiatică.

– Hei, Fenwick, fă-te-ncoa!

David se opri, dar nu scoase o vorbă. Ramage slăbi niţel strînsoarea gulerului în jurul gîtului gros, apoi îşi înfipse degetele mari de la amîndouă mîinile în chimirul lat şi se lăsă niţel pe spate, măsurîndu-l pe David cu privirea.

– Şi zi aşa, ţi-ai terminat treaba pe ziua de astăzi la primărie? rosti el cu sarcasm apăsat. Nici nu mă mir că pari aşa încîntat de tine însuţi. Martor mi-e Domnul că ai fost o adevărată mîndrie a oraşului, toată săptămîna asta. Te tot înălţai cocoşeşte şi te luai la harţă cu Lynton, de parcă ai fi fost un clănţău de avocat. Ramage rînji şi mai aspru. Se vedea bine că era la curent cu ancheta pînă la ultimele amănunte. Dar, continuă el, să fiu în locul tău, nu m-aş simţi chiar aşa de bine. Vezi să nu te trezeşti că toată chestia asta te costă mai mult decît te-ai aşteptat!

David stătu locului fără o vorbă, înfruntîndu-i privirea. Simţea că-l ameninţă o primejdie. Urmă o pauză, după care Ramage părăsi tonul sarcastic. Sprîncenele i se îmbinară, şi măcelarul îşi luă obişnuita atitudine teroristă:

– Da' ce mă-ta-ţi închipui că ai făcut? Crezi că poţi să lipseşti şase zile de la şcoală, aşa, fără voie? Te-i fi crezînd cumva stăpîn peste toate...

– Am asistat la anchetă pentru că am fost obligat.

– Nu-i adevărat. Te-ai dus numai aşa, de-al dracului. Te-ai dus ca să-l împroşti cu noroi pe unul dintre fruntaşii oraşului, un om de vază aşa cum sînt şi eu, şi încă cel ce s-a îndurat de tine şi ţi-a dat slujba pe care n-o meritai. Ca un cîine rău, te-ai încovrigat şi ai muşcat mîna care te hrănea. Dar să-mi zici mie cuţu dacă n-ai să plîngi în pumni pentru ce-ai făcut!

– Asta mă priveşte numai pe mine, îi răspunse David scurt, şi dădu să plece.

– Stai uşor, urlă Ramage, că n-am terminat încă cu tine! Am ştiut eu dintotdeauna că eşti un agitator, care aţîţi lumea, cum o aţîţa şi taică-tu. Eşti un socialist neruşinat, asta eşti! N-avem nevoie de profesori ca tine în şcolile noastre. Ai să fii dat afară.

Urmă o pauză. David îl privi țintă pe Ramage.

– Nu mă puteți concedia.

– Nu? Ei, nu mă-nnebuni! Da' de ce să nu pot? Ramage lătra ca un cîine rău, cu un aer de triumf. Poate-ți va face plăcere să afli că aseară noi am convocat o ședință a consiliului școlar, pentru a discuta purtarea ta, și am căzut de acord în unanimitate să-ți cerem demisia.

– Cum?

– Nici un cum! Mîine dimineață ai să-ți primești de la Strother preavizul. El are nevoie de un om cu licența în litere în buzunar; nu de unul ca tine, un miner cu o spoială de învățătură.

Un minut întreg, Ramage savură din plin satisfacția de a scruta fața lui David. Apoi, cu rînjetul sardonic înțepenit pe buzele lui groase, se întoarse pe călcîie și intră legănîndu-se greoi în măcelărie.

David o porni pe Lamb Street în jos, cu capul în pămînt, cu ochii țintă la vîrful picioarelor. Își deschise ușa de la casă, intră în bucătărie și cu gesturi automate se apucă să-și facă un ceai. Jenny era la maică-sa, la Tynecastle. O trimisese acolo anume, pentru o săptămînă, ca s-o cruțe de toată neliniștea anchetei. Se așeză la masă amestecînd cu lingurița în ceașcă, mereu-mereu, fără să soarbă măcar o înghițitură de ceai. Vasăzică încercau să-l dea afară. De la început își dăduse el seama că Ramage nu glumește. Bineînțeles, ar fi putut să lupte, ar fi putut să facă apel la Asociația profesorilor din nordul Angliei. Dar la ce-ar fi servit? Trăsăturile feței i se înăspriră. Nu, lasă-i să facă ce vor. O să vorbească el cu Nugent la ora șase. Oricum voise să scape de profesorat, era o fundătură fără perspective de evadare. Mai ales pentru el, care voia să realizeze ceva în viață. O, Doamne! Mult ar fi vrut să se realizeze, să facă în sfîrșit ceva.

Plecă de acasă la șase fără un sfert și se îndreptă către gară. Dar nu parcursese încă jumătate din drum, cînd auzi o zarvă nebună în capul străzii, și, ridicînd privirile, dădu cu ochii de doi vînzători de ziare care coborau în goană dealul, fluturînd nebunește în mînă niște afișe. Se opri și el, cumpără un ziar și din nou îi veniră în minte, pe primul plan, zvonurile și temerile înăbușite, pe care „obsesia anchetei“ le trecuse pe ultimul plan. Pe pagina întîi se întindea titlul cu litere de-o șchioapă: LA NOAPTE EXPIRĂ ULTIMATUMUL BRITANIC.

CAPITOLUL II

În a doua sîmbătă a lunii septembrie 1914, către ora unu, Arthur se întoarse la vila Law venind de la mina Neptun. În mină lucrurile reveniseră întru totul la normal, munca reîncepuse, toată povestea tragică a catastrofei părea îngropată şi uitată. Străbătu bulevardul cu paşi obosiţi. Intră pe terenul proprietăţii lor, şi, aşa cum se aşteptase, plin de temeri, văzu că a sosit automobilul cel nou. Venise cu el chiar Bartley, care fusese la Tynecastle şi urmase un curs de o lună. Îl trăsese pe alee, în faţa vilei. Era decapotabil, cu o caroserie lustruită, de culoare maro şi cu alămuri strălucitoare. Barras stătea în picioare lîngă maşina noua, şi cînd Arthur trecu pe acolo, îl strigă:

– Uite, Arthur, a sosit în sfîrşit!

Arthur se opri. Era îmbrăcat în hainele de lucru. Îndreptă o privire indolentă către maşină, şi în cele din urmă răspunse:

– Văd.

– Am atîtea lucruri pe cap, încît automobilul mi-e indispensabil, explică Barras. Mi se pare ridicol că nu mi-am dat seama de lucrul acesta mai înainte. Bartley zice că merge splendid. O să ne ducem astă-seară pînă la Tynecastle, ca să-l încercăm.

Arthur rămase pe gînduri, şi într-un tîrziu spuse:

– Îmi pare rău... dar n-am să pot veni.

Barras rîse. Rîsul ăsta al lui era la fel de nou ca şi maşina. Reluă:

– Prostii! Petrecem seara cu familia Todd. Am aranjat să luăm cu toţii cina la restaurantul Central.

Arthur nu se mai uită la automobil, ci îşi pironi privirile asupra lui taică-su. Obrajii lui Barras nu erau de fapt îmbujoraţi, dar îţi făceau impresia asta: ochii şi buzele aveau mai multă rotunjime ca oricînd. În special ochii mici păreau mai proeminenţi îndărătul lentilelor puternice. Era agitat şi oarecum chiar emoţionat. Probabil emoţia se datora sosirii automobilului.

– Nu ştiam că ai obiceiul să dai mese la restaurantul Central, spuse Arthur.

– Nu am obiceiul, îi răspunse Barras enervîndu-se deodată. Dar acum e un prilej deosebit. Alan pleacă pe front, cu batalionul lui. Sîntem cu toţii foarte mîndri de el. Şi pe urmă, a trecut multă vreme de cînd nu l-am mai văzut pe Todd. Vreau neapărat să-i fac o vizită.

Arthur se mai gîndi un minut, apoi întrebă:
– Nu l-ai mai văzut pe Todd de cînd s-a produs catastrofa la mina noastră?
– De atunci, îi răspunse scurt Barras.
Urmă o pauză.
– Tată, chiar m-am întrebat adeseori de ce nu l-ai rugat pe Todd să vină să te ajute în timpul anchetei.
Barras se întoarse brusc:
– Să mă ajute! Cum să mă ajute? Concluziile anchetei au fost foarte satisfăcătoare, nu?
– Satisfăcătoare?
– Da, aşa am spus, repetă aspru Barras. Îşi scoase batista şi şterse un fir de praf de pe radiatorul maşinii. Eu te întreb dacă vii la Tynecastle sau nu.
– Da, tată, am să vin, răspunse Arthur cu ochii în pămînt.
În tăcerea care urmă, gongul îi chemă la masă. Arthur intră în casă în urma lui taică-su. Barras avea un mers mai sprinten ca de obicei. Lui Arthur i se păru chiar că s-ar grăbi. În ultima vreme, mersul lui taică-su se iuţise atît de mult, încît simula graba.
– Un automobil admirabil, îi informă Barras în timpul mesei, uitîndu-se la mătuşa Carrie. Caroline, într-o zi trebuie să vii şi tu să faci un tur cu noi.
Mătuşa Caroline se îmbujoră de plăcere, dar înainte de a fi putut răspunde, Barras puse mîna pe ziar – o ediţie specială adusă de Bartley de la Tynecastle. Parcurgînd repede cu privirea pagina de mijloc, Barras exclamă deodată, satisfăcut:
– Aha! Ia uitaţi-vă ce de veşti! Şi încă bune! Pupilele i se dilatară uşor. „O înfrîngere serioasă a nemţilor, pe Marna. Pierderi grele. Au fost prinşi de mitralierele noastre într-un foc de anfiladă... Pierderi enorme, apreciate la patru mii de morţi şi răniţi."
Pe Arthur îl izbi faptul că taică-su primea aceste pierderi, măcelărirea acestor patru mii de oameni, cu o ciudată aviditate inconştientă. Îl străbătu un fior.
– Da, sigur, rosti el pe un ton cu totul lipsit de naturaleţe, sînt într-adevăr pierderi enorme. Patru mii de oameni. Cam de patruzeci de ori mai mult decît au murit la noi în mină.
Tăcere mormîntală. Barras lăsă ziarul în jos. Ochii lui bulbucaţi îl fixară pe Arthur. Apoi, pe un ton ridicat, îi spuse:
– Trebuie să ai un ciudat simţ al valorilor, ca să pomeneşti de nenorocirea noastră de la mina Neptun în aceeaşi ordine de idei

cu războiul. Dacă nu încetezi să clocești gînduri negre cu privire la lucrurile cărora li s-a pus de mult cruce şi pe care oamenii le-au dat uitării, ai să devii de-a dreptul morbid. Trebuie să te stăpîneşti. Nu-ți dai seama că e vorba de o situație în care națiunea e în primejdie?

Barras se încruntă şi-şi aruncă iar ochii pe jurnal.

Se aşternu din nou tăcerea. Arthur înghiți cu noduri ce mai avea în farfurie, şi apoi se duse imediat sus. Se aşeză pe marginea patului, simțindu-se îngrozitor de indispus şi începu să privească pe fereastră. Ce se întîmpla cu el? Fără doar şi poate că ceea ce spusese taică-su era în mare parte adevărat. Devenea morbid, cu adevărat morbid, dar ce putea să facă? O sută cinci oameni îşi găsiseră moartea în mina Neptun. El nu-i putea uita. Oamenii ăştia continuau să trăiască alături de el, mîncau cu el, mergeau cu el, lucrau cu el. Îi hăituiau visurile. Nu-i putea uita. Tot măcelul ăsta, cum îl numise taică-su, acest oribil carnaj, masacrarea a mii de oameni de către obuze, gloanțe, bombe şi şrapnele păreau doar să-l adîncească şi să-i intensifice introspecția bolnăvicioasă. Războiul în sine nu însemna nimic. Era doar ecoul, reverberația profundă a catastrofei de la Neptun. Era deopotrivă o nouă oroare şi totodată o aceeaşi oroare. Victimele războiului erau victimele minei. Războiul era catastrofa de la Neptun, amplificată pînă la dimensiuni gigantice, o creştere în intensitate a valului ucigaş, o întindere a mlaştinii în care se înecase idealul frumos al valorii vieții omeneşti.

Arthur nu-şi găsea locul. În ultima vreme îl îngrijorau propriile lui gînduri. Îşi simțea mintea ca o retortă fragilă în care se agitau convulsiv gînduri înspăimîntătoare, ca nişte substanțe chimice al căror amestec poate oricînd deveni explozibil. Se simțea incapabil să reziste la acțiunea şi reacția chimică a acestor gînduri active.

Dar lucrul care-l înspăimînta cel mai mult era atitudinea lui față de taică-su. Îl iubea, îl iubise şi-l admirase întotdeauna pe taică-su, şi totuşi, adeseori, cînd se găseau împreună, se trezea supraveghindu-l, criticîndu-l fără voie, observîndu-l cu grijă, punînd cap la cap observațiile, ca un detectiv care-l spionează pe Dumnezeu. Ar fi vrut din toată inima să se lase de acest spionaj, care i se părea o impietate, dar nu era în stare: îl împiedica însăşi schimbarea produsă în taică-su. Ştia că s-a schimbat. Ştia precis lucrul ăsta. Şi-i era frică.

Rămase multă vreme să mediteze, aşezat pe marginea patului. Apoi se lăsă pe spate şi închise ochii. Se simți deodată obosit. Ar

fi vrut să doarmă. Nu-şi putea stăpîni somnul. Cînd se trezi era tîrziu. Adunîndu-şi minţile, oftă, se ridică şi începu să se îmbrace.

La ora şase coborî la parter şi-l găsi pe taică-su în hol, aşteptîndu-l. Cînd se apropie Arthur, Barras se uită semnificativ la ceas. În ultima vreme, ceasul ăsta reprezenta o adevărată obsesie. Devenise un tic la Barras, să-l deschidă şi să se uite la cadran, încruntîndu-se, ca un om foarte grăbit. Într-adevăr, în ultima vreme timpul părea să fi căpătat o nouă semnificaţie pentru Richard Barras, de parcă trebuia să folosească din plin fiecare clipă.

– Mă temeam că ai să întîrzii.

Şi, fără să aştepte răspunsul lui Arthur, Barras porni către maşină.

Cînd se instală împreună cu taică-su în automobil şi se aşternură la drum către Tynecastle, Arthur încetă să se mai simtă deznădăjduit. La urma urmei, vizita de astăzi era destul de plăcută. N-o mai văzuse de un veac pe Hetty, şi gîndindu-se că o s-o întîlnească din nou, îi creştea inima. Şi maşina se comporta frumos. Arthur nu era insensibil la elasticitatea graţioasă a suspensiei, la mişcarea cursivă, netedă, a roţilor. Trase cu coada ochiului la taică-su. Barras stătea drept, cu o expresie încîntată pe faţă, şi totuşi cu un aer concentrat, ca un copil care încearcă o jucărie nouă.

Intrară în Tynecastle. Străzile erau aglomerate, radiind un tumult şi o agitaţie, pe care Barras părea să le savureze. La hotelul Central, portarul principal le deschise portiera maşinii cu gesturile acelea largi, pe care oamenii din branşa lui le rezervă pentru maşinile scumpe. Barras înclină din cap către portar, iar acesta îl salută politicos.

Intrară în holul destul de ticsit şi la fel de agitat ca şi strada. Mulţi bărbaţi erau în uniformă militară. Pe aceştia, Barras îi privi cu un aer aprobator.

Apoi Hetty le făcu veselă semn dintr-un colţ al holului, un colţ bine ales, în preajma căminului. Fratele ei, Alan, se ridică în picioare la apropierea lui Barras şi a lui Arthur. Primul lucru pe care-l spuse Barras fu:

– Unde e tatăl vostru?

Alan zîmbi. Îi şedea foarte bine uniforma de sublocotenent şi era bine dispus, pentru că avea un avans de cîteva păhărele date pe gît.

– Tata e iarăşi bolnav. I-a revenit icterul. Vă roagă să-l iertaţi.

Barras păru descumpănit. Făcu o mutră lungă.

Urmă o tăcere percepută conştient de toată lumea, dar Barras îşi reveni repede. Îi zîmbi vag lui Hetty. Peste o clipă, intrară toţi patru în restaurant.

O dată aşezaţi la masă, Barras îşi ridică şervetul şi aruncă o privire prin sala plină de oameni şi de veselie. Bărbaţii cei mai veseli, cei mai zgomotoşi erau îndeobşte îmbrăcaţi în haine kaki.

– E foarte plăcut aici, spuse el. În ultima vreme mă cam simţeam apăsat de griji. Îmi pare bine că mai pot avea şi eu un moment de recreaţie.

– Vă bucuraţi că lucrurile s-au aranjat, spuse Alan, privindu-l pe Barras cu aerul unui om care ştie totul.

– Da, îi răspunse lapidar celălalt.

– Ăştia sînt o bandă de şnapani, continuă Alan. Dacă ar avea prilejul, ar fi în stare să vă joace chiar pe dumneavoastră pe degete. Îl cunosc pe Heddon ăla; e un porc. De altfel e şi plătit să fie porc, dar realitatea este că e şi născut porc.

– Alan! protestă Hetty strîmbîndu-se.

– Dar ştiu asta, Hetty, spuse Alan degajat. Eu am avut de-a face cu oamenii. Te dau în gît dacă nu-i dai tu pe ei mai înainte. E o chestie de autoconservare.

Arthur se uită pe furiş la taică-su. Pe faţa lui Barras revenea ceva din vechea expresie glacială. Părea că încearcă să se adapteze la o nouă concepţie. Făcînd un efort vizibil de a schimba subiectul, Barras întrebă:

– Pleci luni, Alan?

– Exact.

– Bănuiesc că te bucuri să intri în vîltoare.

– Bineînţeles, încuviinţă Aşan cu glas tare. E o distracţie straşnică.

Chelnerul însărcinat cu aducerea băuturilor se apropie de masa lor. Barras luă lista cu copertă roşie şi medită prelung. De fapt nu era atît o dezbatere cu lista de vinuri, cît o dezbatere lăuntrică. Într-un tîrziu, se hotărî:

– Cred că ar trebui să dăm un caracter sărbătoresc zilei de azi. La urma urmei, e un prilej rar.

Comandă şampanie, şi chelnerul se îndepărtă, frîngîndu-se din şale.

Hetty părea încîntată. În faţa lui Barras se simţea întotdeauna înfricoşată. Aerul solemn şi demnitatea lui distantă o cam intimidau şi-i impuneau respect. Dar astă-seară Barras era atît de diferit, cu

ospitalitatea asta emoționantă, survenită pe neașteptate. Hetty îi zîmbi. Zîmbetul ei era dulce și respectuos.

– E foarte plăcut, murmură ea. Cu o mînă își mîngîia mărgelele, iar cu cealaltă strîngea piciorul paharului din fața ei. Se întoarse către Arthur. Ce zici ce bine-i stă lui Alan uniforma?

Arthur se sili să zîmbească.

– Lui Alan îi stă bine orice.

– Ei nu, zău, Arthur, nu ți se pare că uniforma îl pune în valoare?

– Da, aprobă Arthur cu buzele înțepenite.

– Da' ce afurisită treabă să tot trebuiască să răspunzi la saluturi! remarcă Alan, încîntat de sine. Așteaptă numai să te primească și pe tine în corpul auxiliar feminin, că ai să vezi tu, Hetty, ce mare bucurie.

Hetty mai sorbi o înghițitură de șampanie. Stătu puțin pe gînduri, cu încîntătorul ei căpșor aplecat într-o parte.

– Și ție, Arthur, ți-ar sta admirabil în uniformă.

Arthur înghețǎ de tot.

– Numai că eu nu mă prea văd în uniformă.

– Păi bine, Arthur, dar tu ești destul de subțire. Ai o siluetă tocmai potrivită ca să porți centură și diagonală de ofițer. Și pe urmă chiar coloritul tău e potrivit. Ți-ar sta minunat în kaki.

Toate privirile se întorseră spre Arthur.

– Asta așa e, Arthur, confirmă Alan. Îi faci praf pe toți. Ar trebui să plecăm împreună pe front.

Arthur simți că-l cuprinde un tremur, dar nu izbuti să-și dea seama din ce pricină. Avea nervii extrem de încordați, toată seara aceasta i se părea anormală și îngrozitoare. Ce căuta aici taică-su, bînd șampanie în localul ăsta aglomerat? Și de ce aproba el pălăvrăgeala patriotardă și lăudăroasă a lui Alan Todd, atît de nepotrivită prin toată agitația asta cu caracterul lui Barras?

– Tu auzi, Arthur? insistă Alan. Ar fi trebuit să vii cu mine, am fi făcut-o lată împreună.

Arthur se sili să vorbească. Cu un efort deosebit, izbuti să lege ceva, care pe cît posibil să nu-l angajeze.

– Cred că distracția o să meargă și fără mine, Alan. Ca să-ți spun adevărul, eu unul nu prea sînt ahtiat după așa ceva.

– Vai, Arthur! spuse Hetty dezamăgită. Întrucît îl socotea pe Arthur pur și simplu proprietatea ei, îi plăcuse întotdeauna să-l vadă că se prezintă frumos în lume, „că strălucește“, cum se ex-

prima ea. Or, această ultimă remarcă a lui Arthur nu era de natură a-l face să strălucească. Îşi încruntă fața vioaie, cu o expresie deopotrivă de fascinantă şi dezaprobatoare. Vai, Arthur, e caraghios să vorbeşti aşa! Doamne fereşte, dar cineva care nu te cunoaşte ar putea să-şi închipuie că ți-e frică.

– Aş, prostii! spuse Barras indulgent. Chestia este că Arthur încă n-a avut timp să pună lucrurile astea la punct în mintea lui. Ai să-l vezi într-o bună zi cum se şi repede la cel mai apropiat birou de recrutare.

– Da, da, ştiu, zise Hetty, plecînd ochii ei de ingenuă cu priviri calde, catifelate.

Într-un fel, regreta puțin cele spuse.

Arthur nu mai rosti un cuvînt. Rămase cu privirile ațintite în farfurie. Refuză şampania. Refuză desertul. Îi lăsă pe ceilalți să vorbească înainte, fără să se amestece.

La capătul celălalt al salonului, unde se afla un ring de dans cu parchetul bine ceruit, răsunară primele acorduri ale unei orchestre. Intona cu vigoare imnul regal, *God Save the King*, şi toată lumea se ridică în picioare, cu un zgomot infernal de scaune şi mese date la o parte. La sfîrşit, se înălțară ovații puternice şi prelungi. După aceea, orchestra trecu la muzică de dans, dar cîntă mai puțin zgomotos. Sîmbătă seara se dansa întotdeauna la restaurantul Central.

Hetty îi zîmbi peste masă lui Arthur: amîndoi erau buni dansatori şi le plăcea grozav să danseze împreună. Adeseori i se spusese lui Hetty că atunci cînd dansează cu Arthur formează un cuplu încîntător. Îl aşteptă s-o poftească la dans. Dar el şedea acolo, morocănos, cu ochii în farfurie, şi n-o invită.

În cele din urmă, toată lumea remarcă proasta lui dispoziție, şi Alan, totdeauna foarte îndatoritor, se aplecă spre soră-sa, întrebînd-o :

– Hetty, nu vrei să faci cîțiva paşi cu un bătrîn soldat?

Hetty zîmbi cu o vioiciune mai mare chiar decît cea obişnuită ei. Alan dansa prost, greoi, şi nu-i plăcea să danseze. Drept care, lui Hetty nu-i făcea absolut nici o bucurie să-l aibă de partener. Dar fata simulă încîntarea; se ridică şi dansară împreună.

Cît cei doi se aflau pe ring, Barras spuse:

– E tare drăguță Hetty. Atît de rezervată, şi totuşi plină de energie.

Barras rosti acestea pe un ton plăcut, mai liniştit; de cînd mîncase şi băuse şampanie, părea toropit.

Arthur nu-i răspunse; trăgea mereu cu coada ochiului către Hetty şi Alan, care dansau. Se străduia din răsputeri să se împotrivească inexplicabilei indispoziţii, să şi-o înfrîngă.

Cînd se întoarseră Hetty şi cu Alan, Arthur o invită de politeţe pe fată la dans. Rosti invitaţia cu un aer rigid, simţindu-se încă îngheţat şi rănit în sinea lui. Era o încîntare să dansezi cu Hetty. Fata se lăsa moale în braţele lui, şi parfumul care era una cu făptura ei părea că i se strecoară în suflet cu fiecare mişcare a trupului. Şi totuşi, tocmai pentru că încerca o asemenea încîntare, îşi făgădui, cu perversitate, că nu o va invita decît la acest unic dans.

După aceea, Hetty rămase pe scaun, bătînd măsura cu piciorul încălţat elegant, pînă ce, într-un tîrziu, simţi că nu mai poate suporta. Exclamă deodată, cu expresia ei cuceritoare de tandră vioiciune:

– Dar ce, astă-seară nu dansează nimeni?

Arthur răspunse repede:

– Sînt obosit.

Barras întrerupse tăcerea care urmă.

– Dacă ţi-aş putea fi cîtuşi de puţin folositor, Hetty, sînt la dispoziţia ta. Însă tare mă tem că nu cunosc nici unul din paşii ăştia moderni!

Fata îl privi neîncrezătoare, puţin surprinsă şi nedumerită.

– Dar nu e deloc greu de învăţat. Nu faci altceva decît să mergi, îi spuse ea.

Pe faţa lui Barras strălucea zîmbetul cel nou, zîmbetul acela vag, de încîntare.

– Mă rog, dacă nu ţi-e frică, atunci trebuie măcar să încercăm.

Barras se ridică şi-i oferi fetei braţul.

Arthur se simţea complet înţepenit. Cu faţa încordată, privea siluetele lui taică-su şi a lui Hetty mişcîndu-se încet, îmbrăţişate, la celălalt capăt al încăperii. Taică-su o tratase întotdeauna pe Hetty cu un aer protector, distant, iar fata fusese întotdeauna timidă şi reverenţioasă faţă de el. Iar acum dansau împreună. O vedea bine pe Hetty cum surîde, cu zîmbetul ei cochet, cu faţa întoarsă în sus, cu aerul unei femei măgulite de atenţia care i se acordă.

Apoi îl auzi pe Alan vorbindu-i, invitîndu-l să iasă afară şi, mecanic, se ridică şi părăsi împreună cu Alan restaurantul. Nu mai încăpea nici o îndoială că Alan băuse prea mult. Era roşu ca para focului. La toaletă se întoarse cu faţa spre Arthur, clătinîndu-se pe picioare.

– Mă Arthur, babacul tău a ieşit la zar cu bani grei. Nici nu-mi vine să cred să scoată el paraua; să cazi jos ce masă a dat ca să cinstească plecarea bătrînului soldat!

Lăsă amîndouă robinetele să curgă din plin în chiuvetă, apoi se întoarse iar către Arthur. În mare taină îi spuse:

– Ştii, Arthur, babacul meu e supărat foc pe al tău, că nu l-a pus să-l sprijine la anchetă. N-a zis el mare lucru, dar ştiu eu ce ştiu. Ştie el bătrînul soldat ce zice, măi Arthur.

Arthur îl privi stînjenit.

– Nu, zău, Arthur, dar să ştii că nu e cazul să-ţi mănînci ficaţii, îl asigură Alan cu un gest prietenos de om înţelept care-i încredinţează o taină. N-are rost să te frămînţi, Arthur. Asta ţi-o spun aşa, ca între prieteni, ca între prieteni buni şi vechi.

Arthur nu putea să-şi desprindă ochii de la Alan. Dar nici de vorbit nu putea. Un amestec de îndoială, nesiguranţă şi teamă îl cuprinsese într-un vălmăşag şi-i tăiase graiul.

– Ce vrei să spui? întrebă el în cele din urmă.

Deodată, chiuveta de la toaletă se umplu, şi apa dădu pe din afară, răspîndindu-se pe pardoseală, revărsîndu-se întruna.

Ochii lui Arthur se întoarseră uluiţi către apa care venea potop. Aşa se stîrnise şi potopul din mina Neptun. Inundase drumurile acelea ascunse şi întortocheate din adîncul pămîntului, înecîndu-i pe oameni într-un vîrtej de groază şi beznă.

Deodată, întregul trup îi fu zguduit de un spasm. Se gîndi cu îndîrjire: „Vreau să descopăr adevărul. Chiar de-ar fi să mor din pricina asta, sînt hotărît să descopăr adevărul!“

CAPITOLUL III

În drum spre casă, Arthur aşteptă pînă ce automobilul ieşi din aglomeraţia de la Tynecastle, iar apoi, în timp ce luneca lin pe porţiunea mai liniştită, în linie dreaptă, dintre Kenton şi Sleesale, spuse repede:

– Tată, vreau să te întreb ceva.

Barras tăcu o clipă; stătea în colţul lui, sprijinit de tapiseria moale, cu trăsăturile feţei învăluite de întunericul din interiorul maşinii.

– Mă rog, spuse el cu rea-voinţă. Ce doreşti?

Tonul tatălui său era de natură să-l împiedice să vorbească, dar Arthur ajunsese într-un stadiu în care nimic nu-l mai putea împiedica.

– E vorba de catastrofă.

Barras făcu un gest de nemulțumire, aproape de repulsie. Arthur mai mult simți decît îi văzu gestul. După o pauză, îl auzi pe taică-su spunînd:

– De ce trebuie oare să insiști atîta cu povestea asta? E un subiect care-mi produce dezgust. Am petrecut o seară încîntătoare, mi-a plăcut foarte mult să dansez cu Hetty. Nici nu-mi închipuiam că am să pot învăța așa de bine pașii ăștia noi. Nu vreau să fiu tulburat de un lucru pe deplin rezolvat și uitat.

Arthur răspunse cu o voce clocotitoare:

– Dar eu, tată, nu l-am uitat. Și nici nu-l pot uita.

Barras rămase o vreme absolut nemișcat.

– Arthur, pentru numele lui Dumnezeu, termină o dată cu chestia asta! Vorbea cu oarecare reținere, de parcă s-ar fi străduit să-și înfrîneze o nervozitate crescîndă; rezultatul era o posomorîtă amabilitate care îi pătrundea cuvintele. Să nu crezi că nu m-am așteptat la asta. M-am așteptat! Acum ascultă-mă și încearcă să fii înțelept. Doar tu ești alături de mine, nu? Interesele mele sînt și interesele tale. Ai acum aproape douăzeci și doi de ani. Foarte curînd, vei fi asociatul meu la mina Neptun. Am să aranjez eu și lucrul ăsta, cînd o da Dumnezeu să se termine războiul. Toată lumea a uitat de catastrofă, numai tu o ții întruna cu ea. Dar e nebunie curată!

Arthur simți că-i vine rău. Amintindu-i de interesele sale materiale în proprietatea asupra minei, taică-su acționase ca și cum i-ar fi oferit un șperț. Vocea lui Arthur tremură.

– Eu nu consider că e o nebunie. Vreau să cunosc adevărul.

Barras își pierdu stăpînirea de sine.

– Adevărul! exclamă el. Omule, dar n-am avut toată ancheta aia? Doar a durat unsprezece zile și s-au întors toate lucrurile pe față și pe dos și s-au lămurit pe deplin. Știi bine că am fost absolvit de orice imputare. Ăsta este adevărul care-ți trebuie. Mai vrei ceva?

– Ancheta aceea a fost o anchetă oficială. Cu o asemenea procedură e foarte ușor să ascunzi realitatea.

– Care realitate? izbucni Barras. Ce, ți-ai ieșit din minți?

Arthur privi drept înaintea lui, la spinarea rigidă a lui Bartley, care se deslușea dincolo de geamul despărțitor.

– Tată, tu nu ştiai tot timpul ce riscuri există?

– Noi nu putem să nu ne luăm anumite riscuri, răspunse furios Barras. Toţi trebuie s-o facem. În exploatarea minelor nu e vorba decît de riscuri peste riscuri zi şi noapte, oricînd. De riscuri n-ai cum să te fereşti.

Arthur nu se lăsă deloc abătut din drumul lui.

– Dar nu te-a avertizat Adam Todd, înainte de a începe exploatarea cărbunelui din filonul Dig? continuă el necruţător. Ţii minte ziua aceea cînd te-ai dus la el în vizită. Nu ţi-a spus că e o primejdie? Şi tu i-ai dat totuşi drumul înainte, fără să ţii seama de avertismentul lui.

– Vorbeşti nişte prostii cît tine de mari, îi spuse Barras aproape ţipînd. Eu sînt cel care ia hotărîrile. Neptun este mina mea şi trebuie s-o administrez aşa cum mă taie capul. Nimeni n-are dreptul să se amestece. O administrez cît mai bine cu putinţă.

– Cît mai bine pentru cine?

Barras se zbătu violent ca să-şi recapete stăpînirea de sine.

– Dar ce crezi tu, că mina e o instituţie de binefacere? Eu urmăresc să scot un profit, nu?

– Asta este, tată, spuse Arthur pe un ton fără expresie. Ai urmărit să scoţi un profit, un profit imens. Dacă ai fi pompat apa din vechea mină Neptun înainte de a te apuca să exploatezi cărbunele acela, ar fi fost înlăturată orice primejdie. Dar cheltuielile de evacuare a apei ţi-ar fi înghiţit mare parte din profit. Cheltuiala, gîndul de a cheltui atîţia bani cu pomparea apei din mină te-a covîrşit. Aşa că te-ai hotărît să rişti, să sfidezi, să nu ţii seama de apa din galerii şi să expui la primejdie pe toţi oamenii aceia.

– De ajuns, spuse cu asprime Barras. Nu-ţi permit să-mi vorbeşti în felul acesta.

Farurile unui vehicul care venea din sens opus îi luminară o clipă faţa. Era congestionat, fruntea îi era roşie, ochii ieşiţi din orbite, indignaţi. Arthur îşi încleştă amîndouă mîinile pe pernele maşinii, ca să-şi stăpînească tremurul. Buzele îi păliseră, întreaga fiinţă îi era sfîşiată de o spaimă înfiorătoare.

Din nou simţi acea ciudată nelinişte care se ascundea îndărătul cuvintelor lui taică-su, graba de a eluda, de a se eschiva; îi dădea vaga impresie a unui act de dezertare. Nu mai scoase nici o vorbă, pînă ce automobilul coti pe aleea vilei Law şi se opri în faţa scărilor principale. Intră în casă urmîndu-l pe Barras; în vestibulul luminat, cu tavanul înalt, cei doi bărbaţi se înfruntară. Aşa cum stătea,

rezemat de capul sculptat al balustradei scărilor, Barras avea o expresie cu totul ieşită din comun.

– În ultima vreme ai avut cam multe lucruri de spus: da, da, chiar foarte multe. Nu crezi însă că ar fi preferabil să treci mai degrabă la un fapt efectiv?

– Nu te-nţeleg, tată.

– Nu ţi-a dat prin gînd că te-ai putea înrola în rîndul celor care luptă pentru ţară? îi aruncă el repezit peste umăr, şi apoi se întoarse şi urcă scările cu paşi greoi.

Arthur rămase locului, cu capul răsturnat pe spate. Privea ţintă la taică-su, o siluetă care se îndepărta încet. Chipul palid al lui Arthur era schimonosit. În cele din urmă i se lămuri senzaţia pe care o încerca: dragostea lui pentru taică-su se stinsese. Iar din cenuşa ei simţea că se naşte altceva, un lucru sinistru şi îngrozitor.

CAPITOLUL IV

În aceeaşi seară de sîmbătă, nu prea tîrziu însă, Sammy se plimba pe bulevard cu Annie Macer. De ani de zile, în fiecare sîmbătă seară, Sammy făcea aceeaşi plimbare cu Annie. Asta intra în felul lui de a-i face curte fetei.

În fiecare sîmbătă seară, în jurul orei şapte, Sammy şi Annie se întîlneau la colţul străzii Cheiului. De obicei Annie ajungea prima la locul întîlnirii şi se plimba cuminte în sus şi-n jos, aşteptîndu-l pe Sammy. Purta întotdeauna ciorapi groşi de lînă şi pantofi bine văcsuiţi. Sammy întîrzia de fiecare dată. În mod obişnuit ajungea pe la şapte şi zece, îmbrăcat în costumul lui bun din stofă albastră, întotdeauna proaspăt bărbierit şi cu fruntea nobilă şi strălucitoare.

– Am întîrziat, Annie, spunea Sammy zîmbind.

Niciodată nu-şi cerea scuze pentru întîrziere, nici măcar nu-i trecea prin cap că ar trebui să facă aşa ceva. De fapt fetei i s-ar fi părut un lucru cu totul nepotrivit dacă Sammy s-ar fi scuzat pentru că a făcut-o să aştepte.

Şi porneau în plimbarea lor „pe bulevard în sus“. Nu mergeau la braţ, întrucît asta nu intra în felul obişnuit al lui Sammy de a-i face curte lui Annie. Nu se ţineau de mînă, nu se strîngeau în braţe, nu se sărutau, nu manifestau nici unul din semnele mai

exuberante de afecţiune. Sam şi cu Annie erau foarte serioşi. Şi apoi, Sam o respecta pe Annie. Uneori, cînd ajungeau în partea cea mai întunecoasă a bulevardului, Sam, liniştit şi sentimental, îşi trecea braţul pe după talia fetei, în timp ce-şi continuau plimbarea, dar numai atît. Sammy şi cu Annie pur şi simplu se plimbau.

Annie ştia că mama lui Sammy „n-o vede cu ochi buni". Dar pe de altă parte mai ştia că Sammy o iubeşte. Şi asta îi era de ajuns. După ce se plimbau pe bulevard în sus, se întorceau spre centru. Sammy saluta din cap cunoştinţele. „Bună, Ned". „Noroc, Tom", pe urmă o luau pe Lamb Street şi intrau la plăcintăria doamnei Plînsa, unde clopoţelul suna, şi geamurile prost chituite ale uşii zornăiau de cîte ori venea vreun client. Stînd în picioare în plăcintăria cam întunecoasă a doamnei Plînsa, mîncau fiecare cîte-un pateu cald cu sos şi beau pe din două o sticlă mare de limonadă. Annie prefera berea caramel, dar băutura favorită a lui Sam era limonada, şi asta însemna, bineînţeles, că Annie insista întotdeauna să bea limonadă. Uneori Sammy mînca două pateuri, dacă avea mai mulţi bani, după o săptămînă de lucru mai bună, pentru că plăcintele doamnei Plînsa ţi se topeau pur şi simplu în gură. Dar Annie refuza. Ea ştia foarte bine cum trebuie să se poarte o femeie. Annie era o femeie la locul ei, şi nu mînca niciodată mai mult de o plăcintă. În timp ce Sam ataca cea de-a doua bucată, ea îşi lingea sosul de pe degete. Apoi, cîteodată, flecăreau puţin cu doamna Plînsa, după care se plimbau iarăşi pînă la colţul cheiului. Acolo rămîneau o vreme să privească agitaţia de pe stradă, mai intensă sîmbătă seara, înainte de a-şi lua rămas-bun. Şi în timp ce urcau în mahalaua Teraselor, Sammy se gîndea ce seară minunată a fost, ce fată minunată e Annie şi ce noroc are el că poate să iasă cu ea.

Dar în seara aceea, în timp ce Sam şi cu Annie coborau bulevardul, se vedea bine că ceva tulbură apele. Annie avea o expresie foarte supusă, în timp ce Sammy, cu un aer chinuit, părea să dea o luptă teribilă pentru ca să poată explica ce vrea.

– Iartă-mă, Annie, continuă Sammy, dînd furios cu piciorul într-o piatră ce-i stătea în drum. Zău, fetiţo, n-aş fi crezut că o să te superi aşa de rău.

Annie îi spuse cu glas scăzut:

– Nu-i nimic, Sammy, eu nu mă supăr aşa de rău. Nu face nimic.

Pentru Annie, toate acțiunile lui Sammy erau întotdeauna perfecte; și totuși, fața ei, așa cum apărea palidă în umbra pomilor de pe bulevardul întunecos, era tulburată.

Sammy dădu iar cu piciorul într-o piatră.

– Nu mai puteam suporta mina. Pe cinstea mea că nu mai puteam, Annie! Să cobor în fiecare zi în subteran, gîndindu-mă că tata și cu Hughie zac acolo în adîncuri, e peste puterile mele. Pentru mine n-o să mai poată fi niciodată același lucru să muncesc în mină. Zău, Annie, niciodată, cel puțin pînă i-o scoate la suprafață pe tata și pe Hughie.

– Înțeleg, Sammy, încuviință Annie.

– Acuma bagă de seamă, că propriu-zis eu n-aș vrea chiar să plec, continuă Sammy, tot așa chinuit ca și pînă atunci. Eu nu sînt pentru ăia care sună din goarnă și bat cocoșește din aripi. Pentru mine ăsta-i doar motivul. Eu trebuie pur și simplu să plec din mina aia. Zău, acuma mi se pare că orice e mai bine decît să lucrezi în mină.

– Bine, Sammy, îl liniști ea. Eu înțeleg ce vrei tu să spui.

Annie pricepea foarte bine că Sammy, un bun miner, căruia îi plăcea munca și care era necesar acolo în mină, nu s-ar fi dus niciodată la război dacă nu s-ar fi întîmplat nenorocirea din mina Neptun. Însă tristețea cu care îi încuviințase Annie vorbele îl lăsase pe Sammy mai încurcat decît oricînd.

– Vai, Annie, exclamă el cu o izbucnire neașteptată de sentimente. Tare era bine dacă nu se întîmpla nenorocirea aia din mină! Asta mă tot gîndeam la ieșirea din schimb în ziua aceea, cînd îmi scoteam uneltele. Și pe urmă mai e și chestiunea cu Davey al nostru. Sînt tare necăjit de ce i-au făcut. Sînt îngrijorat, fetițo, de felul cum a primit el lovitura. Sammy se înfierbîntă și mai tare: N-a fost deloc drept să-l dea afară de la școală. Ramage i-a făcut-o, să știi. Că el totdeauna s-a uitat chiorîș la noi. Dar zău, Annie, ce rușine să facă un asemenea lucru!

– Nu-i nimic, Sammy, o să-și găsească el altă slujbă.

Sammy clătină din cap.

– Nu, fetițo, el a terminat cu profesoratul. S-a apucat acum să lucreze cu Harry Nugent. Harry i-a dat foarte multă atenție lui Davey cînd depunea mărturie, și din asta, bănuiesc eu, trebuie să iasă ceva. Sammy oftă. Dar să știi, fetițo, că băiatul s-a schimbat foarte mult.

Annie nu-i răspunse: se gîndea că și Sammy se schimbase foarte mult.

Se plimbară înainte pe bulevard, fără să-şi vorbească. Se întunecase de tot, dar cînd ajunseră în dreptul vilei Law, luna ieşi ca o corabie dintre malurile norilor şi aruncă o lumină aspră şi rece asupra clădirii pătrate, îndesate, aproape răuvoitoare în mulţumirea ei de sine. Lîngă poarta mare albă, sub unul din fagii înalţi care se aliniau de o parte şi de alta a aleii, se aflau două siluete, strînse una în alta – un tînăr în uniformă şi o fată cu capul descoperit.

Ajungînd la capătul bulevardului, Sammy se întoarse către Annie.

– Ai văzut cine era? Dan Teasdale şi Grace Barras.

– Da, i-am văzut, Sammy.

– Mă gîndesc că n-ar fi bine să-i vadă Barras acolo.

– Nu, Sammy.

– Barras! scutură Sammy din cap şi scuipă. A ieşit el bine din încurcătură. Dar eu unul nu mai lucrez pentru el. Nu mai lucrez pentru el nici dacă ar fi să se roage de noi în genunchi.

Apoi, între Annie şi Sammy reveni tăcerea, în timp ce se îndreptau spre plăcintăria doamnei Plînsa. Annie se ţinea cît putea de tare, dar gîndul că Sammy pleacă la război o paraliza. Altă fată în locul ei ar fi refuzat să mai meargă la plăcintărie. Dar Annie ştia că Sammy vrea să meargă; şi de aceea Annie merse şi ea şi se strădui vitejeşte să-şi mănînce pateul. În seara aceea, Sammy nu mîncă decît un pateu şi nu bău nici jumătate din paharul de limonadă. Stînd în picioare, mai tîrziu, la colţul străzii Cheiului, Sammy făcu un efort să-şi recapete zîmbetul de altădată.

– Nu te pierde cu firea, fetiţo. La urma urmei, mina n-a făcut mare lucru pentru mine. Poate că războiul o să facă un pic mai mult.

– Poate, zise Annie. Apoi continuă, cu respiraţia întretăiată: Trebuie să te văd mîine, Sammy. Vreau neapărat să te văd pînă nu pleci.

Sammy încuviinţă din cap, păstrîndu-şi încă zîmbetul pe buze, după care exclamă:

– Hai, fetiţo, sărută-l pe băiatu', să-i arăţi că nu eşti supărată pe el!

Annie îl sărută, dar imediat după aceea îşi întoarse faţa de la el, ca nu cumva Sammy să-i vadă lacrimile din ochi. Plecă apoi repede către casă, cu capul în pămînt.

Sammy urcă încetişor în mahalaua Teraselor. Era un tîmpit, ştia bine că e un tîmpit, s-o lase pe Annie, să-şi lase el bunătate de

slujbă, pentru un război care nu-l interesa. Şi totuşi, simţea că n-are încotro. Catastrofa minieră produsese o schimbare în el – da, da, exact aşa cum se întîmplase şi cu David. N-avea nici cea mai mică importanţă încotro merge; ceea ce avea importanţă era doar posibilitatea de a scăpa de mină.

Ajungînd pe uliţa Inkerman, o găsi pe maică-sa aşteptîndu-l ca de obicei, la fereastră, ţeapănă, aşezată pe scaunul tare, cu speteaza dreaptă. În clipa în care intră el pe uşă, maică-sa se ridică să-i facă puţină cacao fierbinte.

Îi dădu o ceaşcă de cacao şi, stînd în picioare cu braţele încrucişate sub sîni, împungînd aerul cu coatele osoase, îl privea atentă, cu ochii sumbri dar iubitori.

– Să-ţi tai o bucată de prăjitură, fiule?

Sammy, trîntit pe scaun, cu şapca dată pe ceafă, ridică pentru prima dată ochii şi se uită la maică-sa.

Era foarte schimbată. Deşi în sinea ei nu se răzvrătise împotriva catastrofei, ci o primise cu priviri întunecate, cu fatalismul calm al unei femei care a cunoscut şi a acceptat întotdeauna primejdia muncii în subteran, totuşi catastrofa de la Neptun lăsase urme şi în sufletul Marthei. Şi mai ales pe obrazul ei. Faţa îi era acum mai zbîrcită. Obrajii mai supţi, o şuviţă căruntă aducea o ciudată dungă în părul ei negru, pieptănat strîns, şi pe frunte i se săpaseră multe brazde, un întreg desen. Dar se ţinea şi acum dreaptă ca lumînarea. Vitalitatea ei părea inepuizabilă.

Lui Sammy îi venea rău la gîndul că trebuie să-i spună maică-sii. Dar n-avea încotro. Şi fiind un om lipsit de subtilităţi, îi vorbi pe şleau:

– Mamă, m-am înrolat.

Martha se făcu cenuşie la faţă. Obrajii şi buzele ajunseră la culoarea şuviţei cărunte din păr, iar mîna i se repezi instinctiv la gît. Din ochi ţîşniră priviri sălbatice.

– Cum? În armată? rosti ea cu un efort supraomenesc.

Sammy încuviinţă trist.

– Regimentul cinci puşcaşi. Azi după-amiază mi-am scos uneltele din mină. Grupul nostru de recruţi pleacă luni în tabără.

– Luni, se bîlbîi ea, pe acelaşi ton de nelinişte sălbatică, neîncrezătoare.

Se aşeză pe un scaun, fără să-şi ia ochii de la băiat. Se aşeză încetişor, cu multă, multă grijă, cu mîna încleştată pe gît. Părea zdrobită, doborîtă de ceea ce-i spusese băiatul. Şi totuşi, încă refuza să creadă în cele auzite. Îi spuse cu glas scăzut:

– N-au să te primească. Au nevoie de mineri aici în ţară. E imposibil să înroleze un bărbat voinic ca tine.

Sammy evită să se uite în ochii ei rugători.

– M-au şi înrolat.

Vorbele lui o făcură pe maică-sa una cu pămîntul. Urmă o tăcere prelungită, după care Martha întrebă mai mult în şoaptă:

– Dar de ce a trebuit să faci un lucru ca ăsta, Sammy? De ce a trebuit să faci asta?

Sammy răspunse cu încăpăţînare:

– N-am încotro, mamă, nu mai am inimă să intru în mină.

CAPITOLUL V

Era aproape de ora cinci, în marţea următoare, şi cu toate că nu se întunecase de tot, strada era cufundată în linişte cînd David intră în fundătura de pe Lamb Street şi se duse acasă. Se opri în vestibulul îngust, şi prima lui privire se îndreptă spre tăviţa nichelată, pe care Jenny, cu un nedezminţit simţ al etichetei, îi punea întotdeauna scrisorile. Într-adevăr, pe tăviţă se afla o scrisoare. David o ridică, şi faţa lui întunecată se lumină brusc.

Se duse în bucătărie, se aşeză lîngă focul firav din vatră şi începu să-şi scoată ghetele. Cu o mînă desfăcea şiretul, cu cealaltă ţinea scrisoarea, pe care o parcurgea în grabă cu privirea.

Jenny îi aduse papucii. Era un lucru neobişnuit pentru ea, dar în ultima vreme Jenny se comportase de cele mai multe ori într-un chip neobişnuit. Era îngrijorată, aproape timidă, avea tot felul de mici atenţii faţă de el, ca şi cum ar fi supus-o total aerul lui mohorît şi bicisnic.

David îi mulţumi cu o privire. Simţi că răsuflarea ei poartă mirosul dulceag al vinului de Porto, dar se abţinu să-i spună ceva. De fapt îi spusese prea des şi se săturase de atîtea vorbe zadarnice. Fata îi explica întotdeauna că nu bea decît foarte puţin, doar un păhărel, cînd se simte deprimată. Bineînţeles, ruşinea – textual – concedierii lui de la şcoala nouă din strada Bethel o predispunea la stări de deprimare.

David citi scrisoarea încet, cu atenţie, apoi o lăsă pe genunchi şi privi îndelung la foc. Faţa lui era rigidă, imobilă, matură. Cele şase luni ce se scurseseră de la catastrofă păreau să-l fi îmbătrînit cu cel puţin zece ani.

Jenny se învîrtea prin bucătărie, prefăcîndu-se foarte ocupată, dar aruncîndu-i din cînd în cînd pe furiş cîte-o privire, de parcă ar fi fost curioasă să ştie ce conţine scrisoarea. Simţea că în mintea lui David se ciocnesc curente tainice din adîncuri; de înţeles nu înţelegea pe deplin, şi în ochii ei stăruia o privire ciudată, aproape înfricoşată.

– E ceva important? întrebă în cele din urmă.

Vorbele îi scăpară aproape fără voie de pe buze, nu şi le mai putuse reţine.

Fata se uită la el cu aerul omului care nu înţelege nimic, dar apoi trăsăturile i se înăspriră de ciudă. Ea privea cu neîncredere prietenia asta spontană, neaşteptată cu Harry Nugent, care se stîrnise în urma dezastrului de la mina Neptun; i se părea un fel de alianţă din care ea era lăsată la o parte, lucru care-i stîrnea gelozia.

– Credeam că e vorba de vreo slujbă, că nu mai pot suporta să te văd şomînd.

David se trezi cu un efort şi o privi în faţă.

– Într-un fel, e într-adevăr vorba de o slujbă. Ştii, Jenny, e răspunsul la scrisoarea pe care i-am trimis-o lui Harry Nugent săptămîna trecută. Se înrolează în corpul auxiliar, la ambulanţe, pleacă pe frontul din Franţa ca brancardier, şi am hotărît că cel mai bun lucru ar fi să plec şi eu cu el.

Lui Jenny i se tăie respiraţia – reacţia ei fu mult mai intensă decît şi-ar fi putut închipui cineva. Se înverzi la faţă, căpătă o culoare cadaverică, şi trupul parcă i se împuţină. Părea distrusă. O clipă, David se temu că o să-i vină rău. De o vreme îi era mereu rău, în mod foarte ciudat. Sări în picioare şi se apropie de ea.

– Nu te speria, Jenny. N-ai nici cel mai mic motiv să te sperii.

– Dar de ce trebuie să pleci? vorbi fata cu glasul acela speriat, care tremura într-un mod ciudat. De ce trebuia neapărat să-l laşi pe acest Nugent să te tragă după el în toată povestea asta? Doar tu nu crezi în războiul ăsta, aşa că nu e nici o nevoie să pleci.

Pe David îl mişcă îngrijorarea fetei; în ultima vreme se cam resemnase cu gîndul, cu convingerea chiar, că Jenny nu-l mai iubeşte ca altădată. Şi tocmai de aceea, acum nici nu ştia ce trebuie să răspundă. Că nu era mînat de patriotism, asta ştia şi el. Tot angrenajul politic care dusese la război era în mintea lui legat de angrenajul economic care dusese la catastrofa de la mina Neptun. Şi îndărătul aparatului politic, ca şi îndărătul celui economic, el

vedea aceeaşi poftă nemăsurată de putere, de bogăție: setea nestăvilită de înavuțire. Dar, măcar că era lipsit de patriotism, simțea că în acest război nu se poate ține deoparte. Acelaşi sentiment îl avea şi Harry Nugent. Era îngrozitor să pleci pe front, dar era şi mai îngrozitor să nu pleci pe front. Nu era neapărat nevoie să meargă pe front ca să omoare oameni. Putea pleca pe front ca să salveze oameni. Să stai deoparte, ca o figură ştearsă, în timp ce omenirea e încleştată într-o luptă chinuitoare, însemna să te califici singur, pentru totdeauna, drept un impostor. Ca şi cum ai sta pe marginea de sus a puțului de la Neptun, privind cum coboară în mină ascensorul înțesat de oameni purtînd pe frunte pecetea predestinării la dezastru, iar tu ai sta la o parte, spunînd: „Măi fraților, voi sînteți în cuşcă, dar eu unul nu vreau să vin cu voi, pentru că nu sînt de acord cu groaza şi cu primejdia ce vă amenință şi consider că ele nu-şi au rostul".

David întinse mîna şi mîngîie obrazul lui Jenny.

– E greu să-ți explic, Jenny. Tu ştii ce ți-am spus... De cînd s-a produs nenorocirea... de cînd m-au dat afară de la şcoală... renunț la licența în litere, renunț la învățămînt, renunț la tot. Vreau să rup cu trecutul şi să mă alătur muncii sindicatelor. Ei bine, atîta vreme cît continuă acest război, aici în țară nu avem şanse să se realizeze ce vreau eu. Ar însemna să bat pasul pe loc. Şi pe urmă, s-a înrolat şi Sammy, şi acum se înrolează şi Harry Nugent. Asta-i tot ce a rămas de făcut pentru un bărbat.

– Vai, nu, David! scheună ea. Nu poți să pleci!

– Toate or să se aranjeze, spuse el pe un ton mîngîietor. N-are rost să te îngrijorezi pentru atîta lucru.

– Dar nu se poate. Nu poți să mă laşi tocmai acum. Nu poți să mă părăseşti într-un moment ca ăsta.

În mintea ei se şi ivi imaginea unei Jenny părăsite nu numai de soț, dar şi de toți ceilalți oameni în care avusese încredere.

– Bine, Jenny, dar...

– Nu poți să mă părăseşti tocmai acum. Jenny nu se mai putea stăpîni, vorbele ei năvăleau ca un potop: Eşti soțul meu, nu mă poți părăsi. Nu înțelegi că o să am... o să avem un copil?

Se făcu tăcere deplină. Vestea îl ului. Nu se aşteptase niciodată la aşa ceva. Apoi Jenny începu să plîngă, lăsîndu-şi capul în jos, în timp ce lacrimile îi şiroiau pur şi simplu pe obraji. Plîngea cu aceeaşi amărăciune cu care îşi răscumpăra întotdeauna ofensele pe care i le aducea lui David. Iar David nu putea rezista lacrimilor ei; o cuprinse în brațe.

– Nu plînge, Jenny, te rog din suflet nu mai plînge. Îmi pare bine, îmi pare nespus de bine; doar ştii că dintotdeauna mi-am dorit lucrul ăsta. Dar adineauri m-ai luat prin surprindere. Atîta tot. Nu mai plînge, Jenny, te rog, nu plînge, că doar nu e vina ta.

Fata mai suspină şi se mai smiorcăi la pieptul lui, lipindu-se cît mai tare de el. Îi reveniră culorile în obraji, şi acum, că-i spusese adevărul, părea mai uşurată.

– Să nu mă părăseşti acum, David, te rog rămîi măcar pînă se naşte copilul nostru.

Era ceva aproape jalnic în insistenţa lui Jenny de a spune „copilul nostru“; dar David nu remarcă nimic.

– Desigur, Jenny.

– Îmi făgăduieşti?

– Îţi făgăduiesc.

David se aşeză pe un scaun şi o trase pe Jenny pe genunchi. Ea îşi lipi capul de pieptul lui, de parcă i-ar fi fost frică să-l lase s-o privească în ochi.

– Vai, cum eşti şi tu, îi spuse David cu blîndeţe, să plîngi pentru atîta lucru! Doar ştiai că o să fiu încîntat. De ce naiba nu mi-ai spus pînă acum?

– Am crezut că ai să te superi. Ai avut atîtea griji, şi pe urmă te-ai şi schimbat în ultima vreme. Ca să fiu sinceră, trebuie să-ţi spun că mi-era frică de tine.

– Dar nu vreau să-ţi fie frică de mine, Jenny, îi răspunse cu glas dulce David.

– Atunci, te rog nu pleca, David! Te rog nu mă părăsi pînă nu se sfîrşesc toate astea!

David o apucă gingaş de bărbie şi-i ridică obrajii plînşi spre faţa lui. Privind-o drept în ochi, îi spuse:

– Nici n-o să mă mai gîndesc la armată pînă n-ai să fii tu iarăşi bine, Jenny.

David se opri şi-şi aţinti privirile în ochii ei. Jenny păru iar vag speriată, gata să se dea înapoi, să tresară, să plîngă. Pe urmă îi spuse:

– Ascultă, Jenny, dar tu îmi făgăduieşti că n-ai să mai bei blestematul ăla de Porto?

De data asta nu veni nici o ripostă. Jenny se lăsă învăluită de o mult aşteptată uşurare, care-i aduse un hohot de plîns.

– Da, David, îţi făgăduiesc, se lamentă ea. Zău că îţi făgăduiesc. Îţi jur că o să fiu cuminte. David, tu eşti cel mai bun soţ de pe lume, şi eu sînt o proastă, o tîmpită şi o rea. Dar zău, David...

David o ţinu strîns în braţele lui, mîngîind-o cu mai multă tandreţe ca oricînd. În întunecimea tulbure a minţii lui, simţi o rază de lumină, aducătoare de speranţă, lovind din plin ţinta. Avu o viziune a unei vieţi noi, născîndu-se din moarte – fiul lui Jenny şi al lui; şi în orbirea lui, David se simţi cît se poate de fericit.

Deodată, se auzi soneria. Jenny înălţă capul îmbujorată, uşurată, trecînd de la plîns la voioşie cu uşurinţa copiilor.

– Cine o mai fi? întrebă ea plină de curiozitate.

David şi Jenny nu erau obişnuiţi să audă soneria de la uşa din faţă la o oră atît de tîrzie. Făceau tot felul de supoziţii, dar înainte de a putea ajunge la vreo concluzie, necunoscutul sună din nou. Cu o mişcare foarte elegantă, Jenny se ridică şi se duse repede să deschidă uşa.

Se întoarse peste o clipă, foarte emoţionată, ba chiar profund impresionată.

– E domnul Arthur Barras, anunţă ea. L-am poftit în hol. Ce spui, David, ţi-ai fi închipuit tu să fie chiar domnul Barras-junior? Doreşte să-ţi vorbească.

Pe faţa lui David reveni expresia rigidă de mai înainte, iar ochii i se înăspriră.

– Ce vrea?

– Nu mi-a spus. Fireşte, nici nu mi-a trecut prin cap să-l întreb. Dar ce chestie, să vină el în vizită la noi! O, Doamne, dacă mi-ar fi trecut măcar prin vis că o să vină, aş fi făcut focul în odaia din faţă.

Urmă un răstimp de tăcere. Lui David nu i se părea foarte importantă latura socială a acestei întîmplări deosebite. Se ridică de pe scaun şi se îndreptă, fără pic de grabă, către uşă.

În hol, Arthur se plimba agitat încolo şi încoace. Căzuse pradă unei stări de puternică tensiune nervoasă, şi intrarea lui David îl făcu să tresară vizibil. O clipă, se uită la David, cu ochii lui larg deschişi, aproape holbaţi, şi apoi veni repede în întîmpinarea lui.

Mai întîi spuse:

– Iartă-mă, te rog, dacă te deranjez cumva, dar simţeam că trebuie neapărat să vin să te văd. Apoi, cu un gest brusc, Arthur se trînti într-un scaun şi-şi cuprinse obrajii cu palmele. O clipă mai tîrziu izbucni: Îţi cunosc sentimentele. Şi să nu crezi cumva că te ţin cîtuşi de puţin de rău. Nu te-aş fi condamnat chiar dacă ai fi refuzat să mă primeşti. Dar trebuia neapărat să vin. Mă aflu într-o

asemenea stare, încît trebuia neapărat să vin să-ți vorbesc. Mie mi-ai fost întotdeauna simpatic, David, şi chiar pot spune că te admir. Aşa cum simt eu lucrurile, eşti singurul om care-mi poate veni în ajutor.

David se aşeză calm în fața lui Arthur, de partea cealaltă a mesei. Contrastul dintre ei era de-a dreptul dramatic: unul era sfîşiat de o agitație chinuitoare, pe cînd celălalt se arăta pe deplin stăpînit, fața-i exprimînd deopotrivă forță şi răbdare.

– Ce doreşti? întrebă David.

Tot atît de brusc, Arthur îşi desfăcu mîinile de pe ochi şi-şi aținti privirile asupra lui David, cu insistența unui om care se agață de ultima lui şansă.

– Doresc adevărul. Asta doresc. Nu-mi găsesc tihna, nu-mi găsesc somnul. Nu-mi găsesc liniştea pînă ce nu obțin adevărul. Vreau să ştiu dacă tatăl meu e vinovat de catastrofa petrecută. Trebuie să ştiu. Trebuie neapărat să ştiu. Şi te rog din suflet să mă ajuți.

David îi evită privirea, uimit de faptul inexplicabil că Arthur părea predestinat să-i stîrnească mila ori de cîte ori revenea înaintea ochilor lui.

– Dar ce pot eu să fac? întrebă David cu glas scăzut. Am spus tot ce am avut de spus, la anchetă. Dar a vrut oare cineva să mă asculte?

– Bine, dar ancheta se poate redeschide.

– Şi care ar fi folosul?

Din gura lui Arthur izbucni o exclamație, ceva între un hohot de rîs şi un suspin de plîns, un sunet a cărui semnificație era înecată de amărăciune.

– Dreptatea! exclamă el răspicat. Respectul cuvenit omului şi dreptății. Gîndeşte-te la oamenii aceia care au murit rupți deodată de lumea exterioară, pierzîndu-şi viața într-un chip cumplit. Gîndeşte-te la suferințele pe care le-au îndurat soțiile şi copiii lor. Oh, Doamne! Sînt lucruri care nu te lasă nici măcar să te gîndeşti la ele. Dacă tatăl meu e vinovat, ar fi o cruzime oribilă să accepți ideea că toate astea au fost trecute cu vederea şi date uitării.

David se ridică şi se îndreptă spre fereastră. Voia să-i ofere lui Arthur prilejul de a-şi reveni în fire. Pe urmă începu să vorbească:

– Exact aşa gîndeam şi simțeam şi eu la început, spuse David. Ba poate chiar mai rău... În sufletul meu se născuse ura... O ură

înfiorătoare. Dar m-am străduit din răsputeri să mă înalţ deasupra ei. Crede-mă, te rog, nu e uşor deloc. Aşa e în firea omului, să aibă reacţii violente. Cînd un om aruncă în tine cu o bombă, prima ta reacţie este s-o ridici de jos şi să i-o azvîrli înapoi. Am discutat pe-ndelete despre toate astea cu Nugent, cînd era aici. Mi-ar părea bine să-l cunoşti pe Nugent, Arthur, pentru că este omul cu mintea cea mai sănătoasă pe care l-am întîlnit vreodată. Dar să ştii, a arunca îndărăt bomba zvîrlită spre tine nu aduce nici un folos nimănui. E mult mai bine să uiţi de omul care a aruncat-o şi să-ţi concentrezi tot focul asupra organizaţiei care a creat bomba. N-are rost să cauţi pedepsirea unui individ pentru dezastrul din mina Neptun, cînd de fapt e vinovat întreg sistemul economic care stă la baza acestui dezastru. Înţelegi, Arthur, ce vreau să spun? Ce rost are să retezi o rămurică, dacă boala care minează copacul se află în chiar rădăcina lui?

– Asta înseamnă că tu nu ai de gînd să faci nimic? întrebă cu disperare Arthur. Cuvintele părură că i se împotmolesc în gîtlej. Nimic? Absolut nimic?

David clătină din cap. Trăsăturile lui erau acum rigide şi triste.

– Am să încerc să fac ceva, spuse el încet. Dar îndată ce vom scăpa de război. N-aş putea să-ţi spun ce, nici n-aş şti să-ţi spun. Dar de încercat, am să încerc, crede-mă.

Se făcu tăcere. Arthur îşi frecă ochii cu palma, într-un gest nervos, nedumerit. Fruntea i se brobonise de sudoare. Se ridică să plece.

– Vasăzică nu vrei să mă ajuţi? repetă el, cu vocea sugrumată.

David îi întinse mîna.

– Renunţă, Arthur, îi spuse el pe un ton sincer şi afectuos. Nu te lăsa obsedat de asta. Pentru că altfel înseamnă să suferi tu mai mult decît toţi ceilalţi. Caută să uiţi totul.

Arthur se înroşi puternic, faţa lui subţire de băieţel arăta speriată, descompusă.

– Nu pot, spuse el cu acelaşi glas chinuit. Nu pot uita de toate astea.

Părăsi încăperea şi ieşi în vestibul. David îi deschise uşa din faţă. Afară ploua. Fără să-l privească, Arthur spuse noapte bună şi se afundă în întunericul umed. David rămase o clipă în pragul casei, ascultîndu-i paşii grăbiţi pînă se stinseră pe alee. Apoi nu mai auzi decît răpăitul molcom al ploii.

CAPITOLUL VI

Arthur nu ajunse la vila Law decît tîrziu, după ora şapte. Date fiind tumultul şi agitaţia din mintea lui, dorea să fie singur. Trăgea nădejde ca cina să se fi terminat între timp. Din păcate însă, nu se terminase. Cînd intră el, toată lumea se afla în jurul mesei.

Barras jubila. Fusese la Tynecastle şi adusese vestea unei noi victorii. Era vorba de bătălia de la Loos, din ziua de 26 septembrie, în care armata britanică de pe frontul de vest obţinuse o strălucită victorie, cu preţul a numai cincisprezece mii de vieţi omeneşti. Ziarul *Tynecastle Argus* aprecia pierderile inamicului la nouăsprezece mii de morţi şi răniţi, şapte mii de prizonieri şi o sută douăzeci şi cinci de tunuri capturate. Ziarul *Northern Star* mergea chiar ceva mai departe, socotind douăzeci şi unu de mii de morţi şi răniţi la inamic şi trei mii de prizonieri.

Barras strălucea de emoţie şi satisfacţie. Mîncînd cotlete, citi tare comunicatul publicat de ziarul *Northern Star*. Vocea lui suna fermă şi oficială. Pînă atunci Barras nu cumpărase niciodată vreun ziar de seară. Se mulţumise întotdeauna cu *Times*, dar de la o vreme nu mai putea fără *Argus* sau *Northern Star*, care apăreau după-amiază. Deseori le cumpăra pe amîndouă. Cu ziarul în mînă, sări brusc în picioare, şi plecînd de la masă se duse la peretele din faţă. Acolo atîrna o hartă la scară mare, pe care erau înfipte nenumărate steguleţe ale armatelor aliate. Consultînd cu grijă ziarul, Barras schimbă locul la vreo cinci-şase steguleţe britanice, marcînd astfel înaintarea trupelor.

Uitîndu-se pe ascuns la taică-su, Arthur simţi cum i se înfige în creier un gînd înspăimîntător. Barras acesta, care împingea steguleţe înainte, era însuşi impulsul care dăduse naştere războiului. Prin faptul că jubila auzind de cîştigarea cîtorva palme de pămînt, mai mult nişte tranşee răscolite de obuze, se făcea vinovat în esenţă de moartea miilor de soldaţi.

După ce mută steguleţe, Barras cercetă cu multă atenţie harta. Acum se aruncase trup şi suflet în acest război, se integrase în el. Se trezise patriot şi trăia într-un adevărat vîrtej al uitării. Era membru în vreo şase comitete şi mai fusese propus şi în consiliul refugiaţilor din nordul Angliei. Telefonul suna de dimineaţă pînă seara. Automobilul făcea naveta de nu ştiu cîte ori pe zi între Sleescale şi Tynecastle. Cărbunele ieşea în valuri din sectoarele

Five Quarter şi Globe şi se vindea ca pîinea caldă, pe preţul minunat de două lire tona, franco la gura minei.

Barras se întoarse la masă. Aşezîndu-se la locul lui, aruncă pe furiş o privire către Hilda, Grace şi Arthur, de parcă ar fi vrut să descopere dacă ei observaseră alura de general cu care împinsese steagurile înainte. Apoi, cu o evidentă satisfacţie, se cufundă din nou în lectura ziarului. Îşi pierduse cu totul ciudatul aer rigid şi detaşat de odinioară; venele de la tîmple erau acum uşor proeminente şi lăsau să i se întrezărească zvîcnirile pulsului. Avea o înfăţişare agitată, aproape febrilă; era oarecum asemănător cu un pacient care nu vrea în ruptul capului să se aşeze la pat, sfidînd prescripţiile medicale, un bolnav căruia îi creşte metabolismul şi i se accelerează toate funcţiile organismului. În timp ce-şi citea jurnalul, nu înceta să bată darabana cu degetul pe masă. Sunetul acesta ca de tobă semăna în mare măsură cu tam-tamul înfrigurat al minerilor îngropaţi în adîncurile pămîntului.

Urmară cîteva minute de tăcere, în care nu se auzea nimic altceva decît ciocănitul rapid al degetelor lui Barras; apoi se produse un lucru de necrezut. Barras citi de două ori – de la cap la coadă – un anunţ dintr-o rubrică de ştiri scurte. Înălţă capul.

– „Lordul Kell a avut deosebita generozitate de a-şi pune casa din Londra la dispoziţia autorităţilor, pentru a fi transformată, în mod provizoriu, într-un spital de răniţi. Lucrările de amenajare vor fi terminate în decurs de-o lună. De pe acum se caută infirmiere voluntare. Lordul Kell şi-a exprimat dorinţa ca toate infirmierele din corpul auxiliar voluntar să fie recrutate, pe cît posibil, din nordul ţării." Barras făcu o pauză. Apoi se uită către Hilda şi Grace, cu acea insistenţă blîndă, nevinovată. Voi n-aţi vrea cumva să mergeţi?

Arthur prinsese parcă rădăcini în scaun. Taică-su, stînca pe care era clădită unitatea familiei, stînca de neclintit, de care pînă atunci se spărseseră zadarnic toate rugăminţile Hildei! Arthur se făcu palid ca moartea. Ochii lui se holbară şi o săgetară pe Hilda, cuprinşi de teamă, de nelinişte.

Fata roşi brusc, puternic. Era ca un om ce nu poate să-şi creadă urechilor. Întrebă:

– Vorbeşti serios, tată?

Barras răspunse cu aceeaşi blîndă insistenţă:

– Hilda, vorbesc eu vreodată altfel?

Sîngele din obrajii Hildei se scurse la fel de repede cum năvălise. Fata se uită la soră-sa, care stătea alături de ea, nerăbdătoare, cu ochii mari. Glasul Hildei tremură de bucurie.

– Eu cred, tată, că amîndouă am fi bucuroase să mergem.

– Bine! spuse Barras laconic, şi se grăbi să se cufunde din nou în lectura ziarului.

Cu alte cuvinte, chestiunea era închisă.

Hilda schimbă repede o privire cu Grace, după care întrebă:

– Tată, cînd am putea să plecăm?

Barras răspunse dindărătul ziarului:

– Curînd, după cîte îmi închipui. Probabil săptămîna viitoare. Mă întîlnesc mîine la Tynecastle cu consilierul Leach. Am să-i vorbesc şi am să fac toate cele necesare. După o pauză, Barras reluă pe un ton mai mult decît semnificativ: Aş fi fericit ca măcar voi, Hilda şi Grace, să vă faceţi datoria faţă de patrie.

Arthur simţi cum îi transpiră mîinile. Ar fi vrut să se ridice şi să iasă din odaie, dar nu fu în stare s-o facă. Rămase cu ochii aţintiţi în farfurie. Îl năpădi iar senzaţia de greaţă, pe care i-o aducea de obicei o tulburare profundă.

Hilda şi Grace ieşiră din cameră. Arthur le auzi pur şi simplu zburînd pe scări în sus, ca să discute minunea petrecută. Mătuşa Carrie se şi afla în camera mamei lor, la etaj. Arthur făcu din nou efortul de a se ridica, dar picioarele lui pur şi simplu refuzară să se mişte. Stătea acolo, paralizat, ţintuit de curentul animozităţii care ţîşnea spre el dindărătul ziarului. Rămase în expectativă.

Şi într-adevăr, aşa cum se aşteptase, taică-su lăsă ziarul jos. După aceea vorbi:

– Sînt de-a dreptul încîntat de hotărîrea promptă a surorilor tale de a-şi servi patria.

Arthur tresări ca ars de bici. Înăuntrul lui clocotea, încercînd să răbufnească, un întreg ocean de sentimente. Odinioară, clocotise în el dragostea. Acum era vorba de frică, de suspiciune, de ură. Dar cum se petrecuse oare această prefacere? Arthur ştia într-o oarecare măsură, şi poate că totuşi nu ştia. Era obosit de încordarea acelei zile, i se părea că i s-a îngroşat şi i s-a întunecat mintea. Răspunse greoi:

– Hilda şi cu Grace doresc doar să scape de aici.

Pe fruntea lui Barras se răspîndi roşeaţa inegală care-i păta pielea. Rosti pe un ton destul de ridicat:

– Nu zău! Şi de ce ar face-o?

Arthur răspunse cu indiferență; acum parcă nici nu-i mai păsa ce spune și ce nu spune:

– Pentru că nu mai pot suporta atmosfera de aici. Înainte numai Hilda ura casa asta, dar acum o urăște și Grace. De cînd s-a întîmplat catastrofa. Deunăzi le-am auzit vorbind între ele. Tocmai spuneau că tu te-ai schimbat foarte mult. Hilda zicea că trăiești ca un bolnav de friguri.

Barras făcu impresia că lasă vorbele să lunece peste el, fără să-l atingă. Era un artificiu pe care-l învățase în ultima vreme: să se ferească de orice chestiune care ar fi putut să-l tulbure; dobîndise capacitatea supremă de a-și inhiba simțul dreptății și nedreptății. Lui Arthur i se păru că taică-su e în clipa aceea ca Pilat din Pont, cînd s-a spălat pe mîini.

Barras așteptă să treacă o vreme, iar apoi vorbi pe un ton măsurat:

– Arthur, atitudinea ta mă neliniștește. Să știi că te-ai schimbat foarte mult.

– Tu te-ai schimbat foarte mult!

– Și să știi că nu numai eu sînt neliniștit din pricina ta. Astă-seară am întîlnit-o pe Hetty la Birourile Organizației Centrale. Și ea este foarte neliniștită și nefericită din pricina ta.

– N-am ce-i face lui Hetty, spuse Arthur cu aceeași amărăciune și nepăsare.

Tonul lui Barras spori în demnitate.

– Alan a fost elogiat în telegramele sosite de pe front. Hetty mi-a istorisit astăzi că au primit de curînd astfel de vești. A fost propus pentru Crucea militară.

– Nici lui Alan n-am ce-i face, zise Arthur drept orice răspuns.

Roșeața vineție de pe fruntea lui Barras se răspîndi acum pînă către urechi și către pielea moale a gîtului. Venele de la tîmple ieșiră și mai tare în relief și zvîcniră vizibil. Vorbi cu glas răspicat:

– Tu nu simți nici o dorință de a lupta pentru țară?

– Nu vreau să lupt pentru nimic, răspunse Arthur cu glas înăbușit. Nu vreau să ucid pe nimeni. Și așa au fost destule omoruri. Noi am făcut un început bunișor la mina Neptun. Din pricina asta, îmi vine rău numai să mă gîndesc la omoruri. Glasul lui Arthur se ridică brusc, strident, isteric: Înțelegi, sau nu înțelegi? Dacă nu s-ar fi întîmplat asta, probabil că aș fi putut și eu să fug cu arma în mînă, ca toți ceilalți, să alerg la atac, arătînd drăguț și elegant în

uniformă, să alerg căutînd un om pe care să-l ucid. Dar s-a întîmplat ceva. S-a întîmplat catastrofa. Am văzut oamenii aceia uciși, și nu mi-au plăcut. Vezi tu, am avut destul răgaz ca să gîndesc...

Arthur se întrerupse, cu respirația întretăiată. Nu îndrăzni să se uite la taică-su, dar simți privirea acestuia ațintită asupra lui.

Se lăsă o tăcere grea, care dură mult. Apoi Barras făcu gestul obișnuit, o mișcare măsurată a mîinii către buzunarul din stînga de la vestă, o gravă cercetare a cadranului ceasului. Arthur auzi pocnind capacul ceasului închis la loc, și semnificația acestei acțiuni îl izbi deodată, ca patologică și alarmantă. Taică-su avea o întîlnire la Tynecastle, o nouă ședință de comitet, apoi alta, și iar alta: tocmai taică-su, care avea tabietul de a nu ieși niciodată de acasă, taică-su, care avea tabietul de a asculta muzica lui Händel în liniștea propriei lui case, taică-su care trimisese la moarte pe toți oamenii aceia în adîncul minei Neptun.

– Nădăjduiesc că înțelegi, spuse Barras într-un tîrziu ridicîndu-se de la masă, că nu-mi ești indispensabil la mină. Caută să meditezi asupra acestui lucru. Cine știe, poate te va ajuta într-un fel să-ți faci și tu datoria.

Acestea fiind zise, Barras ieși din odaie, închizînd ușa în urma lui. Peste două minute, Arthur auzi automobilul torcînd ca un motan și, ceva mai tîrziu, sfîrîind încetișor pe alee.

Lui Arthur îi tremurau buzele, îi tremura tot trupul, de parcă l-ar fi înecat deodată un potop de slăbiciune îndîrjită.

– N-o să facă el una ca asta! strigă Arthur deodată, adresîndu-se camerei goale. N-o s-o facă!

CAPITOLUL VII

Într-o dimineață de la sfîrșitul lui septembrie, Joe Gowlan părăsi foarte devreme, pe neașteptate, orașul Sleescale. Deși nu spusese nici de ce pleacă, nici unde pleacă, Joe avea motivele lui s-o facă, și motivele erau destul de îndreptățite. Urmînd un itinerar discret, se întoarse prin Yarrow și porni către Platt Lane.

Străbătînd cu pași rari ulița aceea, în frigul umed al dimineții de toamnă, își dădu seama că la fabrica Millington se desfășoară o activitate neobișnuită. Uitîndu-se peste ulucile înalte, văzu că

se ridică un şopron lung de tablă ondulată şi că un camion, intrat cu spatele în curte, descărca nişte utilaj greu. Cercetînd cu multă prudenţă, Joe descoperi un nod ieşit din scîndurile gardului şi iscodi pe acolo. O, Doamne! Dar ce zarvă! Două strunguri noi urma să fie băgate în sala maşinilor, pe urmă o foreză, nişte matriţe şi forme noi. Oamenii trăgeau şi săltau de ele. Porterfield, contramaistrul, striga şi înjura ca un birjar, Irving alerga din sala de proiectare cu un teanc de documente în mînă. Gînditor, Joe îşi îndreptă ţinuta şi păşi în clădirea administraţiei.

Se văzu silit să aştepte la nesfîrşit, în biroul de informaţii, pînă să poată fi primit de Millington, dar nici întîrzierea, nici privirea neprietenoasă a lui Fuller, secretarul principal, nu-l tulburară cîtuşi de puţin. Intră cu pas ferm.

– Sînt Joe Gowlan, domnule Stanley, zîmbi el cît se poate de respectuos şi totuşi sigur pe sine. Poate că nu mă mai ţineţi minte. Mi-aţi făgăduit că n-o să-mi trîntiţi uşa în nas dacă mă întorc la dumneavoastră.

– Aha! rosti reţinut, sec, Stanley Millington. Din nefericire însă, acuma nu mai avem nevoie de pudleri. Dar armata? Un băiat voinic ca tine ar trebui să fie pe front.

Aerul radios al lui Joe se topi într-o expresie de regret în veci neconsolat. Se aşteptase la această dificultate, dar el nu avea cîtuşi de puţin intenţia de a ajunge vreodată pe front. Răspunse fără cea mai mică umbră de şovăială:

– M-au respins de două ori, domnule Millington. Degeaba mai încerc. Din cauza genunchiului. Un cartilaj, sau mai ştiu eu ce. Probabil mi l-am distrus cu boxul.

Stanley n-avea nici un motiv să creadă că băiatul minte. După o pauză, întrebă:

– Dar ce-ai mai făcut de cînd ai plecat de la noi?

Joe răspunse cu modestie, fără să clipească măcar:

– Am lucrat în construcţii, la Sheffield. Am fost maistru la o antrepriză. Conduceam o echipă de peste treizeci de oameni. Dar de cînd am plecat de la întreprinderea Millington nu m-am mai simţit un om aşezat. Tot timpul mă frămîntam cu gîndul că poate o să-mi deschideţi aici o perspectivă mai bună, aşa cum mi-aţi făgăduit.

Din nou o pauză. Millington luă o linie de pe masă şi începu să se joace cu ea, în culmea agitaţiei. Era încurcat, copleşit de treburi, de planuri, de contracte. Deodată, îi trecu prin cap o idee.

O primi cu brațele deschise. Ca mai toți oamenii lipsiți de inteligență și aflați într-un post de răspundere, se măgulea cu gîndul că are ceea ce numea el „capacitatea de a lua repede o hotărîre". Și în momentul de față se simți gata să pună în aplicare această capacitate. Ridică brusc capul și îl privi pe Joe cu un aer oarecum protector, scoțîndu-și cît mai mult în evidență propria lui demnitate.

– Noi am cam schimbat lucrurile pe aici. Știai?

– Nu, domnule Stanley.

Millington cercetă linia din mîna lui cu un fel de triumf istovit.

– Acum fabricăm material de război, anunță el pe un ton impresionant. Facem grenade, șrapnele și obuze de cinci kilograme.

Fie că era, fie că nu era istovit, aerul de triumf al lui Stanley rămînea în orice caz pe deplin justificat. Pentru că în sfîrșit întreprinderea Millington devenise un nume răsunător. În ultimii ani, afacerile lînceziseră, lîncezizeră chinuitor. Vechile piețe se îngustaseră, iar altele noi nu erau deloc ușor de găsit. Mulți muncitori buni fuseseră concediați, iar Clubul cultural devenise ceva mai puțin sociabil decît înainte. În ciuda eforturilor inimoase ale lui Stanley, părea că plutește în aer o amenințare. Nu era greu de prevăzut că într-o bună zi fabrica Millington ar fi putut să se închidă definitiv.

Dar imediat după izbucnirea războiului, bătrînul domn Clegg se năpustise greoi și respirînd șuierător în biroul lui Stanley. Bătrînul Clegg era acum foarte bătrîn, foarte obosit, foarte necăjit și pe deasupra și chinuit de astmă. Dar în această împrejurare se dovedise posesorul unei inspirații divine, providențiale.

– S-a sfîrșit cu noi, dacă nu ar mai rămîne o singură portiță de scăpare, spusese Clegg cu o sinceritate brutală. A început războiul, așa că am putea să ne străduim cu același succes să desfacem căzile și bolțurile noastre și în Groenlanda, că tot degeaba. În schimb le trebuie armament, muniții, tone și tone, mai multe decît le-ar putea oferi toate arsenalele din țară, puse unul peste altul. Asta este șansa noastră, domnule Stanley, și trebuie să ne agățăm de ea, ba încă repede. Trebuie să riscăm. E nevoie de o reprofilare. Dacă n-o facem, peste șase luni tragem obloanele. Pentru numele lui Dumnezeu, vă rog, domnule Stanley, hai să discutăm serios chestia asta!

Discutară serios, bătrînul Clegg gîjîind și horcăind, dar izbutind totuși să umple urechile alarmate ale lui Stanley cu planul

lui. Actualele instalații puteau să corespundă necesităților, cu oarecare adăugiri...

Ei aveau secția de topitorie, atelierul de mașini, aveau patru cuptoare și un cubilou. Dar bineînțeles nici una dintre aceste instalații nu se preta ca lumea la fabricarea armamentului greu. Tot ce puteau face era să se concentreze asupra producției de material mărunt – șrapnele, schije pentru umplut șrapnelele, grenade de mînă și obuze de mic calibru.

– Asta ne trebuie, remarcă Clegg emoționat. Așa o să realizăm beneficii și totodată o să cîștigăm și războiul.

Acest ultim argument trăsese greu în cumpănă, pentru că dăduse pinteni patriotismului de care era animat Stanley Millington. Adoptă ideea lui Clegg, își dădu seama de toate resursele pe care le-ar fi adus, instală șase noi oale pentru topit metalul și încă un cubilou. Așa începuse fabrica Millington să producă material de război și, pe de altă parte, pentru prima dată în cinci ani să producă și bani, dar așa, cu nemiluita, de parcă în forme s-ar fi turnat nu schije de șrapnel, ci lire de aur. Era cum nu se poate mai ușor. Simplitatea acestui proces îl ului cu totul pe Stanley. Un departament din cadrul guvernului îi primi oferta cu o grabă febrilă, comandîndu-i o jumătate de milion de bombe Mills și oferindu-i prețul de trei mii cinci sute de lire pe mia de bucăți. Se cereau cu insistență – o sută, două sute, trei sute de tone pe săptămînă. Stanley avea în mînă un teanc întreg de contracte; acum asamblau matrițele pentru obuzele de opt kilograme și strungurile grele; fabricile care se ocupau cu producția de explozibile strigau, țipau să li se dea proiectile într-un ritm mult mai rapid decît putea Millington să le producă.

Iată în linii mari situația care-l determinase pe Stanley să-și oprească privirea cu un aer atît de important asupra lui Joe. Făcu o mișcare rapidă, hotărîtoare.

– Știi, Gowlan, s-ar părea că ai apărut tocmai la momentul potrivit. Nu prea am mînă de lucru, și asta mai ales din pricina înrolărilor, pentru că eu nu sînt omul care să pună piedici unui muncitor dornic să se ducă pe front. De curînd tocmai a plecat Hughes, maistrul topitor, și aș avea nevoie de cineva care să-l înlocuiască. Domnul Clegg nu mai e în stare să se ocupe și de asta. În ultima vreme n-o prea duce bine cu sănătatea; ca să fiu sincer, o parte din munca lui o îndeplinesc eu personal. Dar în atelier aș avea nevoie de un maistru, că doar nu pot să mă aflu în

trei locuri deodată. Mă bate gîndul să te pun pe tine la încercare acolo. Ți-aş da şase lire pe săptămînă, în cursul lunii de probă. Ce zici, primeşti?

Ochii lui Joe străluciră: oferta era cu mult mai bună decît se aşteptase; aproape că nu izbuti să-şi ascundă bucuria şi nerăbdarea.

– Ce să zic, domnule Stanley? Zic da, răspunse el grăbit. Oferiți-mi pur şi simplu posibilitatea să vă arăt ce sînt în stare.

Entuziasmul care străbătea în mod evident cuvintele lui Joe avură darul de a-l mulțumi pe Millington.

– Păi atunci, hai să mergem. Se ridică. Vino să te dau pe mîna lui Clegg.

Îl găsiră pe Clegg în şopronul topitoriei, supraveghind instalarea noilor matrițe. Arăta într-adevăr ca un om bolnav. Stătea încovoiat, sprijinit într-un baston. Îi curgea nasul, murdărindu-i mustața căruntă. Nu-l mai ținea minte deloc pe Joe, dar, la cererea lui Stanley, îl conduse în topitorie. Dată fiind experiența lui anterioară, Joe se convinse dintr-o privire că are calificarea necesară pentru a face față necesităților. Erau în total şase oale de topit, şi procesul de producție era cît se poate de simplu. Amestecai fonta cu plumbul şi cu doisprezece la sută stibiu pentru a ajuta la întărire, aprindeai focul dedesubt şi apoi turnai amestecul topit în tipare. Joe se prefăcu a asculta foarte atent vorbăria interminabilă a lui Clegg, dar de fapt ochiul lui ager se învîrtea tot timpul în jur, cîntărind pe cei peste patruzeci de oameni care munceau în lumina flăcărilor roşii, alimentînd oalele, ocupîndu-se de matrițe, desfăcînd piesele turnate, încărcînd în vagonete şi scoțînd afară grenadele nou făcute, semănînd cu nişte ananaşi mici şi necopți. În sinea lui, Joe îşi spuse că toată treaba e simplă ca bună ziua, o cursă pe care calul favorit o cîştigă plimbîndu-se. „Am şi prins mişcarea, o pot face şi cu ochii închişi."

– De fapt, totul se rezumă la conducerea pricepută a oamenilor, remarcă domnul Stanley. Îi urmase pe Clegg şi pe Joe în atelier. Şi esențialul este să menții producția la un nivel ridicat.

Cu aerul său liniştit, dar foarte eficient, Joe îi răspunse:

– Lăsați pe mine, domnule Stanley! Vă rog să mă credeți că am să mă apuc de lucru pe brînci.

Domnul Stanley încuviință din cap şi se depărtă, împreună cu Clegg.

Şi Joe, exact aşa cum spusese, se apucă chiar în clipa aceea să muncească pe brînci. Din capul locului îi făcu pe toți să vadă şi să

simtă că el, Joe, e şef acolo. Cu toate că pînă atunci nu i se întîmplase încă să dețină un post de conducere, în sinea lui se simțea pe deplin calificat pentru o asemenea treabă; nu suferea de nici un complex de inferioritate, de nici un fel de scrupule sau de neîncredere, era degajat şi expansiv. Se aruncă în vîrtejul treburilor, aflîndu-se cînd colo, cînd dincolo, peste tot, supraveghind malaxarea amestecului, aprinderea focului, turnarea în forme, gata oricînd să intervină cu un cuvînt de laudă sau, la nevoie, cu un potop de înjurături.

La sfîrşitul primei luni, producția atelierului înregistră un spor substanțial, şi Millington fu încîntat. Se felicită pentru hotărîrea pe care o luase, şi chemîndu-l pe Joe în birou, îi aduse personal laude şi-i confirmă totodată numirea în slujbă. Fără îndoială, Joe era departe de a cruța vreun efort pentru a se face util cu orice prilej. Nu se întîmpla nicicînd ca Millington să intre în atelier fără ca Joe să joace tontoriul în juru-i, rămînînd respectuos cu un pas în urma lui, scoțînd în evidență o activitate care era în curs, făcînd o propunere, ieşind la iveală cu vreo idee nouă, plin de elan şi dînd maximum de randament. După cum se exprima chiar Joe, „îl peria pe Stanley de ți-era mai mare dragul", iar acesta, înclinat prin firea lui să se lase covîrşit şi zăpăcit de năvala treburilor, începu să-l aprecieze pe Joe ca pe un om de nădejde.

Joe îşi petrecea liniştit serile. Se gîndise o clipă să se instaleze din nou la familia Sunley. Dar asta numai o clipă. Din diferite motive, Joe nu mai dorea să se întoarcă în Scottswood Road şi să se încurce din nou în situațiile de care fusese legat mai înainte.

Îi trecu prin cap gîndul că în sfîrşit l-a prins pe Dumnezeu de picior: munca la Millington mergea strună, banii curgeau gîrlă, pluteau în aer emoția şi senzația transformării. În urma recomandării lui Sim Porterfield, contramaistrul atelierului mecanic, închirie o cameră mobilată în mahalaua Yarrow, la doamna Calder, în casa cu numărul 4 de pe Beech Road. Bătrînica, foarte simpatică, era uscățivă şi toată numai vine şi tendoane. Dat fiind că era membră a comunității religioase Penuel, dat fiind că era de o vîrstă foarte respectabilă şi preocupată să țină o curățenie straşnică în casă, nu era primejdie ca ea să pună în vreun fel la încercarea virtutea lui Joe, stricîndu-i astfel perspectivele de progres în viață.

Pe măsură ce lunile treceau, Joe căuta să-şi concentreze tot mai mult eforturile pentru a profita de şansa cea mai favorabilă.

Şi cu cît îşi concentra mai mult eforturile pentru a juca o carte mare, cu atît privirile i se îndreptau mai des asupra atelierului mecanic şi asupra lui Sim Porterfield.

Sim era un om scund şi tăcut, cu faţa smeadă, cu o bărbuţă neagră, o nevastă habotnică şi nesuferită şi cu o pasiune pentru jocul cu inele numit *quoits*. Felul lui de-a fi, atît de taciturn, îi adusese reputaţia de „gînditor". De fapt era membru al filialei din Yarrow a Societăţii Fabiene şi se străduia din răsputeri să pătrundă cu mintea sa greoaie şi lipsită de orizont operele lui Karl Marx. Nu era simpatizat de muncitori şi nici de Stanley, care îl cam suspecta pe Sim ca „socialist". Dar era un om tare paşnic şi de treabă. Chiar el îl angajase pe Joe în după-amiaza aceea memorabilă, în care, cu şapte ani în urmă, băiatului i se oferise prima lui şansă de a-şi cîştiga pîinea la fabrica Millington.

Era aşadar firesc ca Joe să se împrietenească cu Sim, să fie toată ziua în preajma lui, să-i îndure tovărăşia greoaie, să renunţe la bucuriile mai uşuratice pe care i le putea oferi răgazul de sîmbăta după-amiază, pentru a-l însoţi pe Sim la terenul de sport, unde, la o partidă de *quoits*, înfigeau inelele de metal în pămîntul moale. Şi era cu atît mai firesc ca Joe să petreacă multă vreme studiindu-l pe Sim şi plănuind fără pic de răutate în mintea lui cum ar trebui să procedeze mai bine pentru a-l da în gît. Partea proastă era că Sim se dovedea muncitor bun şi serios. Niciodată nu l-a văzut cineva bînd mai mult decît o halbă, niciodată n-avea obiceiul să se ţină de fuste şi niciodată nu şterpelea măcar o piuliţă de la atelier.

Joe începu să se teamă că nu va izbuti să-l bage mesa pe Sim. Cînd colo, într-o seară, plecînd de la fabrică, o dată cu lăsarea întunericului, un necunoscut îi vîrî pe furiş în mînă nişte manifeste, făcîndu-se apoi nevăzut pe Platt Lane în jos. Ajungînd la primul felinar, Joe se uită, fără pic de interes, la hîrtiile lipicioase:

„Tovarăşi! Proletari din toate ţările! Jos războiul! Nu-i lăsaţi pe aţîţătorii la război să vă pună puşca în mînă şi să vă trimită să ucideţi un muncitor german! Gîndiţi-vă cum vă tratează ei atunci cînd faceţi grevă pentru a obţine un salariu omenesc. Fără voi, n-ar putea duce războiul. Opriţi-l chiar acum! Nici muncitorul german nu vrea să lupte, aşa cum nu vreţi nici voi. Nu-i lăsaţi să vă trimită pe front, să vă transforme în simplă carne de tun. Muncitori de la arsenale, încetaţi lucrul! Capitaliştii vînd Germaniei armament britanic. Jos capitalismul! Jos răboiul!..."

Joe recunoscu acest gen de literatură şi tocmai se pregătea să arunce manifestul la canal, cînd deodată îl fulgeră prin minte un gînd. Împături cu grijă filele şi le puse în portmoneu. Cu un uşor zîmbet pe buze, o porni sprinten către casă.

A doua zi era mai amabil decît oricînd, şi întruna intra şi ieşea din atelierul mecanic. Luă prînzul într-un colţ al cantinei, împreună cu Sim, care era veşnic fără haină pe el. Deodată însă, Joe deveni grav, se îndreptă către biroul direcţiei şi ceru să fie primit de domnul Millington. După care rămase multă vreme închis în biroul lui Stanley, ţinînd un sfat tainic cu acesta.

În seara aceea, la ora şase, cînd sirena sună prelung încetarea lucrului şi muncitorii ieşiră grăbiţi, punîndu-şi hainele din mers, năvălind ca un roi din sala maşinilor, Stanley, Clegg şi Joe se aflau la uşă. Faţa lui Millington ardea de indignare. Cînd se apropie Sim, Millington întinse repede braţul şi-l opri:

– Porterfield, ai făcut agitaţie subversivă în fabrica mea.

– Cum? întrebă prosteşte Sim.

Toată lumea întoarse capul şi holbă ochii la el.

– Te rog să nu negi, îi spuse Stanley cu vocea tremurîndu-i de supărare. Ştiu absolut tot. Tu şi cu blestematul ăla de Marx al tău. Am fost un prost că nu te-am bănuit pînă acum.

– Dar n-am făcut nimic, domnule director! mai apucă Sim să zică înainte de a i se tăia cu totul respiraţia.

– Eşti un mincinos neruşinat! strigă Stanley. Ai fost văzut împrăştiind manifeste! Ce-ai acolo, în buzunarul dinăuntru? Şi băgînd mîna în jacheta deschisă a lui Sim, Stanley scoase un teanc de hîrtii. Ia uită-te! Şi asta tot nimica e? Otravă subversivă! Şi tocmai în fabrica mea! Eşti concediat pe loc. Du-te şi ia-ţi banii de la domnul Dobbie şi te rog să nu-ţi mai arăţi mutra de filogerman prin preajma întreprinderii noastre!

– Domnule Millington, dar vă rog, ascultaţi-mă... strigă Sim înnebunit.

Zadarnic. Stanley se şi întorsese cu spatele, pleca foarte ţanţoş, împreună cu Joe şi Clegg. Sim se uită prosteşte la unul din manifestele de pe jos, îl ridică, aşa ca prin vis, şi dădu să-l citească. După cinci minute, cînd ieşea împleticindu-se pe poarta întreprinderii, se văzu înconjurat de o gloată de oameni care-l aşteptau. Izbucniră strigăte mînioase. Cineva urlă:

– Uite-l pe împuţitul de nemţofil! Ăsta-i porcul, băieţi! Să-i tragem o mamă de bătaie, să ne pomenească!

Şi mulţimea îl încolţi pe Sim.

– Lăsaţi-mă în pace! gîfîi el, şi bărbuţa lui ridicolă se înălţă, sfidînd parcă gloata. Credeţi-mă că n-am făcut nimic.

Drept răspuns, primi lovitura unui bolţ de oţel peste ureche. Începu să dea orbeşte cu pumnii în dreapta şi-n stînga. Dar cineva îl lovi cu bocancul între picioare. Sim căzu în genunchi, orbit de durere.

„Nemţofil! Porc scîrbos!“ auzea întruna, tot ca prin ceaţă. Mai simţi o ultimă durere violentă ca un junghi, cînd un bocanc cu blacheuri îi zdrobi coastele. Apoi se scufundă în întuneric.

Trei săptămîni mai tîrziu, Joe veni să-l vadă pe Sim, care zăcea încă la pat. Piciorul drept îl avea prins în scîndurele, coastele îi erau puse în ghips, iar pe faţă îi stăruia o expresie de uluire.

– Dumnezeule mare, Sim! spuse Joe, mai mult bolborosind. Dar nici nu-mi vine să cred!... Nu mi-am revenit nici acum din cele întîmplate. Şi unde mai pui că s-au apucat ăştia şi mi-au dat tocmai mie slujba din care te-au scos pe tine?! Vai, Doamne, de ce a trebuit să faci tu lucrul ăsta, Sim?

Înainte de a pleca, Joe avu grijă să-i lase pe masă o tăietură din ziarul *Yarrow News*: „Muncitorii britanici dau o lecţie unui ticălos“. La sfîrşitul reportajului se afla şi următoarea informaţie: „Astăzi, domnul Joseph Gowlan îmbină calitatea de supraveghetor al topitoriei şi al atelierului mecanic de la fabrica de muniţii Millington“.

Sim, înlemnit, citi articolul prin ochelarii săi înguşti, apoi, tot aşa înlemnit, ridică volumul care se afla pe podea, lîngă patul lui. Dar de fapt nu-l înţelegea cu adevărat pe Marx.

După această întîmplare, acţiunile lui Joe crescură în faţa lui Millington, iar prestigiul său în întreprindere deveni de-a dreptul uriaş. Apoi veni şi acea neuitată dimineaţă de luni, cînd Stanley sosi tîrziu la fabrică, tulburat la culme de comunicarea telefonică pe care o primise: Clegg era ţintuit la pat şi nu putea să se mai ocupe de treburi. Joe se şi afla în birou, chipurile pentru a verifica, împreună cu Stanley, foile de pontaj ale muncitorilor.

În schimb, Stanley părea zorit de parcă l-ar fi urmărit moartea cu coasa. Pe deasupra era şi în toane rele, iar cînd se afla sub presiune, îţi făcea impresia că numai şi numai pe umerii lui apasă greutatea imensă a unui mare număr de întreprinderi. Intră în birou, în culmea agitaţiei, cu pardesiul fluturînd, cu fularul desfăcut, iar în momentul în care îşi agăţă fularul în cuier şi-şi scoase mănuşile,

strigă la Fuller să-l trimită pe Dobbie, casierul, la el. Căutînd în buzunarul dinăuntru al pardesiului, se opri o clipă încremenit, după care făcu un gest de enervare.

– Fir-ar al naibii să fie! Apoi, întorcîndu-se către Joe: Mi-am uitat carnetul de cecuri. Își trecu mîna prin păr și-i vorbi iar lui Joe: Fii bun, te rog, ia mașina și du-te repede la Hilltop după ele. Roag-o pe Laura, vreau să spun pe doamna Millington, sau întreabă pe vreuna dintre servitoare de un plic lung pe care l-am lăsat în sufrageria mică, unde luăm gustarea de dimineață. Cred că e acolo, pe masă, sau poate în hol, știu și eu? Du-te repede, te rog, pînă nu pleacă Dodds cu mașina.

Joe se grăbi să îndeplinească rugămintea. Ieși din birou și se duse în curte, unde se afla mașina lui Millington, trasă la scară, cu motorul încă duduind. Îi explică cele trebuincioase șoferului Dodds, și peste un minut se aflau în drum spre Hilltop.

Era o dimineață senină dar rece, și aerul înviorător îți producea o senzație plăcută. Joe se așeză în față, lîngă Dodds, și în goana mașinii aerul intra pe geam biciuindu-i obrajii și colorîndu-i plăcut. În sinea lui creștca, se umfla sentimentul succesului, senzația importanței sale din ce în ce mai mari pe această lume. Cînd automobilul ajunse în vîrful dealului – cam la vreo două mile de fabrică – și intră pe aleea în semicerc din fața casei Millington – o vilă mare și modernă, avînd priveliște înspre terenul de golf –, Joe sări jos, urcă în fugă treptele de la ușa principală și sună.

Îi deschise o slujnică, îmbrăcată curățel. Joe îi zîmbi frățește – nu era el omul care să neglijeze pe cineva.

– Am fost trimis de la fabrică să vorbesc cu doamna Millington, anunță Joe.

Slujnica îl pofti în hol. Joe rămase în picioare lîngă căminul în care ardea un foc de cărbuni, și așteptă atent și precaut. Deși fotoliile erau comode și păreau foarte moi, socoti că e mai bine pentru el să rămînă în picioare. Îi plăcea holul. Era confortabil și ieșit din comun. Nu prea încărcat – un singur tablou pe unul din pereți, și atît. Joe aprecie însă că era vorba de un lucru deosebit de rafinat. Știa destul ca să-și dea seama că mobila e foarte veche, mobilă stil.

Apoi intră Laura. Coborî încet scările, cu un aer calm și foarte îngrijit. Purta o rochie de cenușiul perlei, cu manșete și guleraș alb. Cu un aer de totală detașare, îi aruncă o privire rapidă, impersonală și-l întrebă:

– Ce s-a întîmplat?

Joe se simţi puţin intimidat, cu toată firea lui atît de sigură pe sine. Începu să se bîlbîie:

– Am venit după nişte hîrtii. Le-a uitat domnul Millington pe masa unde luaţi micul dejun.

– A, da.

Laura se mai uită puţin la el, cu un fel de curiozitate. Joe roşi pînă-n vîrful urechilor, neştiind cum să se comporte, conştient de faptul că e supus unui examen, că e cîntărit şi judecat. Îşi blestemă în gînd stînjeneala neobişnuită, dar de fapt tocmai asta îi fu de mare folos: curînd, Laura îi zîmbi uşor. Era surîsul unei femei plictisite, care deodată reacţionează la un capriciu de moment.

– Parcă te-am mai văzut cîndva? întrebă ea.

– Am avut plăcerea să dansez o dată cu dumneavoastră, doamnă Millington. La serata fabricii, zise el dezlegîndu-şi limba.

– A, da, acum îmi amintesc, încuviinţă Laura.

Joe rîse reverenţios. Începuse să-şi recapete stăpînirea de sine.

– În orice caz, eu n-aş fi putut uita vreodată, doamnă Millington. A fost un eveniment care nu-mi poate ieşi din minte.

Laura continua să-l privească cu un oarecare interes. Îmbrăcat cu un costum de un albastru frumos, Joe i se înfăţişa ca un bărbat bine; avea o culoare splendidă în obraji, zîmbetul îi descoperea dinţii albi şi puternici, şi pe deasupra mai avea şi ochi frumoşi, aproape negri, şi părul creţ.

– Stanley mi-a vorbit deunăzi de dumneata, îi spuse Laura gînditoare. Avansezi. Iar apoi, după o pauză: Dumneata eşti cel pe care l-a părăsit iubita, nu? Arboră un zîmbet rece, uşor amuzată. Sau poate o fi fost tocmai invers?

Joe se grăbi să plece privirea, simţind că Laura îi citeşte gîndurile şi-şi bate joc de el.

– În orice caz, totul s-a sfîrşit, mormăi el.

Laura făcu încă o pauză, aproape un minut, pînă să mai spună ceva.

– Bine, mă duc să-ţi aduc hîrtiile. Se îndreptă către uşă, dar înainte de a ieşi se opri şi îl întrebă cu obişnuitul ei aer detaşat: N-ai vrea să bei ceva?

– De obicei nu pun alcool în gură, şi în orice caz nu dimineaţa. Ştiţi, eu vreau să răzbat în viaţă.

Ca şi cum nici nu l-ar fi auzit, Laura scoase carafa din raftul de sus al barului din lemn de nuc şi-i turnă un whisky cu sifon. Apoi ieşi din odaie.

Cînd se întoarse, îl găsi sorbind încetişor băutura. Îi dădu hîrtiile, cu observaţia:

– Vasăzică vrei să răzbaţi în viaţă?

– Fireşte, doamnă Millington, răspunse el cu grabă şi respect.

Urmă o tăcere, în cursul căreia Laura îşi aţinti cu un aer plictisit ochii asupra focului din cămin. Joe o privi fără o vorbă. Nu era frumoasă. Avea faţa palidă, cu uşoare umbre vineţii sub ochi. Albul ochilor ei nu era pe de-a-ntregul limpede. Avea părul negru, foarte banal. Nici silueta ei nu era deloc remarcabilă. Avea un trup bine făcut, dar deloc remarcabil. Şoldurile vădeau o uşoară tendinţă de îngrăşare, iar despre glezne nu s-ar fi putut spune că sînt subţiri. Dar era foarte, foarte elegantă. Nu în sensul banal al cuvîntului: era elegantă pentru că era impecabilă. Rochia de un gust rafinat, părul şi mîinile perfect îngrijite. Cu aceeaşi admiraţie mută, Joe înţelese că Laura e o femeie pretenţioasă şi minuţioasă. Nu-şi putu alunga gîndul că trebuie să poarte lenjerie de corp de foarte bună calitate.

Dar între timp îşi terminase whiskyul şi nu putea găsi nici un pretext pentru a mai rămîne. Lăsă paharul pe poliţa căminului şi spuse:

– Ei, ar cam trebui să mă întorc la fabrică.

Laura nu-i răspunse. Ridică ochii de la foc şi din nou arboră zîmbetul ei rece, uşor ironic, şi-i întinse o mînă rece şi fermă. Joe îi strînse mîna cu profund respect şi deosebită politeţe – şi el avea mîinile foarte îngrijite – şi peste o clipă ieşi.

Aşezîndu-se iar pe perna automobilului, simţi că ameţeşte. Nu ştia, nu putea fi sigur, dar avea senzaţia ciudată, neverosimilă, că i-a făcut oarecare impresie Laurei Millington. Se putea foarte bine să fie doar un gînd nebunesc, totuşi îi stărui în minte şi-i aduse în piept un val crescînd de încîntare. Joe îşi dădea perfect de bine seama că exercită o atracţie puternică asupra femeilor; cum să nu-şi fi dat seama, cînd nu se întîmpla niciodată să meargă pe stradă fără să simtă privirile admirative pe care le stîrnea? Laura nu spusese nimic, nu făcuse nimic, avusese o purtare destul de rezervată şi rece; dar Joe se pricepea la femei; şi simţise ceva stăpînit cu prea multă fermitate, un fel de licărire îndărătul acelei indiferenţe plictisite a ei.

Joe, care nu poseda nici o fărîmă de scrupule morale în întreaga sa alcătuire, jubila în sinea lui. O, Doamne, de-ar fi fost adevărat! Întotdeauna dorise să fie obiectul pasiunii nebuneşti a unei *lady*.

Adeseori, cînd se plimba, amestecat în mulțimea de pe Grainger Street, observa cîte-un automobil oprindu-se, și o femeie cu înfățișarea disprețuitoare, cît se poate de elegant îmbrăcată, care traversa repede trotuarul, intrînd într-un magazin de lux. Lăsa în urma ei o dîră de parfum scump, exasperant în felul lui, pentru că se împletea cu senzația nesuferită că femeia e inaccesibilă.

Asta îl stîrnea întotdeauna pe Joe, îl făcea să-și înfunde mîinile în buzunare și, intens conștient de farmecele sale masculine, se jura că într-o bună zi o să pună mîna pe o femeie ca asta, pe o *lady*.

– Să fiu al dracului dacă n-am să ajung!

Nu erau rele nici damele, la urma urmelor. Dar o adevărată *lady* era altceva. Și la gîndul acesta, se pierdea din nou în turma oamenilor de rînd, făcîndu-și loc cu umerii lui voinici, cu buza de jos pornită înainte, oprindu-se eventual la o vitrină unde erau etalate obiecte de lenjerie străvezii ca funigeii. Asemenea lucruri purtau femeile din categoria asta, și imaginația lui, respingînd rufăria grosolană, de bumbac, care-i stătea lui la dispoziție, se înălța ca ciocîrlia spre un viitor care avea să-i poată satisface pe deplin dorințele sale rafinate.

În vreme ce se întorcea cu mașina la fabrică, lui Joe îi reveniră în minte toate acestea; de emoție, aproape că nici nu mai putea să șadă. Se tot uita în oglinda retrovizoare, admirîndu-se, trecîndu-și palma prin părul ondulat, lucios. Ajuns la birou, îi predă lui Stanley hîrtiile și se întoarse radios în hala turnătoriei.

Dar zilele treceau, una după alta, și nu se întîmpla nimic, absolut nimic. De aceea, încîntarea de sine a lui Joe începu să scadă. Aștepta un semn, măcar o vagă indicație a interesului pe care i l-ar fi purtat Laura. Dacă ar fi fost să judeci după interesul manifestat de Laura, ai fi putut să zici că Joe nici măcar nu există. Începu să creadă că s-a înșelat. Iar mai tîrziu chiar se convinse că s-a înșelat. Deveni morocănos și țîfnos, își vărsă focul pe muncitorii din turnătorie, și sfîrși prin a petrece o noapte de orgie în tovărășia unei tinere necunoscute, vulgară și zgomotoasă, ale cărei degete de la picioare, cu unghiile murdare, reușiră în cele din urmă să-l dezguste.

Trecură trei luni, și apoi, într-o după-amiază geroasă de la sfîrșitul lui noiembrie, tocmai cînd Joe se sfătuia cu Stanley în privința unor matrițe defecte, Laura intră în birou. Trecuse pe acolo ca să-l ia pe Stanley în oraș, și automobilul ei personal aștepta

afară. Cînd o văzu intrînd încet, înfăşurată în blănuri moi de vulpe care puneau în valoare ovalul palid al obrajilor ei, Joe simţi cum îi zvîcneşte inima, gata-gata să-i spargă pieptul.

Stanley ridică nasul din hîrtii, puţin iritat. În toamna aceea, Stanley manifesta o tendinţă tot mai pronunţată de a fi iritat; în biroul cu aer greu, aburit, Stanley arăta palid, ofilit, jilav.

– Surmenajul, protesta el, cu un glas plîngăreţ. Gîndeşte-te şi tu, de şase săptămîni Clegg nu a mai venit la slujbă.

Realitatea era că după ce zămislise ideea reprofilării fabricii pentru producţia de materiale de război – ca şi cum durerile facerii ar fi fost prea grele pentru constituţia lui firavă –, bătrînul domn Clegg căzuse la pat, şi doctorul anunţase că avea să-şi prelungească mult lăuzia. De fapt nu era cu totul exclus ca să nu se mai poată pune niciodată pe picioare. Şi tocmai asta îl neliniştea pe Stanley. În ultima vreme Millington se cam lăbărţase, şi chiar el se plîngea din cînd în cînd, sub impulsul momentului, ba că îl strînge cureaua, ba că şi-a pierdut condiţia fizică, ba că nu mai poate juca golf de două ori pe săptămînă, aşa cum era obişnuit. În asemenea situaţii, tonul pe care vorbea era cel al unui bărbat care tocmai şi-a pierdut butonul de la guler şi nu mai conteneşte cu acuzaţiile adresate tuturor celor din casă că i l-ar fi luat.

– Sînt gata într-o clipă, Laura, mormăi el. Bănuiesc că-l cunoşti pe Gowlan. Joe Gowlan. Singurul om de aici, în afară de mine, care munceşte cu adevărat.

Joe nici nu îndrăzni să ridice capul. Bolborosi cîteva cuvinte de circumstanţă, şi îndată ce avu posibilitatea îşi strînse hîrtiile şi plecă din birou.

Stanley căscă şi trînti condeiul pe masă.

– Sînt obosit, Laura, spuse el. Sînt al dracului de obosit. Aseară am băut prea mult gin cu vermut, şi în schimb am dormit prea puţin. Toată ziua am fost ca o cîrpă stoarsă. O, Doamne! Cînd mă gîndesc în ce formă eram altădată! Ascultă-mă pe mine, îmi lipseşte antrenamentul la golf, asta e! Trebuie să reîncep să fac duşuri reci dimineaţa. Ce n-aş da să am puţin timp ca să-mi revin în formă! M-am plictisit de ritmul ăsta infernal, care mă mînă mereu înainte. Banii curg, e drept, dar la ce naiba mai servesc? Clegg e încă bolnav la pat, după cum ştii. Eu nu mai pot rezista aşa. O să mă văd obligat să-l scot la pensie şi să angajez pe altcineva, să am şi eu un subdirector.

– Bineînţeles, îl aprobă Laura.

Stanley își stăpîni căscatul, care-l cuprindea iar. Făcu o mutră țîfnoasă.

– Dar e al dracului de greu să găsești un om ca lumea. Toți sînt angajați sau sînt pe front, fericiții. Și totuși, o să trebuiască să dau un anunț la ziar. Da, asta am să fac. Luni.

Laura își netezi blănurile moi cu degetele albe și suave, de parcă haina mătăsoasă i-ar fi dat o senzație de voluptate.

– De ce nu-l încerci pe individul ăsta, pe Gowlan? spuse ea așa, într-o doară.

Stanley se holbă la ea, uluit, și începu să strige:

– Gowlan?! Joe Gowlan subdirectorul meu! exclamă el după un hohot scurt de rîs. Ei, aici se vede cît de puțin te pricepi tu la afaceri, draga mea. Doar pînă mai deunăzi Gowlan nu era decît un simplu muncitor. Doamne ferește, dar ce spui tu e de-a dreptul ridicol!

– Da, se poate, încuviință indiferentă Laura. Ce mă pricep eu?

Și dădu să plece. Dar Stanley nu o urmă.

– Slujba lui Clegg e o chestie de mare răspundere. Ce naiba? E vorba de a conduce toată mașinăria cînd lipsesc eu. E o tîmpenie să-ți închipui că Gowlan ar fi în stare să facă față la așa ceva. Apoi Stanley își frecă bărbia, nehotărît. Dar la urma urmei, știu și eu? Realitatea este că-i într-adevăr un băiat foarte capabil. În ultimele trei luni m-a ajutat în fel și chip. E foarte simpatizat de muncitori, e foarte ager. Da, și pe urmă, e cît se poate de corect. Adu-ți aminte cum m-a avertizat de porcul ăla de Porterfield. Moașă-sa pe gheață, Laura, te pomenești că pînă la urmă ideea asta n-o fi chiar așa de proastă?!

Laura se uită la ceasul minuscul de mînă, pe care-l purta peste mănuși.

– Lasă-ți ideea în pace, Stanley, că e timpul să plecăm.

– Stai, frate, ascultă-mă nițel. Eu îți spun cu toată sinceritatea că asta ar rezolva o bună parte din dificultățile în care mă zbat. Tu știi bine că sîntem în război, și tocmai astea sînt timpurile în care oamenii promovează. Cred că cea mai bună idee ar fi să-l încerc pe Gowlan în acest post.

– Trebuie să faci cum crezi tu că e mai bine.

– Doamne ferește, Laura, am procedat eu vreodată altfel? Zău, însă acum țin foarte mult la ideea asta. Ce-ai zice dacă l-am pofti într-o seară la cină, să vedem ce impresie ne face la amîndoi?

– Cum doreşti. Dar acum trebuie neapărat să plecăm, că altfel întîrziem.

Stanley rămase o clipă cufundat în gînduri, cu fruntea încrețită ca o foaie de tablă ondulată, apoi, cu un gest brusc, îşi trînti gambeta pe cap şi întinse mîna să-şi ia paltonul. Veni în urma Laurei pe coridor, şi, în timp ce traversa curtea, strigă către sala maşinilor după Joe.

Joe îi ieşi în întîmpinare, şi Stanley, în timp ce-şi aranja paltonul, i se adresă pe un ton indiferent:

– Apropo, Joe, era cît p-aci să uit. Voiam să te invit să iei cina cu noi într-o seară. N-ai vrea să vii mîine? Îți convine?

Joe rămase locului, mut de uimire.

– Da, îmi convine perfect, se bîlbîi el într-un tîrziu.

– Atunci, aşa rămîne, declară Stanley. Dacă uit cumva să-ți mai spun, vii la noi mîine la şapte jumătate.

Joe încuviință din cap. Simțea că peste umărul lui Stanley îl cercetează, cu un aer rece care nu promitea nimic, ochii întunecați ai Laurei. Apoi soții Millington îi întoarseră spatele şi se depărtară.

Joe se uită în urma lor, cuprins de o emoție violentă. Cum îi mai bătea inima! Îi venea să chiuie de bucurie. În sfîrşit! În sfîrşit! Vasăzică, avusese totuşi dreptate. Se întoarse la lucru, scăldat în sudoare. Dar era sudoarea victoriei.

Cînd se duse acasă în seara aceea, nu putu sta liniştit. Nu-şi afla locul, simțea nevoia să găsească pe cineva căruia să-i povestească ce s-a întîmplat, nu era în stare să păstreze închisă această delicioasă încîntare în sufletul lui. Îl apucă o dorință ciudată, o ispită, căreia nu izbuti să i se împotrivească. Traversînd podul, luă tramvaiul către oraş şi-şi purtă încîntarea pînă la casa din Scottswood Road.

Intră în căminul familiei Sunley cu un aer degajat, găsindu-i pe toți strînşi la cină: Alfred, Ada, Clarry şi Phyllis. Sally nu era acolo, plecase cu o trupă de concerte care de curînd întreprinsese un turneu în Franța. Primirea făcută de familia Sunley îi spori şi mai mult sentimentul propriei măreții.

– Să vezi şi să nu crezi! repeta întruna Ada. E o adevărată încîntare să te avem iar printre noi.

Joe primi să-şi ocupe vechiul lui fotoliu de lîngă sobă şi acceptă şi oferta Adei de a trimite pe cineva să aducă puțină şuncă, pentru a-i pune pe masă o a doua cină – el o numi gustare. În timp ce mînca sandvişurile făcute de Ada, îi informă pe toți despre succesul

lui la fabrica Millington. Întinzînd mîna după muştar, adăugă cu nonşalanţă:

– În treacăt fie spus, mîine seară iau cina cu domnul şi doamna Millington, în casa lor din Hilltop.

Admiraţia lor, amestecată cu uluire, îi dădu lui Joe fiori de straşnică bucurie. Joe era lăudăros din fire, în special cînd găsea un public care să se preteze a-l asculta, aşa că de data aceasta avea ocazia să se laude cît îl ţinea gura. Vorbi pe larg despre frumuseţea şi nobleţea profesiei sale. Cineva, anunţă el cu gura plină de şuncă, trebuia să fabrice gloanţe, bombe şi obuze, ca să-i sprijine pe băieţii de pe front. Înzestrarea armatei este un lucru de viitor. Chiar de curînd auzise că e vorba să se ridice nişte ateliere la Wirtley, pe un maidan din vîrful dealului Yarrow. În speţă, era vorba de ateliere pentru umplerea obuzelor cu explozibil. Astea se aflau destul de aproape de topitoria la care lucra el. Domnul Stanley spusese că or să angajeze în curînd sute de fete acolo, ca să încarce obuzele cu trinitrotoluen. Domnul Stanley aflase vestea direct de la Londra. Joe aruncă o privire prietenoasă către Clarry şi Phyllis. Le spuse:

– Voi două de ce nu vă băgaţi în chestia asta? O să vă plătească de trei ori mai mult decît la magazinul Slattery, şi munca e un fleac, pur şi simplu.

Cea mai interesată păru Ada, care-l întebă:

– Ştii sigur că e adevărat, Joe?

Joe vorbi cît mai emfatic:

– Bineînţeles că ştiu sigur. Dar ce-ţi închipui că sînt? Dacă nu ştiu eu, cine vrei să ştie? Dacă am spus o vorbă, e vorbă.

Ada, legănîndu-se fleşcăită în balansoar, rămase pe gînduri. În epoca aceea de la începutul războiului, munca lui Alf şi a altor zugravi era tot mai rar căutată la Tynecastle; în ultima vreme intrau în casă mult mai puţini bani decît ar fi dorit Ada, pentru că bineînţeles Clarry şi Phyllis aveau salarii foarte reduse. De aceea, spuse:

– Te rog, Joe, dacă mai afli ceva în privinţa asta, ţine-mă şi pe mine la curent.

Ada fusese întotdeauna însufleţită de o slăbiciune, un fel de blîndă tandreţe maternă faţă de Joe. În seara aceea băiatul i se păru mai chipeş ca oricînd – un adevărat gentleman plin de viaţă şi debordînd de energie. Ada oftă; cît dorise ea să-l aibă pe Joe de ginere! O ruşine că Jenny dăduse cu piciorul norocului, cu atît

mai mult cu cît acum lucrurile luaseră o întorsătură atît de bună pentru Joe.

După ce ieşiră Clarry şi Phyllis, iar Alf se duse în spatele casei să se ocupe de porumbeii lui, Ada se uită la Joe şi oftă cu multă tristețe. Apoi îi vorbi pe un ton confidențial:

– N-ai mai auzit nimic de Jenny?

– Nu, spuse Joe.

Şi imediat, scoțîndu-şi tabachera, se îndeletnici cu aprinderea unei țigări.

Ada oftă.

– Aşteaptă un copil, luna viitoare. Da, trebuie să mă duc acolo şi să mă îngrijesc chiar eu de sănătatea ei. La începutul lui decembrie.

Joe se înecă cu fumul de la țigară. Tuşi, se sufocă, se făcu roşu ca racul. După o pauză, spuse:

– Cum adică, o să se mărească familia?

Ada încuviință trist:

– Asta le pune capac la toate. Biata Jenny! Şi, colac peste pupăză, David ține morțiş să se înroleze. Pe urmă, Dumnezeu ştie ce o să se mai întîmple. A fost dat afară din învățămînt. Ai mai pomenit aşa ceva? Ştii, Joe, eu am spus întotdeauna că fata asta şi-a făcut-o singură. Şi acum gîndeşte-te, după toate s-a mai şi lăsat să cadă grea.

Pe Joe îl apucară din nou convulsiile.

– Mă rog, mă rog, izbuti el să spună după ce îl mai lăsă tusea. Bănuiesc că lucruri din astea se pot întîmpla oricui.

După aceea, Ada deveni încă şi mai dispusă la confidențe. În semiîntunericul din odaie avură o foarte plăcută conversație intimă. La capătul ei, cînd Joe trebui în cele din urmă să plece, Ada se simți mult consolată şi socoti că vizita băiatului i-a făcut mult bine.

Joe se întoarse la casa din Beech Road, Yarrow, cu o expresie ciudată pe față. Slavă Domnului că a scăpat din Sleescale la timp! În seara aceea se arătă cum nu se poate mai amabil cu proprietăreasa lui stafidită, îi vorbi cu multă blîndețe, şi în general avu aerul că o felicită că e bătrînă şi urîtă, şi mai ales că nu are nici o fată.

Veni în sfîrşit şi ziua următoare. Joe nu era în stare să se gîndească la nimic altceva decît la invitația pentru seara aceea. După ce termină lucrul la fabrică, intră la frizeria lui Grigg de la capătul

de jos al străzii lui; se bărbieri, insistînd să-i dea şi perdaf şi se tunse. Apoi se duse acasă şi făcu o baie. Rămase gol-goluţ pe marginea căzii şi stătu aşa, fluierînd şi făcîndu-şi manechiura. Era absolut hotărît ca în seara aceea să strălucească mai mult ca oricînd.

După ce termină cu baia, se duse în camera lui, care-i servea totodată de dormitor şi de odaie de zi. Cu o deosebită grijă îşi puse costumul cel mai bun, un gri deschis, cu dunguliţe foarte discrete, modelul fiind copiat după un costum pe care-l văzuse odată pe un filfizon dintr-o operetă jucată la teatrul Empire. Avea ambiţia să poată îmbrăca şi el un smoching; tare ar fi vrut să aibă un costum de seară, dar ştia că n-a sosit încă timpul pentru aşa ceva. În orice caz, chiar şi cu griul acela banal, arăta splendid. Bărbia era netedă şi proaspătă, părul dat cu briantină, ochii strălucitori şi energici, lănţişorul subţire de la ceas prins cît mai sus pe nasturii de la vestă şi un ac de cravată cu o perlă falsă. Zîmbi chipului său reflectat de oglindă, exersă un salut reverenţios şi studie cîteva poziţii de eleganţă şi nonşalanţă; apoi zîmbetul i se schimbă într-un rînjet cînd îi veni în minte gîndul: „Băiete, în sfîrşit, ai pătruns în citadelă. Dacă struneşti bine caii nu te mai opreşte nici dracul."

Îşi reluă înfăţişarea gravă, şi urcînd panta pînă la vila de la Hilltop făcu repetiţii mintale pentru a adopta nota potrivită – reverenţioasă şi totuşi plină de bărbăţie. Expresia lui în momentul cînd urca scările, gata să cucerească, era magistrală.

Aceeaşi slujnică drăguţă, Bessie, îl pofti în hol, în care Laura stătea în picioare, singură, cu braţul gol sprijinit pe poliţa căminului şi un picior cu papucul de casă întins spre foc. Era îmbrăcată extrem de simplu, în negru, şi constituia un tablou spectaculos; lumina flăcărilor îi încălzea faţa palidă şi scînteia pe unghiile ei frumoase şi îngrijit lustruite. Joe se simţi deodată furnicat de un sentiment de admiraţie. „E grozavă! îşi spuse în sinea lui, parol, e grozavă!" Cuprins de o încordare destul de obişnuită la el, dar purtînd în schimb o înduioşătoare expresie de umilinţă pe obraz, înaintă către ea şi o salută.

Urmă o pauză, dominată de stînjeneală. Joe îşi frecă mîinile, îşi netezi părul, îşi îndreptă cravata şi zîmbi.

– Azi a fost frig, straşnic de frig pentru luna noiembrie. Cred că diseară o să îngheţe.

Laura întinse celălalt papuc către foc şi spuse doar atît:

– Serios?

Joe se simți jignit: parcă i-ar fi dat peste nas; femeia asta îl intimida și îl domina cu un cap. În viața lui nu mai cunoscuse o asemenea persoană. Insistent cum era, reluă vorba:

– Cîtă amabilitate din partea dumneavoastră, ca să mă poftiți astă-seară la masă! Vă rog să mă credeți că e o mare onoare pentru mine. Cînd mi-a adresat invitația domnul Stanley, era să cad jos de emoție.

Laura se uită la el, zîmbindu-i fără zîmbet, după cum avea obiceiul; cîntări din ochi lanțul de fante de mahala, perla falsă și simți parfumul ucigător de briantină. Apoi se hotărî parcă să-l scape pe băiat de asemenea situație înfiorătoare și își întoarse capul.

– Stanley coboară într-un minut, îi spuse ca privind din nou la flăcările din cămin.

Joe era intimidat și nu reușea s-o înțeleagă. Ar fi fost în stare să dea tot ce avea ca să cunoască precis și pe de-a-ntregul gîndurile ei și adevărul cu privire la poziția lui în ceea ce o privea.

De fapt nu știa nimic și îi era cam frică de ea. Mai întîi și întîi că Laura era, fără doar și poate, o *lady*. Nu în sensul prostesc în care gîndea și spunea Jenny acest cuvînt – îi venea să rîdă în hohote cînd își amintea de politețea găunoasă a lui Jenny, de eticheta ei plicticoasă, de degetul mic pe care-l ținea îndoit, de reverențe, de prosteștile formule „Vai, ce drăguț din partea dumneavoastră" și „Vă rog, după dumneavoastră"; nu, Laura era pe departe de a fi o femeie în genul ăsta. Laura poseda secretul adevăratei eleganțe. Ea nu trebuia să se prefacă, să se forțeze; așa cum exprima Joe lucrurile într-un fel memorabil: „Ori era cucoană, ori la loc comanda!"

Laura mai avea și o anumită detașare, greu de înțeles, care însă îl încânta și-l fascina. Simțea bine că nu e femeia care să insiste vreodată asupra unui lucru; Joe era convins că dacă Laura nu ar fi de acord cu o chestiune, ar lăsa-o baltă și și-ar păstra propria părere, împreună cu acel ciudat zîmbet fără zîmbet. Ai fi zis că Laura are înăuntrul ei o ființă tainică, batjocoritoare. Joe bănuia că nu era deloc convențională în sinea ei, că probabil era în complet dezacord cu ideile conformiste în privința vieții. Totuși, pe plan exterior nu s-ar fi putut spune că Laura vădea o totală lipsă de convenții; era foarte minuțioasă în îngrijirea propriei persoane, și gustul cu care se îmbrăca era desăvîrșit, fără pic de

ostentaţie însă. Cu toate acestea, Joe nu putea să se împotrivească sentimentului pe care i-l inspira Laura, şi anume că se ridică mai presus de convenţiile sociale; intuiţia părea să-i sugereze lui Joe, aşa, pe jumătate şi aproape iraţional, că Laura dispreţuia absolut pe toată lumea – chiar şi pe ea însăşi.

Gîndurile îi fură întrerupte de apariţia lui Stanley, care intră degajat, îi strînse mîna lui Joe şi-l bătu pe umăr, încercînd mult prea făţiş să-l facă pe băiat să se simtă la largul lui.

– Fii bine venit în casa mea, Gowlan! Să ştii că noi nu sîntem deloc ceremonioşi de felul nostru, aşa că te rog foarte mult să te simţi ca acasă. Se instală în mijlocul carpetei din faţa căminului, cu picioarele depărtate, ca să-şi încălzească spatele la foc, după care exclamă: Dar cu problema cealaltă cum rămîne, Laura? Ce se aude cu raţia de rom pentru combatanţi?

Laura se îndreptă spre barul din lemn de nuc, unde se aflau o frapieră şi nişte pahare. Băură fiecare cîte-un Dry Martini. Apoi Joe şi cu Millington mai băură un rînd; iar Millington, care-şi goli foarte repede paharul, mai ceru şi un al treilea.

– Măi Gowlan, am început să mă cam întrec în pahare, remarcă el plescăind din buze. Şi din nefericire, nici nu fac destulă mişcare. Aş vrea ca într-o bună zi să-mi revin în formă, să mă pun la punct cu fizicul. Să fiu iarăşi sportiv, cum eram la colegiu.

Şi zicînd acestea, Millington îşi încordă braţul şi-şi pipăi încruntat muşchii.

Ca să-i treacă supărarea, Stanley mai bău un pahar, după care intrară în sufragerie, pentru cină.

– E foarte curios, se lamentă Stanley în timp ce-şi potrivea şervetul pe genunchi – şi de fapt adresîndu-se fripturii reci din farfurie –, e foarte curios cît de repede poţi să-ţi pierzi condiţia fizică. Afacerile sînt ele bune în felul lor: cîştigi bani, te legi de un birou, dar la urma urmei dă-o naibii, că tot sănătatea rămîne bunul cel mai de preţ. Shakespeare a spus chestia asta, sau cine?

– Parcă era Emerson, sugeră Laura uitîndu-se la Joe.

Joe nu răspunse. Biblioteca pe care o avea acasă era alcătuită dintr-o ediţie broşată din *Anecdote franţuzeşti decoltate* şi *Biblia* doamnei Calder, pe care aceasta i-o pusese cît mai îmbietor în faţa vitrinei cu fructe de ceară. Duminica după-amiaza cînd se simţea într-o dispoziţie mai religioasă, Joe citea din ea ceea ce el numea „părţile porcoase“.

– Tare mi-ar fi părut bine să fi putut intra în armată! remarcă Stanley lamentîndu-se din nou. Avea obiceiul proştilor de a pisa

acelaşi subiect pînă ţi se făcea lehamite. Da, la armată poţi într-adevăr să-ţi pui la punct condiţia fizică.

Urmă o scurtă tăcere. Stanley îşi fărîmă chifla într-un acces de nemulţumire. Deşi în general avea un aer optimist, degajat, era adeseori supus unor accese de nemulţumire: regretul morocănos al omului care se vede cu ochii lui chelind şi îmbătrînind. Stanley fusese de altfel întotdeauna predispus la nemulţumire faţă de soarta lui. Cu şase luni în urmă tînjea după posibilitatea de a cîştiga bani şi de a restabili faima firmei sale; şi totuşi, acum, după ce izbutise să realizeze aceste năzuinţe, simţămîntul lui de ratare persista încă.

Stanley continua să monopolizeze conversaţia. Laura vorbea foarte puţin, iar Joe, recăpătîndu-şi încetul cu încetul siguranţa de sine, nu interveni decît arareori, cu cîte-o observaţie rostită cu grijă, de obicei întărind spusele lui Stanley. Uneori, în timp ce Stanley trăgea cîte-un discurs despre bridge sau despre golf, şi în special la un moment dat cînd se lansă în amănunte despre felul în care trăsese o anumită lovitură într-o partidă de golf, privirile lui Joe întîlniră peste masă ochii Laurei. Lipsa intenţionată de expresie din privirea ei îl umplu de o tainică tristeţe. Începu să se întrebe care or fi de fapt sentimentele ei faţă de Stanley. Era căsătorită de şapte ani cu el. Nu avea copii. Era oare întotdeauna foarte drăgălaşă cu Stanley şi asculta într-adevăr tot ce spunea el, sau poate că de fapt nici nu asculta? Oare femeia asta nu ascundea nici un sentiment îndărătul paravanului de indiferenţă glacială? Era plămădită din gheaţă? Sau ce naiba era cu ea?

Joe ştia că la început Stanley fusese nebun după Laura. Luna lor de miere durase şase săptămîni, dacă nu chiar mai mult. Dar acum nu mai era chiar aşa de nebun după ea. Şi apoi, nici el nu mai avea înfăţişarea aceea de donjuan irezistibil. Ba chiar, după cum exprima Joe lucrurile, „era cam dărîmat".

După desert, Laura îi lăsă singuri. Joe se repezi să-i deschidă uşa, într-un acces de politeţe stîngace. Apoi Stanley îşi alese o havană din cutie, o aprinse şi, cu un gest mărinimos, îi întinse cutia şi lui Joe.

– Serveşte-te, Gowlan, îi spuse el. Ai să vezi că nu-s rele deloc.

Joe luă o ţigară de foi, şi privirea lui exprima deopotrivă umilinţă şi recunoştinţă. În fond, îl irita aerul condescendent al lui Millington. „Aşteaptă numai puţin, gîndi el în sinea lui, şi-am să-ţi

arăt eu ție!“ Între timp însă, se arătă reverențios din cap pînă-n picioare. Își aprinse trabucul, fără să-i scoată banderola de hîrtie.

Urmă o tăcere mai lungă, timp în care cu picioarele întinse sub masă și cu stomacul potolit, Stanley trase din țigară și se uită la Joe.

– Să știi, măi Gowlan, îl anunță în cele din urmă, că-mi ești foarte simpatic.

Joe zîmbi cu modestie și se întrebă ce naiba avea să urmeze după asta.

– Să știi că eu sînt un om fără prejudecăți, cu mintea deschisă, reluă Stanley cu multă expansivitate – după cocteilurile de la început mai băuse și o jumătate de sticlă de Sauterne și se simțea predispus la expansivitate. Și să știi că pentru mine nu contează cîtuși de puțin din ce familie se trage un om, dacă e băiat de treabă. Din partea mea poate să fie fiu de duce sau de gunoier, că mie nu-mi pasă nici cît negru sub unghie. E cinstit? Atunci, mi-e totuna! Mă-nțelegi?

– Vai de mine, cum să nu înțeleg, domnule Stanley?!

– Ei bine, Joe, continuă Millington, atunci uite ce e: dacă tu înțelegi ce vreau să spun, atunci am să fac un pas mai departe. De vreo două luni încoace nu te-am slăbit din ochi și pot să-ți spun că sînt destul de satisfăcut de cele ce-am văzut. Millington se întrerupse, își plimbă țigara dintr-un colț al gurii în celălalt, cercetîndu-l cu atenție pe Joe. Apoi rosti rar: Clegg e *finito*. Asta este numărul unu. Numărul doi: am o idee, Gowlan. Vreau să te pun la probă ca subdirector al întreprinderii mele.

Joe era cît p-aci să leșine.

– Subdirector?! murmură el cu glas pierit.

Joe căzu pradă unei emoții atît de puternice, încît i se păru că toate lucrurile din cameră se învîrtesc înaintea ochilor lui. Adulmecase el ceva care plutea în aer, dar era departe, tare departe de ce auzise acum. Se făcu alb ca hîrtia la față și scăpă trabucul în farfurie.

– Vai de mine, domnule Stanley! apucă el să rostească înainte de a-și pierde respirația cu totul. De data asta nu mai era nevoie să joace teatru, gesturile lui erau perfect sincere și pe deplin convingătoare. Vai de mine, domnule Stanley...

– E-n regulă, Joe! Nu te trece cu firea. Iartă-mă, te rog, dacă te-am luat prin surprindere, dar nu uita că sîntem în război. În asemenea vremuri, toate se întîmplă pe neașteptate. Curînd, ai să

prinzi şi tu firul lucrurilor. Şi parcă-mi şopteşte ceva la ureche că n-ai să mă dezamăgeşti.

Valul de fericire îl transportă pe Joe. Postul lui Clegg... pentru el!... Subdirector la fabrica Millington!

– Ştii, măi Joe, eu am încredere în tine, îi explică Millington cordial. Şi sînt gata oricînd să-mi susţin aprecierea cu argumente. Iată de ce îţi ofer acest post.

În momentul acela sună telefonul din hol, şi înainte ca Joe să poată deschide gura, intră Laura.

– E pentru tine, Stanley, anunţă ea. Te caută maiorul Jenkins.

Stanley se scuză şi se duse la telefon.

În cameră se lăsă tăcerea. Joe o simţea pe Laura acolo, simţea perfect prezenţa ei lîngă uşă, în faţa lui, în preajma lui, cu atenţia îndreptată asupra lui. În piept îi zvîcnea o inimă teribil de fericită, se simţea puternic, beat de încîntare, strălucind de viaţă. Ridică ochii şi se uită la ea. Dar Laura îi evită privirea şi-i spuse cu o politeţe glacială:

– Înainte de a pleca, te rog să-ţi bei cafeaua care te aşteaptă în hol!

Joe nu răspunse. Nu era în stare să rostească o vorbă. În timp ce stăteau acolo, nemişcaţi, încordaţi, în cameră răzbea din cînd în cînd glasul lui Stanley, vorbind la telefon.

CAPITOLUL VIII

Lui Jenny i se apropia sorocul, şi comportarea ei în această perioadă era de-a dreptul exemplară. Şi nu numai într-o privinţă, ci în toate. Din după-amiaza aceea de marţi, cînd îi mărturisise lui David starea ei, Jenny devenise „altă femeie“. Mai avea ea micile ei momente de ţîfnă sau de plîns (dar unde s-a văzut femeie însărcinată căreia să-i poţi intra întotdeauna în voie?) şi de ceea ce ea numea „bîzdîcuri“ – adică pofte neaşteptate, şi în cele mai nepotrivite momente, pentru cele mai ciudate şi mai exotice alimente – generalizate simplu sub numele de „ceva bun“. De pildă o apuca pofta de guriţe de turtă dulce, mai ales că „se lăsase de pîine“, sau ceapă murată, sau icre de hering pe pîine prăjită. Şi maică-sa, Ada, avusese întotdeauna asemenea capricii alimentare, aşa că Jenny se simţea pe deplin îndreptăţită s-o apuce din cînd în cînd „bîzdîcurile“.

Pregătea un trusou foarte atrăgător pentru fetiță – era sigură că o să fie fetiță, pentru că tare o mai dorea. Voia să aibă o fetiță și ca s-o poată găti cît mai frumușel, și pentru că băieții erau niște nesuferiți! Seară de seară stătea pînă tîrziu într-o parte a căminului, în timp ce David stătea în partea cealaltă. Jenny avea aerul cel mai domestic cu putință, împletea, croșeta sau croia îmbrăcămintea pe baza indicațiilor din revistele cu sfaturi pentru gospodine și din *Revista bebelușului*. Din cînd în cînd se cufunda într-un vis cu ochii deschiși, plănuind viitorul micuței ce avea să vină pe lume.

Avea să fie actriță, o actriță renumită, sau – poate chiar mai bine – o cîntăreață de succes, primadonă la opera cea mare. Talentul maică-sii avea să se dezvolte la ea și avea să cunoască unul după altul triumfuri răsunătoare pe scena teatrului Covent Garden, avînd la picioare inima unor bărbați distinși și nenumărate buchete de flori, în timp ce dintr-o lojă Jenny avea s-o privească cu tandrețe și înțelegere, simțind că și ea ar fi putut să se bucure de același succes dacă s-ar fi ocupat cineva de ea. Dar această cale era legată și de multe ispite, de mari ispite; gîndindu-se la ele, fruntea lui Jenny se încrețea întristată.

Deodată, scena se schimba, și Jenny se vedea o maică, o călugăriță anglicană, palidă și spiritualizată, cu o tristețe ascunsă în adîncul inimii ei, cu scena și cu lumea împinse pe planul din fund, iar ea trecînd prin peristilul unei mari mănăstiri și intrînd în capela sumbră. Începea serviciul religios, răsunau acordurile unei orgi, și glasul călugăriței scotea sunete argintii de o splendidă puritate. Ochii lui Jenny se umpleau de lacrimi, și fantezia ei de un trist romantism se avînta spre țărmuri și mai tragice. Pînă la urmă n-avea să existe nici o fetiță, nici o primadonă, nici o călugăriță. Ea, Jenny, avea să moară, simțea asta undeva în străfundul inimii, era o absurditate să-și închipuie că o să aibă vreodată puterea de a aduce pe lume un copil, cu atît mai mult cu cît întotdeauna o obsedase presimțirea că va muri în fragedă tinerețe. Își aduse aminte de Lilly Blades, o vînzătoare din magazinul de mode al lui Slattery, care era o prezicătoare extraordinară și îi ghicise o dată în cafea că o să cadă răpusă de o boală cumplită. Se și vedea murind în brațele lui David, care, cu fața distrusă, desfigurată de durere, o implora să nu-l lase singur pe lumea asta. Pe măsuța de la căpătîiul ei se afla o vază cu trandafiri albi, și însuși doctorul, așa inimă de piatră cum era, stătea în fundul odăii sfîșiat de tristețea priveliștii care i se înfățișa înaintea ochilor.

Pe obrajii lui Jenny curgeau lacrimi veritabile, şi David, ridicînd deodată capul, exclama:

„Doamne, Jenny! Dar ce s-a întîmplat?"

„Nu-i nimic, David, ofta ea, cu zîmbetul acela firav, angelic. Sînt fericită. Sînt cu adevărat fericită".

După aceea hotărî că trebuie neapărat să-şi ia o pisică, fiindcă avea nevoie să vadă în casă o ființă domestică veselă şi cu adevărat umană. Rugă pe toți cunoscuții să-i facă rost de-o pisicuță; toată lumea, dar absolut toată lumea trebuia să cutreiere țara în lung şi-n lat ca să-i facă rost de-o pisicuță. Şi cînd Harry, băiatul măcelarului, îi aduse o pisicuță, Jenny se simți în al nouălea cer. Mai tîrziu, cînd comisionarul de la magazinul Murchison îi aduse o altă pisică, iar doamna Plînsa, în ziua următoare, îi trimise încă una, nu mai era chiar aşa de încîntată. După ce dăduse sfoară-n țară, era imposibil să le dea pisicile înapoi. Pînă la urmă a trebuit să le înece pe cele două din urmă, lucru care i-a sfîşiat inima. Bietele ființe fără apărare, dar ce era să facă? În schimb, îşi dădu multă osteneală pînă să găsească un nume potrivit pentru supraviețuitor. Îl boteză Drăguțul.

Apoi începu să-şi reia îndeletnicirile muzicale. Stătea toată ziua la pian, exersînd, încercîndu-şi vocea şi învățînd două cîntece de leagăn. Voia să se perfecționeze. În stadiul acesta, atitudinea ei exprima o căință tainică. Nu era destul de bună pentru David. Ar fi trebuit să fie mai bună, din toate punctele de vedere, mai talentată, mai intelectuală, ar fi vrut să fie în stare să susțină o conversație cu David, să poarte discuții, discuții adevărate, despre probleme care-l interesau pe el, despre subiectele importante din domeniul social, economic şi politic. Animată de aceste idei, de vreo două ori se cufundă în nişte cărți, ca să-şi îmbogățească intelectul şi ca să aducă apă la moara discuțiilor filozofice. Dar cărțile nu erau prea îmbietoare, aşa că în cele din urmă se văzu silită să renunțe la ele.

Dar pe de altă parte, dacă nu putea fi deşteaptă, putea cel puțin să fie o nevastă bună. A, da, asta într-adevăr. Îşi cumpără o cărticică intitulată *După-amiezi însorite în căminul fericit*, şi o citi pe nerăsuflate. O citi cu seriozitatea cu care îşi învață copiii lecția, mişcînd buzele, ca şi cum ar fi citit cu glas tare, apoi repetînd frazele pe de rost, în timp ce croşeta ținînd cartea deschisă pe genunchi. În urma unei „după-amiezi deosebit de însorite", îşi aținti asupra lui David ochii umezi de lacrimi şi exclamă cu un aer patetic:

– David, sînt o mică proastă, şi atîta tot! Dar de fapt nu sînt rea la inimă. Aicea spune că toţi greşim în viaţă, dar cu toţii ne putem ridica deasupra greşelilor. Nu sînt o nevastă rea, zău, David, nu-i aşa că de fapt nu sînt rea?

David o asigură cu multă răbdare că nu e o nevastă rea. Jenny se uită la el o clipă, şi apoi dădu drumul la o cascadă de sentimente:

– O, David, tu eşti cel mai bun bărbat care a existat vreodată. Zău aşa, David, tu eşti cel mai bun bărbat de pe lumea asta.

Niciodată nu i se păruse Jenny mai copil. De fapt chiar era un copil. Era pur şi simplu ridicol ca tocmai ea să aibă un copil. David îi arăta blîndeţe. Adeseori noaptea, cînd dormeau unul lîngă altul, ea tresărea, tulburată şi speriată, şi prin somn se lipea de el. David îi simţea trupul umflat şi mişcările copilului din pîntece. Îl năpădea atunci afecţiunea şi căuta să-i aline scîncetul copilăresc.

O întrebase pe Jenny dacă n-ar fi vrut ca Martha, maică-sa, să-i vadă de casă şi s-o îngrijească şi pe ea, în timpul lăuziei. Supusă cum era în ultima vreme, ba chiar cît se poate de supusă, Jenny acceptase. Dar cînd Martha veni la ei acasă pentru a aranja lucrurile, acea unică întrevedere dintre ele dovedi să reconcilierea era imposibilă. Martha îl întîlni pe David în drum spre casă. Era aprinsă la faţă.

– Nu pot face treaba asta, declară ea, stăpînindu-şi nervii. Şi n-are nici un rost. Cu cît am mai puţin de-a face cu ea, cu atît mai bine. Eu n-o pot suferi şi nici ea nu mă înghite. Aşa că mai bine punem capăt poveştii.

Şi Martha se îndepărtă în grabă, înainte ca David să poată spune ceva.

De aceea, au aranjat ca Ada Sunley să se deplaseze de la Tynecastle. Ada sosi în 2 decembrie, pe o zi umedă, cu vînt cumplit. Debarcă greoaie din tren, cu o valiză galbenă, legată cu sfoară, pentru mai multă siguranţă. David, care o întîmpină la gară, cără valiza pînă la Lamb Lane. Ada era într-o dispoziţie bună şi degajată, deşi nu părea prea încîntată că a trebuit să vină acolo. Sau cel puţin nu părea prea încîntată de David. Era rezervată şi cam rece faţă de el. Pe de altă parte, o simţeai gata să-şi manifeste nemulţumirea faţă de diversele lipsuri din casă; abia venise, şi-l şi trimise pe David să cumpere o ploscă pentru pat. Făcea tot felul de pregătiri, se agita toată ziua. Se dădea pur şi simplu peste cap. Văzîndu-se lipsită de confortul camerei ei din fundul casei, aşa dezordonată şi murdară cum era, smulsă din tihna indolentă a

balansoarului în care-i plăcea atît de mult să se legene, se lansă deodată într-o activitate cu totul nefirească pentru ea. Era de fapt mai mult agitația zgomotoasă și greoaie a unei femei grase. Era plină de asiduitate în atențiile cu care o înconjura pe Jenny, plină de asiduitate și de compătimire. Tot timpul părea că-i spune: „Haide, vino cu mine, biata mea mielușică! Cel puțin bine că e maică-ta lîngă tine".

De altfel, Ada era deosebit de activă și la vorbă. Îi dădea lui Jenny tot felul de vești. Sally a terminat pe neașteptate turneul ei de iarnă cu spectacolul de pantomimă, compania a dat de bucluc, nu era o trupă bună, iar Sally șoma din nou, în căutarea unui angajament. De altfel, adăuga Ada cu mult regret, s-ar fi zis că Sally nu face niciodată altceva decît să fie în căutarea unui angajament. Se vorbea pe ici, pe colo de organizarea unor concerte pentru soldații răniți și s-ar fi putut foarte bine să fie solicitată să ia parte la ele, dar asta ar însemna muncă voluntară, de pe urma căreia nu avea să cîștige nici un gologan. Ada se plîngea în egală măsură de incapacitatea lui Sally de a cîștiga un salariu bun și stabil ca și de ambiția stupidă care o îndemna să continue toată povestea asta cu teatrul, atît de lipsită de perspectivă. Adei îi părea grozav de rău că fata părăsise slujba de la centrala telefonică.

Înaintînd treptat-treptat, pe o cale ocolită, Ada ajunse la un moment dat să pomenească și de Joe. Se afla împreună cu Jenny la bucătărie, a doua zi după sosire. Tocmai îi prepara un ceai lui Jenny, și așa, în treacăt, fără vreo intenție deosebită, Ada spuse:

– Apropo, știi, a fost Joe pe la noi.

Jenny, care se întinsese pe divan, rămase deodată țeapănă, și fața ei palidă și languroasă se închise ca o scoică. După un răstimp de tăcere, spuse cu un glas înghețat:

– Nu știu nimic despre Joe Gowlan, și nici nu-mi pasă. Mi-e silă de el.

Ada potrivi cu grijă clopotul care păstra ceaiul fierbinte.

– Ei, și totuși, află, Jenny, că a trecut pe la noi. E un băiat tare drăguț. Și de atunci a mai venit de vreo două ori. Nu e nevoie neapărat să-l bîrfești pentru că pur și simplu ți-a scăpat din mînă. Să știi, Jenny, aia a fost din greșeala ta, prințeso. Părerea mea este, și o susțin pînă la mormînt, că e un băiat cît se poate de drăguț. O să le bage pe Phyllis și pe Clarrie ca muncitoare la fabrica de materiale de război, care e vorba să se înființeze la Wirtley. S-a întors la uzinele Millington și-i merge foarte bine.

– Ți-am spus că nu vreau nici măcar să aud de Joe Gowlan! exclamă Jenny cu vocea crispată. Dacă te interesează, pot să-ți spun că urăsc și detest pînă și numele lui.

Ada, așezîndu-se la masă și punîndu-și mîinile durdulii pe clopotul de pe ceainic ca și cum ar fi vrut să și le încălzească, continuă s-o piseze, înnebunitor:

– Nici nu știi ce mult a progresat băiatul. A ajuns acum șef de secție, are o slujbă curată și cum nu se poate mai plăcută. Se îmbracă admirabil. Zău, Jenny, ultima dată cînd a trecut pe la noi mi-a spus că se duce să ia cina la Millington acasă. Auzi tu, sus la Hilltop, Jenny, în casa lor. Ascultă-mă pe mine, prințeso, mare greșeală ai făcut că l-ai lăsat pe Joe să-ți scape printre degete. Ăla într-adevăr mi-ar fi plăcut și mie ca ginere.

Jenny era albă ca hîrtia la față, strîngea tare din pumni. Glasul ei sună strident:

– Mamă, nu-ți dau voie să vorbești în felul ăsta! Nu-ți dau voie să-l pui pe Joe alături de David! Joe e un ticălos fără pereche, iar David e cel mai bun bărbat de pe lumea asta!

Și se uită sfidătoare la Ada. Dar de data asta Jenny nu mai putea s-o domine pe maică-sa. Starea în care se afla o slăbise din punct de vedere fizic, iar din punct de vedere moral era mereu ispitită să ajungă la un compromis. Ada avea în sfîrșit un prilej minunat de a o sili pe Jenny „să i se închine“ și nu lăsă să-i scape prilejul.

– Ha, izbucni ea, scuturînd din cap. Auzi fel de-a vorbi! Cine te-ar auzi ce spui, nici nu și-ar închipui că te-ai jucat cu el ca mîța cu șoarecele.

Jenny plecă ochii. O scutură un fior și nu mai scoase o vorbă.

În clipa aceea, ușa se deschise și intră David. Tocmai se întorcea de la administrația portului, unde căpătase o slujbă temporară. Ada se întoarse către el, cu un ușor zîmbet condescendent. Dar înainte de a putea vorbi, Jenny, întinsă pe canapea, scoase un țipăt dureros și-și duse mîna la pîntece.

– O, Doamne, șopti ea apoi. Am simțit un junghi.

Ada șovăi, uitîndu-se la fiică-sa cu un amestec de resentiment și de îndoială.

– Dar nu se poate, spuse în cele din urmă. Mai ai o săptămînă pînă să-ți vină termenul.

– Ba se poate, răspunse Jenny, abia suflînd. Eu știu că se poate. Uite, iar m-a apucat.

– Ei, asta-i bună! declară Ada. Da, te pomeneşti! Deodată, o cuprinse compătimirea: Biata mea mieluşică! Îngenunche şi-şi puse mîna pe burta lui Jenny. Da, da, să ştii că asta este. Ei, ce zici, ai mai pomenit aşa ceva? Şi apoi se răsti brusc la David, de parcă dintr-o dată situaţia s-ar fi schimbat cu totul, iar el ar fi fost de vină din cine ştie ce pricină nedesluşită: Haide odată, adu doctorul! Ce stai şi te zgîieşti la ea?

Aruncîndu-i în grabă o privire lui Jenny, David porni să-l aducă pe doctorul Scott. Îl găsi tocmai cînd prelua serviciul de gardă la cabinet. Scott era un bătrînel osos, roşcovan, foarte repezit şi scurt la vorbă, şi pe deasupra cu un obicei supărător de a horcăi şi a scuipa, drept în mijlocul unei conversaţii. Din toate punctele de vedere era foarte departe de a avea aerul unui profesionist. Purta mereu pantaloni de călărie şi o haină lungă, cadrilată, cu nişte buzunare imense, pline de tot felul de lucruri: pilule, pipa, o bucată de bandaj, două cutii goale de termometru, un bisturiu de buzunar niciodată sterilizat şi o sondă de cauciuc, pe care veşnic o scăpa prin odaie cînd îşi scotea batista murdară. Dar cu toată ciudăţenia lui, cu toate că era atît de neglijent şi departe de a fi aseptic, era un doctor foarte bun.

Această primă durere a lui Jenny nu i se păru însă o chestiune extrem de urgentă. Îşi trase nasul, horcăi, şi după ce scuipă, încuviinţă din cap:

– Trec eu pe-acolo, peste vreun ceas. Apoi strigă prin uşa deschisă, către sala de aşteptare: Următorul, vă rog!

David era neliniştit de faptul că Scott n-a venit imediat. Întorcîndu-se acasă, descoperi că Jenny şi cu Ada se duseseră amîndouă sus în dormitor. Perpelindu-se, aşteptă sosirea doctorului Scott.

Şi totuşi, cînd acesta îşi făcu apariţia pe la ora şapte, şi măcar că durerile lui Jenny se agravaseră mult, doctorul îl asigură pe David că pentru moment nu poate face nimic. David înţelese că prima naştere e totdeauna o chestiune de lungă durată şi-l întrebă pe doctor dacă Jenny o să aibă mult de suferit. Privind două minute bune la focul din bucătărie, înainte de a scuipa în el, doctorul Scott spuse:

– Nu, cred că n-o să dureze prea mult. Mă întorc înainte de douăsprezece.

Dar era greu să aştepţi pînă la miezul nopţii. Durerile lui Jenny se înteţiră, junghiurile deveniră mai frecvente. Fata părea că nu

mai are nici putere şi nici curaj să îndure chinul. Era ba îmbufnată, ba speriată, ba isterică, ba istovită. Dormitorul, asupra căruia revărsase atîta grijă şi osteneală împodobindu-l cu perdele noi de voal la ferestre, cu pătuţul înzorzonat cu danteluţe aşezat într-un colţ şi cu milieurile cochete de dantelă de pe masa de toaletă, devenise acum un loc de dezordine şi zăpăceală. Una din pozne o făcu Ada, vărsînd ceainicul. Dar punctul culminant şi cel mai tragic fu atins cînd un mieunat slab, urmat de un ţipăt înfiorător al lui Jenny, dezvălui faptul că Drăguţul se află sub pat.

Apoi să dădu bătută. Deşi Ada îi repeta că trebuie să se plimbe puţin, Jenny stătea trîntită de-a curmezişul patului, ţinîndu-se de burtă şi plîngînd de mama focului peste cearşafurile răvăşite. Uită tot ce scria în *Revista bebeluşului* şi în *După-amiezi însorite în căminul fericit*. Îşi pierdu cumpătul şi se lăsă în voia sorţii: zăcea pe patul în dezordine, tolănită cu burta în sus, cu picioarele desfăcute, cu cămaşa de noapte ridicată, cu părul răvăşit pe obrajii supţi şi palizi, cu fruntea şiroind de sudoare. Din cînd în cînd închidea ochii şi striga:

– O, Doamne, Doamne! Au, au, au! Iar m-a apucat! O, Doamne, mă doare! Ah, şalele! Vai, mamă! Dă-mi să beau puţină apă. Ah, m-apucă mai rău. Repede, mamă, pentru numele lui Dumnezeu!

Toată povestea se dovedi a fi mult mai puţin romantică decît şi-o închipuise Jenny.

Scott sosi la douăsprezece fix şi se duse direct sus. Trîntind uşa în urma lui, îl izolă pe David de el, de Ada şi de ţipetele lui Jenny. Dar ţipetele continuară; apoi se auzi pasul apăsat al ghetelor lui Scott, după care – tăcere.

David se gîndi: „Slavă Domnului, i-a dat cloroform!" Rămase în bucătărie, cu spinarea încovoiată, pe scaunul din faţa focului, acum aproape stins. Simţise durerea fiecărui junghi împreună cu Jenny, iar acum liniştea cloroformului îi aducea o uşurare pe care o aşteptase parcă în agonie. Suferinţele omeneşti îl afectau întotdeauna profund, iar suferinţa lui Jenny îi apărea ca un simbol al tuturor durerilor inevitabile pe care le îndură oamenii. Se gîndea la ea cu tandreţe. Uită de toate certurile, hărţuielile şi cicălelile ei, de capriciile şi ţîfna şi deşertăciunea ei. Începu să se gîndească la copil, şi copilul îi apăru ca un simbol de viaţă nouă care se înălţa din moarte. Avu viziunea cîmpurilor de bătaie, pe care zăceau morţii în poziţii stranii, mai stranii chiar decît cele ale morţilor din adîncul minei.

Curînd avea să fie şi el acolo, pe cîmpul de luptă, în Franța. Nugent îi scrisese de pe front, unde servea ca brancardier la un spital de campanie de pe lîngă regimentul de puşcaşi din Northumberland. Înrolîndu-se la acelaşi comandament din Tynecastle, avea să plece şi el împreună cu regimentul de puşcaşi şi spera ca unitatea lui să se poată afla în apropierea unității lui Nugent.

Din odaia de deasupra se auzi un geamăt şi apoi un cîntec. Cînta Jenny. Deslusi o strofă dintr-un vechi cîntec sentimental de-al ei, dar cuvintele pe care le auzea acum se cam încîlceau şi sunau tare urît, chiar deşucheat. Desigur, alt efect al cloroformului. Narcoza îi făcea uneori pe oameni să cînte, ca la beție.

Şi apoi urmă iar tăcerea, o tăcere prelungă, întreruptă de apariția bruscă a unui alt glas, un glas nou şi subțire, nici al lui Jenny, nici al Adei, nici al lui Scott, un glas cu totul şi cu totul nou, care țipa şi țiuia ca un fluier. Sunetul acelui glas subțirel, care se năştea din durere şi din țipăt şi din beznă, urmînd unui răstimp de tăcere, îl lovi pe David drept în inimă. Din nou simbolul: din haos se nasc zorile noi. Rămase absolut țeapăn, cu mîinile împreunate, cu capul înălțat, cu un straniu presentiment în priviri.

Peste o jumătate de oră, Scott coborî greoi scările şi intră în bucătărie. Fața lui oglindea expresia aceea obosită şi neplăcută lăsată adeseori de faceri pe obrajii doctorilor istoviți şi deziluzionați. Scotoci prin buzunare ca să găsească o stafidă neagră. Scott susținea întotdeauna că poartă stafidele astea la el ca să le dea copiilor; mai ales că, tot el spunea, stafidele erau un remediu admirabil pentru viermi intestinali. Realitatea era însă că îi plăceau la nebunie lui personal şi de aceea le avea mereu prin buzunare.

Găsind în sfîrşit o stafidă, începu s-o mestece. Apoi spuse pe un ton neutru, indiferent:

– Ei, a sosit şi pachețelul.

David nu vorbi. Înghiți în sec; dădu din cap.

– Băiat, zise Scott, ca un fel de răspuns automat, încercînd să toarne puțin entuziasm în vorbele lui, dar neizbutind.

– Dar Jenny cum se simte?

– O, nevasta dumitale se simte bine, chiar foarte bine. Scott făcu apoi o pauză şi-i aruncă lui David o privire foarte ciudată: Dar copilul are o constituție nițel mai plăpîndă. O să trebuiască să aveți grijă de el, în multe privințe.

Îi mai aruncă iar o privire ironică lui David, dar nu mai zise nimic. Era un bătrîn destul de vulgar, cu clientelă mai ales din

clasele de jos, mai mult oameni de la țară și mineri. Acum însă nu era deloc vulgar. Părea doar istovit de viață, care, într-un moment ca acesta, îi apărea teribilă și de neînțeles. Căscă, întinzîndu-și mîinile deasupra capului. Îl salută din cap pe David și scuipă în focul acum stins. Pe urmă plecă.

David rămase cîteva clipe în mijlocul bucătăriei, după care urcă scările. Bătu la ușa dormitorului și intră. Voia să fie alături de Jenny și de copil. Dar Jenny era sfîrșită, pur și simplu sfîrșită, nu-și revenise pe deplin nici de pe urma anesteziei, și pe deasupra era încă pradă unui fel de acces de isterie. Ada era și ea foarte agitată și furioasă, și-l alungă imediat din odaie, cu gesturi repezite. Neavînd încotro, trebui să se supună și se întoarse la parter. Își așternu culcușul pe divanul din hol. Adormi numai cînd în casă se stinseră toate zgomotele.

Dar a doua zi dimineață văzu copilul. În timp ce-și lua gustarea – o ceașcă de cacao cu pîine –, Ada aduse jos copilul, mîndră de parcă ar fi fost făcut de ea. Pruncul era spălat de curînd, pudrat și îmbrăcat în hăinuțe cu multe zorzoane, după modelul din *Revista bebelușului*, ceea ce dădea o amploare considerabilă trupușorului mic cît pumnul. Și totuși, în ciuda zorzoanelor, copilul era urît și firav. Avea părul negru, ochi care clipeau des, nasul turtit și borcănat, mucos; pe deasupra, era palid, pricăjit și cu un aer bolnăvicios. Era așa de urît și mic acest copilaș, încît îi topi lui David inima, umplînd-o de un nou gen de tandrețe. Lăsă jos ceașca de cacao și luă copilul pe genunchi. Prezența lui acolo i se părea un lucru deopotrivă absurd și minunat. Ochii copilului clipeau timid către el. Și prin acest fel timid de a clipi i se părea lui David că ochii copilului își cer iertare.

– Ei, haide, haide, spuse Ada, reluînd pruncul și legănîndu-l în sus și-n jos. Taică-tu e tare stîngaci cu odorașul mamei.

Ea avea ideea aceea prostească, potrivit căreia nici un bărbat n-ar fi în stare să țină în brațe un copil fără ca acesta să sufere serioase consecințe. Era destul de ciudat însă că pruncul nu plînsese deloc cît se aflase pe genunchii lui David, în schimb începu să plîngă tocmai acum, și urla încă de mama focului cînd îl scoase Ada din cameră.

David plecă la noua lui slujbă, cu gîndul la copil. Și tot la copil îi era gîndul cînd, la sfîrșitul zilei de muncă, se întoarse acasă. Începuse să îndrăgească.pocitania aceea mititică.

Nu încăpea îndoială că era vorba de un copil plăpînd. Jenny recunoscu și ea acest lucru, și cu timpul adoptă o expresie elegantă,

pe care o folosea în prezența oaspeților. Privind plină de compătimire spre copil, adăuga imediat:

– Micuțul de el! Doctorul afirmă că nu e prea robust.

Doctorul Scott îi prescrise niște pudră și o alifie cu care să-l ungă și pe de altă parte insistă ca Jenny să-l alăpteze direct. După cîteva proteste, Jenny se conformă.

Amintirea nașterii – considerată în momentul acela un chin înfiorător și de neuitat – se mai estompase, și Jenny începu să se înveselească. În scurtă vreme îi trecu și dezamăgirea că are băiat și nu fată. Dorința ei era să-i dea numele David. Se rugă suav de soțul ei să-l boteze pe băiețel cu numele lui.

– Doar e copilul tău, David, spuse ea, cu o logică naivă. Se uită la el, drept în ochi, și zîmbi; ochii ei erau limpezi și frumoși. E firesc ca băiețelul să-ți poarte numele.

Dar David voia neapărat să-i spună Robert. Ținea ca tatăl său mort și fiul său viu să fie pentru el Robert. Iar Jenny, după ce-l contrazise, venind cu propuneri de alte nume, ca de pildă Hector, Archibald sau Victor, pe care le socotea superioare din punct de vedere al sonorității și importanței, acceptă pînă la urmă, foarte supusă. Ținea cu tot dinadinsul să-i facă pe plac lui David în absolut orice privință. Așadar, băiețelul se alese cu numele de Robert.

Trecură trei săptămîni. Ada se întoarse la Tynecastle. Jenny putea acum să iasă din cameră și să se odihnească, lasciv, cu aer de convalescentă, pe divanul de la parter. Și totuși, din multe puncte de vedere, i se părea că îndatorirea de a-l alăpta pe Robert o apăsa ca o povară. Pe măsură ce-i reveneau puterile și viața ei se apropia de normal, hotărîrile la care o împinsese imaginația ei romantică începeau treptat să-și piardă din atracție și farmec. Dintr-un biet micuț plăpînd, Robert devenise acum o biată pacoste. Cînd se simțea obosită, Jenny era încîntată dacă putea să-l lase pe David să-i dea lui Robert doctoria, să-l scalde și așa mai departe. Și totuși, pe Jenny o supăra oarecum, în chip ciudat, interesul pe care-l manifesta David pentru copil.

– Dar nu-i așa că tu tot pe mine mă iubești mai mult? Nu-i așa, David? exclamase ea deodată într-o seară. Nu cumva iubești copilul mai mult decît pe mine?

– Cum poți să-ți închipui una ca asta?

Și David rîse de ea, îngenunchind cu mînecile suflecate lîngă băița de tinichea, unde micuțul Robert se zbenguia în apa plină de clăbuci.

Jenny nu-i răspunse. Şi, fără să-şi ia ochii de la ei, pe faţă i se aşternu o expresie din ce în ce mai vădită de nemulţumire.

Într-adevăr, o dată cu apropierea Anului Nou, Jenny deveni mereu mai nemulţumită şi mai agitată. Ai fi zis că totul merge pe dos şi că nimic nu e cum trebuie. Ar fi vrut ca David să plece pe front, ar fi vrut şi totuşi n-ar fi vrut. Ba era mîndră de acest lucru, ba înspăimîntată. Ca să-şi liniştească mintea, începu să citească romane ieftine, întrucît nu mai găsea prin casă revista *După-amiezi însorite în căminul fericit*. Uitase şi de muzică în ultima vreme. Nici nu mai punea mîna pe pian şi nu cînta nici măcar cîntece de leagăn. Stătea vreme îndelungată în faţa oglinzii, cercetîndu-şi înfăţişarea, ca să-şi recapete încrederea că naşterea nu dăunase cu nimic chipului şi siluetei ei. Îşi dădu din nou seama că nu are prieteni. Era complet eliminată din şuvoiul evenimentelor, viaţa trecea peste ea. Pierdea toate prilejurile de bucurie. Era un lucru tare supărător şi chinuitor pentru Jenny, avea uneori impresia că a murit de mult. Pe lîngă toate, şi vremea se înrăutăţise. Era o umezeală cumplită şi, cu toate că acum ar fi avut voie să iasă din casă, ce rost avea să meargă pe ploaie? Pe urmă, din patru în patru ore, trebuia să-i dea lui Robert să sugă, şi acest lucru, fireşte, ridica probleme ori de cîte ori ar fi avut de gînd să facă o plimbare mai lungă.

Dar în ajunul Anului Nou ploaia încetă, se ivi soarele, şi Jenny simţi că nu mai poate rezista. Trebuia neapărat să facă o mică plimbare. Neapărat, neapărat! De ani de zile, de secole nu se mai plimbase. Simţea neapărat nevoia să se ducă la Tynecastle, să-şi vadă mama. O dată luată această hotărîre, se însenină la faţă, urcă scările în grabă, se îmbrăcă frumos şi coborî iar la parter. Era ora patru. Îi dădu lui Robert să sugă, îl puse în pătuţul lui şi-i scrise lui David cîteva cuvinte, făgăduind să fie înapoi la ora opt.

Cînd se întoarse şi dădu peste biletul lui Jenny, David fu bucuros pe de o parte la gîndul că în sfîrşit, biata de ea, face o plimbare, iar pe de altă parte deosebit de încîntat să rămînă singur cu Robert.

Robert dormea în pătuţul lui din colţ, lîngă plită. David îşi scoase ghetele şi umblă în ciorapi, ca nu cumva să facă zgomot. Îşi pregăti un ceai şi se bucură să-l bea în tovărăşia lui Robert. Apoi puse mîna pe o carte şi se instală lîngă pătuţul copilului, să citească. Era *Dincolo de bine şi de rău*, de Nietzsche. Pe David îl interesa foarte mult opera lui Nietzsche. Numai că acum se uita mai des la Robert decît la Nietzsche.

La şapte şi jumătate, Robert se trezi, gata să-şi primească porţia de mîncare. Stătea cît se poate de liniştit, întins pe spate, cu ochii ţintă la ciucurii de la baldachinul de deasupra lui. „Ce ciudată privelişte asupra lumii trebuie să aibă el de aici!" gîndi David.

Timp de o jumătate de oră şi mai bine, Robert îşi păstră aceeaşi încîntare în ciudata contemplare a lumii, stăvilindu-şi foamea cu ajutorul degetului mare; în cele din urmă însă, degetul se dovedi insuficient, şi după cîteva scîncete preliminare, se puse pe plîns. David îl ridică din pătuţ şi începu să-l alinte. O vreme, încercările îi fură încununate de succes, dar apoi Robert începu iar să plîngă.

David se uită îngrijorat la ceas. Opt şi jumătate; probabil că Jenny a scăpat trenul, şi acum nu mai avea altul decît la zece! Deodată, îşi dădu seama că fără Jenny, Robert e legat de mîini şi de picioare.

Făcu tot ce-i stătu în putinţă. Văzu că Robert dă semne de agitaţie, constată că s-a udat şi, cu toate că nu avea prea multă experienţă la înfăşat copiii, îl schimbă. Pruncul păru încîntat şi, în semn de recunoştinţă, cînd se simţi ridicat în sus, îl trase pe David de păr cît putu.

David rîse, şi rîse şi Robert. Se vedea că-i e foame, dar pe de altă parte părea destul de liniştit. David îl puse pe carpeta din faţa căminului, şi copilul se tolăni în voie şi începu să zvîrle cu picioruşele înspre foc. În general, părea acum mult mai zdravăn decît în urmă cu cîteva săptămîni. Era mai gras, se făcuse mai frumuşel şi nici nu mai avea nasul veşnic înfundat. Dar în seara asta îl rodea o foame cumplită, şi începu din nou să urle cît îl ţinea gura, mai ales că se făcuse aproape zece.

Din ce în ce mai indignat de întîrzierea lui Jenny, David se lăsă în patru labe şi începu să discute cu Robert, să-l alinte şi să-l potolească. În momentul acela, uşa se deschise de perete şi intră Jenny. Era extrem de bine dispusă. Fusese la cinematograf cu Clarrie şi băuse, conform obiceiului, vin de Porto. Rămase în prag, cu o mînă în şold, cu buzele roşii, lăţite într-un zîmbet încîntat. Apoi, deodată, începu să rîdă. Rîdea de nu mai putea, la vederea tabloului pe care-l alcătuiau David şi cu Robert aşezaţi pe covoraş.

David strînse din buze.

– Nu mai rîde aşa! îi spuse răstit.

– Nu mă pot stăpîni, chicoti ea. E ceva... mi-a venit ceva în minte.

– Ce vrei să spui?

– A, nimic, făcu ea repede. Doar un fel de glumă.

Urmă o scurtă pauză. David se ridică în picioare şi luă copilul de jos.

– I-e foame copilului, spuse el furios, clocotind de indignare. Nu vezi că vrea să sugă?

Jenny înaintă cu paşi cam nesiguri.

– Ei bine, atunci dă-l încoa, că doar numai eu pot să rezolv chestia asta, nu?

Îi luă copilul din braţe şi se trînti pe divan. Poate că gesturile ei niţel cam largi îşi aveau cauza lor: două pahare de Porto. David o privi încruntat. Jenny îşi desfăcu bluza dintr-o mişcare. Sînii ei mari şi plini ca nişte ugere zvîcniră afară albi, graşi, cu vinişoare albastre. Laptele picura din sfîrcuri. Cînd Robert se cuibări la unul din ei şi începu să sugă, ţîşni laptele şi din celălalt. Îmbujorată şi fericită, Jenny zîmbi, legănîndu-se, în plină desfătare a simţurilor, fără să-i pese de laptele care curgea.

Dar David întoarse capul. Se simţi deodată cuprins de revoltă. Se prefăcu o vreme că aţîţă focul, apoi îşi întoarse faţa spre Jenny.

– Te rog să nu uiţi că-ţi cer să ai grijă de Robert în lipsa mea! îi spuse el cu un glas scăzut, dar grav.

– Da, David, aşa am să fac! exclamă ea patetic. Ştii bine că aşa am să fac.

A doua zi, David se duse la Tynecastle, şi de acolo fu concentrat imediat la tabăra de la Catterick. Peste trei luni, la cinci aprilie, plecă pe frontul din Franţa, împreună cu corpul de ambulanţă de pe lîngă batalionul cinci al regimentului de puşcaşi din Northumberland.

CAPITOLUL IX

În a doua duminică din luna septembrie 1915, automobilul lui Hetty opri uşurel pe aleea cu pietriş de la vila Law. Stînd în picioare la fereastra din sufragerie, cu mîinile în buzunar, Arthur se uită cum Hetty – o femeie foarte elegantă, în costum kaki – coboară din maşină şi înaintează către uşa din faţă.

Arthur ştia că Hetty urma să vină în ziua aceea. Ar fi fost de altfel imposibil ca cineva din vilă să nu ştie de sosirea ei. Discutase de lucrul ăsta şi mătuşa Carrie, pomenise şi maică-sa, iar sîmbătă,

în timpul prînzului, Barras se uitase la toţi din jurul mesei şi declarase pe un ton neobişnuit, mai mult decît semnificativ:

– Mîine vine la ceai Hetty. Şi-a lut o zi liberă anume pentru asta.

Arthur nu răspunsese. La urma urmei, ce credeau ei despre el, că e imbecil? Lucrurile erau cusute cu aţă albă; acel „anume pentru asta“ era o expresie străbătută de un umor sinistru.

În ultimele opt luni, Hetty venise destul de des la vila Law. Fiind una dintre primele voluntare înrolate în Serviciul Feminin de Ambulanţe, Hetty izbutise acum să capete un post de comandă în cadrul corpului voluntarelor, şi anume chiar la cartierul general din Tynecastle. Îi făcea adeseori mari servicii lui Barras, în cadrul diverselor lui activităţi, repezindu-se de la Tynecastle la Sleescale cu maşinuţa ei tip sport şi aducîndu-i diverse acte oficiale ce urma să fie semnate de el. Însă în duminica aceasta, Arthur ştia bine că Hetty nu vine din vreo însărcinare oficială. Îşi luase o zi liberă ca să poată fi drăgălaş neoficială. Arthur înţelegea bine acest plan străveziu şi, în ciuda amărăciunii din suflet, îi venea să rîdă în hohote de toată povestea.

Hetty intră în odaie. Văzîndu-l acolo, lîngă fereastră, îi zîmbi – şi ce zîmbet luminos avea! – şi-i întinse amîndouă mîinile, ciripind uşor, plină de încîntare.

– Priveai pe fereastră ca să mă vezi venind? Vai, ce drăguţ din partea ta, Arthur!

Era extrem de bine dispusă; radia fericirea; dar Arthur se aşteptase la lucrul ăsta. De aceea nu-i răspunse tot printr-un zîmbet, ci rosti pe tonul cel mai plat cu putinţă:

– Da, te aşteptam.

Ar fi fost normal ca tonul lui să constituie un avertisment pentru Hetty, dar ea nu se lăsă descurajată.

– Dar unde sînt ceilalţi? întrebă în treacăt.

– Au dispărut cu toţii, îi răspunse el. În modul cel mai convenabil cu putinţă, s-au făcut cu toţii nevăzuţi, ca noi doi să putem rămîne singuri.

Ea rîse, cu un aer plin de reproş.

– Dacă te-ar auzi cineva, ar crede că nu vrei să rămînem singuri. Însă eu ştiu că nu e în intenţia ta să fii nepoliticos. Eu te cunosc, chiar mai bine decît te cunoşti tu însuţi. Ei haide, spuse, ce-ai vrea să facem? Nu vrei să ieşim la plimbare?

Arthur se îmbujoră puţin la faţă şi-i evită privirea. Peste o clipă însă, îi răspunse:

– Da, mă rog. Dacă vrei tu, să facem o mică plimbare.

Arthur îşi luă pălăria şi pardesiul şi porniră împreună pe drumul pe care se plimbau de obicei, către Sluice Dene. Numai că în ultima vreme, mai bine zis de cîteva luni încoace, nu se mai plimbaseră pe acolo. Era o zi liniştită de toamnă, dumbrava începuse să se coloreze în arămiu, sub picioarele lor trosneau feriguțele. Se plimbau în tăcere. Cînd ajunseră la capătul dumbrăvii, se aşezară pe rădăcina înaltă a unui stejar, scos din pămînt de o mică prăbuşire de teren. Acesta era locul unde se aşezau ei întotdeauna. Jos, în vale, se aşternea oraşul, cufundat în tihna duminicală, iar mai departe nemărginirea mării, licărind pînă hăt-departe, unde se contopea cu cerul. Turnul de extracție al minei Neptun se înălța masiv şi negru pe fondul senin al mării şi al cerului. Arthur se uită îndelung la aceste instalații urîte, care aduceau a spînzurătoare.

Curînd, după ce-şi potrivise cu grijă fusta ca să-şi acopere – cu o cumințenie nu lipsită de seducție – picioarele elegante, Hetty îi urmări privirea.

– Arthur! exclamă ea. De ce te uiți aşa încruntat spre mină?

– Nu ştiu nici eu, rosti el trist. Afacerile merg strună. Cărbunele se vinde cu două lire jumătate tona.

– Nu ăsta e motivul, spuse ea, simțind deodată că o îmboldeşte curiozitatea. Zău, Arthur, te rog spune-mi şi mie. Tare aş vrea să ştiu! De o vreme eşti teribil de ciudat. Te-ai schimbat cu desăvîrşire. Zău, dragul meu, te rog spune-mi, cine ştie, poate am şi eu posibilitatea să-ți fiu de vreun folos.

Arthur se întoarse către Hetty. Un val de căldură străbătea prin carapacea amărăciunii lui. Simți îndemnul de a-i istorisi fetei totul, de a-şi lua de pe suflet greutatea îngrozitoare care-l apăsa şi-l zdrobea. Cu glas scăzut, îi spuse:

– Nu-mi iese din minte nenorocirea de la Neptun.

Deşi uluită de această dezvăluire, Hetty izbuti să se prefacă. Îi răspunse cu aerul omului care nu vrea să supere un copil necăjit:

– Cum adică, dragul meu?

– Sînt convins că nenorocirea putea fi împiedicată la timp.

Hetty îi privi îndelung fața melancolică. Era exasperată. De data asta simțea că trebuie neapărat să pătrundă în inima acestei enigme atît de supărătoare.

– Dragul meu Arthur, pe tine te obsedează o anumită chestiune. Nu ți s-ar uşura oare chinul dacă mi-ai împărtăşi-o şi mie?

Arthur întoarse capul către ea şi rosti rar următoarelc cuvinte:

– Hetty, sînt convins că viețile tuturor oamenilor acelora au fost sacrificate cu bună ştiință.

După aceea, Arthur se opri brusc. La urma urmei, ce rost avea să-i spună ei? Tot n-ar fi înțeles niciodată.

Şi totuşi, Hetty avu o vagă viziune asupra obsesiei morbide care-l rodea pe Arthur şi-i ardea mintea. Îi luă mîna într-a ei. Îi vorbi cu blîndețe, ca unui copil :

– Chiar dacă ar fi aşa, Arthur, tu nu crezi că cel mai bun lucru este să dai totul uitării? A trecut atîta vreme de atunci... Şi e vorba doar de o sută de oameni. Ce contează asta față de miile şi miile de viteji care au căzut răpuşi în război? Asta ar trebui să ții tu minte acum, dragul meu. Sîntem în război. E un război mondial, deci cu totul altceva decît o neînsemnată catastrofă minieră.

– Nu e deloc altceva, îi răspunse Arthur, prinzîndu-şi cu putere tîmplele în mîini. Este exact acelaşi lucru. Eu nu izbutesc să văd lucrurile în altă lumină... Nici nu izbutesc măcar să le despart în mintea mea. Oamenii de pe front sînt ucişi exact ca şi oamenii din mină, în chip cu totul inutil; şi încă într-un mod îngrozitor. Catastrofa şi cu războiul reprezintă pentru mine exact acelaşi lucru. În ochii mei, ele se îmbină într-un unic şi imens măcel.

Hetty preluă frînele situației. Lăsă la o parte labirintul de încurcate meandre prin care o conducea el şi o apucă pe drumul cel mai scurt. Într-un fel, ținea mult la Arthur. Hetty era o ființă practică şi se mîndrea cu această însuşire. Pe lîngă asta, intenționa să fie bună cu Arthur.

– Îmi pare foarte bine că mi-ai spus şi mie, Arthur, începu ea. Tu te-ai lăsat ros de gînduri pînă te-ai îmbolnăvit de tot. Şi toate astea pentru un fleac. Te-am văzut eu în ultima vreme că te comporți cam ciudat, dar habar n-am avut pentru ce. Eu am crezut... Adică, drept să-ți spun, nici n-am ştiut ce să cred.

Arthur o privi sumbru vreme îndelungată.

– Ce anume ai crezut?

– Mde, şovăi ea, am crezut că poate ți-e... Adică vreau să spun că tu nu doreşti să te duci pe front.

– Păi, chiar nu doresc.

– Nu, Arthur, eu mă gîndeam că poate ți-e frică să te duci pe front.

– Se prea poate să fie şi aşa, spuse el fără nici o intonație. La urma urmei, nu e imposibil să fiu un fricos.

– Prostii! făcu ea cu hotărîre, şi îi mîngîie mîna. Te-ai adus singur într-un hal îngrozitor de nervi. Dar asta li se-ntîmplă chiar şi oamenilor celor mai curajoşi. Uite, chiar Alan mi-a spus că înainte de a porni la atacul de pe urma căruia a căpătat decoraţia îi era o frică îngrozitoare. Ascultă-mă şi pe mine, dragul meu. Te-ai lăsat prea mult ros de gînduri şi îngrijorare. Ţi-ar trebui o schimbare, de pildă să participi la o viaţă mai agitată. Cred că a sosit timpul să mă ocup serios de tine.

Privirea ei deveni întrebătoare. Hetty zîmbi, foarte dulce, dar şi sigură de sine, perfect conştientă că e o reprezentantă a sexului frumos, că e atrăgătoare, că e echilibrată şi stăpînită. Reluă:

– Ascultă-mă, te rog, dragul meu Arthur, copilaş prostuţ ce eşti, tu nu-ţi aduci aminte de week-end-ul acela petrecut la Tynecastle, cînd ai vrut să ne logodim şi eu ţi-am spus că sîntem amîndoi prea tineri?

– Ba da, spuse el încet. Sigur că mi-aduc aminte de ziua aceea. Nu-mi vine chiar aşa uşor s-o uit.

Hetty îşi ridică spre el ochii negri, cu un aer intim, şi-i mîngîie mîna.

– Ei bine... lucrurile s-ar schimba cu totul, dragul meu Arthur, dacă ai intra în armată.

Arthur înţepeni. Vasăzică, în sfîrşit, s-a produs evenimentul de care-i era teamă. S-a produs sub masca odioasă a tandreţii. Numai că Hetty nu observă accesul brusc de dezgust care-l făcea pe Arthur atît de ţeapăn, împiedicîndu-l să scoată o vorbă. Ea se lăsa transportată de propriul ei sentiment, care nu era atît de dragoste, cît senzaţia că face sacrificiul suprem. Veni mai aproape de el şi murmură:

– Ştii cît de mult ţin la tine, Arthur. Încă de cînd eram copii. Ar trebui să ne logodim şi să punem capăt tuturor neînţelegerilor acestora stupide. Tu îl necăjeşti şi îl îngrijorezi pe tatăl tău şi pe toată lumea, chiar şi pe biata de mine. Ai fi de zece ori mai fericit în armată. De asta sînt sigură. Amîndoi am fi mai fericiţi, ne-am distra de minune.

Arthur continua să tacă. Dar cînd Hetty îşi ridică faţa puţin îmbujorată, încadrată tulburător de părul blond, mătăsos, puţin răvăşit acum, Arthur răspunse ţeapăn expresiei ei rugătoare:

– Nu mă-ndoiesc că ar fi minunat. Din nefericire însă, eu m-am hotărît să nu intru în armată.

– Vai de mine, Arthur, strigă ea, e imposibil ca tu să gîndeşti serios una ca asta!

– Şi totuşi, ăsta e adevărul.

Prima ei reacţie a fost disperarea. Începu să vorbească repede:

– Dar ascultă-mă, Arthur, fii bun, te rog, şi ascultă-mă. Curînd n-o să mai fie vorba de o chestiune la libera alegere a individului. N-o să mai fie poate aşa uşor cum crezi tu. În curînd se va introduce recrutarea obligatorie. Eu ştiu. Am auzit vorbindu-se la Cartierul General. Or să fie recrutaţi toţi bărbaţii între optsprezece şi patruzeci şi unu de ani, în afară de cei scutiţi în mod legal. Dar nu văd cum ai putea să fii scutit. Cel mult ar fi vorba ca taică-tu să decidă dacă ai sau nu dreptul la insigna aceea de mobilizat pe loc.

– Taică-meu n-are decît să facă ce vrea, răspunse Arthur cu glas scăzut şi plin de amărăciune. În orice caz, îmi dau seama că tu ai discutat cu el despre mine.

– Te rog, dragul meu! îl imploră ea. Fă lucrul ăsta de hatîrul meu, te rog, te rog mult!

– Nu pot, spuse el pe un ton hotărît, care nu mai admitea nici un fel de replică.

Hetty se împurpură de ruşine. Îi era ruşine într-o oarecare măsură pentru el, dar în cea mai mare măsură pentru ea însăşi. Îşi retrase cu grabă mîna de pe a lui. Ca să-şi dea o clipă de răgaz, se prefăcu a-şi aranja părul, cu spatele către el, apoi i se adresă, pe un ton cu totul schimbat:

– Nădăjduiesc că eşti totuşi în stare să înţelegi că pentru mine e o situaţie de-a dreptul îngrozitoare să fiu ca şi logodită cu un bărbat care refuză să facă singurul lucru normal şi frumos ce se cuvine.

– Iartă-mă, te rog, Hetty, îi răspunse Arthur cu glas scăzut, dar tu nu vezi...

– Taci, te rog! îl repezi ea. În viaţa mea nu m-am simţit mai jignită decît acum; niciodată! E ceva... e ceva de-a dreptul inadmisibil. Să nu crezi că sînt chiar aşa de îndrăgostită de tine. Am făcut tot ce-am putut de hatîrul lui taică-tu. El e un bărbat adevărat, nu un neisprăvit ca tine. Bineînţeles, lucrurile nu mai pot continua aşa. Nu vreau să mai am de-a face cu tine.

– Mă rog... îi răspunse el într-o şoaptă abia auzită.

De data aceasta, jignindu-l, Hetty încerca o satisfacţie atît de mare ca şi satisfacţia dinainte, cînd fusese gata să se sacrifice pentru el. Furioasă la culme, îşi muşcă buzele pînă la sînge.

– Nu-mi rămîne decît să trag o singură concluzie. De fapt, ce altă concluzie ar putea trage cineva din această situaţie decît că

ți-e frică? Asta e realitatea. Hetty făcu o pauză, apoi îi aruncă drept în față cuvîntul cel mai greu: Ești un laș. Ești un laș, un laș scîrbos.

Arthur păli. Hetty așteptă să-l audă răspunzîndu-i, dar Arthur nu răspunse. Atunci, cu un gest de dispreț abia reținut, fata se ridică.

Se ridică și Arthur. Se întoarseră la vila Law, fără să mai scoată o vorbă. Arthur îi deschise ușa din față, dar de îndată ce intrară, el urcă direct în camera lui, lăsînd-o singură în hol. Hetty rămase acolo, cu capul dat pe spate, cu ochii înecați în lacrimi – de furie și de autocompătimire –, după care, brusc, se răsuci pe călcîie și intră în sufragerie.

Barras se afla singur acolo, și studia harta de pe zid, cu stegulețele înfipte în ea. Dînd cu ochii de Hetty, se întoarse și-și frecă mîinile, întîmpinînd-o plin de efuziune.

– Ei, Hetty! exclamă el. Ce ai să-mi relatezi?

Pînă atunci, pe tot drumul pînă la vilă, Hetty se ținuse foarte tare. Dar amabilitatea binevoitoare de pe fața lui Barras o făcu să se frîngă. Izbucni în plîns.

– Vai, Doamne, Doamne! suspină ea. Nu mai pot. Sînt așa de amărîtă!

Barras se apropie de ea. O privi atent, și apoi, neputînd să-și stăpînească un impuls, își petrecu brațul pe după umerii ei gingași și atrăgători.

– Vai, micuța mea, dar ce s-a întîmplat? o întrebă cu un aer protector.

Zdrobită, Hetty nu-i putu răspunde, dar se lipi de el, de parcă ar fi găsit un refugiu pe furtună. Barras o strînse de umeri, căutînd s-o liniștească.

Hetty avea sentimentul – nelămurit și destul de ciudat – că Barras îi poartă de grijă, că o salvează de Arthur. Totodată avea senzația, din ce în ce mai învăluitoare, a vitalității și forței pe care o iradia acest bărbat. Închizînd ochii, se lăsă în voia acestei simțiri noi și stranii, se lăsă ocrotită de Barras.

CAPITOLUL X

Trecuseră șase luni de la numirea lui Joe ca subdirector al fabricii. Și în tot acest timp, fusese mai mult decît ocupat. Sosea

devreme în Platt Lane şi pleca tîrziu; era întotdeauna la faţa locului cînd avea cineva nevoie de el; izbutea în permanenţă să facă impresia unui om cu o energie şi un entuziasm fără margini. La început fu cît se poate de prudent. Cu agerimea lui caracteristică, îşi dădu seama că nici Fuller, contabilul-şef, nici Irving, şeful atelierului de proiectare, şi nici Dobbie, casierul, n-au văzut cu ochi buni avansarea lui. Erau oameni mai în vîrstă şi, în mod firesc, prea puţin dispuşi să primească ordine de la un tînăr de douăzeci şi şapte de ani, ridicat atît de repede din anonimat. Mai ales Dobbie, un tip uscat şi colţuros, arătînd mai mult a maşină de calculat, cu un *pince-nez* prins pe nasul ca un cioc de pasăre şi cu un guler tare, ca de preot anglican, era acru ca oţetul cu Joe. Dar Joe avea grijă de toate. Ştia bine că o să-i vină şi lui momentul socotelilor. Şi între timp, nu scăpa nici cel mai mic prilej de a se băga pe sub pielea lui Millington.

Pentru Joe nu exista nimic peste puterile lui, nu exista lucru de la care să dea înapoi. Era întotdeauna gata, săritor, dispus să-l scutească pe Stanley de cine ştie ce îndatorire măruntă şi neplăcută. Ceea ce, cu timpul, duse la o extindere a responsabilităţilor lui. În martie propusese ca în fiecare sîmbătă dimineaţă să ţină şedinţă cu Millington, la care să discute toate chestiunile mai importante din cursul săptămînii. La sfîrşitul aceleiaşi luni, insistă pentru instalarea a încă şase creuzete şi sprijini ideea angajării unor femei la atelierul de matriţare. Îl numi pe Vic Oliver şef al atelierului mecanic, iar pe bătrînul Sam Doubleday – şef la topitorie; îi avea acum în buzunar şi pe unul, şi pe celălalt. În aprilie, domnul Clegg muri, iar Joe trimise la înmormîntare o coroană cît toate zilele.

Încetul cu încetul, Joe ajunse nu numai să se afle cel mai des în preajma lui Millington, dar şi să lucreze cot la cot cu el, să cunoască toate dedesubturile şi amănuntele conducerii. Joe fu de-a dreptul uluit cînd află ce profituri imense realizează fabrica. Dacă ar fi fost să ia numai exemplul bombelor Mills, pentru care statul îi plătea lui Stanley şapte şilingi şi şase peni bucata, deşi costau doar nouă peni. Or, bombele astea le produceau ei în cantităţi uriaşe, cu zecile de mii. „Doamne-Dumnezeule!" îşi spuse Joe în sinea lui. Şi începură să-l mănînce teribil palmele. Salariul lui, ridicat acum la şapte sute cincizeci de lire pe an, începu să i se pară pur şi simplu un mizilic. Drept care, îşi înzeci eforturile. Izbuti să se împrietenească cu Stanley; erau atît de intimi, încît adesea prînzeau împreună la birou, de cele mai multe ori sandvişuri

şi bere; uneori mergea şi el la clubul lui Stanley – clubul County – şi tot împreună se duceau şi la restaurantul hotelului Central. S-a întîmplat chiar ca Joe să-l însoţească pe Millington la prima şedinţă a Comitetului local pentru înzestrarea armatei. S-a întîmplat, şi încă într-un mod foarte iscusit şi fără ca cineva să-şi dea seama cum. Cînd Stanley era plecat, răspunderea părea să apese în mod absolut firesc şi de drept pe umerii foarte laţi ai lui Joe. „Discută chestiunea asta cu domnul Gowlan", deveni expresia obişnuită a lui Stanley ori de cîte ori dorea să scape de plictiseala unei întrevederi neplăcute. În felul acesta, Joe începu să ia contact cu persoane importante, să-şi facă relaţii utile şi chiar să efectueze personal unele dintre achiziţii: fierul vechi, plumbul şi mai ales stibiul. Preţul stibiului se ridicase la douăzeci şi cinci de lire tona. Şi tocmai în chestiunea preţului plătit pentru stibiu realiză Joe prima înţelegere cu Mawson.

Jim Mawson era un bărbat masiv şi fălcos, cu nişte ochi mici, deosebit de pătrunzători şi bine ascunşi îndărătul pleoapelor grele. De unde pornise şi cum se ridicase, se ştia încă şi mai puţin decît în privinţa lui Joe, şi tocmai de aceea Joe prinse de la bun început simpatie pentru el. În general Mawson se dădea drept angrosist şi antreprenor. Nucleul afacerilor lui îl constituia un mare antrepozit de pe cheiul Malmo, cu o firmă veche, astăzi aproape ştearsă, pe care cu greu se mai putea citi: „Jim Mawson, fier şi metalurgie, funii şi odgoane, pînzeturi, păr şi seu, deşeuri de cauciuc, piei de iepure, zdrenţe, oase etc. Angrosist, antreprenor şi comerciant".

Dar activitatea lui Mawson era cu mult mai vastă; ca antreprenor căpătase contractul pentru noile „baracamente" de la Wirtley; era foarte activ şi la bursa de valori şi schimb din Tynecastle; făcea parte dintre cei care profitau din plin de pe urma războiului: era cunoscut ca un om fără odihnă şi care se îmbogăţea pe zi ce trece. În special o anumită latură, mai mult sau mai puţin secundară, a activităţii lui Mawson îl interesa mult pe Joe, cînd se întîmpla să audă de ea, şi-i făcea impresia a fi tipică pentru inteligenţa lui Mawson. Oraşul Tynecastle fusese şi el lovit de criza de hîrtie, şi Jim Mawson, dîndu-şi bine seama de această situaţie, angajase o echipă de codane – nişte fete sărmane de prin mahalaua Malmo – care ieşeau în fiecare zi la ora cinci dimineaţa şi adunau hîrtiile zvîrlite în cutiile de gunoi din oraş. Strîngeau hîrtia şi cartonul – cartonul era lucrul cel mai important. Şi toate zdrenţăroasele astea căpătau doi şilingi şi şase peni pe săptămînă,

ceea ce, după părerea lui Jim, era mai mult decît meritau. În schimb, Jim primea pe aceste resturi un preț uluitor. De fapt însă, ceea ce îl încînta pe Joe era ideea în sine: „Auzi, dom'le, geniu! Să scoți gologani din gunoi!“

Realitatea era că Joe se simțea frate bun cu Jim Mawson, şi în prezența acestuia nu se vedea cîtuşi de puțin obligat să-şi mascheze scopurile; i se părea că şi Mawson se simte în egală măsură şi în acelaşi fel atras de el. După conversația lor preliminară în privința stibiului, Mawson îl pofti pe Joe la el acasă. Stătea într-o hardughie răvăşită din Peters Place – o casă ipotecată, pe care o obținuse evacuîndu-l pe proprietar. Era plină de mobilă galbenă, foarte greoaie, de covoare lungi, rău aranjate pe scări, şi de murdărie.

Joe o cunoscu acolo pe doamna Mawson, o bătrînică măruntă, cu părul creț, ageră la minte şi foarte mîndră de faptul că ținuse pe vremuri o casă de amanet. Joe se dădu peste cap să se pună bine cu mămica Mawson. O salută jovial, dar plin de respect, se înclină atît de adînc asupra mîinii ei încărcate de inele dar şi de murdărie, încît ai fi crezut că vrea să i-o lingă.

Masa era alcătuită dintr-o friptură de vacă, gătită cu ceapă, înfiorătoare, servită direct din tavă, stropită cu cîteva sticle de bere din cea mai tare. După cină, Mawson îi strecură o vorbă lui Joe, şi-i vîndu un pont cu privire la jocul de bursă. Scuipîndu-şi cuvintele din colțul gurii, tolănit placid şi tăcut într-un fotoliu mare de piele, Mawson îi spuse:

– Hm! N-ar fi rău să-ți cumperi nişte acțiuni Frank's Ordinary. Înainte de război nu făceau doi bani. Trînteşte ăştia nişte biscuiți, ca pentru ocnaşi, mucegăiți, nici la cîini nu i-aş da. Dar în tranşee sînt la mare preț. Au început să dea un divident de cincisprezece la sută. N-ar fi rău să pui mîna pe un pachet de acțiuni, pînă nu se taie dividendele.

Cumpărînd exact în momentul schimbării cursului, Joe cîştigă trei sute de lire dintr-un foc, pe baza pontului vîndut de Mawson, şi, bucuros la culme, începu să întrezărească un viitor fericit prin colaborarea cu Mawson. Şi-apoi, ăsta era doar începutul. Războiul avea să țină încă multă vreme şi avea să-l facă om. Era cel mai minunat război pe care-l văzuse vreodată. Nădăjduia din tot sufletul ca războiul să țină la infinit.

O singură pată umbrea strălucirea perspectivelor lui Joe: Laura. De cîte ori se gîndea la Laura – şi se gîndea destul de des –, fruntea lui se încrunta nedumerită şi nemulțumită. Îi era imposibil, de-a

dreptul imposibil să afle ce se ascundea în inima ei. Era convins că, pe o cale destul de ocolită şi greu de aflat, Laura fusese persoana căreia i se datora prosperitatea lui actuală; de fapt, îi datora foarte mult ei, nu numai postul pe care-l deţinea. În mod inconştient, se trezea acceptînd diverse sugestii din partea ei, sau imitîndu-i exemplul, chibzuind bine situaţiile şi căutînd să se cizeleze conform etaloanelor ei, sau întrebîndu-se cum i-ar plăcea Laurei să arate cutare ori cutare lucru. Deşi nu ştia încă prea multe, se descurca destul de bine. Încetă să-şi mai dea părul cu briantină, pomada aceea foarte parfumată care o făcuse o dată să ridice uşor din sprînceană; nu mai purta ghetele maro decît la costumul maro; nu mai purta cravate aşa de ţipătoare; ţinea lanţul de ceas întins între buzunarele de jos de la veste, nu la cele de sus; şi într-o seară întunecoasă aruncase în rîul Tyne toate brelocurile din dublé, chiar şi perla falsă. Iar în chestiuni de detalii mai intime, această influenţă nevăzută a Laurei ajunsese de-a dreptul precumpănitoare. De exemplu, după ce aruncase o singură privire asupra băii din vila de pe Hilltop, cu pachetele de săruri pentru parfumat apa, cristaluri, dezodorizante pentru toaletă, vaporizatoare, Joe se duse direct la drogherie şi, cu multă hotărîre, ceru o perie de dinţi.

Din nenorocire însă, Laura se încăpăţîna cu o intransigenţă neînchipuită să rămînă inaccesibilă. E drept că de văzut se vedeau, şi încă des. Dar întotdeauna în prezenţa lui Stanley. Joe ar fi vrut să fie singur cu ea, ar fi dat o avere la săraci numai să poată rămîne singur cu ea. Pe de altă parte, se temea să facă el primul pas. Nu era chiar aşa sigur; se îngrozea la gîndul că ar putea face o greşeală boacănă, care să-l coste şi situaţia lui minunată, şi perspectivele încă şi mai minunate. Ce mai tura-vura? Nu îndrăznea.

Noaptea stătea în camera lui şi se gîndea numai la Laura; o dorea; îi evoca chipul; se întreba ce-o fi făcînd ea în clipa aceea. Poate făcea baie; poate se pieptăna; poate îşi trăgea ciorapii lungi de mătase. O dată toate aceste evocări îl înfierbîntară aşa de tare, încît sări în sus şi se repezi ca nebun la primul telefon public. Formă numărul ei, cu inima bătînd să-i spargă pieptul; dar la celălalt capăt al firului răspunsul glasul lui Stanley; cuprins de panică, Joe scăpă receptorul din mînă şi se retrase cu coada-ntre picioare spre casă.

Era un lucru înnebunitor. Cînd se gîndea la Laura avea aceeaşi senzaţie ca la prima experienţă sexuală din viaţa lui: reprezenta ceva nou şi straniu, ceva dorit, ceva ce trebuia descoperit. Dar nu

putea să descopere nimic. Deocamdată, Laura rămînea o enigmă. Făcea eforturi disperate să-i sondeze caracterul, şi din cînd în cînd îi sclipea în minte cîte-o licărire de înţelegere. În primul rînd, o bănuia sătulă pînă-n gît de vorbăria afectată şi pretenţioasă a lui Stanley, de bombăneala şi accesele lui de nemulţumire, ca şi de patriotismul lui, care în ultima vreme luase nişte proporţii considerabile. Joe o simţea pe Laura plictisită la culme să-l tot audă pe Stanley trăgînd discursuri despre spiritul foştilor studenţi de colegiu, despre idealurile lui înalte; sau să audă genul acela de scălîmbăială cu care oamenii mari se adresează copiilor, iar Stanley o rezerva pentru momentele lor de tandreţe.

– Ce mai face micuţa mea Pusi-Pusi? îl auzise el o dată pe Stanley murmurînd, şi ar fi putut jura că Laura s-a făcut ţeapănă de enervare.

Şi totuşi, Laura îi era credincioasă lui Stanley. Asta îşi repeta mereu Joe în mintea lui, asta era porcăria cea mai mare.

Joe era foarte plin de el. Avea despre el însuşi ideea că e un bărbat frumos, irezistibil. Problema care se punea era însă dacă şi Laura îi împărtăşea această idee.

Joe o interesa pe Laura. Nu s-ar fi putut spune că-i era indiferent. Îi recunoştea pare-se calităţile şi avea aerul că-i acordă puţină atenţie, dar oarecum cu ironie. Nu-şi făcea nici un fel de iluzii cu privire la moralitatea lui. Toate declaraţiile lui solemne de bună-credinţă, afirmarea sforăitoare a unor idealuri înalte se izbeau de zîmbetul ei fără zîmbet; şi totuşi, cînd, cu multă abilitate, căuta să abordeze alte laturi, rezultatul era de-a dreptul dezastruos. O dată, o singură dată, la ceai, Laura împietrise, faţa ei îşi pierduse orice expresie, îngheţase. Ciudată fiinţă şi Laura asta! Nu se putea asemui cu nici un alt tip de femeie. Era o făptură cu totul aparte.

Chestiunea muncii pentru front avu darul de a scoate şi mai mult în relief ciudăţenia Laurei. Toate cucoanele din Yarrow înnebuniseră cu totul din cauza acestei munci. Era o adevărată erupţie de uniforme şi o epidemie de organizaţii, comitete şi societăţi, legate de sprijinirea operaţiilor militare. Sora Laurei, Hetty, din Tynecastle, nu umbla îmbrăcată decît în uniforma kaki.

În schimb, Laura nici nu voia să audă de aşa ceva. Ea nu se ducea decît la cantina noilor ateliere de muniţii de la Wirtley, şi asta doar pentru că, după cum îi spusese în ironie lui Joe, îi plăcea să asiste la hrănirea animalelor. Ajuta la servitul cafelelor şi sandvişurilor pentru lucrătorii de acolo, dar atîta tot. Laura rămînea

închisă în ea însăşi, iar Joe, spre marea lui disperare, nu izbutea să se apropie cîtuşi de puţin de ea.

Veni vara, şi în iunie situaţie era încă neschimbată. Apoi în ziua de 16 a acestei luni, Stanley îi aduse lui Joe cea de-a doua surpriză ameţitoare din viaţa lui. Era douăsprezece şi un sfert, cînd Millington, care lipsise toată dimineaţa de la fabrică, băgă capul pe uşa biroului lui Joe şi-i spuse:

– Gowlan, vreau să-ţi vorbesc. Vino la mine în birou. Pe Joe îl surprinse gravitatea tonului adoptat de Stanley. Cu un aer puţin vinovat, se ridică şi intră în biroul particular al patronului. Acesta se trînti pe un scaun şi începu să răvăşească nervos nişte hîrtii de pe masa de lucru. În ultima vreme, Stanley părea mereu agitat. Era un tip ciudat. Lăsa în general impresia unui individ cu totul banal; din punct de vedere intelectual era o arhivă de clişee; avea ideile cele mai banale, axate pe prejudecăţi imuabile, şi-i plăcea să facă numai lucrurile cele mai banale. Era un pasionat jucător de bridge şi golf; îi plăceau romanele poliţiste bune sau romanele de aventuri despre comori ascunse; credea cu convingere că orice englez preţuieşte mai mult decît cinci străini; în timp de pace nu se întîmpla vreodată să lipsească de la expoziţia anuală de automobile, cu demonstraţiile ei de rigoare; era şi un mare pisălog; povestea de şapte mii de ori aceleaşi anecdote sau întîmplări; era în stare să vorbească ceasuri întregi despre victoria primei echipe de rugby a colegiului St. Bede asupra echipei Giggleswick, realizată pe cînd absolvise el liceul. Şi totuşi, întreg acest eşafodaj era construit pe o stranie temelie de nemulţumire, sub care era îngropată o complexă tendinţă de evadare. Adeseori sosea lunea dimineaţa la birou cu buzele pleoştite, cu un aer blazat, de parcă ar fi vrut să spună: „O, Doamne, iar trebuie s-o iau de la capăt!“.

Afacerile îi mergeau strună, şi la început, asta făcuse ca barometrul să indice timp frumos. Îi plăcea să cîştige bani; or, aici cîştigase bani cu nemiluita; mai bine zis, vedea pur şi simplu banii curgînd şuvoi către el – cam o mie de lire pe săptămînă. Acuma însă, lozinca se schimbase: „Banii nu sînt totul în viaţă“. Nemulţumirea lui crescu şi mai mult cînd se înfiinţă Ministerul Aprovizionării Armatei. Atunci, fabrica Millington fu încadrată în schema oficială; întreprinderea era direct legată, prin contract, de noile ateliere de încărcare a muniţiilor de la Wirtley. Pionieratul se terminase; totul era bine stabilit, rînduit, şi cît se poate de oficial; în general, Stanley avea acum mult mai puţin de făcut; se abătuse o

perioadă de acalmie asupra lui; şi cu toate că mereu bombănise afirmîndu-şi nevoia unui răgaz de tihnă, cînd se ivi posibilitatea de a-l căpăta se simţi nemulţumit.

Toate începură să-l zgîndăre. În special îl zgîndăreau fanfarele. Ori de cîte ori trecea o fanfară pe stradă, trîmbiţînd cîntecul *La Tipperary drumu-i lung*, sau *Au plecat la cătănie*, obrajii lui Stanley se înroşeau, ochii îi scăpărau, spatele îi devenea rigid. După ce trecea fanfara, şi muzica se auzea din ce în ce mai slab, iar tropăitul bocancilor răsuna numai în inima lui, Stanley ofta şi se prăbuşea, frînt din şale, în fotoliu.

Îl mai zgîndăreau şi anunţurile de pe străzi. Suburbia Yarrow răspunsese eroic la apelul pentru voluntari, şi în multe ferestre din împrejurimi se putea citi anunţul: „Din această casă a plecat un BĂRBAT, să lupte pentru rege şi ţară". Cuvîntul BĂRBAT era scris cu litere mari; or, Stanley Millington se mîndrea întotdeauna că e un bărbat mare.

Cît despre afişe, ce să mai spunem? Cînd trecea prin dreptul afişelor, cu degetul acela care arăta spre el şi nu-l lăsa în pace, Stanley fumega, spumega şi roşea, strîngînd pipa între dinţi şi întrebîndu-se cît timp o să mai poată răbda această situaţie.

Pînă la urmă însă, nu degetul acuzator îl făcuse pe Stanley să se hotărască, ci banchetul de la vechiul lui liceu, St. Bede. Banchetul avusese loc în seara anterioară, în localul Dilley din Tynecastle.

Astfel încît acum Millington îl privea cu gravitate pe Joe peste masa de lucru. Cu aceeaşi gravitate îi declară:

– Joe, în Franţa se desfăşoară marea aventură, şi eu nu iau parte la ea!

Joe nu înţelese ce vrea să spună, şi singurul lucru pe care-l simţi fu o imensă uşurare la gîndul că Stanley nu adulmecase nimic în privinţa afacerilor lui dubioase cu stibiul.

– M-am gîndit că ţie nu trebuie să-ţi ascund, continuă Stanley, şi glasul lui se înălţă aproape isteric. M-am hotărît să plec pe front.

O tăcere încărcată de electricitate. Şocul fu atît de puternic, încît Joe se pierdu de tot. Păli şi bolborosi cu greu doar atît:

– Nu se poate. Cum o să lăsaţi fabrica?

– Discutăm noi mai tîrziu despre fabrică, spuse Stanley, măturînd subiectul cu un gest şi pornind a vorbi ca o mitralieră: Ascultă-mă pe mine. Aseară m-am convins. Aseară, la banchet.

Dumnezeule, nici nu ştiu cum am rezistat pînă acum! Crede-mă, te rog, toţi, dar absolut toţi, în afară de mine, erau în uniformă. Toţi colegii mei, camarazii mei. Îmbrăcaţi militar, şi eu în civil. Parcă aş fi fost un străin, parcă n-aş fi fost de-al lor. Toţi se uitau la mine, ştii, aşa, de parc-ar fi spus: „Ia uită-te şi la învîrtitul ăsta!". Hampson, care mi-a fost coleg de clasă – şi nu-i deloc băiat rău –, s-a făcut că nici nu mă cunoaşte. De, el a ajuns maior în Batalionul Şcolilor Publice. Şi pe urmă să-l fi văzut pe Robbins – un gîndăcel acolo, care nu era nici măcar în echipa secundă de fotbal; acum e căpitan şi are două barete, care arată că a fost rănit de două ori. Ei, te rog să mă crezi, Gowlan, că nu mai rezist! Trebuie neapărat să intru şi eu în horă.

Joe trase aer în piept şi apoi îl examină tremurînd. Încercă să-şi adune minţile răvăşite. Nu izbutea să se convingă că-i adevărat. Era prea frumos ca să fie adevărat.

– Domnule Millington, dar dumneavoastră faceţi o operă de importanţă naţională. Cum o să vă lase să vă înrolaţi?

– Trebuie să mă lase! lătră Stanley. Acum întreprinderea merge de la sine. Contractele vin în mod automat. Dobbie ţine contabilitatea, şi pe urmă, ce, nu eşti tu aici? Joe, tu cunoşti acum lucrurile de-a fir-a-păr.

Joe plecă repede ochii.

– Mda, asta cam aşa e, murmură el.

Stanley sări în picioare şi începu să se plimbe în lung şi-n lat prin cameră.

– Dragul meu, eu nu sînt un om cu preocupări morale şi religioase, dar pot să-ţi spun – şi cred că nu greşesc – că de cînd m-am hotărît să răspund la chemarea patriei mă simt moraliceşte înălţat. Ştii, spiritul Sfîntului Gheorghe, patronul Angliei, n-a murit încă. Trăieşte, zău aşa! Noi luptăm pentru dreptate, domnule, şi cum crezi dumneata că s-ar putea găsi un om de treabă care să rămînă cu braţele încrucişate şi să tolereze raidurile aeriene şi atacurile submarinelor şi violarea unor femei cinstite, bombardarea spitalelor şi chiar a copiilor? Dumnezeule, dar numai cît citeşti în ziare despre ele, şi-ţi fierbe sîngele-n vine!

– Vă înţeleg perfect, spuse Joe, cu ochii în podea. E iadul pe pămînt. Dacă n-ar fi blestematul ăsta de genunchi al meu...

Poate vă amintiţi că Joe îşi descoperise o meteahnă la un genunchi, vizitînd cabinetul unui chirurg obscur de pe strada Negustorilor, căruia îi pusese în palmă şapte lire şi şase şilingi ca

să-i dea un certificat. Genunchiul acesta îl făcea pe Joe să șchiopăteze îngrozitor ori de cîte ori mirosea a praf de pușcă...

Dar pe Stanley, care pășea acum agitat prin cameră, nu-l interesa decît propria lui persoană.

– Am dreptul la gradul de locotenent, știi? Doar am fost trei ani în corpul auxiliar la colegiul St. Bede. Mi-ar trebui cîteva săptămîni ca să-mi aranjez treburile, după aceea aș îmbrăca uniforma Batalionului Școlilor Publice.

Din nou tăcere.

– Înțeleg, spuse Joe încet; apoi tuși ca să-și dreagă glasul. Mă tem că doamna Millington n-o să fie prea încîntată.

– Da, bineînțeles, ea nici nu vrea să audă de plecarea mea, rîse Stanley bătîndu-l pe Joe pe umăr. Ei, haide-haide, lasă mutra asta plouată. Fii bărbat, ce Dumnezeu?! Sigur, e drăguț din partea ta că te necăjești pentru mine, dar nu te teme, porcăria asta de război n-o să mai dureze mult o dată ce intru eu în luptă. Stanley se întrerupse brusc și se uită la ceas. Acum uite ce este, eu trebuie să alerg, să mă întîlnesc cu maiorul Hampson, cu care iau masa. Dacă nu mă întorc pînă la trei n-ar fi rău să te repezi pînă la fabrica Rutley și să discuți cu ei despre grenadele astea din urmă pe care le fabricăm. Bătrînul John Rutley a stabilit întîlnirea, dar nu-i nimic, că și tu poți să-i spui perfect despre ce e vorba.

– Bine, spuse Joe trist, mă duc eu.

Așadar, Joe se duse la Rutley, angajînd o conversație plictisitoare și complicată despre matrițele pentru grenade, în timp ce Stanley se repezi cu mașina, și în culmea emoției, să ia masa cu Hampson. La ora cinci, cînd Stanley, după consumarea unei cantități serioase de băutură stătea revărsat într-un fotoliu la club, cutremurîndu-se de rîs la auzul unei povești de-a lui Hampson despre o oarecare domnișoară dintr-un oarecare șantan din Franța, Joe îi strîngea mîna cu fermitate, dar cu deosebită politețe, domnului Rutley în persoană. Bătrînelul își spunea, aprobîndu-l în ciuda voinței lui, că ăsta-i într-adevăr un tînăr care știe ce vrea.

În aceeași seară, Joe se duse glonț la Mawson, nerăbdător să-i împărtășească noutățile. Mawson tăcu multă vreme, stînd țeapăn pe scaun, cu mîinile împreunate pe burtă, cu fruntea încrețită pînă la jumătatea cheliei, cu ochii mici, ațintiți gînditori asupra lui Joe.

– Ei, spuse el meditativ, cred că asta o să ajute.

Joe rînji fără voie.

– O să ne meargă bine și mie, și ție, continuă Mawson foarte rece, după care ridică glasul și urlă: Mămico, adu-ne o sticlă de Scotch!

Băură o sticlă întreagă, aşa în doi, şi totuşi, cînd Joe porni spre casă, spre miezul nopţii, ameţeala învăluitoare pe care o simţea nu se datora whiskyului. Era beat de emoţie şi fericire fiind perfect conştient de noile perspective care i se deschideau, perspectivele de a cîştiga putere şi bani, şi cîte şi mai cîte. În sfîrşit, ajunsese în inima lucrurilor, cum îi spusese Jim. Era călare pe situaţie, cot la cot cu grangurii. Dar trebuia să bage bine de seamă pînă să ajungă şi el un grangur mai dat naibii ca toţi ăilalţi. Ei, da, acum apucase şi el pe Dumnezeu de-un picior! Grozav oraş Tynecastle! Un aer minunat, străzi minunate – acum avea o idee nouă: proprietăţile funciare, da, o să aibă proprietăţi. Într-o bună zi o să aibă o mulţime de proprietăţi. Şi ce noapte minunată era! Ia uite ce frumos cădeau razele lunii pe clădirea aceea albă de acolo! Dar ce clădire era? Un closet public? Nu-i nimic – şi un closet public putea să fie minunat! La colţ cu Grainger Street îl acostă o femeie de stradă.

– Şterge-o, căţea ordinară! îi spuse Joe, dar fără răutate.

Merse mai departe, rîzînd, cu ochii mari deschişi, nemaiîncăpîndu-şi în piele de bucurie. „Mie îmi trebuie femei de altă calitate, gîndi el; o calitate superioară.“ Se gîndi încîntat la Laura, la obiceiurile, la eticheta care o încătuşa, la farmecul ei inaccesibil. „Dă-le dracului de dame! Femeile în genul Laurei sînt altceva, dom'le, altceva, înţelegi?“ Şi imaginaţia sa idilizantă îl purtă pe aripile ei în seara aceea departe de tot, împreună cu Laura, mai ales cînd ajunse acasă şi se întinse în pat.

Dar a doua zi dimineaţă la nouă fix era la fabrică, în Platt Lane, proaspăt ca scos din cutie şi mai atent şi mai reverenţios ca oricînd faţă de Stanley Millington. Constatară că au de pus la punct nenumărate lucruri. Dar Joe era meticulozitatea întruchipată, nu-i scăpa nimic.

– Doamne fereşte, Joe, exclamă Stanley căscînd, după ce lucraseră împreună vreo două ceasuri şi mai bine, dar eşti un adevărat jandarm! N-aş fi crezut că ai un ochi aşa format să prindă toate detaliile. Îl bătu vesel pe umăr, după care continuă: Să ştii că-ţi sînt profund recunoscător. Dar între timp mă duc niţel să beau un whisky cu Hampson. La revedere.

Era destul de greu de interpretat expresia de pe faţa lui Joe cînd îl văzu pe Stanley dispărînd săltăreţ pe uşa biroului.

Zilele trecură una după alta, toate amănuntele fură puse la punct şi în cele din urmă sosi şi după-amiaza plecării lui Stanley

la Comandamentul de la Aldershot. Se înțelesese cu autoritățile să meargă cu mașina pînă la nodul feroviar de la Carnton, și acolo să se urce în expres, ca să evite transbordarea din personalul de la Yarrow. Și, ca un simbol deosebit de afecțiune, îl rugase pe Joe să vină, împreună cu Laura, să-l conducă la gară.

Era o după-amiază ploioasă. Joe sosi prea devreme la Hilltop și trebui să aștepte zece minute în hol, pînă să coboare Laura. Era îmbrăcată cu un taior simplu albastru, și la gît purta o blană moale, neagră, care izbutea să dea obrazului ei palid acea strălucire ciudată, mereu emoționantă pentru Joe. El sări de pe scaun, dar Laura se îndreptă încet către fereastră de parcă nici nu l-ar fi observat. Se așternu tăcerea. Joe o privea.

– Îmi pare rău că pleacă, spuse el în cele din urmă.

Laura se întoarse și se uită lung la el, cu acea expresie tainică pe care Joe nu izbutise niciodată s-o descifreze. Își dădu seama că Laura e tristă și poate chiar supărată; nu voia ca Stanley să plece; asta era mai presus de orice îndoială.

Tocmai atunci intră și Stanley, degajat și optimist, de parcă ar fi avut trei șiruri de medalii pe piept. Își frecă mîinile, încîntat.

– Ce zici ce vreme îngrozitoare? Eh, în sfîrșit, cum e proverbul ăla: Cu cît e ziua mai urîtă, cu atît e fapta mai frumoasă, nu, Joe? Ha-ha-ha! Dar cum stăm cu rația de rom pentru combatanți, Laura?

Laura sună, și Bessie aduse pe o tavă sandvișuri și ceai. Stanley era enervant de bine dispus. O luă în rîs pe Bessie că i s-au înecat corăbiile, își turnă un whisky cu sifon și se învîrti de o sută de ori prin cameră, mîncînd sandvișuri și vorbind cu gura plină.

– 'S grozave sandvișurile astea, Laura! Mă tem că peste o săptămînă, două n-o să mai fie nutreț dintr-ăsta. O să fie nevoie să-mi trimiți cîte-un pachet, Laura. Aseară îmi povestea un prieten cum se mai fistîcesc ei cînd după multă așteptare le vine cîte un pachet de acasă. Și tot sortimentul e alcătuit din pateuri cu carne, budincă cu stafide și plăcinte cu mere. Stanley rîse. Acum putea să spună orice, fără să roșească. Putea să rîdă, să rîdă oricît de voios privind caricaturile lui Bairnsfather împotriva învîrtiților și lașilor. Începu să cotcodăcească: Hampson ăsta, ca un pezevenghi bătrîn ce este (și Stanley chicoti), tocmai îmi spunea de un proiect de a trimite pe front cutii de conserve cu stufat irlandez. Unii dintre băieți sînt grozavi pe front. Mă întreb cum o să fie norocul meu. Ai citit numărul de săptămîna asta al revistei *Bystander?* Phii, a fost formidabil, pur și simplu formidabil!

După aceea, pe Stanley îl apucă un nou acces de patriotism. Măsurînd camera în lung şi-n lat, vorbi cu încîntare despre ce-i spusese maiorul: amesteca puşti mitraliere, contraatacuri, măşti cu gaze, cazemate, manualul puşcaşului, obuziere şi curaj britanic.

În timp ce Stanley vorbea, Laura stătea la fereastră cu profilul ei trist proiectat pe tufişurile din grădină, de pe care picura ploaia. Laura, loială ca întotdeauna, asculta cu sfinţenie descărcarea de patriotism a lui Stanley. Deodată, Stanley trînti paharul pe masă şi spuse:

– Ei, cred că ar fi cazul s-o luăm din loc. Să nu scap cumva trenul veseliei. Aruncă o privire pe fereastră. Fetiţo, cred că ar fi cazul să-ţi iei fulgarinul, că o să mai plouă.

– Nu-i nimic, răspunse Laura. Se ridică de pe scaun, paralizînd toată agitaţia zgomotoasă a lui Stanley prin atitudinea ei absolut imobilă. Ai tot ce-ţi trebuie în maşină?

– Fii pe pace, îi răspunse Stanley, pornind înainte către uşă.

Se urcară în automobil – nu cel de la fabrică, ci automobilul particular al lui Stanley, o maşină decapotabilă, model sport, pe care o luaseră cu doi ani în urmă. Era parcată în dreptul scărilor, cu capota trasă. Stanley apăsă demarorul, ambreie şi porniră.

Drumul urca prin cartierul mărginaş Hillbrow, lăsînd în urmă ultima vilă singuratică. Apoi o lua pe o porţiune dreaptă către cîmpie. Stanley conducea cu un fel de surescitare nervoasă şi lua toate virajele cît mai strîns.

– Merge ca un aeroplan, nu? exclamă el încîntat. Zău, parcă îmi şi pare rău că n-am intrat la aviaţie.

– Băgaţi de seamă să nu derapaţi! îl avertiză Joe. Drumurile sînt cam alunecoase.

Stanley rîse din nou. Joe, rămas singur pe canapeaua din spate, nu-şi mai lua ochii de la profilul calm al Laurei, aşezată în faţă. Liniştea ei impenetrabilă îl descumpănea şi-l fascina deopotrivă: Stanley conducea ca un tîmpit, dar ea era absolut netulburată. Nu cumva Laura voia să se sinucidă? În orice caz, el, Joe, n-avea nici un chef să moară într-un accident de maşină.

Trecură ca fulgerul pe lîngă vechea biserică St. Bede, o siluetă cenuşie cam austeră, purtînd patina şi urmele vremii, care se ridica în mijlocul unei adunături de pietre funerare vechi, joase, acoperite cu licheni, dintr-un cimitir izolat, deschis la marginea cîmpiei.

– Minunată clădirea asta veche! spuse Stanley arătînd cu capul către ea. Ai fost vreodată înăuntru, Joe?

– Nu.

– Are nişte strane minunate de stejar. Trebuie neapărat să te duci să le vezi într-o zi.

Apoi automobilul începu să coboare dealul, trecînd prin satul Cadder şi printre fermele răspîndite în împrejurimi. Peste douăzeci de minute ajunseră la gara Carnton. Expresul întîrzia, aşa că, după ce aranjă chestiunea bagajelor, Stanley începu să se plimbe încet în sus şi-n jos pe peron, alături de Laura. Joe, prefăcîndu-se că duce o conversaţie amabilă cu hamalul, îi supraveghea cu coada ochiului, plin de gelozie. „Al naibii să fie, îşi spuse în sinea lui, al naibii să fie, dar tare mă tem că ea totuşi îl iubeşte!"

Un şuierat ascuţit, şi apoi un zgomot sacadat anunţară apropierea trenului.

– A venit, conaşule, spuse hamalul. N-a întîrziat decît patru minute.

Stanley se apropie grăbit.

– Ei, Joe, în sfîrşit, a sosit momentul. Da, hamal, alege primul vagon de fumători, dacă se poate un loc cu faţa spre locomotivă. Ascultă, Joe, să-mi scrii negreşit. Ţie îţi pot încredinţa toate treburile, că sînt în mîini sigure. Da, da, e-n regulă, e splendid, un loc foarte bun. Sînt convins că tu o să faci tot ce-o să fie necesar.

Stanley dădu mîna cu Joe, care i-o strînse bărbăteşte, prelung, apoi o sărută de adio pe Laura şi sări în compartiment. Stanley Millington era sentimental pînă-n măduva oaselor, şi acum, că sosise momentul plecării, era foarte mişcat. Se plecă peste fereastră, simţindu-se din cap pînă-n picioare bărbatul care merge pe front şi-şi ia adio de la nevastă şi de la cel mai bun prieten. Două lacrimi i se furişară din ochi, dar izbuti să le alunge cu un zîmbet.

– Joe, să ai grijă de Laura.

– Mai e vorbă, domnule Stanley?!

– Să nu uitaţi să-mi scrieţi.

– Nici o grijă!

Urmă o pauză; trenul nu se urnea din loc. Pauza se prelungi, stînjenitor.

– Mă tem că o să plouă iar, spuse Stanley, umplînd golul din conversaţie. Urmă o nouă pauză seacă. Trenul se smuci înainte, iar Stanley strigă: Ei, am plecat! La revedere, Laura! La revedere, dragul meu!

Trenul se zgudui, se opri. Stanley se încruntă, privind pe linie înainte.

– Probabil că ia apă. Mai durează cîteva minute.

Dar imediat, trenul porni din nou, desprinzîndu-se uşurel din staţie, după care începu să ia viteză.

– Ei, gata, la revedere, la revedere!

De data asta Stanley plecă de-a binelea. Joe şi Laura rămaseră pe peron, pînă ce se mistui şi ultimul vagon. Joe făcea semne prelungi cu batista, foarte sentimental. Laura nu se clintea. Era mai palidă ca de obicei şi avea în ochii umezi o strălucire greu de interpretat. Joe observă. Se întoarseră în tăcere către maşină. Cînd ieşiră de sub acoperişul gării şi ajunseră la automobil, ploua iar. Laura se îndreptă către portiera din spate, dar cu un aer de deosebită grijă Joe întinse mîna ca s-o oprească.

– Dacă staţi acolo, o să vă ude ploaia, doamnă Millington. Plouă din ce în ce mai tare.

Laura şovăi, apoi, fără să scoată o vorbă, se urcă în faţă. Joe încuviinţă din cap, ca şi cum ar fi aprobat o acţiune cît se poate de înţeleaptă şi rezonabilă din partea ei, apoi se urcă şi el şi puse mîna pe volan.

Conducea încet, în parte pentru că ploaia înceţoşa parbrizul, dar în special pentru că voia să prelungească drumul. Cu toate că atitudinea lui era plină de respect şi de o deferenţă ostentativă, abia îşi mai încăpea în piele de bucurie, la gîndul situaţiei în care se afla: Stanley plecat pe negîndite Dumnezeu ştie încotro, depărtîndu-se din ce în ce mai mult cu fiecare clipă ce trecea, iar Laura cu el în automobil, aici, acum. Furişă o privire prudentă către ea. Stătea cît mai departe de el, lipită de portiera maşinii, cu privirea aţintită drept înainte; Joe simţea perfect ostilitatea Laurei, o simţea duşmănoasă în fiecare fibră, încordată la maximum, gata să se apere de orice atac. Se gîndi că trebuie să se poarte cu multă atenţie faţă de ea. Nu putea fi vorba în nici un caz să-şi lipească genunchiul de al ei. Trebuia adoptată o metodă cu totul diferită. Era o chestie de strategie de săptămîni, sau poate chiar luni de zile. Trebuia să meargă încetişor şi prudent, să cucerească terenul centimetru cu centimetru. Avea senzaţia ciudată că Laura aproape îl urăşte.

Deodată, rosti cu un glas de blînd regret:

– Tare mă tem că nu vă sînt prea simpatic, doamnă Millington!

Tăcere; Joe se uită şi el ţintă înainte.

– Nu m-am gîndit prea mult la asta, răspunse ea, destul de dispreţuitoare.

– Aha, înțeleg. Joe rîse uşor, ca să-i stăvilească mînia. N-am vrut să spun nimic. Mă gîndeam doar că la început m-ați ajutat puțin, știți, atunci la fabrică, dar în ultima vreme ați... dar, în sfîrşit, nu știu nici eu...

– Eşti bun să conduci puțin mai repede? spuse ea. La şase trebuie să fiu la cantină.

– Vai, desigur, doamnă Millington. Joe apăsă piciorul pe accelerator, mărind viteza maşinii ceea ce avu drept rezultat că ploaia ricoşă de pe parbriz înăuntru. Apoi reluă: Speram doar că o să-mi permiteți şi mie să fac ceva pentru dumneavoastră, dacă vă pot fi de folos. Domnul Stanley a plecat. Un om grozav soțul dumneavoastră. Oftă. El într-adevăr mi-a deschis un drum în viață. Aş fi în stare să fac orice pentru el, absolut orice.

În timp ce vorbea, începu să plouă torențial. Se aflau în plin cîmp, şi vîntul se întețea. Automobilul, adăpostit doar de capota lui subțire, neavînd geamuri laterale, ca limuzinele, primea din plin şfichiuirile ploii biciuitoare.

– Vai de mine, strigă Joe, dar vă udă îngrozitor.

Laura îşi ridică gulerul de la taior.

– Nu-i nimic.

– Cum să nu fie? Dar uitați-vă, sînteți udă leoarcă. E îngrozitor. Trebuie să ne oprim o clipă. Trebuie să ne adăpostim undeva. E o adevărată rupere de nori.

Într-adevăr, parcă venise potopul, şi Laura, fără fulgarin, era udă leoarcă. Se vedea bine că dacă mai stă cîteva minute, ploaia o pătrunde pînă la piele. Şi totuşi, se încăpățîna să tacă. Dar Joe, zărind silueta bisericii vechi pe partea stîngă a şoselei, întoarse brusc automobilul şi opri cu o smucitură în fața scărilor.

– Repede! o îndemnă el. Înăuntru! E ceva îngrozitor, de-a dreptul îngrozitor. O luă de braț, forțînd-o să iasă din automobil. Ea se supuse, luată prin surprindere de gestul lui cu totul neaşteptat. Joe o conduse repede pe poteca scurtă care ducea spre porticul bisericii, şiroind de apă. Uşa era deschisă. Repede, înăuntru! strigă Joe. Dacă nu intrați o să răciți îngrozitor. E nemaipomenit, nemaipomenit!

Intrară în biserică.

Nu era prea mare. Li se păru cald înăuntru, după vîntoasa de afară, şi cam întuneric. Te izbea un miros de tămîie şi de lumînări arse. Altarul abia se desluşea, cu crucifixul lui mare de alamă. De la liturghia de duminică rămăseseră două vase rotunde de alamă,

cu flori albe. Atmosfera era tăcută, calmă, de parcă ar fi fost dintr-o altă lume, cu totul deosebită. Ploaia care bătea în acoperişul metalic sporea intimitatea liniştită dinăuntru.

Privind curios în jurul lui, Joe porni pe intervalul dintre bănci, şi în subconştient remarcă stranele greoaie din lemn sculptat, de care pomenise Stanley.

– A dracului biserică, ce veche şi caraghioasă e! Dar cel puţin bine că nu plouă înăuntru. Apoi glasul lui redeveni plin de atenţie şi solicitudine. Nu cred că va trebui să aşteptăm mult pînă trece ploaia. Vă duc eu la timp la cantină.

Întorcîndu-se, văzu deodată că Laura tremura toată. Stătea în picioare, lipită de speteaza unui jilţ, strîngîndu-şi mîinile una într-alta.

– Vai, Doamne, rosti Joe, pe frumosul său ton de om amabil care-şi face reproşuri pentru orice. Din cauza mea s-au întîmplat toate astea! Jacheta dumneavoastră e udă leoarcă. Daţi-mi voie să v-o scot.

– Nu, spuse ea, mă simt foarte bine şi aşa.

Laura îşi ferea privirile de ale lui şi îşi muşca sălbatic buzele. Joe avu senzaţia vagă că înăuntrul ei se dă o luptă ciudată, profundă, tulbure.

– Vai, dar trebuie neapărat, doamnă Millington, insistă Joe cu aceeaşi amabilitate plină de respect şi dătătoare de curaj.

Îi atinse reverul taiorului.

– Nu, nu, bolborosi ea. N-am nimic, crede-mă. Nu-mi place aici. N-ar fi trebuit să venim. Ploaia...

Laura se întrerupse şi, cu mişcări repezite, îşi scoase singură jacheta. Respira gîfîit. Joe văzu cum i se ridică şi i se coboară sînii sub bluza albă de mătase, care, udă pe alocuri, i se lipea de piele. Calmul Laurei dispăruse, pare-se, sub impresia întunericului din acest loc tăinuit, a ploii care bătea darabana pe acoperiş, a tăcerii. Privirile îi rătăceau speriate. Joe o privea ţintă, mut, fără s-o poată înţelege. Laura fu din nou străbătută de un fior. Apoi, deodată, Joe înţelese totul. Îi năvăli în obraji tot sîngele, îl năpădi o căldură sufocantă. Făcu un pas înainte.

– Laura! rosti el cu respiraţia întretăiată. Laura!

– Nu, nu, gîfîi ea, vreau să plec, vreau să...

Pe cînd vorbea, Joe o cuprinse în braţe. Se îmbrăţişară nebuneşte, buzele fiecăruia căutînd gura celuilalt. Laura scoase un geamăt. Chiar înainte ca buzele ei să se întredeschidă sub

apăsarea gurii lui, Joe îşi dădu seama că era nebună după el, că în toate lunile din urmă s-a luptat din răsputeri cu ea însăşi. Joe fu năpădit de o beţie ameţitoare. Lipiţi unul de celălalt, se îndreptară spre strana din faţă, plină de perne şi mare cît un pat. Mîinile fiecăruia îl căutau pe celălalt, buzele Laurei erau umede de dorinţă. Ploaia bătea mereu în acoperiş, şi întunericul din biserică îi învălui într-o irizare roşiatică. În clipa cea mare, strigătul ei de bucurie trupească se înălţă înaintea altarului. Aplecată asupra lor, silueta de pe crucifix îi privea.

CAPITOLUL XI

În momentul intrării în vigoare a proiectului Derby*, relaţiile dintre Arthur şi taică-su ajunseseră de-a dreptul intolerabile. Situaţia dintre ei era de fapt o stare de război nedeclarat. Nici unul nu încerca să-şi ascundă ostilitatea faţă de celălalt. Numele lui Arthur era trecut în Registrul Naţional, dar, cu toate că primise hîrtiile oficiale trimise în virtutea noului plan, el nu li s-a conformat. Faptul de a nu fi dat urmare acestei solicitări n-a atras nici un fel de comentariu imediat. Acasă, la vila Law, venind de fiecare dată tîrziu la masă, îl evita pe Barras, pe cît era posibil. La mină, la Neptun, stătea mai tot timpul în subteran, sosind devreme şi coborînd în adîncuri, împreună cu Hudspeth, înainte ca Barras să vină la administraţie. Şi totuşi, în ciuda tuturor precauţiilor, îi era bineînţeles imposibil să scape de inevitabilele întîlniri, pline de animozitate, de încordare şi însoţite de conflicte deschise. Cînd intra în birou, murdar şi obosit, la capătul zilei de lucru, Barras se prefăcea că nici nu-l bagă în seamă, din cauza treburilor urgente în vîrtejul cărora era prins. Tot timpul se străduia să-i sugereze lui Arthur cum nu se poate mai limpede că la mină nu e nici o nevoie de el. Ridicînd deodată capul dintr-un maldăr de hîrtii, Barras părea că dă cu ochii de Arthur şi se încrunta de parcă i-ar fi spus: „A, vasăzică eşti aici, tot aici?“ Iar cînd Arthur se pregătea să plece, Barras îl urmărea cu privirea, turbînd de mînie, ciocănind

---

* Referire la proiectul care prevedea obligativitatea serviciului militar, introdus în Anglia în 1915.

cu degetele în birou şi adoptînd acea expresie crispată a unui om jignit care suferă o profundă neplăcere.

Arthur vedea bine că taică-su nu putea suferi prezenţa lui la mină. Către începutul lui ianuarie, Arthur simţi că trebuie neapărat să se plîngă de calitatea noilor stîlpi de armare aduşi în sectorul Five Quarter. Barras se aprinse într-o clipă:

– Vezi-ţi de treaba ta, şi lasă-mă pe mine să-mi văd de-a mea! Cînd o să am nevoie de sfatul tău, fii sigur că am să ţi-l cer.

Arthur nu răspunse. Ştia că stîlpii de susţinere sînt de calitate inferioară, unii dintre ei chiar mîncaţi la capete. Se speria pur şi simplu constatînd calitatea proastă a materialelor pe care le folosea taică-su. Preţurile crescînd vertiginos şi producţia fiind în efervescenţă, mina Neptun era o hazna în care curgeau banii. Şi totuşi, în ciuda chiar şi a lecţiei pe care i-o dăduse catastrofa minieră, nu se cheltuia un ban, măcar, pentru asigurarea unor condiţii mai bune de lucru şi a securităţii muncii în subteran.

Chiar în seara aceea, ziarul *Tynecastle Argus* anunţa, cu litere de-o şchioapă, intrarea în vigoare a legii serviciului militar obligatoriu.

Citind vestea, Barras nu-şi putu ascunde satisfacţia.

– Asta o să-i mai scuture niţel pe chiulangii, anunţă el din capul mesei. Era şi timpul să se facă o verificare pentru a-i descoperi pe învîrtiţi. Cred că foarte mulţi stau ascunşi prin vizuini şi le ţîţîie inima de frică. Barras rîse scurt, triumfător. O să-i pună niţel pe gînduri.

Era ora cinci şi se întîmplase – lucru destul de rar – ca Arthur să fie acasă; şi măcar că Barras se adresase mătuşii Carrie, şfichiul biciului era îndreptat către Arthur.

– Caroline dragă, e un adevărat scandal, continuă el cu glas puternic, să vezi în jurul tău atîţia tineri apţi pentru serviciul militar care zac aici, în loc să plece să-şi apere ţara. Deocamdată s-au învîrtit ei în fel şi chip, strecurîndu-se în diverse slujbe, deşi nimeni n-are nevoie de ei acolo. Ştii, se prefac că n-au înţeles aluzia şi nu se înrolează în armată. Ei bine, pe legea mea, eu cred că a sosit timpul să fie expediaţi pe front cu un picior în spate.

– Da, Richard, murmură mătuşa Carrie, aruncînd o privire tremurătoare către Arthur, care nu-şi lua ochii din farfurie.

– Bineînţeles, ştiam eu că o să vină şi legea asta, continuă Barras pe acelaşi ton. Şi pe de altă parte, nu mă îndoiesc că voi avea un cuvînt de spus în aplicarea ei. Rămîne între noi, dar fapt

cert este că am fost solicitat să funcționez ca judecător la tribunalul local.

– La tribunal, Richard? întrebă mătuşa Carrie, şi cu fiecare cuvînt glasul ei scădea.

– Da, chiar aşa, declară Richard, evitînd cu grijă privirea lui Arthur. Şi pot să te asigur că eu unul n-o să admit nici un fel de baliverne sau dulcegării. În sfîrşit, de astă dată se iau lucrurile în serios, şi cu cît mai curînd îşi va da lumea seama de asta, cu atît mai bine. O discuție asemănătoare am avut şi cu Hetty, deunăzi. Şi ea e absolut convinsă că a sosit de mult momentul să fie treziți la realitate toți învîrtiții şi laşii. Şi să fie smulşi din mijlocul nostru.

Arthur ridică încet ochii şi se uită la taică-su. Barras era îmbrăcat cu un costum nou, gri, şi purta o floare la butonieră. În ultima vreme îşi comanda mereu costume noi, şi nu numai atît, dar şi le făcea mult mai elegante, mai moderne decît purtase el înainte. Arthur îl bănuia că şi-a schimbat croitorul, în Tynecastle. În plus, îşi luase obiceiul de a pune întotdeauna o floare la butonieră, în general o garoafă roz, aleasă dintre plantele noi din seră. Înfăţişarea lui era de un rafinament exagerat, îi străluceau ochii, avea un aer febril, încordat, cu totul neobişnuit pentru el.

– Aşteaptă numai puțin, Caroline, şi ai să vezi ce se întîmplă, rîse el, nemaiîncăpîndu-şi în piele de mulțumire. Să vezi cum o să se îmbulzească lumea la cercul de recrutare cînd vor începe tribunalele să-i ia pe ăştia în primire.

Urmă un răstimp de tăcere, în cursul căruia mătuşa Carrie, cuprinsă de un acces de spaimă cumplită, repezea priviri cînd la unul, cînd la altul. Apoi Barras se uită la ceas: gestul lui obişnuit.

– Ei, Caroline, rosti el pe tonul unui om care deodată revine la fapte, trebuie s-o iau din loc. Să nu se ostenească nimeni să mă aştepte. Probabil am să întîrzii. O duc pe Hetty la teatrul King. Ce să faci, măcar că e război, trebuie să ne distrăm şi noi puțin. Se joacă *Fata din munți*, cu toată trupa din Londra. Am auzit că e un spectacol foarte bun. Hetty zicea că abia aşteaptă să-l vadă.

Barras se ridică şi, instinctiv, duse mîna la butonieră, să controleze dacă floarea se găseşte acolo. Apoi, fără să-l bage în seamă pe Arthur, dar salutînd-o pe Caroline cu un gest vioi din cap, părăsi încăperea.

Arthur rămase aşezat la masă, absolut nemişcat şi fără să scoată un sunet. Ştia bine că Hetty iese mereu în lume cu taică-su: costumele noi de haine, floarea de la butonieră, lustrul de falsă tinerețe

pe care-l arbora Barras erau semne care indicau aceeaşi concluzie. Totul începuse ca un fel de nobilă compensaţie – Arthur se purtase mizerabil cu fata, aşa că Barras simţise că pe umerii săi apasă obligaţia de „a o împăca şi a o distra puţin pe Hetty". Şi totuşi, Arthur avea o mică bănuială că relaţiile merseseră mult mai departe, dincolo de limitele unei simple consolări. De ştiut însă, nu ştia cu precizie. Gîndurile care îl frămîntau îl făcură să ofteze. Oftatul lui stîrni neliniştea mătuşii Carrie. Nemaiaflîndu-şi locul pe scaun, mătuşa îl întrebă:

– Arthur, dar tu n-ai mîncat mai nimic astă-seară, de ce nu iei o şarlotă? murmură ea.

– Nu mi-e foame, mătuşă Carrie.

– Vai, dragă, dar sînt aşa de bune! îi reproşă ea, cu glasul tulbure de emoţie.

Arthur clătină din cap în tăcere văzînd-o pe Carrie prin vălul de durere care-l covîrşea. Deodată îl cuprinse o dorinţă nebună de a i se destăinui, de a-i dezvălui mătuşii toată supărarea care-i chinuia mintea. Dar se stăpîni, dîndu-şi perfect de bine seama că n-ar fi slujit la nimic. Mătuşa Carrie era foarte bună, îl iubea pe Arthur în felul ei, dar timiditatea care o caracteriza, teama amestecată cu respect pe care i-o inspira Barras o făceau de-a dreptul incapabilă să-l ajute.

Arthur se ridică de la masă şi ieşi din sufragerie. În hol rămase cu capul aplecat, neştiind ce să facă. Într-un moment ca acesta, firea lui slabă simţea mai mult ca oricînd nevoia de compătimire. Măcar de-ar fi avut-o pe Hetty lîngă el... I se puse un nod în gît... Se simţi neputincios, pierdut. Apoi se întoarse şi urcă încet scările. Tocmai cînd trecea prin dreptul camerei maică-sii, se opri deodată. Un gînd neaşteptat îi dădu pinteni; puse mîna pe clanţă şi intră.

– Bună seara, mamă. Cum te mai simţi?

Maică-sa întoarse repede capul. Din mijlocul pernelor, care o susţineau din toate părţile, faţa ei grasă şi palidă se îndreptă spre el, mirată şi plîngăreaţă.

– Mă doare capul, îi răspunse ea. Şi tu m-ai speriat îngrozitor că ai deschis uşa prea brusc.

– Iartă-mă, mamă.

Se aşeză cuminte pe marginea patului ei.

– A, *nu*, Arthur! protestă ea. Nu acolo, dragul meu, că nu pot suporta să-mi şadă nimeni pe pat. Mai ales acum, cînd mă doare capul aşa de tare. Sînt foarte chinuită.

Arthur se ridică iar în picioare, roşindu-se puţin.

– Iartă-mă, mamă, spuse el din nou.

Se strădui să înţeleagă punctul de vedere al maică-sii, refuzînd cu orice preţ să se simtă jignit. Doar era mama lui. Din adîncimile subconştientului îi reveni o amintire a tandreţii ei de demult, o senzaţie vagă că o simte aplecîndu-se la căpătîiul lui, ca în copilărie, revărsată toată asupră-i, cu halatul de dantelă desfăcut, învăluindu-l, ocrotindu-l. Acum cedă acestei amintiri din copilărie şi, tînjind după dragostea ei plină de duioşie, exclamă cu glasul înecat de emoţie:

– Mamă, îmi dai voie să discut ceva cu tine?

Maică-sa îl privi cu acelaşi aer de cîine abătut.

– Mă doare capul aşa de rău!

– Nu te ţin mult. Zău, mamă, am mare nevoie de sfatul tău.

– Nu, Arthur, protestă ea închizînd ochii, de parcă ar fi speriat-o nerăbdarea lui. Crede-mă, nu pot. Altă dată, eventual. Am o migrenă înfiorătoare.

Arthur se trase înapoi, redus la tăcere, cu chipul complet schimbat, lovit de felul cum îl respinsese.

– Arthur, ce crezi tu că-mi provoacă mie durerile astea de cap, de atîta vreme? continuă ea cu ochii închişi. Mi-am pus de multe ori întrebarea dacă nu cumva provin din cauza tirului artileriei din Franţa. Ştii, vreau să spun, din cauza vibraţiilor care ajung prin aer pînă la noi. Bineînţeles, eu nu aud zgomotul obuzelor, asta înţeleg perfect, dar m-am gîndit dacă nu cumva vibraţiile astea stîrnesc cine ştie ce poveste. Fireşte însă, asta n-ar putea să explice de ce mă doare spinarea. Şi să ştii că în ultima vreme mă doare destul de tare. Spune-mi, Arthur, tu nu crezi că această canonadă ar putea să aibă vreo influenţă asupra bolii mele?

– Ştiu şi eu, mamă?... răspunse el greoi, şi se opri, adunîndu-şi gîndurile. În orice caz, nu văd cum ar putea să te doară din cauza asta spatele.

– Dar bagă bine de seamă, eu una nu mă prea plîng din pricina spinării. Alifia pe care mi-a dat-o doctorul Lewis e foarte bună. Conţine tinctură de aconit, beladona şi cloroform. Ştiu, pentru că am citit reţeta. Toate astea trei sînt otrăvuri mortale. Zău, nu ţi se pare ciudat că otrăvurile au un efect aşa de bun cînd sînt administrate extern? Dar ce-ţi spuneam? A, da, despre vibraţii. Chiar deunăzi am citit în ziar că din cauza acestor vibraţii s-au produs ploile astea cumplite de la noi, în ultima vreme. Cred că

asta dovedeşte adevărul spuselor mele. În orice caz, de aici rezultă că vibrațiile astea există, sînt prezente. Iar doctorul Lewis îmi spunea că în medicină se cunoaşte o stare maladivă numită migrena artileriştilor. Bineînțeles însă, principala cauză a tuturor acestora este sleirea nervilor. Asta a fost întotdeauna boala mea, dragă Arthur. Nervii mei sînt pur şi simplu sleiți.

– Da, mamă, încuviință Arthur cu glas scăzut.

Mai urmă o mică pauză, după care doamna Barras reîncepu să vorbească. O jumătate de oră vorbi întruna despre starea sănătății ei, apoi, ridicînd deodată mîna la frunte, îl rugă din suflet să părăsească încăperea, deoarece o oboseşte. Arthur se supuse fără nici un cuvînt. Se întoarse, şi după un sfert de ceas o auzi sforăind de se cutremura odaia.

Cu fiecare zi ce trecea, Arthur era din ce în ce mai pătruns de sentimentul că se află izolat în mijlocul propriilor lui necazuri. La asta se adăuga tot mai intens senzația că i s-au tăiat legăturile cu alți oameni, ba chiar că este un paria. În mod instinctiv, începu să-şi restrîngă domeniul de activitate. Nu ieşea din casă decît pentru a se duce la mină. Şi chiar acolo surprindea din cînd în cînd priviri ciudate, aruncate pe furiş, în special de către Armstrong şi Hudspeth, dar şi de cîțiva dintre ceilalți. Pe străzi, cînd se ducea la Neptun sau cînd venea dintr-acolo, auzea adeseori oamenii strigînd ocări în urma lui. Certurile cu taică-su erau cunoscute acum de toată lumea, fiind atribuite refuzului său de a se înrola în armată. Barras nu şovăise cîtuşi de puțin să-şi proclame pe față convingerile; atitudinea sa hotărîtă şi patriotică era aplaudată de toată lumea; toți considerau că face un lucru foarte frumos refuzînd afecțiunii sale paterne să stea în calea simțămîntului datoriei, în această situație de primejdie națională. Arthur era de-a dreptul paralizat văzînd că tot oraşul pîndeşte desfăşurarea conflictului dintre taică-su şi el.

În timpul lunii februarie, lucrurile se înrăutățiră din ce în ce, iar pe la mijlocul lui martie intră în acțiune tribunalul special din Sleescale. Completul de judecată era alcătuit din cinci oameni: James Ramage, pînzarul Bates, bătrînul Murchison, preotul Enoch Low de la capela New Bethel Street şi Richard Barras. Prin voturile unanime ale acestor judecători, i se încredințase preşedinția tribunalului. În afară de ei, în componența tribunalului mai intra reprezentantul armatei, căpitanul Douglas de la cazarma din Tynecastle, ca procuror militar. Drept grefier al Tribunalului special funcționa Rutter, secretarul Consiliului Municipal din Sleescale.

Arthur urmărea primele acțiuni ale tribunalului cu un interes în care se amestecau deopotrivă încordarea și durerea. Nu i-a trebuit mult timp să se convingă de severitatea tribunalului; unul după altul, judecătorii refuzaseră în toate cazurile scutirea de serviciul militar. Douglas era un dictator înrăit, și după ce îi ironiza cu un talent deosebit pe petiționari, ridica ochii și declara lapidar:

– De omul ăsta am nevoie pe front.

Ramage și tatăl lui Arthur plesneau amîndoi de un patriotism nestăvilit; iar ceilalți nu contau. Linia adoptată era de o severitate exagerată. Membrii tribunalului susțineau că, întrucît petiționarul trebuia să dovedească temeiurile unei obiecții la serviciul combatant, numai reprezentantul serviciului combatant îi putea scuti. Serviciul combatant era soluția vitală, iar alternativa – închisoarea pentru nesupunere.

Indignarea lui Arthur față de metodele arbitrare ale tribunalului creștea violent din zi în zi. Cu fața palidă, abia stăpînindu-și mînia, îl privea pe taică-su cînd se întorcea de la administrarea justiției. Întotdeauna, dar absolut întotdeauna, Barras venea entuziasmat. Și, cu intenția de a-l provoca pe Arthur, Barras adeseori se apuca să-i povestească mătușii Caroline incidentele mai deosebite ale ședinței la care participase. În ultima zi a lunii martie se întoarse acasă în aceeași dispoziție, întîrziind la ceai, parcă și mai încîntat ca de obicei. Ștergîndu-l ostentativ cu privirea pe Arthur, se așeză pe un scaun și începu să ronțăie pîine prăjită cu unt. Apoi începu să vorbească despre un caz ce-l preocupase foarte mult în după-amiaza respectivă: un tînăr student la Teologie, care cerea să fie scutit de serviciul militar din motive religioase.

– Știi care a fost prima întrebare a lui Ramage? spuse Barras, cu gura plină de pîine prăjită. L-a întrebat dacă face vreodată baie. Barras se opri din mestecat pentru ca să rîdă triumfător. Dar Douglas a mers chiar mai departe. Îmi aruncă o privire cu coada ochiului și apoi începu să latre la el: „Știi că un om care se împotrivește la serviciul militar este susceptibil de condamnare la moarte prin împușcare?“ Ei, ce crezi? Cu asta l-a dat gata. Merita să-l vezi cum s-a muiat și s-a făcut mic, mic de tot. Pînă la urmă a acceptat să se înroleze. Peste trei luni o să fie în Franța.

Barras rîse iarăși. Arthur nu mai putu să suporte. Sări în sus de pe scaun, pălind la față de nu i se mai distingeau nici buzele.

– Și tu găsești că asta e amuzant, nu? Te bucuri la gîndul că i-ai trîntit o pușcă în mînă în ciuda voinței lui? Îți place că l-ai

silit să plece la vînătoare, să-mpuşte, să omoare, să asasineze pe cineva în Franţa. „Omoară-l tu ca să nu te omoare el." Ce deviză splendidă! De ce n-o pui pe o pancartă deasupra fotoliului tău la tribunal? Ţi s-ar potrivi de minune. Da, ţi s-ar potrivi de minune. Dar dacă tu n-ai nici un pic de respect pentru viaţa omului, să ştii că eu am. Pe mine n-ai să mă poţi speria într-atît încît să mă faci să ucid oameni. N-ai să poţi! N-ai să poţi, şi gata!

Arthur se întrerupse, gîfîind. Cu un gest deznădăjduit, se răsuci pe călcîie şi se îndreptă spre uşă. Dar Barras îl opri.

– Stai o clipă, zise el. Avem ceva de vorbit împreună.

Arthur se întoarse; o auzi pe mătuşa Carrie icnind de spaimă.

Urmă o pauză.

– Mă rog, spuse Arthur, cu glas domol.

Se întoarse la masă şi se aşeză iar.

Barras mai luă nişte pîine prăjită şi continuă să mestece cu ochii aţintiţi în gol. Mătuşa Carrie se făcuse pămîntie la faţă. Trăind o adevărată agonie, îndură cîteva clipe tăcerea; la un moment dat însă, nu mai putu suporta. Se scuză cu glas tremurător, se ridică grăbită şi ieşi din odaie.

Barras îşi termină ceaiul, se şterse la gură cu un gest puţin nervos, apoi îl fixă pe Arthur cu ochii aceia proeminenţi, injectaţi.

– E vorba doar de atît, spuse el cu un glas stăpânit; te întreb pentru ultima dată: Intri în armată, sau nu?

Arthur înfruntă privirea lui taică-su; era foarte palid la faţă, dar şi foarte hotărât. Îi răspunse:

– Nu!

Pauză.

– Aş vrea să înţelegi cît se poate de lămurit că nu am nevoie de tine la Neptun.

– Mă rog...

– Oare asta nu te ajută să te răzgîndeşti?

– Nu!

O nouă pauză.

– În cazul ăsta, spuse Barras, cred că ar trebui să afli şi tu că tribunalul va lua în discuţie cazul tău marţea viitoare.

Vorbele lui taică-su îl azvîrliră pe Arthur într-o bulboană de temeri, care-l îmbolnăveau. Nu-şi mai putu ridica privirea din podea. În adîncul inimii lui nădăjduise că taică-su nu va merge niciodată atît de departe. Cu toate că nu avea nici o slujbă calificată la mina Neptun, îşi închipuise întotdeauna că se află în afara prevederilor noii legi.

– Cred că a sosit timpul să înțelegi că n-o să te apere cu nimic faptul că ești fiul meu, continuă greoi Barras. Ești tînăr și apt pentru serviciul militar. N-ai absolut nici o scuză. Părerile mele sînt bine cunoscute. Nu te las să te ascunzi în spatele meu.

– Și tu-ți închipui că în felul ăsta mă poți lua cu arcanul la armată? îl întrebă Arthur, cu vocea cutremurată de emoție.

– Da. Așa cred. Și realitatea e că ăsta ar fi lucrul cel mai bun pentru tine.

– Te înșeli profund. Arthur simțea pur și simplu cum tremură sufletul în el. Ce, tu-ți închipui că mi-e frică să mă prezint în fața Tribunalului special?

Barras rîse scurt, după cum avea obiceiul.

– Chiar așa!

– Ei, află că n-ai dreptate. Am să mă prezint. Am să mă prezint.

Fruntea lui Barras se congestionă.

– În cazul ăsta, ai să fii tratat ca orice învîrtit ordinar. Am și discutat toată chestiunea cu căpitanul Douglas. N-o să existe nici un fel de tratament preferențial. Eu unul sînt absolut hotărît. Va trebui în orice caz să te duci la armată.

Se făcu tăcere în cameră.

– Dar ce vrei tu să-mi faci? întrebă Arthur cu glas scăzut.

– Încerc să te silesc să-ți îndeplinești datoria. Barras se ridică brusc. Stătu o clipă lîngă bufet, drept ca lumînarea, cu pieptul scos în afară. Ascultă-mă: du-te mîine la Tynecastle și înrolează-te. Pentru binele tău, înrolează-te de bunăvoie, înainte de a te înrola cu de-a sila. Asta este ultimul meu cuvînt, adăugă Barras, după care ieși din odaie.

Arthur rămase așezat la masă. Simțea și acum tremurul acela interior. Se sprijini în cot și-și lăsă capul în palmă.

În această atitudine îl găsi mătușa Carrie, care se strecură în odaie după zece minute. Se sperie de el și-i cuprinse umerii încovoiați cu brațele.

– Vai, Arthur, îi șopti ea. N-are rost să te împotrivești lui taică-tu. De ce nu-ți bagi mințile-n cap? Zău, pentru binele tău, trebuie s-o faci.

Arthur nu răspunse, ci continuă să privească drept înainte, palid și tulburat.

– Știi, Arthur, dragul meu, continuă mătușa Carrie pe un ton rugător, există unele lucruri cărora nu poți să li te împotrivești. Nimeni nu știe asta mai bine decît mine. Pur și simplu trebuie să

cedezi – fie că vrei, fie că nu. Zău, Arthur, tu-mi eşti tare drag. Mă doare cînd văd cum vrei să-ţi distrugi existenţa. Arthur, trebuie să-i faci pe voie lui taică-tu.

– Şi totuşi, n-am să-i fac, răspunse tînărul, mai mult ca pentru sine.

– Vai, nu, Arthur, îl imploră ea, te rog nu te încăpăţîna! Te rog, te rog! Mă tem să nu se întîmple ceva înfiorător. Şi pe urmă, gîndeşte-te şi la ruşinea pe care o s-o suferi, ruşinea cumplită. Te rog din suflet, făgăduieşte-mi că ai să te porţi cum vrea tatăl tău!

– Nu, şopti el, trebuie să merg pînă la capăt, aşa cum mi-am propus.

Ridicîndu-se, Arthur se strădui, chinuit, să-i zîmbească mătuşii Carrie, după care se urcă în camera lui.

A doua zi dimineaţă primi citaţia prin care era chemat să se prezinte în faţa Tribunalului special. Barras aranjase să fie de faţă la sosirea factorului, şi îşi supraveghea fiul pe furiş, fără să-l slăbească din ochi. Îl privi cum deschide plicul galben, de hîrtie subţire. Dar dacă Barras se aştepta ca Arthur să scoată vreo vorbă, atunci trebuie să recunoaştem că a fost dezamăgit. Băiatul vîrî citaţia în buzunar şi părăsi încăperea. Îşi dădea seama că taică-su mizase pe firea lui supusă. Numai că, aşa cum taică-su era hotărît să-şi urmeze calea, era şi el hotărît să nu i se supună. Nu avea o fire prea dîrză, dar acum, un fel de exaltare îi turna forţe noi în vine.

Trecură cele cîteva zile pînă la dimineaţa de marţi. Citaţia lui Arthur era pentru ora zece, în localul şcolii din Bethel Street. Tribunalul se instalase în sala de festivităţi a şcolii, unde dispunea de spaţiu suficient, publicul putînd sta la galerie în partea din fund. La capătul sălii se afla o estradă înaltă, cu o masă la care erau aşezaţi cei cinci judecători. Grefierul Rutter stătea într-o parte a mesei, iar căpitanul Douglas, comisarul militar, de partea cealaltă. Pe peretele din spatele mesei era desfăşurat un steag mare al Imperiului Britanic; dedesubt era o tablă neagră, astăzi nefolosită, cu cîteva resturi de cretă, şi o etajeră, pe care se afla o sticlă de apă, ciobită la gură, cu un păhărel pus pe gîtul ei.

Arthur ajunse la şcoala din Bethel Street exact la zece fără cinci. Roddam, subofiţerul de serviciu, îl informă că e primul pe listă şi, cu un semn destul de brusc, îl conduse, trecînd de uşile batante, pînă în sală.

La apariţia lui Arthur, în tot tribunalul se stîrni un zumzet de emoţie. Ridicînd capul, văzu că galeria era ticsită de lume. Arthur

recunoscu pe cîțiva mineri – Harry Ogle, Joe Kinch, Jake Wicks, noul pontator, şi încă vreo douăzeci de alte figuri. Erau şi foarte multe femei, femei din mahalaua Teraselor şi din oraş, printre care Hannah Brace, doamna Reedy, bătrîna Susan Calder, doamna Plînsa. Şi banca rezervată reprezentanților presei era plină. Lîngă fereastră stăteau în picioare doi fotoreporteri. Arthur plecă repede ochii, cu sentimentul dureros că procesul lui face senzație. Timiditatea lui nervoasă, şi aşa ajunsă la culme, păru să crească şi mai mult. Îi era frică. Se aşeză pe scaunul ce-i era destinat, în mijlocul sălii, şi, foarte agitat, începu să frămînte batista în mînă. Firea lui sensibilă se ferise întotdeauna de reflectoarele publicității. Iar acum se afla chiar în mijlocul acestor reflectoare. Îl străbătu un fior. Profunda lui slăbiciune de caracter îl împinsese pînă aici şi, paradoxal, tot aceasta îl anchiloza în hotărîrea de a merge mai departe pe drumul ales. Dar nu avea rezistență morală. Era perfect conştient – şi încă în mod dureros – de situația în care se află, de ostilitatea generală a mulțimii. Toate astea îl făceau să sufere îngrozitor. Se simțea ca un criminal de rînd.

Tocmai atunci izbucni la galerie un nou zumzet, care scăzu aproape imediat. Pe o uşă laterală intrau, pe rînd, membrii tribunalului, însoțiți de Rutter şi de căpitanul Douglas, o matahală cu fața roşie, ciupită de vărsat. Roddam, aflat îndărătul lui Arthur, îi spuse „Ridică-te!". Arthur se ridică. Apoi înălță capul şi ochii, care, magnetizați parcă, se ațintiră asupra lui taică-su. Acesta tocmai se instala în jilțul oficial, cu spetează înaltă. Arthur îl privi ca pe un judecător. Nu-şi putea retrage ochii, simțea că e prins într-o plasă ireală, într-o încordare hipnotizată.

Barras se aplecă peste masă către căpitanul Douglas. Se sfătuiră îndelung, apoi Duglas încuviință din cap, cu o privire aprobatoare, ridică din umeri şi bătu puternic în masă cu încheieturile degetelor.

Ultimele şoapte ale conversației de la galerie şi din sală încetară. Douglas îşi plimbă încet peste sală ochii săi metalici, ca nişte țevi de puşcă, cuprinse întregul public, pe reprezentanții presei şi pe Arthur într-o singură privire, dură, apoi se întoarse către colegii săi de la masă. Vorbi tare, ca să-l poată auzi toată lumea.

– Cazul de față este deosebit de neplăcut, spuse el, întrucît priveşte pe însuşi fiul stimatului nostru preşedinte, care a adus un ajutor atît de prețios tribunalului nostru. Faptele sînt limpezi. Acest

tînăr, Arthur Barras, deține un post inutil la mina Neptun, fiind totodată apt pentru serviciul combatant. Nu e nevoie să repet în fața dumneavoastră ceea ce cunoașteți foarte bine. Dar înainte de a deschide dezbaterile, trebuie neapărat să exprim toată admirația mea personală pentru domnul Barras-senior, care, cu patriotismul și curajul neprecupețit care-l caracterizează nu s-a sustras de la îndatoririle sale nici cînd a fost vorba de a se opune sentimentelor părintești. Cred că nu greșesc dacă afirm că îi datorăm respect și cinste pentru tot ceea ce a făcut.

Vorbele lui Douglas fură acoperite de un ropot de aplauze. Nimeni nu încercă să le potolească, dar după ce încetară, căpitanul continuă:

– Vorbind în calitatea mea de reprezentant al autorităților militare, aș dori să fac următoarea declarație: în ceea ce ne privește, noi sîntem gata să venim în întîmpinarea împricinatului în acest caz nefericit și trist. E suficient ca Arthur Barras să se conformeze situației sale de tînăr apt pentru serviciul combatant, și atunci el se va bucura de toate avantajele posibile în ceea ce privește încorporarea și instrucția.

De la distanța la care se afla, în partea cealaltă a tribunalului, îl fixă pe Arthur cu privirea lui aspră, întrebătoare. Arthur își umezi buzele arse. Văzu că lumea așteaptă un răspuns de la el. Adunîndu-și toate puterile, spuse:

– Refuz serviciul combatant.

– Ei haide, haide, doar nu vorbești serios!

– Ba vorbesc foarte serios.

După o pauză imperceptibilă, tensiunea crescu și mai mult. Douglas schimbă rapid o privire cu Barras, de parcă și-ar fi exprimat incapacitatea de a face mai mult, iar James Ramage, înfigînd capul înainte, ca și cum ar fi vrut să împungă cu coarnele, întrebă:

– De ce refuzi să lupți?

Începuse interogatoriul.

Arthur își întoarse privirile către măcelar, care, cu ceafa lui groasă și fruntea îngustă, cu ochii mici și duși în fundul capului, părea să întrunească atributele unui taur și ale unui porc. Arthur răspunse cu glas scăzut, aproape neauzit:

– Nu vreau să ucid.

– Vorbește mai tare, strigă Ramage, nu se-aude nimic!

Arthur repetă, cu vocea înecată:

– Nu vreau să ucid.

– Dar de ce? insistă Ramage.

El unul ucisese multe ființe vii în viața lui. Era pur și simplu incapabil să înțeleagă această mentalitate ciudată.

– Ar fi împotriva conștiinței mele.

Pauză. Apoi Ramage, cu glas grosolan:

– Ei, prea multă conștiință strică.

Părintele Enoch Low se grăbi să intervină. Era un bărbat înalt și slab, cu un aer cadaveric, cu nările supte și cu o retribuție foarte mică. James Ramage, principalul susținător al bisericii lui, acoperea jumătate din această retribuție. Așadar, părintele Low era omul pe care te puteai bizui întotdeauna să-l sprijine pe Ramage și să-i justifice micile glume.

– Ei haide, haide, îi spuse el lui Arthur, doar ești creștin. Nimic din religia creștină nu împiedică omorul legal în slujba țării tale.

– Nu există omor legal.

Părintele Low își sumeți capul osos.

– Ce vrei să spui?

Arthur îi răspunse, vorbind repede și agitat:

– Eu nu mă pricep așa bine la religie, cel puțin nu în sensul în care înțelegeți dumneavoastră religia. Dar dumneavoastră vorbiți despre creștinism, despre religia lui Iisus Hristos. Ei bine, eu unul nu mi-l pot închipui pe Iisus Hristos luînd în mînă o baionetă și înfigînd-o în burta unui soldat neamț. Și, dacă-i vorba pe așa, nici în burta unui soldat englez. Eu unul nu mi-l pot închipui pe Iisus Hristos trăgînd cu o mitralieră germană sau cu o mitralieră englezească, și secerînd zeci și zeci de oameni absolut nevinovați.

Părintele Low roși îngrozit. Era speriat la culme.

– Hulești, păcătosule! murmură el întorcîndu-se către Ramage.

Dar Murchison nu voia să lase baltă o discuție abia începută. Băcanul cel mărunțel și gălbejit ca tutunul ținea să arate cît de bine cunoștea Sfînta Scriptură. Aplecîndu-se înainte, destul de viclean, de parcă ar fi cîntărit o litră de șuncă, îl întrebă:

– Nu știi că Iisus Hristos a spus „Dinte pentru dinte și ochi pentru ochi“?

– Nu, strigă Arthur, Iisus n-a spus niciodată asta!

– Ba da, ascultă-mă pe mine, urlă Murchison, e scris în *Biblie!*

După care Murchison se lăsă victorios pe speteaza scaunului.

Acum interveni Bates, pînzarul. El avea o întrebare șablon, o întrebare pe care nu exista să n-o pună. I se părea că sosise momentul potrivit pentru a o scoate din sac. Mîngîindu-și mustățile lungi, ca pe oală, întrebă:

– Dar dacă un neamț ți-ar ataca mama, ce-ai face?

Arthur făcu un gest de neputință, dar nu răspunse.

Bates se trase iar de mustață și repetă aceeași întrebare:

– Dar dacă un neamț ți-ar ataca mama, ce-ai face?

Arthur își mușcă buza, care tremura.

– Cum pot eu să explic ce am în minte și în suflet, răspunzînd la o asemenea întrebare? Poate că și în Germania se pune aceeași întrebare în legătură cu soldații noștri. Cum de nu vă dați seama?

– Ce-ai face: l-ai ucide pe neamț, sau l-ai lăsa să-ți ucidă mama? insistă Bates greoi.

Arthur renunță. Nu-i răspunse, și Bates, cu un aer copilăros, triumfător, se întoarse către colegii săi.

Se făcu tăcere. Toți cei de la masă păreau acum că-l așteaptă pe Barras. Iar Barras părea că tot pe el se așteaptă. Deodată, își drese glasul. Ochii îi străluceau, și pomeții proeminenți erau roșii. Privea țintă peste capul lui Arthur.

– Deci refuzi să recunoști necesitatea acestei mari mobilizări naționale, acestui uriaș conflict mondial, care cere sacrificii din partea noastră a tuturor?

Auzindu-l pe taică-su, Arthur se simți iar cuprins de un tremur, și sentimentul propriei sale slăbiciuni îl paraliză. Ar fi dorit să dea dovadă de calm și curaj, să aibă puterea de a se exprima cu hotărîre și elocință. Și cînd colo, buzele îi tremurau și nu izbuti decît să bolborosească:

– Eu nu pot recunoaște necesitatea adunării oamenilor în turme pentru a se măcelări reciproc, și nici necesitatea împînzirii întregii Europe cu femei și copii flămînzi. Și asta în special cînd nimeni nu știe exact pentru ce se fac toate aceste sacrificii.

Barras se înroși și mai tare.

– Dar războiul ăsta se duce tocmai pentru a se pune capăt războaielor.

– Asemenea vorbe s-au spus întotdeauna! exclamă Arthur, și glasul lui căpătă din ce în ce mai multă putere și rigiditate. Și același lucru se va spune pentru a-i determina pe oameni să se ucidă între ei și cu prilejul războiului următor.

Ramage nu-și mai găsea locul pe scaun. Luă tocul din fața lui și începu să înțepe masa cu el. Era deprins cu metode mai tari în ședințele tribunalului, și această digresiune îl scotea pur și simplu din sărite.

– Terminați o dată cu șovăielile astea; să-i dăm drumul înainte cu treaba! exclamă el indignat.

Barras, care în trecut fusese întotdeauna dispus să-şi manifeste dispreţul faţă de Ramage, de data asta nu dădu nici un semn de nemulţumire în faţa întreruperii. Îşi păstră expresia statuară. Începu să bată darabana cu degetele pe masă.

– Aş vrea să cunosc adevăratul motiv pentru care refuzi să intri în armată.

– Dar vi l-am spus, răspunse Arthur, trăgîndu-şi repede suflarea.

– Doamne-Dumnezeule! exclamă iarăşi Ramage. Dar ce tot vorbeşte ăsta? Ce tot bate apa-n piuă? Ori vorbeşte pe şleau, ori dacă nu, să-şi ţină gura.

– Explică-te, i se adresă părintele Low lui Arthur, cu un aer de compătimire şi superioritate binevoitoare.

– Nu pot spune nimic în plus faţă de ce am arătat, replică Arthur cu glas sugrumat. Eu sînt împotriva jertfelor nedrepte şi inutile de vieţi omeneşti. Nu vreau să am nici un amestec în treaba asta – nici pe front, şi nici în afara lui.

Spunînd aceste ultime cuvinte, Arthur îl fixă cu privirea pe taică-su.

– Doamne-Dumnezeule! gemu iarăşi Ramage. Auzi, domnule, în ce hal a ajuns să gîndească omul ăsta!

Dar tocmai atunci se produse o întrerupere. O femeie de la galerie se ridică în picioare, măruntă, stăpînă pe sine, cu aerul că ştie ce spune. Era doamna Plînsa. Ea strigă cu glas limpede şi răspicat:

– Băiatul are dreptate. Voi, ceilalţi, greşiţi cu toţii. Să nu ucizi! Amintiţi-vă de porunca Domnului, şi atunci chiar de mîine războiul se va sfîrşi.

Se ridică pe dată un val de murmure, o furtună de proteste. Mai multe glasuri strigară:

– Ruşine!

– Taci!

– Daţi-o afară!

Doamna Plînsa se văzu înconjurată, împinsă către uşă şi azvîrlită afară din tribunal.

După restabilirea ordinii, căpitanul Douglas bătu foarte sonor în masă.

– Dacă se mai produce o asemenea întrerupere, voi da dispoziţii să se evacueze sala.

Se întoarse către colegii săi. În toate cazurile judecate pînă atunci, se ivise cîte-un moment în care se impunea ca necesară o

concentrare a forțelor comitetului, înclinate în general spre digresiuni, pentru a se determina astfel o precipitare a hotărîrii. Or, în cazul de față era limpede că lucrurile merseseră prea departe. Douglas îl ascultase pe Arthur cu un dispreț pe care nu izbutise sau nu-și dăduse osteneala să și-l ascundă. Era un tip despotic, sever și agramat, ridicat în grad după ani de zile de serviciu ca plutonier. Avea fața aspră, o piele tare, ca de animal, și mentalitatea cazonă înrădăcinată în cursul anilor petrecuți în careul cazărmii. Îi vorbi lui Arthur cu o politețe rece:

– Uite ce e, dacă nu te superi, să privim lucrurile și altfel. Zici că ești împotriva milităriei. Dar te-ai gîndit ce te așteaptă dacă te sustragi?

Arthur păli, conștient de valul de neagră dușmănie care se scurgea de la Douglas către el.

– Asta nu-mi poate schimba atitudinea.

– Ei bravo! Dar în orice caz nu-mi închipui că ții morțiș să te pună la popreală pe vreo doi-trei ani, acolo.

În tribunal se făcu o tăcere de moarte. Arthur simți că toată atenția fascinată a mulțimii e concentrată asupra lui. În mintea lui își spunea: „De fapt nu sînt cu adevărat aici, în situația asta îngrozitoare".

În cele din urmă, străduindu-se să vorbească, răspunse:

– Nu vreau să intru la închisoare, după cum majoritatea soldaților nu vor să meargă în tranșee.

Privirea lui Douglas se aspri. El declară, cu glas mai puternic:

– Soldații merg la război pentru că socotesc acest lucru de datoria lor.

– Poate că și eu socotesc de datoria mea să merg la închisoare.

Din mulțimea care întesa galeria se înălță un ușor oftat. Douglas se uită furios în sus; apoi se întoarse către Barras. Ridică din umeri și în același timp își aruncă hîrtiile pe masă, cu un gest concludent, ca și cum ar fi vrut să spună: „Îmi pare rău, dar totul e zadarnic".

Barras își îndreptă spatele, luîndu-și o poziție foarte țeapănă. Își trecu mîna cu grijă peste frunte. Părea că ascultă discuția care se desfășura acum cu glas scăzut între colegii lui judecători. Apoi declară, pe un ton oficial:

– Văd că sînteți cu toții de aceeași părere cu mine.

După aceea făcu un gest cu mîna, pentru a obține liniște. Urmă un răgaz de un minut, și, în aceeași tăcere de moarte, privind ca și

pînă atunci pe deasupra capului lui Arthur, Barras pronunţă verdictul:

– Analizîndu-ţi cu multă grijă şi seriozitate situaţia, declară el, folosind formula precisă, obişnuită, tribunalul a stabilit că nu-ţi poate acorda scutirea de serviciul militar.

Imediat urmă o furtună de aplauze, urale puternice şi prelungi, pe care grefierul Rutter nu încercă deloc să le liniştească. O femeie de la galerie strigă:

– Bravo, domnule Barras, bine aţi făcut, conaşule!

Căpitanul Douglas se aplecă peste masă şi îi întinse mîna. La fel procedară şi ceilalţi membri ai tribunalului. Barras le strînse mîinile la toţi. Ţinuta sa impresionantă, deşi vag detaşată, privirea sa căutau să se îndrepte către galeria de unde veniseră aplauzele şi glasul aprobator al acelei femei.

Arthur rămase în picioare, în mijlocul sălii, cu faţa palidă, trasă, cu capul în piept. Părea că aşteaptă să se întîmple ceva. Era chinuit de sentimentul că după depăşirea punctului culminant de intensitate, se prăbuşise acum pe treapta cea mai de jos. Înălţă capul de parcă s-ar fi străduit să surprindă privirea lui taică-su. Îl străbătură fiori. Apoi se întoarse şi părăsi tribunalul.

În seara aceea, Barras veni acasă tîrziu. În hol dădu peste Arthur. Se opri o clipă, şi, cu aerul acela curios, pe jumătate chinuit şi pe jumătate nedumerit, îi spuse deodată:

– Dacă vrei, poţi să faci apel. Ştii doar că ai dreptul la apel.

Arthur îl privi serios pe taică-su. Acum simţea că poate fi calm, că se poate stăpîni.

– Tu m-ai împins aici, zise Arthur. N-am să fac apel. Am să merg pînă la capăt pe aceeaşi linie.

Urmă o pauză.

– Mă rog, zise Barras pe un ton aproape plîngăreţ. Te priveşte personal.

Îi întoarse spatele şi intră în sufragerie.

Cînd urcă scările, lui Arthur i se păru că o aude pe mătuşa Carrie plîngînd.

În seara aceea, pînă tîrziu, oraşul vui de emoţie şi agitaţie. Gestul lui Barras produsese o extraordinară senzaţie. Patriotismul crescu ca o adevărată febră, molipsindu-i pe toţi. O mulţime de oameni porniră în marş, fluturînd steaguri şi cîntînd imnul soldăţesc *La Tipperary drumu-i lung*. Mulţimea sparse geamurile de la casa doamnei Plînsa, apoi năvăli asupra prăvăliei lui Hans Messuer.

De cîtăva vreme, bătrînul Hans era privit cu suspiciune, ca străin, şi în acest acces de nemăsurat zel patriotic suspiciunile împotriva lui nu mai cerură nici un fel de confirmare. Oamenii îi devastară frizeria, sparseră toate oglinzile şi ferestrele, fărîmară sticlele cu loţiuni, sfîşiară perdelele şi făcură bucăţi firma cu dungi roşii şi albastre – simbolul meseriei de frizer şi totodată mîndria bătrînului Messuer. Sculîndu-se din pat, cuprins de panică, bătrînul Hans Messuer fu atacat de mulţime, şi la plecare el rămase în nesimţire pe podea.

Două zile mai tîrziu, Arthur fu arestat şi dus la cazarma din Tynecastle. Totul se petrecu într-o linişte şi ordine perfecte. Acum intrase în angrenajul mecanismului, şi o dată declanşată, maşinăria se mişca automat, independent de voinţa lui. La cazarmă Arthur refuză să accepte uniforma militară. Drept care, fu imediat judecat de Curtea Marţială, condamnat la doi ani muncă silnică şi trimis la închisoarea Benton, pentru executarea pedepsei.

Ieşind de la această a doua judecată, se minuna şi el cum s-au petrecut toate. În mintea lui stăruia, ciudat, o singură imagine: faţa lui taică-su – congestionată, zăpăcită, uşor nedumerită.

CAPITOLUL XII

Duba se opri cu o smucitură în faţa închisorii Benton. Se auzi un zgomot de zăvoare care se deschid. Arthur se ridică în capul oaselor în boxa mică şi întunecoasă, încercînd să-şi învingă ameţeala şi să înţeleagă pe deplin că se află aici, înăuntrul dubei care-l ducea la închisoare.

Duba mai zvîcni o dată înainte, şi se opri din nou cu o smucitură. După aceea, cineva descuie uşa dubei şi o deschise larg, lăsînd să pătrundă brusc înăuntru aerul răcoros al nopţii. De dincolo de uşă se auzi glasul unui paznic:

– Ieşiţi!

Arthur şi încă patru deţinuţi se ridicară din boxele lor înguste şi ieşiră. Stătuseră cam înţepeniţi tot timpul călătoriei de la Tynecastle la Benton, dar acum ajunseseră la capătul ei în curtea închisorii. Era o noapte apăsătoare, cu norii atîrnînd greu. Ploua cumplit, şi tot asfaltul din curte era presărat cu băltoace. Arthur aruncă în grabă cîteva priviri în jurul lui. Văzu zidurile înalte,

cenuşii, cu coama aspră, crenelată, văzu şiruri nesfîrşite de împletituri de gratii, paznici în pelerine lucioase de muşama. Simţi tăcerea şi întunericul inform, străpuns doar de pata anemic gălbuie a unei lămpi din gang. Cei cinci deţinuţi stătură în ploaie, cu apa şiroind pe ei, pînă cînd unul dintre paznici strigă un ordin. Deţinuţii fură conduşi într-o cămăruţă văruită. După întunecimea de afară, albeaţa luminoasă de aici le lua ochii. În camera aceasta cu pereţii goi, un ofiţer şedea la o masă. În faţa lui se aflau nişte hîrtii şi un registru. Era un om mai în vîrstă cu ţeasta cheală strălucitoare.

Paznicul din dubă se îndreptă către ofiţer şi-i vorbi. Arthur cercetă cu privirea pe cei patru deţinuţi care-l însoţiseră în dubă. Primii doi erau nişte oameni mărunţei, pricăjiţi, cu cravate negre şi cu nişte feţe lungi de *quaker*, semănînd atît de bine între ei, încît nu încăpea nici cea mai mică îndoială că erau fraţi. Cel de-al treilea bărbat avea figura unui om lipsit de voinţă, predispus la deznădejde. Ochelarii cu ramă subţire de aur, prinşi pe şeaua nasului, îi dădeau aerul unui biet conţopist. Ca şi cei doi fraţi din secta tremuricilor, părea că nu-i în stare să facă rău nici unei muşte şi se simţea teribil de stînjenit. Al patrulea bărbat era o huidumă murdară şi neţesălată, cu barba nerasă de cîteva zile. De fapt era singurul din tot grupul pe faţa căruia nu citeai cîtuşi de puţin surprinderea sau supărarea că se află unde se află.

Ofiţerul de la masă încheie conversaţia cu paznicul dubei. Ridicîndu-şi condeiul, strigă:

– Ia aliniaţi-vă!

El era funcţionarul însărcinat cu primirea deţinuţilor. Începu să citească cu glas tare amănuntele în legătură cu sentinţa fiecăruia dintre ei, lucru care, se vedea bine, era o simplă formalitate, şi el o îndeplinea ca atare. După aceea trecu într-un registru numele, ocupaţia, religia deţinutului, pedeapsa pe care o avea de ispăşit şi suma de bani aflată asupra lui.

Mai întîi veni rîndul matahalei murdare, care n-avea nici un ban la el, nici măcar un gologan de sămînţă. Era condamnat pentru bătaie şi violenţă, n-avea nici o ocupaţie şi urma să execute trei ani de muncă silnică. Se numea Hicks. Apoi veni rîndul lui Arthur. Avea la el exact patru lire, şase şilingi şi zece peni şi jumătate. Cînd ofiţerul termină de numărat banii, rosti sarcastic, adresîndu-se grămezii de bani de argint de lîngă bancnote:

– Învîrtitul ăsta n-o duce rău deloc.

Urmară la rînd cei doi frați *quaker* și conțopistul prăpădit. Toți trei erau „opoziționiști din motive de conștiință“*, și ofițerul strivi între dinți o sudalmă la adresa celor lipsiți de caracter ce refuză să lupte cu arma în mînă.

După ce termină înregistrarea deținuților, se ridică și descuie o ușă interioară. Le făcu un semn cu degetul, fără să scoată o vorbă, și cei cinci bărbați intrară într-un coridor lung, mărginit de celule mici, de o parte și de alta. Ofițerul le comandă:

– Dezbrăcarea!

Se dezbrăcară la piele. Frații din secta *quaker*-ilor erau înnebuniți la gîndul că trebuie să se dezbrace de față cu alții. Își scoaseră hainele încet și timid, și înainte de a ajunge la costumul lui Adam rămaseră încă o clipă în izmene, tremurînd de rușine, cu inima cît un purice. Probabil că lui Hicks i se păreau ridicoli. Despuindu-se, Hicks dezgoli un trup uriaș, murdar și păros, acoperit în mare parte de bube roșietice. Stînd cu picioarele crăcănate, se rînjea la tremurici și le făcea gesturi deșucheate.

– Hai, fetițelor, că îndată mergem la înot.

– Ține-ți gura! îi strigă ofițerul.

– Am înțeles, să trăiți! îi răspunse Hicks, foarte supus.

Apoi se îndreptă spre cîntar și se urcă pe el.

Toți fură cîntăriți și măsurați. După terminarea acestor operații, Hicks, care – se vedea de la o poștă – cunoștea toate chițibușurile de parcă ar fi fost la el acasă, o luă înaintea celorlalți, pe pardoseala de ciment. către baie. Baia era pe jumătate plină cu o apă călduță, murdară, la suprafața căreia plutea un strat de jeg, acoperind de altfel și cea mai mare parte a căzii.

Arthur se uită la Hicks, care își bălăcea trupul bubos în apa soioasă. Se întoarse către ofițer și-l întrebă cu glas înăbușit:

– Trebuie neapărat să mă bag și eu în baie?

Ofițerul nu era lipsit de umor. Îi spuse:

– Da, dragul meu. După care adăugă: Vorbitul e interzis.

Arthur intră în cadă.

După baia murdară, își primiră hainele de deținuți. Lui Arthur îi dădură o vestă galbenă de flanelă, izmene din același material, o pereche de ciorapi și o uniformă kaki, plină toată de ștampile ca

---

* Denumire dată în Anglia celor care în mod deliberat au refuzat să plece pe front, în numele unor motive de conștiință.

nişte săgeţi mari, negre. Îi era tare mică, pantalonii îi ajungeau doar niţel mai jos de genunchi. Ochii oprindu-i-se asupra tunicii scurte şi strîmte, i se înfiripă în minte gîndul că în sfîrşit e îmbrăcat şi el în kaki.

Se deschise o uşă interioară şi intră doctorul. Era un bărbat rotofei, cu faţa roşcovană şi cu o mulţime de dinţi de aur. Intră grăbit, cu stetoscopul pregătit, atîrnîndu-i din urechi, şi trecu la consultaţii într-un ritm cît se poate de repezit. Se uită în grabă la fiecare bărbat în parte, ţinîndu-se cît mai departe de el, cu un aer impersonal şi automat. Îi porunci lui Arthur să spună treizeci şi trei, îl ciocăni de cîteva ori şi-l întrebă dacă a suferit vreodată de boli venericc. Apoi trecu mai departe. Arthur nu-l ţinu de rău pe doctor pentru graba lui. Se gîndi că dacă el ar fi fost doctor acolo, la închisoare, probabil că ar fi fost la fel de reprezit. Se străduia din răsputeri să judece totul fără nici un fel de părtinire. În sinea lui făcuse legămîntul să fie calm. De altfel, aceasta i se părea acum singura cale: o acceptare liniştită a inevitabilului. Cu o seară înainte gîndise la toate şi chibzuise cu multă grijă un plan întreg. Îşi dădea seama că altminteri ar fi înnebunit.

După vizita medicală, ofiţerul cel chel ieşi împreună cu doctorul, lăsîndu-i în grija unui nou paznic, care intrase fără zgomot şi fără să fie băgat în seamă şi care acum îi cerceta mut, cu luare-aminte. Era un individ scund şi îndesat, cu un cap pătrat şi o expresie respingătoare, care nu încuraja la nici un fel de apropiere. Avea buza de sus cam scurtă, de fapt ambele buze foarte subţiri, iar capul lui lat, diform, părea încordat, mereu la pîndă. Se numea Collins.

După ce isprăvi cercetarea din privire a arestaţilor, fără o vorbă, paznicul Collins dădu fiecăruia cîte-un număr de deţinut şi numărul celulei. Toate astea cu aerul cel mai degajat cu putinţă. Arthur căpătă numărul 115 şi i se repartiză celula numărul 273. Apoi paznicul Collins descuie o uşă grea de fier.

– Acum ieşiţi! Repede! le strigă el.

Ieşiră cu toţii şi, sub privirile impasibile ale paznicului Collins, o porniră în şir indian spre clădirea principală a închisorii.

Din punct de vedere arhitectonic, închisoarea era construită ca un puţ; un enorm puţ adînc, cu celule de jur-împrejur, cu galerii de celule, aşezate una peste alta pînă la o mare înălţime. Fiecare galerie era străjuită de atîtea bare groase de fier, încît faţadele îmbinate ale galeriilor dădeau impresia unei uriaşc cuşti. Aerul

dinăuntru era rece şi, în pofida izului de dezinfectant, avea mirosul acela de pămînt rece şi jilav, specific închisorilor. Cînd îl simţi, Arthur fu scuturat de un fior.

Paznicul Collins îl conduse la celula 273. Era în galeria a treia. Arthur intră în celula lui: o încăpere de patru metri pe doi şi foarte înaltă, cu pereţi din cărămidă, zugrăviţi în culoarea muştarului pînă la jumătate, iar mai sus – văruiţi. La mare înălţime, pe un perete, se găsea o ferestruică zăbrelită, care aproape nici nu semăna a fereastră. Numai în zilele cu soare strălucitor mai pătrundea o rază de lumină prin ea. Un bec electric, apărat de o plasă şi care putea fi aprins şi stins doar de afară, dădea celulei o licărire leşinată. Pardoseala era de ciment, şi pe ea se afla un urcior smălţuit şi obiectul igienic. Duhoarea a sute de asemenea obiecte igienice alcătuia mirosul specific al închisorii.

Patul era făcut dintr-o scîndură de aproape doi metri, lată de vreo patru palme. Avea pătură, dar saltea nu. Deasupra patului se afla un prichici cu o cană smălţuită, o farfurie, o lingură şi un cuţit de cositor. Deasupra prichiciului erau atîrnate o plăcuţă cu un creion. Aşezată foarte îmbietor sub plăcuţă, se afla o mică biblie.

După ce-şi astîmpără curiozitatea cercetînd din ochi celula, Arthur se întoarse şi-l văzu pe paznicul Collins că stă la uşă, de parcă ar fi aşteptat să-i audă impresiile. Buza de sus era şi mai ridicată, iar capul o pornise şi mai mult înainte. Văzînd că Arthur nu face nici un fel de comentariu, se întoarse fără o vorbă şi plecă la fel de tăcut, cu paşi de pisică.

Cînd se trînti uşa, cu un zornăit metalic – o uşă grea, cu un vizor micuţ de tot, zăbrelit –, Arthur se aşeză pe marginea scîndurii care-i slujea drept pat. Se afla la închisoare. Asta era o celulă de închisoare, şi el se afla în această celulă. Acum nu mai era Arthur Barras. Era condamnatul nr. 115.

Oricît de hotărît ar fi fost, tot îl copleşi un val rece de spaimă: era mai rău, mult mai rău decît se aşteptase. Afară îţi venea foarte uşor să sporovăieşti despre puşcărie, dacă habar n-aveai ce înseamnă viaţa de acolo. Dar o dată înăuntru, nu-ţi mai era chiar aşa uşor. Închisoarea era un loc îngrozitor. Nu, nu, n-o să fie prea uşor.

La ora şapte i se dădu cina. Era o masă specială, acordată suplimentar noilor-veniţi. Consta dintr-o supă cu fulgi de ovăz, care părea mai mult apă chioară. Cu toate că-i veni greaţă văzînd terciul ăsta, Arthur se strădui să-l mănînce. Îl mîncă stînd în

picioare. După ce isprăvi, se aşeză iar pe marginea patului. Ştia că în asemenea condiţii a gîndi e o primejdie de moarte. Şi totuşi, nu avea nimic altceva de făcut. N-avea destulă lumină ca să poată citi *Biblia* şi n-avea nimic deosebit de scris pe plăcuţă.

Se întrebă în gînd de ce se află acolo. Se găsea acolo pentru că nu voia nici în ruptul capului să omoare oameni, pentru că nu voia în ruptul capului să iasă pe cîmpul de luptă şi să înfigă o baionetă în trupul altui om, într-o mlaştină pustie din Franţa. Nu se făcuse vinovat de vreun omor; nu, nu de asta se afla aici, ci tocmai pentru că refuzase să se facă vinovat de omor.

Era un lucru de o ciudăţenie nemaipomenită, ba chiar din cale-afară de amuzant. Dar pe măsură ce se gîndea mai mult la el, lucrul devenea din ce în ce mai puţin amuzant. Curînd, palmele începură să-i asude, dovada fizică a nevrozei de care suferea. Transpiraţia îi ţîşnea pur şi simplu din podul palmelor, încît pînă în cele din urmă se temu că n-o să i se mai oprească niciodată.

Deodată, în timp ce şedea acolo pe pat, un zgomot neaşteptat, un fel de urlet, îl făcu să tresară. Se stîrnise în fundul puţului închisorii, în galeria cea mai de jos, la carcerele izolate; era un urlet de brută, de-a dreptul neomenesc, izvorît dintr-un instinct nestăpînit. Arthur sări în sus. Nervii lui vibrară plini de compătimire, ca nişte coarde de vioară. Ascultă tremurînd. Urletul se înălţa din ce în ce mai tare, într-un crescendo insuportabil. Apoi încetă brusc. Îl curmase ceva cu o subită violenţă. În tăcerea care urmă se auzi un zumzet alcătuit de comentariile cu privire la chipul în care urletul fusese făcut să înceteze.

Arthur începu să se învîrtească în sus şi-n jos prin celulă. Păşea repede, şi curînd grăbi şi mai tare pasul. Aştepta mereu să reînceapă urletele. Dar nici vorbă de aşa ceva. Ajunsese aproape să alerge, încoace şi-ncolo, pe pardoseala de ciment a celulei, cînd deodată se auzi bătaia unui clopot, şi luminile se stinseră.

Arthur rămase nemişcat în mijlocul celulei, apoi îşi scoase încetişor uniforma kaki, cu săgeţile ştampilate pe ea, şi aşa, pe-ntuneric, se întinse pe priciul de scînduri. De dormit nu putea fi vorba. Îşi spunea că în momentul acela n-ar avea cum să se aştepte la somn, dar pe de altă parte, cu timpul avea să se obişnuiască şi cu scîndurile tari. Prin minte i se învălmăşeau şi-i scăpărau ca într-un caleidoscop tot felul de gînduri amare, ca o roată uriaşă de artificii care s-ar fi învîrtit prin celulă, din ce în ce mai mare, pînă o umplea toată. Un vîrtej de feţe şi scene care se iveau

şi dispăreau înăuntrul roţii. Tatăl lui, Hetty, Ramage, mina Neptun, morţii de la Neptun, oameni întinşi pe cîmpul de luptă cu un protest îngheţat în privirea fixă, toate amestecate şi învălmăşite, învîrtindu-se repede, tot mai repede, în vîrtejul roţii dureroase. Se agăţă cu mîinile transpirate de marginea patului, căutînd un sprijin împotriva acestui haos, pe cînd ceasurile nopţii se scurgeau unul după altul.

La cinci şi jumătate dimineaţa, sună clopoţelul închisorii. Era încă întuneric. Arthur se sculă. Se îmbrăcă, îşi împături aşternutul şi deretică prin celulă. Nici nu terminase bine, cînd auzi cheia învîrtindu-se în broască. Zgomotul acesta al cheii învîrtindu-se în broasca celulei avea ceva cu totul deosebit: un scîrţîit, ca scrîşnetul a două bucăţi de metal frecate aspru una de alta. Sunetul acesta îl zgîria pînă-n măduva oaselor. Paznicul Collins aruncă în celulă nişte saci pentru poştă.

– Coase-i! strigă el, şi trînti uşa.

Arthur ridică sacii, nişte bucăţi de canava gălbuie, de calitate ordinară. Nu ştia cum să-i coasă. Îi lăsă jos. Şezu pe marginea patului, uitîndu-se nedumerit la pînza de sac, pînă la ora şapte, cînd se auzi din nou cheia în broască şi primi masa de dimineaţă. Era alcătuită din aceeaşi fiertură apoasă de fulgi de ovăz, însoţită de data asta şi de un colţ de pîine neagră.

După ce mîncă, îl văzu pe Collins vîrîndu-şi din nou capul teşit pe uşă. Paznicul se uită cu atenţie la sacii necusuţi, apoi îl privi curios pe Arthur. Totuşi, nu făcu nici un fel de comentariu. Pe un ton destul de blînd, îi spuse doar atît:

– Hai afară, la plimbarea de dimineaţă.

Plimbarea se făcea în curtea închisorii, un careu de asfalt murdar, străjuit de ziduri înalte şi de o gheretă de pază aflată la un capăt. Din gheretă, un paznic supraveghea cercul de oameni care se plimbau tîrîndu-şi picioarele. Se uita ţintă la buzele lor, pentru a se asigura că nu vorbesc între ei. Din cînd în cînd le mai striga: „Vorbitul interzis!“ Deţinuţii cu state mai vechi de închisoare îşi perfecţionaseră pînă într-atît tehnica, încît izbuteau să vorbească între ei fără să-şi mişte deloc buzele.

În mijlocul curţii era un closet, înconjurat de o bandă circulară de tablă, sprijinită pe nişte pari nu prea înalţi. În timp ce se învîrteau prin curte, deţinuţii ridicau mîna, cerîndu-i voie paznicului să se ducă la closet. Cînd se aflau acolo, li se vedeau capetele deasupra benzii de metal şi picioarele dedesubt. Era considerat ca un mare

privilegiu să poţi sta mai mult la closet – şi paznicul acorda această favoare numai protejaţilor lui.

Arthur se învîrti, împreună cu ceilalţi, tîrîndu-şi picioarele. În lumina palidă a zorilor, cercul de oameni care se învîrteau tîrşîind tălpile părea o realitate pe care raţiunea omenească nu o poate pătrunde, devenea un lucru la fel de grotesc ca un circ al nebunilor. Feţele mohorîte ale oamenilor erau abătute, gînditoare, însojite, deznădăjduite. Trupurile lor erau impregnate de mirosul închisorii, braţele atîrnau neomeneşte pe lîngă trup.

În al doilea deţinut din faţa lui, Arthur îl recunoscu pe Hicks. Acesta se rînji la el peste umăr, în chip de salut.

– Vrei o ţigară, fătălăule? îl întrebă Hicks, rostind cuvintele din colţul gurii.

– Vorbitul interzis! strigă paznicul Hall, din turnul lui. Hei, 514, n-ai voie să vorbeşti!

În cerc, mereu în cerc, învîrtindu-se şi iar învîrtindu-se, aidoma roţii din creierul lui Arthur, înconjurînd mereu centrul acela obscen, closetul. Paznicul Hall era stăpînul absolut al manejului, şi vocea lui pocnea ca un bici.

– Vorbitul interzis! Nu vorbiţi!

Ca nişte căluşei într-un bîlci dement asta era plimbarea de dimineaţă!

La ora nouă intrară în atelier. Era o cameră lungă şi goală, în care se coseau sacii de poştă. Arthur mai primi vreo cîţiva saci. Paznicul Beeby, supraveghetorul atelierului, îi dădu sacii, şi văzîndu-l nepriceput, se aplecă asupra lui şi-i explică:

– Uite, bă prostovane, aşa trebuie să-i coşi. Înfipse acul de canava prin două cute ale pînzei de sac, arătîndu-i, cu destulă bunăvoinţă, cum trebuie făcute împunsăturile. Apoi adăugă, cu o ironie oarecum prietenească: Dacă izbuteşti să coşi mai multişori, diseară primeşti cacao. Ai înţeles, bă prostovane? Un castronaş cu cacao fierbinte!

Bunătatea care vibra în glasul paznicului Beeby îi mai dădu puţin curaj lui Arthur. Se apucă să coasă sacii de poştă. Erau vreo sută de deţinuţi în atelier, şi toţi făceau acelaşi lucru. Lîngă Arthur stătea un bătrîn cu părul sur şi cu favoriţi. Cosea cu multă dibăcie şi foarte repede, ca să-şi asigure cana cu cacao de seară. De fiecare dată cînd arunca jos un sac gata cusut, se scărpina la subsuoară şi-i arunca o privire furişă lui Arthur. Dar de vorbit nu vorbea. Dacă ar fi vorbit şi-ar fi pierdut cana cu cacao.

La ora douăsprezece sună iarăşi clopoţelul. Încetară lucrul în atelier şi porniră în şir indian către celule, să-şi ia masa. În celula lui Arthur scîrţîi cheia în broască. Masa consta dintr-o zeamă lungă, cu pîine şi margarină rîncedă. După masă, paznicul Collins deschise vizorul. Ochiul lui, zărit prin vizor, părea sinistru şi uriaş.

– Să ştii că n-ai venit aici să tai frunze la cîini, îi spuse Collins. Dă-i drumul înainte cu sacii ăia!

Arthur îi dădu drumul înainte cu sacii ăia. Îl dureau degetele de atîta cît împungea cu acul de canava prin pînza de sac. Făcuse chiar şi o băşică la degetul mare. Începuse să lucreze mecanic, ca un robot. Habar n-avea nici ce face, nici de ce o face; gesturile lui începuseră să se automatizeze, repetîndu-se la infinit, împungînd întruna sacii de poştă.

Din nou scîrţîi cheia în broască. Paznicul Collins aduse cina; iar terci, şi iar o bucată de pîine. Intrînd în celulă, se uită la sacii de poştă, apoi se uită la Arthur, şi buza lui scurtă îi dezgoli dinţii. Nu încăpea îndoială că, din cine ştie ce pricină, paznicul Collins nu-l înghiţea pe Arthur. Dar nu se grăbea defel, avea încă destule luni la dispoziţie, şi dintr-o îndelungată experienţă ştia bine că o să-şi sporească mult mai mult plăcerea dacă procedează pe îndelete. De aceea, cu un aer gînditor, spuse doar atît:

– Asta-i tot ce-ai lucrat? Să ştii că aicea nimeni nu poate, nimeni n-are voie să tragă chiulul.

– Nu sînt încă deprins, răspunse Arthur.

În mod cu totul inconştient, încercă să adopte un ton cît mai linguşitor, de parcă şi-ar fi dat seama ce important este să se pună bine cu paznicul Collins. Ridică ochii, obosiţi de munca încordată, şi i se păru că paznicul Collins a mai crescut. În special părea să-i fi crescut capul, lat şi diform, care căpătase o înfăţişare ameninţătoare, fantastică. Arthur trebui să-şi pună palma streaşină la ochi ca să se poată uita la paznicul Collins.

– Ai face mai bine să te grăbeşti cu deprinsul. Deşi vorbise cu blîndeţe, paznicul Collins îşi apropie şi mai tare capul diform. Să nu crezi că dacă tragi chiulul de la armată, aici o să fie trai pe vătrai. Dă-i drumul înainte cu sacii, pînă sună iar clopoţelul!

Arthur îi dădu drumul înainte cu sacii pînă auzi clopoţelul. Îl auzi la ora opt. Sunetul lui umplu puţul adînc al închisorii, căpătînd o sonoritate uriaşă. Arthur îşi dădu seama că de atunci încolo avea să fie singur-singurel toată noaptea, fără să-l necăjească nimeni.

Se aşeză pe marginea priciului şi se uită la săgeţile mari, negre, de pe pantalonii lui kaki. Urmări cu degetul conturul săgeţilor.

De ce oare purta o uniformă cu săgețile astea? Era acoperit tot de săgeți; tot trupul, ca un vîrtej orb și orbitor, îi era străbătut de săgeți mari și negre. Avea sentimentul ciudat că a încetat să mai existe, avea senzația unei anihilări spirituale. Săgețile astea îl omorîseră.

La ora nouă se stinseră luminile, și după ce șezu prostește un scurt răstimp pe întuneric căzu ca trăsnit, așa îmbrăcat cum era, pe priciul de scînduri. Adormi.

Dar nu dormi multă vreme. Curînd după miezul nopții, îl trezi același urlet care-l tulburase și în noaptea treeută. De data aceasta însă, urletele se repetară la nesfîrșit, de parcă nimeni nu și-ar fi dat seama de ele. Erau urletele sălbatice ale unei ființe pierdute. Arthur sări în sus, în mijlocul întunericului. Somnul îl odihnise. Era iarăși treaz și viu, teribil de viu, dureros de viu; și nu mai putea suporta nici urletele, nici întunericul, nici singurătatea. Strigă cu glas ridicat:

– Încetează! Încetează! Pentru numele lui Dumnezeu, încetează!

Începu să bată cu pumnii în ușa celulei. Striga și izbea ca un nebun, și după un minut îi auzi și pe alții strigînd și bătînd. Din catacombele întunecate ale galeriei se înălță un val de strigăte și bătăi în uși. Dar nimeni nu-i băgă în seamă, așa că vuietul puternic al strigătelor și bătăilor în uși se stinse treptat-treptat, topindu-se în întuneric și tăcere.

Arthur mai rămase un timp cu obrazul lipit de grilajul rece al ușii închise, cu pieptul agitat, cu brațele întinse. Apoi se smulse de la ușă și începu să măsoare pardoseala în lung și-n lat. Nu avea destul spațiu pentru mișcare, și totuși simțea că trebuie să se miște neîncetat. Îi era cu neputință să stea locului. Mîinile îi rămăseseră încleștate și părea că nu are deloc puterea să și le descleșteze. Din cînd în cînd se trîntea pe patul de scînduri, cu fața-n jos. Dar zadarnic, nervii lui torturați nu puteau fi potoliți. Numai mersul părea să-l mai ușureze. Trebuia neapărat să pășească, să meargă fără încetare.

Pășea încă prin celulă, cînd auzi cheia în broască. Scrîșnetul cheii inaugura o nouă zi. Tresări la auzul zgomotului, și apoi rămase în picioare, în mijlocul celulei, cu fața spre paznicul Collins. Începu să gîfîie.

– N-am putut dormi din cauza urletelor ălora. N-am putut dormi din cauza lor.

– Vai, ce păcat! îl ironiză Collins.

– N-am putut dormi. Ce e cu urletele acelea?

– Vorbitul interzis.

– Dar ce e cu urletele acelea? Ce se întîmplă?

– Ți-am spus că e interzis să vorbești. Dacă vrei să știi, un tip a înnebunit, și e pus sub observație pentru alienație mintală. Și acuma ține-ți gura. Vorbitul interzis, mai repetă o dată paznicul Collins înainte de a ieși.

Arthur își strînse fruntea în mîini, luptînd din răsputeri să se stăpînească. Capul îi atîrna pe piept, picioarele îi păreau incapabile să-i mai susțină trupul. Se simțea bolnav de moarte. Nu putu nici să se atingă de zeama lungă pe care i-o lăsase paznicul Collins în castronașul obișnuit de lut. Mirosul supei îl făcea să-i vină rău. Se așeză pe marginea priciului. Lăsă supa neatinsă.

Deodată, auzi cheia răsucindu-se în broască. Intră paznicul Collins, care se rînji la el întrebîndu-l:

– De ce nu-ți iei gustarea de dimineață?

Arthur îi aruncă o privire fără expresie.

– Nu pot.

– Ridică-te cînd îți vorbesc!

Arthur se ridică.

– Mănîncă!

– Nu pot.

Buza de sus a lui Collins se trase mai tare înapoi, subțire și vînătă.

– Așa, poate că n-o fi destul de bună pentru tine? Nu e destul de bună pentru un învîrtit? Mănîncă, chiulangiule!

Arthur repetă fără expresie:

– Nu pot.

Paznicul Collins își mîngîie încetișor bărbia. În sfîrșit, lucrurile începeau să meargă bine.

– Știi ce o să ți se întîmple? îl întrebă el. Dacă nu te supui, ai să fii hrănit cu forța. O să ți se bage pe gît un tub, și o să ți se toarne supa prin tub. Am mai făcut eu lucrul ăsta, și dacă e nevoie, nu mă dau în lături să-l fac din nou.

– Iertați-mă, spuse Arthur, cu ochii în pămînt. Simt că dacă o mănînc o să-mi vină să vărs.

– Pune mîna pe castronaș! îi porunci Collins.

Arthur se opri și luă castronașul în mînă. Paznicul Collins nu-l slăbea din ochi. De la început simțise o vie antipatie pentru Arthur,

întrucît era un gentleman bine crescut şi învăţat. Şi mai era încă un motiv. Collins i-l explică vorbind pe îndelete:

– Să ştii, măi chiulangiule, că te-am cîntărit din ochi. Mie nu-mi plac chiulangiii. Din clipa în care ai intrat, mi-am şi dat seama cît îţi poate pielea. Ştii, eu am un băiat pe front. Şi, ştii, asta explică o mulţime de lucruri. Asta explică de ce o să trebuiască să mănînci supa aia. Mănîncă-ţi supa, chiulangiule!

Arthur începu să bea din zeama lungă. Înghiţi doar jumătate din fiertura apoasă şi dezgustătoare, apoi, cu un glas apăsat, spuse:

– Nu pot.

În clipa în care vorbi, simţi că i se întoarce stomacul pe dos. Vărsă pe cizmele paznicului Collins.

Acesta se făcu livid. În mintea lui socoti că Arthur a făcut-o anume, ca să-i murdărească lui cizmele. Pe moment uită de tehnica obişnuită a sadismului lui. Fără să şovăie, îl pocni violent în obraz.

Arthur păli ca un mort. Îl privi pe paznicul Collins cu ochi chinuiţi.

– N-ai voie să faci asta, spuse el respirînd greu. Am să te reclam că m-ai bătut.

– Serios? Paznicul rînji, trăgîndu-şi buza de sus cît putu de tare. Atunci, na, ţine şi asta, ca să ai ce reclama!

Luîndu-şi avînt, îi izbi lui Arthur, cu sete, un pumn care-l doborî la pămînt.

Arthur se izbi de pardoseala de ciment şi rămase nemişcat. Gemu slab. La auzul geamătului, paznicul Collins, care-şi aminti de fiul său aflat în momentul acela în tranşee, zîmbi sinistru. Îşi şterse cizmele murdare pe tunica lui Arthur şi apoi ieşi din celulă, cu acelaşi rînjet care-i dezgolea dinţii, trăgîndu-i buza subţire în sus. Se auzi din nou cheia răsucindu-se în broască.

CAPITOLUL XIII

În ziua în care Arthur zăcea în nesimţire în băltoaca de zeamă lungă de pe pardoseala de ciment a celulei sale, Joe, ca un om înţelept ce era, stătea în faţa unei farfurii cu stridii la restaurantul hotelului Central din Tynecastle. Printre alte descoperiri pe care le făcuse Joe în ultima vreme se numărau şi stridiile. „Dom'le, sînt extraordinare stridiile astea, pur şi simplu extraordinare!" Cel

mai extraordinar era să vezi însă cîte stridii poate mînca un om. Joe, dacă avea chef, înghițea pe nerăsuflate pînă la optsprezece stridii, fără să clipească. Şi de fapt avea mai totdeauna chef. „Dar să fiu al dracului, tare-s bune, mai ales dacă le pui condimente şi storci puțină lămîie pe ele. Cele mai bune-s alea grase şi mari."

Deşi existau anumite restricții la unele alimente, de pildă la carne şi la pui, totuşi oamenii care ştiau să se descurce puteau totdeauna să găsească stridii la restaurantul Central, dacă era sezonul potrivit. Realitatea era că Joe putea să găsească orice la restaurantul Central. Trecea atît de des pe-acolo, încît ajunsese să fie un obişnuit al casei. Îl cunoşteau toți, toți alergau după el, şi cel mai repede dintre toți alerga oberchelnerul, bătrînul Sue. De fapt se numea Suchard, dar Joe avea obiceiul de a se bate pe burtă cu oamenii, găsindu-le diminutive.

– De ce nu cumperi şi dumneata, acolo, cîteva acțiuni ale societății Crocker şi Dickson? îl sfătuise delicat Joe pe bătrînul Sue cu cîteva luni în urmă. Nu fi aşa speriat, că doar ştiu eu bine că nu faci speculații de bursă. Doar eşti un om cu casă grea, nu-i aşa, Sue? Dar chestia asta e cu totul altceva. Crede-mă, nu ți-ar strica deloc să pui mîna pe vreo sută de acțiuni, doar aşa, ca distracție.

Peste o săptămînă, Sue îl aştepta pe Joe la intrarea sălii în care se servea grătar. Se rupea din şale făcîndu-i temenele, gata să îngenunche recunoscător înaintea lui, poftindu-l să se aşeze la masa cea mai bună din salon.

– Aha, vasăzică a mers strună, Sue? Nici nu-i nevoie să-mi spui. Cît ai scos din chestia asta? Şaizeci de lire probabil. Ei da, îți ajunge o vreme pentru trabucuri, nu? Ha-ha! Aşa merge treaba, ştii? Tu ai grijă de mine, şi eu am grijă de tine.

„Banii! îşi spuse Joe în sinea lui, luînd ultima stridie în vîrful furculiței şi lăsînd-o cu multă îndemînare să lunece pe gît. Cu bani poți într-adevăr să ai totul, în viață." În timp ce chelnerul strîngea cochiliile sidefii şi-i aducea o fleică în sînge, Joe se uită cu un aer binevoitor prin salonul în care se servea grătar. Pe atunci, acest salon al restaurantului Central semăna cu o adevărată stațiune balneară. Chiar şi duminica era plin ochi. Era locul de întîlnire al tuturor oamenilor de succes, al afaceriştilor care-şi băgaseră mîinile pînă la coate în haznaua cu bani. Joe îi cunoştea aproape pe toți: Bingham şi Howard, amîndoi membri în Consiliul Înzestrării Armatei; avocatul Snagg; Ingram de la fabrica de bere „Ingram

Toogood"; Wainwright, magnatul bursei din Tynecastle; Pennington, specialistul în gemuri sintetice. Joe urmărea în mod deliberat stabilirea unor legături cu ei; voia să cunoască pe toți bogătașii, pe oricine-i putea fi de folos. Pentru el simpatia nu conta cîtuși de puțin; îi cultiva doar pe cei de pe urma cărora putea trage un profit; dar maniera lui era așa de afabilă, degajată, și era un om de lume atît de perfect, încît trecea pretutindeni drept băiatul cel mai simpatic.

Doi bărbați așezați la o masă dinspre fereastră îl remarcară. Se uitară la el, Joe îi salută înclinîndu-și capul, iar ei îi făcură un semn amical cu mîna. Joe zîmbi strașnic de încîntat în sinea lui. „Ehe, ăștia doi sînt băieți deștepți. Bostock și Stokes, da, da, așa oameni zic și eu, nu se-ncurcă!"

Bostock lucra în branșa încălțămintei. Pe vremuri, înainte de a începe războiul, făcuse afaceri mărunte și ajunsese să aibă o fabricuță prăpădită în mahalaua East Town. Dar în ultimele optsprezece luni reușise să pună mîna pe o mulțime de contracte care-i asigurau comenzi pentru armată. Bineînțeles, banii grași nu proveneau atîta din contracte, deși nici alea nu erau de azvîrlit. Banii ieșeau de la cizme. Pentru că cizmele lui Bostock n-aveau în ele nici un centimetru de piele. Nici măcar de sămînță. Mai deunăzi, cînd se întîlniseră seara la clubul County, și Bostock se întrecuse nițel cu băutura, îi mărturisise acest lucru lui Joe. Bostock folosea un fel de scoarță de copac la confecționatul cizmelor și era garantat că scoarța nu putea rezista mult. Dar, mărturisi Bostock cu lacrimile-n ochi, ce mai contau lucrurile astea? În orice caz, cizmele aveau să supraviețuiască bieților soldați care le purtau. Din păcate...

– Zău, dom'le, spune dacă nu e păcat! bîlbîia Bostock deasupra paharului de șampanie, într-un acces de durere patriotică.

Stokes se ocupa cu confecțiile. În ultimele luni izbutise să cumpere toate proprietățile de deasupra atelierului său, așa că acum putea să facă pe grozavul din cînd în cînd, pomenind în treacăt de „fabrica lui". Era cel mai mare patriot din tot ținutul Crockerstown; nu putea deschide gura fără să pomenească de „necesitățile imperioase ale națiunii", silea muncitoarele să lucreze ore suplimentare neplătite, le redusese pauza de la prînz, și adeseori le ținea la lucru pînă la opt seara, chiar și duminicile. Dar și așa nu prididea cu treaba și dădea majoritatea lucrărilor spre executare la domiciliu, locatarilor din casele de raport din împrejurimi. Le plătea șapte

peni pentru cusutul unei perechi de pantaloni de călărie, şi un şiling şi şase peni pentru o uniformă completă. Cămăşile kaki le dădea la lucru plătindu-le cu doi şilingi duzina, din care scădea aproape trei peni pentru un mosor de aţă. Pantalonii militari îi dădea în lucru pentru finisare cu un peni şi un sfert perechea, brîiele – la opt peni duzina, iar procurarea acelor şi aţei rămînea pe seama femeilor.

– Şi ce profit scoateţi? întrebase avid Joe, lingîndu-şi buzele. De pildă să luăm curelele astea, sau brîiele.

Joe ştia sigur că cineva „sus-pus" le cumpără de la Stokes la preţul de optsprezece şilingi duzina. Iar pe Stokes îl costau în total doi şilingi şi zece peni! Tii, era o adevărată minune! E adevărat că un porc de socialist calculase că Stokes plătea în medie lucrătoarelor sale care executau munca la domiciliu cam un peni pe oră şi îndrăznise să ridice în Consiliul Municipal problema exploatării abuzive a muncii. „Ah, prostii!" gîndi Joe. „Dă-o-n mă-sa de exploatare! Ce, parcă femeile astea nu umblau cu limba scoasă după lucru? Şi cîte nu erau? Uită-te numai la zdrenţăroşii ăştia care fac coadă la margarină, de pildă! Şi p-ormă, ce naiba, sîntem, ori nu sîntem în război?"

Din experienţa de pînă atunci, Joe trăsese concluzia că nimic nu e mai bun decît războiul pentru a-l ajuta pe om să se pună în valoare. Cel puţin aşa gîndea el, atribuind totul războiului. La fabrica Millington el se pusese în bună măsură în valoare şi ajunsese ca toţi să-i ştie acum de frică. Şi Morgan, şi Irving, chiar şi încuiatul ăla de Dobbie. Joe zîmbi. Se lăsă pe speteaza scaunului şi, cu multă grijă, desprinse banderola de la o havană mai uşoară. N-aveau decît Stokes şi cu Bostock să-şi fumeze havanele cu banderolă cu tot, împuţiţii ăştia de parveniţi; Joe ştia mai bine ce trebuia să facă. Zîmbi, dus pe gînduri, visător. Însă deodată se îndreptă din şale, atent şi binevoitor, întrucît îl văzuse pe Jim Mawson apropiindu-se. Se aşteptase să-l vadă pe Mawson, căci, deşi duminica lua totdeauna masa acasă, pe la ora două îşi făcea negreşit apariţia la restaurant.

Jim îşi croi drum prin salonul înţesat şi se aşeză la masa lui Joe. Îşi ridică greoi ochii cu pleoapele pleoştite către Joe, care la rîndul lui îl salută fără o vorbă, înclinînd doar capul; salutul acesta era caracteristic pentru doi oameni ca ei, care ştiau foarte bine ce vor. Mai trecu o bucată de vreme, în care Mawson cercetă plictisit lumea din restaurant.

– Ce iei, Jim? Whisky? întrebă într-un tîrziu Joe.

Jim clătină din cap şi căscă. Altă pauză.

– Cum mai merg lucrurile pe sus, pe la voi?

– Merge binişor. Cu gesturi calculate, Joe scoase din buzunarul de la vestă o hîrtiuţă. Săptămîna trecută, spuse el, am avut o producţie de două sute de tone de schije pentru şrapnele, zece mii de grenade Mills, o mie de grenade dintr-alea cu mîner şi o mie cinci sute obuze pentru mortiere grele.

– O, Doamne! exclamă Jim întinzînd foarte liniştit mîna către o scobitoare din vasul mic de sticlă. Păi, măi Joe, dacă nu bagi bine de seamă, o să faci tu singur să se termine prea repede războiul ăsta împuţit.

Joe rînji prudent.

– Nu te frămînta, bă Jim! Cu obuzele alea nu faci mare brînză; unele nu sînt în stare să spargă nici o nucă de cocos. Pe cuvîntul meu că-n viaţa mea n-am văzut atîtea mulaje găunoase cum am avut săptămîna trecută. Asta din cauza fontei ăleia pe care ne-ai livrat-o ultima dată. O porcărie. Cel puţin jumătate din ele au ieşit ca nişte roţi de şvaiţer. Rebuturi. A trebuit să le lipim bine găurile cu lut şi să le vopsim de două ori, ca să nu se cunoască.

– Aoleu! oftă Jim. N-o să-şi atingă ţinta, ăh!

– Ce ţintă, mă Jim? Eu cred că o să fie mare lucru dacă o să iasă măcar din ţeavă.

– Păcat! încuviinţă Jim, care se muncea pe rupte cu scobitoarea. Apoi întrebă: Cît poţi să primeşti săptămîna asta?

Joe îşi lăsă capul într-o parte, prefăcîndu-se că gîndeşte profund.

– Cred că n-ar fi rău să-mi trimiţi vreo sută cincizeci de tone.

Mawson încuviinţă din cap.

– Dar uite ce e, Jim, continuă Joe, facturează-mi săptămîna asta pe trei sute cincizeci de tone. M-am plictisit să mă mai chinui doar pentru o sută de tone în plus.

Privirea enigmatică a lui Jim ar fi vrut parcă să-l întrebe: „Dar oare nu e nici un pericol?“

– Nu trebuie să ne pripim, zise el în cele din urmă, gînditor. Nu uita că mai e şi Dobbie.

– Ei, dă-l în mă-sa, ce contează ăla? Cum, dacă vine factura, o să ştie el ce şi cît folosim noi la turnătorie? Dacă lui îi ies bine socotelile pe hîrtie, o să creadă că ştie perfect tot ce se-ntîmplă.

Poate că Joe vorbea cu oarecare patimă împotriva lui Dobbie; micile lui încercări anterioare de a corupe acest casier colţuros şi

pisălog, cu *pince-nez*-ul lui iscoditor, se dovediseră uluitor de infructuoase. Din fericire, Dobbie, dacă se amesteca cumva, nu era greu de tras pe sfoară. Toată făptura lui era legată trup şi suflet de scrupulozitatea cu care făcea calculele financiare. În schimb, habar n-avea de latura practică a lucrurilor. Trecuseră multe luni de cînd Joe începuse aceste mici tranzacţii amuzante cu Jim Mawson. De pildă, chiar acum comandase o sută cincizeci de tone de fier vechi, însă factura pe care avea s-o parafeze ca fiind exactă urma să fie făcută pe trei sute cincizeci de tone. Dobbie avea să plătească trei sute cincizeci de tone, iar Mawson şi cu Joe urma să împartă frăţeşte diferenţa de două sute de tone, la preţul de şapte lire tona. Profitul net: un mizilic de o mie patru sute de lire acolo! Numai un aspect, de altfel cu totul secundar, din activitatea combinată a lui Jim şi Joe. Şi totuşi, suficient în sine ca să-i facă pe amîndoi recunoscători din inimă pentru mana cerească pe care o reprezenta războiul.

O dată încheiată cu succes această tranzacţie, Mawson se lăsă pe speteaza scaunului, cuprinzîndu-şi cu tandreţe burta. Urmă apoi o tăcere.

– Ia uite-i p-ăia doi – se trag încoace, declară el în cele din urmă.

Stokes şi Bostock se ridicaseră de la masa lor şi, îndreptîndu-se spre Joe şi Jim, rămăseseră acum în picioare lîngă ei. Amîndoi erau roşii ca para focului de atîta mîncare şi băutură, foarte fericiţi şi-şi dădeau nişte aere teribile. Stokes întinse tabachera lui, plină de havane, către Joe şi Mawson. Cînd Joe îşi puse deoparte trabucul lui, fumat numai pînă la jumătate, şi se aplecă asupra tabacherei din piele de crocodil, legată în aur, dînd să-şi aleagă o ţigară, Stokes îi spuse, făcîndu-i în mod inutil cu ochiul:

– Nu e nevoie neapărat să le miroşi, că mă costă o jumătate de dolar bucata.

– Bestiile astea nu se joacă cu preţurile, zise Bostock, plin de solemnitate. El nu băuse decît patru pahare de rachiu. Se cam clătina pe picioare, dar avea un aer grav şi măreţ. Voi ştiţi că acuma pînă şi un prăpădit de ou a ajuns să coste cinci peni?

– Eh, dumneavoastră vă dă mîna în orice caz, zise Joe.

– Aş, ce, eu mănînc ouă? întrebă Bostock. Nu fac bine la ficat. Şi pe urmă-s şi prea ocupat. Tocmai sînt pe punctul de a-mi cumpăra o hardughie împuţită la Kenton, pentru că aşa vor nevastă-mea şi cu fiică-mea. Ah, ce ţi-e şi cu muierile astea! Dar ceea ce vreau să

spun este că nu văd cum o să mai putem continua războiul ăsta, dacă a ajuns şi un rahat de ou să coste cinci peni.

Retezînd capul havanei, Mawson spuse:

– Ştii că te poţi asigura împotriva acestui risc? Îţi dau cuvîntul meu că eu aşa am făcut. M-am asigurat cu cincisprezece la sută împotriva cazului în care războiul s-ar termina anul ăsta. Crede-mă că merită.

Bostock ripostă cu acelaşi aer grav:

– Mă Jim, eu îţi vorbesc despre ouă.

Stokes îi făcu lui Joe cu ochiul:

– Ştii de ce trece găina drumul?

Bostock se uită la Stokes, şi apoi rosti foarte solemn:

– Ştie mă-ta!

– Ba mă-ta! răspunse Stokes, lipindu-se de umărul lui Bostock, cu un aer de mare tandreţe, dar de fapt ţinîndu-se de el ca să-şi recapete echilibrul.

Joe şi cu Mawson nu se putură stăpîni şi schimbară între ei o privire rapidă de dispreţ: Stokes şi Bostock pur şi simplu habar n-aveau ce să facă cu banii şi erau nişte lăudăroşi: ăştia n-or să reziste mult ritmului în care se desfăşurau lucrurile; într-o bună zi o să se-aleagă praful de ei. Părerea bună pe care o avea Joe despre sine însuşi se umflă, măgulită, în urma acestui schimb mut de priviri pline de subînţeles dintre Mawson şi el. Aproape că începu să-i fie scîrbă de Stokes şi Bostock; se simţea mai presus de ei, mai presus de amîndoi. Îşi mîngîie mulţumit trabucul cu buzele şi scoase un rotocol de fum, pufnind batjocoritor.

– Bă Jim, tu cum îţi omori vremea azi după-amiază? îl întrebă Stokes binevoitor.

Mawson se uită la Joe, întrebîndu-l din ochi. Apoi răspunse:

– Cred că o să mă duc la clubul County.

– A, păi asta e perfect şi pentru noi, zise Bostock. Hai să ne ducem cu toţii la club.

Joe şi cu Mawson se ridicară, şi tot grupul se îndreptă către ieşire. O portăreasă învîrti servil uşa turnantă, făcînd loc acestor patru bărbaţi triumfali, bine hrăniţi şi bine îmbrăcaţi, stăpîni ai universului. Coborau treptele restaurantului, alcătuind un grup impozant. Joe rămăsese puţin mai în urmă, aranjîndu-şi fularul de mătase albastră.

Mawson se întoarse către el şi-i vorbi pe un ton intim:

– Haide, Joe, vino şi tu, nu-i rău să ne ducem acolo. Facem o partidă de biliard.

Joe își consultă ceasul de platină, pe care-l purta la mînă, și simulă regretul:

– Îmi pare rău, Jim, dar am treabă.

Bostock rîse nechezînd ca un cal și îl amenință în glumă cu degetul grăsuliu:

– Fac prinsoare că e vorba de o fustă; o anumită doamnă Brown, nu?

Joe clătină din cap și spuse pe un ton suav:

– Am treabă.

– He-he, la război ca la război; dacă nu curge, pică.

Toți îl priviră cu invidie.

– Ei, atunci la revedere, zise Bostock. Adio și-un praz verde.

Mawson, Bostock și cu Stokes o porniră spre club. Joe se uită în urma lor, apoi coborî pe trotuar, traversă cu pași sprinteni strada și se îndreptă spre automobilul lui, parcat în apropiere. Dădu drumul la motor și porni către Wirtley. Îi promisese Laurei s-o ia de la cantină. În timp ce conducea gînditor pe străzile cufundate în liniștea duminicală, capul îi era plin de socoteli bănești, afaceri, obuze, oțel, toate în cadrul planului propus de Mawson, iar pîntecele plin de o mîncare copioasă și de băutură; se simțea foarte bine, conștient de toate acestea, încîntat la gîndul după-amiezei care-l aștepta. Zîmbi; era zîmbetul strălucitor al omului mulțumit de sine. Tare bună fată Laura; îi datora foarte mult ei. Îl învățase tot felul de lucruri: cum să-și facă nodul la cravată, cum să-și asorteze cravatele la costumele noi; îl ajutase să-și găsească și apartamentul micuț, cu intrare separată, în care locuia de șase luni. Îl șlefuise. Ei da, la urma urmei, asta era plăcerea ei: să-l servească. După cum îi plăcuse să-i aranjeze intrarea în clubul County și, pe o cale tot atît de discretă, să facă familiile Howard, Pennington și chiar și pe doamna John Rutley să-l invite în casele lor. Laura era moartă după el. Zîmbetul lui Joe se accentua. Acuma o înțelegea perfect pe Laura. Se măgulise întotdeauna cu gîndul că se pricepe la femei: alea speriate, alea frigide – alea erau de fapt niște „prefăcute"; dar niciodată pînă atunci nu mai avusese ocazia să cunoască o femeie în genul Laurei. Nici nu e de mirare că nu izbutise să reziste insistențelor lui, sau mai degrabă să reziste propriilor ei porniri.

Cînd intră cu mașina în piața din spatele fabricii de muniții Wirtley – pentru motive lesne de înțeles întotdeauna se întîlneau acolo –, o văzu pe Laura trecînd colțul cu mersul ei elegant. Îl

încîntă punctualitatea ei. O salută scoțîndu-și pălăria și îi deschise portiera automobilului, dar nu cobori. Laura se urcă, și el porni mașina fără să scoată un cuvînt. Se îndreptă către apartamentul lui.

Timp de cîteva minute, nici unul dintre ei nu vorbi. Era tăcerea caracteristică deplinei familiarități. Îi plăcea s-o simtă lîngă el. Era o femeie strașnic de bine făcută; și-i ședeau de minune taioarele astea bleumarin. Sentimentul lui Joe față de Laura era acum acela al unui soț care încă mai ține la soția lui. Firește, nu mai erau prea multe emoții și nici prea mult entuziasm; însăși conștiința faptului că-i era atît e atașată îi tocea pofta de ea.

– Unde ai luat masa? îl întrebă Laura în cele din urmă.

– La restaurantul Central, răspunse pe tonul cel mai plat cu putință. Dar tu?

– Am mîncat o felie de pîine cu slănină, chiar aici, la cantină.

Joe rîse grațios; știa el bine că pe Laura n-o interesează mîncarea.

– Nu te-ai mai săturat o dată de cantina asta? Îți place așa să stai și să dai zeamă lungă la canari?

– Nu. Rămase o clipă pe gînduri. Îmi place să simt că mai am încă în mine instincte de om cumsecade.

Joe rîse iar, lăsă baltă acest subiect și începură să vorbească despre lucruri banale. Între timp ajunseră la capătul Șoselei Nordului, unde, într-un rond foarte liniștit dindărătul arterei principale de circulație, se afla apartamentul lui. De fapt era jumătate din parterul unei case împărțite în două, cu niște camere foarte înalte, cu șemineuri și stucaturi, împrejmuită de peluze care se întindeau în față și-n spate, ceea ce dădea și mai mult impresia unui imobil foarte spațios. Casa i-o mobilase chiar Laura, cu foarte mult bun-gust. Laura avea fler pentru asemenea lucruri. Nu era o gospodărie complicată, și dimineața venea o femeie care deretica. Din punctul de vedere al intimității lor însă, erau în perfectă siguranță, întrucît casa era așezată la peste opt kilometri de Yarrow. Cu destulă discreție, lăsaseră pe cei care o vedeau pe Laura intrînd și ieșind să înțeleagă că ar fi sora lui.

Joe deschise ușa și intră cu Laura. Aprinse radiatorul electric din odaia de zi, și, așezîndu-se, se apucă să-și scoată pantofii. Laura își turnă un pahar de lapte și bău, uitîndu-se la spinarea lui Joe.

– Bea și tu un whisky cu sifon, îi propuse ea.

– Nu, nu mă prea tentează.

Joe luă de pe masă ediția de duminică a ziarului preferat şi-l deschise la pagina economică.

Laura îl cercetă o vreme în tăcere, şi termină de băut laptele. Cîteva minute se învîrti prin cameră, dereticînd, prefăcîndu-se că are treabă, avînd aerul că aşteaptă ca Joe să spună ceva. Apoi, pe nesimţite, se strecură în dormitor. Joe o auzi mişcîndu-se, dezbrăcîndu-se; îşi lăsă ziarul jos şi rînji. În fiecare duminică după-amiază se culcau ca doi oameni liniştiţi şi aşezaţi, aşa cum alţii se duc la biserică. Dar întrucît în ultima vreme pofta lui nu mai era chiar aşa de nestăpînită, îl distra să „o necăjească nițel pe Laura". De data aceasta aşteptă nici mai mult, nici mai puțin decît o jumătate de oră, prefăcîndu-se că citeşte înainte de a intra, cu un căscat ostentativ, în dormitor.

Laura era întinsă pe pat, într-o cămaşă de noapte albă, simplă, dar dintr-un material foarte frumos şi foarte elegant croită; îşi aranjase părul minunat, îşi împăturise frumos hainele pe scaun şi lăsase să plutească în toată camera parfumul ei, ca o discretă evocare. Joe trebui să admită că avea de-a face cu o femeie foarte stilată.

Cu o săptămînă în urmă avusese o mică escapadă cu o lucrătoare de la fabrica de muniţii Wirtley – o însoţise la ea acasă, în cămăruţa ei; sigur, era o fetişcană destul de drăguţă, îl atrăsese coloritul ei roşcat, în contrast cu cel oacheş al Laurei, dar, într-un fel, cămaşa ei de noapte de o eleganță de mahala, aşternutul sărăcăcios îl dezgustaseră.

Nu încăpea nici o îndoială că Laura îl cizelase. Era limpede că cea mai bună metodă pentru învăţarea manierelor elegante e să te culci cu o femeie bine crescută.

Joe se dezbrăcă încet, fără grabă, dîndu-şi seama că Laura nu-şi ia ochii de la el. Zăbovi o mulţime pînă aranjă cheile, îşi scoase tabachera de aur, apoi îşi sortă monedele din buzunar pe scrin. Rămase numai în indispensabili, stătu chiar o vreme să-şi numere, foarte concentrat, banii, înainte de a veni să se aşeze pe marginea patului.

– Îţi făceai socoteala cîţi bani să-mi dai mie? îl întrebă ea cu glasul stăpînit dintotdeauna.

Joe izbucni într-un hohot de rîs, bucuros într-un fel că poate să lichideze printr-o singură erupţie explozivă tot amuzamentul pe care-l acumulase.

– La urma urmei, Joe, continuă ea pe acelaşi ton ironic, chiar mă gîndeam că de fapt eu sînt partenerul care dă mai mult. Ţi-am dat tabachera, ceasul, butonii, toate cadourile astea mărunte, chiar şi uzufructul automobilului. Ba nu te-ai lăsat pînă n-ai smuls de la mine şi mobila asta. A, bine, ştiu că tu mereu de ai de gînd să-mi dai un cec, şi mie de fapt nu-mi pasă nici cît negru sub unghie dacă mi-l dai sau nu. Sper că nu sînt meschină. Doar atît voiam să-ţi spun: că adeseori mă întreb dacă tu-ţi dai seama cît am făcut pentru tine, într-un fel sau altul.

Extrem de bine dispus, Joe îşi pipăi muşchii braţului.

– Ei, răspunse el, ce-ai făcut ai făcut pentru că aşa-ţi plăcea ţie.

– Vasăzică asta-i părerea ta? Laura se opri o clipă. Apoi continuă: Şi cînd mă gîndesc cum a început povestea noastră... În dimineaţa aceea, cînd ai venit la noi acasă după cotoarele de la cecuri. O clipă de slăbiciune prostească. Şi acum uite unde am ajuns!

– Vai de mine! zîmbi el cu făţărnicie; în orice caz, tot aici am fi ajuns. Doar ştii că eşti moartă după mine.

– Vai, dar ce drăguţ te exprimi! Zău, eu cred în mod sincer, Joe, că tu nu ţii absolut deloc la mine. Pur şi simplu te-ai servit de mine, te-ai servit de mine cît ai putut, ca să-ţi poţi croi un drum...

– Dar ce, nu ţi-am fost şi eu de folos?

Tăcere.

– Este extraordinar cît de bine te pricepi să mă faci să-mi fie silă de mine, spuse Laura, rostind vorbele cu greu.

– Ei lasă, Laura, nu mai vorbi aşa, protestă el.

Apoi, aruncîndu-şi de pe el maioul, se strecură în pat lîngă ea. Laura oftă, sau mai mult gemu, conştientă de propria ei slăbiciune, de dorinţa care o înrobea. Apoi se lăsă moale, oferindu-i-se.

Dormiră cam un ceas după aceea. Joe avu un somn agitat. Totdeauna îl enerva faptul că Laura se mai agăţa de el, după ce dorinţa lui fusese satisfăcută. În primele zile petrecute împreună, avusese orgoliul să-i demonstreze Laurei cît e de viril, să o facă să realizeze contrastul dintre vigoarea lui şi evidenta moleşeală a lui Stanley. Dar acum se săturase de toate astea; nu mai avea cîtuşi de puţin intenţia să-şi risipească resursele fizice pentru ea. Cînd Laura deschise ochii şi se uită la el, Joe îi înfruntă privirea, peste pernă, cu un zîmbet fix, uşor ironic.

– Nu mă mai iubeşti, Joe?

– Tu ştii cît te iubesc.

Laura oftă; lăsă ochii în jos.

– O, Doamne! spuse ea.

– Ce este?

– Nimic. Grozav de nesuferit poţi să fii cînd vrei! Uneori mă faci să mă simt o fiinţă îngrozitoare. După o pauză, continuă: La drept vorbind, cred că sînt într-adevăr îngrozitoare, dar n-am încotro.

Joe continuă s-o privească, conştient de rîsul acela interior, plin de satisfacţie, care-l stăpînise toată ziua. Ajunsese la marea subtilitate de a savura o plăcere inexplicabilă, din analiza jocului de emoţii oglindite pe faţa Laurei; o cerceta din ochi, mai ales în momentele lor culminante, şi trăgea concluzii măgulitoare cu privire la importanţa propriei lui persoane ca generator al furtunii din inima ei. Da, da, era limpede ca bună ziua că el, Joe, era „stăpînul". Bineînţeles, mai ţinea la ea, dar nu-i strica deloc Laurei ca din cînd în cînd să se simtă mică, dependentă de el. Acum, văzînd-o cuprinsă de o dispoziţie tandră, se prefăcu zglobiu, jucăuş.

– Cred că ar trebui să ne luăm ceaiul, spuse el. Mi s-a uscat gîtlejul.

Începu să zîmbească satisfăcut, cînd deodată sună telefonul. Zîmbind încă, se aplecă peste ea şi ridică receptorul.

– Alo!... Da, e domnul Gowlan la telefon. Da, Morgan... Da... Nu ştiu, habar n-am... Cum? Glasul lui Joe se schimbă puţin. Urmă o pauză mai lungă. Apoi: Serios?... Doamne fereşte, ce spui?... Vasăzică aţi primit-o la birou... Da, Morgan... Sigur... Bine, vin îndată. Da, da, vin chiar eu.

Joe puse receptorul în furcă şi se întoarse încet pe jumătatea lui de pat. Urmă un răstimp de tăcere.

– Ce este? întrebă Laura.

– Păi... Joe îşi drese glasul. Ştii...

– Păi ce?

Joe şovăi, tot trăgînd de marginea cearşafului.

– A sosit o telegramă la administraţie.

Laura se ridică în capul oaselor. Deodată, zise:

– S-a întîmplat ceva cu Stanley?

– Mai nimic, se grăbi Joe să spună. N-are absolut nimic. A suferit doar un şoc în urma exploziei unei bombe.

– Şocat de o bombă, repetă Laura.

Îi păliră pînă şi buzele.

– Da, asta-i tot, răspunse el. Altceva nimic.
Laura își duse mîna la frunte.
– O, Doamne! spuse cu glasul stins. Știam eu că o să se întîmple așa ceva. Știam eu...
– Bine, dar nu e nimic grav, repetă Joe. Nu te tulbura. N-are nici măcar o zgîrietură. A fost îngropat de explozia unui obuz și l-au trimis acasă, în țară, ca să-și revină. Nu e nici măcar rănit. Ascultă-mă pe mine, n-are nici pe dracu'.
Joe încercă să-i ia mîna într-a lui, dar Laura și-o trase înapoi, furioasă.
– Lasă-mă! izbucni ea în lacrimi. Lasă-mă-n pace!...
– Tu nu-nțelegi că nu e nici măcar rănit?
Laura îi întoarse cu violență spatele, sări jos din pat și-și scoase dintr-o mișcare cămașa de noapte, suspinînd. Goală, cu trupul alb aplecat deasupra scaunului, începu să se îmbrace, răvășind hainele din pricina grabei și nervozității.
– Laura, dar ascultă-mă, protestă el.
N-o mai văzuse plîngînd pînă atunci.
– Taci, te rog! strigă ea. Orice ai să-mi spui, nu poate decît să strice și mai tare lucrurile. Tu mi-ai făcut un rău cumplit. M-ai făcut să-mi fie silă de mine. Și acum Stanley!... O, Doamne!...
Trăgîndu-și pe ea jacheta, cu mișcări grăbite, smulse la repezeală pălăria de pe masă și plecă în fugă din cameră, cu capul descoperit, plîngînd cu sughițuri.
Joe rămase o vreme într-un cot, apoi, ridicînd din umerii goi, întinse mîna către noptieră, căscă și-și aprinse o țigară.

CAPITOLUL XIV

Era în primăvara anului 1916. Trecuseră aproape paisprezece luni de cînd Hilda și Grace veniseră la Londra, pentru a sluji ca infirmiere. Hilda era mai fericită ca oricînd. Transformarea supărătoare a tatălui ei, toate ecourile dureroase ale catastrofei din mina Neptun, toată afacerea aceea sinistră a întemnițării lui Arthur, relatată în scrisorile triste ale mătușii Carrie, o afectaseră în mică măsură. Grace venise la ea plîngînd și-i spusese:
– Vai, Hilda, dar trebuie să facem ceva pentru Arthur. Nu putem să stăm aici cu brațele încrucișate și să-l lăsăm în voia sorții.

Dar Hilda îi răspunsese tăios:

– Şi ce putem noi face? Nimic. Doar atît, să ne ţinem deoparte.

Ori de cîte ori Grace încerca să abordeze acest subiect, Hilda îi reteza vorba cu aceeaşi bruscheţe.

Casa lordului Kell se afla în piaţa Belgrave. Vila aceasta imensă, din care se scoseseră toate podoabele – cu excepţia candelabrelor de cristal cu mii de faţete şi a cîtorva tablouri şi tapiserii –, fusese prefăcută într-un spital, pentru care era extrem de potrivită. Şase camere mari, fiecare dintre ele cît o sală de bal, cu tavanele înalte şi duşumelele de stejar lustruit fuseseră transformate în saloane pentru răniţi. Sera uriaşă din fundul curţii devenise sală de operaţii; aici trăia Hilda clipele ei cele mai fericite.

Îi mersese de minune în Belgrave Square. În şase luni devenise stăpînă pe toată învăţătura pe care o infirmieră obişnuită ar fi acumulat-o în decursul a trei ani de instrucţie. Sora-şefă, domnişoara Gibbs, o vedea cu ochi buni pe Hilda, considerînd-o cu totul ieşită din comun. *Miss* Gibbs o recomandase călduros la sala de operaţii. Aici, Hilda îşi putu desfăşura din plin calităţile, dovedindu-se foarte aptă pentru misiunea ce-o îndeplinea. Întunecată, închisă în ea, dar ordonată şi precisă în mişcări, funcţiona în sala de operaţii ca un mecanism exact şi sever, care nu dă niciodată greş. Hilda studia din plin, în tot timpul liber pe care-l avea la dispoziţie, dar de fapt, perfecţionarea ei se datora mai mult instinctului, temperamentului ei. Era suficient să te uiţi o dată la Hilda şi-ţi dădeai seama că e cu neputinţă să facă o greşeală. Domnul Ness se uită de cîteva ori la Hilda, în timpul primei săptămîni pe care o petrecu fata în sala de operaţii; îi aruncase cîte-o privire iute ca săgeata, ori de cîte ori Hilda reuşise să-i ghicească intenţiile, dîndu-i cu anticipaţie ceea ce el nici nu apucase să-i ceară. Ness era titularul, un omuleţ nervos, brusc, care transpira supărător în timp ce lucra, realizînd însă adevărate minuni în chirurgia abdomenului. După un timp îi sugeră foarte calm domnişoarei Gibbs că ar fi util s-o promoveze pe Hilda ca asistentă a lui, la operaţii.

Cînd Hilda află despre interesul pe care-l purta Ness muncii ei, nu se arătă cu nimic încîntată; onorurile distinse ce i se aduceau, după cum se exprima pompos domnişoara Gibbs, o lăsară pe Hilda cu totul rece. Bineînţeles, în sinea ei încercă un mic fior de satisfacţie, dar şi-l înăbuşi repede şi nu se lăsă copleşită. Succesul îi întărise şi mai mult firea hotărîtă, mînîndu-i ambiţia pe o culme şi mai înaltă decît înainte. Cînd stătea alături de Ness şi-l privea

cum face inciziile, suturile şi anastomozele, mintea ei nu aspira cîtuşi de puţin la momentul în care, ca soră de la chirurgie, avea să fie asistenta lui. Nu, ea îl urmărea pe Ness cum operează, concentrîndu-şi speranţele asupra zilei în care avea să opereze şi ea. Asta era ambiţia Hildei; dorise dintotdeauna să fie doctoriţă; să facă chirurgie. Dintotdeauna. Începuse cam tîrziu poate, dar vremea nu era încă pierdută; n-avea decît douăzeci şi cinci de ani. Şi de cînd se produsese evenimentul miraculos al emancipării ei de la vila Law, Hilda îşi jurase în inima ei că nimic n-o va putea împiedica să-şi îndeplinească ţelul. Între timp se simţea fericită – avea un ţel pe care-l întrezărea, avea munca ei şi o avea pe Grace lîngă ea.

Grace nu înregistrase acelaşi succes fulgerător. De fapt nu înregistrase nici un fel de succes. Neglijentă, nepunctuală, dezordonată – biata Grace n-avea nici una din calităţile esenţiale pentru dobîndirea succesului. Pe cînd Hilda se înălţa ca o rachetă către înălţimile ameţitoare ale sălii de operaţii, Grace rămase la subsol, să frece podelele şi să spele lighenele. Dar fata nu se supăra. Era foarte mulţumită; era aşa de mulţumită, încît fusese de două ori chemată în faţa domnişoarei Gibbs şi admonestată pentru că servise ceai soţiilor răniţilor în bucătăria spitalului, şi altă dată pentru că strecurase ţigări unui plutonier sancţionat fiindcă o înjurase pe sora de la salon. Domnişoara Gibbs nu şovăia cîtuşi de puţin să declare că Grace e nepricepută, deznădăjduit de nepricepută. Domnişoara Gibbs mai spunea că dacă Grace nu izbuteşte să-şi corijeze defectele n-o să se aleagă nimic de capul ei.

Dar dacă s-ar fi îndreptat, Grace n-ar mai fi fost ea însăşi; iar pe de altă parte, nimeni altcineva în afară de domnişoara Gibbs şi de Hilda nu părea a dori ca Grace să se îndrepte. Fata era extrem de simpatizată de celelalte infirmiere. La căminul lor, o casă de pe strada Sloane, la vreo cinci sute de metri de spital, în cămăruţa dezordonată a lui Grace, totdeauna se afla cîte cineva, cerîndu-i sau dîndu-i o ţigară, o revistă ilustrată, o placă de patefon sau o ciocolată proastă, mai bine zis un surogat dintr-acelea de război. Sau cineva care o poftea la un ceai ori la cinema, sau ca să-i facă cunoştinţă cu fratele vreuneia dintre infirmiere, sosit acasă în permisie.

Or, tocmai acest lucru nu-l putea suferi Hilda. În camera ei, bine rînduită şi austeră, nu intra nimeni. De fapt Hilda nici nu voia să vină cineva; sau cel puţin nimeni în afară de Grace. Da,

asta e drept, Hilda voia să vină Grace, ar fi vrut s-o păstreze pe Grace numai şi numai pentru ea, şi din toată inima, Hilda îi îngheţa pe toţi, tăia scurt vizitele de prietenie, reteza din rădăcină toate amiciţiile legate de Grace.

– Ia ascultă, îi spuse ea dispreţuitoare într-o zi, pe la sfîrşitul lui martie, trebuie neapărat să te afişezi peste tot cu creatura aia de Montgomery?

– Monty nu e fată rea, Hilda, îi răspunse Grace, scuzîndu-se. Şi n-am mers decît la Kardomach.

– Bine, dar e o femeie imposibilă! strigă Hilda geloasă. Joia viitoare am să te rog să-ţi petreci jumătatea de zi liberă cu mine. Am să aranjez cu un program.

Hilda aranja majoritatea lucrurilor pentru Grace şi, în dragostea ei acaparatoare faţă de soră-sa, continua să-i dicteze fiecare mişcare. Iar Grace – simplă, nevinovată şi docilă ca întotdeauna – se supunea cu bucurie.

Dar un lucru în privinţa căruia nu voia să i se supună Hildei îl constituiau scrisorile. Grace nu se certa cu ea şi n-o contrazicea. Însă în privinţa scrisorilor, pur şi simplu refuza să se supună Hildei. Or, aceste scrisori o necăjeau cumplit pe Hilda. În fiecare săptămînă, şi uneori de două ori pe săptămînă, soseau din Franţa scrisori cu timbrul ostaşilor de pe front, toate scrise de aceeaşi mînă, o mînă de bărbat. Hilda îşi dădea seama că Grace întreţine o intensă corespondenţă cu cineva de pe front, şi în cele din urmă nu mai putu rezista curiozităţii. Într-o seară de aprilie, în timp ce străbătea împreună cu Grace străzile întunecate spre căminul infirmierelor, Hilda o întrebă:

– Parcă azi iar ai primit o scrisoare. Din Franţa, nu?

Grace îi răspunse afirmativ, fără să ridice ochii din pămînt.

Pentru că era tulburată, Hilda deveni mai rece şi mai severă.

– Dar cine îţi scrie?

La început Grace nu răspunse. Se împurpură la faţă, în întuneric. În cele din urmă, răspunse totuşi – pentru că Grace era lipsită de orice artificiu, şi nu se ferea niciodată de nimeni:

– Dan Teasdale.

– Dan Teasdale. Hilda repetă cu glas deopotrivă uluit şi batjocoritor. Cum adică, Teasdale, băiatul brutarului?

Grace îi răspunse foarte simplu:

– Da.

– Doamne fereşte! izbucni Hilda. Nu vrei să spui că... Vai de mine, dar în viaţa mea n-am auzit o tîmpenie mai mare...

– De ce ți se pare o tîmpenie?

– De ce? rînji batjocoritor Hilda. Cum de ce? Dar nu ți se pare că e un sentimentalism ieftin și de prost gust să înfiripezi o idilă cu un vlăjgan necioplit, băiat de brutar?

Grace păli, dar glasul îi rămase cît se poate de calm.

– N-ai decît să spui orice răutate, Hilda. Dan Teasdale nu face nici un lucru rușinos. Îmi scrie cele mai frumoase scrisori pe care le-am primit vreodată. Eu nu văd ce e așa ieftin și de prost gust în chestia asta.

– Se prea poate să nu vezi tu, îi spuse Hilda șfichiuitor. Eu în schimb văd, și nu-ți dau voie să te porți ca o gîsculiță de liceu îndrăgostită. Și așa, prea multe femei fără cap și-au irosit existența în mod inutil. „Eroii de pe front!" Vai, dar e dezgustător, dezgustător! Trebuie neapărat să pui capăt acestor scrisori.

Grace clătină din cap.

– Iartă-mă, Hilda, dar nu pot.

– Dar trebuie, îți spun!

O nouă clătinare din cap.

– Degeaba, că n-am s-o fac, îi răspunse ea.

Grace era pe punctul de a izbucni în lacrimi, și totuși în glasul ei răsuna o ciudată hotărîre, care avu darul de a zădărnici furia Hildei, înlocuind-o prin teamă.

Hilda nu mai spuse nimic în seara aceea. În schimb, adoptă o anumită atitudine, prin care încerca s-o convingă pe Grace. Se purta glacial cu ea, îi vorbea tăios, și în general o ignora, cu un fel de dispreț suveran. Păstră această atitudine timp de două săptămîni. Și totuși, scrisorile continuau să sosească.

Apoi, cuprinsă de o panică secretă în adîncul inimii, Hilda își schimbă deodată atitudinea. Se muie cu totul, îi ceru scuze lui Grace și începu s-o mîngîie și s-o alinte; o convinse să vină cu ea la Kardomach, o braserie pe placul infirmierelor. O trata acolo cu cele mai bune lucruri pe care le puteau procura banii și trecerea Hildei pe lîngă patroana localului. O săptămînă întreagă o răsfăță cît putu pe Grace. Iar fata se complăcea în acest răsfăț, cu aceeași supunere ca și atunci cînd Hilda o certase. Apoi făcu o nouă încercare de a o convinge pe Grace să înceteze corespondența cu Dan. Dar totul fu în zadar. Grace nu admise în ruptul capului să înceteze de a-i mai scrie lui Dan.

Hilda pîndea scrisorile, scrisorile astea interminabile și nesuferite. Dis-de-dimineață, zi de zi, cobora la cutiile de scrisori,

cercetîndu-le cu un fel de ură. Deodată, într-o dimineață din iunie, observă cu o tresărire că ștampila scrisorii sosite de curînd era din localitatea Loughborough.

După gustarea de dimineață, o opri pe Grace și o întrebă cu glas reținut:

– E rănit?

– Da, îi răspunse fata ferindu-și privirea.

– Grav?

– Nu.

– E în spital?

– Da.

Pe Hilda o cuprinse o tainică ușurare: în adîncul inimii simți înfiripîndu-se mulțumirea. Loughborough era departe, foarte, foarte departe, iar întrucît rana nu era gravă, Dan avea să se întoarcă foarte curînd în Franța. Și totuși, îi spuse cu un rînjet batjocoritor lui Grace:

– Ar fi fost firesc să-l aducă aici, așa se întîmplă în cele mai bune romane de cinci parale.

Grace se întoarse brusc cu spatele. Dar înainte de a ieși din cameră, Hilda continuă:

– Ar fi fost splendid să se trezească din anestezie și să te găsească pe tine la căpătîiul lui, gata să i te arunci de gît.

Tremurul din glasul Hildei arăta cît de mult o dureau chiar pe ea vorbele rostite. O dureau cumplit, și totuși nu se putea stăpîni să nu le rostească. O ardea pe suflet gelozia.

Grace nu-i răspunse. Intră în rezerva răniților purtînd în buzunarul șorțului scrisoarea lui Dan. O citi și o reciti de nu știu cîte ori, în timpul gărzii.

Dan participase la marea ofensivă de pe rîul Somme, fusese rănit la antebrațul stîng și la încheietura mîinii. După cît scria el, avea să se vindece foarte repede. Brațul nici măcar nu-l durea; doar atît că deocamdată nu se putea folosi de mînă.

Pe la sfîrșitul lui iulie, scrisorile lui Dan începură să sosească mai puțin regulat. Dar în seara ultimei zile a lunii, în timp ce Grace cobora strada Sloane, văzu chiar în fața căminului infirmierelor un bărbat în uniformă, cu brațul atîrnînd într-o eșarfă. Era singură și mergea încet, fiindcă era obosită și copleșită de gîndul întemnițării lui Arthur, de toate schimbările care se petrecuseră acasă, la Sleescale. I se părea că toate merg pe dos. Domnișoara Gibbs îi ținuse iarăși o predică teribilă din pricina neglijenței de

care dăduse dovadă. Şi peste toate, Grace era tare necăjită că nu mai primea veşti de la Dan. Extraordinar cît de mult ajunsese să fie legată de aceste scrisori ale lui Dan! Dînd cu ochii de silueta aceea în uniformă, se opri, nefiind prea sigură pe cine vede. Şi deodată fu sigură. Inima îi bătea, să-i spargă pieptul. Era Dan. Trecu strada şi o salută.

– Dan! Mi s-a părut... da, mi s-a părut mie că tu eşti.

Pe faţa lui Grace strălucea bucuria revederii. Oboseala îi pieri ca prin farmec şi uită că o clipă înainte fusese sleită şi tristă. Îi întinse băiatului mîna. Dan i-o strînse timid, fără o vorbă. Timiditatea lui Dan faţă de Grace ajunse aproape o boală. Mai că-i era frică să se uite la ea. Cum Grace nu mai văzuse niciodată un om căruia să-i fie frică de ea, i se părea totul atît de ridicol, încît îi venea să rîdă şi să plîngă totodată. Repede, înainte de a apuca să facă o asemenea prostie, îl întrebă:

– Mă aştepţi de mult, Dan? De ce n-ai intrat în cămin?

– Nu, spuse el, nu voiam să te necăjesc. Am sperat doar să te văd o clipă, cînd te întorci acasă.

– O clipă! Grace zîmbi iar. Deodată, se uită la braţul lui rănit. Cum îţi mai merge cu rana?

– Doctorii au avut de furcă în ceea ce priveşte încheietura... ştii, tendoanele, zise Dan. Am fost trimis aici, pentru a urma un tratament ortopedic la clinica Langham. Cu electricitate şi cu una din maşinile alea noi pentru exerciţii fizice. Trebuie să urmez un tratament de şase săptămîni, înainte de a mă putea întoarce pe front.

– Şase săptămîni!

Izbucnirea de bucurie a lui Grace avu darul să-i redea băiatului încrederea în sine. Drept care îndrăzni, deşi destul de stîngaci, să-i spună lui Grace:

– Mă întrebam dacă... adică, voiam să-ţi propun, dacă-ţi face plăcere... dacă nu ai nimic mai bun de făcut...

– Nu, se grăbi ea să spună, n-am nimic mai bun de făcut. Şi sigur că-mi face plăcere. Se opri o clipă, privindu-l cu ochii strălucitori. Părul răvăşit îi ieşea de sub cascheta de infirmieră, dîndu-i un aer comic; iar pe obraz avea o pată de funingine. Mîine am două ore libere. Vrei să luăm ceaiul împreună?

Dan rîse, fără să-şi ia ochii de la pavaj.

– Chiar asta voiam să te rog.

– Ştiu, ştiu, îmi pare rău, am făcut o prostie, m-am invitat singură, dădu ea drumul la un potop de vorbe, dar zău, Dan, nici

n-am cuvinte să-ți spun cît mă bucur. În astea șase săptămîni putem să facem o mie și unu de lucruri. Grace se întrerupse. Nu cumva mai e vreo altă fată căreia i-ai scris și cu care vrei să te plimbi?

Dan ridică ochii cu atîta tristețe și indignare, încît acum fu rîndul ei să rîdă. Rîse fericită. Era o minune că-l putea vedea iar. Dan fusese întotdeauna un admirabil tovarăș de conversație și de distracție: asta încă din zilele acelea de demult, cînd o plimba pe bulevard cu camionul brutăriei și o poftea să-și aleagă din coșul lui cea mai frumoasă plăcintă. Același Dan care-i făcuse fluiere din mlădițe de răchită și care-i arătase cuibul de cintezoi la Sluice Dene și care-i adusese împletituri din spice de grîu de la ferma lui Avory. Și, cu toată uniforma lui de sublocotenent și brațul prins în eșarfă, Dan nu se schimbase cu nimic față de zilele acelea frumoase de demult. Grace știa că Dan ar fi trebuit să se întoarcă de pe front foarte asupru și impunător, complet schimbat pe dinăuntru și pe din afară. Dar, ca și ea, Dan nu se lăsa deloc schimbat nici pe dinăuntru, nici pe din afară; rămăsese același băiat sfios și la locul lui. Lui Grace nici prin cap nu-i trecea că e îndrăgostită de el; atîta știa însă cu siguranță, că de cînd plecase de la vila Law nu mai cunoscuse o asemenea fericire. Îi întinse mîna.

– Atunci, rămîne pe mîine la ora trei, Dan. Așteaptă-mă în fața clădirii. Dar să nu vii înăuntru, pentru că altfel ar păți-o Mary-Jane, că ți-a dat drumul.

Înainte ca Dan să apuce să mai spună ceva, Grace o zbughi pe scări.

A doua zi la ora trei se întîlniră și o porniră împreună să ia ceaiul la localul cel nou al cafenelei Harris de pe strada Oxford. Acolo se așezară la taifas. De îndată ce izbutea să-și înfrîngă timiditatea, Dan devenea unul dintre cei mai interesanți interlocutori – sau cel puțin așa socotea Grace. Iar el voia s-o facă pe Grace să vorbească, fiind nerăbdător s-o asculte, lucru care făcu asupra fetei o impresie neobișnuit de plăcută. Încurajată astfel, ea își dădu drumul la gură, împărtășindu-i toată îngrijorarea în privința lui Arthur și a lui taică-su. Dan o ascultă în tăcere, plin de înțelegere.

– De cînd s-a produs catastrofa aceea, toate s-au întors pe dos la noi în casă, încheie fata cu seriozitate și tristețe. Nici nu mă mai pot gîndi la casa noastră așa cum era mai demult. Nu știu cum să-ți spun, dar sînt aproape hotărîtă să nu mă mai întorc niciodată acolo.

Dan încuviinţă din cap.
– Te înţeleg, Grace.
Fata îl privi cu seriozitate.
– Nici tu n-ai să te mai întorci la Neptun, nu-i aşa Dan? Oh, mă înspăimînt la gîndul că ai putea să intri iar în mina aia înfiorătoare.
– Mde, răspunse el, şi eu cred că m-am cam săturat. Ştii, am avut timp să chibzuiesc pe-ndelete la toate astea. Impresia mea este că de fapt nu mi-a plăcut niciodată la mină. Dar ce rost are să mai repetăm astea toate, că doar s-au spus de atîtea ori şi pînă acum – ştii, chestia cu catastrofa şi cu toate celelalte. Dan făcu o pauză. Dacă scap cu bine din război, vreau să mă apuc de agricultură.
– Foarte bine, Dan.
Şi sporovăiră aşa mai departe. Stătură atîta de vorbă, încît chelneriţa veni de două ori şi-i întrebă pe un ton foarte sever dacă nu doresc să mai comande ceva.
După aceea făcură o plimbare prin Hyde Park; înconjurară heleşteul Serpentina, apoi se întoarseră pe la Colţul Statuilor. Pînă să-şi dea ei bine seama, se şi făcuse ora cinci. Grace se opri în faţa căminului infirmierelor.
– Zău, Dan, spuse ea, dacă nu te-am plictisit prea tare, n-ai vrea să mai ieşim şi altădată împreună?
Grace şi cu Dan începură să iasă mereu împreună. Se duceau în locurile cele mai ciudate cu putinţă şi se distrau grozav. Vai, ce bine se distrau împreună! Se plimbau pe la Chelsea, pe malul Tamisei, luau vaporaşul pînă la Putney şi autobuzul pînă la Richmond, descopereau nişte ceainării micuţe şi drăguţe, mîncau macaroane şi supă italienească cu orez şi legume la restaurantele din Soho – tot atîtea lucruri banale şi frumoase, pe care alţii le făcuseră de un milion de ori înainte, dar pe care Grace şi cu Dan nu le mai făcuseră pînă atunci.
Întîmplarea cea mai ieşită din comun s-a produs într-o seară: tocmai cînd se întorceau de la o plimbare prin Kensington Gardens, în faţa căminului infirmierelor se întîlniră faţă-n faţă cu Hilda. Aceasta ştia perfect de plimbările celor doi şi, cu toate că ardea de nerăbdare s-o ironizeze pe Grace, se ţinuse deoparte, distantă, ignorînd-o. Dar de data asta Hilda se opri. Îi zîmbi glacial lui Dan, şi apoi rosti:
– Bună seara.

Tonul pe care îl salutase răsună ca o palmă; Dan îi răspunse politicos:

– Bună seara, domnişoară Barras.

Urmă o pauză, după care Hilda adăugă:

– Domnule Teasdale, pare-se că dumneata profiţi straşnic de război.

Grace exclamă atunci cu aprindere:

– Dan a fost rănit, dacă te referi cumva la asta.

– Nu, răspunse Hilda pe acelaşi ton superior, nesuferit. Nu asta am vrut să spun.

Dan se îmbujoră la faţă. O privi pe Hilda drept în ochi. După un răstimp de tăcere penibilă, Hilda vorbi din nou:

– O să fie o extraordinară uşurare cînd s-o termina războiul. Atunci o să ne putem întoarce fiecare la locul ce ni se cuvine.

Era imposibil ca cineva să nu sesizeze înţelesul vorbelor ei. Dan se simţi tare nenorocit. Spuse repede noapte bună, le strînse mîinile fără să se uite la Grace şi se îndepărtă.

O dată ajunse în localul căminului, Hilda se întoarse dispreţuitoare către Grace.

– Grace, mai ţii minte cînd jucam jocul ăla „familiile fericite“? Ţi-aduci aminte de domnul Plăcintă, fiul brutarului?

Şi Hilda începu să urce agale scările, cu buzele înţepenite în zîmbetul ei rece şi aspru.

Dar Grace fugi după ea şi o prinse cu furie de braţ.

– Dacă mai îndrăzneşti să-mi vorbeşti vreodată aşa, gîfîi ea, mie sau lui Dan, n-am să mai am de-a face cu tine cît oi trăi.

Ochii surorilor se întîlniră într-o privire lungă, arzătoare. Oricît de ciudat ar părea, Hilda fu aceea care trebui să-şi plece privirile.

Următoarea plimbare pe care o aranjaseră Dan şi cu Grace trebuia să aibă loc în joia din ultima săptămînă petrecută de Dan la Londra. Urma să fie şi ultima lor întîlnire. Dan îşi mişca acum bine încheietura, lepădase eşarfa care îi susţinuse braţul, şi trebuia să se întoarcă la batalion în lunea următoare.

Se duseră împreună la Kew Gardens. Dan era nerăbdător să viziteze grădina zoologică; era pasionat de parcuri, şi pe acesta îl lăsaseră anume pentru ultima lor plimbare. Din nefericire, nu părea deloc să fie un succes această ultimă întîlnire a lor. În primul rînd, era o zi posomorîtă, cu nori ameninţători. În al doilea rînd, purtarea Hildei îi tulburase pe amîndoi. Dan era tăcut, iar Grace mohorîtă. Era tare tristă. Nu mai încăpea nici cea mai mică umbră de îndoială:

Grace îşi dădea seama că-l iubeşte pe Dan. Şi i se rupea inima cînd se gîndea că pleacă înapoi în Franţa fără să ştie că ea îl iubeşte. Bineînţeles, Dan n-avea cum s-o iubească. El o considera doar o prietenă. Cine naiba era s-o iubească pe ea? Era proastă, neglijentă, dezordonată; nu era nici măcar drăguţă. Plimbîndu-se mută alături de Dan, mut şi el, pe Grace o cuprinse o durere cumplită, care-i strîngea gîtlejul.

Merseră să privească păsările de apă de pe lacul amenajat dincolo de cîmpul cu campanule. Erau nişte raţe frumoase, şi Dan declară că raţele sînt frumoase. Apoi adăugă trist:

– Dacă o să apuc vreodată, aş creşte şi eu nişte raţe ca astea. Tare mi-ar plăcea!

Grace răspunse:

– Sigur, Dan.

Grace spusese doar atît, pentru că doar atît avusese poftă să spună.

Stăteau alături, în picioare, la malul apei, două siluete deznădăjduite, cu privirile îndreptate spre păsările cu penajul viu colorat. Deodată, începu să plouă, o ploaie repede de vară.

– O, Doamne! strigă Grace.

– Trebuie să fugim, spuse Dan. O să fie un potop.

Se repeziră către un adăpost, în sera orhideelor. Altădată, într-o zi obişnuită, s-ar fi distrat grozav de fuga lor către adăpost. De data asta însă, nu-i distră deloc. Cîtuşi de puţin.

Grace era îmbrăcată în mantaua albastră a uniformei, dar Dan n-avea manta, şi tunica i se udă de tot. Cînd ajunseră în seră şi apucară să-şi tragă sufletul, Grace se întoarse plină de îngrijorare către Dan şi se încruntă.

– Dan, te-a udat pînă la piele. Întorcîndu-se şi privind în toate părţile, Grace se asigură că sînt singuri. Nu poţi să stai aşa ud. Dă-mi voie să-ţi scot tunica şi să ţi-o usuc pe ţevile caloriferului.

Dan dădu să refuze, dar închise gura tot aşa cum o deschisese. Fără o vorbă, îşi scoase tunica şi i-o dădu lui Grace. Dintotdeauna avusese obiceiul să i se supună lui Grace, aşa că procedă la fel şi de data asta. Apoi, cînd fata luă tunica, apăru un grădinar bătrîn de partea cealaltă a serei. Îi văzuse alergînd să se adăpostească. Îl salută din cap pe Dan şi-i zîmbi lui Grace.

– Domnişoară infirmieră, vino încoace şi usuc-o aici, că ţevile astea sînt mai bune.

Grace îi mulţumi grădinarului şi-l urmă către o nişă unde se aflau mai multe ţevi încolăcite. Scutură tunica lui Dan şi o întinse,

cu căptuşeala în afară, pe țevile calde. Apoi descoperi un ciob de oglindă, pe care-l pusese grădinarul deasupra țevilor. Se uită să vadă cum arată. Vîntul îi răvăşise părul; avea o înfățişare mai neglijentă ca oricînd: „Doamne, gîndi ea îngrozită, dar sînt o oroare! Nici nu e de mirare că Dan nu mă poate suferi."

Aşteptă să se usuce tunica, ascultînd în mică măsură, mai mult din politețe, sporovăiala grădinarului bătrîn şi vorbăreț. Venea şi pleca întruna, trăncănind neîncetat – mai ales despre dificultatea procurării combustibilului pentru calorifer. Cînd tunica se uscă, Grace i-o aduse înapoi lui Dan. Tînărul privea la ploaia de afară. Se întoarse nenorocit către ea.

– O să fie un week-end ploios.

– Da, aşa mă tem şi eu, îi răspunse Grace.

Apoi, întinzînd brațele, Grace îi ținu tunica şi-l ajută să se îmbrace. Dan îi aruncă o privire lungă, nedumerită, plină de pasiune, văzînd-o cum stă cu brațele desfăcute, nenorocită şi răvăşită de vînt, înaintea lui. O privi lung – lung de tot, şi deodată, din pieptul lui izbucniră vorbe nestăpînite, aproape ca un geamăt:

– Te iubesc, Grace, te iubesc, strigă el! şi fără să ştie cum, se treziră unul în brațele celuilalt.

Tunica zăcea acum la pămînt. Inima fetei zvîcnea nebuneşte. Era transportată de fericire.

– Vai, Dan! şopti ea.

– Trebuie să-ți spun, Grace, trebuie, trebuie neapărat. Nu mă mai pot stăpîni! îi tot spunea el, repetînd aceleaşi scuze.

Inima lui Grace sălta întruna, nebună de fericire; ochii îi erau inundați de lacrimi; dar acum îi reveniseră tăria şi liniştea.

– Chiar mă iubeşti, Dan?

– Vai, Grace...

Fata ridică ochii spre el.

– Cînd te întorci pe front, Dan?

Pauză.

– Luni.

– Azi ce zi e, Dan?

– Cum, Doamne, e joi.

Grace îl privi calmă.

– Dan, hai să ne căsătorim sîmbătă!

Băiatul se făcu alb ca hîrtia. Se holbă la ea, şi tot sufletul i se revărsă în privirea aceea.

– Grace, şopti el.

– Dan!

Bătrînul grădinar, care îi iscodea curios dindărătul orhideelor, uită complet de criza de cărbune; era cît pe-aci să facă o criză de inimă.

Se căsătoriră sîmbătă. Grace se luptă din răsputeri cu domnișoara Gibbs ca să obțină o învoire pentru week-end. Asta a fost luna lor de miere. Au petrecut-o pe malul mării, la Brighton. După cum prevăzuse Dan, a fost un week-end ploios, un week-end foarte ploios; ploaia n-a contenit o clipă, dar pentru Grace și Dan ploaia a contat foarte puțin.

CAPITOLUL XV

Către sfîrșitul după-amiezei aceleia de august, colivia ascensorului se ridică încet din puțul sectorului Paradis, și Barras, însoțit de Armstrong și Hudspeth, păși în curtea minei. Barras era îmbrăcat în costumul de lucru: o jachetă de culoare închisă și pantaloni de călărie, o șapcă mică de piele și un baston solid în mînă. Se opri o clipă în fața birourilor administrației, schimbînd două vorbe cu Armstrong și Hudspeth. Își dădea perfect de bine seama că lucrătorii de la suprafață nu-și mai luau ochii de la el. Se comporta exact ca un actor primind aplauze într-un moment-cheie al spectacolului.

– Eu cred, spuse el cu aerul că atunci ar chibzui lucrurile, că ar trebui să anunțați și ziarele, cel puțin ziarul *Argus*. Cred că o să le facă plăcere se afle.

– Sigur, domnule Barras, spuse Armstrong. Mîine le dau neapărat telefon.

– Anunță ziarelor toate amănuntele devizului privitor la cheltuielile pe care le va necesita săparea noii galerii.

– Desigur, domnule Barras.

– A, pentru că veni vorba, Armstrong, poate n-ar fi rău să le arăți că principalele motive care m-au determinat să iau această măsură sînt de ordin patriotic. De îndată ce intrăm din nou în sectorul Paradis, vom putea dubla producția noastră de cărbune.

Barras salută din cap și-i părăsi, îndreptîndu-se spre poarta ce dădea în stradă; apoi, perfect conștient de demnitatea sobră pe care acest costum de lucru rezervat pentru intrarea în subteran o

conferea persoanei sale, o porni pe jos prin oraş, către vila Law. La fiecare doi-trei paşi trebuia să ridice şăpcuța, pentru a răspunde la saluturi – care respectuoase, care familiare, care prietenoase. Căpătase în ultima vreme o popularitate de necrezut. Desfăşura o colosală activitate patriotică. Oricît de ciudat s-ar părea, întemnițarea lui Arthur contribuise să i-o intensifice. La început, Barras primise acest uluitor rezultat al metodelor sale de convingere cu un fel de tresărire de spaimă. Dar îşi reveni foarte uşor, adaptîndu-se situației. Imaginația lui, înăbuşită de succesiunea rapidă a propriilor sale transformări, nu permitea să fie tulburată de imaginea fiului lui care suferea în închisoare. Barras îşi fixase poziția admițînd deschis realitatea întemnițării lui Arthur şi făcînd tot posibilul să menționeze cît mai des în public acest lucru, cu acel regret al omului cinstit, cu conştiința nepătată.

Toată lumea era perfect de acord, recunoscîndu-se în unanimitate că Barras se purtase extraordinar. Procesul se bucurase de multă publicitate în presă – ziarul *Argus* a reprodus amănuntele într-un reportaj pe două coloane, sub titlul *Un tată spartan*, în timp ce *Sunday Echo* a publicat pe prima pagină un articol special: *Să ne scoatem pălăria în fața marelui patriot*. Gestul lui făcuse senzație nu numai la Sleescale, ci şi în oraşul Tynecastle.

Barras era înconjurat acum de un nimb de glorie, departe de a-l supăra în vreun fel. În repetate rînduri, luînd masa cu Hetty la restaurantul Central, avusese ocazia să observe că lumea vorbeşte despre el, că e în centrul atenției tuturor, ceea ce-i producea un fior de satisfacție nestăpînită. Acum ieşea mult în lume, de parcă s-ar fi scăldat în aprobarea generală. Ajunsese în acea stare de spirit în care întreaga structură a existenței sale era în mod ostentativ exteriorizată.

La început fusese vorba de o reacție de apărare; acum însă, ajunsese o atitudine deliberată. El nu avea momente de reflecție interioară, de introspecție tainică, de autoanaliză. N-avea timp pentru aşa ceva! N-avea pic de timp! Omul acesta mereu congestionat, mereu cu respirația întretăiată, îți dădea impresia că aruncă vorbele din mers, peste umăr, grăbindu-se, grăbindu-se neîncetat. Îl absorbeau total aspectele extertioare, îl acapara tot mai mult spectacolul public pe care-l dădea, îl subjuga lumina rampei, zgomotul, aclamațiile şi mulțimea.

Îşi sporise foarte mult şi activitatea de la tribunal. Ajunsese acum aproape o imposibilitate, chiar în cazurile cele mai justificate,

să se obţină scutirea de serviciu militar, din momentul în care Barras îşi lua locul în fotoliul judecătoresc. Bătînd nervos darabana pe masă, îţi făcea impresia că ascultă argumentele incoerente şi protestele agitate, cu o imparţialitate simulată. Nu-l interesa cîtuşi de puţin logica vreunui caz şi nu-i dădea nici o atenţie. Hotărîrea lui era dinainte stabilită: să nu acorde nici o scutire.

Pe măsură ce trecea timpul şi ecourile stîrnite de intransigenţa sa părură să mai slăbească, începu să facă mare caz de rapiditatea metodelor lui, urgentînd succesiunea proceselor şi mîndrindu-se cu numărul de cazuri pe care le rezolva în fiecare şedinţă. Seara, după asemenea zile victorioase, se întorcea acasă cu o satisfacţie caldă şi cu sentimentul că a cîştigat aprobarea semenilor săi.

Şi totuşi, acum, în timp ce mergea în susul străzii Cowpen, pe faţa lui se putea citi o altă satisfacţie, mult mai profundă. Felul cum aranjase astăzi lucrurile la Neptun îl făcea să strălucească, plin de încîntare de sine. De luni întregi îl amăra închiderea forţată a orizontului Paradis, dar pe de altă parte nu se putea hotărî să-şi ia inima-n dinţi şi să facă faţă marilor cheltuieli legate de săparea unei noi galerii de acces, prin bazaltul subminat de inundaţie.

Acum însă, făcînd intervenţii la autorităţile de resort şi prezentînd lucrurile în lumina cea mai bună, izbutise să obţină compensarea cheltuielilor necesare galeriei, urmînd să livreze ulterior guvernului cărbune din sectorul Paradis. Costul galeriei avea să fie acoperit chiar înainte de a începe lucrările. Aşadar, nimic nu stătea în calea beţiei fascinante cu care Barras acumula profituri de pe urma războiului. Preţul cărbunelui livrat franco la gura minei mai crescuse cu încă zece şilingi per tonă. Mina Neptun făcea să-i curgă banii în buzunare mai repede decît şi-ar fi închipuit vreodată. În adîncul fiinţei sale stăruia conştiinţa tainică a propriilor lui posibilităţi materiale; şi tocmai asta îl vrăjea pe Barras, îl îmbăta ca un stupefiant.

Nu era un om avar; dar avea pur şi simplu sentimentul, conştiinţa averii lui. Obişnuia să cheltuiască – îi facea chiar plăcere, o plăcere aproape copilăroasă, gîndul că pentru el cinci lire însemnau la fel de puţin ca cinci peni. Şi starea lui actuală de surescitare îi impunea unele cheltuieli băneşti, ca să nu aibă senzaţia că viaţa care-i deschidea atîtea şi atîtea perspective trece prosteşte pe lîngă el. În ultima vreme, tendinţa lui acaparatoare luase forma unei noi manii. Făcuse schimbari uluitoare la vila Law. Cumpărase mobilă nouă, covoare noi, cumpărase alt gra-

mofon, automobilul, cîteva fotolii luxoase, o instalație specială pentru condiționarea apei de băut, înlocuise vechea orgă americană cu o mică orgă electrică. Un element semnificativ era faptul că nu mai cumpăra tablouri.

Într-adevăr, mania tablourilor aparținea unei faze depășite din viața lui, o fază de acaparare ținută mult mai mult în frîu. Și cu toate că senzația de a fi proprietarul „comorilor“ lui de artă îl consola încă – așa cum dovedea cîte-o observație binevoitoare, de genul: „Am investit o avere în tablourile mele!“ – totuși, în timpul anilor de război nu și-a mai sporit colecția. Își îngăduia acum plăceri mai spectaculoase, mai spontane și mai excentrice. Începuse să facă achiziții în mod capricios, după cum îi trăsnea prin cap; căpătase o adevărată pasiune de a cumpăra „orice chilipir care se ivește“; frecventa neîncetat Arcada Tynecastle, unde se aflau magazine de bibelouri și antichități; și niciodată nu se întorcea din asemenea expediții fără să aducă triumfător acasă cutare sau cutare nouă achiziție.

Și cadourile pe care i le facea lui Hetty trădau de fapt aceeași evoluție. Nu mai era vorba de simple expresii ale devotamentului său părintesc de mai înainte, nu mai erau bomboane, parfumuri sau vreo cutie de batiste legată cu o panglică frumoasă. Acum cadourile se situau pe altă treaptă psihologică.

Gîndind astfel, zîmbi fără să-și dea seama. Pe nesimțite, ajunsese aproape s-o considere pe Hetty o destindere normală, menită să elimine încordarea eforturilor pe care le făcea. Hetty îi plăcuse întotdeauna. Chiar și pe vremuri, cînd fetița de doisprezece ani îi sărea pe genunchi, cerîndu-i o bomboană – vreun drajeu din acelea pe care Barras le purta în buzunarul de la vestă –, simțise față de Hetty o reacție curioasă. Încă de pe atunci aspirînd în nări mirosul ei de copil bine spălat, mirosul de săpun și de apă de colonie, se gîndise mereu că Hetty o să fie o nevestică dulce de tot pentru Arthur. Acum însă, dată fiind purtarea dezgustătoare a lui Arthur, lucrurile se schimbaseră cu totul. Schimbarea începuse în duminica aceea în care Hetty, izbucnind în lacrimi, în sufrageria vilei Law, îl lăsase pe Barras să o consoleze. Din clipa aceea, Barras a început să „compenseze“ lipsurile lui Arthur. Judecînd lucrurile la suprafață, ceea ce îl determina pe Barras să se poarte astfel era compătimirea: Hetty trebuia să fie neapărat despăgubită, să fie smulsă din amărăciunea singurătății; apoi, cînd s-a produs și catastrofa finală a întemnițării lui Arthur, era necesar ca Hetty

să fie făcută să uite. Toate acestea erau în deplină armonie cu dispoziția sufletească a lui Barras. Acum însă, datorită noii nelinişti care-l îndemna mereu înainte, procesul se intensificase.

Era vizibil că Barras se îmbracă mult mai elegant; îşi schimbase croitorul, purta cravate şi ciorapi de mătase; îşi luase obiceiul de a intra în salonul de cosmetică Stirrocke, în preajma străzii Grainger, ca să-şi faca un masaj al feței şi un tratament pentru păr cu vibratorul electric. Treptat-treptat, începu să adopte în mod conştient o anumită nuanță de galanterie atunci cînd o scotea pe Hetty în lume. Astă-seară, Hetty urma să-l însoțească la Teatrul Regal, ca să vadă noua revistă *Zig-Zag*.

Urcînd aleea spre vila Law şi deschizînd uşa casei, Barras se simți învăluit de o plăcută senzație de nerăbdare, un fel de mîncărime prin tot corpul. Se duse direct la etaj, şi făcu o baie. Stătu multă vreme întins în apa fierbinte, conştient de virilitatea lui. Apoi se îmbrăcă şi se dichisi, după care coborî să-şi aleagă o floare de pus la butonieră.

În seră dădu peste mătuşa Carrie, care tocmai terminase jumătatea de oră de masaj zilnic făcut lui Harriet, şi acum se ducea în grădina de zarzavat, să taie cîteva fire de sparanghel. În anii aceştia de război, mătuşa Carrie dăduse o atenție specială grădinii de zarzavat; ba mai mult, îşi extinsese activitatea, începînd să crească şi păsări; aşa se făcea că, deşi numeroase familii aşteptau multe zile pînă să poată obține o bucată de carne, deşi în general lumea mînca mult mai prost ca altădată şi oamenii stăteau ceasuri întregi la coadă pentru un kilogram, două de cartofi, nişte resturi de carne sau o sută de grame de margarină – dacă nu chiar cincizeci – masa scumpului Richard era excelentă şi îmbelşugată.

Văzîndu-l că intră în seră, mătuşa Carrie înălță ochii. Se uită la el şi murmură:

– Ai avut o zi grea, Richard.

Richard o cercetă cu o neobişnuită indulgență în ochi.

– Caroline, ştii că m-am hotarît să sap galeria aceea nouă în inima sectorului Paradis.

– Vai, Richard, asta-i o veste mare, nu? se emoționă ea, cu atît mai mult cu cît simțea ce favoare îi acordase Barras împărtăşindu-i această confidență.

– Vom putea, în sfîrşit, să-i scoatem la suprafață pe cei zece mineri, rosti el cu gravitate. Asta mă bucură mult, Caroline.

– Desigur, Richard.

– Trebuie să le facem funeralii. Am să aranjez eu totul. Le datorăm un omagiu.
Mătuşa Carrie înclină capul. După o pauză, se îndreptă către uşă.
– Mă duceam să tai nişte sparanghel pentru cina ta. E o trufanda.
Caroline aşteptă nerăbdătoare ca Richard să spună ceva: el o lăuda întotdeauna pentru sparanghelul excelent pe care-l cultiva.
Barras dădu din cap.
– Apropo, Caroline, te-aş ruga ca diseară să nu uiţi să-mi laşi nişte sandvişuri. S-ar putea să mă întorc tîrziu. O duc pe Hetty la teatru.
Mătuşa Carrie roşi; inima ei făcu un salt din pieptul îmbrăcat în bluza de mătase decolorată de soare şi se cuibări tocmai în ghetele vechi şi rupte pe care le folosea la grădinărit. Îi răspunse cu glas tremurător:
– Bine, Richard.
Apoi mătuşa Carrie ieşi în grădină.
Dar, în timp ce tăia sparanghelul, o munceau gîndurile. După nenorocirea lui Arthur – avînd obiceiul să vorbească în eufemisme, mătuşa Carrie folosea şi de astă dată un cuvînt ambiguu pentru condamnarea la închisoare –, relaţiile dintre Hetty şi Richard pur şi simplu o chinuiau. Bineînţeles, Richard era mai presus de orice reproş. Dar mătuşa Carrie nu mai era aşa de sigură în privinţa lui Hetty; privea cu multe aprehensiuni cadourile făcute fetei în ultima vreme: uneori mătuşa Carrie o ura pe Hetty.
Toată seara aceea, mătuşa Carrie se frămîntă şi se tot frămîntă la nesfîrşit. Hotărî să nu se culce pîna nu se întoarce Richard.
Era aproape unsprezece cînd Barras se înapoie la vila Law. Venise şi Hetty cu el. Barras îi propusese să facă această plimbare cu automobilul, ca să se mai răcorească după căldura de la teatru. După aceea, avea să-l pună pe Bartley s-o conducă acasă cu maşina.
Intrară foarte veseli în salonaş.
– Dar ştii că nu pot să stau mult, declară foarte senină Hetty. Luă ţigara pe care i-o oferea Barras şi se cocoţă pe braţul unui fotoliu, picior peste picior, legănîndu-se. Avea nişte glezne splendide.
– Nu vrei un sandviş? îi propuse el cu zîmbetul acela de miel blînd.

După care se îndreptă spre sufragerie, să ia tava pregătită de mătuşa Carrie.

Nu mai încăpea nici o îndoială: era limpede că nu avea chef s-o lase pe fată să plece acasă. Dar Barras nici nu-şi puse măcar întrebarea: De ce? Se considerase întotdeauna un om moral, care se mulţumea să-şi satisfacă maşinal necesităţile fizice la izvorul dragostei legitime, aflat în odaia de sus. Dar de cînd cu catastrofa de la mină, lucrurile se schimbaseră. Starea de încordare în care trăia îi accelerase funcţiile vitale, îi turnase în vine o adevărată febră. Cunoştea acum o toamnă tîrzie a glandelor sale cu secreţie internă. Uneori avea un extraordinar simţ al propriei sale bunăstări fizice. E adevărat că de vreo două ori i se întîmplase să aibă o ameţeală cumplită, un adevărat vîrtej care-l făcea să se clatine, silindu-l să se agaţe de mobila cea mai apropiată, ca nu cumva să se prăbuşească. Dar el ştia bine că astea sînt fleacuri: în viaţa lui nu se simţise mai bine ca acum.

Reintră în salon.

– Uite, draga mea.

Hetty acceptă, fără o vorbă, un sandviş cu friptură de pui.

– Dar ce-ai devenit deodată aşa tăcută? o întrebă el, după ce se uitase de mai multe ori cu coada ochiului la trupul ei micuţ, dar foarte ispititor.

– Ţi se pare, răspunse fata, ferindu-şi ochii.

Admiraţia întipărită pe faţa lui o făcu deodată să se simtă prost. Era imposibil să nu-ţi dai seama de schimbarea intervenită în purtarea lui Barras. Într-adevăr, de cîteva săptămîni atitudinea lui, atenţiile şi cadourile repetate sugeraseră declanşarea unei crize iminente, dar lui Hetty nu-i venea deloc la socoteală apropierea unui punct culminant. Ei nu-i plăcea aşa ceva. Ar fi vrut să continue să se bucure de toate avantajele, fără a da însă nimic în schimb.

În primul rînd că Hetty era, după cum se definea singură, „o fată bună". Nu avea principii de înaltă moralitate; era castă în mod deliberat, o ferea de păcat conştiinţa valorii pe care o reprezenta pe piaţă virginitatea ei. Urmărea planul ferm să facă o partidă bună, o căsătorie care să-i aducă şi bani, şi o situaţie; pentru atingerea acestui scop, ea ştia perfect ce important este să-şi păstreze fecioria. Ceea ce de altfel nu-i venea prea greu, pentru că, deşi Hetty stîrnea în cei din jur efecte afrodiziace, ea în schimb nu simţea nici un fel de imbold sexual. Soră-sii, Laura, îi fusese hărăzită porţia amîndurora.

La început, atențiile cu care o înconjura Barras o măguliseră și-i alinaseră supărarea. Întemnițarea lui Arthur căzuse ca o lovitură cumplită adusă orgoliului ei. Dintr-o singură trăsătură de condei, această întîmplare îl scotea complet pe Arthur din planurile frumoase de viitor pe care și le făurise Hetty. Acum nu-l mai putea lua de bărbat, în nici un caz, pentru nimic în lume. Era firesc deci să accepte consolarea pe care i-o oferea Barras; simplul fapt că era văzută cu el în public o ajuta extraordinar să „salveze aparențele"; se putea spune că ea și cu Barras s-au unit împotriva unui om slab de înger, împotriva unui laș care-i dezamăgise cumplit pe amîndoi.

În salon ardeau cîteva din lămpile noi cu abajur, aruncînd pete de lumină blîndă pe covor și lăsînd tavanul într-o tainică semiobscuritate.

– Vai, ce drăguț! exclamă ea, ridicîndu-se și ducîndu-se la abajururi ca să le cerceteze franjurile. Apoi se întoarse veselă. De ce nu fumezi un trabuc?

Îi venise ideea de a se pune la adăpost de Barras făcîndu-l să se ocupe cu fumatul.

– N-am poftă de trabuc, răspunse Barras greoi, fără să-și ia ochii de la fața ei.

Hetty rîse ușurel, parcă ar fi ascultat cine știe ce glumă, după care spune:

– Atunci, mai fumez eu o țigară.

Barras i-o aprinse, iar Hetty se duse pînă la gramofon și puse discul cîntat de Violet Lorraine *De-ai fi singura fată din lume*.

– Mîine iau ceaiul cu Dick Purves și cu soră-sa la localul Dilley, spuse Hetty așa, într-o doară.

Barras se schimbă la față. Ajunsese la stadiul geloziei; nu putea să-l vadă în ochi pe tînărul Purves. Locotenentul de aviație Dick Purves – un tovarăș de joacă destul de șters din copilăria lui Hetty – ajunsese acum eroul zilei. În timpul ultimului raid aerian executat de nemți asupra comitatelor de nord-est, Purves se ridicase de unul singur deasupra unui zepelin mînat de vînt, și din înălțimea întunecată lansase o bombă care doborîse în flăcări dirijabilul. Orașul Tynecastle se înnebunea acum după Dick Purves. Se zvonea că va fi decorat cu Crucea Reginei Victoria; iar între timp era suficient să se arate într-un restaurant ca să fie întîmpinat cu zgomotoase manifestări de admirație.

Toate acestea îi veniră în minte lui Barras, care spuse morocănos:

– Am impresia că te ții scai de acest Purves.

– Vai de mine! protestă Hetty. Știi bine că nu-i adevărat. Numai că în ultima vreme e foarte la modă. Înțelegi ce vreau să spun. Toată lumea o să se uite către masa noastră și o să ne pizmuiască. Asta o să facă petrecerea și mai atrăgătoare.

Barras făcu un gest de enervare, amintindu-și de flăcăul chipeș dar prostuț, cu ochi albaștri fără expresie, ca de copil, părul blond pieptanat cu cărare la mijloc și parcă lipit cu ceară, cu un zîmbet încrezut pe buze, privirile în căutare de admiratori, și țigara veșnic atîrnată în colțul gurii. Făcu un efort serios să-și înăbușe iritarea. Între timp se întorsese la canapea și se așeză congestionat, respirînd greoi. După o clipă, îi spuse:

– Hetty, vino și așază-te aici.

– Prefer să mă mișc puțin după ce am stat atîta pe scaun, răspunse ea degajată.

– De ce nu vrei să șezi lîngă mine?

O pauză. Hetty își dădu seama că ar fi fost imposibil să-l refuze fără a-l ofensa cumplit. Așadar, cu inima îndoită, se apropie și se așeză în capătul celălalt al canapelei.

– Văd că astă-seară mă terorizezi, îi spuse ea.

– Serios?

Hetty încuviință din cap cu cochetărie, sau cel puțin încercă, fără să izbutească prea bine, să facă pe cocheta. Era prea conștientă de prezența lui în preajma ei, de fața lui congestionată, de umerii voinici, chiar și de valurile de grăsime care îi bulbucau vesta.

– Îți place brățara pe care ți-am adus-o? întrebă Barras în cele din urmă, pipăind șuvița subțire de platină pe care o purta fata la încheietura mîinii.

– Bineînțeles, se grăbi ea să răspundă. Mă cam răsfeți, zău așa!

– Sînt un om destul de bogat, îi răspunse Barras. Îmi pot permite luxul de a-ți oferi multe lucruri.

Barras era cît se poate de stîngaci, și mai ales lipsit de experiență. Emoția pusese total stăpînire pe el, aproape înăbușindu-l.

– Ai fost întotdeauna foarte bun cu mine, îi spuse Hetty plecînd ochii.

Barras întinse mîna ca s-o apuce de braț, dar în clipa aceea gramofonul se opri, și Hetty sări în sus ușurată, ca și cum de acolo i-ar fi venit salvarea.

– Vreau să pun placa și pe partea cealaltă, spuse ea, și întoarse discul.

Barras o privi cu ochii bulbucați pe sub sprîncenele groase, continuînd s-o învăluie în zîmbetul acela fix și lacom. Respira mai greu ca oricînd, și buza de jos îi atîrna cupid.

– E foarte drăguță melodia asta, continuă Hetty; are ritm și haz.

Bătu măsura pocnind din degete, hotărîtă să nu se mai lase trasă din nou pe canapea. Se mișca prin odaie în ritmul muzicii. Dar în momentul cînd trecu prin dreptul lui, Barras se întinse după ea, o apucă de încheietura brațului și o trase cu forța pe genunchii lui.

Totul se întîmplă atît de repede și spontan, încît ai fi zis că amîndoi au fost luați prin surprindere. Hetty nu știa dacă trebuie să țipe sau nu. De luptat însă nu se lupta. Pur și simplu se uita lung la el.

Și tocmai atunci, cînd împietriseră în această atitudine, ușa se deschise brusc îndărătul lor și intră mătușa Carrie. Zgomotul neobișnuit din salonaș la o oră atît de tîrzie o făcuse să coboare scările; dar spectacolul care i se înfățișă o țintui în prag, de parcă încremenise. Holbă ochii îngrozită. Fața ei căpătă culoarea cenușie. Era momentul cel mai cumplit din toată viața ei. În clipa aceea îngrozitoare simți că-i vine să leșine. Apoi însă, cu un efort supraomenesc, își veni în fire, se întoarse, părăsi încăperea împleticindu-se pe picioare. O porni în fugă sus, ca un strigoi, împiedicîndu-se de trepte.

Nici Barras, nici Hetty nu observaseră nimic. Barras nu avea ochi decît pentru Hetty, nu simțea decît apropierea ei, parfumul ei, apăsarea șoldurilor ei fine pe coapsele lui.

– Hetty, îi spuse el cu glasul înecat de emoție, tu știi cît de dragă-mi ești?

Cuvintele lui avură darul de a o smulge din starea aceea ciudată, ca de transă.

– Nu, te rog, nu mă ține așa!

Barras îi dădu puțin drumul și-i puse palma pe genunchi.

– Vai, te rog! strigă ea, împotrivindu-se cu hotărîre. Nu-ți permit să faci asta. Nu-mi place.

– Bine, Hetty, dar... gîfîi el.

– Nu, nu! i-o reteză ea. Să știi că eu sînt alt gen de fată, cu totul alt gen decît îți închipui.

Hetty simți deodată cît de mult îl urăște pentru că-și permisese s-o aducă în situația asta atît de neplăcută; simți că-l urăște pentru

că stricase totul, pentru că pusese capăt atitudinii lui proteguitoare şi cadourilor lui prin gestul acesta oribil. O scîrbea obrazul lui gros şi congestionat, crețurile de sub ochi, nasul cărnos. Prin contrast, mutra lui îi evocă trăsăturile fine şi tinereşti ale lui Dick Purves.

– Dă-mi drumul, te rog, strigă ea, dă-mi drumul, că altfel țip!

Barras îi răspunse lipind-o mai strîns de el şi sărutînd-o cu patimă pe gît. Hetty nu țipă, dar, cu agilitatea unei pisici, se smulse din îmbrățişarea lui, trîntindu-i totodată un pumn în obraz. Apoi sări în picioare, îşi aranjă rochia şi-şi trecu mîna prin păr.

– Eşti un babalîc scîrbos şi rău! îi strigă ea, de parcă l-ar fi scuipat. Eşti mai îngrozitor ca nenorocitul ăla de băiat al tău. Nu te pot suferi! Nu te pot suferi! N-ai ştiut că sînt fată cuminte? Ei, atunci află asta de la mine, aşa să ştii. Mă mir că nu ți-e ruşine! Nu mai vreau să te văd în ochi cîte zile oi avea.

Barras se ridică în culmea agitației, încercă să vorbească, dar pînă să apuce să scoată un cuvînt, Hetty se şi repezise afară, lăsîndu-l pe el acolo. Barras rămase o clipă descumpănit, cu mîna întinsă după ea, de parcă ar fi încercat încă s-o mai rețină. Inima îi bătea în piept ca un ciocan, urechile îi vîjîiau, creierul i se învălmăşea. Îl covîrşi senzația că e bătrîn, că din cauza asta nu a putut să profite de fată. Rămase în camera pustie, învăluită în lumina blîndă, clătinîndu-se pe picioare, doborît de o amețeală cumplită. O clipă îi trecu prin minte gîndul că o să facă o congestie cerebrală. Îşi duse mîna la tîmple, care-i plesneau de durere, şi se prăbuşi țeapăn pe canapea.

CAPITOLUL XVI

Între timp, din întunecimea propriei ei odăi, mătuşa Carrie auzi zgomotul automobilului care o ducea pe Hetty înapoi la Tynecastle. Fasciculele de lumină albă ale farurilor se învîrtiră o clipă înspăimîntător prin odaia ei, şi după aceea, în bezna şi tăcerea care urmară, mătuşa Carrie începu să tremure ca o nenorocită ce era. Ceea ce văzuse în salonaş zdruncinase din rădăcini credințele ei cele mai scumpe şi mai sacre. Cine şi-ar fi închipuit că Richard?... tocmai Richard!... Mătuşa Carrie începu să tremure din ce în ce mai tare; se zguduia din toate mădularele, într-o agitație

de-a dreptul vrednică de milă, şi cele două lacrimi neobişnuit de mari care-i izvorîră din ochi picară pe jos, aruncate de clătinarea capului ei, nestăpînită ca la un paralitic. „O, Doamne, o, Doamne!“ exclamă în sinea ei mătuşa Carrie, în culmea tulburării.

Pentru mătuşa Carrie, Richard era un crez. Era de fapt crezul ei în întregime. De cincisprezece ani îl slujea pe Richard, nu numai cu braţele, ci şi cu sufletul. Îl slujea pe Richard de la distanţă, dar asta n-o împiedicase să-l adore pe Richard şi să-şi ferece cu gelozie adoraţia în adîncul tainic al inimii ei. Pentru mătuşa Carrie, alt bărbat nici nu exista. E adevărat că la un moment dat manifestase un oarecare ataşament pentru memoria răposatului prinţ Albert, pe care, pe bună dreptate, îl considerase un om de treabă, dar asta era doar o palidă rază de lună pe lîngă strălucirea solară a admiraţiei pentru Richard. Mătuşa Carrie exista doar pentru acest soare, se scălda în lumina lui, care-i încălzea întreaga existenţă închistată şi chinuită. Şi acum, după cincisprezece ani de cînd îi punea papucii de casă la îndemînă, îi pregătea mesele, îi dădea rufele la spălat, îi tăia sparanghel din grădină, îi umplea sticla cu apă fierbinte, îi alunga cu religiozitate moliile din garderobă, îi împletea ciorapi scurţi şi lungi, precum şi fulare – într-un cuvînt, după cincisprezece ani de slugărit ca o sclavă plină de adoraţie, mătuşa Carrie îl văzuse pe Richard ţinînd-o pe Hetty Todd pe genunchi şi pipăind-o. Într-un acces de durere amestecată cu milă de ea însăşi, mătuşa Carrie îşi îngropă capul cuprins de tremur în mîinile ei tremurînde şi suspină cu amărăciune.

Şi deodată, în timp ce stătea astfel, plîngînd doborîtă, auzi bastonul lui Harriet. Ori de cîte ori Harriet dorea să i se dea atenţie sau îngrijire, ridica bastonul aşezat la îndemînă lîngă patul ei şi bocănea în perete ca să vină mătuşa Carrie. Era procedeul obişnuit, şi în momentul acela mătuşa Carrie îşi dădu seama că Harriet bocăneşte ca să-i ceară doctoria. Dar Carrie nu avea putere să se ducă la soră-sa. Nu se putea urni din loc, din cauza gîndurilor privitoare la Richard, la acest nou Richard, acest sărman Richard, atît de fantastic şi totodată de înspăimîntător.

Mătuşa Carrie nu înţelegea un mare adevăr: că Richard cel nou nu era decît Richard cel vechi, lipsit de cunună. Nici prin cap nu-i trecea lui Carrie că aceste noi înclinaţii care o şocau îşi aveau de fapt originea în vechile lui înclinaţii. Ei i se părea că Richard, bietul de Richard, e doar victima unei calamităţi neînţelese. Nici nu-şi putea da măcar seama ce fel de calamitate putea să fie asta.

Ea nu vedea decît un zeu prefăcut în clovn, un arhanghel devenit satir, şi asta îi sfîşia inima. Plîngea, plîngea întruna. Richard, cu Hetty Todd pe genunchi! Plîngea fără să se poată opri şi nici plînsul nu-l mai putea îndura.

Apoi, o tresărire o aduse din nou la realitate, făcînd-o să-şi dea seama că Harriet bate în perete. Erau mai bine de cinci minute de cînd bătea Harriet, şi, cu toate că în subconştientul ei îşi dădea vag seama de bătaia aceasta, mătuşa Carrie nu se mişcase încă pentru a răspunde chemării. Nu putea să se ducă la Harriet cu ochii aşa umflaţi, orbită de lacrimi, cu mîinile tremurînde. Şi pe deasupra mai avea şi o insuportabilă senzaţie de sufocare, dovada faptului că ceva nu era în regulă cu ea. Şi totuşi, trebuia să se ducă, trebuia neapărat să-i dea lui Harriet doctoria. Dacă nu-i dădea doctoria, Harriet avea să bocănească tot mai tare şi mai tare, pînă scula toată casa. Şi de aici ar fi putut să se nască cine ştie ce nouă întîmplare îngrozitoare, şi atunci s-ar fi zis cu mătuşa Carrie.

Stăpînindu-şi suspinele cu ultimele resurse de energie, mătuşa Carrie îşi şterse ochii umflaţi, cu care nu mai vedea nimic, şi porni pe bîjbîite, de-a lungul coridorului, către odaia lui Harriet. Coridorul era întunecos, pentru că noaptea era întunecoasă, şi în agitaţia ei, mătuşa Carrie nu aprinsese lumina electrică din capul scărilor. Şi odaia lui Harriet era cufundată în întuneric, un întuneric profund, pe care licărul verzui al lămpiţei de pe noptieră nu izbutea să-l alunge. Din cauza migrenelor chinuitoare, Harriet nu putea suferi strălucirea puternică a becurilor electrice fără abajur. De data aceasta, mătuşa Carrie se bucura la gîndul că întunericul din odaie îi ascunde lacrimile de pe obraz. Nici nu se gîndea să aprindă lumina.

La intrarea mătuşii Carrie, Harriet fremătă în patul din care conturul ei estompat, ca de vacă tolănită, abia se zărea. Se cutremură toată de furie, şi văzînd-o pe Carrie îşi clănţăni dinţii falşi, dezgolindu-i într-un rînjet.

– De ce n-ai venit, Caroline? strigă ea. De o jumătate de oră tot bat degeaba.

Mătuşa Carrie îşi înăbuşi un suspin, stăpînindu-şi glasul cît putu mai bine.

– Iartă-mă, te rog, Harriet, nu ştiu ce mi s-a întîmplat. Să-ţi... să-ţi dau acuma doctoria?

Dar Harriet nu era cîtuşi de puţin dispusă a lăsa chestiunea să treacă aşa uşor, cu una, cu două. Zăcea întinsă pe pat, în întuneric,

înconjurată de sticluțe și flacoane, și fața ei, turtită ca o lună plină, era palidă de furie și autocompătimire.

– E o adevărată rușine, spuse ea, cum mă neglijează toată lumea. Eu zac aici cu o migrenă de-mi crapă capul, mor să-mi dea cineva doctoria și nu vine nici țipenie de om în odaia mea.

Tristă și rușinată, cu capul plecat, clipind din ochii timizi și umflați, mătușa Carrie spuse înghițindu-și plînsul:

– Harriet, crede-mă te rog că-mi pare rău. Vrei să-ți dau acum doctoria?

– Mai e vorbă?

– Bine, Harriet.

Și ascunzîndu-și fața, mătușa Carrie se îndreptă pe bîjbîite către măsuță, spunîndu-și în sinea ei: „O, Doamne-Dumnezeule, să-i dau lui Harriet doctoria și să ies repede din odaia asta, pînă nu mă prăbușesc!“

– Să-ți dau valeriană, Harriet? întrebă Carrie.

– Nu, zise Harriet țîfnoasă, astă-seară vreau doctoria aia veche a mea cu bromură, aia aromatică pe care mi-a prescris-o mai demult doctorul Lewis. Cred că de fapt aia îmi face mai bine ca toate celelalte. E pe colțul poliței de colo.

– Bine, Harriet.

Mătușa Carrie se îndreptă ascultătoare către raftul respectiv și începu să bîjbîie și să se încurce printre sticluțe. Erau atîtea sticluțe!

– Unde ai zis, Harriet, că e sticla?

– Acolo, o repezi Harriet. Astă-seară ești complet nătîngă. Acolo, sub mîna ta. Am pus-o chiar eu acolo ultima dată cînd m-am dat jos din pat. Mi-amintesc perfect.

– Care, asta? Mătușa Carrie simțea că o părăsesc de tot puterile. „O, Dumnezeule, să ies de aici pînă nu mă duc dracului de tot“, gîndi ea. Apoi întrebă: Care, Harriet, asta?

– Nu! Cea de alături, sticluța aia verde de colo. Ce Dumnezeu e cu tine? Da, da, aia! În sfîrșit, ai nimerit-o.

Mătușa Carrie luă ca năucă sticla și se îndreptă către măsuță. Îi tremura așa de tare mîna, încît nici nu putu să ridice păhăruțul gradat, cu care doza doctoriile.

– Cîtă doctorie să-ți pun, Harriet?

– Două linguri pline! Ce dracu', nu mai știi nici atîta lucru? Nu ești în stare nici măcar să citești indicațiile?

Într-adevăr, mătușa Carrie nu era în stare să citească. Mătușa Carrie era oarbă, mută și disperată... Gesturile ei erau gesturile

unui automat; mintea ei era dusă departe, pe un tărîm îngrozitor, grotesc, în care Richard ținea pe genunchi o fată cu numele de Hetty Todd. Mătușa Carrie nu era în stare să facă decît ceea ce i se poruncea, și pentru moment nu dorea nimic altceva decît să se întoarcă în camera ei și să dea frîu liber valurilor de lacrimi care-i umpleau inima, gata să se reverse. Cu multă greutate turnă două linguri din doctoria care i se păruse că i-a indicat-o Harriet. Vag de tot, în mijlocul întunecimii din încăpere, a încurcăturii și zăpăcelii din mintea ei, la care se adăuga și cicăleala lui Harriet, prin disperarea îngrozitoare ce-i clocotea în suflet, lui Carrie i se păru, totuși, că doctoria are un miros deosebit. Dar se gîndi că această impresie se datorește probabil gustului lacrimilor pe care le vărsase – și al celor pe care nu le vărsase încă... În plus, Harriet cerea cu insistență doctoria și-i tot spunea să se grăbească și să nu mai fie nătîngă.

Mătușa Carrie înaintă către pat, încovoiată, cu capul într-o parte, cu mîna întinsă. Harriet se ridică în capul oaselor și-i smulse furioasă din mînă paharul cu doctoria.

– Caroline, astă-seară ai fost îngrozitor de proastă și înceată, îi reproșă ea cu asprime. Tocmai cînd vezi că mor de nevoia de a-mi lua doctoria.

Închizînd ochii și strîngînd pleoapele, după cum îi era obiceiul, Harriet înghiți doctoria dintr-o sorbitură furioasă. O înghiți dintr-o sorbitură furioasă și apoi, o clipă, rămase așa dreaptă, în capul oaselor, cu ochii închiși, cu pleoapele strînse și cu paharul de doctorie în mînă. Apoi deschise ochii și țipă:

– Nu-i asta doctoria!

Cînd țipă, îi căzu paharul din mînă.

Lacrimile mătușii Carrie înghețară într-un val de groază. O frîntură de secundă rămase împietrită de frică, apoi se repezi la comutator și făcu lumină în odaie. Se năpusti la măsuță, să vadă ce sticlă era. Din piept îi izbucni un țipăt strident, ca de animal înfricoșt. Pe sticluță scria „Loțiune pentru masaj". Îi dăduse lui Harriet o loțiunea otrăvitoare. Țipă, chiar mai tare decît Harriet.

Harriet se apucase cu mîinile de stomac și se zvîrcolea în așternut. Pentru prima dată de cînd căzuse la pat, Harriet suferea într-adevăr o durere. Se chinuia îngrozitor. Fața îi pălise, ajungînd aproape verzuie, și buzele, arse de loțiune, i se umflaseră.

– Apă, șopti ea slab, înăbușindu-se, strîngîndu-și disperată cu amîndouă mîinile burta groasă și albă. Mă arde!

Pe jumătate leşinată de groază, mătuşa Carrie se repezi la sticla cu apă de pe lavabou şi-i întinse lui Harriet un pahar plin. Dar apa nu-i intra pe gît. Harriet nu putu bea; tot lichidul se răspîndi pe aşternutul curat şi frumos, fără să pătrundă printre buzele umflate. Harriet părea că nici nu-şi dă seama că apa o udă peste tot.

– Apă, şopti din nou, la fel de firav. Mă arde.

Dar oricît se strădui, nu izbuti să bea apa care să-i potolească arsura.

Prin amorţeala panicii care o cuprinsese pe mătuşa Carrie străbătu o rază de înţelepciune. Trîntind paharul pe toaletă, ieşi ca fulgerul din odaie, ca să cheme un doctor. Alergă pe coridor şi în jos pe scări, picioarele ei lungi şi pline de monturi făcînd adevărate minuni de viteză. În săliţa din spate dădu peste Ann, care se ducea să se culce.

Mătuşa Carrie, gata s-o răstoarne pe Ann, se agăţă de braţul ei.

– Un doctor! gemu ea. Telefonează după un doctor, oricare dintre ei, să vină îndată, un doctor, repede, repede!

Ann se opri o clipă, s-o privească pe mătuşa Carrie. Era o femeie cumpănită, tăcută de felul ei. Dîndu-şi seama că s-a întîmplat ceva grav şi înspăimîntător, nu mai zăbovi să pună nici un fel de întrebări. Se repezi la telefon şi, foarte pricepută, îl sună pe doctorul Lewis, care făgădui să vină imediat. După aceea stătu o clipă să chibzuiască şi, pentru orice eventualitate, mai ales ca să evite cine ştie ce întîrziere neprevăzută, îi dădu un telefon şi doctorului Proctor, cel pe care-l consulta ea personal, şi-l rugă şi pe acesta să se repeadă pînă la vilă.

Între timp, mătuşa Carrie fugise în cămară, căutînd nişte scrobeală. Ea avea credinţa că scrobeala e un bun antidot. Cînd se întoarse cu pachetul de scrobeală în mînă, îl văzu deodată pe Richard ieşind din salon. Venea încetişor, smuls din meditaţia lui de această agitaţie neobişnuită. Sprijinindu-se de cadrul uşii Richard întrebă greoi:

– Ce s-a întîmplat?

– Harriet! icni mătuşa Carrie, ţinînd scrobeala atît de strîns în mîna ei agitată, încît un firicel subţire de praf alb se scurse prin colţul pachetului.

– Harriet? repetă Richard fără să înţeleagă.

Mătuşa Carrie nu mai putea aştepta, nu putea îndura zăbava; se întoarse cu un nou strigăt şi fugi sus. Barras o urmă încetişor.

Harriet zăcea şi acum în pat, sub lumina puternică a becului, printre nenumăratele şiruri de sticluţe. Încetase să mai geamă. Zăcea, sucită într-o parte, contorsionată, cu buzele întredeschise, umflate îngrozitor. Pe gura înnegrită apăruse o spumă de mucus, ca nişte urdori.

Din cînd în cînd, picioarele îi tresăreau, şi la fiecare spasm dintr-acestea Harriet scotea un scurt horcăit. Înnebunită de groază la auzul acestui horcăit scurt, dar rar, mătuşa Carrie amestecă scrobeala cu apă, într-o grabă dementă, şi se strădui să toarne lichidul printre buzele umflate ale muribundei. Încercarea ei nu izbutise încă în momentul cînd intră Richard în odaie. Rămase uluit privind-o pe Harriet.

– Harriet! exclamă el cu vocea tulbure.

Harriet îi răspunse vărsînd puţin din scrobeala preparată de mătuşa Carrie.

Richard înaintă mut de uimire.

– Harriet, murmură el din nou, prosteşte.

Îl întrerupsese intrarea precipitată a doctorului Lewis, care venea vesel, cu geanta lui neagră. Dar cînd o zări pe Harriet, veselia îi pieri pe dată. Manierele lui se schimbară într-o clipită şi, cu glas scăzut, o rugă pe mătuşa Carrie să-i telefoneze doctorului Scott să vină de urgenţă. Mătuşa Carrie se grăbi să se conformeze. Richard se retrase în nişa cu geamlîc, de unde urmărea scena în tăcere. Silueta lui părea o ciudată întruchipare a destinului.

Doctorul Scott veni în mare grabă, iar doctorul Proctor, care făcuse drumul pe jos de la Sleescale, ajunse exact în acelaşi timp cu el. Cei trei doctori ţinură un consult grăbit în privinţa lui Harriet. Îi aplicară tot felul de tratamente. Îi făcură injecţii cu mici seringi, îi ridicară pleoapele inerte, îi pompară lichid în stomac şi apoi făcură ca acelaşi stomac să arunce afară conţinutul său, foarte îmbelşugat. Văzură cu toţii ce bine mîncase Harriet în seara respectivă – era de-a dreptul extraordinar, nu-ţi venea să crezi că o femeie a putut să înghită atîta sparanghel. Dar Harriet nu văzu nimic. Şi fiindcă Harriet murise, nici n-avea să mai vadă vreodată ceva.

În cele din urmă, după o ultimă încercare de a o reanima, doctorii fură siliţi să renunţe la luptă, şi, ştergîndu-şi fruntea de sudoare, doctorul Lewis înaintă către Richard. Acesta stătea şi acum, la fel de ţeapăn, în nişa cu geamlîc.

– Îmi pare foarte rău, stimate domnule Barras, dar mă tem că nu mai avem ce-i face.

Doctorul Lewis părea sincer tulburat.

Barras nu răspunse. Uitîndu-se la el, doctorul Lewis desluşi pulsul puternic al arterelor temporale, congestionarea întunecată a frunţii, şi o dată cu compătimirea îi veni şi gîndul instinctiv că probabil Barras are tensiunea foarte ridicată.

– Am făcut tot ce ne-a stat în putinţă, adăugă doctorul Lewis.

– Da, zise Richard, cu un glas a cărui semnificaţie era impenetrabilă.

Pe doctorul Lewis îl cuprinse un nou val de compătimire. Se uită lung la Barras, cu ochii întristaţi. Bineînţeles, nu ştia că omul la care se uita era, din toate punctele de vedere, asasinul lui Harriet.

CAPITOLUL XVII

Pînă şi Hilda era afectată. Săptămîni întregi de la întoarcerea ei şi a lui Grace la spital, după ce asistaseră la înmormîntarea mamei lor la Sleescale, Hilda rămase taciturnă, meditativă. Acum recunoştea şi ea că la vila Law domnea o atmosferă anormală. Pentru că era neliniştită, vorbea repezit cu pacienţii, era dură cu Ness, îşi făcea toată treaba cu un zel mecanic şi neobosit. Iar faţă de Grace se purta iarăşi cu acelaşi aer posesiv plin de afecţiune şi gelozie.

Jumătatea lor de zi liberă era pe sfîrşite, şi cele două surori se plimbau împreună încetişor pe Regent Street. Se îndreptau de fapt spre Oxford Circus, ca să ia autobuzul pînă la Knightsbridge. Încheind o diatribă amară împotriva complicaţiilor umilitoare ale vieţii de familie, Hilda se uită pe furiş la Grace, şi-i spuse sarcastic:

– Întotdeauna mi-ai făcut teorii că ţii să pui lucrurile la punct cum e mai bine. Poftim, acuma ai şansa cea mai bună de a te întoarce acasă şi de a încerca s-o faci.

– Mda, zise calm Grace, numai că acum n-aş putea fi de prea mare folos.

– Ce vrei să spui?

Tocmai atunci, autobuzul pe care-l aşteptau sosi în staţie.

Grace rămase tăcută pînă cînd se aşezară jos, şi imediat după aceea o anunţă că o să aibă un copil.

Hilda se înroşi îngrozitor la faţă. Cine ar fi privit-o în momentul acela ar fi zis că o să-i vină rău. Rămase absolut nemişcată, pînă

cînd taxatoarea le luă banii de bilete; apoi vorbi cu glas scăzut, rănită pînă în fundul inimii:

– Colac peste pupăză! Parcă n-ar fi fost destulă pacoste căsătoria ta. Parcă n-am fi avut destule necazuri şi aşa, în ultima vreme. Eşti o proastă, Grace, o gîscă fără pereche.

– Eu nu cred că sînt chiar aşa proastă, răspunse Grace.

– N-ai decît, dar eu sînt convinsă, i-o trînti Hilda furioasă, pălind. Copiii făcuţi în timp de război n-au prea mare haz.

– Aşa cred şi eu în general, dar poate că al meu o să aibă.

– Eşti o proastă fără pereche, şuieră Hilda privind drept înainte. Ţi-ai pierdut minţile cu prăpăditul ăla de Teasdale. Şi acuma... asta-ţi mai lipsea! O să trebuiască să pleci de la spital. Îmi vine rău cînd mă gîndesc. Eu nu vreau să am nimic de-a face cu povestea asta. Pînă acum m-am ferit de toate complicaţiile de familie, şi tot aşa o să mă feresc şi de data asta. Vai, dar e o prostie cumplită, un lucru aşa de ordinar, de-a dreptul scîrbos, aşa cum fac cele mai ordinare şi mai scîrboase infirmiere, peste tot în ţara asta. Auzi, să faci copii de război cu nişte eroi de front. O, Doamne, dar e de-a dreptul greţos. Nici nu vreau să aud de aşa ceva. Nici în ruptul capului! N-ai decît să pleci, şi să-ţi faci javra aia de copil şi singură.

Grace nu spuse nimic. Avea obiceiul acesta simplu de a nu spune nimic atunci cînd răspunsul cel mai potrivit consta tocmai în a nu spune nimic. De fapt, de la căsătoria ei cu Dan, apropierea dintre ea şi Hilda nu se mai refăcuse pe deplin. Şi acum le punea capac la toate! Faptul că Grace, pe care ea o ocrotise şi o alintase, drăguţa de Grace, micuţa care dormise în braţele ei, avea acum să facă un copil, un copil de război, o lovea şi o îngreţoşa atît de tare pe Hilda, încît se jura să nu se amestece cu nimic în toată povestea asta dezgustătoare. În momentul cînd se ridică ţeapănă ca să coboare la staţia Harrod, Hilda avea lacrimi în ochi.

Aşadar, Grace trebui să-şi aranjeze de una singură toate complicaţiile, descurcîndu-se cum putea. A doua zi dimineaţă, se duse să stea de vorbă cu domnişoara Gibbs. Conform tradiţiei, domnişoara Gibbs ar fi trebuit să fie plină de bunăvoinţă la auzul unei asemenea veşti; totuşi, ca şi Hilda, domnişoara Gibbs nu fu deloc binevoitoare. Îi ţinu următorul discurs, în mijlocul căruia scînteiară adesea furia şi dinţii ei albi:

– Sînt sătulă pînă-n gît de comediile astea, domnişoară Barras. Da' de ce-ţi închipui dumneata că te-am ţinut noi aici – ca să îngrijeşti răniţii sau ca să perpetuezi specia umană? Noi ne-am străduit

să fii de folos oamenilor. Şi cînd colo, iată cum ne răsplăteşti! Mă văd silită să-ți spun, domnişoară Barras, că nu sînt prea încîntată de dumneata. Eşti departe de a te dovedi la fel de reuşită ca sora dumitale. De ea poți să fii sigură că nu vine hodoronc-tronc într-o zi să-ți anunțe că face un copil. Ea rămîne mereu în sala de operații, şi-şi face *datoria*. Luna aceasta ai primit trei mustrări pentru neglijență şi pentru că ai stat de vorbă pe coridor. Şi acum mai vii şi cu povestea asta. E foarte greu. Nu sînt de acord cîtuşi de puțin. Am terminat.

Grace se simți teribil de ruşinată. Hilda şi cu domnişoara Gibbs făcuseră ca toată istoria asta să pară ceva indecent, ca şi cum ar fi făcut un copil din flori, nu ca o femeie măritată. Numai că Grace nu era omul pe care să-l întristezi uşor. Grace era aşa de simplă, o fire atît de deschisă şi de nepăsătoare, şi totdeauna persoana cea mai modestă de pe lume, măcar că avea o capacitate extraordinară de a-şi păstra liniştea şi optimismul chiar în împrejurări cînd, după cum spunea domnişoara Gibbs, „e foarte greu“.

În felul ei lipsit de conformism, Grace îşi urmă neabătută planurile. De la înmormîntarea maică-sii îi sporise şi mai mult oroarea de a se întoarce la vila Law. Îi scrise mătuşii Carrie, şi răspunsul acesteia, plin de temeri înăbuşite şi de presimțiri triste doar pioase, încheindu-se de altfel cu un *post-scriptum* şovăitor, deşi subliniat de două ori, o făcu pe Grace să înțeleagă destul de limpede că nici vorbă nu putea fi de a se întoarce acasă.

Se mai gîndi puțin la cele scrise de mătuşa Carrie, apoi hotărî ce urma să facă. Într-un fel, lui Grace nu-i era greu să ia o hotărîre; chestiunile pentru care Hilda s-ar fi frămîntat timp de o jumătate de lună nu constituiau o sursă de îngrijorare pentru Grace. Ea nu părea să cîntărească şi să chibzuiască lucrurile, ci făcea impresia că ia hotărîrile pe loc. Într-adevăr, lui Grace îi fusese hărăzită capacitatea de a face din armăsar țînțar. Şi asta, tocmai pentru că nu se gîndea niciodată la ea însăşi..

În prima sîmbătă din ianuarie, avînd zi liberă de la spital, Grace se urcă în tren şi se duse în comitatul Sussex. Îi trăsnise ei prin cap că o să-i placă acolo în sud, unde era cald şi soare, cu totul altfel decît în nordul neospitalier şi bătut de vînturi înfricoşătoare. Nu ştia prea multe despre comitatul Sussex, dar una dintre infirmiere îşi petrecuse un mic concediu la Winrush, aproape de nodul de cale ferată Parnham. Grace luă de la ea adresa gazdei, o oarecare doamnă Case.

Trenul o duse pe Grace în Sussex, zgîlțîind-o și zguduind-o, și tot așa o lăsă pe peronul nodului de cale ferată Parnham. Era o gară fără nici un haz, care nu prevestea nimic bun. Cîteva șoproane de tablă ondulată, niște ocoale de vite fără vite, și piramide făcute din bidoane de lapte, care intrau unul într-altul. Dar pe Grace n-o descurajă nici asta.

Dădu cu ochii de o tăbliță indicatoare, pe care scria „Winrush". Distanța înscrisă acolo era doar de o milă, așa că porni pe jos.

În ziua aceea bătea un vînt puternic, dar aerul era înviorător, proaspăt. Vîntul aducea un miros reavăn de pămînt jilav, care se îmbina cu briza sărată a mării. O lovi dureros, ca un cuțit în inimă, gîndul că în aceeași lume în care se afla un loc atît de plăcut ca acesta se putea desfășura un război care pocea chipul naturii, îi mutila trupul, îi strica frumusețea, ucidea oamenii. Fruntea ei tînără se înnegură. Dar amărăciunea i se mai risipi cînd ajunse la Winrush. Din clipa în care intră în această localitate, Grace se simți fermecată. Era un sătuleț cît o jucărie – doar o ulicioară, care ducea din cîmp la malul mării. Pe la jumătatea ulicioarei era o prăvălioară, cu o firmă pe care scria grosolan și simplu: „Doamna Case – Băcănie – Textile – Farmacie". Despre partea farmaciei nu se zărea mare lucru, afară doar de un pachet de bicarbonat, pus la fereastră. Și totuși, lui Grace îi plăcu enorm prăvălia. Se uită vreme îndelungată pe fereastră, recunoscînd toate zaharicalele pe care le îndrăgise în copilărie. Erau niște acadele, numite Subțirelul, bineînțeles cam subțirele și raționalizate, și altele numite Hornarul-gîtului, niște bomboane frumoase, roșu cu alb, făcute doar ca să te păcălească, pentru că văzîndu-le așa de mari sperai că au alună înăuntru. Și cînd colo, nu aveau. Deși Grace zăbovi multă vreme la vitrina prăvăliei, pînă la urmă își luă inima-n dinți, trase aer în piept și intră înăuntru. Intră atît de hotărîtă în prăvălie, încît de la primul pas se împiedică, gata să cadă, pentru că înăuntru era întuneric și trebuia să coboare o treaptă, pe care n-o văzuse. Cînd tocmai încerca să-și recapete echilibrul după ce se izbise de un butoi, răsună o voce dindărătul tejghelei:

– O, draga mea! Blestemata aia de treaptă!

Ținîndu-se bine de butoi, Grace se uită la persoana care i se adresase cu „draga mea". Înțelese că trebuie să fie doamna Case. Îi spuse:

– Nu-i nimic, nu m-am lovit. Așa sînt eu, cam neghioabă. Sper că n-am deteriorat butoiul.

Doamna Case îi spuse, încîntată că poate să facă o glumă:

– O, draga mea, eu sper că butoiul nu te-a deteriorat pe dumneata.

Grace zîmbi: de altfel, oricine ar fi zîmbit doamnei Case, pentru că era o ființă cu totul deosebită, un adevărat capriciu al naturii: mărunțică și bătrînă, cu ochii strălucitori ca mărgelele, dar din nefericire și cu o cocoașă în spinare. Cocoașa doamnei Case n-ar fi trebuit să aibă o notă romantică – avea șira spinării deformată, întrucît din copilărie suferise de morbul lui Pott – și totuși, acum era romantică; într-adevăr, pe de o parte capul îi intrase așa de mult în trup, iar pe de altă parte ochii ca mărgelele îi străluceau așa de frumos, încît capul ei pe umeri îți făcea impresia comică a unei cloști stînd pe ouă. O cloșcă de altfel cam roșcată la culoare, pentru că pielea doamnei Case era roșcovană și zbîrcită. Numai sub nas avea o pată mai întunecată, care te făcea să bănuiești că doamna Case prizează tabac. Și ăsta era adevărul.

– Aș dori să vorbesc cu dumneavoastră despre camerele de închiriat, intră în subiect Grace. Mi-a dat adresa dumneavoastră o prietenă a mea, infirmiera Montgomery.

– A, da, spuse doamna Case frecîndu-și mîinile, dusă pe gînduri. Mi-aduc aminte de ea, era o persoană tare simpatică. Doriți camerele pentru la vară?

– Nu, le-aș lua chiar de la începutul primăverii, spuse Grace repede; după aceea adăugă: Vedeți, situația mea e puțin diferită. Vedeți, o să am un copil.

– Aha, văd, spuse doamna Case după o vreme.

– Vedeți, de asta situația e puțin diferită.

– Da, da, draga mea, asta văd și eu. Într-adevăr, situația e nițel diferită. Da, da, asta pot vedea și eu.

În acest punct al conversației, Grace izbucni în rîs; așa de des pronunțaseră verbul a vedea, și doamna Case și ea, în contrast cu această prăvălie, în care nu vedeai absolut nimic din pricina întunericului. O clipă mai tîrziu rîse și doamna Case, dar nu chiar așa entuziasmată. Apoi zise:

– Mi se pare că tare-ți place să glumești. Te superi dacă te întreb de soțul dumitale? E la război, sau unde e, draga mea?

Grace nu se supără cîtuși de puțin. Îi vorbi doamnei Case despre Dan Teasdale, justificîndu-se mai mult sau mai puțin, iar doamna Case se arătă din nou prietenoasă; simțeai bine că i se luase o piatră de pe inimă. Îi spuse:

– Draga mea, ştiam eu mai mult ca sigur că e aşa cum spui, pentru că eu cunosc oamenii după față; la mine nu există. Însă, ştii, în ziua de azi nu strică puțină precauție, că, deh... Trebuie să te gîndeşti şi la războiul cu nemții, şi la o bucată de pîine. Draga mea, poate vrei să te conduc să-ți arăt camerele.

Camerele erau splendide; sau cel puțin aşa i se părură lui Grace. Erau două încăperi care comunicau între ele, la etajul doi. Podelele erau denivelate, la drept vorbind şi tavanele sufereau cam de aceeaşi boală a arcuirii; cînd te îndreptai spre pat, trebuia să ai grijă să laşi capul bine în jos; cît despre odaia de şedere, fără doar şi poate nu era destinată şederii în picioare; dar pe de altă parte, odăile erau foarte curate; aveau perdeluțe de voal, cîrpite de curînd. Printre alte obiecte se remarca o frumoasă fotografie de la încoronarea reginei Victoria, o vitrină cu ouă a tot felul de păsări, adunate de nepoțelul doamnei Case, o fotografie mărită a soțului doamnei Case, care lucrase la Căile Ferate şi murise pentru că i se deplasase un rinichi. Fereastra dădea spre o priveliş̦te splendidă: o grădină lungă, cu un pîlc de vişini, şi Grace îşi imagină cum aveau să arate primăvara, în freamătul înmuguririi. Departe, pe cîmp, se zăreau nişte vaci şi o lizieră de ulmi. Grace rămase la fereastră, şi în ochi i se ivi o lacrimă – o înduioşa toată frumusețea asta, făcînd-o să se gîndească la Dan.

Se întoarse către doamna Case.

– Aş vrea să iau odăile, dacă sînteți bună să mi le închiriați.

Doamna Case încuviință foarte mulțumită.

– Vino jos, draga mea, să bem o ceaşcă de ceai şi să stăm de vorbă.

Coborîră, întîi Grace şi apoi doamna Case – ținîndu-se de balustradă, pentru că schiopăta – şi stătură mult de vorbă, bînd mai multe ceşti de ceai. Odăile doamnei Case erau libere, şi pe urmă ea nici nu era o femeie hrăpăreață.

– Dacă aş zice cincisprezece şilingi pe săptămînă chirie – zise plecînd capul într-o parte cu aerul întrebător al unei găini – date fiind împrejurările, draga mea, ți s-ar părea că cer prea mult?

– Nu, deloc, răspunse Grace. Şi chestiunea fu rezolvată fără nici o tîrguială.

După aceea mai tăifăsuiră o vreme, ajungînd să se înțeleagă din ce în ce mai bine. Doamna Case era o sursă inepuizabilă de informații utile. În sat era şi telefon, la ferma bătrînului domn Purcell, care, fără doar şi poate, era un om destul de amabil ca să

le dea voie să se slujească de el. Pînă la Fitelhampton nu erau decît cinci kilometri, şi acolo se găseau mulţi doctori de nădejde. Conversaţia dintre Grace şi doamna Case dură multă-multă vreme, şi cu toate că pînă la urmă ajunse să cuprindă şi confidenţe referitoare la deplasarea rinichiului răposatului domn Case, fapt care-l deplasase pînă la urmă pe lumea cealaltă, conversaţia fu extraordinar de plăcută şi caldă.

Mai tîrziu, luînd trenul de 16,10 de la nodul de cale ferată Parnham, Grace se simţea cum nu se poate mai fericită şi mai mulţumită. Grace nu era o fată deşteaptă. Hilda şi cu domnişoara Gibbs ar fi putut susţine că Grace e neglijentă şi proastă şi delăsătoare. Hilda şi domnişoara Gibbs ar fi trimis-o pe Grace la o maternitate bine organizată şi utilată, cu paturi igienice şi duşuri de mînă şi ar fi considerat-o nebună dacă ar fi văzut-o pornind către Parnham şi lipindu-şi nasul niţeluş cam cîrn de fereastra prăvăliei doamnei Case.

Întorcîndu-se la căminul surorilor de ocrotire, Grace era aşa de fericită, încît ar fi vrut să se împace cu Hilda. Radioasă, se şi îndreptă spre odaia Hildei. Din pragul uşii, cu obrajii îmbujoraţi de aerul răcoros al serii, cu ochii strălucind de încredere şi speranţă, îi spuse:

– Ştii, Hilda, am aranjat totul. Am găsit un loc admirabil în Sussex.

– Zău? făcu Hilda pe un ton glacial.

De fapt ardea de nerăbdare să ştie unde a fost Grace şi ce a aranjat, dar era prea mîndră şi prea jignită în mîndria ei ca să-şi trădeze sentimentele.

Treptat, chipul lui Grace îşi pierdu aerul radios.

– Să-ţi povestesc? întrebă şovăitoare.

– Altă dată, îi răspunse Hilda, luînd o revistă şi începînd s-o răsfoiască.

Grace ieşi din odaie. Dar cum închise uşa, Hilda sări în sus, gata să vină după ea. Pînă la urmă se reţinu, pentru că nu-i stătea în fire să umble după nimeni. Rămase încruntată, nemişcată, cu o expresie de durere pe faţa palidă, apoi aruncă revista cît colo, în colţul odăii. Chiar în noaptea aceea avu loc un raid aerian deasupra Londrei, şi ori de cîte ori se întîmpla aşa ceva, Grace venea în camera Hildei şi se strecura în pat lîngă ea. În seara aceea însă, deşi Hilda o aşteptă pe Grace şi dori din suflet s-o vadă venind, fata nu apăru.

Timpul trecea. Cum avea o jumătate de zi liberă, Grace se ducea să cumpere tot felul de mărunţişuri care ar fi putut eventual să-i fie de folos, deşi se prea poate să nu-i fi fost. Asta era o mare bucurie pentru ea, îi plăcea în special să colinde magazinele universale. Dan îi scria de două ori pe săptămînă. Nădăjduia să poată obţine o permisie, ca să vină în Anglia cu prilejul marelui eveniment. Zicea că are de gînd să cerşească o permisie, s-o ia cu împrumut sau s-o fure în cel mai rău caz, ba chiar să dezerteze şi să treac înot Canalul Mînecii. Dar totul, chiar şi traversarea Canalului Mînecii, depindea, bineînţeles, de eventualitatea nesigură a începerii unei ofensive.

Pentru Grace, scrisorile lui Dan erau acum o consolare mai frumoasă ca oricînd. Tot mai spera să restabilească bunele relaţii cu Hilda. Dar în ultima ei zi de lucru la spital, cînd se duse în odaia Hildei ca să-şi ia rămas-bun, n-o găsi acolo. Era în sala de operaţie. Grace se văzu silită să plece fără să-şi ia rămas-bun. Şi acest gen de plecare o întristă.

CAPITOLUL XVIII

La şaisprezece aprilie 1917, Stanley Millington se întorcea în oraşul Tynecastle. În cele cîteva săptămîni care trecuseră, Laura stătuse la Sawbridge, în comitatul Warwickshire, unde Stanley primea îngrijiri la spitalul special pentru tratarea nevrozelor funcţionale datorate războiului. Joe nu mai ştia nimic de ei, pînă ce, într-o bună zi, află indirect la birou despre telegrama sosită la Hilltop care anunţa întoarcerea soţilor. Realitatea era că din seara aceea în care Laura fugise plîngînd din apartamentul lui, nu mai primise nici măcar un rînd de la ea. Faptul că nu fusese invitat să asiste la întoarcerea soţilor Millington nu putea însă cîtuşi de puţin să-l împiedice pe Joe de a veni la gară. O, nu, cîtuşi de puţin! Joe era posesorul unei admirabile îmbinări de îndrăzneală nemaipomenită şi de obraz gros, ceea ce constituia pentru el posibilitatea şi mijlocul de a rezolva favorabil situaţiile cele mai delicate. Şi pe urmă, ştia că ei s-ar aştepta să-l găsească la gară, nu-i aşa? Era gata chiar să treacă cu vederea scena pe care i-o făcuse Laura în ultima zi, şi se pregătise să-şi demonstreze admiraţia entuziastă pentru eroismul lui Stanley. Porni cu automobilul la gară, ca să-l

întîmpine pe Stanley cu un cald „Bine ai venit!“, cu afecțiunea şi sentimentele acelea bărbăteşti, normale între doi buni camarazi.

Dar cînd trenul se opri în gară, cea dintîi privire aruncată lui Stanley îl făcu pe Joe să-şi piardă zîmbetul de pe buze.

– Bine ai venit Stanley! îi spuse el cu un entuziasm prudent.

Stanley îl lăsă să-i strîngă mîna.

– Am fost îngropat de un obuz, îi zise el.

Joe îi aruncă o privire iute Laurei, pe care o găsi teribil de încordată. Pe peron era mare aglomerație, oamenii îi împingeau şi-i îmbrînceau, hamalii se luptau cu bagajele, şi Stanley, rămas acolo, țeapăn ca un stîlp, părea că le stă în cale tuturor. Evitînd privirile lui Joe, Laura îl luă de braț pe Stanley şi-l conduse pînă la bariera mică a controlorului de bilete. În drum, Stanley îi făcu din nou confidențe lui Joe:

– Am fost îngropat de-un obuz.

Se urcară în maşină. Tot drumul de la Gara Centrală pînă la Hilltop, Joe se uită cu coada ochiului la Stanley, deşi se străduia din răsputeri să n-o facă, şi în creier îi sunau obsedant cuvintele: „Dumnezeule, cine şi-ar fi închipuit?“

Nădăjduia din tot sufletul ca Stanley să nu repete iar propoziția aceea.

Dar Stanley o repetă. Îi spuse pentru a treia oară:

– Am fost îngropat de-un obuz.

Continuînd să-i arunce cîte-o privire cu coada ochiului şi străduindu-se să n-o facă, Joe îi spuse:

– Sigur, Stanley, ai fost îngropat de-un obuz.

Stanley nu răspunse nimic. Stătea pe marginea canapelei din spate, de parcă ar fi fost o statuie cioplită în lemn. Ochii îi erau ațintiți înainte, fața – lipsită de expresie. Tot trupul dolofan părea că i s-a topit. Se ținea cu amîndouă mîinile de portiera maşinii. Domnul Stanley, „domnul Stanley al nostru“, se ținea să nu cadă.

– Uite, aproape am ajuns, spuse Joe încurajator. Crezuse că Stanley e sănătos, ştia că n-are nici măcar o zgîrietură, şi-l socotea proaspăt ca scos din cutie. Şi cînd colo, uite-l pe Stanley. Iată ce rămăsese din el. Lui Joe nu-i venea să creadă şi trebuia să-şi repete întruna în minte: „Uite... poftim... ăsta e“. Se uită pe furiş la Laura. Pe fața ei nu se putea citi nimic. Stătea acolo, sprijinindu-l pe Stanley cu brațul.

Automobilul se opri în fața casei din vîrful dealului, şi Joe sări jos. Era cît se poate de îndatoritor şi grijuliu.

– Vino pe-aici. Ai grijă la treaptă. Bagă de seamă.

Domnul Stanley băgă de seamă. Ţinîndu-se bine, se dădu jos din maşină şi se proţăpi pe trotuar. Avea multă grijă. Îşi ţinea capul nemişcat, de parcă ar fi vrut să şi-l păzească. Arăta ca un om căruia i-a înţepenit gîtul. Dar pe urmă îţi dădeai seama că nu numai gîtul îi înţepenise, ci totul trupul. Mişcările lui păreau efectuate printr-o serie de mici impulsuri. Şi nu erau perfect coordonate. Aduceau mai mult cu mişcările unui robot, erau aproape mecanice.

Joe îi spuse:

– Vrei să te ajut?

Stanley nu răspunse – căpătase obiceiul de a nu răspunde – dar după un minut zise:

– Picioarele lucrează destul de bine. Totul porneşte de la cap. Am stat în spital. Am fost îngropat de-un obuz!

În timp ce Laura zăbovea la poartă, dîndu-i şoferului instrucţiuni în privinţa bagajelor, Joe îl conduse pe Stanley în casă. În prag se afla Bessie, servitoarea, aşteptînd să le deschidă. La vederea domnului Stanley, Bessie holbă nişte ochi cît cepele. Joe exclamă plin de entuziasm:

– Ei, Bessie, uite că s-a întors domnul Stanley!

Fără s-o observe pe Bessie, Stanley merse drept în hol şi se aşeză pe marginea unui scaun. Îşi pipăi nasturii de la vestă, şi apoi se uită la Bessie. De data asta probabil că o observase, întrucît îi dădu explicaţia de rigoare.

Nici una, nici două, Bessie se puse pe un plîns cu sughiţuri.

Joe îi scoase şapca lui Stanley.

– Eh! Aşa! zise el cu blîndeţe. Acum, Bessie, după ce o să ia masa o să se simtă mult mai bine.

Îi zîmbi lui Bessie, pentru că era o fată drăguţă şi bună, şi el se purtase totdeauna frumos cu ea.

Fata plecă să pregătească masa. Joe o auzi tocmai din bucătărie cum plînge istorisind bucătăresei ce s-a întîmplat.

Stanley îşi plimbă privirile prin hol. Dar pentru asta nu-şi întorcea doar capul, ci tot trupul, încetişor şi cu grijă, rămînînd ţeapăn pe marginea scaunului. În clipa aceea intră Laura.

– Îmi pare tare bine că te-ai întors, Stan, îi spuse Joe frecîndu-şi entuziast mîinile. Nu-i aşa, doamnă Millington, că e o plăcere?

– Da.

Laura se îndreptă către Stanley. Faţa ei trăda o încordare aproape insuportabilă.

– N-ai vrea să vii sus? îl întrebă ea.

Dar Stanley refuză. Nu manifesta prea mult interes pentru Laura. De fapt, într-un mod destul de ciudat, părea că-l supără şi interesul Laurei pentru el. Se uita mereu de jur-împrejur în hol. Ochii lui erau plini de curiozitate, şi îndărătul curiozităţii părea că se mai ascunde ceva. Erau mai întunecaţi ochii lui, de parcă se lăsase o pînză neagră peste ei. Şi dincolo de această pînză se ascundea acel ceva nelămurit. Cînd această pîlpîire subterană se înălţa spre suprafaţă, faţa lui Stanley vădea semne de emoţie. Era greu să-ţi dai seama despre ce emoţie era vorba, pentru că venea prea brusc la suprafaţă, şi tot aşa de brusc dispărea. Dar era o emoţie îngrozitoare. Era teama. Nu o teamă anumită, ci o teamă pur şi simplu. Stanley nu se temea de ceva în mod special. Se temea, doar atît. Isprăvi cercetarea holului şi spuse:

– Am călătorit bine.

– Bravo, bravo!

– Atîta doar, că era zgomot.

– Zgomot, Stanley?

– Da, roţile. Prin tuneluri.

„Ce naiba o fi în capul lui?“ se întrebă Joe.

– Am fost îngro...

– Bine, bine, îl întrerupse repede Joe. Se auzi sunetul dulce al gongului. Haide, vino să iei masa. O să se simtă mai bine după ce o să ia masa, nu-i aşa, doamnă Millington? Nimic mai bun decît prînzul ca să-l facă pe un bărbat să-şi revină, he-he!

– După-masă trebuie să mă culc niţel, zise Stanley. Asta e una din recomandările doctorilor. A trebuit să le făgăduiesc că-i ascult înainte de a-mi da drumul din spital.

Se duseră la masă. Laura se opri ostentativ în uşa sufrageriei.

– Nu trebuie să fii la fabrică la ora asta? întrebă ea cu un glas lipsit de expresie şi fără să se uite la Joe.

– Aş, de unde?! răspunse Joe vesel. Acolo treaba merge strună.

– Mă tem că Stanley ar prefera să-l laşi singur acum.

Dar pe Stanley îl cuprinse nervozitatea.

– Nu, nu. Lasă-l pe Joe să rămînă aici.

Un răstimp de tăcere; Joe zîmbi binevoitor; Laura de îndepărtă, călcîndu-şi pe inimă. Se aşezară la masă.

După ce-şi termină supa, ca să arate că n-a uitat recomandările medicale, Stanley îi spuse din nou lui Joe:

– După-masă trebuie să mă culc niţel, asta e una din recomandările doctorilor. Şi cînd mă scol trebuie să împletesc.

Joe căscă gura de uimire. „Nu e nimic de rîs, se gîndi el, o, Doamne, nu e nimic de rîs." Apoi întrebă cu glas înspăimîntat:

– Să împleteşti?

Laura făcu o mişcare chinuită, de parcă ar fi cuprins-o un junghi. Ar fi vrut să intervină între ei. Dar domnul Stanley continuă, explicînd totul: cînd dădea explicaţii părea cel mai fericit.

– Împletitul îmi face bine la cap. La spital am învăţat să împletesc, după ce am fost îngropat de-un obuz.

Joe se grăbi să se uite în altă parte, oriunde, numai la faţa lui Stanley nu. Auzi vorbă, să împletească... să împletească! Joe se gîndi la trecut. Îşi amintea de Stanley, de domnul Stanley aşa cum fusese cu un an înainte, de remarcele lui făcute în aceeaşi încăpere. Îşi amintea de bărbatul optimist şi curajos, care voia să le dea nemţilor vreo două la fund. „Ştii doar, pentru Anglia şi pentru patronul ei, Sfîntul Gheorghe". El era englezul get-beget, care ar fi vrut să intre într-o escadrilă de aviaţie... He-he, straşnică aventură, nu? Dar intrase la infanteria uşoară, în Batalionul Şcolilor Publice, numărul nouă... „Domnul Stanley al nostru", care considera că războiul e pur şi simplu *minunat*. „Dumnezeule, se gîndi Joe, mă întreb: cum l-o fi considerînd acum?" şi deodată, lui Joe îi veni să rîdă.

Dar exact în clipa aceea, lui Stanley mai-mai că-i veni să plîngă.

– Nu pot, scînci el. Nu pot!

Laura interveni cu glas scăzut, aplecîndu-se către el.

– Ce s-a întîmplat, dragul meu?

Faţa lui Stanley se crispă cuprinsă de un tic, cu toată masca îngheţată.

– Nu pot închide borcanul de muştar.

Încerca să închidă borcanul de muştar şi nu izbutea. Începu să tremure din tot corpul, de furie că nu putea închide borcanul de muştar.

Joe sări de la locul lui.

– Uite, zise el, ţi-l închid eu.

Răsuci linguriţa într-o parte, aşa ca să se poată închide capacul, şi, întrucît tot se sculase de la masă, îşi luă şerveţelul şi-i şterse lui Stanley sosul de pe bărbie.

Apoi se aşeză la locul lui.

Deodată, Laura dădu semne că nu mai poate suporta. Se ridică brusc de la masă şi, scuzîndu-se cu glas tremurător, se retrase.

– Am puţină treabă, spuse ea, cu capul întors într-o parte, înainte de a ieşi.

În cele cîteva minute de tăcere care urmară, Joe suci şi răsuci cu grijă lucrurile în minte. În cele din urmă, îi spuse lui Stanley:

– Ştii, bătrîne, e o mare bucurie să te revedem aici. În ultima vreme, fabrica produce bani cu ghiotura. Luna trecută a mers totul de minune.

Stanley încuviinţă din cap.

– Tipul ăla, Dobbie, pe care-l avem la birou, nu face însă doi bani. Ascultă-mă pe mine, Stanley, dacă tot te-ai întors acum, ar trebui să-i dăm paşaportul.

Stanley încuviinţă din cap.

– De fapt mă gîndeam şi eu că n-ar fi rău ca la sfîrşitul lunii să scăpăm de el. Ai fi de acord s-o facem, Stanley?

Stanley încuviinţă din cap. După care Stanley se ridică de la masă, brusc, ţeapăn, cu toate că Joe nu-şi terminase încă desertul.

– Trebuie să mă culc.

– Desigur, bătrîne, îl aprobă Joe, fără să se supere. Faci cum e mai bine, Stan. Şi, apucat de un nou acces de serviabilitate, sări de la locul lui şi-l luă pe Stanley de braţ. Laura aştepta în faţa scărilor, ţinînd strîns în pumn o batistuţă udă de lacrimi. Dădu să-l apuce pe Stanley de braţ, dar Joe nu se lăsă înlocuit cu una, cu două. Şi chiar Stanley părea că se sprijină pe Joe, că se bizuie pe el...

Stanley îi spuse repezit nevesti-sii să-l lase în pace. Joe îl ajută să urce scara pînă în odaia lui, iar acolo îl ajută să se dezbrace.

Se dezbrăcă la piele, arătîndu-şi trupul uscat. Dezbrăcat, Stanley arăta mai puţin ca un robot viu, cît ca un robot mort. Nu mai era un om, era un cadavru. Părea gata să se culce, dar înainte de a se vîrî în pat efectuă un mic ritual: se uită sub pernă, se uită în cele două dulapuri şi îndărătul perdelelor de la ambele ferestre. Apoi se urcă în pat. Stătu întins pe spate, cu mîinile şi picioarele drepte, ţepene. Ochii lui stinşi se holbau, fără expresie, către tavan. Joe părăsi încăperea în vîrful picioarelor.

În josul scărilor, Laura îl aştepta cu ochii roşii şi umflaţi de plîns. Îl întîmpină hotărîtă, aspră, muşcîndu-şi buza, obicei pe care Joe i-l cunoştea atît de bine.

– Nu am de spus decît un singur lucru, rosti cu greu Laura. Respiraţia întretăiată îi ridica pieptul. Îţi cer să te ţii cît mai departe de casa noastră.

– Vai de mine, Laura, de ce vorbeşti aşa? protestă el blînd. Treci printr-un moment greu cu Stan şi ai nevoie de tot ajutorul pe care ţi-l poţi asigura.

– Asta numeşti tu ajutor?

– De ce nu? argumentă el mîngîietor. Nimeni nu e mai afectat decît mine, nimeni de pe lume. Şi totuşi, trebuie să discutăm problema. Clătină din cap cu multă înţelepciune. În ceea ce priveşte întoarcerea pe front, în cazul lui Stanley, nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Mă gîndesc însă la fabrică...

– Se putea să nu te gîndeşti? îi spuse ea cu duşmănie.

– Vreau să spun... o opri el cu un gest, avînd aerul omului acuzat pe nedrept. Dă-o încolo, Laura, acordă-mi şi mie puţin credit! Eu vreau să vă ajut pe amîndoi. Vreau să-l aduc pe Stanley la fabrică, să-i stîrnesc din nou interesul pentru afaceri, să-i dau tot sprijinul de care sînt capabil.

– Dacă nu te-aş cunoaşte, aş crede că eşti sincer.

– Păi chiar şi sînt. La urma urmei, trebuie neapărat să ne ajutăm unul pe altul în această situaţie. Pe cuvîntul meu, Laura, am să fac tot ce am să pot.

În tăcerea care urmă, Laura rămase cu ochii umflaţi, aţintiţi asupra chipului lui Joe; respiraţia ei întretăiată era acum şi mai scurtă, chinuită.

– Nu cred că vei face ceva, îi spuse ea sufocîndu-se. Şi te urăsc pentru ceea ce ai făcut pînă acum... aproape tot atît de mult cît mă urăsc şi pe mine.

Cu aceasta, Laura se răsuci pe călcîie şi ţîşni afară din hol.

Joe, în schimb, rămase exact unde se afla, mîngîindu-şi uşor bărbia; apoi zîmbi, mai mult în sinea lui, şi părăsi casa Millington. Dar se întoarse a doua zi dimineaţă, înfăţişîndu-se pe la ora unsprezece, ca să-şi ţină făgăduiala de a-l duce pe Stanley la fabrică. Laura ieşise în oraş, dar Stanley era acolo. Se sculase şi se îmbrăcase. Şedea pe marginea unui scaun din hol şi-şi punea plăci la gramofon. Bineînţeles, gramofonul n-ar fi fost nimic rău în sine, dar muzica pe care o asculta Stanley îl făcu pe Joe să simtă că i se încrînceneazǎ carnea. Protestă pe loc:

– Stanley, dar de ce nu pui o placă mai veselă? Ceva cîntat de Bing Boys, nu?

– Mie asta-mi place, îi spuse Stanley, punînd placa încă o dată, de la capăt. E singura care-mi place. Am ascultat-o toată dimineaţa.

Nedumerit, Joe mai suportă încă o dată bucata. Dar îmbinarea dintre muzică şi înfăţişarea lui Stanley ascultînd această bucată era de-a dreptul îngrozitoare. Joe se apropie de gramofon şi se uită la placă. Pe ea scria: „*Marche funebre*" de Chopin. Se întoarse către Staley.

– Doamne fereşte, Stanley, dar ce-ţi trebuie ţie comedia asta? Haide, domnule, vino-ţi în fire! Am adus maşina la scară şi totul e pregătit. Coborîm în oraş, la fabrică.

Merseră liniştiţi pînă la fabrică şi intrară direct în secţia de topitorie. Joe aranjase totul dinainte. Se arboraseră toate drapelele britanice, şi un steag mare, pe care-l scosese dintr-un fund de dulap, era întins de-a curmezişul atelierului, purtînd cuvintele: „Bine aţi venit!" Cînd Stanley intră în atelier împreună cu Joe, toată lumea întrerupse lucrul şi-l aclamă cu vioiciune. În secţia aceasta lucrau acum şi multe femei, Joe găsind că muncesc mai repede decît bărbaţii în vîrstă şi în schimb pot fi plătite mai prost. Femeile scoaseră nişte aclamaţii puternice, iar Stanley se întoarse cu faţa către ele, către femeile care aclamau, femeile în salopete, femeile acelea care umpleau obuze. Se vedea limpede pe faţa lui că nu ştia ce trebuie să facă în prezenţa atîtor femei. Mai mult ca oricînd, se vedea limpede că omul acesta nu mai avea nicăieri un loc în viaţă. Joe îi sugeră, vorbindu-i aproape în şoaptă:

– Spune-le ceva, Stanley, spune orice doreşti.

Şi Joe ridică mîna, îndemnînd lumea să facă linişte.

Domnul Stanley se întoarse cu faţa către femei şi le spuse:

– Am fost îngropat de-un obuz. Am stat în spital.

Urmară noi aclamaţii, şi, profitînd de zgomotul lor, Joe se grăbi să-i sufle lui Stanley ce să spună mai departe:

– Spune-le că eşti bucuros de creşterea producţiei şi că speri să lucreze şi mai departe cum lucrează acum.

Domnul Stanley repetă cu glas tare:

– Sînt bucuros de creşterea producţiei şi sper că o să lucraţi şi mai departe cum lucraţi acum.

Noi ovaţii, ovaţii puternice şi prelungi. După aceea, Joe preluă frîiele. Ridică iar braţul ca să se facă linişte. Îşi împinse pălăria mai pe ceafă, îşi puse degetele mari în răscroiala vestei şi le zîmbi strălucitor:

– Sînteţi cu toţii încîntaţi, la fel de încîntaţi ca şi mine, să-l vedeţi din nou pe domnul Stanley. Domnul Stanley n-o să vă vorbească despre faptele săvîrşite de el, aşa că va trebui să vă

vorbesc eu în locul lui. N-o să vă înşir prea multe, pentru că aveţi de lucru pentru ţara voastră, aveţi de îndeplinit o muncă ce trebuie îndeplinită, şi nu aveţi timp să vă întrerupeţi ca să ascultaţi pe unul şi pe altul; dar un singur lucru trebuie să vă spun, şi am să vi-l spun aici, de faţă cu domnul Stanley: sîntem cu toţii mîndri de el. Sînt mîndru că sînt asociatul lui în afaceri şi ştiu că voi sînteţi mîndri să fiţi salariaţii lui. Am făcut planuri, domnul Stanley şi cu mine, şi el nădăjduieşte ca voi toţi să continuaţi să vă faceţi datoria aici, aşa cum şi-a făcut-o şi el în Franţa. Înţelegeţi? Trebuie să munciţi, să munciţi pe brînci, ca să menţineţi producţia ridicată. Şi cu asta am să închei, dar înainte de a vă întoarce la lucrul vostru, aş vrea să cîntăm cu toţii imnul naţional, şi apoi să strigăm de trei ori ura pentru domnul Stanley, dar ştiţi, aşa, de să se cutremure tavanul.

Se aşternu tăcerea, iar apoi, în chip emoţionant, mai ales din pricina vocilor de femei, cîntară *God Save the King**. Era de-a dreptul mişcător, şi în ochii lui Joe sclipiră lacrimile.

După ce l-au rugat pe Dumnezeu să le apere regele, l-au ovaţionat pe domnul Stanley, apoi l-au ovaţionat pe Joe, apoi au ovaţionat pe toată lumea. Pe urmă, cu o fervoare aproape mistică, s-au întors la şrapnele, la bombele Mills şi la obuzele de opt kilograme.

Joe cu Stanley porniră pe coridor către birourile direcţiei. Dar nu ajunseră prea departe. La jumătatea drumului se afla un obuz imens. Nu-l fabricase Joe, deşi mult i-ar fi plăcut să fi fabricat asemenea lucruri. Era un cadou primit din partea lui John Rutley, prietenul Rutley de la Yarrow, coleg cu el în Comitetul pentru Aprovizionarea Armatei. Rutley avea o uzină imensă şi producea obuze imense. Şi Joe era cum nu se poate mai mîndru de acest splendid obuz calibru 400, care simboliza numeroase lucruri, unul dintre ele – şi nu cel mai neînsemnat – fiind prietenia lui John Rutley pentru Joe. Joe îl montase pe un soclu frumos de lemn lustruit, şi obuzul stătea acum strălucitor şi gigantic, îndreptîndu-şi botul către cer, ca într-un fel de extaz tăcut.

Obuzul îl făcu pe Stanley să se oprească. Privea cu ochii aceia în care îngheţase orice expresie, la obuzul cel mare şi strălucitor.

Joe mîngîie cu dragoste botul obuzului.

---

* Imnul naţional englez; traducerea: Dumnezeu să-l apere pe rege.

– O frumusețe ghiuleaua asta, nu? Am botezat-o Katie.
Domnul Stanley nu-i răspunse, dar îndărătul vălului de ceață care-i estompa ochii începură să pîlpîie umbre tulburi.
– Ce n-aş da să fabricăm şi noi lucruri mari, dintr-astea! spuse Joe. Nu mai vorbesc de faptul că din astea scoți şi al naibii de mulți bani. În sfîrşit, hai să mergem acum la birou. Ne aşteaptă Morgan şi Dobbie şi trebuie să stăm de vorbă cu ei.
Dar domnul Stanley nu se clinti din loc, nu avea putere să treacă de obuz. Nu-şi mai putea lua ochii de la el. Semăna cu obuzul care-l îngropase pe el. Inima i se strînse şi începu să tremure.
– Haide o dată, omule! îi spuse Joe nerăbdător. Nu ştii că te aşteaptă lumea?
– Vreau acasă.
Glasul îi răsuna foarte ciudat. Stanley începu să se retragă din fața obuzului, mergînd țeapăn, de-a-ndăratelea.
„Dumnezeule, gîndi Joe, iar l-a apucat." Îl luă de braț, ca să-l ajute să treacă de obuz. Dar Stanley nu putea trece de obuz. Pielea de pe frunte i se încrețea într-un tic spasmodic, iar îndărătul vălului care-i umbrea privirile sălta, sălta violent groaza chinuitoare, îngropată în adîncuri. Stanley rosti greoi, sugrumat, înecîndu-se:
– Dă-mi drumul să plec. Vreau acasă!
– Dar n-ai nimica, Stanley, îi spuse Joe. Nu te necăji, că n-ai nimic. Doar n-o să te muşte. Nici nu e umplut cu pulbere. Fii rezonabil, omule!
Numai că Stanley nu putea fi rezonabil. Toată splendida rațiune a lui Stanley fusese aruncată în aer, izgonită din capul lui, de suflul unui obuz ca acesta, pe cîmpul de luptă din Franța. Toată fața începu să i se contorsioneze spasmodic, şi spasmul devenea tot mai frecvent, iar groaza din ochii lui era oribilă.
– Trebuie să mă duc acasă.
Abia de reuşea să mai rostească şi atît. Sub fața rece ca o mască mortuară se înălțau talazurile de panică.
Joe gemu resemnat:
– Bine, Stanley: atunci, te duc acasă. N-are rost să facem caz pentru atîta lucru.
Joe voia să evite o scenă la fabrică; Doamne, asta în nici un caz, cu atît mai puțin acum, că lucrurile ieşiseră aşa de bine. Ținîndu-l în continuare de braț, îl conduse uşurel prin atelier. Zîmbetul lui Joe arăta tuturor că totul e în perfectă ordine. Domnul

Stanley nu-şi revenise încă pe de-a-ntregul, pentru că, desigur, era abia ieşit din spital, dar încolo, vai de mine, n-avea nimic.

Automobilul porni către Hilltop, purtînd un Stanley ţeapăn, înfipt parcă în canapeaua din spate. Iar Joe, cu un ultim zîmbet prietenos şi liniştitor, se întoarse în biroul lui. Încuie uşa pe dinăuntru şi aprinse o ţigară de foi. Fumă dus pe gînduri. Era bună ţigara, dar nu la asta se gîndea Joe. Se gîndea la Stanley.

Fără doar şi poate, Stanley era o epavă. Îşi dăduse seama de asta din clipa în care îl zărise la gară. Nici nu şi-ar fi închipuit vreodată ce proporţii pot să ia urmările suflului unei bombe. Aveau să mai treacă luni şi luni de zile pînă să-şi revină Stanley din şoc. Dacă avea să-şi mai revină vreodată. Între timp însă, Joe urma să preia în şi mai mare măsură frîiele fabricii Millington. Şi lucrul acesta n-ar fi fost echitabil dacă Joe n-ar fi obţinut, paralel, mai multe satisfacţii materiale decît pînă atunci. N-ar fi fost cîtuşi de puţin echitabil. Joe privi atent capătul arzînd al trabucului şi calculă lucrurile cu isteţime. În momentul de faţă el scotea vreo două mii de lire pe an, una peste alta – cum s-ar fi exprimat Jim Mawson. Dar ăsta era un fleac, pur şi simplu un fleac. Trebuia doar să se gîndească şi la viitor. Doamne, ce şansă i se ivea acum de a-şi consolida viitorul, de a stoarce şi mai mult, mai mult ca oricînd din fabrică! Joe scoase un oftat uşor. Trebuia să facă oarecare restructurări... ăsta era cuvîntul... la fabrica Millington. Da, da, exact, asta trebuia să facă.

Umezindu-şi buzele, puse mîna pe telefon. Îl sună pe Jim Mawson. Niciodată nu fusese mai bucuros de legătura lui cu Jim Mawson, de faptul că-şi asigurase colaborarea acestuia. Deştept băiat Jim! El se pricepea foarte bine cum trebuie să te apuci de un anumit lucru şi cum să cîrmeşti corabia în aşa fel încît să eviţi primejdiile.

– Alo, Jim! Tu eşti, bătrîne? Joe se strădui să-i expună lui Mawson în mod corect situaţia. Ba chiar cu multă compătimire. Vai de mine, ţi s-ar frînge inima dacă l-ai vedea pe bietul băiat. Astfel, e întreg la minte şi la trup, la fel de sănătos ca mine şi ca tine, dar nervii lui... mă rog... Şocul provocat de suflu, ce vrei?! Da, da, de la un obuz, ai înţeles perfect, Jim.

Urmă o pauză, în timpul căreia se auzi numai vocea lui Mawson, la capătul celălalt al firului. Apoi Joe spuse:

– Bine, Jim, rămîne deci pe mîine seară, la tine, da? Sigur, ştiu că nu-i nici o grabă. Sigur că-l cunosc pe Snagg, l-am întîlnit

la Bostock. Nu-i ăla care a rezolvat afacerea cu contractul? Da, da, sigur. Ei, ce Dumnezeu, Jim, da' ce-ți închipui că sînt eu... Bine, bine, dar ascultă, nu vreau prin telefon... Sigur... Şi nevasta ce-ți face?... Bravo, Jim, mă bucur. E o veste straşnică! Bine, bătrîne, pentru moment, îți spun la revedere.

Joe puse receptorul în furcă, dar nu-l lăsă acolo decît un minut. Întinse iar mîna lui mare după el, şi o sună pe Laura la Hilltop. I se adresă cu un glas liniştit, înțelegător, rezonabil:

– Trebuie să-ți vorbesc, Laura, zău că trebuie. Vai, Laura, dar ce rost are să o ții tot aşa? Bineînțeles, eu îți cunosc sentimentele în această privință şi nu te țin cîtuşi de puțin de rău, dar la urma urmei, oameni sîntem, nu? Ce Dumnezeu, trebuie să găsim cea mai bună soluție pentru situația de față. Bine, bine, mă rog, poți să-mi spui cum vrei şi bănuiesc chiar că merit. Dar pentru numele lui Dumnezeu, să nu înțelegem greşit lucrurile. Trebuie neapărat să te văd, de asta nu ne putem feri. Ce? Bine, bine, Laura, nu te pot sili să mă întîlneşti; dacă nu vrei să vii, n-ai să vii... Dar eu am să stau acasă toată seara, aşteptînd să te răzgîndeşti...

Îi mai vorbi o vreme, pînă ce-şi dădu seama că Laura închise telefonul. Apoi zîmbi mînzeşte, puse şi el receptorul în furcă şi se apucă bucuros şi cu nădejde de lucru.

În seara aceea renunță la obiceiul lui de a lua masa la clubul County şi se întoarse acasă pe la ora şase. Aprinse focul în cămin, fluierînd vesel, bău un pahar de whisky, mîncă plăcintă rece cu carne de berbec, apoi se spălă, se pieptănă şi se ferchezui, îşi puse haina de casă cea nouă, în carouri, şi se instală în fotoliu, citind ziarul şi aşteptînd.

Din cînd în cînd, arunca o privire la ceasul din perete. Uneori, auzind zgomotul unei maşini pe stradă, se îndrepta din şale, atent. Dar pe măsură ce acele ceasornicului înaintau, o cută îi tulbura frumusețea netedă a frunții. Şi totuşi, la ora nouă, o sonerie apăsată brusc şi ferm îl făcu să sară vesel în picioare.

Laura intră cu un fel de nervozitate violentă. Era îmbrăcată într-o haină de ploaie şi purta o pălărie veche, maro, care îi stătea strînsă pe cap. Se stropise pe pantofi; Joe avu impresia că luase drumul pe jos, de la Hilltop. Era foarte palidă.

– După cum vezi, am venit, declară ea neprietenoasă, ba chiar ostilă. Îşi ținea mîinile înfipte în buzunare şi părea gata de luptă. Ei, ce-ai să-mi spui?

Joe nu încercă nici măcar să se apropie de ea. Rămase cu ochii în pămînt.

– Îmi pare bine că ai venit, Laura.
– Ei, şi mai departe? întrebă ea cu acelaşi glas stăpînit. Grăbeşte-te cu ce ai de spus, că nu pot să aştept prea mult.
– Ia loc, te rog, o invită el, vorbindu-i ca un frate. Nu putem discuta dacă stai în picioare. Eşti obosită, pari complet sfîrşită.
Plin de tact, Joe îi întoarse spatele şi aţîţă focul, făcîndu-l să ardă cu flacără. Laura îl privi cu o ironie rece, apoi, cu un oftat obosit, se lăsă moale într-un fotoliu. Îi spuse cu amărăciune:
– N-am mai cunoscut o clipă de odihnă de cînd am plecat din camera asta blestemată.
– Ştiu, răspunse Joe spăsit, reluîndu-şi locul în fotoliu şi aţintindu-şi privirile la foc. Dar bine, Laura, de unde era să ştim noi ce o să se întîmple?
– De cîte ori mă uit la el... continuă ea, şi suspinele îi puseră un nod în gît. Nu mă mai poate suferi. Ţi-ai dat seama de asta, nu? Parcă îl şi supără prezenţa mea. Trebuie să se ducă la Bournemouth, într-o casă de sănătate. Mi-a cerut să nu vin cu el. Aşa-mi trebuie, aşa-mi trebuie! O, Doamne, cum mă detest şi mă urăsc!
Joe bolborosi cîteva vorbe de compătimire.
– Te rog, te rog, strigă ea. Şi pe tine te detest şi te urăsc.
– Nu e nevoie ca Stanley să afle ceva despre noi, interveni Joe. Nu-i nevoie să ştie nimic.
– Cred şi eu, îi răspunse Laura, cu o ironie sălbatică. Dacă nu cumva îţi propui să-i spui chiar tu.
– A, nu, răspunse Joe, cu glas ciudat. Se ridică şi se îndreptă spre bufet. Turnă într-un pahar mult whisky şi puţin sifon. Sau, cel puţin, dacă şi tu eşti de partea mea, Laura. Ţine paharul ăsta. O să-ţi facă bine. Pari dărîmată.
Laura luă paharul cu un gest maşinal, fără să-şi ia ochii de la Joe.
– Cum adică să fiu de partea ta?
– Păi, Laura, noi trebuie să rămînem prieteni. Joe sorbi o înghiţitură din paharul lui, meditînd trist. Prieteni la toate, asta este deviza mea. Eu am fost întotdeauna un om prietenos. Vezi tu, situaţia ar fi destul de proastă dacă s-ar strica prietenia noastră. Lui Stanley nu i-ar face nici un bine, şi de fapt nici unuia dintre noi. Stanley are nevoie acum de mine pentru conducerea afacerilor. Eu am tot felul de idei de extindere sau fuzionare a întreprinderii. Chiar deunăzi vorbeam cu Jim Mawson din Tynecastle. Îl ştii pe

Mawson, unul dintre cei mai straşnici oameni de afaceri din oraş. Ei bine, ascultă-mă pe mine, dacă Mawson, Stanley şi cu mine am lucra laolaltă, nici nu-ţi închipui cum am reorganiza turnătoria. Am transforma-o într-o adevărată mină de aur.

– Aha, şopti ea, acum înţeleg ce vrei. De legătura noastră, în orice caz, te-ai plictisit, dar acum vrei să te serveşti de mine şi de tot ce s-a întîmplat între noi...

– Pentru numele lui Dumnezeu, Laura, dar nu fi aşa lipsită de inimă! E o chestiune absolut cinstită. O să facem o societate pe acţiuni, şi toţi o să scoatem bani cu grămada.

– Bani! Tu nu te gîndeşti decît la bani. Eşti o fiinţă josnică.

– Nu sînt decît o fiinţă omenească, Laura. Oameni sîntem cu toţii. De aceea m-am îndrăgostit de tine.

– Termină, îl repezi ea furioasă.

Urmă un răstimp de tăcere; Laura îşi bău whiskyul, care o mai învioră puţin. Joe avea cel puţin avantajul că în tot ceea ce făcea urmărea un scop practic. Laura îl privi cu ură. Îl ura de săptămîni întregi, îl urîse de fapt în toată vremea din urmă, conştientă de manierele lui grosolane, de felul lui vulgar de a vorbi, de egoismul lui nesăţios, de fizicul lui grosolan. Şi totuşi, nu era cu adevărat grosolan, se simţea ea silită să recunoască, măcar că n-ar fi vrut. Era frumos, extraordinar de frumos. Avea un trup musculos, bine făcut, şi avea nişte ochi negri de-a dreptul cuceritori. Şi apoi, ea îl învăţase atîtea lucruri – cum să se îmbrace, cum să se îngrijească; într-un fel se putea spune că Joe era creaţia ei.

– Laura, tot mai eşti supărată pe mine? întrebă el cu umilinţă.

– Nici nu mă gîndeam la tine. După o pauză, Laura îi întinse nepoliticoasă paharul. Hai, mai toarnă-mi un whisky. Cred că îl merit.

El se grăbi s-o asculte. Apoi oftă.

– M-am gîndit o mulţime la tine în ultimele săptămîni. Mi-a fost dor de tine.

Laura rîse scurt şi dădu pe gît whiskyul, strîmbîndu-se de parcă ar fi fost pelin.

– Minţi. Te-ai încurcat cu alta în timp ce eu eram plecată. În timp ce eu îngrijeam un bărbat care nu poate să mă sufere, un om lovit de explozie, ofilit şi doborît, tu te-ai culcat cu altă femeie. Haide, haide, mărturiseşte, spune adevărul!

– Păi, ţi-am spus adevărul, minţi el cu toată seriozitatea.

– Nu te cred, îi răspunse ea, simţind totuşi cum îi bate inima mai tare. Adăugă: Oricum, n-are nici o importanţă... Slavă

Domnului, mi-am revenit în simțiri! Puțin îmi pasă dacă te culci și cu o sută de femei. Din partea mea, n-ai decît. Eu una o să mă consacru numai și numai lui Stanley.

– Știu, Laura. Doar atît îți cer: să rămînem prieteni.

Joe se întinse să ia paharul gol și o apucă de mînă.

– Cum îndrăznești? Cum poți să faci una ca asta? strigă Laura, smulgîndu-și mîna dintr-a lui.

Ochii i se umplură de lacrimi și începu să plîngă.

– Să rămînem doar prieteni, se rugă el. Doar camarazi.

– Cum poți să mă necăjești așa cumplit? N-am trecut prin destule suferințe? Plec!... Lasă-mă să plec!

Se ridică orbește, dar în aceeași clipă el o înconjură cu brațele, oprind-o blînd și reținînd-o, încrezător în forța lui.

– Nu poți să pleci așa, Laura.

– Lasă-mă, lasă-mă! Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă odată!

Încercă să se desprindă din îmbrățișarea lui, plîngînd isteric.

– Te rog, Laura, te rog!

Zbătîndu-se, Laura se simți cuprinsă de un tremur. Își simțea trupul tremurînd lipit de al lui.

– Vai, Joe, cum poți să faci una ca asta? strigă ea. Cum ai putut să te porți așa îngrozitor cu mine?

– Laura! îi spuse el, sărutînd-o.

– Nu, Joe, nu, șopti ea fără vlagă.

Buzele lui o împiedicară să vorbească. Totul se destrămă, totul se topi, în afară doar de senzația trupului lui lipit de al ei. Reacția era puternică. Toate săptămînile acelea îngrozitoare petrecute la Sawbridge, singurătatea ei, nervozitatea lui Stanley, monotonia moartă a omului rămas un robot, cu bărbăția îngropată acolo, în gaura aceea de obuz, de undeva din Franța. Laura închise ochii. O străbătu un tremur din cap pînă-n picioare. Joe n-o iubea cu adevărat, se slujea doar de ea, și fără doar și poate avea să-i dea cu piciorul la prima ocazie. Dar n-avea nici un rost să încerce să i se împotrivească. Își dădu vag seama că Joe o ducea în brațe în dormitor.

Cînd se înapoie la Hilltop, era aproape zece seara. Doamna Rutley o aștepta în hol.

– Vai, draga mea! spuse soția lui John Rutley, ridicîndu-se și cuprinzînd mîinile Laurei, cu sinceră compătimire. Mi s-a spus că ai ieșit să iei puțin aer și n-am putut să rezist dorinței de a te

aştepta. Îmi pare tare rău de ce s-a întîmplat cu Stanley, draga mea! Mueam de nerăbdare să vin să te văd. Pari aşa de tulburată! Nici nu e de mirare, de vreme ce, aşa cum îi spuneam şi lui bărbatu-meu, voi aţi fost întotdeauna o pereche minunată, ca două turturele. Dar nu te necăji, draga mea, curînd ai să izbuteşti să-l însănătoşeşti.

Laura se uită lung la doamna Rutley, o femeie mult mai în vîrstă decît ea. Pe faţă îi apăru un zîmbet schimonosit.

CAPITOLUL XIX

Pe la mijlocul lui noiembrie 1917, Martha află despre Annie Macer. Vestea i-o dădu Hannah Brace, în dimineaţa aceea aspră de iarnă, fiind foarte necăjită că unei fete cuminţi ca Annie i s-a putut întîmpla o asemenea nenorocire. Stătea pe trotuarul din mahalaua Teraselor, cu părul ei neţesălat strîns sub o şapcă bărbătească, cu nasul vînăt de frig, trupul încovoiat, iar în mînă cu un preş pe care ieşise să-l scuture.

– Să-mi vină rău, nu alta, cînd am văzut în ce stare e Annie.

Spaima de pe faţa ei blîndă nu găsi reflectare pe chipul Marthei. Nu numai că faţa acesteia nu trăda nimic, dar, fără să aştepte bîrfa pe care fără îndoială Hannah ar fi dorit s-o înceapă. Martha intră în casă şi închise uşa. Şi cu toate astea, pe Martha o cuprinse un val de răzbunare triumfătoare. Se aşeză la masă, îşi sprijini bărbia în pumnul osos şi începu să se gîndească la ce i-a spus Hannah. Pe buze îi înflori un zîmbet sever. Ce, nu spusese ea dintotdeauna că nu-i nimic de capul lui Annie? Iaca, acum se dovedise că Annie nu-i o fată cuminte. Ea, Martha Fenwick, avea dreptate, avea întotdeauna dreptate.

Bineînţeles, cel care purta răspunderea era Sammy. Sammy ieşise cam des de acasă cînd venise ultima dată în permisie; ba chiar, spre marea supărare a Marthei, lipsise o dată de acasă de sîmbătă de la prînz pînă luni dimineaţa. Şi acum, poftim rezultatul! Da, Sammy purta răspunderea; dar asta nu-nsemna nimic. După mintea Marthei, bărbatul nu era niciodată de vină. Martha era chiar bucuroasă – da, da, în sinea ei recunoscu crud acest lucru –, era bucuroasă de cele întîmplate. Acum Sammy n-avea s-o mai respecte pe Annie. Aş, dimpotrivă! Martha ştia că nimic pe lume nu le displace mai mult bărbaţilor decît cînd bagă o fată în bucluc.

Şi pe urmă, Sammy se afla departe, foarte departe, tocmai în Franţa. Iar cînd avea să vină acasă, o şti ea, Martha, să-l pună pe băiat la punct, îndepărtîndu-l de Annie Macer. Se pricepea ea foarte bine la asta. Le ştia ea pe toate de-a fir-a-păr.

Fireşte, primul pas care trebuia făcut era să se asigure că Hannah Brace are dreptate. Chiar în aceeaşi dimineaţă, pe la unsprezece, Martha îşi trase pe ea paltonul şi coborî încet pe Cowpen Street, pîndind clopoţelul lui Annie. În zilele acelea, familia Macer se lupta din greu: Pug se dusese la armată, mai de voie, mai de nevoie, iar bătrînul Macer, care, din cauza minelor marine nu putea pescui în larg, pe lîngă că reumatismul îl chinuia din ce în ce mai rău, căuta să se descurce şi el cum putea, dînd cu undiţa după obleţi pe lîngă mal. Annie îl ajuta la pescuitul cu undiţa, înfigea ţăruşii cînd se retrăgea fluxul, dimineaţa în zori, împingea la luntre, punea momeala în cîrligele de siguranţă şi pornea cu taică-su departe, dincolo de port, cînd se revărsa lumina asupra apelor cenuşii. Apoi, mai spre amiază, după ce se trezea oraşul, Annie umbla cu un paner în spinare şi cu clopoţelul de alamă în mînă, strigînd ca precupeţii pe străzile oraşului Sleescale şi căutînd să vîndă peştele prins.

În dimineaţa aceea, Martha auzi clopoţelul lui Annie la poalele povîrnişului pe care se întindea strada Cowpen. Clopoţelul ăsta al lui Annie o supăra întotdeauna pe Martha, dar acum, cînd dădu cu ochii de fată, Martha uită cu desăvîrşire de el. Dintr-o singură privire vulturească, Martha se lămuri. Hannah Brace avea dreptate. Într-adevăr, Annie era însărcinată.

Martha coborî strada, cu paşi rari şi apăsaţi, aproape ameninţători, pînă ce ajunse în dreptul lui Annie. Fata tocmai lăsase coşul jos pe caldarîm, ca s-o servească pe doamna Dale. Martha rămase locului şi o privi pe Annie, în timp ce lua peştii curaţi, goliţi de maţe, în mîinile ei curate, dar crăpate de muncă, şi-i punea pe farfuria întinsă de doamna Dale. În orice caz, Martha trebuia să recunoască un lucru: Annie Macer era curată. Faţa ei arsă de vînt era spălată, bine frecată, şorţuleţul albastru era spălat de curînd, călcat şi scrobit, braţele, goale pînă la coate, erau vînjoase şi aveau culoarea trandafirie a pielii curate, iar ochii îi erau limpezi, de parcă i-ar fi lustruit vîntul. Dar tocmai faptul că trebuia să recunoască despre Annie că e o fată curată, tocmai asta o înverşuna pe Martha mai tare împotriva ei. Stătu şi aşteptă, cu buzele subţiate de încordare, pînă ce Annie termină treaba cu doamna Dale.

În cele din urmă, Annie se îndreptă din şale. Dădu cu ochii de Martha, şi faţa i se lumină încetişor, abia simţit. Niciodată, de altfel, nu-şi schimba Annie prea repede expresia; avea întotdeauna o linişte placidă, aproape greoaie, şi totuşi de astă dată nu se putea tăgădui că Annie se luminase la faţă. Credea că poate Martha vrea să cumpere peşte de la ea, şi asta era o onoare pe care niciodată nu i-o mai făcuse pînă atunci. Fata zîmbi neîncrezătoare.

– Am nişte obleţi frumoşi, doamnă Fenwick, zise ea. Urmă o pauză, în care Annie se gîndi dacă nu cumva fusese prea îndrăzneaţă. Drept care adăugă: în orice caz, sînt mai mari decît cei obişnuiţi.

Martha nu scoase nici un cuvînt şi continuă să o privească stăruitor.

Annie încă nu înţelegea. Cu o mişcare uşoară a trupului ei frumos, ridică panerul, legat cu o curea de piele neagră, şi-i arătă Marthei peştii pe care-i prinsese.

– I-am pescuit cu tata, chiar azi-dimineaţă pe la patru, spuse ea. Atunci se prind bine, cînd nu s-a ridicat încă negura de pe ape. Vă las vreo doi în pragul uşii cînd trec pe la dumneavoastră, ca să nu fie nevoie să-i căraţi pînă acolo.

Rar de tot i se întîmpla lui Annie să vorbească atîta dintr-o dată; poate chiar niciodată nu rostise aşa multe vorbe laolaltă; vorbise extrem de mult, pentru că era extrem de doritoare să cîştige bunăvoinţa Marthei.

Aceasta nu spuse nimic, dar cînd Annie ridică ochii de la peştele proaspăt, Martha o străpunse cu o privire înţepată, glacială; o privire care spunea totul. Annie înţelese. Abia după aceea vorbi şi Martha:

– N-am nevoie de peştele tău, şi nici de vreun alt lucru de la tine.

Martha rămase apoi tăcută, dreaptă, înaltă, ameninţătoare, aşteptînd ca Annie să-i răspundă ceva. Dar fata nu mai deschise gura. Plecă ochii spre coşul cu peşte, de parcă s-ar fi simţit umilită.

Un val de triumf sălbatic o luă pe Martha pe sus. Mai rămase încă puţin în aşteptare, pînă ce, dîndu-şi seama că Annie n-o să mai scoată nici o vorbă, se răsuci pe călcîie şi-şi văzu de drum, spintecînd aerul cu bărbia.

Annie ridică într-un tîrziu ochii şi privi în urma Marthei. În momentul acela, fata avea un aer de nobleţe. Faţa ei deschisă, bătută de vînt, nu o arăta a fi nici ruşinată, nici încurcată, nici

furioasă; citeai pe ea doar un fel de tristețe. Mai rămăsese un timp locului, cufundată parcă într-un profund regret, apoi ridică panerul pe umeri și o luă în susul străzii. Clopoțelul ei răsună iar, cu zvon liniștit și limpede.

După aceea, Martha se dădu peste cap s-o umilească pe Annie în fel și chip. Nu se mai ferea cîtuși de puțin de a o „aranja" prin mahala. Era o reacție foarte stranie. Martha nu fusese niciodată amatoare de bîrfeală, cît despre mahalagisme, ea disprețuia chiar și ideea în sine; și totuși, acum simțea o plăcere aprigă de a răspîndi vestea buclucului de care dăduse Annie.

Își făcea o datorie din a o întîlni pe Annie cît mai des cu putință, și nu se întîmpla niciodată să treacă pe lîngă ea fără s-o fulgere cu privirea. Nu rostea nici o vorbă, dar privirea era nelipsită. Martha descoperi un drum pe care-l bătea adesea Annie, un drum pe care-i plăcea fetei să se plimbe seara de una singură – seara cînd avea și ea o clipă liberă; era drumul care ducea de-a lungul țărmului și urca clina dealului, dincolo de bărăganul Snook. Martha, care altădată nu ieșea cu anii din mahala, și în nici un caz din oraș, începu să facă și ea plimbări pe drumul ăsta. Uneori ajungea mai întîi Annie pe deal și rămînea privind peste mare, iar alteori ajungea Martha înaintea ei; dar și într-un caz, și în celălalt, Martha îndrepta privirea aceea rece și tăcută asupra fetei. Adeseori, Annie părea că dorește să-i vorbească, dar privirea pe care i-o arunca Martha o făcea să-i înghețe cuvintele pe buze. Martha își spunea că de ani de zile suferea din pricina lui Annie; era cazul ca acum, în sfîrșit, să mai sufere și Annie din pricina ei.

Dar ca să-l lase pe Sammy să bănuiască măcar că s-a întîmplat ceva, nici vorbă: în scrisorile ei către Sammy, Martha nici nu pomenea de una ca asta. Era mult prea înțeleaptă ca s-o facă. Îi trimitea pachete mai des ca oricînd – și ce mai pachete, o grozăvie; îl făcea pe Sammy să simtă din plin dragostea ei. În schimb, în fiecare săptămînă îi încasa solda, pe baza carnetului lăsat de Sammy, și cu acești bani avea posibilitatea să facă ce vrea. Dacă n-ar fi fost banii băiatului, n-ar fi putut s-o scoată la capăt.

Trecură zile, trecură săptămîni. La Sleescale nu se întîmpla mai nimic. Lucrările de la mina Neptun pentru săparea noii galerii de intrare în sectorul Paradis erau destul de avansate. Jenny stătea tot la Tynecastle, la familia ei. Martha nu primea vești de la ea. Harry Ogle, fiul bătrînului Tom Ogle, fusese ales în Consiliul municipal. Hans Messuer fusese evacuat din spitalul modest în

care se afla rănit, şi internat într-un lagăr. Doamna Plînsa ţinea plăcintăria deschisă numai două zile pe săptămînă. Jack Reedy se întorsese de pe front într-o stare foarte gravă, otrăvit cu gaze asfixiante. De la David soseau scrisori regulat, o dată pe lună. Viaţa îşi urma cursul obişnuit.

Şi Annie Macer îşi urma cursul vieţii obişnuite, vînzînd peştele pe care îl prindea împreună cu tatăl ei, dis-de-dimineaţă, cînd, înainte de a se ridica ceaţa de pe ape, azvîrleau undiţele. Toată lumea spunea că e o ruşine ca Annie să vîndă peşte pe stradă, dar ce era să facă? Fratele ei, Pug Macer, nu era omul care să trimită solda acasă familiei, aşa că întreţinerea ei şi a lui taică-su depindea numai de vînzarea peştelui. Tocmai de aceea, în ciuda faptului că era „o ruşine", Annie continua vînzarea.

Dar într-o bună zi, Annie n-a mai continuat. Era 22 martie, şi în ziua aceea Annie n-a mai apărut pe stradă cu coşul şi cu clopoţelul ei. Martha a căutat-o zadarnic. Şi atunci i-a încolţit în minte gîndul sălbatic: „Nu cumva i-o fi sosit ceasul, în sfîrşit, poate or fi apucat-o durerile!"

Dar nu era asta. Seara, Martha se plimbă ca de obicei pe ţărm, trecu pe Snook şi urcă faleza. Făcu plimbarea obişnuită şi pentru că se deprinsese astfel, şi pentru că voia neapărat să vadă dacă Annie e acolo. Dar Annie nu era acolo. Şi Martha rămase locului, o siluetă dreaptă, cu înfăţişare viguroasă, privind în jos pe cărare şi gîndindu-se cu asprime că lui Annie i-o fi sunat ceasul, că or fi apucat-o durerile, ca să aducă în sfîrşit pe lume copilul ei din flori.

Dar nu era aşa. Cum stătea acolo, Martha se încordă deodată şi mai tare, înţepenind aproape, căci la poalele dealului o zări pe Annie, care urca poteca.

Suia încet, şi Martha o aştepta pregătindu-se să-i arunce privirea aceea rea; aştepta doar ca Annie să ajungă pînă sus. În seara aceea Annie urcă mai anevoie ca de obicei. Dură mult de tot pînă ajunse sus, pentru că urca foarte încet, de parcă ar fi apăsat-o o povară prea grea pentru umerii ei. Într-un tîrziu ajunse totuşi pe culme. Şi atunci Martha o veşteji cu privirea ei.

Dar Annie nu băgă de seamă privirea. Se opri în faţa Marthei, neobişnuit de palidă, gîfîind cumplit de pe urma urcuşului şi încovoiată ca de o mare oboseală, încovoiată de parcă şi acum ar fi cărat o povară prea grea. Se uită lung la Martha şi apoi se uită lung peste întinsul mării, aşa cum făcea întotdeauna, privind către

locul unde se afla poate Sammy. Apoi vorbi cu simplitate, de parcă ar fi spus lucrul cel mai neînsemnat cu putință:

– Eu şi cu Sammy ne-am căsătorit în luna august.

Martha tresări şi se dădu înapoi, ca muşcată de o viperă. Apoi se ținu mai țeapănă ca înainte.

– Minți, zise ea.

Privind din nou către locul în care se afla poate Sammy, Annie rosti din nou aceleaşi cuvinte, dar trist, aproape în silă.

– Ne-am căsătorit în august, cînd Sammy a venit ultima dată în permisie.

– Nu-i adevărat! strigă Martha. Nu poate să fie adevărat! Apoi adăugă repede, triumfătoare: Doar eu primesc solda lui Sammy!

Privind şi acum către locul în care se afla poate Sammy, Annie îi mărturisi:

– Noi am vrut ca dumneata să primeşti solda, aşa ne-am gîndit, şi eu, şi Sammy. N-am vrut să fii lipsită de ea.

Martha se înăspri şi păli de furie. Mîndria ei de femeie dominatoare îi zvîcnea în vine. Scrîşni din dinți.

– Nu cred. N-am să cred niciodată.

Annie îşi retrase încetişor privirea dinspre locul unde se afla poate Sammy. În ochii ei nu licărea nici o lacrimă, dar pe față i se lăsase o umbră întunecată. Părea mai mult ca oricînd covîrşită de o povară prea grea pentru umerii ei. Îi întinse Marthei telegrama pe care o ținea în mînă.

Martha luă telegrama. Era adresată doamnei Annie Fenwick. Textul era următorul: *Vă informăm cu regret că soțul dumneavoastră, caporalul Samuel Fenwick, a căzut în luptă la 19 martie.*

CAPITOLUL XX

Condamnarea lui Arthur expira pe data de 24 aprilie 1918, şi în această zi, la orele nouă, ieşi pe poarta închisorii, îmbrăcat în hainele lui obişnuite. Străbătu cu capul plecat gangul de piatră cenuşie şi se îndepărtă cu paşi măsurați. Era o dimineață umedă, cu un cer ca leşia, dar pe Arthur senzația de lumină şi de spațiu îl surprindea ca un lucru de necrezut. Clipea des, incapabil să înțeleagă. Cum, nu mai era nici o celulă, nici un zid care să-l oprească?

Iuți pasul, dîndu-și seama că zidurile au rămas în urmă. Voia să pună o distanță cît mai mare între el și ziduri.

Curînd însă, trebui să renunțe la mersul grăbit; nu era în stare de așa ceva. Se simțea ca un om care părăsește spitalul: foarte slăbit, obosind ușor, adus de spate, gălbejit. Mai era și tuns scurt, pînă la piele, sau mai bine zis pînă la os – paznicul Collins avusese grijă de asta cu cîteva zile înainte de eliberare; era ultima lui glumă – așa că arăta de parcă ar fi suferit o operație la creier, o operație gravă la creier, efectuată în spitalul acela mare pe care-l lăsase în urma lui.

Bineînțeles, tocmai această operație la creier îl făcea să se uite speriat la toți pe care-i întîlnea în cale, să urmărească dacă nu cumva și ei îl privesc. Oare oamenii se uită la el? Se uită? Da?

Străbătu cam un kilometru și jumătate pînă ajunsese la periferia orașului Benton, și acolo intră într-o cîrciumă frecventată mai ales de muncitori; pe firma de afară scria: „O haltă nimerită pentru camioane". Se așeză la o masă, fără să-și scoată pălăria, ca să nu se vadă că e ras în cap. Rămase cu privirile ațintite pe masa dinaintea lui și comandă o cafea și două ochiuri. Nu ridică privirea către băiatul care-l servi, dar îi remarcă bocancii, șorțul murdar și degetele îngălbenite de tutun. Omul îi ceru plata pe loc.

Aplecat deasupra mesei, cu pălăria pe cap, Arthur bău cafeaua și mîncă ochiurile. Mînuia stîngaci cuțitul greu și furculița mare, după ce se deprinsese atîta amar de vreme cu tacîmurile de cositor de la închisoare. Hainele îi erau largi și stăteau strîmb pe el. Se mai împuținase la trup. Dar în minte îi stăruia gîndul: „Am scăpat. O, slavă Domnului că am scăpat!"

Cafeaua și mîncarea îl făcură să se simtă mai bine, așa că la ieșire izbuti să ridice ochii către cîrciumar și să-i ceară un pachet de țigări.

Cîrciumarul avea părul roșu, și pe fața lui vulgară se citea o curiozitate de mahalagiu.

– Douăzeci?

Arthur dădu repede din cap și puse un șiling pe tejghea.

Roșcovanul adoptă un aer de intimitate și-l întrebă confidențial:

– Ai stat multă vreme acolo?

Arthur înțelese că omul știa de unde vine – probabil majoritatea deținuților eliberați, cînd părăseau închisoarea, făceau o haltă la cîrciuma asta. Fața smeadă a lui Arthur fu năpădită de un val de roșeață. Ieși din cîrciumă fără să răspundă.

Prima ţigară n-a fost bună. I-a dat o uşoară ameţeală, dar pe de altă parte l-a făcut să se simtă mai puţin deosebit de ceilalţi oameni de pe stradă.

Un băieţel care se ducea la şcoală îl văzu deschizînd pachetul de ţigări şi alergă după el, cerîndu-i să-i dea eticheta. Arthur o căută cu degetele lui acum aspre şi insensibile şi i-o întinse. În chip misterios, acest gest îl făcu să se simtă mai bine, pentru că băieţelul îi adresase cuvîntul, pentru că o clipă se atinsese de căldura mîinii lui. Deodată, se simţi mult mai uman.

La Benton luă tramvaiul de Tynecastle de la capăt. În vagon şezu cu ochii în podea, dus pe gînduri. Cît timp zăcuse la puşcărie, nu se putuse gîndi la nimic altceva decît la lumea de afară. Iar acum, cînd se afla afară, nu se putea gîndi la nimic altceva decît la lumea închisorii. Îi răsunau încă în auz cuvintele de rămas-bun ale preotului închisorii: „Nădăjduiesc că şederea ta aici a făcut om din tine".

Apoi îi răsunau în urechi cuvintele doctorului, la vizita medicală: „Ridică-ţi cămaşa şi lasă-ţi jos pantalonii".

Şi apoi ultima glumă a lui Hicks, rostită peste umăr, în timpul plimbării în cerc: „Ei, măi învîrtitule, te aşteaptă vreo fustă, diseară?"

Dar în special îşi amintea de ultima bătaie de joc a paznicului Collins. Nici el nu ştia din ce pricină simţise îndemnul de a-i întinde mîna lui Collins cînd acesta răsucise cheia în broască pentru ultima dată. Dar paznicul Collins îi spusese „Nici în ruptul capului, măi învîrtitule" şi-i scuipase drept în palmă. Amintindu-şi scena, Arthur îşi şterse instinctiv mîna de pantalon.

Tramvaiul intră repede în Tynecastle, străbătînd aglomeraţia de pe străzile familiare lui Arthur, şi, în sfîrşit, se opri în faţa Gării Centrale. Arthur coborî din tramvai şi intră în gară. Intenţia lui era să cumpere un bilet pentru Sleescale, dar în momentul în care ajunse în faţa casei de bilete şovăi. N-avea tăria s-o facă. Se îndreptă către un hamal şi-l întrebă:

– Cînd pleacă trenul spre Sleescale?

– La 11,55.

Arthur se uită la ceasul mare, instalat deasupra standului de cărţi. Avea cinci minute la dispoziţie, în care să-şi scoată bilet şi să se urce în tren. Dar nu, nu, nici vorbă încă să se ducă acasă. Fusese informat la timpul potrivit de moartea mamei sale, şi acum,

înşelîndu-se singur, se străduia să pună nehotărîrea lui pe seama acestui trist eveniment. Se dădu la o parte din fața casei de bilete şi se opri în schimb în fața chioşcului de ziare şi cărți, studiind cu atenție un afiş pe care scria „Începe marea ofensivă". Îi plăcea mulțimea din jurul lui, agitația, mişcarea, obscuritatea. Cînd o fată grăbită se atinse din greşeală de el, îşi aminti iar de gluma lui Hicks: „Ei, măi învîrtitule, te aşteaptă vreo fustă, diseară?"

Arthur roşi, apoi, ca să mai omoare timpul şi să amîne hotărîrea, intră în bufet şi comandă o ceaşcă mare de ceai cu o chiflă. În fond, de ce să se ascundă? Simțea nevoia s-o vadă pe Hetty. Era aşa de slăbit, obosit, sătul de durere şi de dor, încît voia să fie iarăşi lîngă Hetty, să cadă în genunchi în fața ei, s-o cuprindă cu brațele. Hetty îl iubea cu adevărat. Ea avea să-l înțeleagă, să-l compătimească şi să-l consoleze. Îl covîrşi o tandrețe care-i topi inima, i se păru că nimic altceva nu mai contează, i se umplură ochii de lacrimi. Trebuie, trebuie neapărat s-o vadă pe Hetty!

Pe la ora unu plecă din gară şi o porni pe jos către College Road. Urcă încetişor panta, fiindcă era istovit, dar pe de altă parte – şi ăsta era de fapt motivul principal – fiindcă-i era frică. Simplul gînd s-o revadă pe Hetty îi strîngea inima. Cînd ajunse la casa cu nr. 17, era palid şi înfrigurat de aşteptare. Rămase pe trotuarul de peste drum, privind la casa familiei Todd. Acum, că se afla aici, îl cuprinse şovăiala, teama de a intra; îl reținu un noian de gînduri nefericite. Oare ei or să se bucure să-l vadă intrînd aşa, netam-nesam, direct de la închisoare? Nu, n-avea destul curaj să urce scările şi să sune.

Se mai învîrti pe acolo, aşa fără rost, chinuit de nehotărîre, ros de dorul fetei, nădăjduind să aibă eventual norocul de a o vedea intrînd în casă sau plecînd. Cînd colo însă, nici urmă de Hetty. Pe la ora trei îl apucă iarăşi slăbiciunea şi simți că leşină dacă nu se aşază undeva jos. O porni către locurile virane din marginea oraşului, în capătul de sus al aleii. Se îndreptă spre o bancă de sub tei, spunîndu-şi că o să se întoarcă mai tîrziu, să reia supravegherea casei. Traversă drumul tîrîndu-şi alene picioarele, şi la colț se întîlni nas în nas cu Laura Millington.

Surpriza întîlnirii îl făcu pur şi simplu să tresară; i se opri respirația. La început Laura nu-l recunoscu. Fața ei, pe care se citeau semne evidente de îngrijorare aproape apatică, nu dădu semne de recunoaştere. Era cît pe-aci să treacă pe lîngă el fără să-l bage de seamă. Apoi, deodată, îl recunoscu.

– Arthur! Tu eşti! strigă ea înmărmurită.

Arthur rămase cu ochii în pămînt.

– Da, rosti el cu greutate, eu sînt.

Fata îl privi ţintă, expresia de pe faţa ei se schimbă, trista imobilitate fiindu-i pe de-a-ntregul tulburată.

– Ai fost să-l vezi pe tata?

Arthur clătină din cap, mut, evitîndu-i şi acum privirea. Aerul lui disperat o făcu să simtă un cuţit în inimă. Profund înduioşată, se apropie de Arthur şi-l luă de braţ.

– Dar trebuie neapărat să vii la noi. Şi eu mă duc acolo. Nu arăţi deloc bine.

– Nu, mormăi el, dîndu-se înapoi ca un copil speriat. Nimeni n-o să se bucure de venirea mea.

– Vai de mine, dar trebuie să vii, insistă Laura.

Şi tot ca un copil, Arthur se supuse şi o lăsă pe Laura să-l tragă înapoi spre casa Todd. Avea sentimentul îngrozitor că s-ar putea să izbucnească pe negîndite în lacrimi.

Laura scoase o cheie din poşetă, deschise uşa şi intrară împreună în salonaşul din fund, pe care Arthur îl cunoştea atît de bine. Fără să vrea, Laura scoase o exclamaţie de uimire şi milă cînd văzu că Arthur e ras în cap. Îl apucă de umeri şi-l aşeză pe un scaun lîngă foc. Arthur stătu acolo, cu faţa lui gălbejită de închisoare, cu hainele atîrnîndu-i mult prea largi pe trupul lui slăbit de închisoare. Laura se repezi la bucătărie. Nu-i spuse nimic femeii de serviciu, ci îi pregăti repede un ceai şi-i prăji cîteva felioare de pîine, pe care i le servi cu puţin unt, pe o tăviţă. În timp ce Arthur îşi bea ceaiul şi mînca pîinea, Laura îl privi cu ochi înduioşaţi.

– Mănîncă tot, îi spuse ea blînd.

Arthur se supuse. Intuiţia lui îl informase pe dată că nici Hetty, nici tatăl ei nu sînt acasă. O clipă, îl părăsiră gîndurile obsedante în legătură cu Hetty. Ridicîndu-şi capul, o privi pentru prima dată în ochi pe Laura.

– Mulţumesc, Laura, îi spuse el umilit.

Fata nu-i răspunse, dar chipul ei palid căpătă din nou expresia aceea înduioşată de parcă l-ar fi încălzit şi luminat deodată licărirea focului din cămin. Arthur nu putu să-şi stăpînească gîndul că Laura a îmbătrînit mult; avea cearcăne sub ochi, era îmbrăcată destul de neglijent, cu părul aproape nepieptănat. Aşa ameţit cum era, reacţionă totuşi, uluit la schimbarea pe care o observă la ea.

– Dar, Laura, de ce eşti aici singură? S-a întîmplat ceva?

De data asta, ochii fetei trădară o profundă şi dureroasă emoţie.
– Nu s-a întîmplat nimic. Laura se aplecă şi aţîţă focul. Săptămîna asta stau şi eu la tata. Ştii, între timp lichidez casa de la Hilltop.
– Lichidezi casa?
Laura încuviinţă din cap şi apoi adăugă cu glas scăzut:
– Stanley a plecat la Bournemouth, la o casă de sănătate; nu ştiu dacă ai aflat că a suferit un şoc nervos, fiind îngropat de un obuz. După ce aranjez lucrurile aici, mă duc şi eu să stau cu el.
Arthur o privi neputincios; creierul lui refuza să funcţioneze ca lumea.
– Dar fabrica, Laura? exclamă el în cele din urmă.
– S-a aranjat şi asta, răspunse ea pe un ton absolut neutru. Asta a fost încă şi mai uşor.
Arthur continuă s-o privească mirat, fără să înţeleagă. Nu mai era Laura pe care o cunoştea el. Expresia imobilă şi tristă de pe faţa ei era de-a dreptul uluitoare, ca şi felul cum îi atîrnau colţurile buzelor, într-un amestec de ironie şi durere. Un instinct profund, tăinuit, zămislit de însăşi suferinţele lui, îl făcu pe Arthur să intuiască un suflet rănit îndărătul acelei pojghiţe de indiferenţă. Dar acum nu era în stare să gîndească destul ca să înţeleagă totul; îl copleşea iarăşi oboseala necruţătoare. Se aşternu o tăcere grea între ei.
– Îmi pare rău că ţi-am căzut pe cap şi te necăjesc atîta, Laura, zise el într-un tîrziu.
– Dar nu mă necăjeşti deloc.
Arthur stătu un timp în cumpănă, gîndindu-se că poate fata s-ar bucura dacă el ar pleca acum.
– Da', ştii, dacă tot sînt aici, m-am gîndit că... m-am gîndit că poate n-ar fi rău să stau s-o aştept şi pe Hetty.
Iar tăcere. Arthur simţea privirea Laurei aţintită asupra lui. Apoi Laura se ridică de pe carpeta din faţa căminului, pe care îngenuncheasc ca să aţîţe focul. Se ridică dreaptă înaintea lui.
– Hetty nu mai stă aici, zise ea.
– Cum?
– Nu, clătină Laura din cap. Acum locuieşte la Farnborough... Ştii... Pauză penibilă. Ştii, Arthur, acolo e şi Dick Purves.
– Dar ce?...
Arthur se întrerupse, de parcă l-ar fi înjunghiat în inimă.
– Tu nu ştii, continuă ea pe acelaşi ton fără expresie. S-a măritat cu el în ianuarie. Laura nu mai putu să-l privească în ochi, dar îi

puse mîna pe umăr. Lucrurile s-au precipitat, după ce a fost decorat cu Crucea Reginei Victoria; asta s-a întîmplat curînd după anchetă, cînd a murit maică-ta. A primit decorația pentru că a doborît zepelinul. Știi, Arthur, noi nici nu ne-am gîndit... Însă Hetty s-a hotărît peste noapte. Toate ziarele au anunțat căsătoria.

Arthur rămase țeapăn pe scaun, neclintit ca o piatră de mormînt.

– Vasăzică Hetty s-a măritat.

– Da, Arthur.

– N-aş fi crezut. Arthur înghiți un nod, şi trupul îi fu cuprins de un spasm. În cazul ăsta, tare mă tem că n-o să vrea să mai aibă de-a face cu mine.

Ca o femeie înțeleaptă ce era, Laura nu făcu nici o încercare de a-l consola. Arthur, în schimb, se strădui să se ridice în picioare.

– Ei, cred că a sosit momentul să plec, zise el cu glas nesigur.

– Nu, Arthur, nu pleca încă. Nu prea arăți bine.

– Ce-i mai rău... e că nici nu mă simt bine. Cu mare greutate se ridică în picioare, şovăitor. O, Doamne, nu mai ştiu ce-i cu mine. Parcă mi-e îmbîcsit creierul. Pe unde ajung mai repede la gară?

Arthur ridică prosteşte mîna şi o duse la frunte.

Laura făcu un pas înainte, stîndu-i în cale, ca să nu-l lase să iasă pe uşă.

– Nu pleca, Arthur. Nu te pot lăsa să pleci. Eşti prea slăbit. Ar trebui să stai în pat.

– Tu ai cele mai bune intenții, Laura, zise el cu vocea îngroşată, clătinîndu-se pe picioare. De altfel şi eu. Amîndoi sîntem bine intenționați. Arthur rîse. Din păcate însă, nu putem realiza nimic.

Laura începu să fie mai hotărîtă. Îl apucă pe după umeri cu un gest decis.

– Uite ce este, Arthur, nu-ți dau voie în nici un caz să pleci în starea în care te afli. Te duci să te culci... Aici... Chiar acum. Te rog să nu mai scoți o vorbă. Cînd o veni tata, am să-i explic eu. Sprijinindu-l, îl ajută să treacă prin hol şi să urce scările. Aprinse focul în dormitor şi, cu gesturi liniştite dar ferme, îl ajută să se dezbrace şi să se culce. După aceea încălzi nişte apă şi-i puse o buiotă la picioare... Îl privi cu îngrijorare.

– Ei, cum te mai simți?

– Mai bine, răspunse el mințind.

Stătea crispat, într-o rînă, dîndu-şi seama că se află în camera lui Hetty, în patul lui Hetty cea micuță şi drăguță. „Te aşteaptă

vreo fustă diseară, învîrtitule?“ Lui Arthur îi veni să rîdă, dar nu putu rîde. Amintirea îi sfredeli iarăşi inima, ca un ghimpe.

Astea se petreceau pe la ora cinci după-amiază. Soarele, răzbind anevoie prin norii joşi, trimitea raze piezişe în odaie, luminînd tapetul. În grădinița din spatele casei fluierau nişte pui de sturz. Totul era aşa de tihnit şi de necrezut, şi moliciunea patului lui Hetty avea ceva de necrezut, şi probabil că Laura plecase, şi pe Arthur îl duru dorul necunoscut din piept.

– Ia asta, Arthur. O să te facă să dormi.

Vasăzică Laura se întorsese în cameră. Ce bună era cu el! Sprijinit într-un cot, Arthur bău castronaşul cu supă fierbinte pe care i-l adusese Laura. Se aşeză lîngă el, pe marginea patului, umplînd camera tăcută de prezența ei reală. Mîinile ei, care-i țineau tăvița, erau albe şi moi. Nu se gîndise pînă atunci mai deloc la fata asta, de fapt nici nu prea ținuse la ea; şi cînd colo, bunătatea ei îl copleşea acum. Nemaiputîndu-şi stăpîni valul de recunoştință, o întrebă tare, aproape plîngînd:

– Laura, de ce-ți dai tu atîta osteneală pentru mine?

– Uite ce e, Arthur, dacă aş fi eu în locul tău, nu mi-aş mai complica existența cu asemenea întrebări. Fii sigur că totul o să se aranjeze.

Îi luă castronaşul gol din mînă şi-l puse înapoi pe tăviță. Dădu să se ridice.

Dar Arthur întinse mîna şi o opri, ca un copil care se teme să rămînă singur în cameră.

– Nu mă părăsi, Laura.

– Cum vrei...

Se aşeză la loc şi puse tăvița pe noptieră. Începu să-l mîngîie gingaş pe frunte.

Arthur suspină, apoi începu să plîngă cu sughițuri. Uitînd cu totul de sine, se lipi de ea, şi-şi apăsa obrazul pe trupul ei moale... Îi făcea grozav de bine să simtă netezimea trupului ei pe obraz. Era ceva de necrezut, şi întreaga ființă îi fu pătrunsă de un val de uşurare, ca atunci cînd bei un pahar de lapte cald.

– Laura, murmură el, Laura.

În ea se aprinse deodată văpaia dăruirii. Atitudinea lui, nevoia lui de mîngîiere, apăsarea capului pe partea de jos a trupului ei stîrniră o încordare sălbatică în Laura. Înțepenind, privi în partea cealaltă a odăii şi-şi văzu propriul chip în oglindă. Avu o reacție subită. „Nu, asta nu, gîndi ea cu asprime. Asta nu pot să-i dăruiesc.“

Își aplecă iar ochii către Arthur. Istovit, încetase să mai plîngă, mai avea puțin pînă să adoarmă. Stătea cu buzele întredeschise, cu înfățișarea unei făpturi lipsite de ocrotire, de putere, de resurse. Îi văzu clar slăbiciunea. Era o tristețe și o melancolie nemărginită în pleoapele lui pleoștite, fără vlagă, în bărbia lui subțiată ca un fir de ață.

Afară, sturzii își încetară cîntul, și întunericul nopții se strecură în odaie. Laura rămase mai departe acolo, deși Arthur adormise. Stătea și-i sprijinea capul. Expresia de pe fața ei era patetică și frumoasă.

CAPITOLUL XXI

Arthur zăcu două săptămîni în casa familiei Todd, incapabil să se scoale din pat. Doctorul adus de Laura își exprimă îngrijorarea, temîndu-se de o anemie aplastică. Era doctorul Dobbie, care stătea tot pe strada lor, la numărul unu. Era bun prieten cu familia Todd, cunoștea perfect povestea lui Arthur și se purtă cu blîndețe și discreție. Îi făcu de mai multe ori hemograma și-l tratã cu injecții de mangan intramusculare. Și totuși, mai degrabă Laura contribui la vindecarea lui Arthur decît doctorul Dobbie. Atențiile cu care-l înconjura aveau calitatea unui altruism practicat cu pasiune. Își lichidase casa de pe Hilltop și-și petrecea tot timpul îngrijindu-l pe Arthur, făcîndu-i de mîncare, citindu-i, sau pur și simplu stînd în tăcere la căpătîiul lui, ca să nu-l lase singur. Ciudată comportare pentru o femeie atît de puțin sentimentală și aparent preocupată numai și numai de ea! Era poate o nuanță de pocăință, de răscumpărare în purtarea ei; poate că fata se agăța de acest pai, din dorința clocotitoare de a-și dovedi că mai rămăsese ceva bun în ea. Tocmai de aceea, fiecare pas pe care-l făcea Arthur către vindecare, fiecare vorbă de recunoștință pe care o rostea era o fericire pentru Laura. Îngrijind rănile lui, și le vindeca pe ale ei.

Taică-su nu se amesteca. Todd nu era genul de om care să se amestece. Și pe urmă, îi era teribil de milă de bietul Arthur, care devenise victima unei catastrofe pentru că înotase împotriva curentului. Todd venea de două ori pe zi să-l vadă și stătea în picioare, destul de stînjenit, făcînd puțină conversație. Apoi, oprindu-se, dregîndu-și glasul și încercînd să-și recapete dega-

jarea, se legăna lîngă pat, sprijinindu-se mai întîi pe un picior şi apoi pe celălalt, ca un cintezoi bătrîn şi vlăguit. Era de-a dreptul înduioşătoare, dar şi comică totodată încercarea evidentă de a ocoli orice subiect periculos: mina Neptun, războiul, Hetty – orice temă care ar fi putut să-l îndurereze pe Arthur. Şi întotdeauna, îndreptîndu-se pieziş către uşă, încheia cu următoarele vorbe:

– Nu-i nici o grabă, dragul meu. Poţi să stai aici cît pofteşti.

Încetul cu încetul, Arthur se mai înzdrăveni; ieşi din odaie, apoi începu să facă scurte plimbări, împreună cu Laura. Ferindu-se de locurile aglomerate, porneau de obicei de-a lungul terenului din marginea oraşului, un fel de parc deschis, foarte întins, situat pe un platou; cînd era senin, se vedeau de aici dealurile Otterburne. Deşi Arthur nu-şi dădea încă pe de-a-ntregul seama cît de mult îi datorează Laurei, uneori se întorcea spre ea şi-i spunea:

– Ce bună eşti cu mine, Laura!

– Fleacuri! îi răspundea ea.

Într-o dimineaţă luminoasă, cu aer proaspăt, se aşezară cîteva minute pe o bancă, în partea mai înaltă a platoului, cînd Arthur reluă subiectul:

– Nu ştiu ce m-aş fi făcut dacă nu erai tu, oftă el. Probabil m-aş fi dus de rîpă. Bineînţeles, vreau să spun din punct de vedere moral. Eu cred că tu, Laura, nici nu ştii ce înseamnă ispita de a te lăsa pur şi simplu în voia valurilor.

Laura nu răspunse.

– Dar acum mi se pare că m-ai salvat de la înec, m-ai făcut să devin iarăşi om. Acum pot privi viaţa în faţă, ca un adevărat bărbat. Din păcate însă, nu e drept. Eu trag toate foloasele, iar tu nu te alegi cu nimic.

– Cine ştie?! răspunse ea pe un ton misterios.

În timp ce vîntul se înteţea stîrnind un vîrtej în jurul lor, Arthur îi cercetă cu atenţie faţa palidă, cu profilul sobru tăiat şi imobilitatea pasivă a trupului.

– Laura, ştii de cine mi-aduci aminte? zise el deodată. De una din madonele lui Rafael. O aveam într-o carte, acasă.

Laura roşi, cu o senzaţie dureroasă, şi faţa i se schimonosi violent.

– Nu vorbi prostii, îi spuse ea cu asprime, şi ridicîndu-se se îndepărtă grăbită.

Arthur privi uimit în urma ei, nedumerit la culme, apoi se ridică şi se luă după ea.

Pe măsură ce-i reveneau puterile, Arthur se simțea în stare să se gîndească la taică-su, la orașul Sleescale, la întoarcerea lui. Trebuia să se întoarcă, așa cerea rațiunea lui de adevărat bărbat. Cu toate că amînarea și timiditatea făceau parte integrantă din firea lui, avea totuși o lăuntrică încordare care-i dădea forță. Și pe urmă, închisoarea îl mai călise, îi întețise acea reacție la nedreptate și batjocură care dădea acum un impuls întregii sale vieți.

Într-o seară, pe la sfîrșitul celei de-a treia săptămîni, în timp ce jucau împreună *bézique*, cum li se întîmpla adesea după cină, Arthur declară așa, pe nepusă masă:

– Laura, curînd va trebui să mă întorc la Sleescale.

Cu aceasta subiectul se închise. Acum, că-și anunțase intenția, Arthur se simțea ispitit să amîne data reală a plecării. Dar în dimineața zilei de șaisprezece mai, cînd coborî la micul dejun, după plecarea lui Todd la birou, privirile lui Arthur fură atrase de un pasaj din ziarul *Courier*. Rămase în picioare, lîngă masă, cu jurnalul în mînă, ca paralizat. Pasajul respectiv era foarte scurt, o informație de cîteva rînduri, pierdută în noianul de știri zgomotoase de pe front. Și totuși, Arthur îl găsi, pare-se, destul de important. Așezîndu-se pe scaun, nu-și putea desprinde ochii de la acea simplă informație de șase rînduri.

– Ce s-a întîmplat? întrebă Laura, scrutîndu-i fața.

După un răstimp de tăcere, Arthur îi spuse:

– Au răzbătut cu galeria cea nouă pînă în sectorul Paradis. Au ajuns acum trei zile la fundătură. Au găsit cele zece cadavre, și mîine va avea loc ancheta.

Întreaga greutate a catastrofei se prăbuși din nou asupra lui, ca un val care s-a retras o clipă doar, pentru a te lovi din nou, cu o forță și mai copleșitoare. Mintea lui se contractă sub greutatea loviturii. Vorbi rar, cu ochii țintă la jurnal:

– Au adus chiar și niște rude de pe front... pentru identificare. Trebuie să mă întorc și eu. Plec chiar azi... Acum, dimineață.

Laura nu-i răspunse. Îi dădu o ceașcă de cafea. Arthur o bău mașinal, izbit din nou de situația care îi schimbase și-i distrusese viața. Situație implacabilă, în fața căreia nu găsea scăpare. Acum trebuia să se întoarcă, trebuia neapărat să se întoarcă.

Terminînd micul dejun, se uită peste masă la Laura. Fata căută să-i înțeleagă privirea și intui acea idee fixă care-l mîna necruțător. Aproape imperceptibil, Laura încuviință din cap. Arthur se ridică de la masă, se duse în vestibul și-și puse pălăria și pardesiul. N-avea bagaje de făcut. Laura îl însoți pînă la ușă.

– Arthur, te rog să-mi făgăduieşti că n-ai să faci nici o prostie, îi spuse ea cu glas obişnuit, lipsit de orice vibraţie emoţională.

El clătină din cap. Tăcere. Apoi, cu un gest impulsiv, îi cuprinse amîndouă mîinile într-ale lui.

– Laura, nu mă pricep cum să-ţi mulţumesc mai bine, dar în orice caz ştii ce e în inima mea. Am să te revăd. Curînd chiar. Poate atunci am să pot şi eu să fac ceva pentru tine.

– Poate, încuviinţă ea.

Lipsa ei de receptivitate îl reduse pe Arthur la neputinţă; stătu în pragul vestibulului, descumpănit, neştiind ce are de făcut. Îi dădu drumul la mîini.

– Atunci, la revedere, Laura.

– La revedere.

Se întoarse şi ieşi în stradă. Pe drum, cît străbătu College Road, îl însoţi o suflare de vînt care purta cîteva picături de ploaie. La zece şi douăzeci se afla în gară şi-şi cumpăra bilet pentru Sleescale.

Trenul local era aproape gol, aşa că se urcă într-un compartiment de clasa a treia, în care nu era nimeni. Pufăind, trenul ieşi din Tynecastle, străbătu şirul interminabil de gări, trecu prin dreptul atîtor semnale altădată familiare lui Arthur, hurui pe podul de peste canal şi, ieşind din tunelul Brent, se opri, într-un tîrziu, la Sleescale. Arthur avea senzaţia ciudată că în sfîrşit îşi revine în fire.

Era unsprezece şi jumătate cînd coborî pe peronul gării. În acelaşi moment, un alt pasager cobora dinspre coada trenului, şi îndreptîndu-se amîndoi din direcţii diferite spre controlorul care strîngea biletele la ieşire Arthur văzu, cu o strîngere de inimă, că celălalt călător era David Fenwick. David îl recunoscu imediat pe Arthur, deşi nu manifestă în nici un fel acest lucru, fără însă a încerca să-l evite. Se întîlniră şi ieşiră pe uşa îngustă, în stradă.

– Bănuiesc că te-ai întors pentru anchetă, zise Arthur cu glas scăzut.

Nu se putuse reţine să nu-i adreseze un cuvînt lui David. Acesta încuviinţă din cap, fără să răspundă însă. Îmbrăcat în uniforma lui decolorată, porni pe Freehold Street, şi Arthur se ţinu după el. La colţ îi întîmpină o burniţă, împinsă de vîntul dinspre mare. Urcară împreună pe Cowpen Street.

Arthur îi aruncă o privire speriată lui David, intimidat de tăcerea lui, de stăpînirea de sine severă care i se citea pe faţă. Curînd după aceea, David vorbi şi el, parcă s-ar fi silit să-şi păstreze calmul şi degajarea.

– M-am întors de două zile, spuse el liniştit. Nevastă-mea stă la Tynecastle, la familia ei. Şi băieţelul meu tot acolo e.

– Da, murmură Arthur.

Acum înţelese de ce se afla David în trenul acela. Dar nu izbuti să găsească nimic de spus. Din nou se aşternu tăcerea între ei, pînă cînd, ajungînd în faţa uliţei Inkerman, şi deci în preajma fostei lui case, David se opri brusc. Luptîndu-se din răsputeri ca să-şi alunge tainica duşmănie din glas, îi spuse:

– Nu vrei să intri o clipă? Trebuie neapărat să-ţi arăt ceva.

Pradă unei emoţii necunoscute, intensă şi covîrşitoare, Arthur îl urmă pe David de-a lungul trotuarului prost pavat şi intră în casa cu numărul douăzeci şi trei. Deschiseră uşa din faţă. Storurile erau trase, dar în lumina slabă Arthur zări două coşciuge, încă deschise, aşezate pe nişte scînduri, în mijlocul odăii. Fu o comoţie puternică pentru simţurile lui Arthur, care-şi simţi sîngele zbuciumîndu-se în tot trupul, ca valurile oceanului într-o strîmtoare. Cu inima zvîcnind să-i spargă pieptul, înaintă spre primul sicriu, şi ochii lui întîlniră ochii stinşi ai lui Robert Fenwick. Cadavrul lui Robert zăcea aşa de patru ani. Faţa era complet saponificată, de o culoare asemănătoare cu ceara albicioasă, cu pielea întărită pe oase, ca o mască mortuară. Arthur se dădu înapoi şi-şi acoperi ochii. Nu avea tăria sufletească să întîlnească aceşti ochi stinşi, ochii victimei, fără expresie şi totuşi acuzatori. Vru să se retragă, scuturîndu-se înfiorat, şi totuşi nu putu; era înţepenit, neputincios, amorţit.

David vorbi iar, luptîndu-se şi acum să-şi ascundă duşmănia din glas:

– Uite ce am găsit pe cadavrul tatei. Nimeni încă n-a văzut-o.

Arthur îşi desprinse încet palmele de pe ochi. Se holbă îndelung la hîrtiuţa din mîna lui David, şi apoi, cu o mişcare bruscă, o apucă şi o trase mai aproape. Era biletul lui Robert, şi Arthur îl citi. O clipă, crezu că moare pe loc.

– Vezi? exclamă David cu încordare în glas. Asta, în sfîrşit, lămureşte lucrurile.

Arthur nu-şi putea lua ochii de la bilet. Se făcuse pămîntiu la faţă şi lăsa impresia că o să se prăbuşească dintr-un moment într-altul.

– Eu nu intenţionez să duc lucrurile mai departe, zise David cu un ton hotărît, dar stins. Însă mi s-a părut că e drept să ştii şi tu de el.

Arthur ridică ochii de pe bilet şi privi în gol, departe, peste David. Întinse mîna şi se rezemă de perete. I se păru că lucrurile din cameră se învîrtesc în jurul lui. Parcă s-ar fi adunat, una peste alta, toate suferinţele lui, toate bănuielile şi temerile lui, ca acum să-l izbească deodată, dîndu-i o lovitură zdrobitoare. Păru în cele din urmă că-l descoperă pe David. Împături biletul şi i-l înapoie. David puse hîrtia la loc, în buzunarul dinăuntru al hainei.

Apoi, cu o voce spartă, Arthur rosti doar atît:

– Poţi să laşi lucrurile în grija mea. Am să-l înştiinţez eu pe tata.

Pe Arthur îl trecură fiorii. Simţind că trebuie neapărat să iasă afară, în aer liber, se întoarse orbeşte şi părăsi casa Fenwick.

Urcă spre vila Law, înfruntînd ploaia care biciuia cu picături mari bulevardul pustiu. Dar nu simţea ploaia. Mergea ca în transă. Hîrtiuţa împăturită, care zăcuse patru ani lipită de inima moartă a lui Robert Fenwick, îi lămurise totul, toate lucrurile pe care le bănuise sau de care se temuse. Acum nu mai era vorba nici de bănuială şi nici de teamă. Acum ştia.

Îl copleşi impulsul unei noi convingeri: fusese predestinat să vadă această scrisoare. Sensul scrisorii se lărgi, se adînci, adunînd numeroase tîlcuri nepătrunse, fiecare de sine stătător şi depăşind înţelegerea lui actuală, însă toate tinzînd către acelaşi focar: vinovăţia lui taică-su. Din inima lui Arthur ţîşni văpaia unei furii bolnăvicioase; trebuia neapărat să-l vadă pe taică-su.

Urcă treptele vilei şi trase de mînerul clopoţelului. Îi deschise chiar mătuşa Carrie. Rămase nemişcată, înţepenită în cadrul uşii, privindu-l cu ochi mari şi miraţi, după care, cu un strigăt de recunoaştere şi de milă, îl cuprinse cu braţele pe după gît.

– Vai, Arthur, dragul meu, suspină ea, îmi pare aşa de bine că te văd! Chiar mă întrebam... nu ştiam... aoleu, puişorule, dar nu arăţi deloc bine! Vai de mine, dar arăţi îngrozitor! Şi totuşi, bine că te-ai întors!

Stăpînindu-se cu greu, îl împinse înaintea ei în hol, îl ajută să-şi scoată pardesiul şi puse stăpînire pe pălăria lui, muiată de ploaie. De pe buze îi scăpau mereu crîmpeie de fraze şi exclamaţii pline de afecţiune şi compătimire. Era pur şi simplu înduioşătoare încîntarea mătuşii Carrie, stîrnită de întoarcerea lui Arthur. Se învîrtea tot timpul în jurul lui, se agita, dădea din mîini, îi tremurau buzele.

– Trebuie să-ţi dau ceva să mănînci, Arthur, chiar acum. Un pahar cu lapte, un biscuit, ceva. Da, puiule...

– Nu, mulțumesc, mătuşă Carrie!

Lăsîndu-se călăuzit de ea, se opri în fața uşii sufrageriei:

– Tata s-a întors?

– A, nu, Arthur, mormăi mătuşa Carrie, tulburată de comportarea ciudată a băiatului.

– Dar se întoarce la prînz?

Mătuşa Carrie tresări iarăşi, pierzîndu-şi parcă respirația. Apoi îşi strînse tare buzele, care se agitau nervos.

– Da, desigur, Arthur. Pe la ora unu zicea că vine. Ştiu că are foarte multe treburi de rezolvat azi după-amiază. Trebuie să aranjeze înmormîntarea, ca totul să fie făcut aşa cum se cuvine.

Arthur nu-şi dădu osteneala să răspundă. Se uita de jur-împrejur, observînd toate schimbările produse de la plecarea lui: mobila nouă, covoarele şi perdelele noi, lămpile şi celelalte instalații electrice din hol. Îşi aminti de celula lui, de suferințele îndurate la închisoare, şi-l străbătu un fior de scîrbă în fața acestui lux; îl cuprinse o ură atît de puternică împotriva tatălui său, încît simți cum tremură din toate încheieturile. Apoi o surescitare nervoasă puse stăpînire pe el, un fel de euforie pe care nu o mai cunoscuse pînă acum. Se simți deodată puternic. Îşi dădu seama de ceea ce vrea să realizeze şi încercă dorința dureros de intensă de a trece la fapte. Se întoarse către mătuşa Carrie:

– Eu mă duc nițel sus.

– Da, Arthur, bine, rosti ea mai agitată ca oricînd. Prînzul îl luăm la ora unu, şi încă ce prînz bun! Şovăi o clipă, apoi glasul ei se prefăcu într-o şoaptă înspăimîntată: Dar nu cumva... nu cumva vrei să-l superi pe taică-tu? Te rog să n-o faci, puiule! Are atîtea lucruri pe cap, e... e nițel cam nervos în ultimul timp.

– Nervos, repetă Arthur.

Părea că încearcă să sondeze sensul mai adînc al acestui cuvînt. Apoi se îndepărtă şi urcă scările, cu paşi siguri. Nu se duse în camera lui, ci în biroul lui taică-su. Această încăpere, încă din copilărie îi era inaccesibilă, purtînd pecetea unui tabu. Era o cameră sacră, cu intrarea interzisă. Drept în mijlocul odăii se afla biroul lui taică-su, o mobilă de mahon solidă, grea, ornată cu stucaturi pe margini şi mînere grele de alamă. Biroul era mai sacru, mai inaccesibil decît însăşi odaia. Cercetînd din ochi această mobilă, Arthur simți cum îi ard obrajii de ură. Biroul trona acolo, impunător şi solid, îmbibat de personalitatea lui Barras, simbolizînd pentru Arthur tot ceea ce-l dusese pe el la pierzanie.

Întorcîndu-se brusc, puse mîna pe vătraiul de la cămin şi înaintă spre birou. Cu o violenţă voită, sparse încuietoarea şi cercetă conţinutul sertarului de sus. Apoi sfărîmă a doua broască şi deschise al doilea sertar; rînd pe rînd, cercetă tot biroul, răvăşindu-l sistematic.

Biroul era plin ochi de dovezi ale bogăţiei lui taică-su. Chitanţe, pachete de acţiuni, cambii, lista principalelor ipoteci. Registrul, legat în piele şi scris îngrijit cu mîna sigură a lui taică-su, enumera proprietăţile şi redevenţele lui. Celălalt registru, cu o etichetă micuţă, lipită de el: *Tablourile mele*, cuprindea preţurile pentru fiecare achiziţie în parte, însemnate clar, împreună cu data cumpărării. Un al treilea registru păstra socoteala investiţiilor sale. Arthur trecu repede în revistă coloanele: toate erau titluri solide, recuperabile, investite în loturi mici, în total minimum două sute de mii de lire – cele mai sigure investiţii posibile. Cuprins de furie, Arthur zvîrli cît colo registrul. Două sute de mii de lire! Îl înnebunea şi imensitatea totalului, şi grija plină de dragoste, încîntarea de sine pe care o dovedea înşiruirea coloanelor nesfîrşite de cifre. Bani, bani şi iar bani! Bani storşi din sudoarea şi sîngele oamenilor. Oamenii nu contau, contau doar banii. Banii şi numai banii. Moartea, distrugerea, foametea, războiul – nimic nu avea însemnătate, atîta vreme cît sacii ăştia frumoşi cu bani se aflau în siguranţă.

Arthur se munci să deschidă încă un sertar. Acum îl mîna spiritul de răzbunare. Voia altceva, mai mult decît simplele dovezi ale averii. Avea convingerea nestrămutată că planul, planul vechilor exploatări ale minei Neptun se află acolo. Îl ştia bine pe taică-su: purta în însăşi fibra lui stigmatul lăcomiei hrăpăreţe. Cum de nu se gîndise pînă atunci la asta? Taică-su nu distrugea niciodată nimic, nici un document, sau măcar o bucăţică de hîrtie. Pentru el era o adevărată imposibilitate fizică, un chin, să distrugă un document sau o hîrtie. Dacă scrisoarea lui Robert Fenwick spunea adevărul, atunci însemna că planul există şi că e acolo.

Conţinutul sertarelor devastate se întindea răvăşit pe podea. În cele din urmă, în ultimul sertar de jos, la fund, zări un sul de pergament subţire, foarte pătat, părînd lipsit de importanţă. Lui Arthur îi scăpă un strigăt puternic. Cu mîna tremurînd de emoţie, desfăşură planul şi, îngenunchind, îl întinse pe podea. Planul demonstra de la prima vedere aşezarea abatajelor părăsite, mergînd paralel cu filonul Digul, în orizonturile inferioare ale acestuia, şi

apropiindu-se de el pînă la un metru. Arthur privi încordat, întrucît vederea îi cam slăbise la închisoare. Descoperi pe plan însemnări, calcule şi desene făcute de mîna lui taică-su. Asta era dovada finală, ultima nedreptate.

Se ridică de jos şi înfăşură încet planul la loc. În faţa ochilor săi chinuiţi se înălţa întregul edificiu al cumplitei înşelătorii. Stătea în mijlocul camerei sacre, strîngînd planul în mînă, cu ochii în flăcări, cu faţa palidă, aşa cum i-o lăsase şederea la închisoare. Şi, conştient de ironia situaţiei, el, delincventul, deţinînd la rîndul lui dovezi ale vinovăţiei lui taică-su şi amuzat de acest paradox al dreptăţii omeneşti, se lăsă furat de un zîmbet. Zîmbetul degeneră în convulsiile unui rîs isteric, nestăpînit. Îi venea să sfărîme, să ardă, să distrugă totul; ar fi vrut să facă praf odaia aceea, să smulgă tablourile, să facă ţăndări geamurile. Voia să pedepsească, să răsplătească, să facă dreptate.

Cu un efort supraomenesc, se stăpîni, părăsi încăperea şi coborî scara. Rămase în hol, aşteptînd cu ochii aţintiţi asupra uşii din faţă. Din cînd în cînd se uita la pendula înaltă de lîngă zid, ascultînd în frigurile nerăbdării ritmul încet, implacabil al secundelor care treceau. Într-un tîrziu, tresări. La unu fără douăzeci şi cinci se auzi zgomotul automobilului şi apoi nişte paşi agitaţi. Uşa se deschise de perete, şi taică-su intră în hol. O clipă de totală imobilitate. Privirea lui Arthur întîlni privirea lui taică-su.

Arthur trase aer în piept icnind scurt, ca într-un suspin. Aproape că nu-l putea recunoaşte pe taică-su. Era de necrezut în ce măsură se schimbase Barras. Mult mai greoi şi mai corpolent, cu contururile, altădată aspre ale siluetei lui, buhăite şi înmuiate, cu pungi sub ochi, burta căzută, o pernă de grăsime îndărătul gulerului, iar vechea imobilitate statuară – înlocuită de o agitaţie violentă. Mîinile erau în continuă mişcare, frămîntînd parcă un teanc de ziare, ochii în continuă mişcare, fulgerînd priviri în dreapta şi-n stînga, avizi să vadă tot ce e de văzut, mintea în continuă mişcare, reacţionînd prompt la toate diversiunile vieţii, neesenţiale şi lipsite de valoare. Într-o dureroasă străfulgerare, Arthur îşi dădu seama că sensul, întreaga tendinţă a acestei agitaţii artificiale a lui Barras era să confirme prezentul, să respingă trecutul, să nesocotească viitorul; era sfîrşitul unui proces de dezagregare. Rămase sprijinit de bibliotecă, în picioare, în timp ce taică-su înaintă către mijlocul holului. Dură mult pînă ce Barras curmă tăcerea:

– Vasăzică, te-ai întors. E o adevărată surpriză.

Arthur nu răspunse. Îl urmări pe taică-su cum înaintează către masă, pune jos ziarele şi pacheţelele care-i atîrnau de degete. Barras reluă vorba, mişcîndu-se de colo pînă colo şi aranjînd lucrurile pe masă:

– Bănuiesc că ştii şi tu că războiul mai continuă. Concepţiile mele nu s-au schimbat. Ştii doar că nu doresc să ţin în preajma mea nici un fel de chiulangii şi învîrtiţi.

Arthur îi răspunse cu glas scăzut:

– Eu nu sînt nici chiulangiu, nici învîrtit. Am stat la închisoare.

Barras scoase o scurtă exclamaţie, negăsindu-şi astîmpăr, aranjînd de şapte ori lucrurile de pe masă.

– Ai stat la închisoare pentru că aşa ai vrut, nu? Şi să-ţi bagi bine în cap că dacă nu te răzgîndeşti eşti pasibil de a fi trimis din nou acolo. Îţi dai seama de asta, nu?

Arthur răspunse:

– Acolo am văzut o mulţime de lucruri. Închisoarea e un loc în care poţi să vezi o mulţime de lucruri.

Barras încetă aranjarea lucrurilor şi repezi o privire furişă către Arthur. Începu să se plimbe agitat prin hol. Îşi scoase ceasul frumos de aur şi se uită la el. Cu o licărire de duşmănie în ochi, îi spuse lui Arthur:

– După-masă trebuie să mă întîlnesc cu cineva. Astă-seară am două şedinţe. E o zi foarte grea pentru mine. Sincer vorbind, n-am timp de pierdut cu tine, sînt mult prea ocupat.

– Mult prea ocupat cu cîştigarea războiului, nu? Asta vrei să spui, tată?

Faţa lui Barras se congestionă. Deodată, venele de la tîmple deveniră proeminente, vizibile.

– Da! Mă rog, dacă tu zici aşa, aşa o fi; mă străduiesc din răsputeri să cîştig războiul.

Buzele strînse ale lui Arthur se crispau spasmodic. Îl năpădi un val de sentimente imposibil de stăpînit.

– Nu mă mir că eşti aşa de mîndru de tine însuţi. Eşti patriot, toată lumea te admiră. Eşti membru în diverse comitete, numele tău e pomenit în ziare, ţii discursuri despre victorii glorioase, cînd mii de oameni zac măcelăriţi în tranşee. Şi tot timpul încasezi bani, mii şi mii de lire, storcînd sudoarea muncitorilor tăi de la Neptun, ţipînd în gura mare că toate astea le faci pentru Rege şi Ţară, deşi în realitate le faci pentru tine personal. Asta e adevărul! Glasul lui Arthur atinse punctul cel mai de sus. Ţie puţin îţi pasă de viaţă şi de moarte. Nu-ţi pasă decît de tine!

– Dar cel puţin mă feresc să intru la închisoare! strigă Barras.
– În privinţa asta nu trebuie să fii chiar atît de sigur, zise Arthur sufocîndu-se. N-ar fi exclus să ajungi curînd şi tu pe-acolo. Eu n-am de gînd să mă mai las condamnat în locul tău.
Barras se opri din plimbarea agitată prin cameră. Rămase cu gura căscată.
– Ce vorbe mai sînt şi astea? exclamă el, uimit la culme. Eşti nebun?
– Nu, răspunse Arthur vehement, nu sînt nebun, deşi mare lucru n-ar fi să înnebunesc.
Barras se uită ţintă la el, şi apoi, dînd din umeri, îl lăsă în voia lui, ca pe un om de la care nu mai poţi spera nimic. Îşi scoase iarăşi ceasul din buzunar, cu acelaşi gest neliniştit, şi îl cercetă cu ochii lui injectaţi.
– Acum chiar trebuie să plec, spuse el, rostind nedesluşit cuvintele. Am o întîlnire importantă, după-masă.
– Nu pleca, tată, zise Arthur.
Stătea acolo, ajuns la un paroxism de încordare, mistuit de conştiinţa teribilă a lucrurilor pe care le aflase şi pe care le zăgăzuia în el.
– Ce...? Barras se întoarse congestionat, rămas la jumătatea drumului către scări.
– Ascultă, tată, îi spuse Arthur cu un glas care ardea ca un fier înroşit. Acum ştiu totul în privinţa dezastrului. Robert Fenwick a scris un bileţel înainte de a muri. E la mine. Ştiu că tu ai fost vinovat.
Barras tresări vizibil. Ai fi zis că l-a copleşit un val de groază.
– Ce tot spui?
– Ai auzit prea bine ce-am spus.
Pentru prima dată, în ochii lui Barras se ivi o urmă de vinovăţie.
– E o minciună. Neg categoric!
– N-ai decît să negi. Dar eu am găsit planul fostei mine Neptun.
Faţa lui Barras se făcu sîngerie. Vinele gîtului îi zvîcniră în afară, groase şi întunecate. O clipă, se clătină şi, instinctiv, se rezemă de masa din hol. Începu să bolborosească:
– Eşti nebun! Ţi-ai ieşit din minţi! Nici nu vreau să te ascult.
– Făceai mai bine dacă distrugeai planul, tată.
Deodată, Barras îşi pierdu complet stăpînirea de sine. Începu să zbiere:
– Dar ce ştii tu despre asta? De ce să distrug ceva? Doar nu sînt criminal! Eu ce am făcut, am făcut cu cele mai bune intenţii.

Nu vreau să-mi bat capul cu asta. Totul s-a terminat. Acum sîntem în război. Am o întîlnire la ora două... O şedinţă...

Barras se apucă cu deznădejde de balustradă; respirînd ca o fiară încolţită, cu faţa vînătă de sînge, încercînd să treacă dincolo de Arthur.

Arthur nu se clinti.

– Atunci, du-te la şedinţă! Dar eu ştiu că tu i-ai omorît pe oamenii aceia. Şi o să am grijă să li se facă dreptate.

Barras reluă, gîfîind iar, cu glasul sufocat:

– Eu trebuie să plătesc salariile oamenilor. Eu trebuie să asigur rentabilitatea minei. Şi eu am riscurile mele, exact ca şi ei. Toţi sîntem oameni. Toţi facem greşeli. M-am străduit să iasă lucrurile cît mai bine. Acum totul s-a sfîrşit, totul e lichidat. Nu se poate redeschide ancheta. Trebuie să iau prînzul şi trebuie să mă duc la întîlnirea de la ora două.

Repetă gestul acela zorit, de a-şi căuta ceasul. Nu nimeri buzunarul şi nu mai duse gestul pînă la capăt; uită de el şi privi lung la Arthur, simţind o cumplită prăbuşire interioară.

Pe Arthur îl năpădi o amărăciune bolnăvicioasă. Asta era tatăl lui, pe care-l venerase. Răspunse cu un glas impersonal, lipsit de orice sentiment:

– Dacă aşa stau lucrurile, am să predau autorităţilor competente planul. Cred că nu ai nimic împotriva acestei idei.

Barras îşi strînse fruntea în mîini, parcă ar fi vrut să-şi stăvilească bubuitul sîngelui în vine.

– Nu-nţeleg ce vrei să spui! gemu el incoerent. Ai uitat că am o întîlnire. O întîlnire importantă. Trebuie să mă spăl, să iau prînzul. La ora două!

Se uită la Arthur ca un copil speriat şi nedumerit. Repetă convulsiv gestul lui obişnuit, şi găsi ceasul. Se uită la cadran, cu faţa lui vînătă, descompusă, şi apoi făcu cîţiva paşi precipitaţi, trecînd de Arthur. Urcă scările.

Arthur rămase în picioare în mijlocul holului, cu o figură contractată, încordată. Se simţea secătuit, deznădăjduit. Venise pregătit să dea o bătălie, o luptă disperată pentru afirmarea propriei sale personalităţi, pentru a cere să se facă dreptate. Şi cînd colo, nu avusese loc nici o bătălie, nici o luptă, nici o dreptate. Acum n-avea să se mai facă niciodată dreptate. Pentru că n-avea să predea niciodată planul. Prea multă milă îi stîrnea această crustă găunoasă a ceea ce fusese altădată un om – tatăl lui. Rezemîndu-se de

balustradă, gîrbovit, Arthur se simți zdrobit de fățărnicia și cruzimea vieții. Scoase un suspin adînc, rupt parcă din fundul inimii. Îl auzi pe taică-su mişcîndu-se la etaj: erau mişcări rapide şi dezordonate, un duduit de paşi. Auzi apa curgînd. Apoi, tocmai cînd dădea să plece din casă, auzi ceva prăbuşindu-se greoi.

Se răsuci pe călcîie şi stătu să asculte. Dar nu mai răzbi nici un zgomot, absolut nimic. Alergă sus. Alergă şi mătuşa Carrie. Se repeziră la uşa de la baie şi bătură puternic în ea. Nici un răspuns. Mătuşa Carrie scoase un țipăt înspăimîntător. Atunci, Arthur îşi făcu vînt şi se izbi cu toată puterea în uşă.

Îl găsiră pe Richard Barras întins pe jos, cu fața pe jumătate săpunită, cu pămătuful de ras încă în mînă. Era conştient şi respira gîfîit. Suferise o congestie cerebrală.

Sfîrşitul cărții a doua

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

25 noiembrie 1918. O zi frumoasă, cu soare strălucitor. Instalaţiile de la gura minei Neptun erau scăldate într-o lumină limpede; conturul turnului de extracţie apărea puţin estompat, scripeţii se învîrteau într-o scînteiere difuză. Din sala maşinilor ieşeau rotocoale lînoase de fum, care atîrnau deasupra puţului minei ca un nimb.

Mergînd grăbit spre Cowpen Street, Arthur Barras văzu lumina limpede care scălda mina, irizaţiile din jurul scripeţilor şi nimbul alcătuit de rotocoalele de fum. Simţi că strălucirea acelei zile inunda şi mina Neptun, şi viitorul, şi fiinţa lui. Zîmbi.

Era de necrezut că putea fi iarăşi fericit, că obsesia apăsătoare şi sinistră a minei putuse să se destrame, să se transforme în ceva minunat şi strălucitor. O, prin cîte îndoieli şi temeri şi suferinţe trecuse el în timpul tuturor acestor ani de război! O, Doamne, cîte mai îndurase! Crezuse că şi-a ruinat viaţa. Dar acum se deschidea înaintea lui perspectiva viitorului, limpede şi strălucitor, soluţia tuturor suferinţelor sale, răsplata.

Intră pe porţile deschise ale minei şi străbătu cu pas vioi curtea asfaltată. Era îmbrăcat elegant, dar fără nici o ostentaţie sau stridenţă. Purta un costum de tweed gri, cămaşă cu guler moale şi un papion albastru cu alb. Avea 26 de ani, şi cu toate că părea mult mai în vîrstă, expresia de pe faţa lui era ciudat de nerăbdătoare şi vioaie.

În birou îl aşteptau, în picioare, Armstrong şi Hudspeth. Îi salută din cap, îşi anină pălăria în cuierul dindărătul uşii, îşi netezi părul blond, frumos, deşi începuse să se cam rărească în creştet, şi se aşeză la birou.

– Aşadar, totul s-a aranjat, spuse el. Bannerman a pus ieri la punct şi ultimele hîrtii.

Armstrong îşi drese glasul.

– Vă rog să mă credeţi că sînt foarte bucuros, spuse el slugarnic. Şi vă urez numai succese, domnule Barras. De fapt, nici nu văd

de ce să nu aveți succes. Ne-am descurcat destul de bine la mină și în trecut.

– Dar nici nu se compară cu felul cum o să ne descurcăm în viitor, Armstrong.

– Adevărat, domnule Barras.

Armstrong făcu o pauză, repezind o privire furișă spre Arthur. Un scurt răstimp de tăcere, după care Arthur se rezemă de speteaza scaunului.

– Aș vrea să vă spun vreo cîteva lucruri, pentru ca să putem porni la treabă cu toate situațiile clarificate. Ați fost deprinși ca tatăl meu să poruncească aici, iar acum, că el e țintuit la pat, va trebui să vă deprindeți cu mine. Asta este prima schimbare, și cu adevărat numai prima. Vom face noi și alte schimbări, și încă multe. Este momentul cel mai prielnic pentru schimbări. Războiul s-a terminat, și altul n-o să mai fie. Oricare ar fi fost deosebirile noastre de principii în timpul războiului, sîntem cu toții de acord în privința păcii. Am obținut pacea și avem de gînd s-o păstrăm. Am încetat opera de distrugere; slavă Domnului, acum, în sfîrșit, o să începem să mai și reconstruim! Tocmai asta o să facem și aici. O să aranjăm în așa fel lucrurile, încît în mină să existe deplina securitate a muncii, excluzînd orice eventualitate a unei noi catastrofe. Ați înțeles? O mină cu deplina securitate a muncii. Și trebuie să existe dreptate pentru toată lumea. Și ca să vă arăt că nu spun doar vorbe goale... Arthur se întrerupse. Armstrong, dumneata cît cîștigai pînă acum? Patru sute de lire pe an, nu?

Armstrong se înroși, plecînd ochii în jos.

– Da, asta e suma, zise el. Dacă socotiți că e prea mult...

– Dar dumneata, Hudspeth? întrebă Arthur.

Hudspeth rîse scurt și greoi, ca de obicei.

– În ultimii trei ani am primit tot cîte două sute cincizeci de lire. Nu știu cum se face, dar nu m-am ridicat deloc mai sus.

– Ei bine, o să te ridici acum, zise Arthur. Armstrong, dumneata o să primești cinci sute de lire, începînd chiar cu data de întîi a lunii trecute, iar dumneata, Hudspeth, o să primești trei sute cincizeci de lire, începînd de la aceeași dată.

Armstrong se împurpură de-a binelea la față. Bolborosi recunoscător:

– Asta-i strașnic de frumos din partea dumneavoastră, zău așa!

– Da, da, adevărat, adăugă și Hudspeth, și ochii lui stinși căpătară în sfîrșit o strălucire.

– Bine; atunci, ne-am înțeles. Arthur se ridică plin de energie. În dimineața aceasta vă rog să rămîneți amîndoi pe aici. La ora unsprezece o să vină domnul Todd de la Tynecastle. Aş vrea să facem împreună o inspecție generală. Înțelegeți?

– Sigur, domnule Barras.

Armstrong încuviință cît putu mai entuziasmat şi părăsi biroul împreună cu Hudspeth. Arthur rămase singur în odaie. Se duse la fereastră şi stătu o clipă acolo, privind în curtea scăldată în soare: oamenii se foiau într-o parte şi-n alta, vagonetele înaintau pe şine, o locomotivă de serviciu le manevra de pe-o linie pe alta, pufăind obraznic. Cu ochii dilatați, Arthur privea, savurîndu-şi propria emoție. Îşi spuse: „N-am suferit de pomană. Am să le-arăt eu lor, acum! În sfîrşit, mi-a venit şi mie rîndul."

Reveni la biroul lui, se aşeză şi scoase din sertarul de sus din stînga un dosar cu note de plată şi facturi. Cunoştea bine facturile astea. Majoritatea le ştia pe de rost, şi totuşi nu încetaseră să-l şocheze. Era vorba de cherestea de proastă calitate, cărămizi ieftine, proptele slabe pentru armare, grinzi de susținere putrede, tot felul de materiale disparate sau cumpărate cu hurta, sau, mă rog, cumpărate de unde se nimerea, numai ieftine să fie. Cheltuielile de regie fuseseră reduse la minimum, dacă nu chiar la zero. Peste tot era evidentă încercarea de a eluda, punct cu punct, regulamentul de securitate; pînă şi cablul de rezervă al ascensorului era vechi de zece ani şi fusese de fapt cumpărat de ocazie, la licitația bunurilor unei întreprinderi falimentare. Opera lui taică-su. Toate erau opera lui taică-su; o operă pe care trebuia s-o îndrepte el de la A la Z.

Se afla încă aşezat în fața biroului, făcînd planuri şi calcule, cînd Saul Pickings, care se ținea încă bine, cu toți cei şaptezeci şi patru de ani ai lui, îşi băgă capul pe uşă şi anunță sosirea lui Adam Todd. Arthur sări într-o clipă în picioare şi-i strînse mîna lui Todd, bucurîndu-se sincer că-l vede. Todd nu se schimbase cine ştie ce. Era tot aşa taciturn, destul de bolnăvicios ca înfățişare, cu albul ochilor cam îngălbenit. Mirosea ca întotdeauna a cuişoare. Poftit de Arthur să stea jos, se aşeză pe un scaun lîngă birou. Era un om fără personalitate şi fără prezență; el se afla pur şi simplu acolo.

După un scurt răstimp de tăcere, Arthur îi întinse lui Todd dosarul.

– Uită-te nițel la astea.

Todd se uită nițel la alea, umezindu-şi din cînd în cînd degetul arătător, controlînd totul încet şi precis.

– Văd că sînt cîteva chilipiruri, zise el într-un tîrziu.

– Chilipiruri? reluă Arthur. Aici nu e vorba de chilipiruri. Toate materialele de aici sînt vechituri şi gunoaie.

Bătrînul Todd nu vorbi, dar Arthur îşi dădu seama că e de acord cu el. Arthur continuă pe un ton mai scăzut, precaut:

– Uite ce este, domnule Todd, eu vreau să fiu foarte sincer cu dumneata. De fapt, dumneata ştii totul de-a fir-a-păr. Dumneata l-ai avertizat pe taică-meu. Pe mine nu va fi nevoie să mă avertizezi însă. Eu sînt pornit să îndrept, în sfîrşit, situaţia. Am de gînd să fac ca în mina Neptun să domnească securitatea deplină a muncii!

– Da, Arthur, zise bătrînul Todd, aţintindu-şi ochii galbeni asupra biroului. Bănuiesc că ai şi împuternicirile necesare, nu?

– Da, Bannerman s-a ocupat de toate. Am depus jurămîntul pe actul necesar, aşa că acum eu sînt stăpîn, zise Arthur cu vocea scăzută, dar arzătoare. Am să te rog să vii cu mine în dimineaţa asta să facem o mică vizită. Să vii în subteran. Ai să-mi dai şi mie sugestii cum i-ai dat şi lui taică-meu. Singura deosebire este că eu am de gînd să ţin seama de ele.

– Bine, Arthur.

– Am de gînd să înlocuiesc toate gunoaiele şi vechiturile astea. Am de gînd să scot toată armătura putedră din mina asta putedră, să dau foc la cherestea, să curăţ zidăria. Am de gînd să pun armătură din grinzi de oţel la galeria nouă, să cimentez tavanul, să schimb instalaţia de tracţiune.

– Bine, dar asta o să te coste o mulţime de bani...

– Bani! Arthur rîse scurt. Banii au curs gîrlă în mina asta, în tot timpul războiului... aşa cum a curs şi apa aceea care a inundat mina, cînd cu catastrofa. Am să cheltuiesc o parte din banii ăştia, chiar şi toţi, dacă o fi nevoie. Am să fac o mină nouă aici la Neptun. Şi nu mă opresc numai la chestiunea securităţii. Am de gînd să arăt cum se poate obţine adevăratul randament de la oameni. Am să instalez băi la gura minei, camere de uscare, vestiare cu dulăpioare încuiate, tot ce trebuie.

– Bine, Arthur, înţeleg, zise Todd.

Arthur se ridică brusc.

– Haidem, zise el. Să mergem.

Făcură întîi înconjurul puţului, cercetară sala maşinilor şi sala pompelor. Apoi coborîră în subteran. Însoţiţi de Armstrong şi Hudspeth, făcură o inspecţie amănunţită, atît la suprafaţă, cît şi în adîncul minei. Vorbiră, discutară, puseră lucrurile la încercare.

Arthur își impuse punctul de vedere în toate privințele, și punctul lui de vedere era totodată și cel mai just.

La ora unu, cînd se întoarseră la birou, Todd părea cam obosit. Propuse chiar el să bea un păhărel, și după aceea căpătă o mină ceva mai bună. Mestecînd niște cuișoare, făcu lungi socoteli cu creionul, pe un top de hîrtie. Într-un tîrziu, ridică ochii.

– Știi cam cît o să te coste toată povestea? întrebă el vorbind rar.

– Nu, spuse Arthur indiferent.

– Aproximativ o sută de mii de lire.

– Asta arată în ce putreziciune am stat pînă acum! exclamă Arthur strîngînd pumnul cu vehemență. Avem cu ce acoperi aceste cheltuieli. Mie nu mi-ar păsa nici dacă ar fi de două ori pe-atîta. Trebuie neapărat să schimb totul.

– Bine, Arthur, zise iarăși bătrînul Todd. Dar nu uita că o să fie destul de greu să facem rost de toate materialele. Fabricile de utilaj minier au fost în gol de producție în timpul războiului și numai patronii mai înțelepți au apucat să se adapteze din nou la producția de pace. Șovăi nițel, apoi continuă: De fapt, am auzit că la fabrica din Platt Lane au reînceput lucrul.

– La Millington?

– Fostul Millington, oftă Todd. Doar știi că Stanley și-a vîndut fabrica lui Mawson și Gowlan.

Todd își băgă hîrtiile în servietă și o închise ușurel, fără animozitate.

Arthur îl apucă de braț.

– Ești obosit. Îi zîmbi delicat, cuceritor, cum știa el să zîmbească. Trebuie să iei masa cu noi.Ești așteptat la vilă. S-a întors și Hilda acasă. Și Grace cu Dan sînt aici. Stau la noi vreo cîteva zile. Vino neapărat!

Porniră spre vilă cu mașina, în căldura binefăcătoare a soarelui, care-l făcu pe Todd să se simtă mai puțin pesimist decît de obicei; Arthur întreprindea lucruri frumoase, lucruri foarte frumoase, de care taică-su nici n-ar fi vrut măcar să audă, darmite să le și facă! Drept care, Todd se trezi cugetînd cu voce tare:

– Știi, Arthur, încerc o senzație ciudată cînd vin la Neptun și nu-l văd pe taică-tu acolo.

Arthur clătină din cap, tranșant.

– Din păcate, mă tem că n-o să-l mai vezi niciodată acolo. Apoi adăugă repede: Însă, în orice caz, se simte mai bine, de fapt

mult mai bine. Doctorul Lewis spune că s-ar putea să mai trăiască încă multă vreme. Dar partea dreaptă a trupului a complet paralizată. Şi vorbirea i-a fost grav atinsă. Se pare că s-a întrerupt ceva, un fascicul de fibre nervoase din creier. Ca să fiu sincer, dragă Todd, nu mai e chiar, chiar... nu mai e sănătos la cap. Urmă un răstimp de tăcere, după care Arthur adăugă cu glas scăzut: Singura mea speranţă este să trăiască destul ca să vadă şi el cele ce am să înfăptuiesc la Neptun după ce-oi duce totul la bun sfîrşit.

Pe Todd îl învălui deodată o căldură plăcută: asta se datora zilei senine, whiskyului şi unei sincere admiraţii pentru intenţiile frumoase ale lui Arthur.

– Păi da, Arthur, sper să ajungă să vadă şi el, zău aşa!

Cînd intrară în vila Law, amîndoi se simţeau cuprinşi de acest spirit de veselie şi entuziasm. Era unu şi jumătate. Se făcuse deci ora mesei. Intrară direct în sufragerie, unde se aşezară cu toţii laolaltă: Arthur în capul mesei, mătuşa Carrie în capătul opus, Todd şi Hilda de o parte, Grace şi cu Dan de cealaltă parte.

Masa se desfăşură într-o atmosferă veselă; în aer plutea o notă de optimism, extazul, miracolul acestei noi şi trainice păci. Todd cugetă că în viaţa lui n-a văzut la vila Law o masă atît de veselă. Bineînţeles însă că aveai tot timpul senzaţia că ceva lipseşte. Adevărata prezenţă dominantă nu era acolo; era ascunsă sus, acea prezenţă mută şi paralizată, şi totuşi ciudat de importantă, chiar şi prin absenţa ei.

Todd stătu o clipă la îndoială. Apoi se întoarse către Hilda, ca să fie lămurit.

– Hilda, tu îl îngrijeşti pe taică-tu, nu? Bănuiesc că ţi-e de folos experienţa pe care ai cîştigat-o ca infirmieră.

Hilda clătină din cap.

– Nu, mătuşa Carrie e infirmiera.

Răsună în aer rîsul cel nou şi entuziast al lui Arthur.

– N-ai să ghiceşti niciodată ce şi-a pus în cap Hilda să facă. S-a înscris la facultate, să studieze medicina. Pleacă la Londra luna viitoare.

– Medicina! reluă Todd ca un ecou.

Îşi ascunse uimirea, prefăcîndu-se preocupat de friptura de berbec din farfurie.

– Da, Hilda e încîntată, adăugă Arthur foarte bine dispus. Se uită zîmbitor la Dan Teasdale. De-aia se poartă aşa de drăguţ cu noi toţi.

Dan roşi, perfect conştient de aerul tolerant dar glacial al Hildei, şi totodată de situaţia sa destul de şubredă şi stînjenitoare la vila Law. Venise acolo doar ca să-i facă plăcere lui Grace. Chiar şi în momentul acela simţi mîna lui Grace căutîndu-i-o pe a lui pe sub masă. Dan i-o strînse în mîna lui caldă şi tare, ca s-o încurajeze; se gîndi la Grace, la copilaşul lor din odaia de sus, la viitor, şi nu se mai sinchisi nici cît negru sub unghie de faptul că Hilda îi privea dispreţuitor. Deşi era roşu ca focul la faţă, avu curajul să ridice ochii şi constată că Todd se uită la el.

– Acum, că s-a terminat războiul, ai să-ţi reiei munca în mina Neptun? îl întrebă bătrînul.

Dan înghiţi strîmb o bucată de cartof.

– Nu, zise el, mă apuc de agricultură.

Grace vorbi mai lămurit, strîngînd în continuare mîna lui Dan pe sub masă:

– Ştiţi, domnule Todd, n-am vrut să-l las pe Dan să se întoarcă la mină. Ne mutăm în comitatul Sussex. Am cumpărat acolo o mică proprietate, la Winrush. Am cumpărat-o din prima încasată de Dan la demobilizare, adăugă ea repede.

– Sînt doi încăpăţînaţi, explică Arthur. Eu am făcut tot ce-am putut, zău aşa, cinstit, ca să-l conving pe Dan că am nevoie să colaboreze cu mine, la Neptun. Dar el nici nu vrea să audă de aşa ceva. E al naibii de independent – plus că n-a vrut să primească nici măcar un gologan. Şi bineînţeles că toate astea sînt din cauza lui Grace. Ea a descoperit că localitatea aia, Winrush, e aşa de bună pentru naşterea copiilor, încît şi-a băgat în cap să aplice reţeta şi la pui de găină şi purcei.

Fără să se tulbure deloc, Grace spuse:

– Domnule Todd, ar trebui să veniţi să ne faceţi o vizită. De altfel, curînd am să încep să primesc şi chiriaşi în pensiune.

Todd îi acordă lui Grace favoarea rară a zîmbetului său liniştit, minunîndu-se de entuziasmul şi hotărîrea ei. I se păru un lucru frumos şi înduioşător, dar destul de greu de înţeles. Şi pentru că nu înţelegea, se simţi deodată tare bătrîn.

Tocmai atunci, mătuşa Carrie se ridică, cu capul într-o parte, şi se strecură fără zgomot afară din odaie. Harriet nu mai era, dar la vila Law exista un alt bolnav de îngrijit, şi era din nou nevoie de priceperea mătuşii Carrie. Îngrijea de rufele murdare şi vărsa din nou oala de noapte – dar de data asta pentru o cauză diferită, cu mult mai sfîntă decît odinioară.

Se făcu brusc tăcere, pentru că plecarea ei le aminti tuturor de trupul acela neputincios, înțepenit, întemnițat în camera lui. Curînd, lumea se ridică de la masă. Arthur îl luă pe Todd de braț și-l conduse pînă la automobilul care avea să-l ducă la gară. Todd se hotărîse să nu urce în camera lui Barras, afirmînd cu multă înțelepciune că vizita lui ar putea să-l tulbure pe bolnav. Arthur și Todd zăboviră o clipă în picioare, lîngă portiera mașinii.

– Atunci, am să-ți dau de veste îndată ce aflu ceva în privința utilajului aceluia, spuse Todd oprindu-se. Arthur, să știi că întreprinzi o acțiune frumoasă. Dacă o duci pînă la capăt, ai să realizezi o mină model.

Cuvintele acestea vibrară puternic în urechea lui Arthur: „o mină model!"

– Asta e tocmai ceea ce am visat eu, zise el cu glas scăzut, o mină model.

Se așternu tăcerea. Todd îi strînse mîna și se urcă în automobil. Arthur rămase în picioare, în mijlocul aleii. Instinctiv, ridică ochii spre cer. Soarele îl orbi cu strălucirea lui, lumea îl învălui în căldura ei, trecutul înspăimîntător era uitat și îngropat. El, Arthur, se înălțase în mod miraculos, și în față i se concretiza idealul. O, Doamne, ce strălucită reînviere!

Urcă încet la etaj, fericit, ca să-i facă vizita zilnică lui taică-su. Intră în odaie și se apropie de pat.

Barras zăcea pe spate – o masă de carne informă, inertă, neputincioasă și nemișcată. Mîna dreaptă era contractată, degetele, vineții, păreau ale unui cadavru. Jumătate din obraz îi era țeapăn, și pe brazda care i se săpase în colțul drept al gurii se scurgea un firicel de salivă. Părea complet neînsuflețit; numai ochii îi erau vii, și se rotiră spre Arthur, la intrarea acestuia în odaie, dînd aceleași semne jalnice de recunoaștere ca și un animal.

Arthur se așeză lîngă pat. Toată ura și înverșunarea împotriva lui taică-su se stinsese de mult. Încerca în schimb un calm răbdător. Începu să-i vorbească, să-i explice cîte ceva din cele ce se petreceau. Doctorul le spusese că vorbindu-i puteau să-l ajute să-și recapete facultățile mintale. Și, într-adevăr, Arthur își dădea bine seama că Barras înțelege ce-i spune.

Continuă să-i vorbească răbdător, privind țintă în ochii aceia stinși, care se roteau, ochii unei fiare încolțite. Apoi se opri. Văzu că taică-su se străduiește să vorbească. Un cuvînt încercă să străbată printre buzele acelea pecetluite. De fapt erau două cuvinte,

dar buzele lipsite de viață refuzau să le lase să treacă. Arthur se aplecă, se apropie ca să asculte acele cuvinte, dar cuvintele se încăpățînau să nu ajungă pînă la el. Nu le putu auzi. Deocamdată.

CAPITOLUL II

Glorioasa pace îl adusese și pe David înapoi în țară. Sosi la Tynecastle sîmbătă 17 decembrie, la ora șase seara. În clipa în care trenul intră în Gara Centrală, el sări jos și alergă de-a lungul peronului, nerăbdător să ajungă la ușa turnantă de la ieșire; era emoționat la culme, murea de dorul lui Jenny și al lui Robert. Prima persoană pe care o văzu fu Sally Sunley. Îi făcu semn cu mîna. Își dădu seama că au primit telegrama lui; Sally îi răspunse și ea, făcîndu-i un semn prudent. Dar David nu-și dădu seama de nimic; era foarte ocupat să-i explice controlorului de bilete ceva în legătură cu foaia lui de drum. În cele din urmă, trecu de controlor și-i zîmbi, cu răsuflarea întretăiată de emoție.

– Bună, Sally! Dar unde e restul familiei?

Furată de salutul lui viguros, de entuziasmul lui, zîmbi și Sally – dar tot așa de silit ca și mai înainte.

– Vai, ce plăcere că te-ai întors. David! Vreau să-ți vorbesc două clipe. Dar ce mult a întîrziat trenul! Te aștept de atîta vreme, încît trebuie neapărat să beau o cafea.

– Mă rog, dacă vrei cafea, să ne grăbim să ajungem în Scottswood Road, zîmbi el.

– Nu, zise Sally, trebuie s-o beau aici. Hai să intrăm.

Fără să înțeleagă, David intră după ea la bufet. Sally plăti la bar două cafele și le aduse la una din mesele rotunde cu tăblia de marmură rece. David se uită atent la ea, și apoi protestă:

– Sally, dar eu nu vreau cafea. Adineauri am luat un ceai în tren.

Prefăcîndu-se că nu-l aude, Sally se așeză la masa pe care o halbă de bere băută de cineva lăsase inele ude. David se așeză la rîndul lui, tare nedumerit.

– Vreau să-ți vorbesc, David.

– Bine, cu plăcere, dar nu putem să vorbim cînd ajungem acasă?

– Acolo n-o să putem.

Sally ridică lingurița și amestecă zahărul din ceașcă, dar nu se atinse încă de cafea. Ochii ei rămaseră ațintiți într-ai lui. Îi puteai ușor citi în ochi o tragică milă, dar David nu-și dădu seama nici de asta. Privindu-i îndelung fața greoaie și urîțică, cu pomeții înalți și bărbia lată, David începu totuși să simtă că lui Sally i s-a întîmplat ceva neplăcut.

Fata își bău foarte încet cafeaua; părea că vrea să prelungească așteptarea la infinit; într-un tîrziu însă, sorbi ultima înghițitură. Luptîndu-se din răsputeri să-și stăpînească nerăbdarea, David întinse mîna să-și ia ranița.

– Atunci, haide să mergem. Nu-ți dai seama că au trecut nouă luni de la ultima mea permisie? Mor de nerăbdare s-o văd pe Jenny și să-mi văd copilul. Ce face Robert, băiețelul meu?

Sally își ridică din nou ochii negri, fixîndu-i într-ai lui David, și deodată luă o hotărîre.

– David, să știi că de fapt n-a fost Jenny de vină.

– Cum?

– N-a fost ea de vină, pentru că ea lucra pentru război, sau așa ceva. Sally făcu o pauză. David, tu știi că băiețelul era cam plăpînd. Te rog neapărat să mă crezi că de fapt n-a fost vina lui Jenny.

David rămase să se uite la Sally, prin atmosfera îmbîcsită de fum a bufetului, peste masa de marmură cu cercurile ude. Afară se auzeau strigăte și zgomote vesele, lumea îi ovaționa pe vitejii soldați care se întorceau de la război. O locomotivă scoase un țipăt batjocoritor.

David nu avu nevoie să rostească nici un cuvînt. Înțelese de ce Sally îl privea în felul acela. Înțelese că, deși așteptase cu atîta nerăbdare să-l revadă pe Robert, pînă la urmă lucrul ăsta n-o să se mai poată întîmpla niciodată.

În timp ce Sally îi povesti totul, cu glas scăzut – o enterită care-l lovise în august, o boală care l-a ținut doar două zile, groaza lui Jenny de a-i comunica vestea –, David ascultă în tăcere, scrîșnind din dinți. Cel puțin atîta învățase în război: să se stăpînească. După ce Sally termină, David rămase multă, multă vreme ciudat de tăcut.

– Te rog să n-o învinuiești pe Jenny! îl imploră ea. Mi-a cerut în mod special...

– Nu te teme, că n-o să-i spun nimic. Se ridică, își luă ranița pe umăr și-i deschise lui Sally ușa. Plecară de la gară și porniră spre Scottswood Road. În fața casei cu numărul 117, Sally se opri:

– David, eu n-o să intru acum. Mai am puțină treabă.

David privi lung în urma ei, o urmări cum coboară strada, fiind conştient, tocmai prin junghiul care-i sfîşia inima, că a fost foarte frumos din partea lui Sally să-l întîmpine la gară. Ce ființă de treabă era micuța Sally! Poate ştia că el, David, fusese împotrivă ca Jenny să ia slujba aceea la Wirtley şi să-l scoată pe Robert din aerul curat de la Sleescale, împrospătat de briza mării, pentru a-l aduce în acest cartier aglomerat al unui oraş mare. Căută să alunge gîndul. Silindu-se să alunge şi tristețea care-i cătrănea obrazul, intră în casă.

Jenny era singură în odaia de zi. Stătea încolăcită pe canapeaua desfundată, fără pantofi, mîngîindu-şi cu multă compătimire degetele de la picior, acoperite de ciorapii de mătase. Vederea lui Jenny aducînd acest omagiu familiar degetelor ei strivite atinse în sufletul lui David o coardă vibrantă a amintirilor. Strigă din prag:

– Jenny!

Fata tresări, ridică ochii, cu gura căscată, apoi întinse brațele emoționată.

– O, David! strigă ea. În sfîrşit!

David străbătu încet odaia. Ajunsă la un fel de paroxism, Jenny îl cuprinse cu brațele şi, ascunzîndu-şi obrazul în haina lui, începură să plîngă:

– Vai, te rog, nu te uita aşa la mine! Te rog nu fi supărat pe mine, David dragule. N-am putut să fac nimic. Zău că n-am putut. El alerga de colo pînă colo, bietul prichindel, şi eu eram la slujbă, şi nici nu mi-a dat prin gînd să aduc doctorul. Şi apoi fețişoara lui drăguță s-a subțiat cît un fir de ață, şi pe urmă nici nu l-am mai recunoscut, şi pe urmă... Vai, David, cît am mai suferit cînd l-a strîns Dumnezeu la el, o, Doamne, o, Doamne...

Suspinînd de ți se rupea inima, Jenny povesti pe larg toate chinurile prin care trecuse, dezvăluind, fără să-şi dea seama, amănuntele morții copilului pe care nu-l dorise. David asculta tăcut, cu fața încordată. Apoi, într-un acces de efuziune, Jenny strigă:

– Mi s-ar fi frînt inima dacă nu te întorceai, David, vai, e atît de minunat! Tu nici nu ştii – o, Doamne, Doamne – toate lunile astea – spune şi tu, David, că mă înțelegi, zău, te rog, că doar n-a fost vina mea. Nici nu ştiu cum am putut să îndur toate astea. Atîta ce-am suferit! Jenny înghiți un nod de plîns. Dar totul s-a

reparat, acum, că te-ai întors, voinicul meu. Viteazul meu bărbat s-a întors de la război! O, Doamne, n-am putut nici să dorm, nici să mănînc...

David se strădui cît putu s-o liniştească, să-i aline durerea. Apoi, în timp ce ea suspina de zor, acolo pe divan, înşirîndu-i amănuntele suferinţelor ei, chinurile ei la pierderea lui Robert, vorbindu-i despre jalnica aşteptare a întoarcerii lui, o pernă de la spatele lui Jenny lunecă pe podea, lăsînd să se vadă o cutie mare cu bomboane de ciocolată, pe jumătate goală, şi o revistă cu poze foarte decoltate. Consolînd-o în continuare, David aşeză perna la locul ei, fără să spună o vorbă.

Într-un tîrziu, Jenny înălţă capul, şi printre lacrimi străluci un zîmbet:

– Îţi pare bine că te-ai întors la mine? Hai, David, spune dacă-ţi pare bine!

– Da, e minunat să te întorci, Jenny. Făcu o pauză. Apoi reluă: Războiul s-a sfîrşit şi o să plecăm îndată, să ne apucăm de ceva nou.

– Sigur că da, David, sigur că da, încuviinţă ea, cu un tremur în glas. Şi eu vreau. Vai, tu eşti cel mai bun bărbat de pe lume! Şi ai să-ţi iei licenţa în litere, şi curînd ai să ajungi director de şcoală.

– Nu, Jenny, spuse el pe un ton ciudat. Nu vreau să mai predau. Cariera didactică e lipsită de orice perspectivă. E ceva mort. Trebuia de mult să renunţ la ea.

– Şi ce-o să faci atunci, David? întrebă Jenny aproape plîngînd.

Ochii lui David aveau cearcăne, şi faţa lui purta amprenta unei asprimi care aproape o ului pe Jenny.

– Harry Nugent mi-a dat o scrisoare de recomandaţie către Heddon, de la birourile din Tynecastle ale Sindicatului minerilor. E aproape sigur că o să capăt o slujbă acolo, Jenny. Bineînţeles, mare lucru n-o să fie: la început doar un post de conţopist, ceva, dar oricum, o să fie un început. Începutul unor lucruri mari, Jenny. Un zel pătimaş străbătu apatia din glasul lui David. În sfîrşit, o să-mi ajung şi eu ţelurile adevărate.

– Bine, David, dar...

– Ei da, ştiu că o să iasă prea puţini bani, o întrerupse el. Două lire pe săptămînă, şi asta aşa, dacă am noroc. Dar în orice caz, o să ne ajungă ca s-o scoatem la capăt. Tu pleci mîine la Sleescale, draga mea, şi deschizi casa, în timp ce eu mă reped la Heddon să aranjez lucrurile.

– Bine, David, dar... se opri ea cu gura căscată de spaimă. Doar două lire pe săptămînă, cînd eu... cînd eu cîştigam patru?

David o privi fix.

– Jenny, banii nu mă interesează cîtuşi de puţin. Eu nu umblu după bani. De data asta n-am de gînd să accept nici un fel de compromis.

– Bine, dar n-aş putea eu să? ... îl imploră Jenny, mîngîindu-i ca şi altădată reverul hainei. N-aş putea să-mi mai păstrez o vreme slujba, David? Nu e păcat, de vreme ce cîştig bani aşa de buni?

David îşi strînse buzele cu un aer hotărît şi-şi îmbină sprîncenele.

– Jenny dragă, spuse el calm, trebuie să ne înţelegem o dată pentru totdeauna...

– Vai, David, desigur că ne înţelegem, replică ea înghiţindu-şi lacrimile. Redeveni deodată supusă, şi se vîrî toată în haina lui. Vai, doar ştii cît te iubesc!

– Şi eu te iubesc, Jenny, răspunse el vorbind rar. Aşadar, ne strîngem boarfele şi mîine plecăm la căsuţa noastră din Sleescale.

– Bine, David.

David se uită drept înaintea lui, ca şi cum ar fi privit în viitor.

– De data asta am ceva serios de făcut. Harry Nugent e prietenul meu. Întîi lucrez la sindicat, şi pe urmă candidez pentru Consiliul Municipal. Înţelegi? Dacă izbutesc...

– A, da, David!... Consiliul Municipal! Vai, ar fi minunat, David.

Jenny nu mai contenea cu exclamaţiile, ridicîndu-şi către el ochii umezi, plini de admiraţie. Se şi vedea în chip de consoartă a unui consilier municipal. Pe obrazul ei străluci încîntarea. Instinctiv, îşi netezi fusta. Adevărul este că era îmbrăcată cu mult gust, şi chiar foarte frumos; avea o bluză dintr-o mătase plină, o fustă foarte elegantă, mulată pe şolduri, şi vreo două inele, care-ţi luau ochii. Nu mai încăpea nici o îndoială că avea pe vino-ncoace, şi încă din plin. Poate însă că în ultima vreme muncise cam mult. Sub pudra aşternută într-un strat uşor pe obraji, David desluşi o reţea fină de vinişoare roşii, ca o floare, o floare ciudată, exotică, aproape frumoasă, înmugurită sub fard.

Ridicînd ochii către el, cu capul înclinat pe umăr, cu buzele pline întredeschise, Jenny era fermecătoare, şi perfect conştientă de farmecele ei.

– Ei? întrebă ea. Mă mai placi? Zîmbi cu mult subînțeles. Tăticu' și mămica s-au dus la Whitley Bay. Sally le-a luat bilete la *music-hall*-ul de acolo. O să se-ntoarcă tîrziu.

David se ridică brusc și se duse la fereastră; rămase în picioare, privind în curte. Nu-i răspunse nimic.

Jenny lăsă buza în jos. Trebuia să admită că, într-un fel abia simțit, David se schimbase. Era mai aspru, mai sigur pe el, mai refractar; vechea lui încăpățînare de băiețel se prefăcuse într-o dură fermitate.

Mai tîrziu, cînd Alfred și cu Ada se întoarseră acasă, Jenny își dădu seama încă și mai clar de schimbarea produsă în firea lui David. Fără să se poarte cîtuși de puțin nepoliticos sau dur, David anunță fără posibilitate de replică, și chiar în ciuda întristării Adei, că urma să plece a doua zi cu Jenny la casa lor din Sleescale.

Iar Jenny, chiar dacă va fi nădăjduit, nu izbuti cîtuși de puțin să-i schimbe hotărîrea. A doua zi în zori, ea plecă la Sleescale cu trenul de zece fără un sfert, în timp ce David se duse să discute cu Heddon.

Biroul filialei din Tynecastle a Federației Sindicatelor miniere se afla aproape de Gara Centrală, pe Rudd Street. Era alcătuit din două odăi simple: un birou la stradă, în care un bătrînel cărunt, cu fața vînătă, ciupită de vărsat, și cu mîini de fost miner ședea și aranja niște cartoteci într-un dulap imens, și o odăiță mai mică, pe care scria „Intrarea oprită". Pe jos – nici covor, și nici măcar un linoleum care să acopere scîndurile goale și prăfuite; pe pereți – iarăși nimic, în afară de vreo două tabele, o hartă a ținutului și un aviz „Nu scuipați pe podea". Cînd Tom Heddon ieși din biroul care-i aparținea, își scoase pipa scurtă din gură și, cu toate că ținti spre căminul fără foc, de fapt încălcă imediat interdicția de pe perete.

– Vasăzică dumneata ești Fenwick, zise el. Mi-aduc aminte de dumneata, de la ancheta aceea dinainte de război. L-am cunoscut de altfel și pe tatăl dumitale. Îi strînse grăbit mîna și refuză cu un gest scrisoarea de recomandație pe care i-o prezenta David. Nu-i nevoie, că mi-a scris și mie Harry Nugent, adăugă el acru.

Îi zîmbi destul de sever lui David. Tom Heddon ăsta, un omuleț aspru și plin de foc – negricios, cu un ciuf de păr gros și negru, cu sprîncene negre, stufoase, și o piele oacheșă, murdară –, era de o vitalitate extraordinară. Tot timpul asuda, scuipa, înjura. Avea o capacitate uriașă de a mînca, bea, lucra și ocărî în chipul cel mai

sălbatic cu putință. Cuvîntul lui favorit era „împuțit". Era un mare orator, improviza cu ușurință, folosea din plin clișeele cele mai banale, dar avea mare promptitudine în ripostă. Minte nu prea avea: un mic defect, care, în ciuda dezamăgirii lui, îl ținea, săracul, de cincisprezece ani tot la filiala din Sleescale. N-avea nici o perspectivă de promovare, lucru de care era perfect conștient. Nu se spăla prea des. Avea aerul că doarme îmbrăcat cu lenjeria de corp pe care o purta și peste zi. Și chiar asta era realitatea.

– Vasăzică, ai făcut războiul ăla împuțit împreună cu amicul Harry? îl întrebă sarcastic Heddon. Să nu-mi spui cumva că ți-a plăcut! Vino colea, să șezi nițel jos.

Intrară colea, în biroul rezervat lui Heddon. Stătură de vorbă. Heddon își pierduse în război secretarul – i-l luaseră cu arcanul, pe baza împuțitului ăluia de plan Derby, și căzuse, lovit în cap de un împuțit de glonț, în luptele din pădurea Sampreux. În orice caz, ca să nu-l refuze pe Harry Nugent, Heddon avea să-l pună la probă pe David. Totul depindea numai de băiat – trebuia să pună umărul la treabă, să se ocupe în același timp de Revendicări, Ajutoare și Corespondență. Pe de altă parte, David își făcuse iluzii în privința salariului: nu putea primi decît treizeci și cinci de șilingi pe săptămînă.

– Cu timpul o să ajungi să deprinzi stilul meu de muncă, mormăi Heddon. Na, uită-te prin chestia asta!

Cu un aer indiferent, deschise un sertar și îi întinse lui David un ziar – un ziar muncitoresc, *The Weekly Worker* – un număr vechi de vreo cîțiva ani. Pe una din paginile îngălbenite, purtînd acea amprentă greu de definit proprie tipăriturilor păstrate ca ochii din cap, se afla un articol însemnat cu un chenar albastru.

– Uite, ca să mă cunoști, zise Heddon. Hai, citește-l. E un material împuțit, scris de mine.

În timp ce Heddon se prefăcea că se uită în altă parte, David citi articolul. Era intitulat *Curți și curți*, și nu era lipsit de un oarecare sarcasm brutal. Articolul punea în contrast curtea regală de la palatul Buckingham cu o altă curte – curtea Bloggs, bine cunoscută autorului. Stilul era stîngaci și grosolan, dar contrastele erau reușite, tocmai prin violența lor. „Alteța sa domnișoara de Fallington purta o toaletă de satin alb; trena ei era brodată cu țechini incrustați. Gîtul său aristocratic era împodobit cu un șirag de mărgăritare neprețuite, iar penele erau bine fixate printr-o diademă de broderie cu diamante"; iar puțin mai jos scria: „Bătrîna

doamnă Slaney munceşte cu ziua. Nu poartă nici un fel de pene, ci doar o bucată de sac rupt, potrivită în chip de fustă. Locuieşte într-o singură odaie, în casa de raport Bloggs, cîştigă doisprezece şilingi pe săptămînă şi e bolnavă de oftică".

David citi articolul pînă la capăt, furat fără voia lui de seriozitatea şi vigoarea materialului. În fond, acest articol era o întruchipare a lui Heddon: un om sincer, fanatic, pătruns de o necruțătoare ură de clasă.

– E tare, zise David într-un tîrziu, cu toată sinceritatea.

Heddon zîmbi, atins la coarda sensibilă, recunoscînd în David un prieten. Îi luă înapoi ziarul şi-l păturі cu grijă la loc, în sertar.

– De aici se poate vedea care-i părerea mea despre ei. Îi urăsc, cu tot neamul lor împuțit! Le port eu sîmbetele la vreo cîțiva de pe-aici! Îi fac să joace cum le cînt eu! Să luăm de pildă Sleescale, oraşul ăsta împuțit al dumitale. Într-o bună zi, şi nu prea tîrziu, o să facem un tărăboi acolo, de-or să le meargă fulgii!

Asta îi stîrni interesul lui David.

– Da, da, zise amenințător Heddon, aşteaptă numai, să vezi ce-o să fac. Bătrînul Barras e dărîmat, şi fi-su crede că acum el o să țină hățurile. S-a apucat să zvîrle praf în ochi. S-a întins la tot felul de poveşti dintr-alea cu igiena, a pus băi la gura puțului, şi cîte şi mai cîte. Cheltuieşte o parte din banii pe care i-a stors tat-su din sudoarea oamenilor şi eschivîndu-se de la impozitul pe profiturile suplimentare şi de la suprataxe, şi de la cîte şi mai cîte; şi pe noi ne face să credem că înalță la Neptun un nou Ierusalim, împuțit ca dracu'. Dar aşteaptă numai nițel, aşteaptă tu, şi o să vezi că noi n-am uitat ce ne-au făcut ei, cînd cu catastrofa. Ehe, au scăpat prea uşor din toată povestea aia! Eu am aşteptat numai să se termine războiul, ca să pot să-i iau în unghii. O să-i scutur de-or să-i treacă toate năduşelile, pînă-i fac praf cu neamul lor împuțit cu tot!

Heddon se întrerupse brusc şi rămase cu ochii în gol. Cîteva minute, înfățişarea lui continuă să fie aspră, întunecată şi amenințătoare. Apoi îşi reaprinse pipa stinsă şi trase către el o tăviță cu corespondență, la care trebuia să răspundă.

– Atunci, de luni îți iei slujba în primire, îi spuse el lui David, încheind întrevederea cu o glumă oribilă: Haide, nu-ți mai lăsa Rolls Royce-ul să te aştepte atîta, că împuțitul de lacheu o să-şi dea demisia din slujbă.

David luă primul tren către Sleescale, şi pe drum medită profund şi serios asupra tuturor planurilor care-i umblau prin minte.

Făcuse primul pas pe drumul pe care şi-l trasase. Nu era un pas senzaţional, ci doar o reîntoarcere modestă şi obscură la idealurile din trecut. Ceea ce făcea nu se impunea decît prin faptul că era necesar – necesar nu atîta din punct de vedere bănesc, cît din punctul de vedere al scopului urmărit. Acest scop îl avea foarte clar înaintea ochilor. Şi se hotărîse să nu admită nici un fel de compromisuri, să nu umble cu jumătăţi de măsură; acum îşi spunea: „Ori totul, ori nimic!"

O găsi pe Jenny în toiul treburilor cerute de redeschiderea casei, şi noutatea acestui eveniment o scosese de pe făgaşul obişnuit; Jenny alterna chicotelile emoţionate ale descoperirilor cu mici exclamaţii de spaimă.

– Ei, poftim! David, uitasem cu desăvîrşire de sfeşnicele astea minunate de porţelan. Apoi: O, Doamne! Ce zici cum s-a jupuit platoul de prăjituri? Şi tînărul ăla mi-a garantat că e nichelat. Şi pe urmă: Nu-i aşa că sînt o nevestică gospodină? Nu-i aşa, David dragule?

David îşi scoase haina, îşi suflecă mînecile cămăşii şi începu să mute mobila din loc. Pe urmă luă piatra de curăţat baia şi puţin gaz şi, lăsîndu-se în genunchi, frecă rugina de pe grătarul căminului. Frecă şi podelele, fără să spună o vorbă, după care smulse buruienile din faţa casei. Năpădiseră de tot bucăţica aceea de pămînt pe care Jenny promisese o dată, foarte dulce, că o va transforma într-o grădină. O ajută la treabă pînă la ora trei, cînd luară o masă încropită din te miri ce. Pe urmă se spălă, se îmbrăcă frumos şi plecă.

Era minunată senzaţia de a se afla iarăşi în oraşul lui, după murdăria, mizeria şi groaza războiului. O porni încet pe Lamb Street, simţind cum îl cuprinde din nou în braţe viaţa oraşului Sleescale; privi turnul negru de extracţie care se înălţa deasupra lui, deasupra oraşului, deasupra portului şi a mării. În drum către mahalaua Teraselor se întîlni cu vreo cîţiva oameni, care se opriră şi-i strînseră mîna, felicitîndu-l că s-a întors viu şi nevătămat de pe front... Aerul lor prietenos îi încălzi inima, dînd aripi speranţei încolţite acolo.

Mai întîi se duse la maică-sa şi rămase un ceas cu ea. Moartea lui Sammy îşi pusese pecetea asupra Marthei, iar vestea că se însurase o afectase într-un mod cît se poate de ciudat: Martha se prefăcea că habar n-are de cele întîmplate; era un lucru pe care îl ştergea cu desăvîrşire din conştiinţa ei. Tot oraşul aflase de

căsătoria lui Sammy: Annie născuse un băiețel, care se numea Samuel Fenwick, şi avea acum unsprezece luni. Însă pentru Martha, căsătoria nici nu exista: se închistase în ea, fortificîndu-se ca într-o redută împotriva acestui eveniment, şi se legăna cu iluzia mincinoasă că Sammy n-a aparținut nicicînd altcuiva decît ei, şi numai ei.

Se făcuse ora cinci cînd David plecă de la maică-sa, şi porni pe ulița Inkerman către casa lui Harry Ogle, fiul cel mai mare al lui Ogle, frate cu Bob, cel care-şi pierduse viața în catastrofa minieră. Harry era un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, care pe vremuri îl ascultase şi-l admirase pe Robert Fenwick; era un om palid, vioi şi nervos, cu un glas teribil de slab şi înecat. Dar chiar şi fără glas, Harry se bucura printre muncitori de reputația că e „om cu cap"; era secretarul Sindicatului local, casier al Serviciului de asistență medicală şi membru laburist al Consiliului Municipal din Sleescale.

Harry Ogle se bucură de sosirea lui David, şi după ce-şi dădură unul altuia veştile cele mai proaspete, în bucătărioara din spatele casei lui Harry, David se aplecă înainte, încordat, cu un aer de profundă seriozitate.

– Harry dragă! Am venit să te rog să-mi faci un serviciu. Te-aş ruga să mă ajuți să fiu propus candidat în alegerile municipale de luna viitoare.

De felul lui, Harry era un om care nu punea multe întrebări şi nu-şi manifesta niciodată surprinderea. De data asta tăcu vreme îndelungată.

– Propunerea candidaturii e un fleac, David, nu asta ar fi greutatea. Mă tem însă că n-ai avea nici cea mai mică şansă să fii ales. În cartierul tău ai avea drept adversar pe Murchison. El a fost ales mereu, de zece ani încoace.

– Ştiu eu asta! Dar el nu se duce aproape la nici o şedință a Consiliului Municipal.

Răspunsul lui David păru să-l amuze pe Harry Ogle.

– Poate că tocmai asta îl face să se mențină.

– Deh, Harry, vreau şi eu să-mi încerc norocul, zise David cu o răbufnire a impetuozității lui de altădată, acum abia schițată. Încercarea moarte n-are.

Din nou se lăsă tăcere.

– Mde, ştiu şi eu?... zise Harry. Dacă tu ții aşa de mult... am să fac şi eu tot posibilul.

David se întoarse acasă în seara aceea cu senzaţia că a făcut un al doilea pas înainte. Nu-i suflă o vorbă lui Jenny, pînă cînd, peste zece zile, obţinu depunerea candidaturii. Abia atunci îi povesti.

Consiliul Municipal! David să candideze pentru Consiliul Municipal! Oh, Jenny era atît de emoţionată, în culmea bucuriei! Dar de ce nu i-a spus nimic pînă atunci? Ea a crezut că el glumeşte doar cînd i-a vorbit în seara aia, în casa din Scottswood Road. Vai, dar era minunat, pur şi simplu minunat, vai, David, dragul de el!

Încîntată, Jenny se aruncă trup şi suflet în vîltoarea campaniei. Începu să facă propagandă, să ducă muncă de lămurire, îşi lucră o cocardă frumoasă, făcu „tot felul de mici sugestii": Clarry avea un prieten în branşa negustorilor de automobile, care ar fi putut să le împrumute o maşină; avea să-l însoţească ea în automobil prin circumscripţie; şi de ce oare să nu-l convingă pe directorul noului cinematograf să „ruleze pe ecran ceva despre David"? În toate ferestrele casei lipi cîte-un afiş: „VOTAŢI-L PE FENWICK", scris cu litere mari, roşii. Afişele astea stîrneau un adevărat extaz în sufletul lui Jenny: prinsese obiceiul să iasă în stradă de mai multe ori pe zi şi să le citească cu admiraţie.

– Vai, David, în sfîrşit, o să ajungi şi tu celebru! declară ea foarte încîntată; şi nu înţelese de ce această remarcă îl făcu pe David să strîngă nefericit din buze şi să-şi întoarcă privirile.

Bineînţeles, socotea mai mult ca sigur că David o să fie ales; încă de pe acum îşi închipuia micile petreceri la care avea să invite pe soţiile colegilor lui din consiliu; se şi vedea făcîndu-i vizite doamnei Ramage în noua vilă impozantă pe care şi-o clădise în vîrful dealului de lîngă Sluice Dene. Avea o presimţire că din toate astea o să iasă ceva care o să ducă la adevărata lor promovare. De fapt, bineînţeles, Consiliul Municipal nu aducea *bani* propriu-zişi, dar putea *duce* la ceva, chibzuia dînsa foarte înţelept. Jenny nu înţelegea realitatea. Era pentru dînsa o imposibilitate fizică să înţeleagă motivele care determinau acţiunea lui David.

În sfîrşit, sosi şi ziua alegerii. În inima lui, David se cam îndoia de perspectivele sale. Numele lui se bucura de stimă în oraş – taică-su murise în mină, frate-su murise în război, iar el personal fusese trei ani pe front. Desigur, exista un iz romantic, foarte util – pe care el îl dispreţuia –, în întoarcerea lui de la război, pentru a-şi depune candidatura la Consiliul Municipal. Dar David n-avea

experiență, nu trecuse prin prea multe încercări, în timp ce Murchison avea obiceiul, cam prin preajma alegerilor, să extindă foarte mult vînzările pe credit în prăvălia lui, să strecoare cîte-o cutie cu săpunuri parfumate sau niște sardele în coșnița clientelor, lucru care nu-l favoriza deloc pe contracandidatul său. Sîmbătă după-amiază, în chiar ziua alegerilor, mergînd prin oraș, David se întîlni cu Annie, care venea de la centrul de vot, instalat în școala nouă din strada Bethel. Annie se opri.

– Am fost și te-am votat, zise ea cît se poate de simplu. M-am dus din vreme, ca nu cumva să se închidă urnele.

David se înroși; felul în care îi spusese Annie lucrurile acestea și gîndul că ea își dăduse osteneala să meargă și să voteze pentru el îi provocară o plăcere sinceră.

– Îți mulțumesc, Annie.

Stătură față în față, în tăcere. Annie nu vorbea niciodată prea mult, nu făcea destăinuiri; nici acum nu-și exprimă în vorbe mari și late încrederea în victoria lui; și totuși, David simțea un efluviu de urări de bine îndreptîndu-se din inima ei către el. Simți deodată că are o mulțime de lucruri să-i spună. Voia s-o consoleze de pierderea lui Sammy, s-o întrebe ce-i face băiatul; simți un îndemn nestăpînit de a-i vorbi despre Robert. Dar gălăgia și aglomerația de pe stradă îl împiedicară. În loc de toate astea, îi spuse doar atît:

– În nici un caz n-am să reușesc.

– Mde, zise ea, cu zîmbetu-i firav. Se prea poate să reușești și se prea poate să nu reușești, Davey. Cel mai bine e să încerci.

Apoi, salutînd din cap, după cum îi era obiceiul, Annie se întoarse acasă, unde o aștepta copilul.

După întîlnirea cu Annie, lui David îi fulgeră prin minte că fata a rezumat în mod foarte înțelept și încurajator șansele pe care le avea. Cînd se anunțară rezultatele, află că l-a bătut pe Murchison cu o majoritate foarte mică, de numai 47 de voturi. Dar ce mai conta asta, de vreme ce fusese ales?

Jenny, puțin mirată de diferența mică de voturi, era totuși încîntată de alegerea lui David.

– Vezi? Ce-ți spuneam eu?

Începu să aștepte cu nerăbdare prima ședință a noului consiliu, la fel de încîntată de parcă ar fi fost chiar ea proaspăt aleasă în consiliu.

David nu era nici pe departe atît de vesel. Avînd acces la procesele-verbale, la arhive, la minutele ședințelor, cercetase

vîltoarea măruntă şi meschină a politicii locale, descoperind obişnuitul amestec de interese sociale, religioase şi personale, avînd drept factor comun bine cunoscuta politică „dacă mă serveşti în chestia asta, te servesc şi eu în ailaltă". Bineînțeles, Ramage era elementul dominant. De patru ani, el trăgea sforile consiliului. De la început, David îşi dădu limpede seama că Ramage e omul de care o să se ciocnească.

Noul consiliu se întruni în seara zilei de 2 noiembrie. Prezida Ramage. Ceilalți consilieri erau Harry Ogle, David Fenwick, părintele Enoch Low de la capela din strada Bethel, Strother, directorul şcolii, pînzarul Bates, Connolly de la Societatea de gaze şi secretarul Rutter. La început avu loc în anticameră un schimb de saluturi pline de efuziune – între Ramage, Bates şi Connolly; toți rîdeau tare, cu gura pînă la urechi, se băteau pe umeri şi sporovăiau, veseli nevoie-mare, în timp ce părintele Low, destul de departe ca să nu audă glumele porcoase, se purta ceremonios cu Connolly şi slugarnic cu Ramage. Nimeni nu-i băga în seamă pe David şi pe Harry Ogle. Dar cînd intrară în sala de consiliu, Ramage îi aruncă lui David o privire glacială.

– Ce păcat că nu e şi vechiul nostru prieten, Murchison, printre noi! glăsui el tare şi mitocănesc. Parcă-mi cade greu la stomac cînd văd un străin printre noi.

– Nu-ți face sînge rău, băiete, îi şopti Harry Ogle lui David, ai să te deprinzi tu cu felul lui de a vorbi.

Se aşezară cu toții, şi Rutter începu să citească procesul-verbal al ultimei şedințe a fostului consiliu. Îl citi repede, ca pe-un pomelnic, cu o voce seacă şi plictisită, şi apoi, aproape fără să facă vreo pauză şi fără să schimbe tonul, anunță:

– Prima chestiune este votarea contractelor pentru carne şi îmbrăcăminte. Bănuiesc, domnilor, că doriți să le considerați aprobate.

– Chiar aşa, căscă Ramage.

Se lăsă pe spate în fotoliul lui din capul mesei, cu fața roşie şi mare cît un obroc îndreptată spre tavan, cu mîinile împreunate pe burduhanul lui uriaş.

– Da, da, se aprobă, încuviință Bates învîrtindu-şi degetele mari, cu ochii țintă la scîndurile mesei.

– Se aprobă, domnilor, zise Rutter întinzînd mîna după registrul de procese-verbale.

David interveni cu glas liniştit:

– Numai o clipă, vă rog!

Se făcu tăcere, o tăcere foarte ciudată.

– Eu n-am văzut contractele, remarcă David, cu un glas cît se poate de calm şi binevoitor.

– Nici nu e nevoie să le vezi, rîse batjocoritor Ramage. Au fost adoptate prin votul majorităţii.

– A, da? exclamă David surprins. Eu nu mi-am dat seama că s-a şi votat.

Rutter, secretarul, îşi luă un aer solemn şi jenat, privind fix la vîrful peniţei, de parcă ar fi făcut în mod cu totul inexplicabil o pată de cerneală pe hîrtie. Îşi dădu seama că David se uită la el, şi într-un tîrziu se văzu silit să privească şi el în ochii întrebători ai lui David.

– Aş putea să văd şi eu contractele? întrebă David.

De fapt, cunoştea perfect situaţia acestor contracte; ceea ce dorea era doar să întîrzie înregistrarea lor în dosarul de procese-verbale. Aceste contracte erau de multă vreme un scandal public la Sleescale. Cel referitor la îmbrăcăminte nu era prea important: era vorba doar de procurarea uniformelor inspectorului sanitar, a igienistului şi a diferiţilor funcţionari locali, şi măcar că Bates, pînzarul, realiza beneficii scandaloase de pe urma acestei tranzacţii, suma totală nu avea cine ştie ce însemnătate.

Cu totul alta era însă situaţia contractelor de carne. Aceste contracte, care îi acordau lui Ramage monopolul aprovizionării cu carne a spitalului din localitate, constituiau o nedreptate strigătoare la cer. Preţurile stipulate corespundeau cărnii de calitatea întîi; dar Ramage furniza doar bojoci, carne de la gît şi piele.

David luă contractul de carne din mîna nervoasă a lui Rutter. Cercetă cu atenţie documentul; suma este destul de ridicată: era vorba, în total, de trei sute de lire sterline. În mod intenţionat, David prelungi cercetarea hîrtiilor acelora de culoare albastră-cenuşie. Ţinu în loc şedinţa, simţind că toţi ochii sînt fixaţi asupra lui.

– Contractul acesta a fost obţinut printr-o licitaţie, pe baza mai multor oferte? întrebă el într-un tîrziu.

Incapabil să se mai stăpînească, Ramage se aplecă peste masă. Faţa lui ardea de furie. Era complet scos din fire.

– De mai bine de cincisprezece ani deţin contractul ăsta. Ai vreo obiecţie?

David privi peste masă la Ramage; în sfîrşit, sosise primul moment important, prima încercare. Se simţea perfect stăpîn pe sine, cît se poate de liniştit. Îi spuse cu răceală:

– Îmi închipui că foarte multă lume are obiecţii.

– Du-te dracului cu închipuirile tale! tună Ramage.

– Domnule Ramage, domnule Ramage! behăi subţirel şi milos părintele Low.

Atît în cadrul consiliului, cît şi în afara lui, părintele Low întotdeauna se gudura pe lîngă Ramage, enoriaşul său favorit, omul care pusese piatra fundamentală a capelei din strada Bethel, viţelul de aur din turma lui anemiată şi subţiată. Iar acum Low se întoarse către David, admonestîndu-l ţîfnos:

– Dumneata eşti nou aici, domnule... ăăă – Fenwick. Poate eşti şi niţel prea zelos. Ai uitat că pentru aceste contracte se face publicitatea legală.

David răspunse:

– Da, ştiu eu, trei rînduri cu litere mărunte, pierdute undeva, printre anunţurile din ziarul local. O publicitate pe care n-o vede nimeni.

– Şi de ce ar trebui s-o vadă cineva? urlă Ramage din capul mesei. Şi de ce naiba vii tu să-ţi bagi nasul în treaba asta? Contractul e al meu de cincisprezece ani. Şi pînă acum nimeni n-a crîcnit.

– În afară de cei care mănîncă porcăria de carne furnizată de dumneata, spuse David, cu glas neutru.

Se făcu o tăcere de moarte. Harry Ogle îi aruncă o privire alarmată lui David. Rutter, secretarul, păli de spaimă. Ramage, gata să plesnească de furie, trînti cu pumnul în masă.

– Astea-s calomnii! strigă el. E o lege care pedepseşte chestiile astea. Bates, şi tu, Rutter, sînteţi martori că m-a calomniat!

Rutter îşi ridică faţa supusă, ca să protesteze. Părintele Low se pregăti să behăie ca un mieluşel. Dar Ramage tună iar:

– Trebuie să-şi ia vorba înapoi, să-şi retragă vorbele împuţite!

Rutter spuse:

– Domnule Fenwick, mă văd silit să-ţi cer să-ţi retragi cuvintele.

David era pradă unei stranii aprinderi. Fără să-şi ia ochii de la Ramage, duse mîna la buzunarul dinăuntru şi scoase un teanc de hîrtii.

– Nu e nevoie să-mi retrag cuvintele, zise David, dacă-mi pot dovedi afirmaţia. Mi-am dat osteneala să strîng nişte dovezi. Am

aici declarații semnate de cincisprezece bolnavi de la spitalul comunal, de cele trei infirmiere şi chiar şi de sora-şefă. Aceştia sînt oamenii care mănîncă, domnule Ramage, carnea furnizată de dumneata; şi, după cum s-a exprimat sora-şefă, carnea asta nu e bună nici s-o dai la cîini. Permiteți-mi, domnilor, să vă citesc aceste declarații. Domnul Ramage le poate perfect interpreta ca mărturii legale împotriva Domniei sale.

Într-o tăcere de moarte, David citi mărturiile oamenilor cu privire la carnea vîndută de Ramage. Carne tare, plină de zgîrciuri şi uneori stricată: toate mărturiile concordau în această privință. Jane Lowey, îngrijitoare la unul din saloanele spitalului, declara că a suferit odată nişte colici cumplite după ce a consumat o bucată de carne de berbec; infirmiera Gibbings de la spital a contractat o infecție cu paraziți intestinali, care nu putea să provină decît din carne alterată.

Cînd termină David de citit, auditorii păreau împietriți. Împăturindu-şi liniştit hîrtiile, îl putu vedea alături de el pe Harry Ogle cu chipul agitat de o bucurie sinistră, iar în fața lui pe Ramage, gata să-l apuce damblaua.

– O înşiruire de minciuni, bolborosi Ramage în cele din urmă. Carnea furnizată de mine este de calitatea întîi.

Pentru prima dată vorbi deschis şi Ogle:

– Halal de aşa calitatea-ntîi! mormăi el.

Reverendul Low ridică o mînă imaculată, împăciuitoare, şi behăi:

– Cine ştie, poate cînd şi cînd s-o mai fi strecurat şi vreo bucată mai proastă, nu?

Harry Ogle murmură:

– De cincisprezece ani ține povestea asta – iacă ce-n-seamnă „cînd şi cînd“ cum zice Sfinția ta.

Connolly îşi vîrî nervos mîinile în buzunare:

– Ce de vorbărie pentru un fleac! Hai să votăm. Ştia el cum trebuie rezolvate lucrurile definitiv. Repetă deci, cu glas tare: puneți chestiunea la vot.

– Or să te învingă, David, îi murmură Harry Ogle într-o şoaptă înfrigurată.

Ogle cunoştea realitatea: Bates, Connolly, Ramage şi Low se țineau întotdeauna ciotcă pentru aranjarea intereselor lor comune.

David se întoarse către părintele Low.

– Vă adresez un apel, ca reprezentant al Bisericii. Dumneavoastră doriți ca bolnavii din spital să mănînce și de acum înainte carne stricată?

Reverendul Low roși puțin, și fața lui căpătă o expresie de încăpățînare.

– Eu nu mi-am format încă o convingere.

David îl abandonă pe reverend. Își aținti ochii din nou asupra lui Ramage. Vorbi foarte rar:

– Dați-mi voie să explic lucrurile cît se poate de limpede. În cazul în care consilierii refuză să aprobe la ședința noastră o publicitate de alt gen și de proporții corespunzătoare, care să solicite oferte de carne și de la alți contractanți, voi înainta aceste declarații serviciului sanitar al comitatului și voi cere o anchetă completă asupra întregii chestiuni.

Urmă un duel de priviri între Ramage și David. Dar Ramage fu primul care plecă ochii. Îi era frică. De cincisprezece ani escroca astfel Consiliul Municipal, vînzînd carne de calitate inferioară și furînd la cîntar; îi era frică. Îi era teribil de frică de eventualele dezvăluiri pe care le-ar fi putut aduce o anchetă. În gîndul lui, își spuse: „Dă-l în mă-sa! De data asta trebuie s-o las mai moale, trăsni-l-ar Dumnezeu de porc! Da' să știu că mor, și altă dată tot i-o plătesc eu!"

În schimb, cu glas tare, declară cît se poate de morocănos:

– Nu e nevoie să punem la vot. Publicați anunțurile și dați-o dracului. Oferta mea o să fie la fel de bună ca și alelalte.

David se simți purtat de un val de triumf. „Am cîștigat, gîndi el, am cîștigat!" Făcuse primul pas pe un drum lung. Vasăzică era în stare să realizeze și el ceva. Iar voința nu-i lipsea cîtuși de puțin.

Ședința Consiliului Municipal își continuă lucrările.

CAPITOLUL III

Din păcate însă, rezultatele alegerii lui David în Consiliul Municipal se dovediră o jalnică dezamăgire pentru Jenny. Entuziasmul ei era veșnic atît de arzător, încît licărul care stăruia după aceea era puțin carbonizat pe la margini... Iar entuziasmul lui Jenny în privința alegerii se înălță ca un foc de artificii, izbucni într-un mănunchi frumos de stele, și apoi se stinse cu un fîsîit.

Jenny nădăjduise ca prin alegerea aceasta să obțină o oarecare promovare pe plan social. Mai ales, ardea de dorința de a o „frecventa“ pe doamna Ramage. Cînd doamna Ramage primea cucoanele la ceai, după-amiaza, era un eveniment de *bon ton* la Sleescale: de obicei veneau doamna Strother, soția directorului școlii, și doamna Armstrong, și doamna doctor Proctor, și doamna Bates, nevasta pînzarului. Păi dacă se ducea doamna Bates, de ce să nu se ducă și doamna Fenwick? Asta era întrebarea pe care și-o punea Jenny, cu sufletul la gură de nerăbdare. La petrecerile astea, adeseori se făcea muzică, și la urma urmei, cine știa să cînte mai drăguț decît Jenny? *În treacăt* era un cîntec așa frumos! Era pur și simplu *clasic*, într-un fel: Jenny ardea de dorința de a cînta această bucată în fața tuturor cucoanelor din Sleescale, în salonul elegant al doamnei Ramage din vila cea mare și nouă, clădită din gresie roșie, la Sluice Dene. „O, Doamne, Doamne, se necăjea Jenny, ce n-aș da să pot să intru în relații cu doamna Ramage!“

Dar de la doamna Ramage nu venea nici cel mai mic semn de încuviințare a unor asemenea relații; nici măcar nu schița un zîmbet de salut cînd se întîlneau la un colț de stradă. Iar apoi, la începutul lui decembrie, se produse un incident îngrozitor. Într-o marți după-amiază, Jenny intră în prăvălia lui Bates ca să cumpere o bucată de muselină – „Verișoara Marianne“, care scria în revista *Mab's Journal*, tocmai dăduse a înțelege că în curînd muselina o să fie un *dernier cri** pentru desuurile femeilor elegante – și acolo, la tejgheaua pînzăriei, cine cerceta niște dantelă fină? Doamna Ramage. Prinsă fără veste în această situație, doamna Ramage păru foarte amabilă, zău așa! Era o huidumă de femeie, osoasă, cu o față inexpresivă, dînd impresia că tocmai a încasat o mamă de bătaie la care a rezistat dîrz. Dar în după-amiaza aceea, cînd pipăia bucățile de dantelă, nu părea chiar așa dîrză, ci dimpotrivă, agreabilă. Iar cînd Jenny se trezi lîngă ea spunîndu-și că la urma urmei bărbații lor sînt colegi în același consiliu, toate aspirațiile ei mondene i se urcară la cap. Înaintă pe lîngă tejghea și, zîmbind cu manierele cele mai de salon, îi arătă doamnei Ramage toți dinții ei frumoși, și i se adresă cu drăgălășenie:

– Bună ziua, doamnă Ramage. Ce ziceți ce frumos e azi după-amiază, cu toate că sîntem în decembrie?

---

* Ultimul strigăt. (Fr.)

Doamna Ramage se întoarse încet. Se uită la Jenny. Lucru îngrozitor, o recunoscu pe Jenny, şi apoi, deodată n-o mai cunoscu. Pentru că, ce să vezi? Într-o secundă fatală, faţa ei se închise ca o stridie. Cu un aer distant şi ceremonios, o luă de sus pe Jenny:

– Dar de unde ne cunoaştem noi?

Iar biata Jenny, zăpăcită şi lipsită de un sfat înţelept, îi dădu drumul înainte pe panta pe care o apucase, pecetluindu-şi singură soarta.

– Sînt doamna Fenwick, murmură ea. Soţul meu e în Consiliul Municipal cu soţul dumneavoastră, doamnă Ramage.

Doamna Ramage o măsură pe Jenny din cap pînă-n picioare, cu priviri necruţătoare.

– A, ăla? zise ea, ridicînd din umeri. Aproape întorcîndu-i spatele lui Jenny, reveni la dantele şi-i vorbi pe tonul cel mai dulce cu putinţă tinerei vînzătoare din prăvălie: Mă gîndesc să iau totuşi bucata cea mai scumpă, draga mea, şi te rog fii drăguţă trimite-mi-o acasă şi trece-mi-o în cont.

Jenny se împurpură la faţă. Mare lucru că n-a murit de ruşine! Ce jignire, şi tocmai în faţa vînzătoarei ăsteia simpatice de la magazinul de mode! Se răsuci pe călcîie şi ieşi glonţ din prăvălie.

În seara aceea, îi povesti scîncind lui David ce s-a întîmplat. El ascultă cu faţa încordată, cu buzele reduse la o linie subţire, şi apoi îi spuse răbdător:

– Jenny dragă, cînd eu şi cu Ramage sîntem la cuţite, cum puteai să-ţi închipui că femeia o să te strîngă în braţe? De trei luni am reuşit să-i opresc contractul de carne dintr-aia de-a lui bună de dat la gunoi. Acum încerc să pun stavilă şi cadoului de cinci sute de lire pe care spera să-l obţină cerînd Consiliului Comunal, fără să clipească din ochi, să-i facă o şosea nouă, pe lîngă vila lui de la Sluice Dene. O şosea nouă, care să nu slujească altcuiva decît lui! Că doar nimeni n-are nevoie de ea! La ultima şedinţă am căutat să atrag atenţia că abatorul lui particular, de o murdărie cumplită, contravine la nu mai puţin de şase prevederi legale. Poţi să-ţi închipui că-i sînt drag ca sarea-n ochi!

Jenny îl privi nemulţumită, gata să izbucnească în lacrimi de reproş.

– Dar ce ai tu de te războieşti aşa cu oamenii? suspină ea. Eşti un tip aşa de ciudat! Ce bine ar fi fost pentru tine dacă deveneai mîna dreaptă a domnului Ramage! Eu ţin ca tu să progresezi în viaţă.

–

David îi răspunse plin de înțelegere:

– Jenny dragă, dar eu ți-am mai spus că pentru mine acest fel de a progresa pur și simplu nu există acum. Poate că sînt într-adevăr ciudat. Dar am trecut prin cîteva lucruri ciudate în acești ani din urmă. Mai întîi catastrofa minieră, apoi războiul! Zău, Jenny, tu nu crezi că ar fi timpul ca unii dintre noi să se apuce să combată abuzurile care produc dezastre, cum a fost catastrofa aceea de la Neptun, și războaiele, ca acesta din urmă?

– Bine, David, se tîngui ea cu o logică la care nu se putea replica, dar tu nu cîștigi decît 35 de șilingi pe săptămînă.

Deodată, David oftă din rărunchi. Încetă orice discuție în contradictoriu, îi aruncă o privire cuminte, și apoi se ridică și se duse în cealaltă odaie.

Lucrul acesta o făcu pe Jenny să se simtă neglijată de soț, ceea ce-i stîrni din nou lacrimi fierbinți de autocompătimire. Începură s-o roadă tot felul de gînduri negre, se posomorî la față și deveni arțăgoasă. David se schimbase, se schimbase complet: degeaba mai glumea ea cu dînsul, că parcă nu mai avea nici un pic de putere asupra lui. Încercase cu oarecare ciudă să-l facă să se îndrăgostească din nou de ea, dar pînă la urmă se dovedise că și din punctul ăsta de vedere el se schimbase foarte mult, devenise ciudat de auster. Ea simțea bine că aspectul trupesc al dragostei, dacă nu se bizuia și pe tandrețe, îi făcea pur și simplu scîrbă lui David. Or, asta i se părea ei o adevărată jignire. Ea, una, putea foarte bine să se aprindă într-o clipă, treînd pe loc de la o ceartă violentă la o dragoste pătimașă, dorind pe loc satisfacerea simțurilor – sau, cum zicea ea foarte delicat, „o împăcare". Dar David nu. Și asta, își spunea în sinea ei, era de-a dreptul contra naturii!

Acum, bineînțeles că Jenny, după cum se exprima chiar ea, nu era persoana care „să se lase călcată în picioare", așa că pe ici, pe colo – și chiar destul de des – găsea prilejul să se răzbune. În primul rînd încetă cu desăvîrșire orice încercare de a-i face pe plac lui bărbat-su: destul de des se întîmpla ca David să se întoarcă seara tîrziu acasă și să găsească focul aproape stins și mai nimic de mîncare. Dar faptul că el nu se plîngea niciodată și nu se certa deloc cu ea o exaspera mai rău ca orice. În asemenea seri, ea se străduia din răsputeri să-l provoace la ceartă și, neizbutind, se apuca să-l sîcîie:

– Tu știi că în timpul războiului eu cîștigam patru lire pe săptămînă? Adică de două ori mai mult decît scoți tu acum!

– Jenny, dar eu nu m-am băgat în slujba asta pentru bani.

– Nici mie nu-mi pasă de bani, lucru pe care-l ştii foarte bine. Eu nu sînt deloc strînsă la pungă. Dimpotrivă, am inima largă. Nu uita că în luna noastră de miere ţi-am făcut cadou un costum. Şi ce costum era ăla? Formidabil, pur şi simplu! Ştii cum vine asta? Parcă eu ţi-aş fi făcut ţie trusou. Nici pe atunci nu erai deloc răzbătător. Mie mi-ar fi ruşine să mă numesc bărbat dacă n-aş fi în stare să aduc acasă la sfîrşitul săptămînii un salariu omenesc.

– Deh, Jenny, nu putem toţi să gîndim la fel.

– E da, sigur! continua ea, şi, cu multă ciudă, lansa argumentul suprem: Eu una, însă, aş putea să-mi găsesc o slujbă frumoasă, cît ai bate din palme. Azi-dimineaţă mi-am aruncat ochii prin ziar şi am văzut cel puţin cinci-şase slujbe la care m-aş putea angaja oricînd. Vai de mine! Dar aş putea să intru şi mîine achizitoare la un magazin de mode.

– Ei lasă, Jenny, linişteşte-te. Poate că pînă la urmă s-o dovedi că nu sînt chiar aşa un neisprăvit cum mă crezi tu.

Dacă Jenny ar fi înţeles bine cum stau lucrurile, reconsiderîndu-le pe baza propriilor ei concepţii de viaţă, ar fi putut eventual să se împace şi cu ideea răbdării. În fond, David se dovedea a fi un om foarte capabil în slujba de la sindicat. Heddon îl lua cu el la toate întrunirile sindicale din ţinut, şi de obicei David era pus să ţină discursuri. La Seghill vorbise la sediul Institutului local, în faţa a o mie cinci sute de oameni, despre hotărîrile de la Southport. Heddon fusese cam zăpăcit de constatările conferinţei din ianuarie, şi de aceea îi lăsase mînă liberă lui David să dirijeze lucrurile cum ştie mai bine. Discursul acela a fost un adevărat triumf pentru David: a vorbit foarte lucid şi „viu"; a abordat cu sinceră pasiune toate chestiunile vitale. La sfîrşitul întrunirii, cînd a coborît de pe estradă, a fost înconjurat de o mulţime de oameni care, spre marea lui uimire, au ţinut neapărat să-i strîngă mîna. Bătrînul Jack Briggs, un om de vreo şaptezeci şi şase de ani, călit şi de viaţă, şi de băutură, decanul oraşului Seghill, i-a scuturat braţul pînă a început să-l doară.

– Pe legea mea, croncăni bătrînul Jack, în dialectul local, asta a fost o dată cuvîntare, nu glumă! Să ştii că eu am auzit multe cuvîntări la viaţa mea, dar nici una mai grozavă ca asta. Tu ajungi departe, şefule!

Iar Heddon se făcu ecoul acestei afirmaţii călduroase şi istorice. Realitatea – de necrezut şi totuşi concretă – era că Heddon,

un om nemulțumit şi cu prea puțină cultură, nu era deloc invidios pe David. Heddon n-avea prea mulți prieteni, pentru că firea lui violentă îi respingea pe toți, în afară doar de cei înzestrați cu o mare doză de perseverență. Şi totuşi, pentru David, Heddon nutrise de la început simpatie. El vedea în băiatul ăsta un suflet ales şi dezinteresat şi, cunoscînd atîtea scursori ale societății, ajunsese fără voia lui să-l îndrăgească mult. Simțea în mod instinctiv că de data asta are de-a face cu un om care şi-a găsit vocația firească, un orator înnăscut, lipsit de complicații, pătrunzător şi sincer, un om onest, deopotrivă inteligent şi pasionat, un om care putea face foarte mult pentru semenii lui. Era ca şi cum Heddon şi-ar fi spus în sinea lui cu asprime: „Pentru numele lui Dumnezeu, măcar o dată în viață să nu fiu pornit, meschin şi pizmaş, să fac şi eu tot ce-mi stă în putință ca să-l ajut pe băiatul ăsta să se aleagă ceva de capul lui".

Heddon tocmai citea cu cea mai mare satisfacție relatările asupra şedințelor Consiliului Municipal din Sleescale, strecurate prin ziarele din Tynecastle. Ziarele din Tynecastle făcuseră o descoperire: David. Şi atacurile tînărului consilier împotriva excelentelor şi bine statornicitelor abuzuri din Sleescale erau pentru ziare o adevărată mană cerească în acest sezon mort. Din cînd în cînd, ziarele din Tynecastle îl foloseau pe David pentru titlurile lor țipătoare: *Scandal în Consiliul Municipal*, sau *Agitatorul din Sleescale din nou în acțiune!*

Heddon se topea de rîs cînd citea astfel de veşti despre replicile tari ale lui David. Dar rîsul lui era destul de amar. Scrutîndu-l peste marginea ziarului, îl întreba:

– Şi chiar aşa i-ai spus banditului ăluia?

– Merita el să-i fi zis de şapte ori mai rău, Tom!

– Ce n-aş da să fi putut vedea şi eu mutra lui Ramage cînd i-ai zis că abatorul lui împuțit nu e bun nici măcar să ucizi porcii în el!

Modestia bine înrădăcinată a lui David îi era folositoare în relațiile cu Tom Heddon. Probabil că cel mai mic semn de înfumurare l-ar fi ras complet în fața lui Heddon. Numai că el nu manifesta nici urmă de asemenea atitudine, şi tocmai de aceea Tom decupa coloanele cele mai semnificative din ziarul *Argus* şi i le trimetea vechiului său prieten Harry Nugent, cu mici sublinieri sau adnotări cu tîlc, făcute cu creionul albastru.

Jenny însă n-avea habar de toate astea, şi mai ales n-avea răbdare. Socotea că dacă David e absorbit de munca lui, înseamnă

c-o neglijează pe ea. Şi această pretinsă indiferenţă din partea lui o făcea să înnebunească. Jenny era pînă-ntr-atîta de înnebunită, încît avea cea mai bună scuză de a se consola cu vinul tonic de Porto, pe care-l găsea la magazinul Murchison. În primăvara anului 1919, Jenny se apucase din nou zdravăn de băutură. Or, cam tot prin epoca aceea, se produse un eveniment de o deosebită importanţă psihologică.

Duminică 5 mai muri bătrînul Charlie Gowlan. Charlie era bolnav de şase luni – avea dropică –, şi în cele din urmă, în ciuda faptului că mai mulţi doctori îi ciocniră abdomenul umflat şi lucios, Charlie plecă dintre cei vii. Era un paradox sinistru în faptul că tocmai Charlie Gowlan, care nu fusese niciodată prea pasionat după apă, să ajungă să fie inundat pe dinăuntru. Dar, fie că era, fie că nu era un paradox, Charles dădu ortul popii, singur, părăsit, în mizerie. Două zile după moartea lui îşi făcu apariţia la Sleescale Joe Gowlan.

Sosirea lui Joe la Sleescale stîrni – nici mai mult, nici mai puţin – senzaţie. Ajunse în dimineaţa zilei de marţi, într-un automobil scînteietor, marca Sunbeam, un Sunbeam 25 nou, verde, condus de un şofer în uniformă măslinie. De îndată ce Joe coborî din maşină în faţa vechii lui case de pe uliţa Alma, în mahalaua Teraselor, o mulţime de gură-cască se strînseră în jurul automobilului. Harry Ogle, Jake Wicks noul pontator şi încă vreo cîţiva supraveghetori de la Neptun se aflau în preajma casei lui Gowlan – era aproape de ora înmormîntării – şi, cu toate că în mahalaua lor răzbiseră unele zvonuri cum că lui Joe îi merge straşnic de bine, totuşi oamenii fură pur şi simplu orbiţi de transformarea lui. Ce mai, Frank Walmsley, care odinioară încărca vagonete alături de el, i se adresă imediat cu „conaşule". Joe era îmbrăcat cu o eleganţă discretă, purta ghetre, avea la manşetă butoni de aur patinat, şi la ceas un lanţ de platină fină. Era proaspăt bărbierit, avea o manichiură îngrijită şi pantofii bine lustruiţi. Înfăţişarea lui strălucea de bogăţie, îndrăzneală şi nepăsare.

În faţa acestui spectacol de opulenţă pe care-l oferea Joe, Harry, stînjenit, îşi mută greutatea de pe-un picior pe celălalt, încercînd să alunge amintirea zilelor în care Joe împingea vagonete în sectorul Paradis.

– Ce bine îmi pare că te-ai arătat şi tu pe-aici, Joe, că noi am pus mînă de la mînă, ăştia cu slujbe mai acătării, ca să strîngem un ban, că, orişicît, n-am vrut să-l lăsăm pe taică-tu să-l îngroape epitropia, ca pe calicii din azil.

– Dumnezeule, Harry, se umflă Joe cu un aer dramatic, dar la ce te referi, la azilul de săraci? Vrei să spui că situația era chiar așa de proastă?

Măsură cu privirea bucătăria scundă și sordidă în care altădată linsese resturile de budincă de pe cuțit, și apoi se prăbuși asupra mizerabilului sicriu negru în care zăcea trupul umflat de dropică al lui taică-su.

– Doamne! strigă el înebunit. Dar de ce nu mi-a spus nimeni? De ce nu mi-ați scris? Doar mă *cunoașteți* cu toții, știți unde sînt și ce sînt. Ce Dumnezeu, doar e o țară de creștini, nu? Ar trebui să vă fie rușine, pe cinstea mea, să-l lăsați pe bietul bătrîn să se prăpădească în felul ăsta. Ce, v-a venit greu să dați un *telefon*, la fabrica mea?

Și la înmormîntare se arătă la fel de afectat. În fața gropii nu-și mai putu stăpîni marea durere și se smiorcăi nițel, într-o batistă mare, de mătase. Toată lumea fu de acord că are o purtare foarte frumoasă. Iar de la cimitir se duse cu mașina drept la Pickings, în Lamb Street, și comandă o splendidă piatră funerară.

– Te rog, Tom, să-mi trimiți după aceea nota de plată, declară el cît se poate de elocvent. Suma nu contează!

Ulterior, Tom trimise într-adevăr nota de plată: realitatea e că o trimise chiar de foarte multe ori.

După înmormîntare, Joe făcu un mic tur sentimental prin oraș, manifestînd în mod vizibil toate emoțiile omului ajuns care vizitează locuri bine cunoscute. Îl impresionă pe Harry Ogle cerîndu-i să-i procure o fotografie a casei din mahalaua Teraselor, era absolut necesar să-i facă rost de o fotografie, o fotografie mărită, serioasă; simțea nevoia unei fotografii a căsuței modeste în care văzuse lumina zilei. Să-l pună neapărat Harry pe Blair, fotograful, să i-o facă și să i-o trimită lui Joe împreună cu nota de plată!

Către sfîrșitul zilei, pe la ora șase, Joe trecu să-l vadă pe bunul său prieten David. Vestea vizitei lui Joe la Sleescale făcuse ocolul orașului înaintea lui, așa că Jenny, în afară de faptul că-l informase pe David în această privință, se și pregătise cu multă generozitate și fiori de emoție să-l primească pe Joe.

Dar Joe refuză net ospitalitatea lui Jenny; în seara aceea trebuia neapărat să ia masa cu cineva la restaurantul Central din Tynecastle. Jenny tresări, dar nu se dădu bătută. Apoi Joe îi aruncă lui Jenny o singură privire calmă și competentă, o măsură pur și

simplu din cap pînă-n picioare, ca un cunoscător, şi Jenny văzu clar că nu-i mai merge – acum nu-i mai mergea deloc. O clipă, bucuria din ochii ei se stinse, cochetăria i se spulberă, şi fata rămase tăcută, vibrînd toată şi neputîndu-şi stăpîni invidia.

Era numai ochi şi urechi, îi sorbea cuvintele lui Joe, care povestea cum s-a descurcat în viaţă – şi faptul o silea pe Jenny să facă o comparaţie între cei doi bărbaţi şi între realizările lor: succesul strălucitor al lui Joe şi eşecul lamentabil al lui David.

Joe vorbi foarte deschis – el avea întotdeauna darul unei admirabile sincerităţi. Era limpede că, după părerea lui, războiul se terminase prematur – la urma urmei, era un război suportabil, ce mai? Totuşi, nici acum nu mergeau lucrurile prea rău. Scoţîndu-şi tabachera de aur, Joe îşi aprinse o ţigară, pufni pe nas fumul cu aromă de tutun turcesc, şi apoi, aplecîndu-se înainte, îl bătu pe David confidenţial pe genunchi.

– Ştii că am cumpărat topitoria Millington – vreau să spun, Jim Mawson şi cu mine. O, Doamne, mi-e aşa milă de bietul Stanley! Acum au rămas definitiv la Bournemouth şi el, şi nevastă-sa; n-a ştiut cum să scape mai repede din Platt Lane. Şi să ştii că, de fapt, era un băiat destul de drăguţ, însă tare schimbăcios. Am auzit că acum e o epavă, săracu', bolnav de nervi. Mde, în sfîrşit, poate că de fapt lucrurile au luat întorsătura cea mai favorabilă pentru el, dat fiind că noi l-am scăpat de toată bătaia de cap cu fabrica; l-am scutit de încurcături şi i-am plătit şi un preţ, oricum, i-am plătit şi un preţ. Joe făcu o pauză, sorbi din ţigară şi zîmbi nevinovat către David. Lăudăroşenia lui se rafinase mult între timp, căpătase subtilitate şi o spoială bine chibzuită de indiferenţă bonomă. Apropo, ştii că noi am primit comanda pentru noile instalaţii de la Neptun? Cum? A, da, sigur, ne-am reprofilat de îndată ce-am pus cruce războiului. În timp ce toţi cretinii stăteau cu fundul pe matriţele şi tiparele lor de gloanţe, ghiulele şi mai ştiu eu ce, întrebîndu-se cu degetu-n gură ce se întîmplă cu ei, noi ne-am întors la unelte, bolţuri, bare de susţinere şi echipament de tracţiune. Ştii tu, continuă Joe, devenind mai intim şi totodată mai expansiv ca oricînd, cît timp ţinea războiul, în minele de cărbuni totul era numai producţia şi iar producţia; nimeni n-avea timp să-şi recondiţioneze instalaţiile, chiar presupunînd că ar fi putut face rost de utilajul necesar – deşi realitatea este că nici asta nu era posibil. Acum, Jim şi cu mine ne-am dat cu presupusul că de îndată ce se încheie pacea or să înceapă să ţipe cu toţii după

materiale, şi n-o să fie nimeni care să răspundă la țipetele lor, decît ăştia care se scoală mai de dimineață, alde Jim şi cu mine. Joe oftă uşurel. Aşa că, ce să-ți mai zic? Uite-aşa am pus noi mîna pe comanda de utilaj pentru mina Neptun. Oho, să ştii că pînă la sfîrşitul anului o să le livrăm pentru mina Neptun materiale în valoare de cincizeci de mii de lire.

Suma această uriaşă, de-a dreptul fabuloasă, cincizeci de mii de lire, răsună ca o explozie în odăița plină de mobilă ieftină şi de fumul țigării turceşti a lui Joe, gata să-i spargă timpanele lui Jenny, biata de ea. Auzi, dom'le, ce afaceri colosale învîrte Joe ăsta! Jenny rămase pur şi simplu țintuită în scaun de invidie.

Joe văzu limpede efectul produs, remarcă privirea flămîndă din ochii lui Jenny, ostilitatea rece din ochii lui David, şi toate astea îl ameţiră puţin. Cu un aer de superioritate, îi dădu drumul înainte, savurîndu-şi succesul.

– Acum, băgați bine de seamă, cu toate că avem foarte mult de lucru la fabrică – la fabrica Mawson şi Gowlan ar fi trebuit să spun – sună mai bine, nu? Iertați-mă, vă rog, dar nu pot să nu fiu puțin mîndru de firma noastră. Mă rog, precum ziceam, Jim şi cu mine mai învîrtim şi diverse treburi pe de lături. Să vă dau un exemplu: Ați auzit de Consiliul materialelor de prisos? Nu? Joe clătină din cap, plin de regret. Păcat, era bine să fi auzit de asta. Dacă ați fi auzit, poate scoteați şi voi ceva bani, deşi nu trebuie să uitați că ori de cîte ori întreprinzi ceva trebuie să ai măcar o brumă de capital. Uite cum e chestia: guvernul, avînd puteri şi mai mari în timpul războiului, a cumpărat şi a comandat în dreapta şi-n stînga şi a ordonat fabricarea a tot soiul de drăcii, de care acum nu mai are nevoie – lucruri felurite, începînd cu cizme de cauciuc şi terminînd cu o flotă de vase comerciale. Şi întrucît guvernul nu mai are nevoie de lucrurile astea, bineînțeles că vrea să scape de ele! Joe – ca un supus credincios al Coroanei britanice – se legăna cu scaunul, permițîndu-şi să zîmbească îngăduitor în privința modului său *sui generis* de a ajuta statul, după puterile lui modeste, să scape de lucrurile inutile. Vedeți maşinuța aia a mea, de afară?

– Oh, da, Joe! exclamă Jenny, înecîndu-se de emoție. E o frumusețe.

– Da, nu e rea deloc, e chiar bunişoară, recunoscu Joe. Am cumpărat-o acum o lună. Hai că are haz să vă spun şi vouă cum s-a întîmplat. Făcu o pauză, şi ochii lui mici, negri scînteiară. Acum

şase săptămîni am plecat cu Jim să inspectăm nişte materiale inutile dintr-astea de-ale statului, rămase dincolo de Morpeth. La o tăietură de pădure a unei fabrici de cherestea, am dat peste două motoare de tracţiune, folosite mai înainte pentru nişte gatere şi uitate acolo în graba demontării. Motoarele zăceau printre buşteni şi scînduri putrede, erau acoperite de rugină şi de buruieni pînă la volant. Aşa cînd te uitai la ele, ai fi zis că e nişte gunoaie, dar dacă te uitai expre şi mai în amănunt, era bune, aproape noi. Şi făceau două mii de lire bucata. Joe se opri, bonom. Ei bine, eu şi cu Jim am făcut o ofertă ca să le cumpărăm drept fier vechi, şi oferta noastră a fost acceptată. Am pus să ni se aducă motoarele la Tynecastle, unde le-am curăţat, le-am vopsit şi le-am vîndut pe un preţ frumuşel. Am împărţit cîştigul pe din două, şi rezultatul – Joe făcu un semn către fereastră: micul automobil de afară.

Tăcere. Apoi, un oftat de admiraţie, scăpat, în ciuda voinţei ei, de pe buzele lui Jenny. Automobilul ăsta minunat, *minunat*, care strălucea acolo, afară: cumpărat, plătit, *cîştigat*, dintr-o singură trăsătură de condei. Ce inteligenţă în afaceri! Oh, era prea mult, prea mult pentru puterile ei. Nu mai putea îndura!

Joe nu împinse lucrurile mai departe. Îşi dădea bine seama cînd depăşea măsura cu floricelele. Îşi întoarse ochii către ceasul ieftin, cu smalţ albastru, de pe cămin, şi, scoţînd o exclamaţie, compară ora pe care o arăta acesta cu cea arătată de ceasul lui cu capace subţiri de aur. Sări pur şi simplu în sus.

– Dumnezeule! Trebuia să plec de mult. Trebuie să mă grăbesc, că altfel îl fac pe Jim să mă aştepte. Îmi pare rău că sînt silit să vă părăsesc atît de curînd, dar întîlnirea e la ora şapte, la restaurantul Central!

Le strînse mîinile şi se îndreptă spre uşă, volubil şi binevoitor, rîzînd şi vorbind, plin de entuziasm, plin de amabilitate şi plin de sine. Uşa se trînti, maşina dudui, şi Joe dispăru.

David se uită la Jenny, cu surîsul lui uşor ironic.

– Eh, ăsta-i Joe, zise el.

Jenny îi întoarse privirea cu răutate.

– Ştiu eu foarte bine că ăsta-i Joe, se oţărî ea înţepată. Adică, ce vrei să spui?

– Nimic, Jenny, nimic. Dar acum, că a plecat, tocmai mi-am adus aminte că tot mai îmi datorează trei lire!

Atunci, în pieptul lui Jenny se stîrni o furtună diavolească, aţîţată de pizmă şi de faptul că îşi putea da seama că Joe terminase definitiv cu ea. Buzele i se răsuciră într-o strîmbătură.

– Trei lire! rîse ea batjocoritor. Ăsta e un bacşiş pe care-l dă Joe unui chelner, şi încă aruncat, aşa, pe masă. Joe ăsta are o avere, poate să cumpere o mie de oameni ca tine. Ăsta e un adevărat bărbat, fără doar şi poate. Un bărbat care ştie să se descurce; face una, alta, şi banul pică. De ce nu iei şi tu exemplu de la el? Uită-te la automobilul lui, la hainele lui, la bijuteriile lui, la ţigările pe care le fumează! Uită-te la el, asta-ţi zic, şi ruşinează-te şi tu puţin. Glasul ei urca din ce în ce mai sus, ajungînd strident: Joe e genul de bărbat care-şi face nevasta să se distreze cum se cuvine, care o duce la restaurante, la ceaiuri dansante şi la alte localuri, o scoate în lume, o poartă elegantă şi aşa mai departe. Eu asta-ţi zic: uită-te bine la el şi pe urmă uită-te şi la tine. Tu nu eşti bun nici măcar să-i lingi tălpile lui Joe. Tu nici măcar nu eşti un bărbat. Eşti un ratat, asta eşti. Şi asta gîndeşte acum Joe despre tine. Gonind în frumuseţea lui de automobil, Joe se reazemă de perne şi rîde de tine. Rîde de tine pînă nu mai poate. Un ratat, zice el, un ratat, un ratat, un ratat!

Vocea ei răsună şi mai strident, apoi spart; în jurul buzelor îi apăruse o uşoară spumă, şi ochii îi scăpărau de ură.

David stătu drept în faţa ei, cu pumnii strînşi. Se stăpîni cu mare efort, dîndu-şi seama că singura cale de a o face să treacă de această criză era s-o lase în pace. Îi întoarse spatele, ieşi din odaie şi intră în bucătărie. Jenny rămase în hol, respirînd agitat, înfierbîntată. Îşi înăbuşi dorinţa vie de a se duce după David în bucătărie, ca să pună lucrurile la punct; dar îşi păstră pentru altă dată ironiile şi toate insultele usturătoare care-i stăteau pe buze. Cunoştea ea o cale mai bună decît asta. Înghiţi în sec. Aroma de ţigări scumpe care stăruia încă în aer o înnebunea pur şi simplu. Jenny se repezi în odaia ei, îşi puse pălăria şi ieşi afară.

Se întoarse tîrziu. Era aproape unsprezece. Dar David nu se culcase încă. Stătea lîngă masa de brad din bucătărie, cufundat într-un exemplar proaspăt al legii cu privire la Comisia pentru industria cărbunelui, lege de curînd adoptată. La intrarea lui Jenny în bucătărie, David ridică ochii. Stătea în pragul uşii, cu pălăria strîmbă, cu ochii sticloşi, cu obrajii brăzdaţi de vinişoare subţiri roşii. Era beată moartă.

– 'seara, rînji ea. Tot te mai gîndeşti cum să faci avere?

Vorbea încleiat, şi expresia de pe chipul ei era limpede. David sări în sus, îngrozit: n-o mai văzuse beată pînă atunci.

– Lasă-mă-n pace! strigă ea, şi, încercînd să-l lovească, fu cît pe-aci să se prăbuşească. Nu vreau s'te-apropii de mine! Jos labele! Nu meriţi o femeie ca mine!

Lui David i se făcu pur şi simplu greaţă.

– Jenny! o imploră el.

– Ce Şenny – Şenny? îl maimuţări ea, şi făcu şi o strîmbătură de om beat. Apoi se clătină către el şi îşi puse mîinile în şold ca beţivii. Grojav mai eşti şi tu, mă faci şă-mi iroşeşc cei mai fhrumoşi ani ai vieţii aici. M-am diştrat de minune în timpul hăjboiului, cînd erai plecat. Şi vreau să mă diştrez bine şi acum!

– Te rog, Jenny! o imploră el chinuit. Ar fi mai bine să te culci.

– Nu vheau şă mă culc! cotcodăci ea. Nu vheau şă mă culc ca şă phofiţi tu...

Uitîndu-se la ea, David îşi aminti deodată de copilul lor, şi durerea stîrnită de actuala ei decădere deveni insuportabilă.

– Pentru numele lui Dumnezeu, Jenny, vino-ţi în fire! Chiar dacă eu nu mai contez cîtuşi de puţin pentru tine, gîndeşte-te la copilul nostru, gîndeşte-te la Robert. Nu ţi-am vorbit niciodată despre el, nu vreau să te îndurerez. Dar amintirea lui nu înseamnă absolut nimic pentru tine?

Jenny izbucni într-un hohot de rîs, şi rîse, şi rîse, ca la beţie, pînă ce începură să-i curgă balele.

– De mult tot mă ţineam să-ţi spun şi-n pri'inţa asta, rînji ea batjocoritor. De mult de tot. Copilul *noş'ru!* Ia nu mai face pe lordul şi nu te omorî cu iluziile! De unde ştii că era copilul tău?

Fără să-nţeleagă nimic, David o privi dezgustat. Asta o scoase din minţi.

– Pros'ule, ţipă ea deodată. Era al lui Joe!

David înţelese. Se făcu alb ca varul. O apucă violent de umeri şi o propti de pervazul uşii.

– E adevărat?

Privindu-l lung cu ochii ei sticloşi, trezită deodată de acest şoc, văzu că a mers prea departe; niciodată n-avusese de gînd să-i mărturisească lui David adevărul. Înspăimîntată, începu să plîngă. Se pierdu cu firea. Lăsîndu-se moale la pieptul lui, începu să plîngă din ce în ce mai tare, pînă la isterie.

– O, Doamne, Doamne! Iartă-mă, David, sînt rea, sînt rea. Sînt foarte rea. Nu mai vreau să am de-a face cu bărbaţi niciodată, niciodată, niciodată! Vreau să fiu cuminte! Vreau să fiu cuminte!

Nu sînt prea sănătoasă, asta-i nenorocirea. Am o sănătate şubredă, şi de aceea trebuie să mai beau din cînd în cînd cîte-un păhărel, ca să mai prind putere.

Şi Jenny îi dădu înainte cu urletele.

Cu aceeaşi faţă împietrită şi îndîrjită, David o trase pînă la canapea, sprijinindu-i în palmă capul moale. Ajunsă la paroxismul isteriei, Jenny bătea din călcîie. Apoi îşi dădu iar drumul:

– David, te rog, iartă-mă de data asta şi dă-mi prilejul să mă îndrept. Să ştii că de fapt nu am o fire rea, zău că nu; numai că el mi-a împuiat capul cu vorbe, dar acum, în orice caz, am sfîrşit de mult, sînt lucruri uitate de ani de zile; ai văzut doar şi tu cu ochii tăi, astă-seară, că se purta cu mine de parc-aş fi fost un gunoi. Şi tu, David, tu eşti cel mai bun bărbat care există, cel mai bun soţ de pe lumea asta. Dar mie nu mi-e bine, David, vai, sînt aşa de bolnavă! N-am mai avut o vacanţă de-o veşnicie şi, zău, nu mă simt bine. Vai, David, dacă ai vrea să mai îmi dai un prilej de îndreptare, zău, David, David!...

Privirea întunecată a lui David se ferea de ea. O lăsa să aiureze înainte ca să-şi descarce toate remuşcările chinuitoare. Dar se simţea apăsat de o durere cumplită. Jenny îi dăduse o lovitură îngrozitoare. El ţinea la amintirea micuţului Robert, o păstra în adîncul inimii lui. Iar ea izbutise să-i pîngărească pînă şi asta!

În cele din urmă, Jenny încetă să mai scîncească, se potoliră şi bătăile din picioare. Urmă un răstimp de tăcere. David răsuflă adînc. Apoi, cu glas calm, îi spuse:

– Să nu mai discutăm despre asta, Jenny. Ceea ce spui tu e perfect adevărat. Nu eşti prea sănătoasă. Mă gîndesc că poate ţi-ar face bine dacă ai pleca un timp din localitate. Nu ţi-ar plăcea să te duci la ferma lui Dan Teasdale, în comitatul Sussex? Aş putea foarte uşor să aranjez lucrurile. Sînt în corespondenţă cu Dan.

– La o fermă? întrebă Jenny, tăindu-i-se respiraţia. Apoi continuă, cu priviri disperate care încercau să pară încîntate: Tocmai în Sussex?

– Da!

– Vai, David! Şi Jenny iar se puse pe plîns; perspectiva aceasta neaşteptată era atît de minunată, şi bunătatea lui David atît de minunată, şi totul atît de minunat. Vai, David, ce bun eşti cu mine! Strînge-mă în braţe şi spune-mi că tot mă mai iubeşti.

– Dar îmi făgăduieşti că acolo n-ai să te mai atingi de băutură?

– Îţi făgăduiesc, David, zău! Zău că da!

Suspinînd, Jenny jură, într-un acces de cuminţenie şi devotament.

– Bine, Jenny; atunci, să aranjez eu lucrurile.

– O, David, spuse ea printre suspine, înecîndu-se şi atîrnîndu-se de el. Tu eşti cel mai bun bărbat de pe lumea asta.

CAPITOLUL IV

Într-o dimineaţă a lunii următoare – iunie –, David o conduse pe Jenny la Gara Centrală din Tynecastle. N-a fost mare lucru să aranjeze cu Grace Teasdale s-o primească pe Jenny la Winrush. Grace a fost încîntată. David nu putea să-i plătească o sumă săptămînală prea mare, dar din scrisoarea sinceră şi lipsită de orice pretenţii a lui Grace, David avu sentimentul că soţia lui o să fie bine venită acolo.

Jenny era în culmea fericirii. I se suise la cap emoţia vacanţei, ochii îi străluceau din nou, obrajii i se îmbujoraseră. Toată atitudinea ei era gingaşă, caldă, pocăită. Se şi vedea dînd de mîncare la pui, mîngîind mieluşeii drăgălaşi şi, la sfîrşitul celor trei săptămîni, întorcîndu-se la David purificată, sfinţită şi mai frumoasă ca oricînd. Vai, ce idee drăguţă!

Stătea cu David lîngă uşa deschisă a compartimentului, după ce-şi rezervase un loc la geam, cu faţa spre locomotivă, punînd acolo o grămadă de ziare şi o revistă ilustrată. Aprecia amabilitatea lui David de a-i cumpăra revista ilustrată – nu că ar fi încîntat-o prea mult alegerea făcută de el, ci pentru faptul că aşa era de *bon ton*, ca o doamnă să pornească în călătorie cu o revistă ilustrată. Şi Jenny nu era niciodată mai fericită decît atunci cînd purtarea ei era de *bon ton*. Sporovăia întruna cu David, aruncîndu-i din cînd în cînd ocheade pline de tandreţe şi melancolie, mărturie a căinţei şi a sincerităţii ei în dorinţa de îndreptare. David era foarte tăcut. Adeseori, Jenny se întreba ce-o fi gîndind el despre... mă rog... despre „vorbele scăpate" de ea din prostie. Uneori avea vagul sentiment că David uitase complet de povestea aceea, sau că nu crede o iotă din ea, întrucît niciodată nu-i mai suflase o vorbă în această privinţă... În orice caz, de un lucru era sigură: că a iertat-o. Şi lucrul acesta îi mîngîia orgoliul lui Jenny. Nici prin cap nu-i trecea ce îngrozitoare lovitură însemnase pentru David dezvăluirea

pe care i-o făcuse. O socotise întotdeauna o soție credincioasă. Păstrase amintirea micuțului Robert cu mare tandrețe. Și ea sfărîmase toate acestea dintr-o singură vorbă, rostită la beție. David suferea îngrozitor, dar pentru că n-o acuza, nu-i lua interogatorii peste interogatorii, nu căuta să-i smulgă amănuntele sordide și n-o zvînta în bătăi, Jenny credea că el nu suferă. Nu-l cunoștea cu adevărat pe David. Nu era în stare să aprecieze forța și totodată gingășia care-l făcea să se închidă în el și să tacă. În adîncul inimii ei, Jenny era nedumerită, încîntată și, poate, nițel disprețuitoare.

Se uită la orologiul cel mare din capătul peronului.

– Ei, spuse ea, se apropie momentul!

Se urcă în compartiment și închise ușa. Locomotiva fluieră. Jenny îl îmbrățișă afectuos pe David. Se despărți de el spunîndu-i:

– Nu-i așa că o să-ți fie dor de mine, David?

Apoi se instală cu un oftat de plăcere. A fost o călătorie lungă, dar a trecut destul de repede, pentru că avea la ea magazinul acela ilustrat, sandvișurile și posibilitatea unui interesant studiu asupra tovarășilor de călătorie. Jenny era foarte mîndră de capacitatea ei de a *eticheta* oamenii: dintr-o singură privire ageră, putea să spună precis ce fel de haine poartă, cît costă pălăria, dacă diamantul este veritabil sau fals, dacă sînt sau nu „oameni cu adevărat de bună condiție".

La ora două, Jenny schimbă trenul; la trei porni pe culoar, bău un ceai și avu o conversație foarte de *bon ton* cu un tînăr blond și drăguț de la aceeași masă a vagonului-restaurant. De fapt, nu era chiar de la aceeași masă, era de la masa de alături, dar el a schimbat locurile și s-a așezat la masa ei. Ce caraghios lucru, să se nimerească a fi tocmai un comis-voiajor!... Cu un mic chicot de rîs în adîncul inimii ei, își aminti de comis-voiajorul chel pe care-l inventase ea pentru a-l îmbrobodi pe David, în luna lor de miere la Cullercoats. Bietul David! De fapt, Jenny se purtă destul de distant cu tînărul blond și drăguț – manifestă doar un interes foarte politicos pentru ceea ce-i spuse el, și anume că prezintă mostre de aparatură chirurgicală – a, nici o grijă, Jenny fu cum nu se poate mai la locul ei, și luîndu-și rămas-bun de la tînăr îi întinse mîna ca o adevărată doamnă.

La patru și jumătate ajunse la nodul feroviar Barnham, unde o întîmpină în gară Dan Teasdale. Părea mare, voinic și fericit. Era îmbrăcat cu o cămașă veche de la armată, deschisă la gît, cu pantaloni de călărie din pluș cord și cu moletiere. Dan avea o

maşinuţă mică, un Ford transformat în camionetă. Ridicîndu-i fără nici un efort valiza şi punînd-o la spate, o conduse pe Jenny în satul Winrush şi apoi la fermă.

Pentru Jenny, ferma fu o adevărată încîntare. Dar o şi mai mare încîntare îi produse afecţiunea cu care o întîmpină Grace. Fata îi pregătise ceaiul şi o gustare – ouă proaspete, pandişpan şi o mulţime de prăjiturele foarte drăguţe, despre care-i spuse că sînt o specialitate locală. Se aşezară cu toţii la masă – Jenny, Grace, Dan, micuţa Caroline-Ann. Iar copilaşul cel mic, Thomas, poreclit Dickery-Dock, cocoţat pe tronul lui, fu aşezat în dreapta lui Grace. Stînd aşa la masă, în bucătăria cu dale mari de piatră, Jenny începu să-şi manifeste încîntarea faţă de savoarea prăjiturelelor, de gustul ouălor proaspete şi faţă de drăgălăşenia lui Dickery-Dock. Jenny îşi exprima încîntarea faţă de tot. Totul era un deliciu, aşa declară Jenny.

După ceai, Grace o plimbă peste tot, pe teritoriul fermei, explicîndu-i că nu e un lot prea mare de pămînt, doar patruzeci de pogoane. Au închiriat-o de la bătrînul domn Purcell. Grace nu căută deloc să ascundă ceea ce micuţa dar agera Jenny sezisase foarte limpede. Îi spuse cu cea mai deplină simplitate că Dan şi cu ea o duc foarte greu. Creşterea puilor, principala atracţie şi totodată ocupaţie a lui Dan, cerea foarte multă muncă, şi era prost răsplătită. Dar pe timpul verii, aveau să primească vizitatori în pensiune, şi de la aceşti vizitatori, zîmbi Grace, aveau să scoată bani. Grace zîmbea adesea: era extrem de fericită de viaţa ei cu Dan, Caroline-Ann şi Dickery-Dock; trebuia să muncească pe rupte, dar era fericită. Îl smulsese pe Dan de la Neptun, îl dusese cît mai departe de mina aia nenorocită, şi asta conta cel mai mult. Cît despre bani, adăugă Grace, banii nu fac nici două parale.

Înduioşată de confidenţele lui Grace, Jenny o aprobă cu căldură. Afectată ca o mironosiţă, dar emoţionată la gîndul că poate sprijini argumentele lui Grace, exclamă:

– Vai, exact aşa spune şi David al meu! Asta e şi părerea lui despre bani.

Obosită frîntă de pe urma călătoriei, Jenny se culcă devreme în seara aceea. Dormi buştean, şi cînd se trezi, odaia era scăldată în lumina soarelui, pomii se legănau în bătaia vîntului, şi de undeva se auzea mugetul unei vaci. „Vai, ce drăguţ!“ se gîndi Jenny, minţindu-se singură cu generozitate. Se auzi o bătaie în uşă.

– Intră, cîntă Jenny, în culmea bunei stări.

O fată durdulie, singura slujnică a lui Grace, angajată cu ziua chiar de acolo, din sat, intră şi-i aduse ceaiul. Fata se numea Peg. Avea obrajii roşii ca cireaşa şi picioarele scurte şi solide ca ale unui pian de concert. Jenny simţi imediat că picioarele lui Peg or să fie o mare distracţie pentru ea. Avea nişte picioare „formidabile“!

După ce-şi sorbi ceaiul, Jenny se sculă, îşi puse capotul şi papucii verzi, împodobiţi cu pompoane de puf. Erau pufoşi, ca şi capotul ei, şi *drăguţi*. Se îndreptă cu paşi mici şi gingaşi către baie. Era o casă veche, cu podele din scînduri mari şi bine lustruite. N-avea tapet pe pereţi, dar Grace îi zugrăvise singură. Culoarea vie a pereţilor era foarte de efect, în comparaţie cu lemnul vechi şi întunecat. Şi odaia de baie era drăguţă, foarte simplă, şi emailată. Jenny făcu o baie. Acasă, Jenny nu făcea niciodată baie dimineaţa, dar, mă rog, cînd eşti în vizită la cineva, orişicît, e firesc... totuşi.

După gustarea de dimineaţă, Jenny făcu o plimbare de una singură, pe întinsul fermei, descoperind la fiecare pas noi prilejuri de încîntare. Puişorii cei scumpi, mînca-i-ar mama, mirosul plăcut al hambarului, grădina drăguţei de Grace, cu pietriş şi tufe de ochii-şoricelului, şi admirabila crescătorie de purcei de lapte, care fugiră dinaintea ei, dînd din codiţe şi săltînd, săltînd, parcă ar fi fost nişte ogari în miniatură. „Vai, zău dacă nu-i minunat la ţară, minunat!“ răsuflă Jenny într-un extaz idilic.

La ora unsprezece, Grace o întrebă dacă nu vrea să facă o baie în mare. Îi spuse că în timpul verii, Dan cu ea şi cu „familia“ se scaldă în fiecare zi, indiferent dacă au sau nu mult de lucru, chiar dacă nu-şi văd capul de treburi. Zîmbind, adăugă că şi ea, şi Dan făcuseră legămînt în privinţa asta. Jenny nu ştia să înoate, dar fu bucuroasă să meargă cu ei la plajă – o fîşie scurtă de pămînt nisipos, la marginea fermei lor.

Jenny rămase să-i privească de pe plajă, în timp ce Grace, Dan şi „familia“ intrară în apă. Dan o ţinea pe Caroline-Ann, iar Grace avea grijă de Dickery-Dock, un prunc de şase luni. Se distrau grozav în apa puţin adîncă; apoi, în timp ce copilaşii rămaseră întinşi pe nisipul moale şi fierbinte, Grace şi cu Dan porniră în larg. Se avîntară departe de tot, înotînd admirabil, şi cînd se întoarseră arătau exact ca poza de pe coperta revistei lui Jenny. Lui Jenny i se puse un nod în gît. Silueta zveltă dar robustă a lui Grace era dreaptă şi degajată, pielea ei – bronzată. Acum se jucau amîndoi, aruncîndu-şi-l pe Dickery-Dock unul altuia, ca pe-o

minge. Şi ce mult îi plăcea bebeluşului! Caroline-Ann alerga de colo pînă colo, în pielea goală, ţipînd fericită şi rugînd mereu pe mămica şi tăticu' să-l lase pe Dickery-Dock să cadă. Dar mămica şi tăticu' nu voiau, şi pînă la urmă Dan o trase pe Caroline-Ann de picior, şi căzură cu toţii, claie peste grămadă, rîzînd cît îi ţinea gura.

După aceea, jumătatea de oră de răgaz a lui Dan luă sfîrşit, aşa că el se repezi înapoi, să ducă maşina la Fittlehampton. Jenny se întoarse gînditoare, împreună cu Grace. Într-adevăr, ce contau banii pentru oamenii ăştia fericiţi? Aveau o sănătate minunată, respirau aer proaspăt, făceau baie în mare şi se zbenguiau în strălucirea soarelui.

Jenny se aşeză imediat după-prînz să-i scrie lui David o scrisoare. Umplu patru pagini, udîndu-le cu lacrimi, ridicînd în slava cerului frumuseţile vieţii simple şi plăcerile pe care ţi le oferă şederea la ţară. Se duse pe jos pînă la gara Barnham, ca să pună scrisoarea la cutie, şi se simţi purificată şi înălţată. Avea impresia că în sfîrşit *se regăseşte*. Ar putea foarte bine să fie şi ea ca Grace, dacă ar vrea; la urma urmei, de ce nu? Zîmbi. Încercă, gingaş, să mîngîie un mieluşel, care împungea cu botul către ea, prin gardul viu din marginea aleii. Dar mielul o luă la fugă şi se opri în mijlocul cîmpului, făcîndu-şi nevoile pe o căpiţă de fîn. Nu-i nimic, nu-i nimic, n-are importanţă, totul era prea minunat pentru a putea fi descris prin cuvinte.

A doua zi, soarele strălucea la fel de luminos, şi tot aşa şi în ziua următoare, şi în cealaltă, şi totul era încă minunat. Poate însă... dacă stai să te gîndeşti, poate că nu era chiar minunat de tot, de tot. Jenny înţelegea, desigur, că omul se deprinde după o vreme cu unele lucruri, şi tocmai de aceea, măcar că-i plăcea foarte mult la fermă, nu-i mai plăcea chiar aşa de mult ca la început.

„Curios!“ zîmbi Jenny în sinea ei, sîmbăta următoare, în timp ce fuma liniştită o ţigară pe plajă. Nu se putea spune că Dan şi cu Grace nu s-ar mai fi purtat drăguţ cu ea. Dan şi cu Grace erau perfecţi. Dar – se văzu ea silită să recunoască – era niţeluş, aşa, doar un picuţ, cam plictisitor: pe toată plaja aia nici ţipenic de om, ca să nu mai vorbim de o orchestră ceva, sau de lume la promenadă; cît despre hrănitul puilor de găină, era sătulă pînă-n gît! Şi pe urmă, şi porcii ăia! Nici nu mai putea să sufere să vadă în ochi animalele alea murdare.

Se ridică de pe plajă şi, simţind că trebuie neapărat să facă ceva, se hotărî să se ducă pînă la Barnham. Acolo îşi cumpără

încă un pachet de țigări și un ziar de dimineață, apoi intră să bea un pahar de Porto la Gîndul vesel. Oh, ce bombă ordinară! Cum naiba nu le era rușine să-i zică „hotel"? Și ea arăta admirabil, doar se vedea într-o oglindă de pe zidul din față, pe care era și o reclamă pentru berea Bass. Arăta așa de bine, și nu era nimeni care s-o vadă decît baba aia reumatică, cu mîinile strîmbe, care se uită chiondorîș la ea, și aproape că nici nu vru s-o servească. Baba tocmai dăduse de mîncare la găini. „Dumnezeule! se gîndi Jenny, dar ce naiba, n-o să mai scap niciodată de găinile astea blestemate?"

La înapoiere merse destul de repejor, se duse direct în camera ei și începu să citească ziarul. Era un ziar londonez. Lui Jenny îi plăcea la nebunie Londra. Fusese acolo de patru ori în viața ei, și de fiecare dată se distrase grozav. Citi toate știrile din lumea mondenă londoneză, și pe urmă toată mica publicitate. Asta era de fapt partea cea mai interesantă, zău așa, în special anunțurile și ofertele de serviciu referitoare la vînzătoare de prăvălie, cu practică în comerț. Jenny se culcă foarte gînditoare în seara aceea.

A doua zi ploua.

– Doamne! oftă Jenny privind fără expresie la ploaie, care cădea întruna. O duminică ploioasă!

Refuză să se ducă la biserică, se învîrti morocănoasă prin vilă și răspunse foarte țîfnoasă la drăgălășeniile lui Caroline-Ann. După-amiază, Grace se odihni puțin, iar Dan se duse la șură să aranjeze fînul. Peste cinci minute, Jenny se înființă și ea la șură.

– A, bună! îi strigă ea veselă lui Dan, aruncîndu-i o privire scînteietoare și sprințară, după care se proțăpi în ușă cu un aer foarte cochet.

Dan o privi cît se poate de simplu și fără pic de zîmbet pe față.

– Bună, zise el fără entuziasm și întorcîndu-i spatele își văzu de treabă, muncind pe rupte la aranjarea fînului.

Jenny făcu o mutră plouată. Rămase locului un minut, jignită de moarte, dar căutînd să-și salveze mîndria. Se mira singură cum de nu și-a dat seama de la început că Dan nu are ochi pentru altă femeie decît Grace. Era un guguștiuc. Apoi Jenny ieși în ploaie.

– Guguștiuc, mormăi ea, un guguștiuc afurisit!

Ziua următoare se arătă la fel de ploioasă. Nemulțumirea lui Jenny spori. Cît timp avea să mai sufere ea aici, în groapa asta blestemată și prăpădită? Încă douăsprezece zile; a, nu, asta în nici un caz! Era dornică de puțină viață, de puțină distracție, nu era ea

făcută pentru mizeria asta. Începu să-l ocărască în gînd pe David pentru că o trimisese aici, ba chiar să-l urască pentru această faptă. Păi da, sigur, lui îi convenea! Fără îndoială că el se distra pe rupte la Tynecastle; ştia ea foarte bine de ce sînt în stare bărbaţii cînd le pleacă nevestele. Se distrează cum nu se poate mai bine, în timp ce ea rămîne înţepenită aici, în mocirla asta nenorocită.

Şi conform felului ei caracteristic de a gîndi, Jenny începu să sucească şi să răsucească în minte întreaga chestiune a relaţiilor ei cu David. În nici un caz nu avea de gînd să suporte aşa ceva. Şi, la urma urmei, de ce-ar face-o? Ea putea să fie independentă şi să cîştige patru lire pe săptămînă, şi pe deasupra să se bucure şi de plăcerile pe care i le oferea Londra. În orice caz, un lucru era limpede: pe David nu-l iubea cine ştie ce.

A doua zi ieşi soarele, un soare strălucitor, minunat, care însă nu izbuti să aducă pic de căldură pe chipul lui Jenny. Uşile şi ferestre de la fermă era larg deschise, adia o briză admirabilă. Grace făcea gem de vişine, un gem foarte bun, cu vişine din propria ei livadă. Se învîrtea, îmbujorată şi fericită, prin bucătăria spaţioasă. I se păru că Jenny arată niţel abătută, şi cînd mulse singura lor vacă, de rasă Guernesey, îi oferi un pahar de lapte gras, cu spumă.

– Nu-mi place laptele, replică Jenny, şi ieşi morocănoasă în curtea însorită.

Albinele bîzîiau dînd tîrcoale florilor; într-un colţ, Dan tăia lemne pentru foc – toporul descria un arc fulgerînd văzduhul –, iar departe, pe cîmp, vitele rumegau la umbră. Era frumos.

Dar nu şi pentru Jenny. Acum nu mai putea să sufere toate astea, nu mai putea să le sufere, şi pace! Ei îi era dor de Londra. Îşi băgase în cap să se ducă la Londra, avea poftă să se bucure de zarva, forfota şi farmecul străzilor. Cu nasul în vînt şi cu un mers ţanţoş, porni pînă la Barnham şi-şi cumpără un ziar. Rămase în faţa prăvăliei şi citi mica publicitate – vai, ce multe anunţuri erau! Jenny era sigură că poate să obţină un post, măcar la unul dintre ele. Aşa, mai mult ca să-şi omoare timpul, fără o plimbare pînă la gară şi întrebă ce trenuri sînt pentru Londra. Află că era un expres la ora 4. Se hotărî într-o clipă. În după-amiaza aceea, în vreme ce Grace era ocupată la bucătărie cu prepararea ceaiului, Jenny îşi strînse lucrurile şi o şterse. Luă trenul de ora 4 pentru Londra.

Cînd Grace se duse s-o cheme şi văzu că şi-a luat bagajele şi a plecat, se sperie îngrozitor. O ţinu tot o goană pînă la bucătărie.

– Dan! strigă ea, Jenny a plecat. Dar ce i-am făcut noi?

Dan tocmai îşi ungea nişte gem proaspăt de vişine pe o felie mare de pîine. Se opri.

– Vasăzică a plecat, eh?

– Da, dragă! Oare am supărat-o cu ceva? Sînt foarte necăjită.

Dan îşi reluă cu mult interes operaţia de întindere a gemului pe pîine. Muşcă o bucată cît toate zilele de mare; apoi, mestecînd-o încet, îi răspunse:

– Vezi-ţi de treabă, draga mea. Nu merită să te necăjeşti pentru ea. Mie nu mi se pare că era mare lucru de capul ei.

Se prea poate ca această frază să arate că de fapt tînărul nu era chiar un guguştiuc, cum îl socotise Jenny.

În seara aceea Dan se căzni mult şi alcătui o scrisoare către David. Îşi exprimă regretul pentru faptul că Jenny a fost silită să-şi întrerupă şederea la Winrush şi adăugă că speră din tot sufletul să ajungă cu bine acasă.

David primi scrisoarea în seara următoare. Îi provocă o mare nelinişte: Jenny nu sosise încă. Îi aruncă o privire maică-sii, care venise să-i facă menajul, dar nu-i spuse nimic. Gîndi că Jenny trebuie să sosească a doua zi. În ciuda tuturor celor întîmplate, o mai iubea încă; avea să vină negreşit.

Dar Jenny nu veni.

CAPITOLUL V

Încetişor şi uşurel, mătuşa Carrie împinse fotoliul pe roţi al lui Richard, aducîndu-l pînă la salcîmul din mijlocul peluzei de gazon. Era o zi caldă şi însorită, şi florile gălbui, abundente, se legănau pe crenguţele copacului, prefăcîndu-l într-o mare floare aurie ce arunca o umbră plăcută pe gazonul tuns scurt. În această umbră începu mătuşa Carrie să-l instaleze pe Richard, cu multe farafastîcuri. Mai întîi şi-ntîi, scîndurica pe care i-o făcuse Bartley anume pentru picioarele lui Richard. Apoi, buiota cu apă caldă; de fapt, o ploscă de aluminiu, întrucît descoperise că păstrează mai mult timp căldura. Apoi, pătura de lînă în care îl ţinea învelit de jur-împrejur. Mătuşa Carrie înţelegea precis ce-i place lui Richard şi ce nu-i place, iar marea ei bucurie consta în a-i satisface toate capriciile, cu atît mai mult cu cît ştia bine că acum, în sfîrşit, era „pe cale de vindecare".

Mătuşa Carrie n-avea să uite niciodată primul semn adevărat că Richard era „pe cale de vindecare“, ziua aceea – mai exact acum trei luni şi o săptămînă – cînd Richard i-a vorbit. În pat, zăcînd ca un butuc, mut şi greoi, cu ochii rostologindu-se în cap pentru a urmări mişcările ei prin odaie, ochii aceia şterşi şi totuşi vii, ca de bazilic, Richard bolborosise:

– Eşti tu... Caroline.

Indescriptibila bucurie a acestui eveniment o făcu pe mătuşa Carrie aproape să leşine, ca şi cum ar fi fost o mamă care aude primele vorbe ale întîiului ei născut.

– Da, Richard! Apoi, strîngîndu-şi mîinile la piept: Sînt eu, Caroline... Caroline.

Richard bolborosi:

– Ce-am spus?

Apoi interesul lui scăzu. Dar restul nu mai avea nici o importanţă, esenţialul era că a vorbit o dată.

Îmbătată de bucuria acestui semn de bun augur, Carrie îşi înzecise atenţiile cu care-l înconjura, spălîndu-i tot trupul cu grijă, de două ori pe zi, şi făcîndu-i în fiecare seară o fricţiune cu spirt denaturat înainte de a-l pudra cu talc. A fost destul de greu să-l ferească de opăreală şi de iritaţia produsă de şederea prelungită în pat; a fost destul de greu să-i schimbe aşternutul ud, uneori şi de patru ori pe zi, dar Caroline se dovedise în stare să facă faţă la toate. Ea îl punea pe Richard pe picioare. Într-adevăr, se părea că începuseră să-i revină reflexele, reflexele părţii paralizate, şi mătuşa Carrie îi fricţiona braţul drept, un ceas încheiat, exact aşa cum pe vremuri îi peria părul lui Harriet. În timp ce-l fricţiona, ochiul lui Barras se rostogolea, măsurînd-o din cap pînă-n picioare, chiar cu un aer puţin şmecheresc, şi adeseori bolborosea:

– Straşnică femeie eşti, Caroline... Dar ăştia îşi vîră coada... cu electricitatea...

Suferea de această manie, crezînd că i se aplică un tratament cu şocuri electrice. Acum, de cînd vorbea, în fiecare seară îi cerea lui Caroline să-i tragă patul de la perete ca să nu se poată introduce din camera alăturată fire electrice în trup. Îi adresa această rugăminte cu un aer complice, mormăind nedesluşit silabele, amestecînd consoanele, uneori omiţînd cîte-un cuvînt întreg.

„Se prea poate să fie ceva şi cu chestia asta cu şocuri electrice, dar s-ar putea de fapt să nu fie nimic“ – se gîndea mătuşa Carrie, care nu voia să se angajeze prea mult. Nici prin cap nu-i trecea să

pună la îndoială înțelepciunea judecății lui Richard. Ideea ei era să-l intereseze în ceva, să-l stîrnească, să-l facă să iasă din închistare. Or, tocmai asta îi aduse aminte lui Caroline de doamna Humphry Ward*, autoarea ei favorită, pe care în momente de încordare spirituală o găsise a fi o adevărată vindecătoare. Așadar începu, înainte de amiază și înainte de culcare, să-i citească cu glas tare lui Richard, începînd cu *Fiica lui lady Rose* – poate și dintr-o oarecare înclinație egoistă, întrucît asta era lectura ei preferată; iar cînd ajungea la marele moment al sacrificiului suprem, lacrimi de renunțare șiroiau pe obrajii mătușii Carrie. Iar Richard privea fix în tavan, sau își ciupea veșmintele, sau își băga degetul în gură, și la sfîrșitul unui capitol declara:

– Își vîră ăștia coada. Și apoi adăuga cu glas scăzut: Electricitate!

O dată cu desprimăvărarea, de cînd se făcuse cu adevărat frumos, mătușa Carrie îl plimba pe Richard pe afară, în aerul bun și proaspăt, și lăsîndu-l în cărucior pe pajiște mai făcea cîte-o nouă încercare; îi punea cartea deschisă în mîna stîngă oferindu-i astfel bucuria de a o citi singur pe doamna Ward. Părea că-i place foarte mult doamna Ward. Dintru început lăsă *Fiica lui lady Rose* pe genunchi, scoase ceasul, se uită la el și-l puse la loc în buzunar. Apoi luă un creion și, foarte stîngaci, cu mari eforturi, scrise, cu mîna stîngă, pe marginea cărții: *Începe schimbul de 11 și 15*. Apoi numără patru pagini mai departe, și în josul foii scrise: *12 și 15* × *4. Ieșirea din schimb*. Și după aceea privi îndelung și fix la scrisul tremurat, aproape indescifrabil, cu aerul unui copil triumfător.

Dar în dimineața aceea frumoasă a lunii mai, de îndată ce-l văzu bine instalat și înainte de a-i fi cerut cartea, mătușa Carrie se așeză pe scăunel lîngă Barras și-i spuse:

– Richard, azi-dimineață am primit o scrisoare de la Hilda. A mai trecut un examen. Nu vrei să auzi ce scrie?

Barras se uita, fără nici o expresie, la salcîmul galben, care alcătuia parcă o gingașă floare mare aurie.

– Hilda e o femeie strașnică... și tu ești o femeie strașnică. Apoi adăugă: Și Harriet era o femeie strașnică.

---

* Mrs Humphry Ward (1851–1926), romancieră engleză, autoare de romane sentimentale, conformiste.

Mătuşa Carrie, specializată în a trece cu vederea asemenea mici curiozităţi, continuă pe tonul cel mai agreabil din lume:

– Richard, Hilda a făcut progrese grozave. Zice că e foarte fericită cu munca ei. Ascultă şi tu, Richard.

Apoi îi citi scrisoarea Hildei, datată 14 mai 1920 şi scrisă de la o adresă din suburbia londoneză Chelsea. Citi încetişor şi foarte desluşit, străduindu-se din răsputeri, cu maximum de blîndeţe, să-i stîrnească interesul lui Richard şi totodată să-l ţină la curent. Dar în clipa în care termină lectura scrisorii, Richard începu să scîncească:

– Dar eu de ce nu primesc scrisori? Nu primesc niciodată scrisori. Unde e Arthur? El e cel mai vinovat... Ce face el la Neptun? Unde mi-e caietul?... Vreau caietul meu!

– Da, Richard. Mătuşa Carrie se grăbi să-l ogoiască, şi-i dădu caietul. Uite! Linişteşte-te!

Cu caietul pe genunchi, Barras se uită şmechereşte la ea, pînă ce mătuşa Carrie îşi luă lucrul de mînă şi începu să împletească. Apoi, Barras feri caietul, ca nu cumva vreun ochi iscoditor să vadă ce scrie. Îl ţinu aşa, cu mîna lui diformă, paralizată. Iar cu stînga scrise:

În apărarea minei Neptun, noi note, în completarea celor compuse pînă acum. Memorandum (aici Barras căută pe bîjbîite ceasul şi-l cercetă pe furiş). *12,22 × 3,14 şi luat ulterior în consideraţie...*

Ajuns aici, îl tulbură un zgomot, şi, bănuitor, cuprins de o adevărată panică, se întrerupse şi, cu un gest greoi, închise caietul. Venea Ann, traversînd peluza de gazon ca să-i aducă laptele. O privi pe Ann cum se apropie şi, treptat-treptat, faţa lui se lumină, ochiul începu să scînteieze; pînă la urmă îi zîmbi şi o salută cu o înclinare a capului: şi Ann era o femeie straşnică. Ann păru că-şi dă seama de zîmbetul lui şi de clătinările lui din cap, pentru că-i înmînă mătuşii Carrie tăviţa cu ceaşca de lapte ferindu-se cu multă grijă să se apropie de Richard, şi se îndepărtă în mare grabă.

Faţa lui Richard se descompuse ridicol; se înfurie, refuză să-şi bea laptele.

– De ce pleacă fata? De ce nu vine Arthur? Ce face? Unde e? Întrebările i se scurgeau incoerente de pe buze.

– Da, Richard, da, murmură mătuşa Carrie. Arthur e la mină, fireşte. Doar ştii că vine acasă abia la prînz.

– Dar ce face? repetă Barras. Ce-mi ascunde oare?

– Nimic, Richard, absolut nimic. Tu ştii doar că el îţi vorbeşte şi îţi spuse de toate. Hai, te rog, bea-ţi laptele. Vai, uită-te, l-ai vărsat tot! Haide, fii cuminte! Să-ţi dau iarăşi caietul? Da, da, e bine.

– Ba nu, nu e bine deloc. Arthur nu înţelege. N-are cap nici cît o vrabie... şi-şi vîră coada peste tot. Vrea să mă ţină aici legat. Electricitate... prin pereţi. Dacă nu bagă de seamă – şi Richard îşi roti viclean ochii către mătuşa Carrie –, dacă nu bagă de seamă, o să intre singur într-un bucluc, un accident... o catastrofă... o anchetă. Foarte zăpăcit.

– Da, Richard.

– Trebuie să-i vorbesc iarăşi... Trebuie să insist... E un moment foarte potrivit.

– Da, Richard.

– Atunci, ia paharul ăsta şi nu mai vorbi. Vorbeşti întruna, de mă ameţeşti şi nu pot să lucrez din cauza ta.

Tocmai atunci îl tulbură un alt zgomot de paşi. De data asta era Arthur, care venea pe alee. Cu aceeaşi grabă de om care vrea să ascundă ceva, îi dădu mătuşii Carrie paharul gol şi apoi îl aşteptă pe Arthur să se apropie, prefăcîndu-se însă indiferent. Dar în sinea lui, sub această pojghiţă de nepăsare, tremura, înfiorat de ură şi neîncredere.

Arthur străbătu pajiştea, ajungînd la salcîmul galben. Era îmbrăcat cu pantaloni de golf şi încălţat cu bocanci grei de miner. Mergea încovoiat, cu umerii lăsaţi, parcă ar fi fost istovit de muncă. Realitatea era că de mai bine de un an trăgea cît şapte, dîndu-i mereu înainte, perfect conştient de tensiunea lui nervoasă, şi totuşi hotărît să nu se relaxeze pînă nu va duce totul pînă la capăt. În cele din urmă, ameliorările de la mina Neptun se apropiau de sfîrşit, se terminaseră băile de la gura puţului, în timp ce vestiarele, combinate cu săli de uscare după ultimele modele, aveau să fie gata la sfîrşitul lui iunie. Se reorganizase totul la gura minei, toate instalaţiile, se curăţaseră ventilatoarele Pierce-Goff, se băgaseră pompe moderne de aeraj, se înnoise aparatura de închidere, precum şi cablurile de la ascensoare, turnurile de extracţie fuseseră îngropate în nişte conuri de beton şi alimentate de la noua centrală electrică. Această nouă mină Neptun era aproape de nerecunoscut – nu mai avea aerul acela de dezordine şi neglijenţă, ci oferea deplină securitate, eficienţă şi bună organizare.

Dar cîte eforturi îi solicitase! Şi ce cheltuială! Arthur se simţea însă răsplătit regeşte, tocmai prin frumuseţea acestei creaţii a lui;

acest lucru îl susținea ori de cîte ori era necăjit sau deprimat. Pe ici, pe colo mai întîmpinase şi unele dificultăți. Oamenii erau înclinați să se îndoiască de bunele lui intenții; în general, devenise suspect prin atitudinea lui din timpul războiului. Şi pe urmă, temperamentul lui îi juca adesea feste, lăsîndu-l pradă unei nejustificate melancolii ori de cîte ori se simțea singur şi lipsit de sprijinul celorlalți.

Asta era starea de spirit care-i încovoia umerii acum, cînd se apropia de Barras. Tocmai de aceea tonul lui era mai blînd, mai îngăduitor ca de obicei.

– Ei bine, tată? rosti el.

Barras ridică ochii către el şi îl scrută cu o ridicolă pretenție de autoritate.

– Ce ai făcut?

– Azi-dimineață am fost în subteran, în sectorul Globe, îi explică blînd Arthur, care mai-mai că se bucura să schimbe cîteva vorbe cu taică-su. Acolo lucrăm noi acum.

– În sectorul Globe?

– Da, tată. În momentul ăsta cărbunele nostru nu e prea cerut. Ştii, tată, scoatem mai mult cărbune spongios, cu pungi de gaz în el, şi-l vindem cu 55 de şilingi tona.

– Cincizeci şi cinci de şilingi? În ochii lui Barras licări o scînteie de inteligență: păru scos din fire, cu vechiul lui aer de probitate jignită. Cum se poate, eu obțineam optzeci de şilingi pentru cărbunele ăla. Nu e drept... nu e drept. Tu pui ceva la cale... îmi ascunzi ceva.

– Nu, tată. Dar nu uita că prețurile au scăzut de tot. Făcu o pauză. Săptămîna trecută, prețul cărbunelui a mai scăzut cu încă zece şilingi, pe tona livrată franco la gura minei.

Lumina de pe fața lui Barras se stinse, dar el continuă să-l privească bănuitor pe Arthur, în timp ce în mintea lui paralizată continua lupta. Într-un tîrziu, bolborosi:

– Ce ziceam? Şi apoi: Spune-mi... spune-mi... spune-mi ce faci.

Arthur oftă.

– Am încercat să-ți explic şi mai înainte, tată. Fac ce trebuie, ce e mai bine pentru mină. Vreau ca la Neptun să avem şi securitatea muncii, şi un randament corespunzător – o politică cinstită de colaborare. Tu nu-nțelegi, tată, că dacă îi tratezi pe oameni cum se cuvine, te tratează şi ei cum se cuvine. Asta e primul principiu al înțelepciunii.

Barras reacționă violent. Mîinile începură să-i tremure. Îți făcea impresia că e gata-gata să izbucnească în plîns.

– Tu cheltuiești bani. Ai cheltuit prea mulți bani.

– N-am cheltuit decît ceea ce ar fi trebuit să se cheltuiască în urmă cu ani. Și asta știi tu foarte bine, tată!

Barras se prefăcu că n-aude.

– Sînt supărat, scînci el. Sînt supărat pe tine pentru că faci cheltuieli așa de mari; ai cheltuit toți banii ăia degeaba.

– Tată, te rog, nu te necăji. Te rog, tată, că tu n-ai voie să te superi.

– N-am voie? Fața lui Barras se umplu de sînge. Începu să se bîlbîie: Ce vrei să spui? Tu ești un tîmpit. Așteaptă numai pînă săptămîna viitoare, cînd mă întorc eu la mină. Așteaptă numai pînă săptămîna viitoare, și-am să-ți arăt eu ție.

– Bine, tată, îi spuse Arthur fără supărare.

Din casă răsună gongul care-i chema la dejun. Arthur se îndepărtă.

Barras așteptă, tremurînd de enervare, pînă ce Arthur dispăru în casă. Apoi expresia de pe fața lui se schimbă din nou, căpătînd iarăși aerul acela de triumf copilăros. Bîjbîi cu mîna sub pătură și, cu o privire complice către mătușa Carrie, scoase caietul și scrise:

În apărarea minei Neptun. Anchetă săptămîna viitoare cu privire la banii cheltuiți împotriva dorinței mele. Nu trebuie să se uite că eu sînt stăpînul și țin frîiele în mînă. Memorandum. În timpul absenței temporare de la mină, trebuie supravegheat atent principalul vinovat.

După ce termină, se uită lung la ceea ce a scris, cu încîntare copilărească. Apoi, cu o prefăcută inocență, o îndemnă cu un gest pe mătușa Carrie să-l împingă cu scaunul către casă.

CAPITOLUL VI

În dimineața aceea, David se trezi cu gîndul plăcut că o să-l întîlnească pe Harry Nugent. De obicei, cînd se scula, primul lui gînd era la Jenny – gîndul de neînțeles că a plecat, că s-a despărțit de el, că a dispărut în necunoscut. Dar în dimineața aceasta, primul

lui gînd se îndreptă către Harry Nugent. Stătu în pat încă un minut, gîndindu-se la prietenia cu Harry Nugent, la zilele petrecute în Franța, cînd porneau împreună, uniți prin targa aceea ruptă, iar la înapoiere cărînd cu pașii obosiți targa grea, care-i trăgea în jos. Și cîte drumuri dintre acestea nu străbătuse împreună cu Nugent, în tăcere!

Îl trezi la realitate zgomotul pe care-l făcea maică-sa trebăluind jos, în bucătărie. Mirosul slăninii prăjite ajungea pînă la el. Sări din pat, se bărbieri, se spălă, se îmbrăcă și coborî scările în fugă. Deși nu se făcuse încă opt, Martha era în picioare de mai bine de un ceas, focul era aprins, grătarul – curățat și bine frecat, galeria din fața căminului – proaspăt lustruită; era așternută o față de masă nouă, albă, pe care-l aștepta gustarea de dimineață – ouă cu slănină prăjită, feliuțe subțiri, răsturnate chiar în clipa aceea din tigaie în farfurie.

– Bună dimineața, mamă, spuse el așezîndu-se la masă și punînd mîna pe ziarul *Herald*, așezat lîngă farfurie.

Maică-sa dădu din cap, fără o vorbă. Nu prea era ea deprinsă cu multe meremeturi, să tot spună întruna bună ziua și bună seara; Martha nu rostea decît cuvinte utile și nici o vorbă nu era irosită de pomană. Îi luă pantofii de jos și începu să-i lustruiască în tăcere.

Încă un minut, David citi ziarul: Cu o zi înainte, Harry Nugent, împreună cu Jim Dodgeon și cu Clement Bebbington inauguraseră noul institut muncitoresc de la Edgeley; era o fotografie a lui Harry Nugent, iar Bebbington apărea și el, înfipt chiar în primul plan, lîngă Nugent. Deodată, David ridică ochii și văzu că Martha îi face pantofii. Roșind, o mustră:

– Nu ți-am spus să nu te mai apuci de alde astea?

Martha continuă, netulburată, să-i lustruiască pantofii.

– Întotdeauna mi-am lustruit singur încălțămintea, așa să știi. Chiar și cînd erau cinci perechi, nu una. N-are nici un rost să încetez tocmai acum. De ce nu-i lași să mi-i fac eu singur? insistă el. De ce nu stai jos, să mănînci împreună cu mine, ca oamenii?

– Unii oameni nu se schimbă chiar așa ușor, zise ea, lustruind de zor pantofii, de parcă ar fi vrut să-i facă în ciudă. Și eu tocmai dintr-ăia sînt.

David o privi lung, fără să înțeleagă. Acum, de cînd venise să-i țină lui gospodăria, nu mai termina cu treburile. Făcea absolut totul. În viața lui nu fusese mai bine îngrijit. Și totuși, David simțea că maică-sa îi ascunde ceva: în atitudinea ei simțea clocotind ceva

întunecat, ca un fel de ironie ce se lăsa bănuită îndărătul fiecărei acțiuni destinate să-i sporească lui bunăstarea.

Privind-o lung, din simplă curiozitate, David căută s-o pună la încercare:

– Mamă, să știi că astăzi iau prînzul cu Harry Nugent.

Martha ridică cel de-al doilea pantof, și silueta ei puternică, dominantă, se profilă întunecat pe fereastră, în timp ce fața sumbră păstra o expresie de nepătruns. Suflînd praful de pe pantofi, Martha întrebă disprețuitoare:

– Prînzul ai zis?

David zîmbi în sinea lui: Da, asta era, pînă la urmă Martha se trăda, totuși. De aceea, continuă intenționat:

– Mă rog, dacă preferi să spunem altfel, iau o gustare împreună cu Harry, mamă. Bănuiesc că ai auzit de Nugent, nu? Harry Nugent, deputat. E bun prieten cu mine, și un om cu care merită să fii prieten.

– Așa s-ar părea, zise Martha, și strînse din buze.

David zîmbi și mai vesel în sinea lui, mergînd mai departe cu prefăcuta lui lăudăroșenie.

– Da, da, să știi și tu că nu oricine are norocul să ia prînzul cu Harry Nugent, deputat în parlament – și încă fruntaș al Federației. Zău, mamă, tu nu vezi că e o onoare deosebită?

Martha înălță capul, cu aceeași expresie de dispreț sumbru pe față și gata să-i trîntească o vorbă usturătoare, pînă cînd își dădu seama că băiatul rîdea de ea. Roși la gîndul că a prins-o în capcană și, încercînd să nu se dea de gol, se aplecă repede ca să-i încălzească pantofii la foc. Apoi un zîmbet rău îi strînse gura.

– Laudă-te cît vrei, zise ea, pe mine nu mă duci.

– Ba nu, mamă, că e adevărat. Sînt un ciocoi în lege. Sînt chiar mai rău decît crezi tu. N-o să treacă multă vreme, și o să mă vezi îmbrăcat cu cămăși scrobite.

– În orice caz, să știi că eu una n-am să ți le calc, zise ea, și buzele îi tremurară, gata să zîmbească.

Asta fusese triumful strategiei lui David. Izbutise să-i smulgă un zîmbet de pe buze.

După o pauză, profitînd de buna ei dispoziție, David spuse deodată cu multă gravitate:

– Mamă, atunci te rog nu mai fi așa pornită împotriva mea și împotriva a tot ceea ce fac. Să știi că ceea ce fac eu nu e zadarnic.

– Eu nu sînt pornită împotriva ta, îi răspunse maică-sa stînd și acum aplecată asupra vetrei, ca să-și ascundă chipul. Numai atîta,

că nu prea îmi stă la inimă ceea ce faci tu. Toată istoria asta cu Consiliul Municipal, cu politica şi mai ştiu eu ce. Şi pe urmă, naționalizarea aia, pentru care te tot zbați, şi cîte şi mai cîte prostii. Să ştii că eu nu sînt deloc pentru asemenea lucruri. Nu, nu, n-a fost niciodată în obiceiul meu şi nici în obiceiul vreunuia dintre strămoşii mei. Pe vremea mea şi pe vremea lor, întotdeauna la mină a fost pe de o parte un stăpîn, şi pe de altă parte muncitorii. Şi e de-a dreptul nefiresc şi împotriva datinilor să te gîndeşti la altceva.

Urmă un răstimp de tăcere. În ciuda asprimii cuvintelor ei, David simți că Martha e mai blîndă, mai binevoitoare față de el. Avu o străfulgerare şi schimbă repede subiectul. Exclamă:

– Mai e ceva, mamă!

– Ia să vedem, ce? întrebă ea bănuitoare.

– În legătură cu Annie, mamă, zise el, şi cu micuțul Sammy. Acum s-a făcut şi el flăcău măricel, şi Annie îl creşte foarte bine. De mult tot voiam să-ți vorbesc eu în privința asta. Zău, mamă, de ce n-ai vrea şi tu să uiți că i-ai purtat pe vremuri pică fetei, şi să-i primeşti în casă? Zău, mamă, tare te-aş ruga s-o faci!

Fața maică-sii îngheță pe loc.

– Şi de ce-aş face-o?

– Mamă, dar Sammy e nepoțelul tău. Mă mir că nu ți-a dat pînă acum fiori de bucurie gîndul ăsta. Dacă l-ai cunoaşte aşa cum îl cunosc eu, nu mă-ndoiesc că ți-ai schimba sentimentele. Şi pe urmă, şi Annie, zău, mamă, e o fată cît se poate de bună. Gîndeşte-te şi tu: bătrînul Macer zace în pat acum, plus că e un cusurgiu ce nu s-a pomenit şi toată ziua bombăne şi se vaită, iar lui Pug îi merge foarte prost la mină; abia dacă au cu ce să-şi ducă zilele, aşa, de azi pe mîine. Şi toată lumea stă şi se minunează cum izbuteşte Annie să țină casa aia.

– Şi ce mă priveşte asta pe mine? zise Martha, strîngînd din buze cu răutate.

Laudele mărinimoase pe care i le adusese David lui Annie fuseseră pentru Martha un cuțit în inimă. David îşi dădu imediat seama de asta, văzu că a făcut o greşeală.

– Spune-mi, te rog, repetă Martha, ridicînd din ce în ce glasul, ce mă priveşte asta pe mine? Dacă ei au fost totdeauna un neam de oameni ticăloşi şi zvînturați?

– Nu, adevărat, nu te priveşte, zise David calm, şi se cufundă din nou în lectura ziarului.

Un minut mai tîrziu, în timp ce el citea, Martha îi mai puse cîteva feliuțe de slănină în farfurie. Asta era felul ei de a arăta că nu e neînțelegătoare, ci – după cît o tăia pe ea capul – că e chiar de treabă. David nu dădu nici o atenție acestui fapt. O socoti sălbatic de neînțelegătoare, barbară, dar pe de altă parte știa că nu avea nici un rost să-i mai vorbească. Marthei degeaba îi vorbeai, că tot nu ajungeai la nimic.

La nouă fără un sfert, David împături jurnalul și se ridică de la masă. Martha îi ținu haina.

– Să nu întîrzii, te rog, chiar dacă o să iei un ospăț împărătesc.

– Nu întîrzii.

Înainte de a ieși pe ușă, David îi zîmbi maică-sii; și dacă te supărai pe Martha tot degeaba era, orice ai fi făcut n-o scoteai la capăt cu ea.

Se îndreptă cu pași sprințari spre gară. Era o dimineață rece, simțeai în văzduh bruma unui ger timpuriu. Mai mulți dintre băieții care porneau din mahalaua Teraselor către mina Neptun îl salutară. Dacă ar fi fost cît de cît înclinat spre îngîmfare, ăsta era prilejul potrivit să se răsfețe, gîndi el ironic. Își dădu seama că devenise o figură marcantă a orașului – da, da, chiar și a ținutului; dar David făcu această constatare fără pic de orgoliu. Salutul pe care i-l adresă Strother în fața școlii îl amuză pur și simplu: o privire rapidă pe jumătate speriată, care trăda admirație fără voie. Strother era mort de teamă să nu-l supere pe Ramage, președintele Comitetului școlar. Suferise cumplit lăsîndu-se terorizat de Ramage, și tot ceea ce el, David, îi făcuse lui Ramage îl încînta și-l înspăimînta totodată pe Strother, dîndu-i mereu imboldul, rămas neîndeplinit, de a-i strînge mîna lui David. Ce nostim! Cînd te gîndești cu ce dispreț îl privise Strother pe vremuri!

Pe la jumătatea străzii Freehold, zări șirul de case noi ale minerilor, a căror construcție era în curs, pe Hedley Road. Departe, în zare, văzu oameni cărînd samare cu cărămizi, amestecînd tencuiala, construind, construind... Toate astea îl încîntau... îl încînta simbolul acestor construcții, nota de făgăduință, de victorie. Ah, măcar de-ar putea să dărîme cocioabele din mahalaua Teraselor, cu pardoseala lor de piatră spartă, cu scările rudimentare de lemn, cu pereții viermuind de ploșnițe, cu latrinele în curte, și să facă, dacă ar putea, zece străzi noi ca asta, așa, cum ai răsădi niște plante, drept în fața vilei maiestuoase a lui Ramage, de la Sluice Dene! gîndi David zîmbind.

Se urcă în tren, cu un aer absent, uitînd să citească măcar ziarul. La fel de gînditor coborî la Tynecastle şi porni către Rudd Street. La colţul acestei străzi, în faţa unui chioşc de ziare, era un afiş care-ţi atrăgea atenţia ca un ţipăt: „Minele aparţin minerilor!“ Era un ziar laburist. Afişul de alături atrăgea şi el atenţia ca un ţipăt: „O contesă vine călare la o serată în Park Lane“. Nu era un ziar laburist. „Mde, mai ştii?“ îşi spuse David, cu o strălucire care-i înflăcără deodată mintea. Dar se putea face prinsoare că nu la contesă era gîndul lui.

La birou văzu că Heddon nu sosise încă. David îşi atîrnă haina şi pălăria în cui, schimbă două vorbe cu bătrînul Jack Hetherington, paznicul, apoi intră în odaia dinăuntru. Lucră toată dimineaţa. La douăsprezece şi jumătate îşi făcu apariţia şi Heddon. Părea foarte prost dispus şi, aşa cum se întîmpla adesea în asemenea împrejurări, era foarte repezit şi scump la vorbă.

– Ai fost la Edgeley, Tom? întrebă David.

– Nu, răspunse Heddon, şi începu să arunce în dreapta şi-n stînga hîrtiile de pe birou, răvăşindu-le ca să găsească ceva. Cînd găsi, acel ceva păru că nu corespunde totuşi dorinţelor lui. Ce-ai făcut cu rezultatele astea de la Seghill? se răsti el peste o clipă.

– Le-am înregistrat şi le-am îndosariat.

– Ei poftim! bombăni Heddon. Eşti şi tu un conţopist dintr-ăia pisălogi!

Se uită repede la David, şi apoi din nou îşi mută privirea, cu un amestec de amărăciune şi afecţiune. Îşi dădu pălăria pe ceafă şi scuipă violent către focul din cămin.

– De ce eşti supărat, Tom? întrebă David.

– Las-o moartă! zise Heddon. Şi vino cu mine. E ora să mergem la banchetul ăla împuţit. Toată dimineaţa am stat cu Nugent şi a zis să nu care cumva să întîrziem. Vine şi Jim Dudgeon, şi Domnul-Dumnezeu atotputernic Bebbington.

Heddon nu mai scoase o vorbă cît merseră pe Grainger Street către hotelul de Nord-Est. Era abia unu fără un sfert, deci mult prea devreme, cînd ajunseră ei la hotel. Dar se instalară în hol la una din mesele de răchită, şi Heddon, după cum avusese probabil şi intenţia, dădu repede pe gît două pahare, după care păru că se simte mult mai bine. Se uită la David, cu un fel de veselie ascunsă.

– De fapt să ştii că-mi pare tare bine de chestia asta, zise el, numai că o să fie un chin.

– Ce tot spui?

– Nimic, „dulce nu ştiu ce" – după cum zicea şi bătrînul Shakespeare. A, uite că vin şi grangurii.

Cînd intrară Harry Nugent, Dudgeon şi Clement Bebbington, Heddon se ridică. David se sculă şi el în picioare, îi strînse mîna cu căldură lui Harry, şi fu prezentat lui Dudgeon şi lui Bebbington. Dudgeon îi scutură mîna viguros şi entuziast, ca unui vechi prieten, în schimb Bebbington îl salută rece şi distant. Heddon îşi termină whiskyul dintr-o înghiţitură, şi cînd Dudgeon propuse să bea cu toţii un rînd, Nugent clătină pur şi simplu din cap, şi cu asta intrară în restaurant.

Încăperea lungă, cu pereţii de culoare crem şi cu ferestre care într-o parte dădeau în liniştita piaţă Eldon, iar în partea cealaltă înspre zarva din jurul Gării Nord-Est, era aproape plină. Dar ei fură întîmpinaţi de *maître d'hotel*, care îi conduse la o masă, înclinîndu-se cu mult respect în faţa lui Bebbington. Se vedea bine că îl recunoscuse. Clement Bebbington era de cîtăva vreme în centrul atenţiei opiniei publice. Un bărbat înalt, calm, îmbrăcat bine, dar fără ostentaţie, cu un aer superior, ochii veşnic neastîmpăraţi, o curtoazie onctuoasă şi un zîmbet neplăcut, avea o specialitate de a atrage atenţia către el, de a se face subiectul reportajelor din ziare. Avea o înfăţişare de om temperat, pe care i-o dădea fervoarea unei ambiţii ascunsă cu multă grijă sub o găoace de indiferenţă oarecum plictisită. Mai presus de orice, era un aristocrat, creaţie a şcolii Winchester şi a Universităţii Oxford; se învîrtea foarte mult prin societatea londoneză, şi în fiecare dimineaţă făcea antrenament la scrimă, în sala Bertrand, ca să-şi menţină condiţia fizică. Bebbington nu lăsa să se vadă clar dacă ceea ce-l atrăgea către galeria laburistă erau convingerile sale, sau motive de sănătate, dar în ultimele alegeri candidase în circumscripţia Chalworth, o adevărată fortăreaţă conservatoare, şi cîştigase mandatul cu o majoritate frumuşică. Nu era încă în Consiliul Executiv, dar nu scăpa din ochi posibilitatea de a ocupa un fotoliu în el. David îl detestă de la prima vedere.

Dudgeon era la polul opus. Ca şi Nugent, Jim Dudgeon activa de ani de zile în conducerea Sindicatului minerilor. Era un bărbat mărunţel şi grăsuţ, cu o manieră amabilă, neglijent în ceea ce priveşte corectitudinea limbajului şi vestit pentru hazul cu care istorisea tot felul de lucruri şi pentru cîntecele de lume cu care se producea adesea. De aproape douăzeci şi cinci de ani era ales mereu în circumscripţia Seghill, fără contracandidat. Nu exista

om căruia să nu-i spună pe numele mic. Aşa cum se uita acum la chelner, clipind în dosul ochelarilor cu ramă de os, avea un aer de bufniţă bătrînă. Folosindu-se de gesturi expresive ca să indice mărimea şi grosimea, comandă un but întreg de berbec şi o cană de bere.

Toţi comandară: Heddon luă acelaşi lucru ca şi Dudgeon, Nugent şi David cerură cîte-o friptură de vacă cu cartofi la cuptor, Bebbington – somn la grătar, pîine prăjită şi apă de Vichy.

– Mă bucur că te văd, îi spuse Nugent lui David, cu zîmbetul lui prietenos, încurajator.

Harry Nugent era foarte prietenos; avea o sinceritate izvorîtă din adîncul personalităţii lui candide şi neşovăielnice. Spre deosebire de Bebbington, el nu-şi dădea nici o osteneală să devină convingător; n-avea nimic forţat în manierele lui, era perfect natural şi întotdeauna el însuşi. Şi totuşi, David simţi că astăzi aerul încurajator al lui Nugent ascundea un scop bine determinat. Mai simţi că Bebbington şi cu Dudgeon îl cîntăreau din ochi. Începu să fie curios.

– Nu-i rău localul ăsta, zise Dudgeon mestecîndu-şi chifla, în timp ce arunca priviri de jur-împrejur şi-şi freca mîinile.

– Îţi plac oglinzile, nu? Bebbington afişă o licărire de zîmbet neplăcut. Dacă îţi forţezi niţel gulerul, poţi avea nemăsurata satisfacţie de a-l vedea pe Dudgeon în şase exemplare deodată.

– Da, Clem, chiar aşa, încuviinţă Dudgeon frecîndu-şi mîinile mai bonom ca oricînd.

Deşi Jim era în stare să rîdă şi să plîngă de emoţie în momente de criză politică, era totuşi insensibil ca un hipopotam în ceea ce priveşte ironiile sau insultele adresate persoanei lui.

– E drăguţă fetişcana aia de colo, cu panglica albastră la pălărie.

– I-auzi-l pe micul nostru donjuan!

– Ei, măi Clem, eu întotdeauna am avut o slăbiciune pentru blonde.

– De ce nu te duci pînă la masa ei, să stabileşti un *rendez-vous* pentru astă-seară?

– Nu, măi Clem, m-am răzgîndit totuşi. Ideea nu e rea deloc, dacă n-ar fi să luăm prăpăditul ăla de tren de Londra, la ora trei.

Heddon rîse, iar Bebbington, cu o mirare glacială, păru că abia atunci dă cu ochii de el, pentru ca apoi, imediat, să-l şi uite.

Nugent se întoarse către David.

– După cîte am auzit, te-ai ţinut de lucruri mari la Sleescale, şi ai întors oraşul pe dos.

– Ei, n-aş zice chiar aşa, Harry, răspunse David zîmbind.

– Nu vă luaţi după el, se amestecă repezit Heddon. Heddon suferea îngrozitor din cauza aroganţei lui Bebbington şi era hotărît să nu se lase umbrit de un neisprăvit de politician, descinzînd de la Londra. Dăduse pe gît şi o halbă de bere neagră, pe lîngă cele două whiskyuri duble, aşa că era în dispoziţia cea mai favorabilă pentru a se da în spectacol: Ce, voi n-aţi citit ziarele? Tocmai a izbutit să pună în aplicare un nou program de construcţii de locuinţe, care n-are asemănare în tot comitatul. A deschis şi o clinică de control prenatal, şi distribuie lapte pentru copiii nevoiaşi. Acolo la ei era o bandă de pungaşi, care ţinea frîiele în mînă; iar administraţia locală ajunsese de rîsul cîinilor; dar acum, în sfîrşit, a pătruns şi un om cinstit printre derbedeii ăia, şi la toţi le tremură inima, cu toţii se roagă să le dea voie să intre în Armata Salvării. Heddon se încăpăţînă să mai tragă o duşcă de bere. Dacă vreţi să ştiţi adevărul, aflaţi că a dat iama în ei, şi acum îi adună pe toţi de pe jos.

Urmă un răstimp de tăcere. Nugent părea încîntat. Duddgeon îşi turnă o doză bună de sos picant pe friptură şi zise, rîzînd cu gura pînă la urechi:

– Ce n-aş da să putem face la fel şi cu banda aia a noastră, Harry! Atunci i-am veni repede de hac lui Duckham şi în chestiunea apei.

Cînd auzi menţionîndu-se raportul acela recent, David se aplecă înainte, foarte interesat.

– Există oare vreo perspectivă imediată de naţionalizare?

Bebbington şi cu Nugent schimbară o privire, în timp ce Dudgeon se retrase, amuzat, îndărătul ochelarilor cu rame groase. Îşi înfipse degetul arătător pe masă, în faţa lui David.

– Tu ştii ce a propus sir John Sankey în raportul lui? A cerut ca toate cantităţile de cărbune şi toate exploatările carbonifere să fie achiziţionate de guvern. Şi ştii ce a zis domnul Lloyd George în Camera Comunelor, la 18 august? A zis că guvernul acceptă politica achiziţionării de către stat a drepturilor de proprietate asupra exploatărilor carbonifere, problemă în care există o unanimitate deplină a tuturor rapoartelor prezentate de Comisia Regală. Aşa că, ce vrei mai mult? Tu nu vezi că lucrul e ca şi făcut?

Şi, ca să-şi manifeste bucuria acestei certitudini, Jim Dudgeon începu să rîdă.

– Văd, răspunse David liniştit.

– Foarte nostimă şi comisia aia, rîse Dudgeon şi mai jovial. Merita, zău merita să-l auzi pe Bob Smillie certîndu-se ca la uşa cortului cu ducele de Northumberland, în timp ce Frank intra tare de tot în marchizul de Bute, în legătură cu pretenţiile lui la plata drepturilor de proprietate şi servituţi. Şi toate astea i se trăgeau numai şi numai de la semnătura unui băieţel de zece ani: Eduard al VI-lea*. Doamne, ce ne-am mai distrat! Dar asta nu-i nimic. Eu unul aş fi dat orice pe lume, numai să văd cum îl scalpează pe lordul Kell. Cică stră-stră-stră-străbunicul ăstuia a căpătat toate terenurile lui carbonifere pur şi simplu pentru a fost codoşul lui Carol al II-lea. Ei, ce zici de comedia asta? A cîştigat milioane de pe urma acestor terenuri, pentru că i-a procurat o damă, vezi mata, însăşi Maiestăţii sale.

Dudgeon se lăsă pe spate şi savură propria lui glumă, făcînd să zornăie toate tacîmurile de pe masă.

– Mie nu mi se pare chiar aşa de amuzant, zise David cu amărăciune în glas. Guvernul şi-a luat angajament faţă de această comisie. Toată afacerea e o înşelătorie de mari proporţii.

– Tocmai asta a spus şi Harry de la tribuna Camerei Comunelor. Dar parcă ce importanţă are toate chestiile astea? Hei, chelner, mai adu-mi o porţie de cartofi pai!

În timp ce Dudgeon vorbea, Nugent îl cerceta cu atenţie pe David, amintindu-şi de lungile lor discuţii de pe front, cînd stăteau pe vine la adăpostul sacilor de nisip de la serviciul de ambulanţă, în timp ce luna albă străbătea cerul ciopîrţit de barajele de sîrmă ghimpată, aruncîndu-şi lumina asupra tranşeelor pline de noroaie şi asupra gropilor de obuz.

– Tot aşa pornit eşti în privinţa naţionalizării? îl întrebă el.

David încuviinţă din cap, fără să scoată o vorbă. În tovărăşia în care se afla, nici un răspuns n-ar fi putut avea mai mult efect decît acesta.

Urmă o scurtă pauză. Nugent îi ceru din ochi părerea lui Dudgeon. Acesta, cu gura plină de cartofi prăjiţi, emise un sunet foarte convingător, apoi se uită la Bebbington, care încuviinţă, uşurel, cu un gest ce nu-l angaja prea mult. În sfîrşit, Nugent se întoarse către David.

---

* Eduard al VI-lea (1537–1553), a domnit de la vîrsta de nouă ani.

– Ascultă-mă, David, spuse el cu glas autoritar. Consiliul a hotărît să unească cele trei organizații locale de aici și să creeze o organizație complet nouă a acestui ținut. Sediul ei urmează să fie la institutul cel nou de la Edgeley. Şi noi dorim să avem acolo un secretar organizatoric, care să fie nu numai casier al ținutului, dar și secretar al Asociației Minelor din nordul Angliei, avînd în sarcina lui problemele despăgubirilor și ajutoarelor. Sîntem în căutarea unui om tînăr și activ. Azi-dimineață i-am vorbit în treacăt lui Heddon despre acest lucru, dar acum vorbim oficial. Te-am poftit să iei masa cu noi aici ca să-ți oferim acest post.

David se uită la Harry Nugent complet uluit, covîrșit de această propunere. Roși pînă-n albul ochilor.

– Adică, ați vrea să depun candidatura pentru acest post?

Nugent clătină din cap.

– Comitetului i s-a prezentat numele tău, împreună cu alte trei nume, săptămîna trecută. Comitetul e aici de față, și tu ești noul secretar.

Nugent îi întinse mîna. Mașinal, David i-o strînse, și atunci întreaga realitate a numirii în slujbă își făcu efectul asupra lui.

– Bine, dar Heddon...

David se întoarse repede către Heddon și-l privi în față. Era evident că fusese preferat el în locul lui Heddon, și ochii i se încețoșară.

– Heddon ți-a dat o recomandare foarte frumoasă, îi spuse calm Nugent.

Heddon schimbă cu David o privire în care se oglindi limpede sufletul lui rănit și totuși curajos: apoi, spintecînd aerul cu bărbia, dădu drumul unui torent de vorbe.

– În ruptul capului n-am vrut să iau eu slujba! N-ai auzit că au nevoie de un om tînăr? Și pe urmă, eu pur și simplu nu mă pot despărți de biroul din Rudd Street. Pentru nimic în lume n-aș fi în stare să-l mai părăsesc!

Surîsul lui Heddon, deși destul de chinuit, izbuti să fie aproape convingător. Heddon îi întinse mîna lui David, felicitîndu-l.

Bebbington își cercetă ceasul de la mînă, istovit de aceste izbucniri emoționale.

– Trenul pleacă la ora trei, zise el.

Se ridicară cu toții și ieșiră pe ușa laterală, care dădea înspre gară. Mergînd spre peronul aglomerat, Nugent rămase nițel în urmă. Îl strînse de braț pe David.

– În sfîrşit, ai şi tu o şansă, o şansă ca lumea, îi spuse el. Am ţinut neapărat să ţi-o acordăm. O să te ţinem mereu sub ochi, să vedem cum ştii să te foloseşti de ea.

Lîngă tren aştepta un fotoreporter. Văzînd un lucru atît de bine venit, Jim Dudgeon îşi puse ochelarii şi adoptă o poză cît mai autoritară: îi plăcea la nebunie să se lase fotografiat.

– Afacerile merg din ce în ce mai bine, îi spuse el lui David. Astăzi sînt fotografiat pentru a doua oară.

Auzind această exclamaţie, Bebbington zîmbi glacial. Avu grijă să se situeze în primul plan.

– Nici nu e de mirare, i-o tăie dînsul, dat fiind că în ambele cazuri lucrurile erau aranjate de mine.

Harry Nugent nu zise nimic, dar cînd trenul plecă din gară, ultima impresie a lui David, rămas pe peron alături de Heddon, fu seninătatea calmă de pe faţa lui Nugent.

CAPITOLUL VII

Pe la începutul lunii februarie, cînd izbuti să încheie contractul cu societatea Mawson, Gowlan and Co., Arthur simţi că în sfîrşit lucrurile au pornit pe făgaşul cel bun. De un an, afacerile erau dezastruoase. Mina mergea prost. Despăgubirile de război, smulgînd cărbune de la nemţi, ruinaseră exporturile de care depindeau foarte mult vînzările minei Neptun. Bineînţeles, Franţa prefera cărbunele ieftin sau gratuit din Germania, în locul cărbunelui bun dar scump pe care-l oferea Arthur. Şi, după toate, se mai băgase şi America pe fir. Ca un concurent puternic şi lipsit de scrupule, încerca să acapareze pieţele pe care în timpul războiului le deţinuse în exclusivitate Anglia.

Arthur nu era deloc prost. El vedea limpede că criza de cărbune existentă mai înainte în Europa produsese o umflare artificială a preţului cărbunelui britanic de export. El simţea cu acuitate iluzia generală de prosperitate, şi eforturile lui se îndreptau în mod cît se poate de înţelept către stabilirea unor contracte cu consumatorii locali şi către refacerea echilibrului firmei sale, prin vînzarea cărbunelui de la Neptun pe piaţa internă.

Acest contract în compensaţie cu firma Mawson-Gowlan fusese subînţeles încă din 1918, cînd comandase utilajul pentru

mina Neptun. Dar Mawson-Gowlan erau nişte clienţi foarte abraşi, şi abia acum izbutise Arthur să-i facă să se ţină de cuvînt; dar, de fapt, se văzuse silit să-şi reducă preţurile la minimum posibil.

Totuşi, în dimineaţa aceea se simţea foarte bine dispus, şi, ţinînd în mînă proiectul de contract, se ridică de la birou şi intră în camera de lucru a lui Armstrong.

– Ia priveşte niţel. Înseamnă că o să putem acorda oamenilor săptămîna de lucru completă, ba chiar şi în două schimburi, timp de patru luni de aici înainte.

Luminîndu-se la faţă, Armstrong îşi scoase ochelarii din buzunarul de la piept – îi slăbise şi lui vederea în ultimii ani – şi cercetă încet, cu atenţie, contractul.

– Firma Mawson-Gowlan! exclamă el. Ohoho! Da' ce poveste grozavă, conaşule, dac-ar fi să ne gîndim că individul ăsta, Gowlan, încărca vagonete chiar în mina asta, fiind angajatul tatălui dumneavoastră şi subalternul meu!

Păşind în lung şi-n lat prin birou, Arthur rîse cam fără veselie.

– Ştii, Armstrong, mă tem că e mai bine să nu-i aminteşti amănuntul ăsta cînd o să vină pe-aici. Îl aştept la ora zece. Apropo, am să te rog să fii martor oficial la semnarea contractelor.

– Da, da, am auzit eu că acum a ajuns mare grangur la Tynecastle, spuse Armstrong, căzînd pe gînduri; Mawson şi cu el şi-au băgat mîinile pînă la coate în tot felul de afaceri. Am auzit că au preluat întreprinderea Youngs – ştiţi, producătorii de armături de alamă din Tynecastle, ăia care au dat faliment luna trecută.

– Da, zise Arthur scurt, ca şi cum amintirea unui nou faliment l-ar fi supărat. Firma Gowlan se extinde. Tocmai de-aia am obţinut şi noi contractul acesta.

Armstrong îl cercetă pe Arthur peste ramele de aur ale ochelarilor şi apoi se uită iar la contract. Îl citi cu multă atenţie, mişcînd buzele, fără glas. Pe urmă, evitînd să-l privească pe Arthur, spuse:

– Dar văd că există şi o cauză penală de despăgubiri.

– Fireşte!

– Tatăl dumneavoastră nu accepta niciodată aşa ceva, murmură Armstrong.

Arthur se supăra întotdeauna cînd i se dădea exemplul lui taică-su pentru a i se aduce lui un reproş. Păşi în lung şi-n lat prin odaie, niţel mai repede, cu mîinile la spate, şi declară nervos:

– În ziua de azi nu prea ai de ales. Trebuie să vii în întîmpinarea dorinţelor oamenilor. N-ai încotro; dacă nu faci tu lucrul acesta,

atunci îl face altcineva. Şi pe urmă, noi nu ne îndoim că vom onora acest contract în minimum de timp posibil. N-o să avem nici un fel de dificultăți cu muncitorii. Sîntem încă sub control guvernamental, şi guvernul a promis în mod solemn că nu va retrage contractul pînă la 31 august. Avem deci peste şase luni la dispoziție – în care nu se garantează munca neîntreruptă, fără pericol de greve –pentru a îndeplini un contract de patru luni. Ce mai vrei? Şi, la urma urmei, dă-o-ncolo, Armstrong, doar ştii că avem nevoie să lucrăm.

– Asta-i adevărat, încuviință încet Armstrong. Numai că mă gîndeam şi eu, aşa... Dumneavoastră ştiți bine ce faceți, nu?

Zgomotul unei maşini care intră în curte acoperi răspunsul rapid al lui Arthur. Se opri locului şi se uită pe fereastră. Se făcu tăcere.

– Uite-l pe Gowlan, zise el continuînd să privească. Nu s-ar zice că vine să încarce la vagonete.

Peste o clipă, Joe intră în birou. Era impresionant, îmbrăcat într-un costum albastru, la două rînduri, înaintînd cu mîna întinsă şi cu o privire de o cordialitate electrizantă. Le strînse viguros mîinile lui Arthur şi lui Armstrong, iradiind entuziasm în încăpere, de parcă ar fi avut numai motive de încîntare.

– Credeți-mă că-mi umple inima de bucurie revenirea la această mină. Vă aduceți aminte că am muncit aici cînd eram flăcău, domnule Armstrong? În ciuda temerilor lui Arthur, Joe nu avea nici un pic de falsă modestie, a, nu, cîtuşi de puțin! Sinceritatea lui mărinimoasă şi francă era cît se poate de omenească şi totodată de înălțătoare. Da, da, chiar sub ordinele dumneavoastră, domnule Armstrong, am căpătat primele noțiuni. Iar de la tatăl dumneavoastră, domnule Barras, am încasat primii bani pe care i-am cîştigat în viața mea. Ei, mă rog! La urma urmei, dacă stai şi te gîndeşti, nici n-au trecut chiar aşa de mulți ani de-atunci. Se aşeză, îşi ridică peste genunchi pantalonii cu dungă ireproşabilă, arborînd un aer bonom şi triumfător. Apoi continuă, dus pe gînduri: Da, da, trebuie să recunosc că am fost pur şi simplu încîntat la gîndul că vom putea încheia acest contract. Poate o fi şi o latură sentimentală, dar cine se poate feri de asemenea slăbiciuni? Mie îmi place mina asta, şi-mi place cum conduceți dumneavoastră lucrurile, domnule Barras. E o întreprindere excelentă, excelentă! Exact asta i-am spus şi asociatului meu, Jim Mawson. Sînt oameni care susțin că în afaceri n-au ce căuta sentimentele. După părerea

mea, oamenii care zic aşa sînt departe de a începe măcar să înțeleagă adevăratul sens al afacerilor. Nu-i aşa, domnule Barras?

Arthur zîmbi; era imposibil ca cineva să reziste farmecului jovial al lui Joe.

– Fireşte că şi noi, de partea noastră, sîntem bucuroşi să încheiem acest contract.

Joe încuviință amabil:

– Ce, afacerile nu mai merg chiar aşa bine, domnule Barras? A, da, da, ştiu. Mie nu-i nevoie să vă osteniți să-mi explicați. E al naibii de greu dacă joci totul pe o carte. Tocmai d-aia, Jim şi cu mine ne tot întindem ba în dreapta, ba în stînga.

Făcu o pauză, cu un aer absent luă o țigară din cutia de pe biroul lui Arthur, şi apoi, pe un ton destul de solemn, continuă:

– Ştiați că o să ne transformăm luna viitoare?

– Adică, deveniți societate pe acțiuni?

– Sigur că da. O societate în nume colectiv. S-a copt momentul pentru aşa ceva. Pe piață lucrurile merg strună.

– Dar bănuiesc că nu vă abandonați pozițiile cîştigate...

Joe rîse din toată inima.

– Drept cine ne luați, domnule Barras? Noi vom primi două sute de mii de lire compensație pentru bunăvoința pe care o manifestăm, un pachet de acțiuni, şi posturile-cheie în consiliul de administrație.

– Am înțeles.

Arthur avu un uşor tremur. O clipă, gîndindu-se la propriile sale neplăceri de la mina Neptun, jinduind după asemenea succese, dori să fi pus şi el mîna pe asemenea profituri uluitoare.

După un răstimp de tăcere, Arthur se îndreptă către masa de scris.

– Ce facem atunci cu contractul?

– A, sigur, domnule Barras, vă rog. Eu sînt gata oricînd. Sînt întotdeauna gata să închei tranzacții. Da, da! Tranzacții curate şi cinstite!

– Rămîne o singură chestiune pe care aş vrea s-o ridic. E vorba de clauza penală.

– Da?

– Nu există nici cea mai mică îndoială că noi ne vom îndeplini contractul.

Joe zîmbi nevinovat.

– Atunci, de ce vă faceți griji în privința ei?

– Nu-mi fac griji, dar întrucît am redus atît de simțitor prețurile noastre și am inclus în ele și transportul, și livrarea la Yarrow, considerăm că am putea să cădem de acord asupra eliminării ei. Ce ziceți?

Joe continuă să zîmbească binevoitor și la fel de prietenos, totuși, cu o undă de regret, oarecum atins în buna lui credință.

– Bine, domnule Barras, dar, pe de altă parte, și noi trebuie să ne luăm unele măsuri de precauție. Dacă noi vă acordăm contractul pentru cărbune cocsificabil, trebuie să ne asigurăm și noi că vom obține acest cărbune. La urma urmei, e fairplay. Noi ne îndeplinim obligațiile și nu facem decît să ne asigurăm că și dumneavoastră vi le îndepliniți pe ale dumneavoastră. Mă rog, bineînțeles, dacă nu vă convine, atunci trebuie pur și simplu să...

– Nu, spuse repede Arthur. De fapt, totul e în regulă. Dacă insistați, atunci sînt de acord.

Mai presus de orice, Arthur ținea morțiș să nu scape contractul din mînă. Pe de altă parte, nu încăpea nici o îndoială că această clauză a despăgubirilor e perfect îndreptățită; era pur și simplu o măsură de prevedere, pe care orice firmă ar fi putut s-o ceară, pe bună dreptate, în aceste vremuri atît de agitate. Joe scoase un stilou mare de aur cu care să semneze contractul. Își puse iscălitura cu o parafă imensă, și Armstrong, care odată îl ocărîse pe Joe în tot timpul cît urcase pe galeria de transport pentru că lăsase un vagonet să scape la vale, de data aceasta se văzu în situația de a certifica cu un scris clar și cu un aer umil semnătura lui Joe. Apoi Joe radie din nou entuziasm și, scuturîndu-le mîinile cu efuziune, se îndreptă către automobilul lui, în care țîșni triumfător înapoi la Tynecastle.

După plecarea lui Joe, Arthur rămase la birou puțin îngrijorat necăjindu-se așa cum se necăjea întotdeauna după ce lua o hotărîre – și întrebîndu-se dacă nu cumva s-a lăsat încolțit de Gowlan. Îi trecu prin minte gîndul că ar putea să ia unele măsuri de precauție, chiar și împotriva eventualității, foarte puțin probabile, ca ceva să-l împiedice de la îndeplinirea contractului. Sub impulsul momentului, puse mîna pe telefon și ceru legătura cu Societatea Reunită Vulturul, cu care făcea în mod obișnuit tranzacții. Dar rata asigurării pe care o pretindea societatea era prea mare, scandalos de mare, i-ar fi înghițit chiar și cota extrem de mică de beneficii pe care și-o calculase. Închise telefonul și alungă complet din minte acest gînd.

Realitatea este că la 10 februarie, cînd muncitorii începură să lucreze după programul complet, şi încă în două schimburi, Arthur, prins de această activitate intensă, de animaţia şi vioiciunea care domneau la mină, uită cu totul de îngrijorările lui. După îndelungata perioadă de acalmie în care afacerile merseseră foarte prost, acum simţea din nou pulsul activităţii, ca şi pulsul lui propriu. Merita să trăieşti pentru animaţia aceasta, pentru vigoarea splendidă a minei Neptun. Asta era marea lui dorinţă: să aibă toată lumea de lucru, să asigure condiţii bune de muncă şi salarizare, cu păstrarea unor beneficii frumuşele şi pentru conducere. Arthur nu fusese de luni de zile aşa fericit. În seara aceea, întorcîndu-se la vila Law, se duse triumfător la taică-su.

– Acum lucrăm săptămîna întreagă, chiar în două schimburi. M-am gîndit că o să-ţi facă plăcere să afli, tată. Îi dăm drumul înainte din plin, cu toate pînzele sus.

În tăcerea care urmă, înfiorată de suspiciune, Barras îşi aţinti ochii asupra lui Arthur. Ţintuit în casă de vremea rece, zăcea mai tot timpul pe canapeaua din odaia lui, de veghe pe lîngă foc. Era îngrozitor de cald în odaie, uşile şi ferestrele fiind bine ferecate, prin contribuţia mătuşii Carrie, împotriva celor ce unelteau să-i inoculeze electricitate. Un vraf de hîrtii mîzgălite erau ascunse pe jumătate sub pledul cu care se învelea, şi alături de el se afla bastonul cu ajutorul căruia putea să umble niţel prin odaie, şontîc-şontîc, tîrîndu-şi piciorul drept.

– Şi de ce nu? murmură el într-un tîrziu ridicînd ochii către Arthur. Nu aşa ar trebui... ar trebui să fie?

Arthur roşi niţel.

– Sigur că da, tată, numai că în zilele noastre nu e chiar aşa uşor de realizat lucrul ăsta.

– În zilele noastre! Sprîncenele încărunţite ale lui Barras se crispară de ură. În zilele noastre, ha! Tu nu ştii ce înseamnă zilele! Eu am avut nevoie de ani de zile... ani şi ani... Dar aştept, aşa, aştept...

Zîmbind fără convingere acestei epave umane, Arthur îi spuse:

– Credeam că o să-ţi facă plăcere să afli, tată...

– Tu eşti un prost! Eu n-am nevoie să aflu, că doar ştiu totul. Aşa, aşa, rîzi... rîzi ca un prost! Dar ascultă ce spun eu... Mina n-o să-şi revină ca lumea pînă ce nu mă-ntorc eu acolo.

– Da, tată, zise Arthur ca să nu-l supere. Trebuie să te grăbeşti, şi să te întorci la mină.

Arthur mai zăbovi o clipă în odaie, apoi, scuzîndu-se, se duse vesel la ceai. Cîteva zile rămase la fel de bine dispus. Savura din plin mesele, savura munca, savura ceasurile de răgaz. Constată cu mirare cît de puține ceasuri de răgaz avusese în ultima vreme; luni și luni de zile fusese legat trup și suflet de mina Neptun. Doar seara mai putea să se destindă nițel și să ia o carte în mînă, în loc să stea încovoiat pe scaun gîndindu-se plin de încordare cu cine ar mai putea să încheie vreun contract. Le scrise Hildei și lui Grace. Se simți înviorat și întărit.

Toate merseră strună pînă în dimineața zilei de 16 februarie, cînd se așeză la micul dejun și ridică ziarul cu un simțămînt de bunăstare și tihnă. Lua gustarea de dimineață singur, așa cum făcea și taică-su pe vremuri. Începu să mănînce cu multă poftă dintr-un grepfrut, cînd deodată îi atrase atenția un titlu mare de la rubrica de știri. Îl privi lung, ca vrăjit. Lăsă jos lingurița și citi întreaga coloană. Apoi, uitînd complet de mîncare, își trînti șervetul, împinse scaunul înapoi și se repezi la telefonul din hol. Ridicînd receptorul, ceru legătura cu Probert de la Minele Reunite, care era și membru marcant al Asociației proprietarilor de mine din nordul Angliei.

– Domnule Probert, se bîlbîi el. Ați citit ziarul *Times?* Au de gînd să desființeze controlul guvernamental asupra minelor? Scrie acolo în mesajul regal. De la 31 martie. Vor să introducă imediat în parlament legislația corespunzătoare.

Răspunsul lui Probert sună astfel:

– Da, Arthur, am văzut și eu... Da, da, știu... Mult mai devreme decît credeam...

– Bine, dar la 31 martie! îl întrerupse disperat Arthur. Asta înseamnă luna viitoare. E de necrezut. Doar și-au luat angajamentul să nu se retragă sprijinul pînă în luna august!

Glasul lui Probert răspunse rotunjind foarte liniștit cuvintele:

– Arthur dragă, să nu crezi că eu aș fi mai puțin surprins decît tine. Sîntem pur și simplu aruncați în focul necazurilor. Echivalează cu explozia unei bombe!

– Trebuie să vă vorbesc! strigă Arthur. Trebuie să vin la dumneavoastră să vă vorbesc, domnule Probert. Neapărat. Vin chiar acum.

Fără să mai aștepte răspunsul lui Probert, de teamă ca nu cumva acesta să-l refuze, Arthur trînti receptorul. Luîndu-și repede

haina, alergă la garaj şi porni maşina uşoară tip sport, cu care înlocuise limuzina lor imensă. Conduse ca un nebun la Hedlington, parcurgînd cei şapte kilometri în pantă pînă la locuința lui Probert în tot atîtea minute. Valetul îl pofti imediat în salonaşul de dimineață, unde se afla industriaşul. Afundat într-un fotoliu moale de piele lîngă focul puternic, Probert fuma o havană, după breakfast, cu ziarul pe genunchi. În ansamblu, era un tablou splendid: încăperea caldă, cu covoare groase, bătrînul distins şi demn, bine hrănit, scăldat în aroma stăruitoare a cafelei şi a havanei veritabile, savurînd o clipă de răgaz înainte de a începe agitația zilei.

– Domnule Probert, izbucni Arthur, dar nu e admisibil să facă una ca asta!

Edgar Probert se ridică şi-i strînse mîna lui Arthur cu o gravitate suavă.

– Băiete dragă, să ştii că şi eu sînt la fel de necăjit ca şi tine, zise el, ținîndu-i încă mîna într-a lui. Te rog să mă crezi că exact astea sînt şi sentimentele mele.

Era un bărbat înalt şi impunător, de vreo şaizeci şi cinci de ani, cu părul alb-coliliu, bogat ca o coamă de leu, cu sprîncenele groase şi negre. Toată ființa lui avea o prestanță extraordinară, lucru pe care-l exploata admirabil în calitatea lui de membru în conducerea Asociației proprietarilor de mine. Era putred de bogat şi se bucura de foarte mult respect, mai ales că dona bani din gros la toate operele caritabile care publicau listele filantropilor locali. În fiecare iarnă îi apărea fotografia – o figură nobilă, cu o coamă leonină – pe afişele răspîndite pentru colecte în sprijinul spitalului Oddfellows de la Tynecastle. Iar dedesubtul fotografiei, cu litere de-o şchioapă, scria: „Domnul Edgar Probert, generosul nostru susținător, vă roagă să-i urmați exemplul..." De treizeci de ani în cap storcea şi ultima picătură de sînge din lucrătorii lui. Era o fiară bătrînă, dar plin de farmec.

– Ia loc, te rog, dragul meu Arthur, spuse el, făcînd un gest larg cu trabucul.

Numai că Arthur era mult prea agitat ca să poată sta jos.

– Dar ce-nseamnă asta? strigă el. Tare aş vrea să ştiu! Pur şi simplu nu înțeleg.

– Mă tem că înseamnă necazuri, răspunse Probert, stînd cu picioarele desfăcute pe covoraşul din fața căminului, privind detaşat spre tavan.

– Bine, dar de ce-au făcut-o?

– Arthur dragă, murmură Probert, guvernul a preluat o cotă-parte serioasă din profiturile noastre, ceea ce nu înseamnă însă că ar avea vreo dorință să preia şi vreo părticică din pierderile noastre. Or, ca să vorbim pe şleau, el vrea să scape basma curată, fugind înainte de a se scufunda corabia. Dar acum, fie vorba între noi, mie nu-mi pare rău. Pot să-ți spun, dar te rog să nu difuzezi, că am primit unele informații confidențiale din parlament. Cred că a sosit timpul să facem rînduială în casa noastră. Încă de pe vremea războiului clocoteşte o furtună care amenință să izbucnească între noi şi lucrători. Trebuie să ne săpăm tranşee, să ne strîngem rîndurile pînă la ultimul om şi să luptăm.

– Să luptăm?

Probert încuviință, prin valul de fum îmbălsămat revărsat de țigara lui. Avea un aer extrem de nobil. Arăta ca o combinație între împăratul din poveste şi bătrînul înțelept, numai că părea mult mai duios. Cu glasul cît se poate de binevoitor, declară:

– Voi propune o reducere a salariilor cu 40 %.

– Cu 40 %? exclamă Arthur înmărmurit. Vai de mine, dar asta înseamnă ca nivelul de trai să fie mai scăzut decît înainte de război. Muncitorii nu vor accepta în ruptul capului aşa ceva. E absolut exclus. Or să facă grevă.

– S-ar putea să nu aibă prilejul. Probert vorbea fără pic de animozitate, cu acelaşi aer bonom şi detaşat. Dacă nu-şi bagă mințile-n cap de urgență, n-o să-i mai primim la lucru.

– Să facem un lock-out? repetă Arthur, ca să înțeleagă mai bine. Dar asta înseamnă ruină curată.

Probert zîmbi calm, îşi mută privirea din tavan şi o aținti asupra lui Arthur cu un aer oarecum protector.

– Bănuiesc că mai toți dintre noi avem o mică avere pusă bine deoparte încă din timpul războiului. Trebuie să ciupim nițel din ea, cît mai puțin cu putință, pînă ce-şi vin oamenii în fire. Da, da, pur şi simplu, să luăm cu lingurița din ea.

O mică avere! Arthur se gîndi la capitalul investit în instalațiile şi ameliorările aduse la Neptun; se gîndi la actualul lui contract, care-i cerea să lucreze din plin; şi deodată, îl cuprinse un val de furie.

– Eu nu vreau să recurg la un lock-out, şi niciodată nu voi refuza să-i primesc pe muncitori la lucru, zise el. Acum lucrăm în două schimburi la Neptun, şi, în sfîrşit, am eliminat şomajul parțial.

O reducere de 40 % ar fi o nebunie curată. Eu sînt dispus să plătesc salarii omenești. Și n-am să închid o mină care merge din plin. Nu vreau să-mi tai craca de sub picioare de dragul nimănui.

Probert îl bătu ușurel pe spinare, cu un aer mai protector ca oricînd, amintindu-și de purtarea scandaloasă a lui Arthur în problema războiului și disprețuindu-l ca pe-un zevzec necopt, laș și dezechilibrat, dar mascînd toate aceste sentimente îndărătul bunăvoinței lui apostolice.

– Ei, haide, haide, băiete! zise el împăciuitor. Nu fă din țînțar armăsar. Știu că ai o fire năvalnică. Dar o să-ți treacă. Peste o săptămînă o să ținem ședința plenară a Asociației. Pînă atunci o să-ți treacă. Ai să fii și tu de acord cu noi ceilalți. Pentru că, să știi, altă cale n-ai de ales.

Arthur se uită la Probert cu o privire încordată. Un spasm îi crispa din cînd în cînd obrazul. N-avea de ales! Asta era adevărat, absolut adevărat; era legat printr-o mie de fire de Asociație, de fapt era legat de mîini și de picioare. Gemu:

– O să fie o nenorocire pentru mine.

Probert îl bătu pe umăr cu ceva mai multă blîndețe.

– Muncitorii trebuie ținuți la locul lor, Arthur, murmură el. Ai luat gustarea de dimineață? Vrei să sun să-ți aducă o cafea?

– Nu, mulțumesc, mormăi Arthur, cu capul în pămînt. Trebuie să mă întorc.

– Ce face scumpul tău tată? întrebă Probert cu glasul cel mai suav cu putință. Bănuiesc că-i simți grozav de mult lipsa acolo, la mină. Da, da. Aud însă că face progrese extraordinare. El e cel mai vechi coleg al meu din Asociație. Nădăjduiesc să-l văd din nou acolo pe acest om minunat. Te rog să-i transmiți cele mai călduroase salutări din partea mea!

– Cu plăcere.

Arthur încuviință cu un gest repezit și se îndreptă spre ușă.

– Ești sigur că nu vrei puțină cafea?

– Sigur.

Arthur avea convingerea – și faptul îi provoca o adevărată suferință – că bătrînul acesta fărțarnic îl ia în rîs. Ieși cît putu mai repede din casa lui Probert și se lăsă moale pe perna automobilului. Conduse încet spre mina Neptun, apoi intră în birou și se așeză la masa de lucru. Cu capul îngropat în mîini, trecu în revistă întreaga situație, analizînd-o în amănunt. Avea o mină care mergea bine, era minunat utilată și lucra din plin, pe baza unui contract relativ

avantajos. Era dispus, şi chiar foarte doritor, să le plătească lucrătorilor un salariu corespunzător. Ceea ce oferea Probert ca salariu era derizoriu. Simţind că se înăbuşe, Arthur luă un creion de pe masă şi făcu socoteala. În raport cu costul vieţii, valoarea reală a sumei pe care o propunea Probert corespundea unui salariu antebelic de mai puţin de o liră pe săptămînă. De pildă, pentru lucrătorii de la pompe ar fi fost echivalentul unui salariu de şaisprezece şilingi şi nouă peni pentru cinci schimburi pe săptămînă, în banii dinainte de război. Şaisprezece şilingi şi nouă peni, din care să acoperi chiria, îmbrăcămintea şi să hrăneşti o familie! Era o adevărată nebunie să te aştepţi ca oamenii să accepte aşa ceva; nici măcar nu era vorba de o ofertă propriu-zisă, era doar o provocare, ca să-i aţîţe la luptă. Şi el, Arthur, era legat trup şi suflet de Asociaţie. A se gîndi măcar să se despartă de ea însemna falimentul. Ar fi fost silit să închidă mina, să lase oamenii fără lucru, să-şi sacrifice contractul. Ironia aceasta sinistră a întregii poveşti aproape că-i stîrni rîsul.

Tocmai atunci intră Armstrong în birou. Arthur ridică ochii spre el, nervos, încordat.

– Armstrong, te rog să pui oamenii să lucreze ore suplimentare, pentru extragerea cărbunelui aceluia cocsificabil. Scoate cît mai mult cu putinţă şi aşază-l în grămezi la gura minei. Ai înţeles? Cît mai mult poţi. Fă te rog toate eforturile, nu lăsa nici un om nefolosit.

– Am înţeles, domnule Barras, răspunse Armstrong cu glas alarmat.

Arthur nu avea curajul să-l lămurească pe Armstrong chiar atunci despre ce e vorba. Mai făcu nişte calcule pe mapa de hîrtie, aruncă jos creionul şi privi în gol, drept înainte. Era în 16 februarie.

A doua zi avu loc şedinţa Asociaţiei. Rezultatul a fost transmiterea unei circulare secrete către toţi proprietarii de mine din ţinut, prin care erau înştiinţaţi că se apropie data unui lock-out, şi îndemnaţi să acumuleze rezerve de cărbune. Cînd Arthur primi acest document confidenţial, zîmbi cu amărăciune. Cum Dumnezeu ar fi putut să acumuleze producţia a patru luni în numai şase săptămîni?

La 24 martie se votă proiectul de lege pentru retragerea controlului asupra minelor carbonifere. Arthur le dădu preaviz muncitorilor, anulînd convenţiile de angajare. Iar la 31 martie, cu obligaţiile contractuale îndeplinite numai pe jumătate, opri lucrul.

Era o zi ploioasă şi tristă. După-amiază, în timp ce Arthur stătea în birou aruncînd priviri sumbre la ultimele vagonete care ieşeau din mină în ploaia nestăvilită, se deschise uşa pe neaşteptate şi intră Tom Heddon. Intrarea tăcută a lui Heddon avea ceva aproape sinistru. Rămase cu aerul lui aspru şi formidabil, cu spatele lipit de uşa închisă, cu faţa la Arthur. Silueta lui masivă era uşor aplecată, de parcă l-ar fi apăsat pe umeri povara lock-out-ului care se apropia.

– Vreau să vă spun două vorbe, zise el, şi apoi se opri. Aţi dat preaviz la toţi muncitorii din mină.

– Şi ce-i cu asta? întrebă greoi Arthur. Nu mă deosebesc cu nimic de ceilalţi.

Heddon rîse uşor, cu amărăciune sarcastică.

– Ba, uite cu ce vă deosebiţi. Că aveţi mina cea mai umedă din tot ţinutul, şi dumneavoastră le-aţi dat preaviz şi muncitorilor de la pompe, şi celor din echipele de securitate a muncii.

Străduindu-se să se stăpînească, Arthur îi răspunse:

– Heddon, te rog să mă crezi că sînt prea amărît de toate astea ca să mă mai cert cu dumneata. Dumneata ştii bine că obligaţiile mele mă pun în situaţia de a da preaviz tuturor categoriilor de muncitori.

– V-ar bucura perspectiva unei noi inundaţii? întrebă Heddon cu o inflexiune ciudată în glas.

Arthur ajunsese la capătul răbdării; ştia că nu e vinovat cu nimic; aşa că, de ce să se lase terorizat de Heddon? Îl cuprinse un val de indignare. Îi răspunse:

– Oamenii din echipa de securitate vor lucra mai departe.

– A, da? îl ironiză Heddon. Făcu o pauză, după care vorbi cu glas aspru şi vehement, apăsînd pe fiecare cuvînt: Doresc să luaţi cunoştinţă de faptul că echipele de securitate continuă lucrul pur şi simplu pentru că le-am spus eu s-o facă. Dacă n-aş fi eu la mijloc, eu şi cu oamenii care mă sprijină, mina dumneavoastră împuţită ar fi inundată în douăzeci şi patru de ore. Ştiţi asta? Şi, o dată umplută cu apă, s-ar duce dracului! Minerii pe care dumneavoastră îi trataţi ca pe nişte gunoaie, aruncîndu-i pe drumuri, o să continue să pompeze apa, ca să vă ajute să vă păstraţi osînza şi confortul din salonul ăla împuţit al dumneavoastră. Eu mi-am făcut datoria să vă spun şi vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, să vedeţi dacă e frumos ce faceţi.

Cu un gest precipitat, de parcă s-ar fi temut că nu se mai poate stăpîni, Heddon se răsuci pe călcîie şi ieşi zgomotos pe uşă. Arthur

se aşeză în faţa biroului. Stătu multă vreme acolo, pînă se lăsă întunericul, în timp ce toţi muncitorii, în afară de cei din echipele de securitate, părăsiră mina. Apoi se ridică şi el şi se îndreptă spre casă, într-o tăcere sumbră.

Începu lock-out-ul. Începură săptămîni lungi şi chinuite, care se prelungiră cu noi săptămîni lungi şi chinuite. Securitatea minei fiind asigurată, nu-ţi rămînea decît să stai la o parte şi să priveşti lupta dintre oameni şi spectrul mizeriei. Zi de zi, Arthur vedea, cu inima sfîşiată, pînă la ce limite extreme poate fi împins acest conflict inegal – obrajii supţi ai bărbaţilor, ai femeilor, da, da, chiar şi ai copiilor, feţele lor întunecate, străzile pe care nu auzeai un rîset, pe care nu se juca nimeni. I se răsucea inima în piept de o durere rece. Aveau oamenii dreptul să fie atît de cruzi cu oamenii? Se purtase un război ca să se pună capăt războiului, ca să se instaleze marea şi durabila pace, o eră nouă şi strălucitoare a civilizaţiei noastre. Şi cînd colo, uite ce se întîmpla! Luaţi-vă blidul de linte, robilor, şi trudiţi în măruntaiele pămîntului, în sudoare, murdărie şi primejdie! Da, ori primiţi blidul de linte, ori de nu, n-aveţi decît să muriţi de foame! Pe uliţa Inkermann, o femeie a murit la facere; doctorul Scott, cînd a fost strîns cu uşa de procurorul de la parchet, a folosit un termen pe care, cu un aer oficial, l-a estompat dîndu-i eticheta de „subnutriţie". Margarină cu pîine, pîine cu margarină; uneori, nici măcar atît. Ca să creşti un fiu voinic, să cînte imnul imperiului.

Asemenea gînduri ardeau incoerent în mintea lui Arthur. El nu putea să reziste la aşa ceva şi n-avea de gînd s-o facă. La sfîrşitul primei luni deschise în oraş nişte cantine populare, unde se împărţea la oameni ciorbă de la cazan. Organiză un plan filantropic individual, de ajutorare a celor din mahalaua Teraselor care trăiau în cruntă mizerie. Dar eforturile lui nu fură întîmpinate cu recunoştinţă, ci, dimpotrivă, cu ură. El nu-i ţinea de rău pe muncitori. Înţelegea motivele duşmăniei lor. Cu un junghi în inimă, se simţi incapabil de a întoarce în favoarea lui curentul sentimentelor comune; nu avea cîtuşi de puţin darul publicităţii spectaculoase, nu beneficia de un farmec sau magnetism personal. De la început, minerii de la Neptun nu-i acordaseră încredere, iar acum, chiar în faţa cantinei unde împărţea ciorba săracilor, pe un perete erau mîzgălite cuvintele: „Jos cu învîrtitul!". O dată ştearsă această lozincă, sau chiar una mai agresivă, ea era rescrisă peste noapte, şi a doua zi dimineaţă ochii lui se izbeau iar de literele mîzgălite

cu cretă. Cei mai ostili erau muncitorii mai tineri, în frunte cu Jack Reedy şi Cha Leeming; aceştia erau mai ales oamenii care-şi pierduseră fraţii sau taţii în catastrofa de la Neptun. Acum, fără ca Arthur să-şi poată da seama de pricină, ura acestora se extindea asupra lui.

Farsa aceea sinistră continua la nesfîrşit. Cu un straniu sentiment de dezgust, Arthur citi despre organizarea Forţei de apărare, o armată de 80 000 de oameni, perfect echipată şi înzestrată. Forţa de apărare – apărare împotriva cui? În luna mai începură tulburări la Minele Reunite, drept care se mobilizară trupe în ţinutul respectiv. Apăreau tot felul de Proclamaţii Regale, iar domnul Probert plecă, împreună cu familia, într-o vacanţă binemeritată şi cît se poate de plăcută, la Bournemouth, în sudul Angliei.

Dar Arthur rămase la Sleescale în tot cursul lunilor aprilie, mai şi iunie. În iunie începu să primească anonimele – nişte cărţi poştale anonime, cu calomnii copilăreşti şi înjurături grosolane. Sosea cîte una pe zi, scrisă lăbărţat de un om fără prea multă ştiinţă de carte. La început, Arthur crezu că e vorba de cineva care-şi preface scrisul. O vreme nu le luă în seamă: totuşi, treptat-treptat, ajunseră să-l îndurereze. Cine putea să-l urmărească oare cu atîta răutate? Arthur nu putea ghici nici în ruptul capului. Şi apoi, către sfîrşitul lunii, vinovatul fu demascat, surprins tocmai cînd înmîna o carte poştală proaspăt mîzgălită unui comisionar care venea des pe la vila Law. Autorul anonimelor era Richard Barras.

Dar încă mai greu de suportat era privirea cercetătoare, veşnic bănuitoare, a bătrînului. Tot timpul, absolut tot timpul, îl supraveghea pe Arthur, înregistrîndu-i venirea şi plecarea, făcînd ochii mari de plăcere cînd îl vedea abătut, savurînd semnele evidente ale necazurilor. Ca un bici îl lovea pe Arthur ochiul acela sfredelitor, congestionat şi senil, slăbindu-i energia, subminîndu-l, sleindu-l de puteri.

La 1 iulie, o istovire, soră cu moartea, puse capăt luptei. Muncitorii se văzură înfrînţi, umiliţi, zdrobiţi. Dar Arthur nu cîştigase. Pierderea contractului său neîndeplinit era extrem de grea. Şi totuşi, văzîndu-şi muncitorii revenind în şiruri tăcute şi greoaie prin curtea minei, văzînd roţile de la turnul de extracţie cum prind a se învîrti din nou, Arthur îşi scutură descurajarea. La urma urmei, în viaţă trebuie să ai şi necazuri. Asta fusese un necaz pentru care el nu purtase nici o vină. Dar n-o să se dea bătut. Acum, imediat, chiar din clipa asta avea s-o ia de la capăt.

CAPITOLUL VIII

Într-o duminică din vara anului 1925, întorcîndu-se de la plimbarea pe care o făcuse după-amiază pe la dune, David o întîlni pe Annie cu micuţul Sammy, la capătul dinspre răsărit al străzii Lamb. La vederea lui David, Sammy alergă înainte cu un strigăt de triumf – băieţelul îl iubea grozav – şi strigă:

– Sîmbătă iau vacanţă. Aşa-i că-i grozav?

– Chiar că-i grozav, voinicule!

David îi zîmbi lui Sammy, dar îndărătul zîmbetului stăruia gîndul că deşi Sammy se făcuse mare, nu arăta prea voinic şi tare ar mai fi avut nevoie de o vacanţă! Băieţaşul împlinise opt ani, avea faţa palidă şi fruntea înaltă, iar ochii îi erau albaştri, veseli, şi se făceau mici de tot cînd rîdea, exact ca ai lui taică-su. Era îmbrăcat foarte curat şi îngrijit. Pentru această plimbare pe care o făcea duminica, Annie îi lucrase un costumaş dintr-un cupon de serj gri, cumpărat de la magazinul Bates. Se înălţa repede băiatul, şi ghetele, luate mai puţin pentru frumuseţe cît ca să-l ferească de umezeală, păreau enorme, din pricină că avea picioarele tare subţiri, de copil în creştere.

– O să ai multă bătaie de cap, Annie, îi spuse David, întorcîndu-se către mama lui Sammy, care se apropiase liniştită de el. Eu ştiu ce-nseamnă vacanţele astea!

– Sînt supărată pe Sammy, replică Annie, fără pic de supărare în glas. A ţinut morţiş să se caţăre pe poarta de la Sluice Dene şi i-a crăpat gulerul nou de celuloid.

– Am vrut să iau nişte ghinde, zise Sammy, foarte serios. Aveam mare nevoie de ele, Davey.

– *Unchiule* Davey, protestă Annie, cu reproş în gras. Sammy, de cînd ai început să vorbeşti aşa?

– Lasă-l în pace, Annie! zise David. Doar sîntem prieteni, nu? Ce zici, Sammy?

– Aşa e, zîmbi Sammy cu gura pînă la urechi.

Şi David surîse din nou. Dar uitîndu-se la Annie, îi pieri surîsul de pe buze. Annie părea într-adevăr istovită. Avea cearcăne la ochi şi era la fel de gălbejită ca şi Sammy, care moştenise paloarea lui taică-su. Se sprijinea uşor cu mîna de perete. David ştia bine că Annie o duce tare greu, că trage cît şapte, întrucît pe bătrînul Macer îl înţepenise de tot reumatismul, Pug nu lucra tot timpul la

Neptun, iar ea mai trebuia să îngrijească şi copilul. Ştia că Annie spală rufe pe la casele oamenilor şi se mai angajează şi cu ziua la curăţenie, ca s-o poată scoate la capăt. De nenumărate ori se oferise s-o ajute, dar ea nici nu voia să audă de bani, fiind o fire foarte independentă. Ceva îl îndemnă pe David să întrebe:

– Dar dacă stăm strîmb şi judecăm drept, tu, Annie, de cînd n-ai mai avut o vacanţă?

Privirea ei placidă căpătă o nuanţă de surprindere.

– Păi, am avut vacanţă, cînd eram la şcoală, zise ea mirată, aşa cum are acum Sammy.

Asta înţelegea Annie prin vacanţă – pentru ea concediu nu exista, nu avea idee ce-nseamnă schimbarea de aer, de decor, promenadele albe, plajele scăldate în soare, muzica amestecîndu-se cu freamătul valurilor. Patosul cu care răspunsese fără voia ei îi puse un nod în gît lui David. Luă o hotărîre rapidă şi cu totul neaşteptată. Îi spuse, aşa, într-o doară:

– Ce-ar fi să vii împreună cu Sammy să stai o săptămînă la Whitley Bay?

Annie rămase locului, cu ochii aţintiţi la pavajul fierbinte. Sammy scoase un chiot, şi apoi se sperie.

– Whitley Bay, reproduse Sammy ca un ecou. Phiii, ce mi-ar plăcea să merg acolo!

David n-o slăbea din ochi pe Annie.

– Mi-a scris Harry Nugent şi m-a poftit să mă întîlnesc cu el la Whitley Bay, în ziua de douăzeci şi şase. Apoi David minţi: De fapt, mă hotărîsem dinainte să petrec şi eu o săptămînă în staţiune.

Dar Annie continua să rămînă nemişcată, cu ochii în pămînt, mai palidă ca oricînd.

– A, nu, David, zise ea. Nu cred că se poate.

– Hai, mamă, te rog! scînci Sammy plîngăreţ.

– Zău, Annie, nici ţie nu ţi-ar strica puţină schimbare, şi nici lui Sammy.

– Adevărat că astăzi a fost cam prea cald, încuviinţă ea.

Gîndul unei săptămîni petrecute la Whitley Bay, împreună cu Sammy, era extrem de atrăgător, de o strălucire orbitoare, dar în mintea ei vedea numai piedici – erau o mie de greutăţi care se iveau: n-avea haine, avea „să-l facă de rîs“ pe David, apoi trebuia să îngrijească de taică-su, Pug putea să se apuce iar de băutură dacă-l lăsa în banii lui. Apoi îi veni o idee minunată. Exclamă:

– Ia-l pe Sammy!

David îi răspunse aspru:

– Sammy nu se mişcă un pas fără maică-sa.

– Haide, mamă, te rog, scînci iarăşi Sammy, cu feţişoara lui palidă plină de o disperare care-ţi dădea de gîndit.

După un răstimp de tăcere, Annie ridică ochii şi-i zîmbi lui David, cu zîmbetul ei liniştit dintotdeauna.

– Bine, David, zise ea. Dacă tu eşti aşa de bun şi vrei să ne iei...

Lucrurile erau aranjate. Pe David îl cuprinse deodată o bucurie surprinzătoare. Parcă s-ar fi aprins o strălucire nouă înăuntrul lui. Se uită în urma lui Annie, care se îndepărta în jos, către strada Cheiului, alături de un Sammy săltînd de bucurie în jurul ei, cu ghetele lui mari şi gulerul rupt, şi toate celelalte. Zburda şi ciripea întruna despre Whitley Bay. Apoi David se îndreptă către casa lui, luînd-o pe uliţa Lamb. Acum poteca nu mai era năpădită de bălării, grădiniţa arăta în sfîrşit curată şi îngrijită, şi un şirag întreg de condurul-doamnei îşi revărsa galbenul strălucitor pe zid. Pietrele din pragul uşii fuseseră aranjate de Martha ca solzii, lipite cu lut şi spoite în alb; iar la storuri, Martha potrivise nişte perdeluţe croşetate frumos, aşa cum numai mîinile ei ştiau s-o facă. Dintre casele minerilor, doar cele mai frumoase aveau storuri cu perdeluţe croşetate – semnul cel mai bun al unui miner gospodar –, dar nicăieri, în tot oraşul Sleescale, nu găseai împletituri mai frumoase ca astea.

David îşi lăsă pălăria în vestibul şi intră în bucătărie, unde o găsi pe Martha în picioare, pregătindu-i nişte bobîlnic pentru ceai. Martha îl slujea de dimineaţă pînă seara, de parcă sub corsajul ei sobru s-ar fi ascuns un demiurg veşnic activ, veşnic mîndru de creaţiile în materie de gospodărie. Bucătăria era atît de curată, încît, la urma urmei, puteai să-ţi bei ceaiul şi pe podea – cum zicea lumea de pe meleagurile acelea. Mobila de lemn strălucea, vesela de porţelan scînteia pe bufet. Ceasul frumos de marmură, cîştigat de tatăl Marthei la concursurile de popice şi adus din uliţa Inkerman cînd îşi părăsise casa veche de acolo, ticăia solemn, ca o sacră bijuterie de familie, pe poliţa înaltă a căminului. În casă domnea atmosfera senină şi înălţătoare a duminicilor.

David o cercetă cu atenţie pe Martha. Într-un tîrziu, îi spuse:

– Mamă, de ce nu vii şi tu să stai o săptămînă la Whitley Bay? Eu mă duc acolo în ziua de nouăsprezece.

Martha nu întoarse capul şi continuă să analizeze cu aceeaşi atenţie ca şi pînă atunci buruienile din oală: nu putea să suporte o

pată pe o foaie de salată sau de bobîlnic. Tocmai cînd David începuse să creadă că nu l-a auzit, Martha îi spuse:

– Ce să caut eu la Whitley Bay?

– Mde, mamă, ziceam că poate ți-ar face plăcere. Vine și Annie cu băiețelul, zise el, căutînd să adopte tonul cel mai cuceritor. N-ar strica să vii și tu.

Martha rămase tot cu spatele la el, și un minut întreg nu-i răspunse nimic. Într-un tîrziu însă, pe un ton absolut neutru, îi spuse:

– Nu. Mă simt bine și aici!

Cînd se întoarse către el, cu farfuria de mîncare, fața ei era de-a dreptul rigidă.

David ajunsese acum s-o cunoască destul de bine ca să-și dea seama că n-are rost să insiste mai mult. Așezîndu-se pe divan, lîngă fereastră, puse mîna pe ultimul număr al publicației *Muncitorul independent.* Articolul lui săptămînal, făcînd parte dintr-o serie de foiletoane care-i apăreau cu regularitate de un an de zile, era publicat în pagina întîi, iar pe foaia din mijloc era reprodus, cuvînt cu cuvînt, discursul pe care-l ținuse marți la Seghill. Nu citi nici unul din cele două materiale. David avea 35 de ani. De patru ani încoace muncea pe rupte, organizîndu-i pe muncitori, ținîndu-le cuvîntări, colindînd tot ținutul, fără să se cruțe vreodată. Izbutise să sporească cu peste patru mii de muncitori numărul membrilor de sindicat din Edgeley. Căpătase reputația unui om tenace, puternic și capabil. Editura Anvil Press îi publicase trei monografii, iar lucrarea sa *Poporul și minele* îi adusese decorația Russell. Medalia o avea undeva pe sus, rătăcită printr-un sertar. Simți că-l năpădește un val de tristețe. În după-amiaza aceea, jos la dune, ascultase cîntecul ciocîrliei, care-i amintise de băiețelul deprins să vină des pe acolo, cu aproape douăzeci de ani în urmă. Apoi își adusese aminte de Jenny. Ce Dumnezeu s-o mai fi întîmplat cu ea? Draga de Jenny! Cu toate cele întîmplate, David tot mai iubea, îi ducea dorul, și din cînd în cînd se gîndea mult la ea. Și acest gînd, care răzbise printre razele de soare și trilurile ciocîrliei, îl întristase. E adevărat că întîlnirea cu Annie și Sammy îl mai înviorase puțin, dar acum căzuse iar pradă tristeții. Poate că Martha era de vină – ea cu atitudinea ei! Nu era oare trudă zadarnică să tot încerci în fel și chip să schimbi cursul vieții maselor mari ale omenirii, cînd ascunzișurile inimii fiecărei ființe în parte rămîn o taină de nepătruns și de neschimbat? Uite, Martha de pildă: ea nu era în stare să ierte pe cineva.

După ceai, David se simți mai bine; cu toate că Martha era așa neînduplecată, de gătit gătea foarte bine. David se apucă să-i scrie lui Harry. În alegerile din anul acela, și Dudgeon, și Bebbington, și Harry Nugent izbutiseră să-și păstreze mandatele de deputat. Numai că Bebbington era cît p-aci să și-l piardă: se iscase un scandal public în legătură cu divorțul intentat de Sir Peter Outram, în care fusese implicat și numele lui Bebbington. Dar pînă la urmă, lucrurile se mușamalizaseră, așa că Bebbington izbuti totuși să smulgă o mică majoritate. David îi scrise mult lui Harry. Apoi puse mîna pe cartea lui Erich Flittner *Practica controlului guvernamental*. În ultima vreme, pe David îl interesau și Flittner, și Max Sering* în special cartea celui dintîi, *Atac împotriva colectivității*, dar în seara aceasta, sensul cuvintelor lui Flittner îi cam scăpa. Gîndurile lui David zburau mereu către „atacul" de la Whitley Bay, și se hotărî în gînd să-l învețe pe Sammy să înoate, ceea ce ar fi o distracție grozavă. Pe urmă o să-i cumpere înghețată; sub nici un cuvînt nu trebuia să uite de înghețată. Nu era imposibil ca și Annie să aibă o slăbiciune tainică pentru înghețată, în special pentru casata siciliană, servită între foi de tort. Oare Annie avea să rămînă tot așa neînduplecată și în fața unei porții de casată? David se rezemă de speteaza scaunului și rîse zgomotos.

Realitatea este că în următoarele zece zile nu izbuti deloc să se mai gîndească la altceva decît la Whitley Bay, la scăldat, la Annie și la Sammy. În dimineața zilei de 19, cînd sosi la Gara Centrală din Tynecastle, unde aranjase să-i întîlnească pe Annie și pe Sammy, era de-a dreptul emoționat. În ultimul moment fusese reținut de un dosar pentru plata unor despăgubiri și ajunse cu sufletul la gură în holul cu casele de bilete, unde-l așteptau Annie și băiatul.

– Mă temeam că am să scap trenul! exclamă el zîmbind și trăgîndu-și sufletul, gîndind totodată că nu e rău să fii încă tînăr, de ajuns de tînăr ca să te emoționezi și să gîfîi.

– Dar nu e tîrziu deloc, zise Annie, pe tonul ei practic dintotdeauna.

Sammy nu zise nimic; îl dădăcise maică-sa să tacă din gură, dar ochii lui albaștri, strălucitori, și fetișoara curat spălată și frumușică exprimau o întreagă filozofie a vieții.

---

* Max Sering (1857–1939), economist german, s-a preocupat de problema proprietăților funciare.

David înşfăcă valizele şi se urcară în trenul de Whitley Bay. Annie se supără, pentru că ea ar fi vrut să-şi ducă singură bagajul – adică geamantanul pe care-l împrumutase de la Pug; era şi greu, şi pe urmă era aşa de jerpelit, încît îl compromitea pe David. Annie părea necăjită, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai nepotrivit de pe lume ca David să care geamantanul, cînd ea dusese de atîtea ori singură un coş mare cu peşte, de trei ori mai greu. Pe de altă parte, se gîndi că nu e locul potrivit să protesteze. Se urcară într-un compartiment. Curînd, locomotiva fluieră, şi trenul se urni din loc.

Sammy stătea la geam, lîngă David, iar Annie pe banca din faţă. Pe măsură ce huruitul roţilor îi scotea din mahalalele oraşului către cîmpia întinsă, entuziasmul lui Sammy creştea dincolo de orice margini. Uitînd că promisese să tacă din gură, îi împărtăşi generos şi lui David entuziasmul lui.

– Ia uită-te locomotiva aia, şi vagoanele, şi macaraua! strigă el. O, uite coşul ăla de fabrică, ce mare e! Phii! în viaţa mea n-am văzut un coş aşa de mare!

Coşul ăsta de fabrică duse la o conversaţie foarte palpitantă şi totodată amănunţită, cu privire la munca hornarilor care curăţă asemenea coşuri. Începură să discute cît de minunat trebuie să fie să te afli în vîrful unui coş „înalt pînă la cer“, fără nimic între tine şi pămîntul care s-ar afla cu şaizeci de metri mai jos.

– Ce zici, Sammy, nu vrei să te faci hornar de coşuri dintr-astea cînd ai să fii mare? îl întrebă David, zîmbindu-i lui Annie.

Sammy clătină din cap.

– Nu, zise el, cu o oarecare reticenţă. Eu o să fiu ce a fost şi tata.

– Miner? întrebă David.

– Da! Asta am să mă fac, răspunse apăsat Sammy! Şi aerul cu care copilul rosti aceste vorbe era atît de solemn, încît David nu putu să nu rîdă.

– Lasă, că mai ai timp berechet să te răzgîndeşti, îi spuse el.

A fost plăcută călătoria, dar n-a durat prea mult. Curînd, au ajuns la Whitley Bay. David închiriase odăi pe Tarrant Street, o străduţă liniştită, care se bifurca din promenada staţiunii, aproape de hotelul Waverley. Gazda îi fusese recomandată de Dickie, secretarul lui de la Institutul muncitoresc. După spusele acestuia, proprietăreasa, doamna Leslie, primea adeseori în gazdă delegaţi sindicali, cînd se ţineau conferinţele pe întreg ţinutul. Doamna

Leslie era văduva unui doctor care murise într-un accident de mină la Hedlington, cu douăzeci de ani în urmă. Un miner, care tocmai executa armarea tavanului, fusese imobilizat de prăbuşirea acestuia, şi ortacii lui nu izbutiseră în nici un chip să-i elibereze antebraţul, prins şi zdrobit între două blocuri de bazalt. Doctorul Leslie coborîse în mină, cu misiunea de a-i amputa minerului braţul, pentru a-l putea salva. Cînd amputarea era pe sfîrşite – operaţie executată eroic şi suportată la fel de eroic de către muncitor, fără anestezie, cu burta în noroiul plin de praf de cărbune, apăsat de stîncile prăbuşite, scăldat în sînge, sudoare şi murdărie –, deodată, din senin şi în cea mai perfectă linişte, întreg tavanul se surpă asupra lor, omorîndu-i pe amîndoi. În decursul anilor, toată lumea uitase de accident, dar din cauza acelei prăbuşiri a tavanului galeriei, doamna Leslie era silită să dea camere cu chirie pe uliţa aceea mizeră, pe care se înşirau căsuţele de cărămidă roşie – fiecare cu patru metri pătraţi de grădiniţă la stradă, cu perdeluţe de dantelă de Nottingham, policioare de sticlă la cămin şi un pian chinuit, ca vai de el.

Doamna Leslie era o femeie înaltă, oacheşă, cu maniere foarte rezervate; nu avea accese nici de veselie, nici de supărare; nu avea nici comicul caracteristic proprietăreselor din staţiunile maritime şi nici vreo altă trăsătură atribuită de tradiţie acestora. Cu gesturi liniştite, le ură bun venit noilor-sosiţi şi îi conduse la odăile lor. Aici însă, doamna Leslie făcu o gafă neaşteptată. Întorcîndu-se către Annie, îi spuse:

– Eu ziceam că dumneavoastră şi cu soţul să staţi în camera asta din faţă, că e mai frumoasă, şi băieţelul să vină în cămăruţa din dos.

Annie nu roşi; mai degrabă s-ar fi zis că păli la faţă; şi, fără nici o urmă de jenă, răspunse:

– Doamnă Leslie, David e cumnatul meu. Soţul meu a murit în război.

În schimb, doamna Leslie roşi, cu acea stinghereală a unei femei foarte rezervate; îşi schimbă culoarea pînă-n vîrful urechilor.

– Vă rog să mă iertaţi. Nu ştiu cum mi-a venit să spun o asemenea prostie. Trebuia de altfel să înţeleg din scrisoare.

Aşa că Annie şi cu Sammy ocupară odaia din faţă, iar David cămăruţa din dos. Dar doamnei Leslie i se păru, din cine ştie ce pricină, că a jignit-o pe Annie, aşa că se dădu pur şi simplu peste cap ca să-i fie agreabilă. Cît ai bate din palme, izbuti să se împrietenească cu Annie.

Vacanța fu cît se poate de agreabilă. Totul merse strună, mai ales sub impulsul lui Sammy; băiatul îl electriza parcă pe David, măcar că David nu avea neapărat nevoie de altcineva care să-l electrizeze. Realitatea era că David se bucura la fel de mult de prezența lui Sammy cît se bucura și Sammy de prezența lui. Au avut vreme bună, iar briza răcoroasă care adie întotdeauna la Whitley Bay nu lăsa căldura să se prefacă în zăpușeală. În fiecare dimineață se scăldau în mare și jucau crochet pe plajă. Mîncau cantități uriașe de înghețată și fructe, și făceau plimbări la Cullercoats, la casa Brown, în care o bătrînică demodată ținea o ospătărie a cărei specialitate erau mîncărurile cu crabi. David avea oarecare remușcări la gîndul că nu ar constitui cea mai bună hrană pentru stomacul lui Sammy, în schimb lui Sammy îi plăceau la nebunie. Se furișau cu un aer vinovat în sălița din față, în care mirosea a catran și a plase de pescuit. Ședeau pe canapeaua desfundată și mîncau crabi proaspeți, scoși din crusta aspră, sub privirile patroanei bătrîne, care-i spunea lui Sammy „puișorule" și pufăia mereu dintr-o lulea de porțelan. Crabii aveau un gust minunat; așa de buni erau, încît David ajunse la convingerea că era imposibil să-i facă ‚ău lui Sammy. Întorcîndu-se de la Cullercoats, Sammy îl ținea de mînă pe David, în drumul lor de-a lungul promenadei. Asta era ceasul interpelărilor. David îl lăsa pe Sammy să-l întrebe orice, chiar și năzbîtii, iar Sammy, mergînd cu pași mărunți pe lîngă el, îl bombarda pur și simplu. Ori de cîte ori putea, David îi răspundea foarte serios și exact, iar cînd nu putea, inventa. Numai că Sammy își dădea întotdeauna seama cînd inventează. Ridica spre David ochii aceia, care dispăreau aproape cu totul cînd rîdea.

– Nu cumva mă duci, unchiule Davey?

Ceea ce nu însemna însă că lui Sammy nu i-ar fi plăcut scornelile mai mult chiar decît răspunsurile exacte.

David făcu numeroase plimbări dintr-astea plăcute cu Sammy. Annie părea că-și dă seama cît le place să umble împreună, așa că mai tot timpul rămînea discret în planul al doilea. De altfel, această tendință de a-și estompa propria personalitate era în firea ei, așa că de obicei își găsea ceva de făcut tocmai cînd David și cu Sammy dădeau să plece de acasă – ba că are cumpărături, ba că trebuie să țească niște ciorapi, ba că a făgăduit doamnei Leslie să bea ceaiul cu ea! În colaborare cu doamna Leslie, Annie plănuia mereu cîte-o noutate pentru meniul lor, încercînd mai ales să afle ce-i place

mai mult lui David. Annie era însuflețită de o nețărmurită recunoştinţă faţă de el, dar şi mai neţărmurită era teama de a nu-l plictisi. Pînă la urmă, David se văzu silit să discute lucrurile clar cu ea. Joi după-amiază intră în casă, venind din soarele strălucitor de afară, şi o găsi pe Annie ducînd împăturiţi pe braţ pantalonii lui gri de flanelă: tocmai i-i călcase la bucătărie, cu fierul doamnei Leslie. Cînd mai văzu şi asta, David ajunse la capătul răbdării.

– Dumnezeule mare! strigă el. Dar bine, Annie, ce-ţi veni să te apuci de călcat? Cum de stai în casă pe o zi splendidă ca asta? De ce nu vii cu Sammy şi cu mine pe plajă?

Annie plecă ochii în jos; era furioasă pe ea însăşi, pentru că s-a lăsat prinsă. Drept scuză, îi spuse:

– Am să cobor mai tîrziu, David.

– Mai tîrziu! pufni el. Veşnic spui mai tîrziu, sau peste două minute, sau după ce termini de vorbit cu doamna Leslie. Pentru Dumnezeu, fată, de ce nu vrei să profiţi de vacanţă? La urma urmei, pentru ce-ţi închipui că te-am adus aici?

– Ştiu eu? zise ea. Eu credeam că pentru ca să am grijă de tine şi de Sammy.

– Ei, asta-i bună! Eu voiam ca tu să te distrezi, să mai ieşi niţel în lume, să te bucuri de viaţă, Annie, şi să ne ţii şi nouă tovărăşie.

– Mde, spuse iarăşi Annie, cu zîmbetul ei vag, dacă nu vă plictisesc, bine, dar eu credeam că nu vrei să mă ai şi pe mine pe cap.

Annie îşi puse pălăria şi veni cu el pe plajă. Stătură împreună cu Sammy pe nisipul moale, simţindu-se în culmea fericirii. Din cînd în cînd, David îi arunca pe furiş cîte-o privire, cînd Annie îşi lăsa capul pe spate, cu ochii închişi, îndreptîndu-şi faţa spre soarele arzător. David nu izbutea să-i dea de rost. Era o fată admirabilă, aşa fusese întotdeauna Annie – curajoasă, descurcăreaţă, cuminte, liniştită. Ea nu căuta deloc să-şi pună în valoare nurii. Şi totuşi, avea siluetă frumoasă, un trup voinic şi bine făcut, mîinile şi picioarele frumoase, sînii tari, gîtul arcuit şi catifelat. Faţa ei netulburată, întoarsă acum către soare, avea o frumuseţe armonioasă, liniştită, uşor melancolică. Da, da, cu toate că nu se îngrijea absolut deloc, era de o frumuseţe aproape clasică, cu care s-ar fi mîndrit orice femeie. Şi totuşi, Annie n-avea pic de vanitate, ăsta era lucrul cel mai de neînţeles – era de o independenţă dîrză, dar n-avea nici cea mai mică urmă de îngîmfare sau orgoliu. Era aşa de puţin

încrezută, încît se temea mereu să nu-l plictisească, să nu-i stea pe cap, să nu-l „încurce". David se întrebă la ce nivel, la ce înălțime amețitoare îl aprecia Annie, din moment ce se purta în felul acesta? Dar în orice caz, chiar judecînd numai după respectul crescînd pe care i-l dovedea doamna Leslie – fără doar și poate oglindind admirația reverențioasă cu care-l privea Annie –, David își putea da seama aproape limpede că Annic se teme de el. Și, deodată, cum stătea așa într-un cot pe nisip, în timp ce Sammy se zbenguia cu găletușa la marginea unde se spărgeau valurile, David îi spuse:

– Annie, ce umbră s-a ivit între tine și mine în ultima vreme? Altădată eram așa buni prieteni!

Rămînînd nemișcată, cu ochii închiși, îndreptați către soare, Annie răspunse:

– Tu ești cel mai bun prieten al meu, David.

David se încruntă către ea, vînturînd nisipul moale printre degete.

– Ce n-aș da să știu ce se petrece în căpșorul ăla al tău! Tare te-aș mai scutura eu, Annie! Uneori am poftă să-ți mai alung din cap ideile năstrușnice. Tu ai devenit un fel de Mona Lisa, zău așa, Annie. Să mor eu dacă n-aș avea poftă să-ți trag o bătaie bună!

– Eu una nu te-aș prea sfătui, zise ea cu același zîmbet vag. Să știi că-s destul de voinică.

– Uite ce e, răspunse David după un minut de gîndire. Acum știu ce am să-ți fac! Cu o severitate comică, se uită la ochii ei închiși. Diseară, după ce-l culci pe Sammy, am să te duc la bîlci, și acolo am să te arunc în vîrtejul tuturor distracțiilor ălora nebunești și sălbatice. Am să te zvîrl pe divanul fermecat, am să te plimb cu automobilele electrice și pe *montagne russe*. Și cînd ai să zbîrnîi prin aer cu o sută de kilometri pe oră, am să mă uit de aproape la fața ta, să văd dacă a mai rămas ceva din Annie cea de demult.

– Da, cu *montagne russe* mi-ar plăcea să merg, zise ea cu același calm zîmbitor, derutant. Dar trebuie să fie destul de scump, nu?

David se trînti pe spate, hohotind de rîs.

– Vai, Annie, Annie, nimeni nu te întrece! Bine, frate, dar o să mergem cu *montagne russe* chiar dacă ar fi să ne coste un milion și să murim amîndoi!

Zis și făcut. Momindu-l cu bomboane de mentă, îl culcară devreme pe Sammy, care nu bănuia nimic, și apoi David și cu

Annie făcură o plimbare pînă la Parcul de distracții de la Tynemouth. Vîntul nu mai bătea aproape deloc, era o seară liniştită, dulce. Fără nici o pricină anumită, David îşi aminti deodată, cît se poate de viu, de serile pe care le petrecuse aici cu Jenny cînd erau în luna de miere la Cullercoats. Trecînd pe acolo, lui David îi veni poftă să vorbească despre Jenny.

– Tu ştiai că am fost o dată aici cu Jenny? o întrebă el pe Annie.

– Sigur că ştiam, îi răspunse Annie, şi, fără să vrea, îi aruncă o privire ciudată.

– Pare o veşnicie de atunci.

– Dar n-a trecut chiar aşa de mult timp.

Urmă o pauză, apoi David, cufundat în gîndurile lui, năpădit de un val nestăvilit de sentimente, îi dădu drumul mai departe:

– Ştii, Annie, îi duc dorul lui Jenny. Uneori mi-e teribil de dor de ea. Eu tot mai sper să se-ntoarcă la mine.

Se lăsă o nouă tăcere, care dură multă vreme, şi apoi Annie spuse:

– Da, David, şi eu sper. Am ştiut întotdeauna că eşti mort după ea.

Merseră mai departe, fără să vorbească, şi după aceea, cînd intrară în Parcul de distracții, se păru că distracțiile n-or să aibă prea mare succes, pentru că Annie era nu numai tăcută, dar şi teribil de intimidată. Însă David era absolut hotărît s-o zgîlțîie, s-o smulgă din melancolia ei cu totul nejustificată. Izbutind în primul rînd să-şi lepede el tristețea, dezlănțui pur şi simplu o orgie. O purtă pe Annie peste tot, începînd cu palatul oglinzilor, şi trecînd pe la covorul fermecat. Coborînd împreună pe acelaşi covoraş, Annie zîmbi cu un licăr de fericire.

– Ei, aşa da, zise el aprobator, şi o trase către *montagne russe*.

Acolo era încă şi mai bine. Porniră să meargă de-a-ndoaselea, străbătură glonț tunelele. Calea ferată urca şi cobora, şi Annie îşi pierduse de tot respirația. Dar cel mai bine se simțiră la Roata Lumii. Descoperiră roata pe la ora nouă, şi năpustindu-se cînd către înaltul cerului, cînd în picaj, spre pămînt, sau dîndu-se peste cap la înălțimi amețitoare, vedeau tot Parcul de distracții cum se rostogoleşte într-un vîrtej nebun de lumini scînteietoare. Nimic nu era mai frumos decît Roata Lumii, nimic nu se putea compara cu ea – în cer, iad, purgatoriu sau în dimensiunile universului nostru. Cu Roata Lumii te urcai la o înălțime de necrezut, de unde

ți se desfășura frumoasă, strălucitoare, pînă hăt departe, panorama luminilor bîlciului. Urcai domol, cu o încetineală perfidă, înșelătoare, bucurîndu-te de calmul momentan, admirînd, în deplină siguranță, priveliștea. Spre vîrf, abia te mișcai. Și apoi, cît admirai încă liniștit bîlciul desfășurat sub ochii tăi, carlinga stătea în cumpănă pe culme și, fără veste, se prăbușea în adîncuri. Jos, jos, jos, cădeai într-un abis, într-o întunecime înfricoșătoare. Ți se făcea un gol în stomac, ființa ți se topea în neființă, piereai și renășteai în extazul acestui zbor teribil. Dar un zbor nu era nimic; carlinga zvîcnea deodată către noi piscuri, și iar se prăbușea cu tine jos, jos, jos de tot; trebuia să mori și să te naști din nou, la nesfîrșit.

David o ajută pe Annie să coboare din carlingă. Fata se cam clătina pe picioare, sprijinindu-se de brațul lui, cu obrajii rumeni, cu pălăria strîmbă și cu o privire care vădea bucuria de a se putea ține de brațul lui.

– O, Davey, spuse ea cu sufletul la gură, să nu mă mai duci niciodată cu comedia aia! Apoi începu să rîdă, și rîse, și rîse, și rîse așa, liniștită, un rîs parcă lăuntric. Și apoi iarăși vorbi, cu respirația întretăiată: Dar a fost minunat.

David își întoarse privirea asupra ei, zîmbind.

– În orice caz, știu că te-a făcut să rîzi, zise el. Și eu tocmai asta doream.

Merseră în plimbare pe tot întinsul Parcului de distracții, interesați amîndoi deopotrivă de tot ce vedeau. Se revărsau cascade de muzică, șarlatanii țipau, luminile se aprindeau orbitoare, mulțimea se învîrtea la nesfîrșit. Oameni săraci, veseli, simpli. Erau mineri de pe Tyneside, nituitori de la Shiphead, metalurgiști de la Yarrow, cioplitori de la Seghill și Hedlington și Edgeley. Cu șepcile împinse pe ceafă, cu fularele fluturînd, cu țigări puse după ureche. Erau și femeile lor cu ei, îmbujorate la față, vesele, mîncînd diverse bunătăți din pungi de hîrtie. Cînd terminau de mîncat din ele, umflau pungile cu aer și le pocneau. Aveau și tuburi de hîrtie, și suflau în ele, umflîndu-le deodată, ca să te lovească în clipa cînd treceai prin dreptul lor. Erau adevărate saturnalii ale oamenilor de rînd, ale umiliților și urgisiților. Deodată, David îi spuse lui Annie:

– Vezi, Annie, ăsta e locul meu în viață. Sînt oameni de un soi cu mine și mă simt fericit în mijlocul lor.

Dar Annie nu vru să recunoască. Ea clătină îndîrjită din cap.

– Tu, Davey, o să ajungi departe, în vîrf, declară ea, în felul ei deschis, cu vorba înceată. Toată lumea zice aşa. La viitoarele alegeri ai să intri în parlament.

– Cine a spus asta?

– Aşa zic toţi băieţii de la Neptun. Chiar deunăzi îmi povestea Pug. Dînşii socot că tu eşti singurul care o să faci ceva pentru ei.

– Ei, dacă aş putea! zise David, oftînd din adîncul inimii.

Cînd se întorceau de-a lungul ţărmului spre casă, în Tarrant Street, din mare răsări luna, cît roata carului, şi-i privi. În urma lor se stingeau gălăgia şi iluminaţia bîlciului. David îi povesti lui Annie despre planurile lui. De fapt, aproape că nici nu-i simţea prezenţa, atît de liniştită mergea pe lîngă el, vorbind aşa de puţin şi ascultînd aşa de frumos, în timp ce David îi înfăţişa tabloul tuturor năzuinţelor din sufletul lui. Dar năzuinţele lui nu erau străbătute de nici un pic de ambiţie personală. Nimic pentru el.

Nu visa decît dreptate pentru mineri, pentru cei de un soi cu el, o clasă de oameni asupriţi cumplit de atîta amar de vreme.

– Dreptate şi siguranţă, Annie, încheie el cu glas scăzut. Mineritul nu seamănă cu nici o altă industrie. Aici se impune naţionalizarea. De asta depind vieţile oamenilor. Atîta vreme cît ai întreprinderi particulare care nu urmăresc decît profituri mari, ai să constaţi în permanenţă că securitatea muncii e aruncată la gunoi. Sau prea rar băgată în seamă. Şi pe urmă, deodată, se întîmplă o catastrofă. Aşa cum s-a întîmplat la Neptun.

Între ei se aşternu tăcerea. Merseră mai departe pe Tarrant Street. Schimbînd tonul, David întrebă:

– Nu te-ai plictisit să mă asculţi cum mă bat cu pumnii în piept ca un orator la colţul străzii?

– Nu, zise ea. Nu te baţi deloc cu pumnii în piept... Sînt lucruri mult prea adevărate.

– Aş vrea să vii şi tu să-l cunoşti pe Harry Nugent. Soseşte mîine aici. Harry e omul care într-adevăr poate să te convingă de ceva. Zău, Annie, o să-ţi placă.

Annie clătină repede din cap.

– A, nu! Nu vreau să-l cunosc.

– Dar de ce? întrebă el surprins.

– Aşa, nu vreau, zise ea neaşteptat de hotărîtă, neadmiţînd nici un fel de contrazicere.

David se simţi jignit, fără nici un motiv; retragerea ei de neînţeles, venind după manifestarea lui de prietenie, după efortul

lui de a o face să-şi iasă din făgaşul ei obişnuit, îi produse o durere în suflet. Lăsă baltă subiectul şi se închise în el. Cînd intrară în casă, respingînd oferta lui Annie de a-i prepara ceva de mîncare, David îi spuse îndată noapte bună şi se duse glonț în camera lui.

A doua zi sosi Harry Nugent. Harry se simți foarte bine la Whitley Bay. El afirma, cu mîna pe inimă, că aerul de acolo e cel mai plăcut din lume; ori de cîte ori izbutea să aibă un week-end liber, venea să-şi umple plămînii cu aerul minunat al golfului. Trase la hotelul Waverley, şi David îl întîlni acolo, la ora trei.

Deşi era foarte devreme după-amiază, luară imediat ceaiul în hol. Nugent era vinovatul, pentru că era un băutor pasionat de ceai; bea ceaşcă după ceaşcă, şi găsea tot felul de pretexte ca să-şi justifice pasiunea. Din nefericire, nici nu-i făcea bine, agravîndu-i dispepsia de care suferea. Constituția fizică a lui Nugent era destul de firavă: trupul osos şi diform, fața suptă şi fără culoare trădau o ființă prea puțin adaptată pentru o viață de agitație. Adeseori suferea foarte rău de pe urma unor boli fără importanță, dar complet lipsite de aureolă romantică; de pildă, o dată se chinuise nici mai mult nici mai puțin de şase luni din pricina unei fistule anale. Dar niciodată nu se plîngea, nu era morocănos şi nici nu se dădea bătut. Şi pe urmă, încerca o recunoştință absurdă, dar profund omenească, pentru fiecare bucurie a vieții, fie ea cît de măruntă – o țigară bună, un ceai, un week-end la Whitley Bay, o după-amiază pe terenurile de sport de la Kennington. Mai presus de orice, Nugent era un om foarte uman; tocmai aceasta exprima şi zîmbetul care i se înfiripa liniştit pe fața urîtă, un zîmbet care-i dădea un aer de adolescent, din cauză că-i descoperea o strungăreață. Şi acum, bînd a treia ceaşcă de ceai, îi zîmbea lui David.

– Ei, cred că n-ar fi rău să-ți spun pe şleau ce doresc.

– Ca de obicei, zise David.

Nugent îşi aprinse o țigară, o lăsă între degetele îngălbenite de nicotină, îndesîndu-i firicelele de tutun cu un brusc acces de gravitate.

– David, tu ştiai că Chris Stapleton e bolnav? zise el în cele din urmă. Mda, se pare că-i merge din ce în ce mai rău, bietul de el. Noi nici n-am crezut că e aşa de grav. Săptămîna trecută a suferit o operație la Spitalul Francmasonilor – ceva intern, cred că-ți închipui ce înseamnă. Am fost ieri la el. Nu mai cunoaşte pe nimeni şi e complet dus. Nugent se opri, cu ochii ațintiți la capătul

aprins al țigării. După o îndelungată tăcere, Nugent adăugă: Luna viitoare o să se țină alegeri locale la Sleescale.

În pieptul lui David crescu un val de emoție nebunească, ce-i aprinse un licăr de spaimă în ochi. Se lăsă din nou tăcerea.

Nugent își întoarse privirea către el și dădu din cap.

– Da, da, chiar așa, David. Am vorbit cu conducerea locală. Nici nu încăpea vreo îndoială în privința persoanei pe care doresc ei s-o propună. O să ți se depună candidatura pe filiera obișnuită.

Lui David nu-i venea să creadă. Se uită și el la Nugent, copleșit, incapabil să scoată o vorbă. Apoi i se puse o pînză pe ochi și nici nu-l mai văzu pe Nugent.

CAPITOLUL IX

Prima persoană pe care o întîlni David întorcîndu-se Sleescale fu James Ramage. În acea dimineață de luni, David se întoarsese de la Whitley Bay la Tynecastle cu Annie și cu Sammy și-i urcase în trenul care avea să-i ducă acasă. Apoi se repezise la Edgeley și lucrase toată ziua pe rupte la institut. La șapte seara ajunse la Sleescale, și la ieșirea din gară era cît p-aci să se ciocnească cu Ramage, care se îndrepta spre chioșcul de ziare, să cumpere o ediție de seară.

Ramage se opri locului în mijlocul pasajului, și David înțelese imediat de pe mutra lui că e la curent cu toate. În noaptea de duminică spre luni, Stapleton murise la Spitalul Francmasonilor, și în ziarul *Tynecastle Herald* din dimineața aceea era inserat un paragraf foarte semnificativ.

– Mda, da, zise Ramage batjocoritor, prefăcîndu-se cît se poate de amuzat. Vasăzică acum ne înfigem și la parlament, eh?

David se strădui să-i răspundă cu amabilitatea cea mai exasperantă cu putință:

– Foarte exact, domnule Ramage!

– Ha! Și ce, crezi că o să izbutești?

– Da, așa sper, încuviință David, înnebunindu-l.

Ramage încetă de a se mai preface amuzat. Fața lui greoaie se înroși încă și mai tare. Strînse pumnul și-l trînti violent în palma stîngă.

– Numai peste cadavrul meu! Îţi jur pe Dumnezeu că am să fac tot posibilul să te împiedic. Noi n-avem nevoie de nişte păcătoşi de agitatori ca să ne reprezinte circumscripţia.

David privi faţa schimonosită de ură a lui Ramage cu un fel de curiozitate. El îl silise pe măcelar să furnizeze spitalului carne bună, îl combătuse în privinţa abatorului său infernal, în privinţa caselor de raport insalubre pe care le avea îndărătul străzii Cheiului. În general vorbind, încercase să-i determine pe James Ramage să facă şi puţin bine. Şi cînd colo, James Ramage ar fi fost în stare să-l ucidă tocmai pentru asta. Mare-i grădina lui Dumnezeu!

David îi spuse pe un ton calm, fără pic de răutate:

– Bineînţeles, dumneata o să-ţi sprijini propriul dumitale candidat.

– Da, asta poţi să fii sigur, explodă Ramage. O să te dărîm pur şi simplu în faţa urnelor, o să te ştergem pur şi simplu de pe faţa pămîntului. O să te facem de rîsul cîinilor în tot ţinutul Tyneside.

Ramage se sufocă în căutarea unor cuvinte mai violente, cu care să repete şi să-şi umfle mai mult ideea, apoi, încheindu-şi discursul cu o bolboroseală incoerentă, se întoarse şi se îndepărtă furios.

David porni foarte gînditor pe Freehold Street. Ştia că opinia lui Ramage nu reprezintă opinia publică. Pe de altă parte însă, era absolut conştient de opoziţia pe care avea s-o întîmpine. Circumscripţia Sleescale era în mod normal un mandat cîştigat de la bun început pentru partidul laburist, un fief sigur al acestuia, dar din păcate Stapleton, care deţinea mandatul de patru ani, fusese un om în vîrstă, sortit să moară de pe urma cumplitei boli care se numeşte cancer. La ultimele alegeri care aduseseră la putere guvernul Baldwin, circumscripţia Sleescale manifestase o uşoară şovăială, şi candidatul conservator, Laurence Roscoe, redusese majoritatea obţinută de Stapleton la numai 1 200 de voturi. Era absolut sigur că Roscoe îşi va depune din nou candidatura şi tot aşa de sigur era că putea fi considerat un adversar primejdios. David îl întîlnise în repetate rînduri: era un băiat tînăr, chipeş şi bogat; la treizeci şi patru de ani avea o siluetă lunguiaţă, cu umerii cam înguşti, fruntea cam prea înaltă şi cu tendinţă spre chelie, dinţii albi ca mărgăritarele. Încercînd să-şi corecteze obiceiul de a sta puţin adus de spate, căpătase în schimb ticul de a ridica din umeri cu o zvîcnitură. Era fiul lui Lynton Roscoe, consilier regal

– actualmente ridicat la rangul de baronet, şi membru în consiliul de administraţie al Minelor Principale din Tynecastle. Urmînd tradiţia încetăţenită în familia lui, tînărul Roscoe era avocat pledant şi îşi asigurase o clientelă frumuşică în toată regiunea de nord-est a ţării; datorită pe de o parte situaţiei lui taică-su şi pe de altă parte propriei sale capacităţi, era extrem de solicitat, procesele literalmente îi curgeau. Pe cînd studia la Cambridge, obţinuse o medalie ca jucător de crichet, iar în timpul războiului luptase în aviaţie, ceea ce-i conferea o aureolă romantică. Realitatea este că îl mai pasiona şi acum zborul; îşi menţinuse brevetul de pilot şi adeseori se ducea cu avionul de la Heston la conacul lui taică-su de la Morpeth, ca să petreacă acolo week-end-ul.

Pentru David avea o semnificaţie stranie faptul că fiul celui cu care se ciocnise atît de violent la ancheta asupra cauzelor catastrofei miniere îi era acum adversar în alegeri. „Mă rog, mă rog, se gîndi David cu zîmbet sumbru, cu cît se cocoaţă mai sus, cu atît mai rău o să cadă".

Intră la el în casă. Martha era aşezată în faţa mesei şi cerceta cu atenţie ziarul de seară, prin ochelarii cu ramă de oţel, pe care (trecînd cu dispreţ peste propunerea lui David de a se duce la un oculist) şi-i cumpărase de curînd la noua sucursală a magazinului Woolworth. De obicei Martha nu-şi prea bătea capul să citească ziarul de seară. Dar auzind vestea cea mare, Hannah Brace nu se putuse stăpîni să nu vină şi să flecărească în privinţa paragrafului referitor la alegeri, aşa că, o dată în viaţă, se dusese şi Martha în oraş ca să cumpere ziarul. La intrarea lui David se ridică de pe scaun cu un aer vinovat. David îşi dădu seama că Martha e uimită, zăpăcită, aproape incapabilă să mai gîndească. Dar nu voia să se dea bătută, nu era ea femeia care s-o facă. Pe chipul ei întunecat şi cu trăsături de comandant, David desluşi lupta pe care o dădea în sinea ei ca să nu se lase impresionată. Ascunzînd repede ziarul, Martha sări cu gura pe el:

– Te-ai întors cam devreme. Nu te aşteptam înainte de nouă.

Dar David nu voia s-o lase să scape numai cu atît.

– Ce zici, mamă, de chestia asta?

Martha făcu o pauză, după care îi spuse cu asprime:

– Mie nu-mi place deloc.

Atîta spuse, după care se îngriji de cina lui.

În timp ce mînca, David făurea planuri de acţiune. Era necesară o campanie viguroasă – aşa spuneau ăia, dar nu era chiar aşa uşor

să fii viguros, atîta vreme cît erai sărac. Nugent fusese de o sinceritate brutală în ceea ce priveşte banii: i se făcea o concesie destul de mare lui David asigurîndu-i-se propunerea candidaturii. Dar în orice caz, David nu se lăsa speriat numai de-atîta lucru. Se puteau obţine unele reduceri la cheltuieli; bătrînul Peter Wilson era un agent electoral destul de rezonabil. Avea să închirieze o camionetă de la cooperativă şi să ţină majoritatea discursurilor în aer liber, luînd cuvîntul şi în sala primăriei, în cadrul unui ultim miting electoral. Cînd Martha îi întinse farfuria cu compot de prune, David îi zîmbi. Ştia ea că lui nu i-au plăcut niciodată prunele.

– Prune pentru un deputat!

– Mai stăm noi de vorbă! îi răspunse ea enigmatică.

Propunerea candidaturii lui David se efectuă la 24 august. Nu erau decît doi candidaţi; era un meci – o luptă deschisă şi directă – între David şi Roscoe. Douăzeci şi patru august era o zi teribil de umedă, ploua cu găleata, ceea ce – remarcă Roscoe în glumă – era de rău augur pentru unul dintre candidaţi. David nădăjduia că nu pentru el. I se păru niţel deprimantă încrederea care răbufnea la Roscoe prin toţi porii. După cît îşi putea da el seama, organizarea conservatorilor era de trei ori mai eficientă decît a lui. Peter Wilson, prăpăditul avocat de contencios din Sleescale, mărunt nu numai ca statură, era o apariţie de-a dreptul neînsemnată, complet ştearsă de prezenţa lui Bannerman, agentul electoral al lui Rocoe, importat de la Tynecastle şi îmbrăcat foarte elegant. Şi în afară de asta, ploaia biciuitoare crea condiţiile cele mai neplăcute pentru oratoria desfăşurată de pe platforma unei camionete. De aceea, David, simţindu-se într-o dureroasă stare de inferioritate, se văzu silit să-şi amîne inaugurarea campaniei electorale. Se duse acasă şi-şi schimbă bocancii uzi.

A doua zi însă, cerul era senin, soarele strălucea, aşa că David se aruncă trup şi suflet în vîltoarea bătăliei. La ieşirea din şut a schimbului de dimineaţă, el se afla acolo, la poarta minei Neptun. Cu capul descoperit, cocoţat pe platforma camionetei închiriate de Harry Ogle, flancat de pontatorul Jake Wicks şi de Bill Snow – Cha Leeming oferindu-se ca şofer voluntar –, David ţinu o cuvîntare puternică, incisivă şi, în mod intenţionat, foarte scurtă. El ştia bine că oamenilor le e foame la ora cinci, aşa că nu-i ţinu prea mult. Roscoe, care în viaţa lui nu ieşise flămînd din mină cu gîndul la mîncarea de acasă, ar fi putut eventual să facă această greşeală, dar în nici un caz nu David. Cuvîntarea lui avu succes.

Platforma electorală pe care o expunea el era simplă şi banală. Dar cu toate acestea, izbutea să ofere un program substanţial de luptă. Dreptate pentru mineri! Ei ştiau că dacă nu se efectuează naţionalizarea, n-avea să li se facă dreptate. Niciodată. Or el, tocmai acest punct îl punea în program, fără alte marafeturi. Iar în această problemă era destul de competent ca să dea bătălia. În fond, era expresia credinţei lui de-o viaţă întreagă.

La sfîrşitul primei săptămîni, Tom Heddon se deplasă de la Tynecastle, ca să „spună şi el un cuvînt“ în sprijinul lui David. Toate cuvîntările lui David fuseseră în mod intenţionat ţinute pe un ton impersonal, lucru urmărit cu grijă de el, deoarece Roscoe lupta cu mijloace cinstite şi deocamdată atmosfera era curată, nimeni nu împroşcase pe nimeni cu noroi. Dar Heddon era Heddon, n-avea ce-i face; şi măcar că David îl rugase fierbinte, înainte de miting, să fie mai moderat, Tom nici nu voi să audă de renunţarea la invective. Cu un rînjet acrit pe faţa întunecoasă, îi dădu drumul:

– Ascultaţi-mă pe mine, băieţi! În alegerile astea împuţite, e numai doi candidaţi – Roscoe şi Davey Fenwick. Acum, uite ce e, mă, voi trebuie să ştiţi o vorbă: cînd Roscoe ăsta dădea mingea de-a dura pe terenurile de crichet de la Eton şi Harrow, cu zorzoane la costumul lui elegant, şi mă-sa şi ta-su şi sor-sa stăteau toţi acolo şi băteau din mînuţe sub caraghioasele alea de umbreluţe ale lor, Davey Fenwick era în fundul minei Neptun, gol pînă la brîu, trudind şi asudînd, gîfîind şi împingînd împuţitele alea de vagonete de cărbuni, aşa cum făcurăm şi noi, pe rupte, la viaţa noastră. Acum, ia să-mi spuneţi mie, mă băieţi, pe care din doi vreţi să-l faceţi deputat? Căruia o să-i daţi votul – ăluia care se chinuia cu vagonetele alea împuţite sau ăluia care nu prindea mingea aia împuţită?

Şi tot aşa îi dădu înainte, cam o jumătate de ceas. Era un discurs mulţumitor, piperat la culme, plin de expresii savuroase. Avu un succes monstru. După aceea, Tom Heddon îi spuse foarte calm lui David:

– Marfă ieftină, măi Davey; m-am plictisit şi eu de ea, dar dacă izbuteşte să-ţi fie de vreun folos, te rog să mă crezi că ţi-am oferit-o din toată inima.

Dacă Tom Heddon ar fi fost un om cu o minte strălucită, ar fi putut foarte bine să lupte chiar el pentru acest loc de deputat; şi Tom Heddon ştia că ar fi putut da această luptă. Dar întrucît Tom nu era un bărbat cu o minte strălucită, nu-i rămînea decît să fie

altruist. Totuşi, altruismul lui nu-l cruţa uneori de clipe răzleţe de amărăciune, de gînduri chinuitoare, care-l rodeau în singurătate mai rău decît pe osîndiţi.

Alegerile fură fixate pentru ziua de sîmbătă 21 septembrie. Vineri 20, la ora şase seara, David ţinu ultimul său discurs electoral la primăria din Sleescale. Sala era arhiplină; ba chiar mulţi stăteau în picioare; intervalele erau pline ochi, şi mulţi se înghesuiau şi în uşile lăsate deschise, întrucît era o seară destul de caldă. Suporterii lui David erau adunaţi toţi în stradă: Tom Heddon, Harry Ogle, Jake Wicks, Jack Kinch, tînărul Brace, bătrînul Tom Ogle, Peter Wilson şi profesorul Carmichael, sosit special de la Wallington să petreacăî week-end-ul cu David.

Cînd David se desprinse din mijlocul lor şi înaintă spre măsuţă ca să ia cuvîntul, se făcu o tăcere mormîntală. Rămase în picioare îndărătul mesei şi al sticlei de apă, în jurul căreia roiau muştele şi din care nu bea niciodată nimeni. Se aşternuse o tăcere atît de adîncă, încît David auzea jocul domol al valurilor în golful Snook. În faţa lui era o mare de chipuri, toate ridicate ca să-l privească. Dincolo de luminile puternice de pe estradă, chipurile acestea, luate laolaltă, aveau o paloare simbolică, o privire care părea vag să implore. Şi totuşi, el izbutea să distingă multe feţe cunoscute, ale unor oameni cu care era familiar. În primul rînd de bănci o văzu pe Annie, cu ochii ei cuminţi aţintiţi asupra lui, iar lîngă ea erau Pug şi Ned Sinclair şi Tom Townley, Cha Leeming cu Jack Reedy, morocănos şi amărît, Woods, Slattery şi încă zeci de alţi oameni, muncitori din mina Neptun. Îi cunoşteau bine, erau mineri, ortaci de-ai lui. Se simţi deodată pătruns de o mare umilinţă. Dar inima i se umplu, se umflă şi se revărsă spre ei. Renunţă la orice fel de clişee de cazuistică politică, la orice fel de retorică zgomotoasă. În sinea lui se gîndi: „Ţine-mă, Doamne! Ajută-mă, Doamne!“ Le vorbi simplu, cu cuvinte izvorîte din suflet:

– Vă cunosc pe mai toţi cei adunaţi aici, zise el, cu glasul înfiorat de emoţie. Mulţi dintre voi lucraţi în mina Neptun pe cînd lucram şi eu acolo. Şi nu ştiu cum se face, dar astă-seară, chiar dacă aş putea, tot n-aş avea chef să mă apuc să vă trag un discurs sforăitor. Eu vă consider prietenii mei. Şi ca prieten mă adresez vouă.

Aici, un glas din fundul sălii îi strigă cuvinte de îmbărbătare:

– Dă-i drumul, măi Davey, că noi toţi stăm cu urechile ciulite! Zi-i înainte, băiete!

Urmară ovații puternice și apoi tăcere. David continuă:

– Dacă stai să te gîndești, viața tuturor bărbaților și femeilor din sala aceasta e într-un fel sau altul strîns legată de mină. Sînteți aici mineri, sau soții de mineri, sau fii și fiice de mineri. Soarta voastră a tuturor depinde de soarta minelor. Și tocmai în această problemă a minelor, care e fără doar și poate o chestiune de viață și de moarte pentru noi toți, vreau să vă vorbesc eu astă-seară...

Glasul lui David, ridicîndu-se pătimaș dar grav, răsună puternic în sala înfierbîntată. Deodată, simți că-l însuflețește o forță deosebită, că e capabil să țină oamenii în mînă, să-i convingă. Începu să-și expună în fața lor argumentele pe care le susținea. Analiză sistemul proprietății particulare, care adeseori nesocotea securitatea muncii minerului, analiză principiul de bază al acestui sistem, și anume goana după profit, în cadrul căreia acționarul societății vine pe primul plan, iar minerul pe ultimul. Trecu apoi la chestiunea banilor încasați de proprietarii terenurilor miniere, acest principiu intolerabil și imoral, care permitea ca sume colosale să se scurgă dintr-un ținut în altul, nu în vederea unor servicii aduse colectivității, ci numai și numai din pricina unui monopol acordat cu sute de ani în urmă. Și apoi David le expuse succint și alternativa: celălalt sistem, naționalizarea! Un cuvînt strigat în pustiu de ani de zile. Îi rugă din suflet să vadă, să analizeze ce înseamnă naționalizarea. Naționalizarea înseamnă în primul rînd unificarea exploatărilor miniere, unificarea conducerii și îmbunătățirea metodelor de producție, care aveau să fie urmate pe rînd de o reorganizare a sistemului distribuirii cărbunelui la consumator. În al doilea rînd, naționalizarea minelor însemna asigurarea securității muncii în adîncul lor. În toată țara se aflau sute de mine, demodate, învechite, prost utilate, în care, conform cu principiile sistemului proprietății particulare, minerul trebuia mai întîi și-ntîi să se gîndească la menținerea, la apărarea slujbei lui și în ultimul rînd la denunțarea primejdiilor și a condițiilor necorespunzătoare de muncă. Dar salariile? Naționalizarea însemna salarii mai bune, pentru că anii slabi din industrie aveau să fie compensați de anii buni. Însemna cel puțin un salariu minimal, *cu care se putea trăi*. Pe urmă mai însemna și îmbunătățirea condițiilor de locuit. Statul nu putea în nici un caz să permită continuarea stării de neconceput în care se aflau în momentul acela locuințele minerilor din atîtea ținuturi. Nu ar fi fost spre lauda statului dacă această situație ar fi dăinuit. Această moștenire

a locuințelor nenorocite era rezultatul unor ani îndelungați, în care se dăduse frîu liber lăcomiei, egoismului și nepăsării. Oamenii care munceau la mine aduceau un serviciu comunității, un serviciu național, legat de multe primejdii; ei trebuia considerați ca slujbași ai statului. Ei nu cereau decît dreptate, dreptatea care de secole întregi le era refuzată; ei cereau să fie slujitori ai statului, și nu ROBI AI BANULUI...

Timp de o jumătate de oră, David îi ținu încordați, reduși la tăcere; îi ascultau ca hipnotizați argumentele, sorbindu-i cuvintele. Vorbea cu o convingere care mătura absolut totul din cale. Îi mișcă profund povestindu-le istoria propriei lor clase, nedreptățile care se urmau, una după alta, la fel ca și trădările. Îi făcu să strălucească de mîndrie amintindu-le istoria glorioasă a propriei lor solidarități, sentimentul tovărășiei de care dăduseră dovadă minerii din toate vremurile, în ciuda tuturor greutăților, curajul cu care înfruntaseră primejdiile.

– Ajutați-mă! strigă el în încheiere, cu mîinile întinse într-o chemare vibrînd de pasiune, ajutați-mă să lupt pentru voi, să obțin în sfîrșit dreptate pentru voi!

Tăcu deodată, rămînînd în picioare, nemaidesluşind aproape nimic din cauza emoției care-i încețoșa ochii. Apoi se așeză brusc. Urmă o clipă de tăcere mormîntală, după care izbucniră aplauzele și ovațiile. Răsunară ca un tunet. Harry Ogle sări în sus și-i scutură puternic mîna lui David. Îl urmară Kinch, Wilson, Carmichael și Heddon.

– Dar știu că i-ai ținut încordați! îi spuse Heddon, trebuind să strige ca să se facă auzit în zgomotul acela. Toți te ascultau, pînă la unul!

Wicks îl bătea pe David pe spinare, un pîlc de oameni zgomotoși se repeziră la el, îl înconjurară, ținînd să-i strîngă mîna, vorbind toți deodată, copleșindu-l. În sală era un vacarm infernal, lumea bătea din picioare, aplauda, zăngănea obiecte de metal. Aclamațiile creșteau, găsindu-și ecou în noapte.

A doua zi, David obținu 12 424 voturi. Roscoe – 3 691. A fost un adevărat triumf, o victorie nesperată, cea mai mare majoritate obținută în circumscripția Sleescale în ultimii paisprezece ani. Stînd cu capul descoperit în fața primăriei orașului, în timp ce mulțimea, fericită, se înghesuia acolo ca să-l aplaude și să-l ovaționeze, agitîndu-se ca o mare învolburată, David simți cum îl cuprinde amețeala, dar înăuntrul lui se înălță o forță nouă, plină de încredere și optimism. Într-un fel sau altul, izbutise. Își atinsese scopul.

Roscoe îi strînse mîna, și mulțimea ovaționă și mai zgomotos, tunător. Roscoe știa să piardă elegant; zîmbea, în ciuda dezamăgirii zdrobitoare. Dar Ramage nu zîmbea. Era și el acolo, cu Bates și Murchison. Și nici nu-i strînse mîna. Stătea țeapăn, cu sprîncenele încruntate, se uita urît, și pe fața lui morocănoasă nedumerirea se îmbina cu ostilitatea neiertătoare.

David ținu un mic discurs scînteietor. Nici nu știa ce spune și cum spune. Le mulțumi tuturor, le mulțumi din toată inima. Le afirmă că are de gînd să muncească pentru ei, să lupte pentru ei. Avea să-i slujească. I se înmînă o telegramă; era de la Nugent – felicitări. Telegrama asta a lui Harry Nugent însemna foarte mult pentru David. O citi în grabă și o vîrî în buzunarul de la piept. Veniră și alții să-l felicite, să-i strîngă mîna, urmară noi ovații. Mulțimea începu deodată să-i cînte *Mulți ani trăiască!* Cîntau pentru el. Un ziarist își croi drum prin mulțime și se apropie la un pas.

– Aveți vreun mesaj, domnule Fenwick, pentru ziarul *Argus?* Vă rog să ne spuneți măcar cîteva cuvinte!

În pasaj îl așteptau fotografii – se aprinseră sclipirile blițurilor. Apoi alte ovații și aplauze, pe urmă agitația mulțimii, și în cele din urmă, furnicarul de oameni se împrăștie. Din diferite părți ale orașului mai răsunau urale. Peter Wilson, agentul lui electoral, rîzînd încîntat, glumind, îl conduse încet pe scări. Totul se terminase. Absolut totul. Și cîștigase!

Se întoarse, în sfîrșit, acasă și intră cam amețit în bucătărie. Rămase acolo, palid, cu silueta lui fină, uitîndu-se la maică-sa. Deodată, simți că e obosit și grozav de flămînd. Foarte încet, îi spuse:

– Am izbutit, mamă! Știi că am izbutit?

– Știu, zise ea sec. Și mai știu că n-ai mîncat nimic de dimineață. Ce, acum, că te-ai boierit, o să refuzi budinca minerilor?

CAPITOLUL X

Intrarea lui David în Camera Comunelor îi oferi și inevitabilul revers al medaliei: se simți un om neînsemnat, șters, fără nici un prieten. Se luptă din răsputeri împotriva acestui sentiment. Lucru aproape comic; în prima zi, principala încurajare pe care o primi

veni tocmai de la poliția londoneză. Ajunse devreme la Camera Comunelor și făcu greșeala obișnuită de a încerca să intre prin ușile destinate publicului. Un polițist îl opri și-i arătă, cu un gest prietenos, intrarea specială, discretă. David merse prin curte, înconjură statuia lui Oliver Cromwell și, după ce trecu pe lîngă șirul de mașini parcate și de porumbei care țopăiau mîndri pe acolo, intră prin ușa rezervată deputaților. Acolo, un alt polițist prietenos îl îndreptă spre garderobă – o cameră lungă, plină de cuiere, dintre care unele aveau niște fundulițe și panglici trandafirii, foarte curioase. David își scoase pălăria și pardesiul, dar un alt polițist amabil îl luă în primire și-i explică geografia Camerei Comunelor, devenind de-a dreptul sentimental cînd intră în istoric, lămurindu-i chiar și misterul fundelor roz pal:

– Astea sînt de pe vremea cînd se purtau săbii, domnule deputat. Aici și le atîrnau, înainte de a intra în sala de ședințe.

– Credeam că s-au uzat între timp, zise David.

– Doamne ferește, domnule deputat! Dacă o panglică începe să arate uzată, slavă Domnului, e cine să se ocupe, și o înlocuiește cu alta nouă.

La ora trei, sosiră Nugent și Bebbington. David străbătu, alături de ei, un vast culoar, plin de cărți legate în cartoane albastru deschis – arhivele, legi, procese-verbale, procedura parlamentară –, cărți care-ți dădeau vaga impresie că n-au fost citite niciodată. Lui David îi făcură o impresie confuză sala cea lungă și înaltă, deputații tolăniți în fotolii, președintele Camerei, care avea în față ciocănelul; auzi o rugăciune mormăită, își auzi numele strigat, se îndreptă repede către băncile din fund. În suflet i se îmbinau sfiiciunea și conștiința unor scopuri nobile – convingerea că în sfîrșit a început adevărata lui muncă.

Se instală în niște camere mobilate din Blount Street în cartierul Battersea. De fapt era o garsonieră situată la etaj, un dormitor combinat cu camera de zi, o chicinetă cu mașină de gătit cu gaze și baia. Din păcate însă, garsoniera nu avea intrare separată, ci ajungeai la ea prin holul comun al casei. Pentru această garsonieră lipsită de independență plătea o liră pe săptămînă chirie, cu înțelegerea ca proprietăreasa, doamna Tucker, să-i facă patul și curățenia. În rest, David voia să-și poarte singur de grijă; avea chiar de gînd să-și pregătească și micul dejun, ceea ce stîrni uimirea doamnei Tucker.

Blount Street nu era o arteră prea distinsă, ci o stradă murdară și afumată, între două șiruri de case vechi. Pe pavajul plin de

gunoaie se jucau o droaie de copii palizi; jocurile lor erau curioase și zgomotoase; se cățărau pe ostrețele ascuțite ale gardurilor, sau stăteau la taifas – mai ales fetițele – pe marginea trotuarului, cu picioarele în rigolă. Dar în apropiere era Parcul Battersea și casa cu numărul 33, a familiei Tucker, avea sus o terasă, de pe care David putea să vadă copacii verzi și cerul albastru, dincolo de crenelurile afumate ale coșurilor de la case. Parcul Battersea îi plăcuse de la început. Nu era așa frumos ca Hyde Park sau Green Park sau Kensington Gardens, dar îi era foarte drag.

În parc privea la tinerii muncitori care se exersau la sărituri și se antrenau pentru cros pe pista de zgură, privea elevii școlilor municipale care jucau fotbal cu destulă îndemînare și cu multă pasiune, sau dactilografele palide și bolnăvicioase care se omorau alergînd după minge pe terenurile cu sfărîmături de cărămidă, mînuind rachetele de tenis într-un stil cu totul necunoscut la Wimbledon. Nu vedeai pe aici guvernante elegante și nici prunci în dantele dînd din piciorușe în cărucioare splendide cu monogramă. Peter Pan, băiatul din poveste care nu s-a făcut niciodată mare, deși altfel era foarte bine crescut, nici n-ar fi vrut să audă de Parcul Battersea. În schimb, David, amestecîndu-se în mulțimea neevoluată care petrecea aici un ceas de răgaz, găsea în Parcul Battersea mîngîiere și un puternic imbold.

Prima dată cînd făcu o adevărată inspecție generală a parcului fu într-o sîmbătă după-amiază, chiar în ziua cînd luase masa cu Bebbington. Marea performanță obținută de David în alegeri și faptul că sporise atît de mult majoritatea laburistă îl impresionaseră cu adevărat pe Bebbington; pentru că el era gata întotdeauna să cultive oamenii la modă, să se țină scai de oamenii de succes – ceea ce explica de altfel faptul că Bebbington îi ieșise în întîmpinare, împreună cu Nugent, ca să-l prezinte pe David celorlalți deputați. Mai tîrziu, Bebbington veni către el.

– Pleci din oraș sîmbăta asta?

– Nu, răspunse David.

– Eu tocmai făcusem niște aranjamente pentru week-end, continuă Bebbington pe un ton impresionant, studiind totodată cu priviri piezișe efectul cuvintelor lui. Era vorba de o petrecere la Larchwood Park – știi, conacul lui lady Outram –, și cînd colo, în ultimul moment m-au agățat să țin o cuvîntare duminică seara la Uniunea Democrată. O porcărie, nu? Ah, și dacă ai ști cum urăsc eu week-end-urile petrecute la Londra! Dacă n-ai nimic mai bun de făcut, vino să iei masa cu mine sîmbătă.

– Cu plăcere, se învoi David după o clipă de șovăială.

El nu se prea dădea în vînt după Bebbington, dar își spuse că ar fi fost o nepolitețe să-l fi refuzat.

Luară prînzul în restaurantul Adalia, tapetat cu verde și cu aur. Aveau o masă la fereastră, cu o vedere splendidă asupra Tamisei. Era evident de la bun început că în acest local celebru și foarte exclusivist Bebbington cunoștea pe absolut toată lumea. Și totodată extrem de multă lume îl cunoștea pe Bebbington. Conștient de privirile ațintite asupra siluetei sale perfect drept și suple, Bebbington se purtă amabil cu David, într-un stil protector, explicîndu-i tot ce trebuie să știe, cu cine să se împrietenească și de cine să se ferească. Însă subiectul principal al conversației rămase propria lui persoană.

– De fapt să știi că la mine a fost o chestie de noroc, zise el, am dat cu banul, dacă să împodobesc cu prezența mea Ministerul de Externe, sau să intru la laburiști. Să știi că sînt un om plin de ambiții. Dar în orice caz, cred că am acționat destul de înțelept. Nu ți se pare că sînt mai multe perspective în partid?

– Ce fel de perspective? îl întrebă David tăios.

Bebbington ridică ușor din sprîncene și se uită în altă parte, de parcă ar fi considerat întrebarea de un gest îndoielnic.

– Dar ce, nu sîntem toți o apă și-un pămînt? murmură el ușor.

De data asta, David întoarse capul în altă parte. Bebbington începuse să-i facă greață cu orgoliul lui, cu spiritul său carierist, cu egoismul său implacabil, de oțel. Aruncă priviri prin restaurant, remarcînd promptitudinea chelnerilor, florile, bateriile de vin, specialitățile culinare și femeile elegante. În special femeile înfloreau în aerul acesta cald și parfumat, ca niște flori exotice. Nu aduceau nici pe departe cu femeile din mahalaua Teraselor, cu mîinile lor asprite și bătătorite de muncă, cu fețele brăzdate de veșnica luptă cu viața. Femeile de aici purtau blănuri scumpe, perle, pietre prețioase. Aveau unghiile vopsite în roșu, parcă și-ar fi înmuiat cu delicatețe degetele în sînge. Mîncau icre negre din Rusia, *pâté de foie gras* de la Strassbourg, căpșuni trufanda crescute în serele din sudul Franței și aduse de acolo cu avionul. O femeie tînără și foarte drăguță stătea la o masă cu un bătrîn gras, chel, cu nasul coroiat. Îi atîrnau obrajii, buhăiți de trai bun; burta enormă, care i se lipea de masă, era de-a dreptul scîrboasă. Iar femeia îl sorbea din ochi. Purta un inel cu diamant uriaș, cît un bob de fasole. Domnul cel gras comandă o sticlă de șampanie de doi litri,

explicînd că vinul de calitatea cea mai bună e îmbuteliat numai în sticle mari. Deşi nu voia să bea decît un pahar, întotdeauna cerea o sticlă mare. Curînd, cînd li se aduse nota de plată, înfăţişată cu o reverenţă graţioasă, David văzu cum mîna puhavă a bătrînului pune pe tipsie şase lire. Aceştia doi abia gustaseră din mîncare şi din băutură, petrecînd doar o jumătate de oră în local, dar costul consumaţiei ar fi fost suficient ca să întreţină o familie din mahalaua Teraselor timp de-o lună.

David avu impresia că nu trăieşte aievea. Nu, nu, această strivitoare nedreptate nu era şi nu putea să fie adevărată. O orînduire socială care permite asemenea inegalităţi e fără doar şi poate putredă de sus pînă jos.

Nu mai scoase o vorbă pînă la sfîrşitul mesei, de altfel îi pierise şi pofta de mîncare. Îşi aminti de anii copilăriei, de timpul grevei, cînd se dusese pe cîmp şi mîncase un nap crud ca să-şi ostoiască foamea chinuitoare. I se răscula şi sîngele în vine împotriva acestui desfrîu al bogătaşilor; cînd în cele din urmă plecă, respiră uşurat. I se păru că a scăpat dintr-o seră în care miresme voluptuoase dar mortale îi ameţeau simţurile şi-i otrăveau sufletul. Atunci, în timp ce se îndrepta spre casă, Parcul Battersea îi apăru ca o grădină deschisă şi nepîngărită.

Reacţia la acea primă masă luată cu Bebbington fu o întărire aproape violentă a hotărîrii sale de a duce o viaţă simplă. Dăduse din întîmplare peste o carte ciudată: *Viaţa parohului din Ars*. Era fireşte vorba de un umil preot de ţară, din fundul unei provincii franceze, dar austeritatea vieţii acestuia şi în special hrana extrem de frugală îl impresionară grozav pe David. După bălăceala în mocirlă la care asistase în localul Adalia, David simţi un nou respect pentru acest om simplu din Ars, care mînca o dată pe zi, şi anume doi cartofi reci, după care bea un pahar de apă de la fîntînă.

Pe doamna Tucker o necăjeau intenţiile lui David de a duce un trai de spartan. Era o irlandeză volubilă, mai trecută ca vîrstă, cu ochi verzi, faţa pistruiată şi un păr roşu aprins. Niciodată nu-şi ascundea originea irlandeză, ci spunea, cu multă mîndrie că numele ei de domnişoară fusese Shanahan. Soţul ei era încasator la Societatea de Gaze. Aveau doi băieţi mari, funcţionari în City, neînsuraţi. Nu avea nimic din indolenţa specifică neamului ei, lucru de altfel exclus din capul locului, dată fiind culoarea părului, şi era deprinsă – după cum spunea singură – „să-i conducă ea pe bărbaţi“. Refuzul lui David de a-i permite să-i gătească pentru

breakfast şi cină o lovea în însăşi mîndria ei de descendentă a neamului Shanahan, făcînd-o să comenteze în dreapta şi-n stînga această situaţie. Nora Shanahan fusese tare bună de gură ca domnişoară, şi rămăsese tot aşa şi acum; flecăreala ei aduse însă rezultate nefericite.

În ultima sîmbătă a lunii ianuarie, David se duse pe seară după cumpărături în Bull Street, o stradă principală care cotea din Blount Street. Adeseori cumpăra din Bull Street fructe, biscuiţi, sau cîte-o bucată de brînză; erau aici magazine bune, care vindeau destul de ieftin. Dar în după-amiaza aceea, David îşi cumpără o tigaie cu coadă. De multă vreme tot jinduia el după o tigaie cu coadă, ca fiind un lucru util pentru gustarea de dimineaţă – un mijloc simplu şi rapid, fără să constituie un lux. În sfîrşit, era în posesia unei tigăi cu coadă. Vînzătoarea de la fierărie nu se pricepu să ambaleze tigaia, aşa că, după ce rupse vreo cîteva ziare, amuzîndu-se copios şi totodată amuzîndu-l şi pe David, renunţă complet la strădaniile ei şi-l întrebă dacă nu vrea s-o ia neîmpachetată. Drept care, David luă tigaia nouă-nouţă şi neînvelită şi o duse, fără pic de jenă, la casa din Blount Street nr. 33.

Dar la uşa casei cu numărul 33 de pe Blount Street se întîmplă ceva. Un tînăr cu pantaloni golf, trenci şi pălărie moale, pe care David îl zărise din cînd în cînd învîrtindu-se în preajma casei, ridică deodată la ochi un aparat de fotografiat care-i atîrna pe umăr şi luă un instantaneu cu David şi tigaia. Apoi îşi ridică pălăria moale, în chip de salut, şi se îndepărtă foarte repede.

A doua zi dimineaţă, în mijlocul ziarului *Daily Gazette* apăru fotografia sub titlul: *Deputatul cu tigaia*, iar dedesubt era un text destul de simplu, care lăuda ascetismul noului reprezentant al minerilor din nordul ţării. Urma şi un interviu scurt, dar foarte pregnant, cu doamna Tucker, plin de idiomuri irlandeze şi de bîrfă măruntă de mahala.

David roşi de furie şi nelinişte. Se ridică de la masă, se repezi la telefonul de pe scară. Îl sună pe directorul ziarului, protestînd indignat. Directorul se scuză, spunînd că-i pare extrem de rău, dar de fapt nu prea vede ce greşeală s-a comis. Nu-i aducea nici un prejudiciu, dimpotrivă, o reclamă foarte bună, nu? Nu era oare un excelent mijloc de publicitate? Nici doamna Tucker nu izbutea deloc să înţeleagă care-i răul pe care i-l pricinuise; ea personal era mai mult decît încîntată să-şi vadă numele în ziar – bineînţeles, cu condiţia să nu fie ceva de ruşine, adăugă ea.

Dar în dimineața aceea David plecă la Camera Comunelor amărît, nemulțumit și simțindu-se mic, mic de tot, nădăjduind că, cine știe, poate are norocul ca incidentul să fi scăpat atenției oamenilor. Zadarnică speranță. În momentul în care intră, îl întîmpinară urale ușor batjocoritoare. Asta era prima acțiune prin care se făcuse cunoscut – și tocmai pe calea ridicolului! Se îmbujoră la față și lăsă capul în jos, plesnind de rușine, cu teama ca nu cumva deputații să-și închipuie că el a căutat singur să-și facă o asemenea reclamă ieftină.

– Încearcă și tu s-o iei în glumă, îi sugeră cu blîndețe Nugent. Cel mai bine e să faci haz de necaz.

Nugent înțelegea lucrurile exact cum trebuie. Dar Bebbington nu. Bebbington se purtă distant și adoptă un ton satiric. El considera incidentul ca un lucru aranjat cu meticulozitate dinainte, și de altfel nici nu se sfii să i-o spună în față. Poate că-i era chiar ciudă pe David, gelos fiind de publicitatea stîrnită în jurul lui.

În seara aceea, Nugent îi făcu lui David o vizită. Se așeză, își căută prin buzunare pipa, inspectă odaia cu ochii lui liniștiți, contemplativi. Arăta la față mai cadaveric ca oricînd, și șuvițele de păr care-i cădeau răvășite pe frunte erau din ce în ce mai puține și mai rare; totuși, veselia lui predomina, cu nota ei adolescentină, inimitabilă. Își aprinse pipa și apoi spuse:

– De multă vreme tot voiam să-ți fac o vizită. Te-ai aranjat foarte drăguț aici.

– Deh, pentru o liră pe săptămînă, merge, răspunse scurt David. Bineînțeles, nu toate lucrurile sînt aici. Nenorocita aia de tigaie e în bucătărie.

Lui Nugent îi sticliră ochii de rîs.

– Nu trebuie să-ți bați capul cu prostii dintr-astea, îi spuse el amabil. Cred că de fapt o să-ți fie de folos în ochii muncitorilor din nordul țării.

– Chestia este că vreau să le fiu eu lor de folos, se înfierbîntă David.

– O să vină și asta cu timpul, zise Nugent. Momentan nu putem face mult mai mult decît să batem pasul pe loc. Ne izbim de un zid gros – conservatorii au majoritate zdrobitoare: 419 mandate, față de 151 ale noastre. În fața unei asemenea situații, ce poți să faci? Nimic decît să te ții tare și să aștepți pînă ne-o veni și nouă rîndul. Dar să nu crezi că eu nu știu ce-i în sufletul tău. Tu vrei să ajungi la ceva. Și nu poți ajunge. Tu vrei să pui capăt formalis-

mului, birocrației, voturilor parlamentare și întregii proceduri a ălora care stau bine înfipți la locurile lor. Tu vrei rezultate concrete. Ei, dragă David, așteaptă numai puțin. Într-o bună zi ai să vezi tu că ți se va ivi prilejul bun să pornești în cursă.

David nu răspunse; într-un tîrziu, vorbi greoi:

– Tocmai nenorocita asta de amînare continuă mi se pare mie așa lipsită de sens. În minele de cărbuni se pregătește o furtună, asta miroase de la o poștă. Cînd expiră acordul în vigoare, proprietarii or să pună iarăși piciorul în prag și or să ceară sporirea orelor de muncă și reducerea salariilor. Iar între timp, lucrurile sînt lăsate în voia sorții.

– Ei tot se mai amuză cu gîndul obținerii unor noi subvenții, zîmbi blînd Nugent. În 1921, subvențiile au înghițit zece milioane de lire. Pe urmă le-a venit gîndul ăla grozav – înființarea unei comisii, ceea ce constituie întotdeauna o idee genială. Dar pînă ce ajunge comisia să-și publice constatările, guvernul mai plătește o subvenție. Pe urmă, comisia dă publicității raportul ei și condamnă orice fel de subvenție. E un joc foarte instructiv. Ba chiar și foarte amuzant.

– Dar pentru numele lui Dumnezeu, cînd o să obținem odată naționalizarea? întrebă David cu înflăcărare. Asta e singura soluție. Avem oare de gînd să așteptăm pînă ne-or oferi-o ei de-a gata pe tavă?

– Trebuie să așteptăm pînă cînd un guvern laburist o va obține, zise liniștit Nugent. Apoi zîmbi. Între timp, dă-i drumul înainte cu cărțile tale albastre și cu tigaia cu coadă!

Urmă un nou răstimp de tăcere. Apoi Nugent continuă:

– Ceea ce interesează este ecuația personală a fiecăruia dintre noi. Jocul ăsta are atîtea chichițe și niște ițe așa de încurcate, încît dacă nu bagi bine de seamă te poți pierde cu totul în ele. Nimic nu scoate mai mult la iveală slăbiciunile tainice ale unui om decît viața politică. Ambițiile personale și ambițiile sociale și blestematul ăsta de egoism, și interesele personale, astea sînt marile nenorociri ale vieții politice, Davey. Să luăm de exemplu pe prietenul nostru Bebbington. Crezi că lui îi pasă de cei peste douăzeci de mii de mineri din Durham care l-au votat? Nici cît negru sub unghie! Lui nu-i pasă decît de Bebbington. O, Doamne, ți s-ar rupe inima dacă ai auzi. Să luăm un alt exemplu: Bob Chalmers. Cînd și-a făcut ăsta apariția, acum patru ani, era un adevărat fanatic. Mi-a jurat, cu lacrimi în ochi, că o să muncească

pe brînci pînă o obține ziua de muncă de șapte ore pentru filatoare, iar de nu izbutește, se-mpușcă. Ei bine, ziua de muncă de șapte ore n-a ajuns încă în comitatul Lancashire, și totuși Bob nu e mort. Ba e chiar foarte viu. L-a pișcat strechea aurului. S-a înhăitat cu gașca lui Clinton – le face rost de tot felul de informații utile și scoate bani cu grămada în City. Sau altul: Cleghorn. La ăsta contează mai mult latura socială. El și-a luat o nevastă din protipendadă. Ei, deh! Și acum e în stare să piardă jetonul de prezență de la orice consiliu sau comitet pentru ca să-și însoțească nobila nevastă la o premieră în West End. Eu încerc să fiu înțelegător cu ei, dar, crede-mă, David, poți să înnebunești din toate astea. Nici eu n-oi fi ușă de biserică, dar cel puțin pot să-ți jur că sînt sincer. De aceea mă bucur din toată inima că te-ai instalat în locuința asta și că încerci să duci o viață simplă și cinstită. Pentru numele lui Dumnezeu, omule, așa să te ții! Așa să te ții!

David nu-l mai văzuse niciodată pe Nugent atît de surescitat. Dar asta nu dură decît o clipă. Nugent își recăpătă îndată stăpînirea de sine, și pe față îi înflori seninătatea obișnuită.

– Mai curînd sau mai tîrziu, ai să te izbești din plin de astea. Are să te lovească în față duhoarea corupției, deodată, așa cum izbește pe miner mirosul de grizu. Colcăie peste tot, David. Bagă de seamă ce se întîmplă la bufetul Camerei Comunelor. Fii atent cu cine bei acolo. Fii atent la Bebbington, Chalmers și Dickson. Știu că acum îți vorbesc ca dintr-o cărțulie de reformator religios, dar crede-mă că e totuși adevărul adevărat. Dacă izbutești să fii cinstit cu tine însuți, numai asta contează, și puțin îți pasă de tot ce se întîmplă. Nugent își scutură pipa. Și cu asta am încheiat predica. Îmi stătea pe suflet, trebuia să ți-o țin. Însă, punctul următor: dacă vreodată intru aici, într-o inspecție inopinată, și găsesc polița căminului plină de invitații mondene și stupide, să știi că am să-ți trag un picior în spate, de n-o să-l poți duce. Dacă vrei să te distrezi, să vii cu mine să privești meciurile de crichet de la stadionul Kennington, cînd s-o face vremea mai frumoasă. Sînt și eu membru al clubului și-mi place foarte mult.

David zîmbi.

– Asta e forma dumitale de corupție.

– Tocmai! Și mă costă două lire pe an. Și n-aș renunța la ea nici dacă mi s-ar oferi conducerea partidului. Uitîndu-se la ceas, Nugent se ridică încet de pe scaun și se întinse. Acum trebuie să plec. Se îndreptă către ușă. Dar, apropo, n-am uitat că trebuie să-ți țin

şi tu discursul de debut. Ai să ai o ocazie mare peste vreo două săptămîni, cînd Clarke o să propună un amendament la legea securităţii în mine. Atunci poţi să spui şi tu vreo două vorbe, ca să-ţi sărezi sufletul. Noapte bună!

După plecarea lui Nugent, David se aşeză pe scaun. Se simţea mult mai bine, uşurat, liniştit. Nugent avea întotdeauna această influenţă asupra lui. Era perfect adevărat că fusese cam neliniştit în ultima vreme – inerţia vieţii parlamentare, care se desfăşura mecanic, ca pe clape, într-o monotonie ucigătoare, era la polul opus faţă de agitaţia efervescentă din timpul alegerilor, dar şi faţă de entuziasmul convingerilor lui. El nu putea suferi încetineala de melc, pierderea de timp, vorbăria inutilă, întrebările absurde, răspunsurile suave, ipocrizia politicoasă – toate făcute ca să arunce praf în ochii oamenilor. În locul zgomotului unei roţi care pune totul în mişcare, el nu auzea decît hîrîitul greoi al maşinăriei. Însă Nugent îl făcea să considere acest resentiment ca deopotrivă firesc şi absurd. Trebuia să cultive răbdarea. Se gîndi cu bucurie, dar şi cu oarecare teamă, la discursul de debut pe care urma să-l ţină; era cît se poate de important ca discursul să fie bun şi să reţină atenţia oamenilor. Trebuia să-şi ia cele mai depline măsuri de siguranţă cu privire la acest discurs. Ocazia era minunată – amendamentul la legea securităţii muncii în mine. Încă de pe acum vedea absolut limpede cum o să trateze problema, punctele asupra cărora o să insiste, lucrurile pe care o să le solicite şi altele pe care o să evite să le pomenească. Discursul începu să se înfiripe, să prindă contur, să se zămislească, la fel ca o fiinţă vie, în creierul lui. Forţa propriilor lui gînduri îl propulsa pe David, înălţîndu-l deasupra tuturor altor preocupări; mina îl absorbea, se vedea din nou în galeriile întunecoase, în care oamenii trudeau sub ameninţarea neîncetată a mutilării şi a morţii. Era uşor să nu-ţi faci nici un fel de grijă în privinţa acestor lucruri dacă nu le cunoşteai. Dar el le cunoştea. Şi el avea să imprime puternic, cu forţa, imaginea vie a cunoştinţelor lui în minţile şi inimile celor care nu le cunoşteau. Şi atunci, situaţia avea negreşit să se schimbe.

Stînd acolo, în faţa focului, liniştit şi încordat, auzi o bătaie în uşă. Apoi intră doamna Tucker.

– Vă caută o doamnă, anunţă ea.

Tresărind, David reveni la realitate.

– O doamnă? repetă el, şi dintr-o dată îi pătrunse în minte o speranţă nesăbuită. Tot timpul avusese convingerea că Jenny

trebuie să fie la Londra. Era oare posibil? Se putea oare ca Jenny să se fi întors la el?

– E jos. S-o poftesc aici?

– Da, şopti el.

David îşi îndreptă faţa spre uşă, cu un fior ciudat în inimă. Apoi se schimbă la faţă, fiorul din inimă se răci şi speranţa fulgerătoare se mistui tot aşa de repede cum se ivise. Nu era Jenny, ci Hilda Barras.

– Da, sînt doar eu, declară ea fără menajamente, conform obiceiului, percepînd schimbarea produsă pe faţa lui. Din ziarul de azi-dimineaţă am aflat unde locuieşti şi m-am hotărît să vin să te importunez cu felicitările mele. Dacă eşti cumva prea ocupat, spune-mi, şi plec imediat.

– Vai, Hilda, nu fi absurdă! protestă el.

Era o surpriză de-a dreptul uimitoare s-o vadă pe Hilda Barras. După ce-i trecu dezamăgirea iniţială, fu încîntat de venirea ei. Era îmbrăcată cu un taior gri sobru şi o blană de vulpe simplă, dar de bună calitate. Faţa ei întunecată şi severă făcea să vibreze o coardă familiară în memoria lui; îşi aduse aminte deodată de discuţiile lor aprinse de pe vremuri. David zîmbi. Şi, lucru ciudat, zîmbi şi Hilda; pe vremuri, cînd o cunoscuse, ea nu zîmbea niciodată – sau, în orice caz, nu zîmbea mai deloc.

– Te rog stai jos, Hilda. E un adevărat eveniment pentru mine.

Hilda se aşeză şi-şi scoase încet mănuşile; avea mîini foarte albe, suple, dar puternice.

– Ce faci la Londra? întrebă el.

– Ştii că e nostim ca tocmai tu să mă întrebi? zise ea calmă. Tu, care nu eşti aici decît de o lună. Asta e păcatul vostru, al provincialilor.

– Parcă tu nu eşti tot provincială?

– Ce, vrei să-ncepem iar să ne certăm?

Vasăzică şi Hilda îşi amintea de discuţiile lor! David îi răspunse:

– Numai dacă avem lapte fierbinte şi biscuiţi.

De data asta, Hilda rîse de-a binelea. Cînd rîdea, era plăcută; avea dinţi foarte frumoşi. Pierduse în mare măsură severitatea de altădată, care interzicea parcă orice apropiere; dispăruse încruntarea ei chinuită şi morocănoasă, părea mai fericită şi mai sigură pe sine. Îi vorbi:

– Se vede cale de-o poştă că în timp ce eu îţi urmăream cu interes cariera, tu m-ai dat complet uitării.

– A, nu, o contrazise el. Ştiam că ți-ai luat acum vreo patru ani doctoratul în Medicină.

– Medicină? reluă ea ironic. Ce comedie mai e şi asta? Nu cumva mă confunzi din greşeală cu fotografia lui Luke Fildes? Nu, nu, să ştii că eu nu umblu cu ipecacuana şi ceapa de mare la mine. Slavă Domnului, sînt chirurg. Mi-am luat doctoratul în ştiințe, *magna cum laude*. Nu ştiu dacă te interesează, dar sînt titulară la spitalul de femei Sfînta Elisabeta – foarte aproape de aici, pe Clifford Street, în Chelsea; treci numai Tamisa, şi ai ajuns.

– Bravo, Hilda! zise el încîntat.

– Păi ce, nu-i frumos?

Dispăruse orice urmă de ironie din glasul Hildei, acum vorbea simplu şi sincer.

– Vasăzică îți place, nu?

– La nebunie! zise ea cu multă hotărîre. N-aş putea trăi fără munca asta a mea.

„Deci, asta a schimbat-o", se gîndi el instinctiv. Cînd Hilda ridică ochii, cu o intuiție de vrăjitoare, îi citi imediat gîndurile.

– Eram o fiară, nu? zise ea calmă. Mă purtam ca o fiară cu Grace, şi cu mătuşa Carrie, şi cu toată lumea – chiar şi cu mine însămi. Să nu mă contrazici, nici măcar aşa, din plăcerea de a te certa. De fapt, vizita asta are caracterul unui act de pocăință.

– Sper că ai să-l repeți, nu?

– Ei, să ştii că acum ai fost drăguț, zise ea recunoscătoare, îmbujorîndu-se uşor. Vreau să fiu foarte sinceră cu tine. Am puțini prieteni la Londra, teribil de puțini, înduioşător de puțini. Sînt prea rigidă. Nu sînt făcută să mă împrietenesc cu oamenii. Nici nu-mi place să cunosc multă lume. Dar tu mi-ai plăcut întotdeauna. Te rog să nu interpretezi greşit vorbele mele. Mie nu-mi umblă nici un fel de gărgăuni prin cap. Cîtuşi de puțin. M-am gîndit că dacă eşti dispus, am putea din cînd în cînd să mai duelăm cu spiritele noastre ascuțite.

– Tu?! exclamă el. Tu n-ai nici un pic de spirit!

– Ei, aşa îmi placi! zise ea cu entuziasm. Ştiam cu eu că tu n-ai să-mi înțelegi greşit vorbele.

David rămase cu mîinile în buzunare şi cu spatele spre foc, uitîndu-se la Hilda.

– Eu mă pregăteam de cină. Cacao şi biscuiți. Vrei şi tu?

– Sigur, se învoi ea. Cacaoa o faci în tigaia cu coadă?

– Cam aşa ceva, recunoscu el îndreptîndu-se spre bucătărie.

Hilda îl auzi tuşind în bucătărie şi cînd reveni în cameră îl întrebă:

– Dar tusea asta ce-i?

– Bronşită tabagică. Plus ceva gaze de la nemţi, pe front.

– Ar trebui să ţi-o îngrijeşti.

– Parcă ziceai că eşti chirurg, nu doctor.

Băură cacao şi mîncară biscuiţi. Pălăvrăgiră şi discutară în contradictoriu. Hilda îi povesti despre munca ei, despre sala de operaţii, despre femeile pe care le tăia cu bisturiul. Într-un fel, David o invidia. Asta era o adevărată realizare, un ajutor palpabil pe care-l acorda omenirii suferinde.

Dar ea zîmbi.

– Să ştii că eu nu sînt de felul meu o bună samariteancă. Totul e chestiune de tehnică. Matematică aplicată. Sînge rece şi hotărîre. Apoi adăugă: Şi totuşi, prin această muncă am devenit eu umană.

– Asta rămîne de discutat.

Şi iarăşi se puseră pe ceartă. Apoi vorbiră despre discursul pe care urma să-l ţină el. Pe Hilda o interesa şi o emoţiona această perspectivă. David expuse un punctaj pe care ea îl respinse cu vehemenţă. Discuţia lor era foarte plăcută, amintindu-le vremurile de demult.

Se făcu ceasul zece. Hilda se ridică de pe scaun şi-şi luă rămas-bun.

– Trebuie să vii să-mi faci o vizită, spuse ea. Eu pregătesc o cacao mult mai bună decît a ta.

– De venit, vin, zise el. Dar nu cred să faci o cacao mai bună.

Întorcîndu-se în cartierul Chelsea, Hilda se gîndi cu un licăr interior că fusese o seară reuşită. Vizita aceasta îi solicitase un mare efort de voinţă. Se temuse, ştiind că gestul ei putea fi susceptibil de o interpretare greşită. Dar David îl interpretase aşa cum se cuvenea. Era un om mult prea înţelept, în general o inteligenţă superioară. Hilda plutea în al nouălea cer. La chirurgie era admirabilă. Dar la psihologie nu se pricepea cine ştie ce.

În seara cuvîntării lui, Hilda cumpără nerăbdătoare o ediţie tîrzie a unui ziar. Cuvîntarea era comentată, şi încă favorabil. Ziarele de a doua zi dimineaţă fură şi mai entuziaste. *Daily Herald* îi acorda o coloană şi jumătate, ba chiar şi ziarul conservator *Times* se referea în termeni foarte amabili la elocinţa sinceră şi convingătoare a noului deputat de Sleescale.

Hilda era în culmea fericirii. Se gîndi că trebuie neapărat să-i dea un telefon. Înainte de a-şi face contravizita, îl sună pe David

să-l felicite călduros. Veni de la telefon foarte satisfăcută. Poate îi vorbise pe un ton nițel prea înfierbîntat. Dar cuvîntarea lui fusese minunată. Şi, bineînțeles, pe ea o interesa doar cuvîntarea.

CAPITOLUL XI

Arthur stătea la fereastra administrației minei Neptun, uitîndu-se la oamenii care umpleau curtea, amintindu-şi cu un junghi în inimă de lock-out-ul prin care trecuse în 1921 – primul dintr-o serie de conflicte industriale, în care fusese tîrît fără voia lui, conflicte care îndreptaseră spre punctul lor culminant greva din 1926. Îşi şterse fruntea cu mîna, dorind din suflet să uite de tot conflictul acesta, fără nici o noimă. De-ajuns că se terminase, că greva fusese înfrîntă şi că muncitorii se întorseseră, umplînd curtea minei, înghesuindu-se, împingîndu-se mereu spre şopronul pontatorului. Nu mai era vorba că cereau de lucru; acum pur şi simplu țipau după lucru. Dorința era scrisă clar pe fețele lor mute. Muncă! Muncă! Indiferent de salariu! Privind aceste fețe tăcute îți puteai da seama cît de strălucită era victoria patronilor. Muncitorii erau nu înfrînți, ci zdrobiți; în ochii lor licărea teama, panica la gîndul că-i aşteaptă o iarnă de foamete. Indiferent de condiții, indiferent de salariu, numai să li se dea de lucru; muncă la orice preț! Se înghesuiau, se împingeau, îşi croiau loc cu coatele, ca să ajungă mai repede la şopronul pontatorului, unde îndărătul barei stătea Hudspeth, împreună cu bătrînul Pettit, verificîndu-le şi înregistrîndu-le foaia de pontaj.

Arthur nu putea să-şi ia ochii de la această scenă. Hudspeth se uita pe rînd la fiecare miner care înainta spre el, îl cîntărea din ochi, schimba o privire cu Pettit şi încuviința din cap. Dacă dădea din cap, era în regulă. Minerul căpăta de lucru, îşi lua tichetul de pontaj şi trecea dincolo de bară, ca un suflet primit în împărăția cerurilor, după ce a trecut prin fața jilțului judecății de apoi. Era stranie expresia de pe fețele mute ale oamenilor primiți la lucru: o iluminare bruscă, un puternic spasm de uşurare, o recunoştință aproape de necrezut pentru că fusese reprimiți în infernul întunecat al Paradisului. Dar nu toți muncitorii erau primiți, a, nu, nu era lucru destul pentru toți. Dacă s-ar fi introdus schimburile de şase ore, ar fi fost de muncă pentru toți, dar avusese loc o victorie

strălucită a forțelor Dreptății și Ordinii, conduse de un cabinet entuziast, favorabil grevei, și susținut de poporul britanic, așa că schimbul era de opt ore. Dar nu-i nimic, nu-i nimic! Nu vă batem acum capul cu asta, indiferent de condiții, indiferent de salarizare, dați-ne de lucru, dați-ne de lucru, pentru numele lui Dumnezeu!

Arthur încercă să se smulgă de la fereastră, dar nu izbuti. Îl rețineau acolo fețele oamenilor, și în special îl fascina fața unuia dintre mineri: era Pug Macer. Arthur îl cunoștea perfect. Știa că Pug era un muncitor slab, care nu se ținea serios de treabă, lipsea lunea dimineața de la lucru și trăgea la măsea. Și Arthur vedea bine că și Pug știa toate astea. Mărturisirea propriei lui nimicnicii era scrisă pe fața lui Pug, împreună cu dorința de a căpăta de lucru, iar conflictul acestor două emoții dădea naștere unei nesiguranțe, unei încordări și îngrijorări, care-ți făcea rău s-o privești. Pug Macer avea înfățișarea unui cîine care face sluj pentru un ciolan.

Arthur așteptă, hipnotizat. Se apropia rîndul lui Pug. Patru oameni dinaintea lui fură angajați, și fiecare angajat îi micșora șansele lui Pug – lucrul acesta era și el oglindit pe chipul lui. Apoi ajunse și Pug în fața barei, gîfîind puțin de pe urma îngrămădelii și a luptei dintre nerăbdare și teamă care se dădea înăuntrul lui.

Hudspeth se uită o clipă la Pug, numai o clipă, și apoi întoarse capul. Nu încuviință, nu-și dădu nici măcar osteneala de a se întoarce către Pettit, pur și simplu se uită în altă parte. De Pug nu era nevoie. El rămînea pe dinafară. Arthur văzu cum se mișcă buzele lui Pug, și cu toate că nu auzea nimic, îi vedea buzele mișcîndu-se la nesfîrșit, într-un fel de implorare disperată. Dar degeaba. Pug rămînea pe dinafară, era unul dintre cei patru sute de muncitori care rămîneau pe dinafară. Expresia de pe chipul lui Pug, de pe aceste patru sute de chipuri, îl înnebunea pe Arthur. Se întoarse brusc, se smulse cu un efort de la fereastră; ar fi vrut să-i păstreze pe acești patru sute de oameni la mina lui, să le dea de lucru, dar nu putea. Nu putea, fir-ar al dracului să fie, nu putea! Se uită lung la calendar, care indica data de 15 octombrie 1926. Se îndreptă spre calendar și rupse violent foaia. Nervii lui cereau o descărcare. Voia să se termine mai repede ziua aceea.

Ieșind pe poartă, Pug Macer se îndepărtă de curtea minei și coborî pe Cowpen Street; mai mult se tîra decît mergea, cu mîinile în buzunare, cu ochii în pămînt, cu umerii aduși, simțind privirile femeilor ațintite asupra lui, știindu-se privit din pragul ușilor de

pe mahalaua Teraselor – unul dintre cei patru sute de oameni indezirabili, rămaşi pe dinafară.

Intră în pasajul Scut, dădu în strada Cheiului şi ajunse acasă.

– Unde-i Annie? întrebă el din pragul odăii goale, pardosită cu lespezi de piatră.

– E plecată, îi răspunse taică-su din bucătărie.

Bătrînul Macer avea reumatism deformant şi nu mai putea părăsi deloc patul din bucătărie. Întrucît fusese întotdeauna un om activ, neputința îl făcea certăreț şi dificil. Boala îi dădea dureri neîncetate în spinare, de pe urma cărora începuse să creadă că e bolnav de rinichi. Jura că de rinichi suferă, şi strîngea ban cu ban, de unde avea, de unde n-avea, cheltuind totul pe hapurile pentru rinichi ale doctorului Poupart – o rețetă specială, fabricată în mahalaua londoneză Whitechapel de un bogătaş numit Lorberg. Pe fabricant îl costau un peni şi jumătate cutia, dar le vindea cu trei şilingi şi şase peni: hapurile nu conțineau altceva decît săpun, zahăr nerafinat şi albastru de metilen. Hapurile îi făceau urina bătrînului Macer albastră şi, întrucît prospectul avea grijă, în mod inteligent, să explice că albăstreala se datorează eliminării otrăvurilor din organism, bătrînul Macer era cît se poate de fericit. Era convins că s-ar face bine dacă ar izbuti să elimine toate otrăvurile din rinichi. Nenorocirea era numai că bătrînul Macer nu putea să cumpere destule hapuri. După cum explica în continuare prospectul, hapurile erau preparate cu multă cheltuială, ingredientele lor fiind nişte ierburi indiene, extrem de scumpe, culese de pe pantele masivului Himalaya, în perioada de bun augur Karma Shalia, pe baza unei rețete pe care i-o transmisese regretatului doctor Poupart, un înțelept indian.

Acum bătrînul Macer nu mai avea deloc hapuri şi se uită mofturos la Pug, puțin îngrijorat.

– De ce nu te-ai dus la mină?

– Pentru că nu m-am dus, zise Pug morocănos.

– Dar trebuie să te duci la lucru, băiete!

– Ei, nu zău? rînji Pug. O să mă duc într-o croazieră în Spania, pe un iaht împuțit.

Bătrînului Macer începu să-i tremure capul.

– Pug băiete, dar nu poți să încetezi lucrul şi să-l chinui pe taică-tu.

Pug nu vorbi, rămase neputincios; îl ardea pe dinăuntru, îi era rău.

– Nu mai am hapuri, Pug. Trebuie să-mi cumpăr hapuri.

– Dă-le naibii de hapuri! zise Pug, şi se trînti într-un scaun. Rămase acolo cu şapca soioasă pe cap şi cu mîinile în buzunare, uitîndu-se la surcelele care ardeau în vatra mult prea mare pentru aşa puţin foc.

Annie plecase să ducă nişte lucruri pe care le cususe pentru doamna Proctor şi totodată să-l însoţească pe Sammy pînă la şcoală. Se întoarse curînd.

În clipa în care intră, îl văzu pe Pug chinuit de gînduri, doborît pe scaun, şi înţelese exact ce s-a întîmplat. O străpunse iarăşi junghiul grijilor obişnuite. Dar nu zise nimic. Îşi scoase pălăria şi haina şi începu să strîngă vasele de pe masă. Se apucă să le spele.

Tot Pug vorbi primul.

– M-au lăsat pe dinafară, Annie, zise el.

– Nu-i nimic, Pug, o s-o scoatem noi la capăt, răspunse Annie, continuînd să spele vesela.

Dar ruşinea concedierii fierbea în adîncul inimii lui Pug, rănindu-l de moarte.

– Eu nu sînt destul de bun pentru ei, continuă el, vorbind printre dinţi. Nu sînt bun, înţelegi? Eu, care pot să lucrez cît doi cînd mă apuc.

– Ştiu, Pug, zise Annie ca să-l consoleze. Îşi iubea atît de mult fratele, încît se simţea la fel de rănită ca şi el. Nu te necăji, dragul meu!

– Vor să mă lase şomer, mîrîi Pug. Pe mine, care sînt dornic de muncă. Şomer!

Se făcu tăcere. Din pat, bătrînul Macer urmări conversaţia, scăldat în sudoarea autocompătimirii şi uitîndu-se cu un ochi speriat cînd la unul, cînd la celălalt. Deodată, izbucni:

– O să trebuiască să-i scrii lui Davey Fenwick, Annie. Acum o să trebuiască să-i dai voie să te ajute.

– Lasă, tată, că ne descurcăm noi, zise Annie. În ruptul capului n-avea Annie să primească vreodată bani de la David. Doar ne-am descurcat şi pînă acum, nu?

Planul lui Annie era să găsească tot mai mult de lucru, pentru ea personal. În dimineaţa aceea, de îndată ce termină treburile gospodăriei, porni să vadă ce mai poate găsi. Căuta să se angajeze pe la casele oamenilor, pentru cîte-o treabă, chiar şi din cele mai grele. Dar nici asta nu era uşor de găsit. Încercă la doctorul Scott, la doamna Armstrong. Ba chiar îşi înghiţi şi ultima fărîmă de

mîndrie şi-şi încercă norocul la doamna Ramage. Degeaba. Căpătă o promisiune de la doamna Proctor că o să-i mai dea lenjerie la cusut, iar doamna Low, preoteasa din New Bethel Street, se înduplecă cu greu s-o angajeze la spălatul rufelor pentru lunea următoare. Ei, cel puţin asta îi asigura o jumătate de coroană, deşi doamna Low întotdeauna îi plătea cei doi şilingi şi jumătate cu aerul că-i dă de pomană. Dar, în ciuda eforturilor făcute, Annie nu mai găsi altceva de lucru. Încercă şi a doua zi, şi în ziua următoare, cu aceleaşi slabe rezultate. Munca era pe gratis la Sleescale; iar altceva Annie nu avea ce vinde.

Între timp, Pug se duse să aranjeze pentru ajutorul de şomaj. Nu voia să se înscrie ca şomer, dar cînd simţămîntul lui de dreptate şi nedreptate i se mai toci, se duse totuşi să ceară ajutorul de la Oficiul de plasare – „birăul", cum îi ziceau băieţii din Sleescale. În faţa „birăului" era o coadă nesfîrşită. Aici nu se mai înghesuiau oamenii şi nu se mai băteau, ca la coada de la mină, şi nici de grăbit nu se grăbea nimeni; toată lumea îşi aştepta rîndul. Era un lucru de la sine înţeles că pentru a obţine ajutorul de şomaj trebuia să-ţi aştepţi rîndul. Fără o vorbă, Pug se instală la urmă de tot, lîngă Len Woods, Slattery şi Cha Leeming. Nu vorbi cu ei, şi nici ei cu dînsul. Începuse şi ploaia. Nu ploua prea tare, ca să le dea motiv să înjure, ci ploua aşa, încetişor, cu picături mici, şi aerul era extrem de umed. Pug îşi ridică gulerul de la jachetă şi rămase locului. Nu se gîndea la nimic. Aştepta pur şi simplu.

Peste cinci minute apăru şi Jack Reedy. Jack nu-şi luă imediat locul la coadă. În privinţa asta, el se deosebea de ceilalţi: se plimbă de la un capăt la altul al şirului de oameni, de parcă această scenă l-ar fi înfuriat. Apoi se duse tocmai în faţă, îşi încheie cu multă răbdare nasturii de la jachetă şi începu să se răstească la oameni. Jack era frate cu Tom şi Pat Reedy, amîndoi ucişi în catastrofa minieră. Jack, care fusese pe vremuri un băiat frumos şi bine făcut, se închircise acum, de pe urma nenorocirilor, amărăciunii şi urii, ajungînd un slăbănog, cu pieptul supt şi cu păreri extremiste, înverşunate. Mai întîi fusese dezastrul de la mină. Pe urmă, Jack – dispus să se lupte cu oricine – luptase în război şi fusese rănit în coapsă, în bătălia de la Passchendaele. Rămăsese şchiop de pe urma rănii. Hudspeth refuzase să-l primească la Neptun.

Pug înălţă capul şi ascultă, fără prea mult interes, la vorbele lui Jack, deşi de altfel ştia de la bun început la ce să se aştepte.

– Asta eram noi, băieţi, cînd ne-au cerut să luptăm pe front, zicea Jack cu glasul lui întunecat şi amar, plin de răzvrătire,

răzvrătire împotriva vieții, împotriva destinului și împotriva orînduirii care-l adusese în această stare. Eram sau nu eroii țării? Ce mă-sa? Şi acum ce-am ajuns? Nişte scursori neputincioase şi leneşe. Aşa ne zic ei acum. Dar ia ascultați, băieți, să vă luminez eu mințile. Cine a făcut împuțitele alea de avioane şi vapoare, şi tunuri, şi blestematele alea de obuze? Muncitorii! Cine a tras cu obuzele alea blestemate, cine a umplut tunurile alea blestemate în războiul ăla blestemat? Muncitorii! Şi cu ce s-au ales muncitorii din toate astea? Iacătă cu ce ne-am ales, băieți! Cu asta! Cu dreptul de a sta în ploaia asta blestemată, ca să întindem mîna după pomană. Ni s-a spus să luptăm pentru Anglia – pentru pămîntul nostru iubit. Dumnezeule! Şi ce, n-am luptat pentru el? Am luptat, ori n-am luptat? Şi din toate astea ne-am ales cu un rahat. Şi uite cum stăm. Sîntem băgați în el pînă-n gît. Şi pînă la urmă ce avem? Rahat! Rahat, bă! Dar cu asta nu poți să-ți astîmperi foamea, nu poți să-ți ții nevasta şi copiii. Jack se opri. Era palid, de parcă n-ar fi avut pic de sînge. Îşi şterse buzele cu dosul mîinii. Apoi reluă, cu vocea mai puternică, cu fața schimonosită de durere. Cînd voi şi cu mine ați luptat şi ați trudit în războiul ăla blestemat, în minele de cărbuni se scurgeau profituri de milioane de lire. Toate astea sînt scrise negru pe alb, băieți. O sută patruzeci de milioane de lire, atîta a fost profitul. Cu asta au rezistat patronii la grevă. Da' noi de ce n-am avut cu ce să rezistăm? Acuma ascultați-mă, băieți...

O mînă grea căzu pe umărul lui Jack. Omul îşi înghiți vorba şi rămase nemişcat, apoi se întoarse încet, să vadă cine e.

– Nu e voie de vorbit în felul ăsta, zise Roddam. Întoarce-te la locul tău din coadă şi ține-ți gura!

La cincizeci de ani, Roddam ajunsese acum şeful secției de poliție şi era un om gras şi plin de importanță.

– Lasă-mă-n pace! zise Jack cu vocea scăzută şi otrăvită, cu un licăr în ochii care-i luminau fața albă, numai piele şi os. Doar am luptat în război, băga-mi-aş picioarele-n el! Nu-mi place să pună mîna pe mine indivizi de teapa ta.

Între timp, toți oamenii de la coadă se învioraseră, manifestînd interes pentru încăierare mai mult chiar decît pentru cuvîntarea lui Jack.

Roddam roşi violent.

– Ține-ți gura, Reedy, că altfel te duc la secție.

– Am tot atîta drept să vorbesc cît ai şi tu! ripostă Jack posomorît.

– Treci la locul tău din coadă, mîrîi Roddam, împingîndu-l pe Jack pe lîngă şirul de oameni. Du-te acolo la urmă. Haide, haide!

– Nu trebuie să mă duc la urmă, strigă Jack împotrivindu-se şi făcînd semne cu capul. Locul meu e acolo, lîngă Pug Macer.

– Du-te unde ţi-am spus! îi porunci Roddam. Acolo, la coada cozii.

Şi cu aceste vorbe, poliţistul îl mai împinse o dată pe Jack.

Jack se întoarse, răsuflînd din greu, cu privirile aţintite asupra lui Roddam, avînd aerul că vrea să-l strîngă de gît. Apoi, deodată, plecă ochii în jos, păru să-şi vină în fire, cruţîndu-şi forţele pentru un alt prilej. Se întoarse şontîc-şontîc către ultimele rînduri ale cozii. Din piepturile celor de faţă se înălţă un oftat, un oftat potolit, de dezamăgire. Trupurile se destinseră, atenţia se îndreptă din nou către propriile lor necazuri. Roddam se plimbă, în sus şi-n jos, pe lîngă ei, fudul ca un curcan şi arătînd foarte impunător în mantaua uriaşă, cauciucată, cu o pafta frumoasă la curea şi lanţ la haină. Oamenii rămaseră în aşteptare. Ploaia cădea încetişor.

Uneori se nimerea să fie o zi frumoasă cînd îşi aşteptau rîndul la plata ajutorului de şomaj. În general însă era o iarnă grea, ploua mai tot timpul – adeseori chiar tare. De vreo două ori a şi nins. Dar oamenii se aflau întotdeauna acolo, trebuia să fie acolo, în aşteptare. Şi Pug aştepta, alături de toţi ceilalţi. Sammy suferea cînd îl vedea pe Pug aşteptînd ajutorul de şomaj. În drum spre casă, de la şcoală, întotdeauna trecea pe lîngă coada de la Oficiul de plasare şi se uita în altă parte, prefăcîndu-se că nu-l vede pe Pug. Iar Pug, care se simţea şi el umilit văzîndu-l pe Sammy, nu dădea nici el vreun semn că l-ar recunoaşte. Această chestiune nu se discuta niciodată, nici măcar nu se ridica între Pug şi Sammy, dar băieţelul o punea totuşi la inimă, şi încă rău de tot. De pildă, Pug nu mai putea acum să-i dea etichete de la pachetele de ţigări, şi lui Sammy îi lipsea şi moneda măruntă pe care Pug i-o strecura în palmă sîmbăta. Dar mai rău decît toate era faptul că Pug nu-l mai putea lua la meciurile de fotbal, deşi şomerii căpătau bilete cu preţ redus la trei peni – da, poate asta era cea mai mare neplăcere din toate.

Ei, ce să-i faci?! Acasă, mîncarea era din ce în ce mai slabă, şi uneori nu era nici măcar destulă, faţă de cît ar fi dorit Sammy. Ultima întrerupere a lucrului avusese loc în vară, şi vara nu ţi-e nici pe departe aşa foame ca iarna. Iarna era cu totul altceva. O dată, cînd Pug s-a înfundat într-o cîrciumă şi a băut tot ajutorul de

şomaj, n-au mai avut nici o fărîmă de dulce în casă toată săptămîna. Şi doar maică-sa făcea prăjituri aşa bune! Toată săptămîna mîncaseră numai terci de fulgi de ovăz şi supă, şi iar supă, şi iar terci – bunică-su făcuse un scandal nemaipomenit. Dacă nu s-ar fi dus maică-sa să spele pe la casele oamenilor şi să cîrpească lenjeria, n-ar fi avut nici măcar după ce bea apă. Tare ar fi vrut Sammy să fie niţel mai mare! Dac-ar fi fost mai răsărit, ar fi putut şi el s-o ajute pe maică-sa, să lucreze şi el ceva. În ciuda crizei, Sammy era convins că ar fi putut căpăta o slujbă. La mina Neptun angajau întotdeauna băieţi ca ajutoare ca vagonetari.

Săptămînă după săptămînă, Sammy îl vedea pe Pug stînd la coadă la ajutorul de şomaj, şi de fiecare dată se tot prefăcea că nu-l vede; iar de la o săptămînă la alta, coada se tot lungea. Îi făcea aşa de rău lui Sammy, încît căpătase obiceiul de a trece în fugă pe lîngă oameni. De cum se apropia de „birău“, deodată descoperea ceva deosebit de interesant la capătul străzii New Bethel, tocmai în partea cealaltă, şi cu ochii ţintă într-acolo, alerga tropăind drept înainte. Bineînţeles, cînd ajungea la capătul străzii ştia că de fapt nu fusese nimic interesant.

Şi totuşi, în ultima vineri a lunii ianuarie, după-amiază, cînd coada era parcă mai lungă ca oricînd şi nu se terminase nici la o oră foarte tîrzie, iar Sammy alerga tropăind pînă la capătul străzii, în sfîrşit se întîmplă ceva. Fugind pe New Bethel Street şi făcînd colţul pe Lamb Street, Sammy se izbi de bunică-sa, Martha.

Ciocnirea fu mai dureroasă pentru Sammy: alunecă pe blacheurile de la bocanci, şovăi, se împletici şi căzu. Nu se lovi prea rău, dar se sperie de cele întîmplate. Cu gesturi stîngace, se ridică de jos, îşi adună şapca şi cărţile şi se pregăti să treacă mai departe, roşu ca focul de ruşine. Şi apoi îşi dădu seama că Martha se uită la el. Era Martha Fenwick, bunică-sa. Asta ştia el foarte bine. Dar niciodată pînă atunci nu-i aruncase băiatului o privire. Întotdeauna trecuse pe lîngă el, pe stradă, aşa cum trecea el, Sammy, pe lîngă Pug cînd stătea la coadă, fără să-l vadă, ca şi cum nici n-ar fi existat măcar.

Şi totuşi, de data asta rămase să se uite la el – se tot uita şi se uita, cu un aer foarte ciudat. Apoi chiar îi vorbi. Cu un glas straniu, îl întrebă:

– Te-ai lovit?

– Nu, doamnă.

Băiatul dădu zăpăcit din cap. Urmă un răstimp de tăcere.

– Cum te cheamă?

Nici că se putea să întrebe prostie mai mare; și glasul ei păru că se frînge prostește.

– Sammy Fenwick, răspunse el.

Martha repetă:

– Sammy Fenwick.

Îl mînca din ochi, băiețelul avea fața palidă, fruntea înaltă, ochii albaștri, strălucitori; crescuse repede și nu-l mai încăpeau hăinuțele peticite, lucrate în casă, iar piciorușele subțiri arătau ca niște bețe în bocancii greoi. Cu toate că lui Sammy nici nu-i trecea prin cap una ca asta, Martha îl urmărea cu privirea de luni și luni de zile. Se uita la el zi de zi cum se duce la școală. Îl urmărea pe furiș dindărătul perdelelor de la fereastra din coasta casei de pe fundătura Lamb. Pe măsură ce creștea, băiatul începea să semene cu Sammy al ei; acum avea zece ani. Pentru Martha era un adevărat chin să nu-l aibă pe băiat în preajma ei. Oare nu avea să se întîmple nimic care să-i frîngă vreodată mîndria ei de gheață? Îl întrebă cu multă prudență:

– Tu știi cine sînt eu?

– Sînteți bunica mea, zise el imediat.

Martha se făcu roșie ca focul la față, dar mai mult de plăcere. În sfîrșit, Sammy spărsese gheața, crăpase carapacea în care se închistase inima bătrînei.

– Vino încoace, Sammy!

Sammy se apropie, și Martha îi luă mîna într-a ei. Copilului i se păru teribil de ciudată toată povestea asta, și chiar îl încerca o ușoară frică, dar, supunîndu-se, o însoți pînă la casa ei de pe fundătura Lamb. Intrară împreună.

– Stai jos, Sammy, îi spuse Martha.

Îi făcea o plăcere nespusă, o plăcere chinuitoare, să rostească iarăși și iarăși numele Sammy.

Sammy se așeză și-și roti privirile prin odaie. Era o bucătărie frumoasă, cît se poate de curată, adică așa cum se cuvine să fie o bucătărie, cum era și a lor; numai că aici erau mai multe mobile, și mai bune. Apoi ochii lui Sammy se luminară; văzu că Martha îi taie o felie de budincă – o felie mare de tot de budincă cu stafide.

– Mulțumesc frumos, zise el, primind budinca.

Își potrivi cărțile și șapca pe genunchi și luă o îmbucătură mare.

Ochii aspri și întunecoși ai Marthei stăruiau pe chipul lui tînăr, fără să se poată desprinde de la el. Era chipul lui Sammy al ei.

– E bună prăjitura? întrebă ea cu un tremur în glas.

– Da, doamnă, zise el, muşcînd iarăşi, e straşnică.

– E cea mai bună prăjitură pe care ai mîncat-o vreodată?

– Mde! copilul şovăi, tulburat, temîndu-se ca nu cumva să-i jignească sentimentele; totuşi, nu putu să nu spună adevărul: Şi mămica mea face prăjituri tot aşa de bune, dacă are cu ce. Dar n-a prea avut cu ce de o vreme încoace.

Nici măcar aceste vorbe ale copilului nu putură risipi vraja care o învăluia pe Martha.

– Unchiu tău e şomer? întrebă ea. Pug Macer?

Faţa cît un fir de aţă a copilaşului roşi.

– Mda, acum Pug e şomer, dar altădată nu era.

– Taică-tu n-ar fi fost niciodată şomer, declară ea, plină de mîndrie.

– Da, ştiu, zise băiatul.

– El era cel mai bun havator din mina Neptun.

– Da, ştiu, repetă băiatul, aşa mi-a zis şi mămica.

Se lăsă tăcerea. Martha se uită la el cum termină de mîncat şi apoi îi mai tăie o felie. Copilul o primi cu un zîmbet timid, leit zîmbetul lui Sammy al ei.

– Ce-ai să te faci tu, Sammy, cînd ai să fii mare?

Băieţelul stătu niţel pe gînduri. Martha murea de nerăbdare aşteptîndu-i răspunsul.

– Aş vrea să fiu şi eu ce a fost tata, zise el.

– Chiar aşa ai să fii, şopti ea. Da, da, aşa să ştii, Sammy.

– Da.

Martha rămase nemişcată. Se simţea slabă, răvăşită, copleşită. Revenise la ea Sammy al ei, ca să continue tradiţia neamului lor viteaz; avea să apuce să mai vadă lucrul ăsta cu ochii, Sammy Fenwick să fie iarăşi cel mai bun ortac din mina Neptun. Nici nu mai putea vorbi de emoţie.

Sammy termină şi ultima firimitură de budincă, îşi luă şapca şi cărţile de pe genunchi şi se sculă în picioare.

– Nu pleca încă, Sammy, protestă Martha.

– O să se îngrijoreze mama, răspunse el.

– Bine, Sammy, atunci ia bucata asta în buzunar, ca să ai o gustare la şcoală, Sammy.

Martha îi tăie cu înfrigurare încă o bucată de budincă, i-o înveli în hîrtie cerată, îi alese un măr roşu de pe bufet şi-i înfundă buzunarele. La uşă se opri.

– Sammy, vino şi mîine pe la mine.

Şi vocea ei suna rugătoare... rugătoare...

– Bine, bine, zise el, şi se repezi ca săgeata pe trotuar.

Martha rămase şi privi îndelung în urma lui, mult după ce plecase. Apoi se întoarse şi intră iar în bucătărie. Făcea mişcări încete, de parcă se împleticea. În bucătărie dădu cu ochii de budinca din care tăiase felii. Rămase locului, tăcută şi nemişcată, în timp ce prin faţa ochilor ei împietriţi se scurgea un val de amintiri. Deodată, faţa i se răvăşi. Se aşeză la masa din bucătărie şi apucîndu-şi capul în mîini se lăsă în voia unor suspine amare.

CAPITOLUL XII

Evoluţia politică a lui David se asemuia cu cea a organismului omenesc. O creştere înceată, imperceptibilă de la o zi la alta, şi totuşi vizibilă dacă o comparai cu statura de acum cinci ani. Măcar că-şi urmărea scopul cu atîta hotărîre şi vigoare, totuşi nu înainta decît pe un drum lung şi anevoios. În politică, meteorii fulgeră numai în imaginaţia romancierului. David făcea cunoştinţă cu realitatea propriu-zisă. Muncea; muncea din greu; era de necrezut cît putea să muncească; şi aştepta. Învăţă multe lucruri; dar în primul rînd învăţă să cultive această calitate a răbdării. După discursul său de debut urmă, cîteva luni mai tîrziu, un alt discurs, cu privire la mizeria din regiunile miniere. Comentariile stîrnite de acest nou discurs determinară pe mai mulţi conducători ai partidului să-i solicite date referitoare la problema în chestiune. Ulterior fură ţinute cîteva cuvîntări admirabile în Camera Comunelor, pentru care David nu primi nici un fel de laudă, cu toate că redactarea îi aparţinea aproape în întregime. Mai tîrziu însă, ca un semn de recunoaştere şi mulţumire, fu invitat să participe la lucrările unei comisii interdepartamentale de anchetă în problema bolilor profesionale din mine. În anul care urmă, munci în cadrul acestei comisii la expertiza bolilor de ochi, a crepitaţiilor la genunchi şi a incidenţei silicozei în minele nemetalifere. Înainte de încheierea sesiunii parlamentare respective se văzu cooptat într-un consiliu de cercetare a calificării funcţionarilor din administraţia minelor în cadrul legislaţiei existente. În anul următor, Nugent, programat să ia cuvîntul la un miting de masă organizat de Con-

siliul Trade-Union britanic în Albert Hall, se îmbolnăvi de gripă și, la ccrerea sa insistentă, David fu chemat să-i ia locul. Vorbind în fața unui auditoriu de cinci mii de oameni, ținu un discurs memorabil, un discurs plin de ardoare și de sentimente umanitare, dar totodată rostit pe un ton foarte tranșant. Oricît de paradoxal ar fi părut, strălucirea acestei unice scri concentră mai multă atenție asupra lui decît toată munca sa chinuitoare din cei doi ani anteriori. Începu să fie remarcată participarea sa la dezbateri. El pregăti memorandumul Consiliului Trade-Union cu privire la naționalizarea minelor pentru alcătuirea Comisiei Energiei și Transporturilor – una dintre măsurile preconizate. Comunicarea sa, *Energia electrică și progresul național*, fu ascultată și de Conferința muncitorească americană. Ulterior deveni reprezentantul principal al minerilor în consiliul alcătuit în vederea revizuirii problemei pericolului inundațiilor în mine. În toamna anului 1928 ajunse membru al Comitetului parlamentar al partidului laburist, și, în sfîrșit, în primele luni ale anului următor atinse apogeul carierei sale: se văzu numit în Comitetul Executiv al Federației Minerilor.

David nutrea speranțe mari. În sinea lui se simțea cît se poate de bine, avea capul limpede, se vedea în stare să facă față oricărui volum de muncă. Și mai mult ca oricînd, era conștient de întorsătura favorabilă pe care o luaseră lucrurile. Guvernul de atunci era pe ducă, se pregătea cu tristețe să moară. Țara, sătulă pînă-n gît de manevre politice răsuflate, de platitudini reîncălzite de o sută de ori și de administrația conservatorilor înrăiți, își ridica ochii către zări noi, conturate în imaginație. În cele din urmă, cu toată apatia lor înrădăcinată și conservatoare, oamenii începeau să pună sub semnul întrebării soliditatea sistemului economic și politic care nu venea cîtuși de puțin în ajutorul celor ce sufereau de pe urma lipsurilor, mizeriei și șomajului. Începură să circule idei noi și îndrăznețe. Oamenii nu se mai retrăgeau speriați în fața afirmației că orînduirea capitalistă – ca sistem de viață – a dat greș. Creștea numărul acelora care recunoșteau că lumea nu se va putea reconstrui niciodată prin violență și prin răsturnarea economiei naționale. Muncitorii care primeau ajutor dc șomaj nu mai erau numiți acum haimanale și scursori. Explicația șubredă a „situației mondiale" deveni un ecou fățarnic, o glumă din arsenalul trupelor de revistă.

David credea cu toată convingerea că trebuie să vină odată și șansa cea mare a mișcării muncitorești, a partidului laburist. Urma

să se țină alegeri chiar în anul acela, alegeri în cadrul cărora trebuia dusă o luptă serioasă în chestiunea minelor. Partidul își luase un angajament în această problemă. Și ce platformă glorioasă constituia această chestiune: un mare plan constructiv pe scară națională, de pe urma căruia să profite minerii, dar care să aducă prosperitate întregii colectivități naționale.

În ziua aceea luminoasă de aprilie, David era cît se poate de optimist. Ședea la fereastra garsonierei lui și răsfoia alene ziarul. Era sîmbătă. Avea de gînd să lucreze toată dimineața la noul *Raport asupra temperaturii joase* (un element nou, care trebuia dezvoltat, în vederea încorporării sale în plan, la capitolul *Energie*), cînd deodată sună telefonul.

Nu răspunse imediat, pentru că de obicei se ducea mai întîi doamna Tucker, dar, întrucît țîrîitul continua, lăsă jos ziarul și coborî pînă la primul palier. Ridică receptorul. Deodată, răsună glasul strident și gutural al lui Sally – o recunoscu imediat.

– Alo, alo! spuse ea. Trebuie să fii tare ocupat. De cinci minute tot sun la tine.

Zîmbind în receptor, David exclamă:

– Sally!

– Vasăzică m-ai recunoscut?

– Te poate confunda cineva pe tine?

Rîseră amîndoi, după care David întrebă:

– Unde ești acum?

– Sînt la hotelul Stanton, știi, lîngă British Museum. E și Alf cu mine.

– Dar ce Dumnezeu faceți aici?

– Mde, ca să fiu sinceră, Davey, îi răspunse ea, sînt pe cale să mă căsătoresc. Așa că m-am gîndit să-l aduc și pe tata într-o plimbare prin Londra, pînă nu mi se pune belciugul în nas. E o expoziție de porumbei la Palatul de Cristal, și tăticu' voia foarte mult s-o vadă.

– O, asta e o veste mare, Sally, declară David deopotrivă surprins și încîntat. Și cine e alesul? L-am cunoscut? Îl cunosc și eu?

– Nu știu, David. Vocea lui Sally sună fericită, însă puțin intimidată. E Dick Jobey din Tynecastle.

– Dick Jobey! exclamă David. Phii, Sally, dar e o partidă excelentă!

Urmă un răstimp de tăcere; David simți că Sally e încîntată; apoi fata reluă:

– Vreau să te văd, David. Şi Alf vrea să te vadă. Nu vii să luăm ceva împreună? Ascultă, am aranjat să mergem după-amiază la Palatul de Cristal, dar te rog vino să iei prînzul cu noi, la hotel, devreme. Vino chiar acum, David.

David se gîndi că e sîmbătă şi deci raportul poate să mai aştepte.

– Perfect, strigă el. Vin la voi. Ajung la douăsprezece şi ceva. Da, Sally, ştiu unde-i hotelul Stanton. Vin negreşit.

Se îndepărtă de la telefon, păstrînd zîmbetul pe buze – Sally avea o vioiciune nedezminţită, care nu dădea niciodată greş; îl molipsea şi pe el.

La unsprezece şi jumătate luă metroul către British Museum şi coborî apoi pe strada Thackeray, îndreptîndu-se către hotelul Stanton – o clădire liniştită, din piaţa Woburn. Era o dimineaţă luminoasă; în aer se simţea apropierea primăverii, copacii din piaţă înfrunziseră, şi în scuar se auzea un ciripit vesel de vrăbii. Pe o bancă, un bătrîn hrănea păsărelele cu firimituri de pîine. Pînă şi taxiurile care treceau pe acolo aduceau o notă veselă, ca şi cum s-ar fi bucurat şi ele de frumuseţea acelei zile. Sosi la hotel cu cîteva minute înaintea amiezii, dar Alf şi cu Sally îl şi aşteptau în hol. Îl salutară cu multă afecţiune.

David nu-l mai văzuse pe Alf Sunley de cîţiva ani bunişori, dar Alf nu se schimbase prea mult între timp. Poate că mustaţa lui era niţel mai îngălbenită de tutun şi mai răvăşită, faţa mai fără viaţă, gîtul mai strîmb, totuşi rămăsese acelaşi om prietenos, cu o înfăţişare comună, încăpăţînîndu-se să stăruie în anonimat. Pentru acest prilej deosebit îşi făcuse un costum negru, foarte ţeapăn, foarte nou şi foarte mare pentru el; avea şi o cravată nouă, gata înnodată, şi probabil şi ghetele erau noi, pentru că scîrţîiau la fiecare pas.

În schimb Sally se schimbase. Poate că începuse să semene oarecum cu maică-sa, pentru că se rotunjise ca o balercă, făcuse adevărate brăţări de grăsime la încheieturile mîinilor, iar la faţă era de-a dreptul buhăită. Zîmbi, sesizînd surprinderea pe care David o căută în grabă să şi-o ascundă.

– Ce, m-am îngrăşat cam tare, nu? Nu face nimic. Hai, să mergem să luăm dejunul.

Prînziră la o masă din restaurantul liniştit, în bătaia soarelui. Mîncară friptură rece şi salată. Amîndouă felurile aveau gust bun şi tot aşa de savuroasă se dovedi şi tarta cu revent. Sally mîncă

mult şi cu poftă. Bău singură o sticlă de bere Guinness. Atît fața bucălată şi roşie, cît şi trupul ei durduliu păreau că s-au umflat şi mai mult, de pe urma bunătăților consumate. Cînd termină, răsuflă mulțumită şi, fără să se jeneze deloc, îşi slăbi strînsoarea cordonului. David îi zîmbi.

– Şi, vasăzică aşa, te măriți. Ştiam eu că într-o bună zi o să se întîmple şi asta!

– Dick e băiat bun, oftă mulțumită Sally. Nu se pot spune prea multe despre el, dar e unul dintre oamenii cei mai de treabă. Pot să zic că am avut noroc. Ştii, David, am început să mă cam plictisesc să fiu toată ziua pe drumuri. Am făcut acelaşi şi acelaşi turneu cu trupa asta Payne-Gould, pînă ce am amețit. M-am plictisit să tot joc Pierrot şi Colombina în timpul verii şi o pantomimă iarna. Şi pe lîngă toate mă şi îngraş îngrozitor. Peste cîțiva ani n-o să mai fiu bună să joc decît pe regina spiriduşilor*. Aşa că trebuie să-ți dai şi tu seama de ce prefer de o mie de ori să-l iau pe Dick decît pe împăratul Scaraoțchi. Vreau să mă aşez şi eu la casa mea şi să trăiesc în confort.

David se uită nițel ironic la ea, amintindu-şi de marile avînturi şi aspirații din prima ei tinerețe, de dorința ei pasionată de a ajunge o actriță celebră.

– Dar cu marea ambiție cum rămîne, Sally?

Fata zîmbi, fără să se tulbure.

– A început să mai prindă şi aia nițică osînză, băiete. Probabil m-ai fi plăcut, aşa cum scriu ăia prin romane, dacă aş fi avut numele scris cu litere mari, luminoase, în Piccadilly Circus. Sally încetă să mai rîdă şi clătină din cap, apoi, ridicînd ochii, se uită țintă la el. David dragă, doar una la un milion reuşeşte. Şi eu nu sînt aia. Oi fi avînd eu poate nițel talent, dar atîta tot. Să nu crezi că n-am descoperit şi eu adevărul pînă acum. Dacă mă pui în comparație cu arta veritabilă, eu nici nu exist.

– Ştiu şi eu, Sally? o dezaprobă el.

– Păi tu chiar că nu ştii, răspunse ea, cu înverşunarea de altădată puțin diminuată între timp. Însă eu ştiu. Eu am încercat. Şi ştiu unde să mă opresc. Toți pornim cu idealuri mari, şi aşa mai departe, dar foarte puțini dintre noi ajung pînă la ele. Norocul meu este că am descoperit un loc de oprire care-mi convine.

---

* Referire la piesa *Visul unei nopți de vară*, de Shakespeare.

Un timp nu mai vorbi nimeni. Sally îşi reveni aproape imediat, dar cu toate că focul din priviri i se stinse, rămase neobişnuit de serioasă. Începu să se joace neglijent cu lingura, făcînd cu mînerul cercuri pe faţa de masă. Avea o figură abătută, de parcă şi-ar fi amintit ceva care acum o apăsa. Deodată, cu aerul că a luat o hotărîre, se uită la Alf, care stătea rezemat de speteaza scaunului, cu gambeta trasă peste ochi, somnoros şi cercetîndu-şi dinţii cu scobitoarea pe care şi-o cioplise dintr-un chibrit.

– Alf, zise ea dusă pe gînduri. Aş vrea să schimb două vorbe între patru ochi cu David. Du-te şi plimbă-te cîteva minute în jurul pieţei.

– Cum? se aplecă Alf înainte, tresărind surprins.

Se uită la ea, fără să înţeleagă.

– Noi nu plecăm, aşa că ne găseşti aici cînd te întorci, insistă Sally.

Alf încuviinţă din cap. Cuvîntul lui Sally era întotdeauna lege pentru el. Se ridică şi-şi potrivi iar pălăria. Uitîndu-se la el cum pleacă, Sally făcu următoarea reflecţie:

– Tare cumsecade e Alf ăsta, o inimă de aur. Slavă Domnului, acum o să-l pot scăpa de miniul ăla otrăvitor cu care lucrează! Am să-i cumpăr o căsuţă la ţară la Gosforth. Dick mi-a spus să nu mă sfiesc. Îl aranjez pe Alf acolo şi-l las să crească porumbei mesajeri, după pofta inimii.

David se simţi pătruns de o căldură ciudată. Aşa era în firea lui, se emoţiona văzînd la alţii dovezi de generozitate sau bunătate. Şi el simţea aceste calităţi strălucind în dragostea lui Sally pentru taică-su, pentru omuleţul în haine negre ca de căpătat, cu ghete cu scîrţ şi cravată gata înnodată.

– Eşti o fată bună, Sally, zise el. Tu n-ai supărat niciodată pe nimeni.

– Asta n-aş zice. Sally tot nu zîmbea încă. Tocmai acum s-ar putea să te supăr pe tine.

– Cum asta, ce s-a întîmplat? întrebă el mirat.

– Păi, începu Sally şi apoi se opri, deschizîndu-şi poşeta şi scoţînd încet o scrisoare. Am să-ţi spun ceva. De fapt, împotriva voinţei mele, David. Însă n-am încotro. Dacă nu ţi-aş spune, m-ai urî. După o nouă pauză, Sally continuă: Am veşti de la Jenny.

– De la Jenny? tresări el, cu respiraţia întretăiată.

– Da, da, răspunse ea cu glas scăzut. Mi-a trimis scrisoarea asta.

Şi fără alte vorbe, Sally i-o înmînă.

David o luă, cu un gest maşinal. Era o scrisoare foarte parfumată, pe hîrtie groasă de corespondenţă, de culoare violetă, cu marginile festonate. Recunoscu scrisul rotund, copilăresc al lui Jenny. Plicul era căptuşit cu foiţă violetă. Adresa era: Hotel Excelsior, Cheltenham. Scrisoarea data de cîteva săptămîni.

„Scumpa mea Sally, glăsuia scrisoarea. Nu mă pot opri să nu pun mîna pe condei, ca să rup îndelungata tăcere, datorată în mare măsură faptului că am fost în *străinătate*. Zău că nu pot să-mi închipui ce-i fi crezut tu între timp. Dar aşteaptă numai să-ţi spun, Sally dragă. Cînd eram la Barnham, am văzut un anunţ în ziar, la mica publicitate, o cucoană bătrînă, care avea nevoie de o însoţitoare. Ei bine, aşa, mai mult din distracţie, mam adresat cucoanei, şi, spre mirarea mea, am primit un răspuns cît se poate de politicos, la care era anexat şi preţul unui bilet de tren pînă la Londra. Drept care mam dus so vizitez, şi ce săţi spun, scumpa mea, nici vorbă s-o refuz, a insistat şi a insistat, pînă a trebuit să accept. Pleca în Spania şi în Italia, şi la Veneţia, şi la Paris. Avea părul alb, şi o dantelă minunată, şi o rochie mov, şi nişte ochi aşa de frumoşi şi de blînzi! Nici nu poţi săţi închipui cît de mult m-a îndrăgit. Îmi zicea tot timpul «Drăguţo, nu te pot lăsa să pleci », aşa că, ce să mai lungesc vorba, Sally, a trebuit să accept. Eu ştiu c-am greşit, dar ce să fac, nam putut să rezist ispitei de a călători. Draga mea, am fost*peste* tot: în Spania, şi în Italia, şi în Veneţia, şi în Paris, o, şi în Egiopt. Şi ce eleganţă! Peste tot cele mai bune hoteluri. Şi servitori care se frîngeau din şale, şi la operă prin ţări străine, chiar în lojă, bagă bine de seamă! Cu conţi în uniforme. Vai, doamna Vansittar nici nu vrea să mă piardă din ochi, mă iubeşte la nebunie. Zice căi sînt ca o fiică. Ma trecut şi în testament. Eu nu fac decît să-i citesc cu glas tare şi să merg în plimbări cu maşina şi la ceaiuri şi alte chestii dintrastea. A, da, şi să aranjez florile. Trebuie săţi spun că am un noroc chior, tu nu crezi tot aşa Sally. Vai, naş vrea să te fac să mă pizmuieşti degeaba, Sally, dar dacă ai putea să vezi eleganţa în care trăim te-ai holba de ţiar ieşi ochii din cap zău aşa. Plănuiam ca să ne putem întîlni dar sîntem aici doar pentru vreo cîteva zile, doar ca să bem ape dintr-alea şi p-ormă iar o luăm din loc. Draga mea, viaţa e foarte veselă pentru mine, îţi doresc să ai şi tu norocul meu. Tu, spune-i salutări lui mămica şi lui Clarice şi lui Phillis şi lui tăticu, pe tine te sărut. Dacă-l vezi cumva pe David spune-i că uneori mă gîndesc la el.

Acuma nu-i nici un bărbat în viața mea Sally, spunei și asta. După mine toți bărbații sînt niște porci. Dar el a fost bun cu mine. Acuma trebuie să închei pentru că e ora să mă-mbrac frumos pentru cină, am o rochie nouă neagră cu paiete, ia gîndește-te Sally cum arăt eu în ea, vai tu, e un vis. La revedere și Domnul să te aibă în pază. A ta pentru totdeauna și încă o zi, Jenny".

Tăcere. Apoi un oftat lung din pieptul lui David. Privea, privea mereu la accesul de efuziune sentimentală, destul de grotesc, răspîndit în paginile scrisorii; fiecare rînd din ea evoca o amintire legată de Jenny, dureroasă și totuși înduioșătoare.

– De ce nu m-ai anunțat mai din vreme? întrebă el greoi, în cele din urmă.

– Ce rost ar fi avut? întrebă la rîndul ei Sally cu glasul calm. După un răstimp de șovăială, continuă: Știi, m-am dus la Cheltenham, la Hotel Excelsior. Jenny fusese într-adevăr acolo vreo cîteva zile, în săptămîna în care se ținuseră curse de cai în localitatea respectivă. Dar nu cu doamna nu știu cum îi zice.

– Aha, înțeleg, zise el cu amărăciune.

– David, nu trebuie să te tulburi pentru asta. Sally întinse mîna peste masă și-l mîngîie. Hai, înveselește-te acum, te rog mult. În orice caz, e ceva să știi că trăiește, că n-o duce rău.

– Da, adevărat, e și asta ceva.

– Am greșit că ți-am arătat scrisoarea? insistă Sally îngrijorată.

David împături scrisoarea la loc, o strecură în plic și o puse în buzunar.

– Ba nu, Sally, îmi pare chiar bine că ai făcut-o. Fără doar și poate că trebuie să fiu la curent cu ce face.

– Da. Așa m-am gîndit și eu.

În tăcerea care urmă, Alf reveni la masă. Se uită repede cînd la unul, cînd la altul, dar nu întrebă nimic. Uneori caracterul tăcut al lui Alf se dovedea mai prețios decît elocvența altora.

Peste o jumătate de oră părăsiră hotelul, și David îi însoți pînă la autobuzul cu care plecau. Se strădui să pară netulburat, sau chiar să zîmbească. Sally era fericită – și el nu dorea cîtuși de puțin să-i tulbure fetei fericirea cu durerea lui intimă, care nu privea pe nimeni altcineva; și nici nu voia să-i dea a înțelege că arătîndu-i scrisoarea – ceea ce, evident, era de datoria ei – n-a făcut decît să redeschidă o rană profundă și dureroasă. Își dădea seama că scrisoarea era ieftină și vulgară și mincinoasă. Într-o viziune care nu dădea greș, își imagina întreaga scenă: Jenny rămasă singură

un ceas în hotelul acesta ieftin, în timp ce partenerul ei se dusese la curse sau la cîrciuma învecinată; un impuls de moment, ca să-şi omoare plictiseala, să profite de şederea la Cheltenham – o staţiune aşa de elegantă! – pentru a-şi impresiona familia, pentru a hrăni dorinţele puternice, nesăţioase ale minţii ei romanţioase. David oftă. Îi venea greaţă de la hîrtia parfumată de corespondenţă. „Spune-i lui David că uneori mă gîndesc la el." De ce trebuia neapărat să-l afecteze fraza aceasta? Dar de fapt se gîndea vreodată la el? Îşi puse cu tristeţe această întrebare. Da, poate că se mai gîndea uneori; cum şi el se mai gîndea la ea. Pentru că, în ciuda tuturor celor petrecute, n-o putea uita. Se simţea încă plin de afecţiune pentru Jenny. Amintirea ei trăia în el, stăruind ca o umbră uşoară în miezul inimii lui. Ştia că are tot dreptul s-o dispreţuiască şi chiar s-o urască. Dar nu putea niciodată să şteargă umbra aceea, să-şi alunge tainica afecţiune.

În noaptea aceea stătu, dus pe gînduri, lîngă foc, şi lăsă raportul să zacă pe masă, fără să-l atingă. Pur şi simplu nu se putea apuca de treabă. Îl cuprinse o nelinişte stranie. Tîrziu de tot, ieşi de acasă şi făcu o lungă plimbare pe străzile pustii.

Neliniştea şi agitaţia lui se prelungiră cîteva zile la rînd, şi el nu făcea nici cea mai mică încercare de a se apuca de treabă. Se plimba. Vizită din nou Galeria Tate şi se opri în tăcere în faţa micului tablou de Degas, *Citirea scrisorii*, care-l fascinase întotdeauna. Căută o destindere şi o clarificare în opera lui Tolstoi, al cărui impresionism frămîntat părea să vibreze la unison cu actuala sa stare psihică. Reciti cu înfrigurare *Anna Karenina, Trei fii, Învierea* şi *Puterea întunericului*. Şi Tolstoi considera că societatea omenească e străbătută de tendinţe fatale şi contradictorii, mărginită de interese meschine şi sordide, dar capabilă uneori să se avînte într-un elan nobil şi altruist către culmile sublimului.

În cele din urmă izbuti totuşi să se concentreze asupra lucrului. Trecu aprilie şi veni luna mai. Evenimentele se precipitară. Era din ce în ce mai evident că guvernul e pe ducă. Absorbit de pregătirile pentru campania cea mare, David nu mai avea prilejul să se lase furat de gînduri, de tristeţe. Găsi timpul să se repeadă pînă la Tynecastle, să ia parte la nunta lui Sally. Dar în rest nu avea nici măcar o clipă liberă pentru sufletul lui.

La zece mai parlamentul se dizolvă, pînă la douăzeci ale aceleiaşi luni se depuseră candidaturile, iar la treizeci mai avură loc alegerile generale. Politica naţionalizării era platforma princi-

pală pe care se baza programul electoral al partidului laburist. Partidul făcu un apel la națiune, printr-un manifest măreț:

„Starea industriei carbonifere este atît de tragică, încît se vor lua imediat măsuri pentru ameliorarea situației din regiunile miniere, se va reorganiza în întregime industria, atît sub raportul producției, cît şi sub cel comercial, şi se va reduce orarul de lucru. Dacă partidul laburist obține majoritatea, va proceda la naționalizarea minelor şi subsolului, ca o condiție esențială pentru o exploatare corespunzătoare. În felul acesta se va dezvolta utilizarea ştiințifică a cărbunelui şi a valoroaselor sale produse auxiliare, actualmente risipite în mare măsură inutil."

Manifestul era semnat de:

J. RAMSAY MacDONALD
J. R. CLYNES
HERBERT MORRISON
ARTHUR HENDERSON

Pe baza acestui manifest şi a politicii sale de naționalizare ajunse la putere partidul laburist. David îşi spori majoritatea cu aproape două mii de voturi. Nugent, Bebbington, Dudgeon, Chalmers, Cleghorn căpătară mai multe voturi ca oricînd. David se întoarse la Londra clocotind de entuziasm amestecat cu nerăbdarea aşteptării. În sfîrşit, i se părea că vede cu ochii lui cum Legea Naționalizării Minelor, proiectată de atîta vreme de către partid, e prezentată parlamentului, impusă în ciuda tuturor protestelor şi aprobată prin dezbateri triumfătoare. Acest gînd i se urca la cap ca aburii amețitori ai vinului. „În sfîrşit, gîndea el, în sfîrşit!" Sesiunea parlamentului se deschise oficial la 2 iulie 1929.

CAPITOLUL XIII

Într-o seară cețoasă de la începutul toamnei aceluiaşi an, David şi cu Nugent ieşiră împreună de la Camera Comunelor şi zăboviră o clipă să schimbe două vorbe pe scări. Cu zece săptămîni în urmă, regele prezentase mesajul tronului. Miniştrii laburişti îi sărutaseră mîinile. Jim Dudgeon, îmbrăcat cu pantaloni după moda secolului al XVIII-lea, cu un tricorn împopoțonat pe cap, pozase cu amabilitate supremă în fața a cel puțin zece fotoreporteri.

Prim-ministrul, în drum spre Statele Unite, unde făcea o vizită oficială, trimisese un mesaj telegrafic Conferinței partidului laburist: „Trebuie să ridicăm industria carboniferă din decăderea în care au lăsat-o anii îndelungați de neglijență și de orbire politică".

Și totuși, fața lui David, conturată nedeslușit prin valurile încolăcite de ceață, avea o expresie care contrasta în mod ciudat cu un început atît de lăudabil. Cu mîinile în buzunare, cu capul înfundat în gulerul înalt al pardesiului, avea un aer necăjit și totodată nedomolit.

– Oare o să vedem noi legea adoptată anul ăsta? îl întrebă el pe Nugent. Asta aș vrea să știu.

Înfășurîndu-și bine fularul în jurul gîtului, Nugent îi răspunse calm:

– Da, eu cred că prin decembrie, dacă informațiile mele sînt exacte.

David scrută prelung incertitudinile estompate ale negurii, care păreau oarecum să simbolizeze și propria lui dispoziție sufletească.

– Ei, trebuie să așteptăm pînă vedem și textul proiectului de lege, zise el oftînd. Dar nu pot să înțeleg amînările astea inutile. Mă irită. Am impresia că toți ne străduim așa de mult să părem constituționali și onorabili, încît nimeni nu mai are timpul să manifeste vreo inițiativă.

– Nu e numai o chestiune de timp, răspunse încet Nugent. E destul de semnificativ că guvernul ne tot cere să nu uităm că sîntem la cîrma țării, dar nu la putere.

– De atîtea ori am auzit fraza asta absurdă, Harry, încît am impresia că într-o bună zi o să-mi slujească de epitaf.

– Atunci însă, n-o să mai fii la cîrma țării! Buzele lui Nugent se strîmbară puțin, dar pe dată fața lui redeveni serioasă. Și totuși, ai dreptate că trebuie să așteptăm să vedem textul proiectului de lege. Iar între timp să ne păstrăm nădejdea că totul va ieși bine.

– Păi, eu chiar așa sper, răspunse sumbru David.

Urmă o pauză, în timpul căreia un automobil lung, de culoare închisă, trase încetișor la scară. Ambii deputați îl priviră în tăcere. Curînd, în spatele lor se ivi Bebbington ieșind din hol. Se uită la Nugent și David cu obișnuitul lui aer ușuratic.

– O vreme imposibilă, spuse el cu glas suav. Nu vreți să vă conduc în West End?

David clătină din cap fără să spună un cuvînt, dar Nugent răspunse:

– Nu, mulțumesc. Îl așteptăm pe Ralston.

Bebbington zîmbi cu un aer distant și condescendent, iar apoi, înclinînd ușor din cap în chip de salut, coborî scările și se urcă sprinten în mașina parcată. Șoferul îi așeză o blană pe genunchi, apoi se repezi la volan. Torcînd ca o pisică, automobilul se pierdu în negură.

– Foarte ciudat, spuse David cu un glas nefiresc, ca și cum ar fi gîndit cu voce tare. Ce zici de mașina asta a lui Bebbington – marca Minerva, nu? De unde și pînă unde s-o fi făcut și el cu mașină?

Pe sub sprîncenele dure, care-i îmbrăcau arcadele osoase, Harry Nugent îi aruncă o privire piezișă lui David, cu o blîndă ironie.

– Poate a căpăta-o pentru serviciile aduse statului, sugeră el.

– Ba nu zău, să vorbim serios, Harry, insistă David, fără să zîmbească măcar. Bebbington se văicărește întruna că e lipsit de mijloace personale. Și cînd colo, apare acum automobilul ăsta și șoferul.

– Merită oare să vorbim cu atîta gravitate despre lucrurile astea? Gura lui Nugent se strîmbă cu un cinism neobișnuit la el. Dacă vrei să cunoști neapărat adevărul, prietenul nostru Bebbington a fost numit de curînd membru în consiliul de administrație al Exploatărilor Carbonifere Reunite. Ei lasă, nu fi așa disperat, doar nu e primul caz. Toate sînt în perfectă regulă, și nici tu, nici eu, nici altcineva n-o să îndrăznească să zică nici cîrc!

– Exploatările Carbonifere Reunite! David nu izbuti să-și stăpînească ciuda din glas.

Îi aruncă o privire lui Nugent de parcă l-ar fi șfichiuit cu un resentiment fulgerător. Pasivitatea cu care Nugent accepta acest fapt îi sporea și mai mult enervarea și tulburarea. De la o vreme, Nugent dădea semne de oboseală, mișcările lui era mai încete, chiar de umblat umbla ca o mîrțoagă, și accepta aproape cu resemnare faptul că n-a izbutit să pună mîna pe un portofoliu ministerial. Nu încăpea îndoială că sănătatea i se șubrezise în mare măsură, și vitalitatea lui de altădată părea epuizată. Era de altfel singurul motiv pentru care David nu duse mai departe discuția pe această temă. Cînd sosi Ralston, trecură la alt subiect – ședința unde se angajaseră să participe toți trei, la Liga controlului democratic. Porniră împreună prin ceață, pe Victoria Street.

Dar David se simțea nefericit în forul lui lăuntric, sau mai bine zis, mintea îi refuza fericirea. Sesiunea parlamentară, începută cu asemenea entuziasm, continua fără ca cineva să poată înțelege de ce nu se realizează nici un progres, întocmai ca și în sesiunile anterioare. Adeseori, în săptămînile care urmară, gîndurile lui se întoarseră la Sleescale, la oamenii cărora le făgăduise dreptate. Își luase un angajament în fața lor. Întregul partid laburist își luase un angajament. Și tocmai acest fapt le adusese victoria în alegeri. Angajamentul trebuia îndeplinit, chiar dacă pentru asta ar fi fost nevoie să întoarcă iarăși țara cu susul în jos. Situația din Sleescale era înfiorătoare – tot orașul suferea de mizerie, în sufletul oamenilor mocnea o revoltă ascunsă împotriva orînduirii sociale care tolera cu blîndețe o asemenea mizerie. David simțea că în situația dată era imposibil să nu se ia de urgență măsurile corespunzătoare. Păstra legătura cu oamenii – cu Heddon, cu Ogle și cu activiștii locali. El unul *știa*. Situația nu era imaginară, ci existentă, de fapt o realitate cruntă. Era o situație de-a dreptul disperată.

Dată fiind criza, David își clădi tot edificiul speranțelor sale pe temelia proiectului de lege a exploatărilor carbonifere. El considera naționalizarea drept unica soluție a problemei, drept unicul mijloc logic pentru a justifica scopurile partidului său și a realiza salvarea oamenilor. Din cînd în cînd mai căpăta vești despre proiectul de lege în curs de elaborare de către o comisie guvernamentală care se consulta cu un comitet special al Federației Minerilor. Dar nici Nugent, nici el nu făceau parte din această comisie, și informațiile pe care le primea erau cît se poate de laconice. Conducerea internă a partidului devenise în general foarte strictă, și membrii comisiei nu sufereau să-i abordeze nimeni, sub nici o formă. De fapt era imposibil să descoperi profilul sau contextul proiectului de lege. Cu toate acestea, data prezentării lui se apropia. Lucrul ăsta îl afirmau toți și dădeau asigurări în acest sens. Pe măsură ce se apropia luna decembrie, David își spuse că presimțirile sale negre au fost absurde, simple ecouri ale propriei sale nerăbdări. Aștepta din ce în ce mai încordat.

Proiectul de lege a fost introdus în parlament pe neașteptate, la unsprezece decembrie. Prima lectură oficială a fost efectuată de ministrul Comerțului, fiind de față ministrul de Justiție și ministrul Minelor. Nu erau prea mulți deputați prezenți și nici nu plutea în aer acea atmosferă caracteristică unui moment important. Totul se produse fără pic de dramatism, ba chiar în pripă. Pream-

bulul proiectului de lege era scurt, general şi vag. Parcă ţi se strecura printre degete. Cam vreo zece rînduri, citite repede, doar atît; întreaga lectură a proiectului dură zece minute, şi totul se sfîrşi. David ascultă cu o nelinişte crescîndă. Nici nu era în stare să înţeleagă bine ce se întîmplă. Deocamdată nu se dăduse nici o indicaţie cu privire la sensul proiectului; şi totuşi, chiar în acest stadiu iniţial, el simţi limitarea extremă a aplicării lui. Ridicîndu-se repede, se duse în foaier şi discută cu diferiţi membri ai comisiei, cerînd cu insistenţă un exemplar al proiectului de lege. În dorinţa imperioasă de a pune mîna pe acest text, se adresă chiar şi lui Bebbington. În seara aceea avu în mînă textul exact al proiectului de lege. Abia atunci putu să aprecieze pe deplin semnificaţia noii măsuri. Reacţia lui era greu de descris. Uluit e puţin spus. Era de-a dreptul îngrozit.

Întîmplarea făcuse ca tocmai în ziua de 11 Nugent să fie chemat tocmai la Edgeley. David petrecu seara acasă singur, studiind textul. Nici acum nu putea încă să-şi creadă ochilor. Şi nici nu era de crezut, era uluitor – o lovitură zdrobitoare.

Stătu pînă tîrziu noaptea, meditînd, încercînd să-şi definească propria sa linie de conduită – acţiunile pe care să le întreprindă. În sinea lui, hotărîrile prinseră contur, se cimentară. Îşi dădu seama de tot ceea ce putea să facă, de tot ce trebuia să facă.

A doua zi ajunse destul de devreme la şedinţa Comitetului parlamentar al partidului laburist. Era o întrunire restrînsă, aproape că nu venise nici jumătate din numărul obişnuit de membri. Constatînd slaba participare, David simţi cum i se strînge inima. În ultima vreme, miniştrii nu prea veneau pe la şedinţe, dar absenţa lor de astăzi era deosebit de semnificativă, cu atît mai mult cu cît lipsea însuşi ministrul Minelor. În sală se aflau doar Dudgeon, Bebbington, Nugent, Ralston, Chalmers şi încă vreo douăzeci de membri ai comitetului. Plutea în aer senzaţia de moleşeală de după prînz. Chalmers se descheiase la doi nasturi de la vestă, în timp ce Cleghorn, cu ochii pe jumătate închişi, mai mult toropit decît treaz, se instală cît mai comod în fotoliu, ca să tragă un pui de somn. Şedinţa era prezidată de Jim Dudgeon. Se uită la hîrtiile din mapă, mătură asistenţa cu privirea lui de bufniţă şi apoi citi foarte repede:

– „Programul Camerei Comunelor din săptămîna aceasta va cuprinde dezbateri privitoare la şomaj, dezbateri privitoare la problema locuinţelor, precum şi cea de-a doua citire a proiectului de lege referitor la exploatările carbonifere...“

David sări în picioare.

– Domnule preşedinte! exclamă el, înainte de a se stabili ordinea de zi, şi tocmai în legătură cu aceasta, vă rog să-mi permiteți să vă întreb dacă acest proiect de lege are sau nu menirea de a reprezenta politica partidului laburist.

– Bravo, bravo! strigară mai mulți membri de stînga ai comitetului.

Dudgeon nu păru să se tulbure cîtuşi de puțin. Îl măsură pe David din cap pînă-n picioare, cu un ochi foarte amabil.

– Ai vreun motiv să crezi că el nu reprezintă politica partidului?

David se luptă cu sine însuşi ca să-şi păstreze calmul, totuşi nu izbuti să-şi stăpînească o notă de sarcasm muşcător, care-i răzbi în glas.

– S-ar părea că acest proiect de lege, în forma sa actuală, nu este pe de-a-ntregul corespunzător. Noi am fost aleşi deputați pe baza angajamentului nostru de a efectua naționalizarea. De asemenea, printr-un manifest apărut sub semnătura noastră, am făgăduit în mod solemn să ameliorăm situația tragică din bazinele carbonifere şi să reorganizăm în întregime industria, pe o bază națională. Şi cum ne propunem noi să facem lucrul acesta? Nu ştiu precis dacă toți membrii comitetului nostru au văzut textul exact al proiectului de lege. Dar eu unul l-am văzut. Şi îi pot asigura pe colegii mei că el constituie o batjocorire a tuturor făgăduielilor noastre.

Se făcu tăcere în sală. Dudgeon îşi frecă bărbia, dus pe gînduri, scrutîndu-l pe David dindărătul ochelarilor săi cu ramă groasă de os.

– Ceea ce uiți dumneata este că noi ne aflăm aici la cîrma țării, şi nu la putere. Noi trebuie să facem pe cît posibil față situației. Guvernul este silit să accepte unele compromisuri.

– Compromisuri! Dar aici nu e vorba de un compromis. Este o laşitate crasă. Nici opoziția n-ar fi putut fabrica un proiect de lege care să dea într-un mod mai ruşinos apă la moară proprietarilor. Proiectul acesta de lege este de sus pînă jos favorabil proprietarilor de mine. Menținînd sistemul cotelor plătite lor, respingînd propunerile pentru stabilirea unui salariu minimal, cochetînd cu adepții şomajului parțial, adică ai săptămînii de muncă incomplete, el reprezintă un proiect de lege conservator, lucru de care îşi vor da seama în curînd toți deputații.

– Stai o clipă! murmură cu blîndețe Dudgeon. Eu sînt un om practic, sau cel puțin aşa îmi merge vestea că aş fi. Eu susțin

întotdeauna că e bine să mergi direct la problemă. În ce constă de fapt obiecția dumitale?

– Obiecția mea! izbucni David. Dar dumneavoastră știți că acest proiect de lege nu propune nici o rezolvare fundamentală a dificultăților prin care trecem? Scopul său esențial este să vîndă cărbunele pe piață. Este o încercare ridicolă de a împăca două principii pur și simplu ireconciliabile. Sistemul cotelor plătite proprietarilor de terenuri aduce în mod evident daune minerilor, și nici nu poate fi altfel. Dacă ați compara ceea ce ne-am luat noi angajamentul să facem cu ceea ce-și propune acum guvernul să facă, atunci s-ar vedea că e o rușine strigătoare la cer.

– Chiar dacă ar fi așa, ce alternativă propui dumneata? îl contrazise Dudgeon. Te rog să nu uiți care este situația noastră.

– Asta nu uit niciodată, declară David, fierbînd de indignare. Eu tocmai de situația noastră și de onoarea noastră nu uit niciodată.

– Pentru numele lui Dumnezeu! interveni grosolan Chalmers, cu ochii în tavan. Dar ce dorește domnul deputat?

– Doresc ca acest proiect de lege să fie amendat în așa fel încît să ducă la realizarea promisiunii noastre și să împace conștiința tuturor membrilor partidului nostru. Iar după aceea să-l prezentăm Camerei. Dacă vom fi înfrînți, ne vom adresa națiunii prin noi alegeri, folosind ca platformă tocmai proiectul nostru de lege. Și atunci muncitorii vor ști că ne-am războit pentru ei. Cred că situația noastră ar fi cît se poate de avantajoasă.

Din capătul celălalt al încăperii răsunară iarăși strigăte de aprobare, dar dinspre membrii comitetului așezați de jur-împrejurul mesei se înălță un murmur dezaprobator. Chalmers se aplecă puțin înainte.

– Eu aici am fost pus să stau, zise el înfigînd degetul arătător în masă, ca să-și întărească cuvintele, și aici am să stau, neclintit.

– Dumneata nu-ți dai seama, reluă Dudgeon cu aceeași curtenie dinainte, că trebuie să demonstrăm țării capacitatea noastră de guvernare? Să cîștigăm o părere bună de aici și de colo, pentru felul cum conducem treburile.

– Nu vă faceți iluzii, îi răspunse David cu înverșunare. Lumea rîde de noi. Citiți ziarele conservatoare! Ce spun ele? Rîd de felul în care clasele de jos îi maimuțăresc pe aristocrați, și ne numesc o adevărată menajerie de fiare îmblînzite. Afirmă că noi nu guvernăm, ci dăm un spectacol de circ. Și dacă o să batem în retragere în privința acestui proiect de lege și o să dăm bir cu fugiții, n-or să poată decît să ne disprețuiască!

– Vă chem la ordine, oftă, plin de reproş, Dudgeon. Nu dorim ca în sînul partidului să se manifeste animozităţi însoţite de cuvinte grele. Se uită la David şi, clipind cu un fel de exasperare bonomă, îi spuse: Oare nu ţi-am explicat destul de limpede că trebuie neapărat s-o luăm încetişor?

– Încetişor! îi reluă David cuvîntul, cu multă asprime. Păi, în ritmul ăsta, şi peste două mii de ani tot o să ne mai pregătim de naţionalizare.

Nugent luă cuvîntul pentru prima dată.

– Fenwick are dreptate, spuse el, vorbind răspicat. În principiu, nici nu încape îndoială că noi avem datoria să luptăm. Putem să mai rămînem aici încă un an, jucîndu-ne de-a puterea, menţinînd înşelătoria, amăgindu-ne singuri. Dar pînă la urmă tot o să ne frîngem gîtul. De ce să nu pornim înainte, cu toate pînzele sus? Şi pe urmă, cum zice şi Fenwick, trebuie să ne gîndim la muncitori. În regiunea Tyneside, au ajuns la capătul răbdării. Ascultaţi-mă pe mine ce vă spun, că eu cunosc realitatea.

Cleghorn interveni acru:

– Dacă dumneata vrei să ne ceri să demisionăm de la putere din cauza cîtorva nemulţumiţi din Tyneside, să ştii că ai greşit adresa.

– Dumneavastră le-aţi oferit pe faţă această condiţie, în momentul în care le-aţi cerut voturile! strigă David. E de ajuns atît ca să împingi oamenii la revoluţie.

Chalmers pocni enervat cu pumnul în masă.

– Fenwick, devii de-a dreptul nesuferit. Dă-o dracului de revoluţie! În momentul de faţă n-avem chef să ni se bage pe gît nici un fel de idei dintr-alea de-ale ruşilor.

– E cît se poate de neplăcut pentru burghezia mică şi mijlocie! încuviinţă Bebbington, cu glas moderat, batjocoritor.

Dudgeon continuă foarte lin:

– Uite ce este: noi cu toţii recunoaştem că ar trebui să se reconsidere pe de-a-ntregul chestiunea condiţiilor de muncă în mine. Dar nici nu putem să venim şi să respingem aşa, bătînd din palme, actualul sistem, ca şi cum am arunca o ciubotă veche la gunoi. Trebuie să fim prudenţi. Trebuie să procedăm constituţional. Dă-o dracului de treabă! Eu personal mă bucur de prea multă popularitate ca să-mi pot permite să acţionez împotriva constituţiei britanice.

– Şi atunci, preferi să nu faci nimic? Pe David îl cuprinse un val de furie. Preferi să stai frumuşel pe scaun şi să încasezi un

salariu de ministru, în timp ce mii de mineri mor de foame, pentru că ajutorul de şomaj nu ajunge decît pentru atîta?

Afirmaţia lui David stîrni rumoare şi strigăte care-l chemau la ordine sau îi cereau să-şi retragă cuvintele.

– Eu nu vreau să recurg la o sinucidere politică de dragul nimănui, mormăi Dudgeon roşind.

– Oare asta este şi părerea comitetului nostru? întrebă David, aruncînd în jurul lui o privire scăpărătoare. Ce vă propuneţi să faceţi? Să vă ţineţi de cuvînt, sau să vă călcaţi cuvîntul?

– Eu îmi propun să-mi păstrez reputaţia de om întreg la minte, zise glacial Bebbington.

– Bravo, aşa e! strigară cîteva voci.

Apoi răsună glasul lui Cleghorn:

– Domnule preşedinte, propun să trecem la celelalte chestiuni de pe ordinea de zi.

Cîteva glasuri îi sprijiniră propunerea.

– Eu vă cer să reconsideraţi forma actuală a acestui proiect de lege, interveni cu disperare David. Nu pot să cred că dumneavoastră refuzaţi să-i aduceţi amendamente. Să zicem că am lăsa baltă chestiunea naţionalizării. Dar vă rog din suflet, să discutăm măcar introducerea clauzei salariului minimal!

De data aceasta, Chalmers începu să se agite pe scaun.

– Domnule preşedinte, este evident că nu avem timp să continuăm această discuţie. Fără îndoială, domnul deputat poate să-şi păstreze pentru sine teoriile şi să acorde guvernului încrederea deplină că va face absolut tot ce-i stă în putinţă în împrejurările actuale.

Mai multe glasuri strigară:

– Domnule preşedinte, să trecem mai departe!

– Nu m-am referit la nici un fel de teorii, strigă David, eu mă refer doar la soarta unor oameni! Ţin să avertizez comitetul că proiectul de lege în forma sa actuală îi va împinge pe mineri la disperare, la tulburări...

– Vei avea prilejul să propui un amendament la momentul potrivit, îl respinse scurt Dudgeon. Apoi, ridicînd glasul, întrebă: Ce propuneţi să facem?

Suporterii lui strigară tare de tot:

– Să trecem mai departe!

De-a dreptul deznădăjduit, David încercă să continue discuţia de la om la om, peste masă. Dar totul era în zadar. Glasul lui

Dudgeon reluă monoton firul şedinţei întrerupte. Şi comitetul îşi văzu de treabă.

CAPITOLUL XIV

În dimineaţa aceea rece de decembrie, Arthur se duse la Neptun şi intră în biroul lui. Venise devreme. Îşi atîrnă în cuier pălăria şi pardesiul, rămase o clipă cu ochii la calendar, apoi făcu repede un pas înainte şi smulse fila respectivă. Încă o zi. Asta era mare lucru. Supravieţuise încă o zi. Se aşeză la birou. Deşi abia se sculase din pat, arăta obosit, pentru că dormise prost, pentru că se săturase de lupta asta fără de sfîrşit, se săturase de a se mai izbi ca berbecele în forţele economice potrivnice care ameninţau să-l distrugă. Era slab şi tras la faţă, părea un om consumat de nelinişte.

Apăsă butonul soneriei de pe birou, şi Pettit – contabilul şi pontatorul lui – îi aduse corespondenţa din dimineaţa respectivă: scrisorile aranjate metodic, cele mai mari dedesubt, cele mai mici deasupra. Pettit era un om ordonat, lucru încă nedezminţit.

– Bună dimineaţa, Pettit, spuse Arthur maşinal. Simţi că glasul îi sună fals, deşi încerca să-l facă deopotrivă cordial şi încurajator.

– Bună dimineaţa, domnule Barras! Ce ziceţi ce brumă s-a lăsat astă-noapte?

– Da, Pettit, e frig.

– Groaznic! Să vă mai pun ceva cărbuni pe foc?

– Nu, mulţumesc, Pettit.

Aproape înainte ca Pettit să fi ieşit pe uşă, Arthur întinse mîna după prima scrisoare, cea de deasupra, scrisoarea pe care o aştepta, de la bancherii lui din Tynecastle.

Tăie plicul din hîrtie groasă, şi citi repede comunicarea oficială, fără nici un pic de surprindere, şi într-un fel chiar fără spaimă. Politica actuală a băncii era împotriva acordării unor noi împrumuturi pe termen scurt, banca regreta profund faptul că nu are posibilitatea să... Arthur lăsă scrisoarea din mînă. Bineînţeles, e foarte frumos să spui că regreţi profund; toată lumea manifestă cel mai profund regret cînd e silită să-ţi refuze, pe baza unor nobile motive, acordarea unui ajutor bănesc. Oftă. De fapt se aşteptase la acest răspuns chiar înainte de a fi scris băncii. Ajunsese la limita maximă a datoriilor pe care le putea face, împrumutase pînă la

ultimul ban pe care-l putea obţine prin ipotecarea instalaţiilor şi utilajului; cel puţin acum avea avantajul că ştia precis în ce situaţie se află.

Rămase aşezat în faţa biroului – deşi era sleit, trebuia să facă totuşi un efort pentru a rămîne liniştit; nervii lui cereau o descărcare violentă. Şi, cu o gravitate febrilă, trecu în revistă întreaga situaţie. Încordarea pe care i-o cerea acest lucru era vizibilă pe fruntea lui.

Străbătuse un drum lung, din ziua catastrofei miniere şi pînă acum. Dar în clipa aceasta nu mai exista nici un fel de drum, ci pur şi simplu o mlaştină, o mlaştină industrială, criza economică. Preţul cărbunelui mai scăzuse cu încă cincisprezece şilingi la tonă; dar nici măcar la acest preţ nu-l putea vinde. Trusturile, marile carteluri, acestea da, izbuteau să-şi plaseze cărbunele. Dar el, micul industriaş, era neputincios. Totuşi, cheltuielile de regie se menţineau: pompele trebuia să funcţioneze, cota destinată proprietarului terenului trebuia plătită – şase peni pentru fiecare tonă extrasă din mina lui. Dar muncitorii? Aici oftă din nou. Nădăjduise ca prin politica lui de împăciuire şi introducere a securităţii muncii să-i cîştige pe muncitori de partea lui, să meargă cot la cot cu ei. Dar nicăieri nu-l întîmpinaseră decît cele mai triste deziluzii. Se părea pur şi simplu că oamenii sînt efectiv împotriva încercării lui de a-i reorganiza, că ei bănuiesc chiar că îndărătul reformelor radicale pe care le efectuase el se ascunde cine ştie ce intenţie dubioasă. Pentru mulţi dintre ei, băile minunate instalate la gura minei constituiau încă o sursă de nemulţumire şi de comentarii grosolane. Arthur ştia că e un prost conducător. Adeseori şovăia în hotărîrile lui, căuta să-i convingă pe oameni tocmai cînd ar fi trebuit să fie de o fermitate necruţătoare, şi în schimb se arăta încăpăţînat tocmai cînd un altul mai puternic ar fi cedat zîmbind. Minerii îi cunoşteau slăbiciunea şi profitau de ea. Mai degrabă îl înţeleseseră ei pe bătrînul Barras, care-i terorizase: de ăla se temeau, ba chiar îl şi admirau. Dar altruismul lui Arthur, idealurile lui înalte erau privite cu neîncredere şi dispreţ.

Acest paradox nemilos îl înjunghia pe Arthur drept în inimă. Ajuns la exasperare, fierbînd în sinea lui, ridică ochii. El pur şi simplu refuza, da, refuza să admită acest lucru.

Nu era încă înfrînt. Trecea doar printr-un moment de criză. Dar avea să meargă mai departe, să răzbată. Fluxul are şi reflux. Acest moment nu mai putea fi departe. Cu o îndîrjire reînnoită, porni din nou să cîntărească situaţia. În febra concentrării, reuşi

să-şi clarifice poziţia: faptele deveneau lucide în mintea lui, cifrele se aranjau singure în rînduri soldăţeşti. Mina era ipotecată, creditele – epuizate, producţia atinsese nivelul cel mai scăzut din ultimii douăzeci de ani. Şi totuşi, avea convingerea fermă că pulsul comerţului urma să se învioreze curînd. Depresiunea economică trebuia neapărat să înceteze, şi încă foarte curînd. Era necesar să se ţină tare, să se ţină tare pînă la capătul crizei, şi atunci totul avea să se încheie cu bine. Putea să mai reziste cel puţin încă un an, ştia precis acest lucru. Făcuse toate calculele, se gîndise la absolut tot, încă înainte de a primi refuzul băncii, pentru că de fapt se şi aşteptase la el. Totul era chibzuit pînă în cel mai mic amănunt. Nu exista lucru pe care să nu-l fi prevăzut. Eventualitatea reducerilor, noi economii, menţinerea pe poziţie, da, da, menţinerea cu orice preţ a poziţiilor. Era în stare de asta, ştia precis că se poate realiza.

Respiră nervos, îndîrjit. Reducerea braţelor de muncă era lucrul cel mai neplăcut, dar altă soluţie nu exista. Trebuia să concedieze astăzi încă cincizeci de muncitori; avea să-i scoată din sectorul Five Quarter şi să închidă abatajele de acolo, pînă la restabilirea situaţiei afacerilor. I se rupea inima la gîndul că trebuie să dea plicul de concediere acestor cincizeci de oameni, să-i trimită să îngroaşe rîndurile celor şase sute de muncitori de la Neptun loviţi de şomaj. Dar n-avea încotro. Cînd va putea, de îndată ce va fi posibil, îi va reangaja.

Tresărind, se uită la ceas. Trebuia să-l anunţe imediat pe Armstrong. Deschise uşa de perete şi străbătu repede coridorul către biroul lui Armstrong.

Discută o jumătate de oră cu el, pe cine anume să concedieze. Asta era situaţia în care ajunsese. Chiar Arthur insistase asupra necesităţii de a cîntări bine lucrurile, de a judeca fiecare caz în parte înainte de a şterge un nume de pe listă. Nu exista lucru mai dureros pentru el; unii dintre muncitori aveau o experienţă îndelungată, erau oameni pricepuţi, care-şi cunoşteau bine meseria şi care scoteau cărbune din mina Neptun de douăzeci de ani şi mai bine. Dar de concediat trebuia să-i concedieze. Trebuia să-i trimită să îngroaşe rîndurile celor care stăteau la coadă pentru ajutorul de şomaj, să sporească mizeria şi nemulţumirea care fierbeau în oraşul Sleescale.

În cele din urmă, luă sfîrşit şi această operaţie. Arthur se uită cum Armstrong traversează curtea pînă la ghereta pontatorului,

fluturînd în mînă foaia albă de hîrtie. În pieptul lui zvîcnea dureros senzaţia stranie că i-a ucis pe aceşti oameni. Duse degetele la frunte şi-şi apăsă tîmplele, fără să ţină seama de tremurul mîinii. Apoi se întoarse şi reintră în biroul lui.

Biroul lui nu era gol. La un pas de prag stătea Hudspeth. Îl aştepta cu faţa roşie, furioasă. Împreună cu el era şi un băiat tînăr, voinic, care stătea morocănos, cu o mînă în buzunar. În cealaltă mînă îşi ţinea şapca. Arthur îl recunoscu pe Bert Wicks, fiul lui Jake Wicks, pontatorul de la vagonete. Lucra în sectorul Globe. Dintr-o privire, Arthur înţelese că s-a întîmplat ceva neplăcut şi-şi simţi vibrînd toţi nervii.

– Ce este? întrebă el, încercînd să-şi păstreze calmul.

Hudspeth nu spune decît atît:

– Uitaţi-vă.

Şi-i arătă un pachet de ţigări şi o cutie de chibrituri.

Se uitară toţi trei la ţigări şi la chibrituri; chiar şi Bert Wicks se uită lung, şi efectul pe care-l produseră aceste obiecte banale era fără doar şi poate foarte puternic.

Huspeth spuse:

– Şi încă în grajduri! Pe galeria cea nouă din sectorul Globe, stătea acolo şi fuma în grajd – cu paiele de jur-împrejur –, vă rog să mă iertaţi, domnule Barras, dar mă tem că n-o să vă vină să credeţi. Acum l-a scos de acolo Forbes, supraveghetorul!

Arthur privi lung, în continuare, la ţigări şi la chibrituri; părea incapabil să-şi ia ochii de la ele, mai ales de la chibrituri. Se spărgeau talazuri în el, izbindu-se de nervii lui. Trebuia să-şi încordeze întregul trup ca să respingă valurile care veneau peste el şi peste nervii lui. În abatajele noi din sectorul Globe era grizu; inspecţiile recente dovediseră prezenţa grizuului, într-o concentrare ce putea provoca explozie. Îi era teamă să se uite la tînărul Wicks, ca nu cumva să izbucnească dintr-o dată toată simţirile pe care le zăgăzuia în adîncul fiinţei lui.

– Ce ai de spus?

– N-am făcut nimic, zise Bert Wicks.

– Ai fumat.

– Am tras doar un fum în grajd. N-am făcut nimic.

Pe Arthur îl trecură fiorii.

– Ai dus chibrituri în subteran. Ai fumat.

Wicks nu răspunse nimic.

– Ai contravenit regulamentului, continuă Arthur cu buzele strînse, precum şi tuturor avertismentelor mele, prin care am interzis introducerea de flăcări neprotejate în sectorul Globe.

Bert Wicks răsuci cozorocul de la şapcă. Ştia el ce gîndesc oamenii despre Arthur, şi ce spuneau despre el, şi cum înjurau tot ce făcea – începînd cu marafeturile lui igienice şi terminînd cu blestematul ăla de regulament privitor la securitatea muncii. Bert ăsta era o fire de om tare, nu se lăsa aşa, cu una, cu două. Vorbi pe de o parte speriat, dar pe de altă parte sfidător:

– Tata zice că nu e nici brumă de gaze la Neptun. Zice că ordinul contra chibriturilor e un rahat.

Arthur nu-şi mai putut stăpînii nervii. Se dezlănţui furtuna care se adunase în sinea lui. Ce ignoranţă, ce prostie, ce obrăznicie! El se sacrificase, aproape că se ruinase, ba mai mult, se omorîse străduindu-se şi necăjindu-se să facă din mina Neptun o mină în care să domnească securitatea muncii, pentru a le acorda minerilor un tratament omenesc. Şi cînd colo, iată răspunsul. Îşi pierdu cumpătul. Făcu un pas înainte şi-l pocni pe Wicks peste obraz.

– Dobitocule! urlă el; respira agitat, parc-ar fi alergat un kilometru. Dobitocule! Habar n-ai ce spui! Ce vrei, să sară mina în aer? Vrei să avem iar o catastrofă? Asta vrei? Răspunde! Asta vrei? Eu dau afară oameni de treabă din mină, şi tu te ascunzi acolo, într-un colţ, pierzi vremea şi fumezi, gata să ne arunci pe toţi în aer, să ne trezim pe lumea cealaltă. Ieşi afară, pentru numele lui Dumnezeu, să nu te mai văd în ochi! Eşti concediat! Ia-ţi chibriturile şi blestematele alea de ţigări. Pleacă, ieşi, pînă nu-ţi trag şi un picior!

Îl apucă pe Wicks de umeri, îl învîrti şi-l dădu pe uşă afară. Wicks se poticni şi căzu, cît era de lung, pe coridor, lovindu-şi piciorul de prag. Arthur trînti uşa.

În cameră se lăsă tăcerea. Arthur se sprijini de birou, respirînd greu, ca după o cursă de fond; parcă nici nu mai putea să răsufle. Hudspeth se uită repede la el, speriat. Era o teamă instinctivă, şi Arthur o remarcă.

– I-am dat ce a meritat! strigă el. Nu trebuia să-l concediez?

– Ba da, n-aveţi nevoie de băieţi de soiul ăsta, zise Hudspeth jenat, cu ochii în podea.

– Doar n-o să tolerez o asemenea purtare, nu?

– Nu, cum o să toleraţi? zise Hudspeth continuînd să privească stînjenit spre podea. Iar după o pauză adăugă: Bineînţeles, o să se

ducă imediat şi o să-i spună lui taică-su. Ştiţi, Jake Wicks, pontatorul de la vagonete.

Arthur se strădui din răsputeri să se stăpînească.

– Dar nu l-am lovit rău.

– El o să pretindă că l-aţi omorît în bătăi. Tot neamul lor sînt nişte scandalagii. Hudspeth se întrerupse şi se îndreptă către uşă. Mai bine mă duc şi eu după el.

Ieşi. Arthur se mai sprijinea şi acum de birou. Făcuse o greşeală, o greşeală îngrozitoare. Din pricina neliniştii şi a încordării prin care trecea, făcuse greşeala îngrozitoare de a-l lovi pe Bert Wicks.

Hudspeth se dusese ca să repare această greşeală. Trăgea nădejde că totul o să fie în regulă. Se îndreptă şi intră în micul vestiar de lîngă biroul lui. Aranjase ca în dimineaţa aceea să inspecteze noua mină Paradis şi îşi îmbrăcă hainele de subteran. Urcîndu-se în cuşca ascensorului, ca să coboare în puţ, tot mai spera ca lucrurile să se aranjeze.

Dar nu se întîmplă aşa. Ridicîndu-se de jos, Bert Wicks se dusese glonţ la gura puţului, unde taică-su ponta vagonetele care ieşeau de pe şină. Pe Bert îl durea piciorul, unde se lovise de pragul uşii, şi cu cît se gîndea mai mult la picior, cu atîta parcă îl durea mai tare. Îi era frică să-şi lase greutatea trupului pe el.

Taică-su, Jake Wicks, îl văzu venind aşa, şchiopătînd, ferindu-se să calce apăsat pe un picior. Jake opri vagonetele.

– Ce s-a întîmplat, Bert? întrebă el.

Bert povesti cu glas tare şi cu lux de amănunte. După ce ascultă totul, Jake zise:

– Dar n-are voie să facă una ca asta.

– Şi totuşi, uite că a făcut-o, răspunse Bert. M-a izbit cu piciorul, cînd eram la pămînt.

Jake îşi vîrî carnetul în buzunarul dinăuntru de la surtuc şi-şi strînse tare cureaua.

N-are voie să facă una ca asta, repetă el. N-am să-l las să scape cu una, cu două.

Se încruntă, şi stătu pe gînduri. Şi toate astea pentru că bietul Bert a uitat să-şi scoată alea două chibrituri din buzunar cînd a coborît în subteran. Tot scandalul pentru atîta lucru, şi pentru blestematul ăla de regulament nou! Dar cine ar răbda una ca asta? Şi cui să i se întîmple? Tocmai lui, pontatorului! Jake se hotărî deodată :

– Vino cu mine, Bert!

Lăsă baltă vagonetele şi-l conduse pe Bert tocmai la spital. Doctorul Webber, internul de la secția de chirurgie, proaspăt absolvent şiproaspăt numit acolo la spital, fu luat în primire pe un ton peremptoriu de către Jake, un om care-şi cunoştea perfect poziția importantă în societate. Jake îi ceru să examineze piciorul lui Bert. În afară de faptul că era pontator la gura puțului – post pe care-l deținuse pe vremuri Charlie Gowlan –, Jake Wicks mai făcea şi oficiul de casier al comitetului de asistență medicală. Pentru doctorul Webber era foarte important să se pună bine cu Jake Wicks, şi de aceea se purtă cît se poate de amabil şi îndatoritor, examinînd îndelung şi cu un aer de gravitate piciorul lui Bert.

– E rupt? întrebă Jake.

Doctorul Webber nu credea să fie rupt. De fapt, era aproape sigur că piciorul nu e rupt: întrucît însă niciodată nu puteai să pui mîna în foc, şi cum paza bună trece primejdia rea, preferă să nu se pronunțe. Revistele medicale discutau mereu despre cazuri de fractură, şi apoi mai erau uneori şi despăgubiri foarte neplăcute, despăgubiri pe care trebuia să le plătească doctorii. Şi Jake Wicks era un client neplăcut. Ca să spunem lucrurilor pe nume, doctorul Webber se temea de Jake, aşa că-i zise:

– Ar trebui să-i facem o radiografie.

Jake Wicks socoti şi el că n-ar fi rău să-i facă o radiografie.

– Ce-ar fi să-l ținem la spital douăzeci şi patru de ore? propuse amabil doctorul Webber. Zău, Bert, o zi la pat n-o să-ți facă rău. Doar aşa, ca să fim mai siguri, să-ți punem un diagnostic ca lumea. Hm, ce zici?

Jake şi Bert gîndiră că în situația respectivă, asta era soluția cea mai bună. Lui Bert îi dădură un pat într-un salon pentru bărbați, şi Jake se duse întins la Institutul minier şi-i telefonă lui Heddon, la sediul sindicatului din Tynecastle.

– Alo, alo, zise el prudent. Cine-i, Tom Heddon la telefon? Tom, aici e Jake Wicks. Ştii, Tom, pontatorul de la Neptun.

Jake întrebuința față de Heddon cu totul alt ton decît față de doctorul Webber.

– Ce este? se auzi vocea lui Heddon, repezită, de la capătul celălalt al firului. Dă-i drumul mai repede, pentru numele lui Dumnezeu! Hai, că n-am aşa mult timp ca să te ascult. Ce este?

– E vorba de băiatul meu, Bert, zise Jake mieros. A fost lovit şi persecutat. Trebuie să mă asculți, Tom.

Şi Heddon ascultă timp de cinci minute încheiate. Rămase la celălalt capăt al firului, cu receptorul lipit de ureche, şi ascultă cu faţa întunecată, muşcîndu-şi mereu unghiile şi scuipînd bucăţelele pe sugativa din faţa lui.

– Bine, zise el la sfîrşit. Bine, ţi-am spus că o să vin p-acolo.

Peste două ore, Arthur ieşi din sectorul Paradis, coborî din ascensor, străbătu curtea şi-l găsi pe Heddon aşteptîndu-l în biroul lui. Cînd îl văzu acolo, aşezat pe un scaun, tresări: îl trecură fiori reci. La intrarea lui Arthur, Heddon nici nu se ridică de pe scaun, ci rămase, aşa cum stătea, masiv, parcă ar fi fost înfipt acolo. Şi nu rosti nici un cuvînt.

Şi Arthur păstră tăcerea un minut întreg. Trecu spre baie, unde se spălă pe mîini şi pe faţă. Apoi ieşi, se şterse cu prosopul, pe care lăsă o dungă neagră, întrucît nu se spălase destul de bine. Rămase în picioare, cu spatele la fereastră, continuînd să se şteargă. I se păru că e mai uşor dacă face ceva decît dacă stă nemişcat. Atîta timp cît se ştergea întruna, nu mai era aşa de agitat. Încercînd să vorbească degajat, întrebă:

– De data asta ce s-a mai întîmplat, Heddon?

Heddon ridică o linie de pe birou şi începu să se joace cu ea.

– Ştii dumneata ce s-a întîmplat, zise el.

– Dacă ai venit în problema lui Wicks, zise Arthur, nu pot face absolut nimic. L-am concediat pentru lipsă de disciplină.

– Serios?

– A fost prins fumînd în subteran, în sectorul Globe. Dumneata ştii bine că s-a descoperit grizu acolo. Şi dumneata, Heddon, mai ştii şi că am cheltuit o groază de bani ca să asigur securitatea muncii în această mină. Nu doresc cîtuşi de puţin să avem necazuri mai mari decît cele de altădată.

Foarte degajat, Heddon puse picior peste picior, ţinînd încă în mînă rigla. Nu părea deloc grăbit. Dar în cele din urmă spuse:

– Bert Wicks e-n spital.

Heddon păru să adreseze aceste cuvinte riglei.

Lui Arthur îi veni rău şi făcu o mutră jalnică. Parcă i se întorsese stomacul pe dos. Nu mai putu nici măcar să se şteargă cu prosopul.

– În spital?! Iar apoi, după o clipă: Dar ce i s-a întîmplat?

– Păi, dumneata ar trebui să ştii.

– Dar eu nu ştiu.

– Se crede că are piciorul rupt.

– Imposibil! strigă Arthur. Nu i-am făcut nimic. Era şi domnul Hudspeth de faţă. O să-ţi spună şi el că nu e absolut nimic.

– Wicks urmează să-şi facă mîine o radiografie – şi asta o să arate dacă nu e chiar nimic. Aşa a hotărît doctorul Webber. Acum vin de la spital.

Arthur pălise de tot; îl copleşise slăbiciunea. Se văzu silit să se aşeze pe pervazul ferestrei. Îşi aminti că într-adevăr tînărul Wicks căzuse lat, după ce ieşise pe uşă.

– Pentru numele lui Dumnezeu, Heddon, zise el cu glas scăzut, ce vrei să spui cu toate astea?

Heddon lăsă linia din mînă. El nu-şi pierdea vremea cu drăgălăşenii şi manifestări de dragoste frăţească; era meseria lui să fie violent şi arbitrar, şi avea de gînd să-şi exercite cum trebuie meseria.

– Uite ce este, Barras, am să-ţi vorbesc pe şleau. Astăzi ţi-ai pierdut cumpătul şi ai ultragiat un om. Te rog să nu negi. N-are importanţă ce a făcut omul. Faptul că l-ai atacat, lovindu-l violent, rămîne. Era cît p-aci să-i rupi piciorul. Asta e o chestiune gravă. Nu e o simplă problemă de reprimire la lucru. E o chestiune penală. Te rog să nu mă întrerupi cînd vorbesc. Eu reprezint pe toţi muncitorii care ţi-au mai rămas în mina asta împuţită, şi e de ajuns să ridic un deget ca să se pună toţi în grevă împotriva dumitale.

– Şi la ce le-ar sluji asta? întrebă Arthur. Ei vor să muncească, nu să facă grevă.

– Oamenii trebuie să fie solidari. Ceea ce loveşte pe unul dintre ei îi loveşte pe toţi. Mie nu-mi place mina asta Neptun. Mie mina asta îmi pute la nas, încă de atunci, de cînd aţi avut inundaţia. Eu nu mă las dus cu zăhărelul.

Vehemenţa din glasul lui Heddon îi frînse inima lui Arthur.

– Dumneata ştii cît am robit eu la mina asta? protestă el cu glas slab. În fond ce urmăreşti?

– Asta o să afli dumneata la timp, răspunse Heddon. Noi am convocat o întrunire la Institut, la ora şase. Oamenii sînt foarte agitaţi de tot ce s-a întîmplat. Eu nu fac decît să te avertizez. Acum n-are rost să mai faci nimic. Ce s-a făcut, s-a făcut. Ai intrat într-o mare încurcătură. Eşti într-o încurcătură nemaipomenită.

Arthur nu răspunse. Era neputincios, era sătul pînă peste cap şi de Heddon, şi de ameninţările lui. Ameninţările astea făceau parte din atitudinea obişnuită a lui Heddon. Încerca să-l intimideze, şi probabil că şi reuşea. Dar în inima lui nu-i venea a crede că

Heddon o să-i determine pe oameni să facă grevă. Muncitorii de la Neptun erau prea bucuroşi că pot lucra ca să existe pericolul de grevă. Mizeria care domnea în toată regiunea era înfiorătoare: oraşul colcăia de şomeri; muncitorii care aveau de lucru erau consideraţi fericiţi. Arthur se îndreptă din şale, cu un aer nepăsător.

– Mă rog, fă cum crezi, zise el. Dumneata ştii bine că eu nu caut să dau naştere la nici un fel de tulburări.

Heddon se ridică. Era deprins cu oameni care băteau cu pumnul în masă, mîrîiau la el şi-l dădeau pe uşă afară. Era deprins să audă vorbe mari şi umflate şi să răspundă cu vorbe mari şi umflate, era deprins cu înjurături, ameninţări şi blesteme cumplite. Era plătit ca să se războiască, şi asta şi făcea. Apatia lui Arthur îi stîrni puţină milă, ceea ce se putea citi în privirile lui.

– Asta-i tot, zise el. O să-ţi mai dăm noi de ştire, mai tîrziu.

Şi înclinînd uşor din cap, în chip de salut, plecă.

Arthur rămase nemişcat. Nu lăsase încă din mînă prosopul pe jumătate împăturit, şi abia acum îl împături de tot. Se duse la baie şi-l întinse pe ţeava de apă fierbinte. Apoi văzu că prosopul nu e prea curat. Îl luă de pe ţeavă şi-l trînti în cada goală a băii, ca să fie dus la spălat.

Îşi puse hainele lui obişnuite. Astă-seară n-avea chef să facă baie. Era prea obosit, apatic şi scîrbit. Toate lucrurile i se păreau de domeniul coşmarului, al irealului; se simţea uşor în hainele astea, de parcă n-ar fi purtat nimic pe el. Era atît de sensibil, încît simţea mult prea acut fiecare lucru, dar de îndată ce senzaţia lui depăşea o anumită culme a acuităţii, amorţea. Şi acum era amorţit. Deodată, se zări în oglinjoara atîrnată de peretele alb de faianţă. Nici nu era de mirare că se simţea istovit. Avea treizeci şi şase de ani, dar părea cu cel puţin zece ani mai bătrîn, cu cearcăne la ochi, părul subţiat şi o chelie destul de pronunţată în creştet. De ce îşi irosea el viaţa, îmbătrînindu-se înainte de vreme, alergînd după himere, îmbrăţişînd iluzia dementă a dreptăţii? La vîrsta lui, alţi oameni se bucurau din plin de viaţă, profitau din plin de banii lor, pe cînd el se îngropase aici, în mina asta, fără o rază de bucurie, fără a se putea aştepta măcar la o mulţumire, împingînd mereu, ca un condamnat, roata de tortură. Pentru prima dată se gîndi: „O, Doamne, ce prost am fost!"

Întorcîndu-se în birou, se uită la ceas. Era aproape şase. Îşi luă pălăria şi plecă. Ieşi din curtea goală a minei şi o porni pe

Cowpen Street. Bineînțeles, ar fi trebuit să se ducă la spital și să se intereseze de soarta tînărului Wicks, dar hotărî să amîne lucrul ăsta pentru mai tîrziu. Amînarea, tendința de a amîna mereu îl caracteriza. Pornind pe bulevard în sus, auzi zarvă mare în dreptul Institutului. Răzbea zvon de glasuri, și totul i se părea fără noimă, ca ținînd de o altă lume. Știa că nu se poate întîmpla nimic rău, ar fi fost ilogic să gîndească măcar că într-un asemenea moment s-ar fi putut întîmpla ceva rău.

CAPITOLUL XV

Dar Arthur greșea. Din cînd în cînd se mai întîmplă ca faptele să zdruncine logica. Și tocmai de aceea, evenimentele din seara zilei de 14 decembrie nu trebuie neapărat să fie interpretate ca o infirmare a judecății sănătoase a lui Arthur. Ele nu au făcut altceva decît să se producă.

Întrunirea de la institut avu loc la ora șase. Nu durà mult. Heddon avu grijă ca întrunirea să nu dureze mult. Politica lui era cum nu se poate mai clară. El nu dorea tulburări, nu voia să intre în nici un bucluc. Fondurile sindicatului erau din nefericire atît de scăzute în momentul acela, încît nu ar fi putut să facă față unei situații mai grele. Intenția lui era să-l intimideze pe Arthur, să-l lase în nesiguranță, să-l facă să fiarbă în zeama lui douăzeci și patru de ore, ca după aceea, în ziua următoare, Heddon să poată încheia cu el un tîrg cît mai avantajos, tocmindu-se la sînge. Să obțină reprimirea lui Bert Wicks la lucru, o compensație și încă ceva în plus, așa ca să tragă mai greu la cîntar. Prin politica lui, Heddon urmărea, în primul rînd să ajungă odată acasă, să-și schimbe ciorapii uzi, dat fiind că-i transpirau cumplit picioarele, să-și bea ceaiul, în ciorapi uscați și cu picioarele în papuci de casă, și pe urmă să se înfunde într-un jilț la gura sobei, cu pipa în gură. Heddon nu mai era chiar așa de tînăr, ambițiile lui se stinseseră, ura lui din tinerețe ardea acum doar ca un foc mocnit. Politica lui Heddon, și acum destul de viguroasă, era determinată mai puțin de capul lui, cît de picioare.

Dădu peste cap lucrările întrunirii, îl repezi pe Jake Wicks, sprijini părerile exprimate concis de Harry Ogle, și apoi se grăbi să prindă trenul de Tynecastle la 18,45.

Ieşind, Heddon se opri o clipă pe treptele institutului, uimit de proporţiile mulţimii adunate afară. „Ce dracu'! se gîndi el, ce i-o fi apucat să vină aici?" Erau ca la vreo cinci sute de oameni, care stăteau acolo, în picioare, se învîrteau prin preajma institutului, aşteptau şi vorbeau între ei. Majoritatea erau şomeri.

Văzînd această adunare, Heddon se simţi obligat să ia cuvîntul. Îşi înfundă mîinile în buzunare, împinse capul înainte şi declară scurt:

– Ascultaţi, băieţi! Tocmai am ţinut o întrunire, ca să discutăm cazul petrecut astăzi. Nu putem permite ca vreun membru al sindicatului nostru să fie persecutat. Eu nu voi accepta nici o concediere nedreaptă. Dar între timp am suspendat dezbaterile, pentru o chestiune de procedură. Mă întorc mîine, să continuăm negocierile. Asta-i tot, băieţi.

Şi, cu gestul lui abrupt, obişnuit, Heddon coborî scările şi se îndreptă spre gară.

Intrînd pe Freehold Street, Tom Heddon fu întîmpinat cu urale. Pentru aceşti oameni, Heddon întruchipa o speranţă, o speranţă vagă, mai mult o iluzie, lucru de care îşi dădeau şi ei foarte bine seama, şi totuşi era o speranţă. Pentru ei, Tom Heddon însemna tutun, bere, un pat ca lumea, îmbrăcăminte călduroasă şi slujbă. Astea erau, cel puţin în parte, motivele pentru care îl întîmpinară cu urale. Dar uralele nu erau prea puternice, şi simţeai în ele vlăguirea, o notă adîncă de nemulţumire şi nelinişte.

Cînd Jake Wicks ieşi din institut, cinci minute după plecarea lui Heddon, înfăţişarea lui arăta destul de limpede că el unul e departe de a fi mulţumit. Coborî încet scările, cu aerul unui om jignit, şi fu imediat înconjurat de cei care aşteptau nerăbdători să afle noi amănunte despre cele întîmplate. Toată lumea voia să ştie ce-a fost, şi mai curioşi decît toţi erau Jack Reedy şi băieţii din ceata lui. Ceata lui Jack Reedy făcea parte dintre oamenii care stăteau acolo în aşteptare, şi totuşi, parcă nu făceau parte dintre ei. Băieţii din ceata lui erau poate niţel altfel. Erau tineri, foarte tăcuţi şi toţi cu ţigara-n gură. Ciudat era că semănau oarecum între ei, aveau pe faţă acelaşi aer împietrit, nepăsător, ca şi cum totul ar fi fost indiferent pentru oricare dintre ei. Faţa lui Jack exprima tocmai acest lucru – era faţa omului care odinioară se frămîntase mult, dar acum nu se mai sinchisea de nimic. Toate trăsăturile de pe chipul lui Jack curgeau în jos, erau trăsături crispate şi contorsionate. Faţa îi era suptă în dreptul tîmplelor şi

sub pometi, şi foarte palidă, singura parte mai colorată fiind pata galbenă de nicotină din colțul buzei de sus. Dar lucrul cel mai deosebit de pe chipul lui Jack Reedy era încordarea; era o față atît de încordată, de îndîrjită, încît nu-ți puteai închipui că un zîmbet ar înflori vreodată pe ea. Aveai impresia stranie că dacă fața lui Jack ar fi încercat să zîmbească, s-ar fi frînt în bucăți.

– Ce s-a întîmplat? întrebă Jack, făcîndu-şi loc cu umerii, ca să vină mai în față.

Jake Wicks se uită la Jack Reedy şi la Wood, şi la Slattery, şi la Ch[illegible]a Leeming, care stătea nemişcat lîngă el.

– Ia închipuie-ți! pufni el batjocoritor. Tom ăsta a încurcat toate lucrurile.

Şi cu multă aprindere, Jake Wicks le povesti ce s-a întîmplat la întrunire.

– Dar n-a zis nimic despre subvențiile pentru şomeri? întrebă Harry Kinch, care se afla la marginea gloatei.

– Aş, pe dracu'! făcu Jake.

O tăcere grea, încărcată de amărăciune şi ostilitate, se lăsă asupra muncitorilor. La începutul lunii li se redusese ajutorul de şomaj şi se desființase complet subvenția provizorie.

Fața încordată a lui Jack se întoarse către Jake Wicks: chipul lui impasibil avea acum un aer de-a dreptul impresionant. Cu glasul lui aspru şi agresiv, întrebă:

– Dar ce-a zis, nu cheamă muncitorii la grevă?

– Nici prin cap nu-i trece să facă una ca asta, răspunse Jake, spumegînd de indignare. A început şi ăsta să tremure de frică. Nu vrea să facă nimic.

– Nu vrea să facă nimic? repetă Jack, mai mult pentru sine. Ei bine, atunci trebuie noi să facem ceva!

– Trebuie să organizăm o manifestație, sugeră Wood.

– O manifestație! comentă batjocoritor Jack – şi cu asta, propunerea manifestației căzu baltă.

Mai organizaseră o manifestație în săptămîna aceea, o demonstrație a şomerilor, şi procesiunea se îndreptase, cu steagul roşu în frunte, către bărăganul Snook, însoțită de jandarmi călări. Se ținuseră discursuri. Fusese înălțător. Jandarmii călăreau alături de ei, foarte prietenoşi, şi totul se desfăşurase splendid, fără să i se întîmple nimănui nimic. Dar nu, Jack avea gînduri negre, negre de tot. Chestii dintr-astea n-aveau nici un rost, absolut nici un rost. El voia acțiune, trebuia neapărat să pornească o acțiune,

întreaga lui ființă cerea acțiune. Pînă atunci se legănase în iluzia că Heddon o să pună muncitorii să declare grevă, sub pretextul concedierii tînărului Wicks. O grevă însemna o acțiune de masă, şi acțiunea de masă era singura cale justă. Cîțiva oameni fără lucru, sau chiar cîteva sute de oameni fără lucru, asta nu avea nici o importanță; dar cînd toată lumea părăsea lucrul, asta da, asta însemna ceva; însemna că se duce dracului mina Neptun, însemna că le arată el patronilor, însemna o acțiune, da, o acțiune! Şi cînd colo, poftim, nu mai avea să fie nici o grevă!

Fruntea lui Jack se încruntase atît de tare, de parcă l-ar fi durut. Părea un om lipsit de puterea gîndirii, care se străduieşte să înțeleagă ceva de neînțeles.

– Întrunirea aia a voastră n-a fost bună de nimic, mormăi el. Trebuie să ținem încă o întrunire. Trebuie să facem ceva! Pentru numele lui Dumnezeu, dați-mi şi mie o țigară!

Wood îi întinse o țigară. Țigara asta, ca şi celelalte, proveneau de la un automat de țigări, pe care Wood se pricepea să-l pună în funcțiune fără bani. Slattery îi oferi un chibrit aprins, apărîndu-l cu mîna de bătaia vîntului. Jack nu făcu decît să-şi aplece capul palid, de culoarea osului gol. Trase adînc în piept. Apoi se uită la muncitorii strînşi de jur-împrejur şi ridică glasul.

– Ascultați, băieți, zise el, ținem un miting de masă, la ora opt. Ați înțeles? Spuneți şi voi mai departe. Miting de masă, la ora opt.

Şi aşa se răspîndi vorba din om în om, dar Jake Wicks protestă, pe jumătate speriat, pe jumătate linguşitor:

– Jack dragă, ai şi tu grijă, vezi ce faci!

– Ia dă-o-n mă-sa de treabă! replică Jack, cu glasul lui nepăsător. Dacă vrei, n-ai decît să stai acasă. Sau du-te şi tu la spital, după Bert.

Fața greoaie a lui Jake roşi. Nu răspunse nimic. Niciodată nu era bine să-l contrazici pe Jack sau să-i răspunzi.

– Haideți! le strigă Jack celorlalți. Ce, aveți de gînd să ardeți gazul aici toată seara?

Şi Jack porni, în fruntea gloatei, şchiopătînd. Se îndreptă către cîrciuma Bun găsit, luînd-o pe Cowpen Street în jos. Nu se deranjă să împingă uşile batante ale cîrciumii cu mîna: intră cu umărul în ele, şi trecu dincolo. La fel făcură şi ceilalți.

Primul salon era ticsit. Bert Amour servea chiar el la tejghea. De mulți ani ținea Bert cîrciuma asta; stînd mereu îndărătul

tejghelei, părea un copac crescut acolo. Îl ştia toată lumea: cu faţa ca alama, cu părul pleoştit şi o şuviţă umedă pe frunte, răsucită ca un cîrlionţ, de parcă l-ar fi lins viţeii.

– Bună, Bert! zise Jack, cu o familiaritate de rău augur. Ce bem, băieţi?

Fiecare spuse ce vrea să comande, şi Bert le turnă în pahare. Nimeni nu plăti, şi Bert zîmbi de parcă ar fi avut un junghi în inimă.

– Umple-le bine, Bert! turnă Jack, şi cîrciumarul tresări.

Faţa lui părea mai mult ca oricînd de culoarea alamei. Dar le mai umplu încă o dată, pînă la buză. Tocmai pentru că Bert Amour stătea de atîţia ani îndărătul tejghelei de la Bun găsit se pricepea aşa de bine să umple ochi paharele şi să zîmbească fără a crîcni. Negoţul de băuturi spirtoase are şi el ciudăţeniile lui. Şi pentru Bert era de o mie de ori mai bine să fie în relaţii de prietenie cu Jack Reedy şi cu gaşca lui.

– Mare porcărie, mă Jack! încercă Bert un început de conversaţie. Chestia cu tînărul Bert Wicks.

Jack se prefăcu a nu auzi, dar Cha Leeming se aplecă politicos peste tejghea.

– Da' ce ştii tu, bă?

Bert se uită la Cha Leeming şi i se păru că e mai înţelept să nu bage în seamă observaţia. Cha semăna leit cu taică-su, Leeming Boxerul; atîta doar, că Cha fusese pe front, şi asta îl ancorase în actualitate. Luptînd în război, căpătase şi el o medalie oarecare, şi săptămîna trecută, după manifestaţia de pe bărăganul Snook, Cha legase decoraţia de coada unui cîine de pripas. Javra alergase prin tot oraşul, tîrînd frumoasa distincţie militară prin noroi, şi Cha botezase jigodia cu numele de Bravul Erou. Pentru o chestie dintr-astea, un om putea să ajungă şi la închisoare. De fapt, Bert se gîndi că acolo o să şi ajungă Cha într-o bună zi.

Bert Amour întinse mîna ca să ia sticla de whisky, dar înainte de a ajunge la ea, Jack ridică sticla de pe tejghea şi se duse la o masă din colţul încăperii. Îl urmară cu toţii. În jurul mesei se mai găseau vreo cîţiva muncitori, dar le făcură imediat loc. Jack se aşeză împreună cu gaşca lui şi începură să parlamenteze. Bert se uită la ei tot timpul cît vorbiră; ştergînd tejgheaua, îi supraveghea.

Stătură acolo la masa din colţ, discutară, băură, pînă terminară toată sticla. Şi cu cît stăteau mai mult acolo, cu atît se strîngeau mai mulţi oameni în jurul lor. Şi toţi ascultau, vorbeau şi dădeau

pe gît pahar după pahar. Se stîrni o gălăgie infernală. La urmă se părea că vorbesc toți o dată, că se ceartă pe rupte – dezbătînd cazul lui Wicks, lipsa de inițiativă a lui Heddon, reducerea subvenției, speranțele lor legate de noua lege privitoare la minele carbonifere. Toți vorbiră, în afară de Jack Reedy. Jack stătea la masă, cu ochii stinşi, ațintiți în gol, drept înainte. Nu era beat, Jack putea să bea oricît fără să se îmbete, şi tocmai asta era nenorocirea. Îşi strînsese buzele, reducîndu-le la o simplă linie, şi-şi încleşta spasmodic fălcile, de parcă ar fi muşcat din propria lui nemulțumire. Viața pe care o dusese plămădise în Jack Reedy această nemulțumire cumplită; totul în el era numai durere, ochii lui îndurerați erau ațintiți asupra unei lumi în care domnea durerea. Firea lui Jack fusese modelată în tiparul catastrofei miniere, a războiului şi a păcii care i-a urmat, cu înjosirea şi mizeria şomajului, a cozilor pentru ajutorul de şomaj, cu furtişagurile, expedientele, amanetarea obiectelor din casă la Muntele de Pietate, sălbăticia mizeriei şi lipsurilor, pustiul din suflet, care era mai greu de îndurat, chiar decît însăşi foamea.

Şi toată vorbăria din jurul lui îl împingea la disperare; erau doar vorbe mari şi late, lăudăroşenie goală. Acelaşi lucru avea să se producă şi la întrunirea de la ora opt – vorbe şi iar vorbe, care nu însemnau nimic, care nu duceau la nimic, care nu realizau nimic. Îl năpădi o deznădejde cumplită.

Şi tocmai atunci, în timp ce stătea acolo, la masă, uşile se deschiseră brusc, şi în cîrciumă năvăli Harry Kinch. Harry era nepotul acelui Will Kinch care năvălise la rîndul lui în cîrciuma Bun găsit cu atîția ani în urmă, cînd Ramage în refuzase „bucățica de carne“ pentru micuța Alice. Dar între ei era o deosebire. Harry urmărea politica cu mult mai multă pricepere decît Will. Ținea în mînă ediția de seară a ziarului *Argus*. Se opri o clipă în fața asistenței şi apoi strigă:

– Uitați, băieți! Scrie şi în ziar. În sfîrşit, s-a aflat! Glasul lui răsună spart. Ne-au vîndut... Ne-au tras pe sfoară!...

Toți se întoarseră către Kinch.

– Ce-i, mă? întrebă greoi Slattery. Ce s-a întîmplat, măi Harry?

Harry îşi dădu la o parte de pe frunte părul răvăşit.

– Scrie în ziar... Proiectul de lege... Cea mai mare cacealma din ultimii ani! Nu ne-au dat nimic, băieți. Nici un capăt de ață...

Şi din nou Harry Kinch nu mai găsi cuvinte ca să-şi exprime nemulțumirea.

Se aşternu o tăcere de moarte în încăpere. Toți ştiau ce li se făgăduise. În sinea lui, fiecare muncitor aflat acolo îşi legase toate nădejdile de acel proiect de lege. Primul care se mişcă fu Jack Reedy.

– Cum naiba? zise el. Ia arată-ne ziarul!

Luă ziarul şi se uită la el. Toți se îmbulziră, se aplecară cu gîturile întinse, să vadă jurnalul, în care, cu litere de-o şchioapă, era dată pe față trădarea împotriva lor.

– Cum naiba? zise iarăşi Jack. Chiar aşa e!

Atunci sări în picioare Cha Leeming, cam amețit de băutură şi furios.

– E prea de oaie! strigă el. Noi n-o să îngăduim una ca asta!

Toată lumea începu să vorbească deodată, se stîrni un vacarm cumplit. Ziarul trecu din mînă în mînă. Jack Reedy stătea acum în picioare, reținut, cu sînge rece. În mijlocul haosului general, el văzu prilejul care i se oferea. Ochii lui stinşi se învăpăiară.

– Mai toarnă-mi un whisky! porunci el. Repede! Dădu paharul pe gît. Se uită pe rînd la oameni. Apoi strigă: Eu mă duc la institut! Care vrea, poate să vină după mine.

Se înălță un alt strigăt de răspuns. Toată lumea veni după el. Oamenii se îmbulziră să iasă din cîrciumă, trecînd prin întunecimea străzii Cowpen, pe care răbufnea cîte-o rafală de vînt şi, în frunte cu Jack Reedy, se îndreptară *in corpore* spre institut.

În fața institutului se mai strînseseră şi alții – majoritatea minerilor mai tineri de la Neptun care şomau, toți muncitorii concediați la început. Şi nu era unul printre ei pe care vestea să nu-l fi adus într-un hal făr-de hal de deznădejde. Noutatea străbătuse mahalaua Teraselor cu viteza fulgerului; vestea aceasta însemna stingerea definitivă a tuturor speranțelor lor.

Jack urcă în fugă scările institutului şi se întoarse cu fața spre mulțime. Deasupra uşii se afla un glob, cu un bec electric proeminent ca o pară galbenă atîrnînd la capătul unei ramuri puternice. Îşi arunca lumina drept pe fața încordată a lui Jack. Strada era aproape cufundată în întuneric; felinarele nu aruncau decît nişte rotocoale mici, cu un licăr palid.

Jack stătu un minut încheiat, cu fața la oamenii învăluiți de întuneric. Whiskyul pe care-l băuse îi concentrase nemulțumirea şi duşmănia, prefăcîndu-le în venin; tot trupul îi pulsa, intoxicat de această amărăciune otrăvită. Simțea că se apropie momentul lui de glorie, momentul pentru care suferise, pentru care se născuse.

– Tovarăşi! strigă el, am aflat chiar acum vestea. Am fost traşi pe sfoară. Şi-au bătut joc de noi, ca şi Heddon. Ne-au învîrtit pe degete, ca întotdeauna. Şi asta în ciuda tuturor promisiunilor pe care ni le-au făcut! Jack Reedy răsuflă greu, chinuit, ochii lui revărsîndu-şi mereu văpaia către mulţimea adunată. Ei n-au de gînd să ne vină în ajutor! Nimeni n-o să ne vină în ajutor! Nimeni! Ascultaţi-mă pe mine! Nimeni! Trebuie să ne ajutăm singuri. Şi dacă noi nu ne ajutăm, atunci n-o să ieşim niciodată din mocirla asta împuţită, în care ne-a azvîrlit capitalismul. Dumnezeule, dar voi nu vedeţi, oameni buni, că tot sistemul ăsta economic e putred ca bălegarul? Ei au bani, ei au automobile, case frumoase, covoare pe jos, şi toate astea plătite cu sîngele şi sudoarea pe care ni le storc nouă! Noi trudim şi noi asudăm pentru ei. Şi în schimb ce căpătăm? Noi nu căpătăm nici măcar mîncare, băieţi, nici foc, nici haine ca lumea, nici ghete pentru copiii noştri. Şi cum se întîmplă ceva rău, gata, ne azvîrle în stradă! Ne azvîrle în stradă, ca să mîncăm numai pîine şi margarină, şi nici măcar aia să nu fie de ajuns ca să ne hrănim muierile şi plozii! Să nu-mi ziceţi mie că astea toate se întîmplă pentru că nu sînt bani! Ţara e plină ochi de bani, crapă băncile de atîta bănet adunat, milioane şi milioane de lire. Să nu-mi ziceţi mie că astea toate se întîmplă pentru că nu e mîncare. Ei aruncă înapoi în mare peştele prins, ard cafeaua şi grîul, taie porcii şi-i lasă să putrezească, şi noi aicea murim de foame. Dacă asta e o orînduire bună, băieţi, atunci să mă trăsnească Dumnezeu aici, în faţa voastră! Şi Jack Reedy iarăşi răsuflă cu un oftat. Apoi continuă cu vocea mai puternică: Noi n-am văzut ce avem de făcut nici atunci cînd s-a întîmplat nenorocirea din mina asta împuţită, şi au murit o sută de oameni. Noi n-am văzut ce avem de făcut nici în timpul războiului, cînd tot ei au ucis milioane de oameni. Dar, pe Dumnezeu, acuma vedem ce avem de făcut! Aşa nu mai putem să rămînem, băieţi! Trebuie să facem ceva! Trebuie să le arătăm noi lor, băieţi! Trebuie neapărat să facem ceva! Trebuie! Ascultaţi-mă pe mine, trebuie! Dacă nu facem nimic, atunci putem să rămînem toată viaţa să putrezim în iad. Glasul lui răsuna acum sălbatic, înnebunit, într-un ţipăt: Eu am de gînd să fac ceva, băieţi, şi care vrea, poate să vină după mine. Eu am să fac începutul chiar în clipa asta! Am să mă duc şi am să le-arăt eu lor, acolo, la mina Neptun, unde i-au omorît pe fraţii mei. Am să mă duc şi am să distrug mina, băieţi! Am să le plătesc şi eu pentru toată supărarea pe care mi-au făcut-o! Veniţi după mine, sau nu veniţi?

Gloata scoase un urlet. Ațîțați de cuvintele lui Reedy, oamenii se strînseră în jurul lui în timp ce cobora repede scările și formară un fel de gardă, escortîndu-l în josul străzii. Unii, îngroziți, se retraseră și se pierdură înspre mahalaua Teraselor. Dar cel puțin o sută de oameni i se alăturară lui Jack. Porniră cu toții spre mina Neptun, exact ca mulțimea care se îndreptase cu douăzeci de ani mai înainte spre prăvălia lui Ramage. Dar de astă dată erau mult mai mulți oameni atrași în această mișcare, mult mai mulți. Și mina reprezenta o atracție mai puternică decît măcelăria lui Ramage. Mina era focarul, era centrul în care se strîngeau tumultul și furia din sufletele lor. Mina era o arenă, un amfiteatru. Și în praful negru care acoperea această arenă, acest sumbru amfiteatru, se amestecau viața și moartea, truda și salariile, sudoarea și sîngele.

Oamenii năvăliră unul după altul în curtea minei, conduși de Jack Reedy. Domnea tăcerea în curte, birourile erau închise, și puțul se căsca, întunecat, ca intrarea într-un mormînt mare și gol. Nu erau muncitorii în subteran, acum nu se mai lucra în schimb de noapte, nu se afla nici țipenie de om în toată mina. Chiar și instalațiile de la gura minei păreau pustii, cu toate că muncitorii de serviciu pentru securitatea minei, cei de la pompe, se aflau acolo. Aceștia erau Joe Davis și Hugh Galton. Stăteau în camera mașinilor, dindărătul vestiarelor. Mulțimea se scurse către camera mașinilor, în care se găseau Davis și Galton. Galton fu primul care-i auzi venind. Una dintre ferestrele sălii mașinilor era pe jumătate deschisă, ca să mai iasă căldura și mirosul de ulei încins, iar Galton, un bătrînel cu o barbă scurtă, căruntă, își scoase capul afară pe fereastră.

Mulțimea se strînsese între timp în jurul sălii mașinilor – o ceată de o sută de oameni, cu fețele îndreptate în sus, spre Galton, care stătea la fereastra înaltă de deasupra lor.

– Ce este, strigă Galton.

Înălțîndu-și fața spre el, Jack Reedy îi spuse:

– Coboară! Vrem să vii aici!

– Dar pentru ce? întrebă Galton.

Jack repetă pe un ton de moarte:

– Coboară! Vino încoace, că n-o să ți se întîmple nimic!

Drept răspuns, Galton trase capul înapoi și închise fereastra. Urmă o pauză de vreo zece secunde, în care nu se mai auzi decît duduitul rar al motoarelor de la pompe. Apoi Cha Leeming scoase un urlet și aruncă o cărămidă. Geamul sări în țăndări, și zgomotul

sticlei sparte răsună mai tare decît duduitul şi bubuitul motoarelor de la pompă. Acesta fu momentul hotărîtor. Jack Reedy urcă în fugă scările de la sala maşinilor, urmat de Leeming şi de alţi zece mineri. Intrară cu forţa în sală.

Înăuntru era foarte cald, atmosfera era scăldată într-o lumină puternică, miros de ulei încins şi zgomotul vibraţiilor.

– Ce naiba mai e şi asta? întrebă Joe Davis.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, îmbrăcat într-o salopetă albastră cu mînecile suflecate, şi cu nişte cîrpe înfăşurate în jurul gîtului. Pînă atunci lustruise toate alămurile din încăpere cu prafuri de curăţat şi parafină.

Jack Reedy se uită la Joe Davis, pe sub cozorocul de la şapcă. Îi spuse grăbit:

– Nu vrem să vă facem nici un rău, nici unuia, nici celuilalt. Vrem doar să ieşiţi afară. Ieşiţi, aţi înţeles?

– Ce, am căpiat? întrebă Joe Davis.

Jack făcu un pas înainte. Privindu-l cu grijă pe Joe Davis, Jack îi spuse:

– Ieşiţi de aicea, aţi înţeles? Oamenii vă cer să ieşiţi!

– Care oameni? întrebă Joe Davis.

Atunci Jack se repezi la Joe Davis şi-l apucă de mijloc. Se încleştară şi se luară la trîntă. Se luptară şi se zbătură un timp destul de îndelungat, toată lumea stînd şi uitîndu-se la ei. În toiul luptei, răsturnară cutia cu parafină. Era o cutie mare de tinichea, şi parafina se vărsă pe grătar şi se scurse în cutia cu cîrpe de şters; numai Slattery văzu parafina scurgîndu-se pe cîrpele aruncate, toţi ceilalţi urmărindu-i pe beligeranţi; cu un gest aproape reflex, Slattery îşi scoase chiştocul de ţigară din gură şi-l aruncă peste cîrpe. Ţigara aprinsă căzu drept în mijlocul lăzii. Numai Slattery o văzu căzînd, pentru că exact în clipa aceea Davis alunecă şi căzu la pămînt, iar Jack veni peste el. Mulţimea se repezi înainte. Oamenii îl înşfăcară pe Davis, şi apoi se repeziră la Galton şi-i scoaseră pe amîndoi afară din sala maşinilor.

Tot restul se întîmplă cît ai clipi din ochi. Nimeni nu făcu vreo acţiune specială. Dar toţi laolaltă făcură tot ce s-a făcut: aruncară uneltele, tijele, liniile de măsurat, cogeamitea barosul, ba chiar şi cutia cu prafuri de curăţat, printre pistoanele lucioase, care se mişcau alene. De fapt, barosul produse stricăciunea cea mare. Lovi biela, se învîrti într-o parte şi dădu peste cilindrul principal. Îl făcu să crape şi apoi căzu, cu un zgomot infernal, în

lagărul pompelor. Se auzi un scrîşnet îngrozitor, şi aburii începură să fîsîie. Toată maşinăria aceea se răsuci, tremură şi se blocă într-o hărmălaie oribilă. Sala maşinilor se cutremură o dată din temelie, şi apoi se linişti.

Apoi Slattery strigă, de parcă ar fi făcut cine ştie ce descoperire:

– A luat foc! Dumnezeule! Uitaţi-vă, a luat foc acolo!

Se uitară la lada cu cîrpe, din care ţîşneau flăcările, şi se uitară şi la motoarele pompelor, amuţite într-o tăcere de moarte. Apoi se îndreptară spre uşă. Se strecurară afară, îmbulzindu-se cuprinşi de panică. Jack Reedy rămase ultimul. El avea totdeauna cîte-un gînd năstruşnic. Se îndreptă către rezervorul de ţiţei şi dădu drumul la robinet. Timp de un minut, privi cum se scurge ţiţeiul întunecat. Privirea lui era palidă, rece, dar oglindea triumful urii. În sfîrşit, făcuse ceva. Făcuse ceva. Ieşi repede afară şi trînti uşa.

Afară îi găsi pe oameni adunaţi în curte. La început nu se văzu nici o flacără, doar nişte vălătuci de fum, dar curînd izbucniră şi flăcările, limbi mari de flăcări.

Se retraseră puţin în faţa flăcărilor, care le luminau feţele în amfiteatrul întunecat, alcătuit de instalaţiile de la gura minei. Prin răcoarea nopţii ajungeau pînă la ei valuri de fierbinţeală. Apoi, cînd flăcările se înălţară spre acoperişul uzinei electrice, începură să trosnească ţiglele. Era ceva nemaipomenit în acest trosnet. Ţiglele săreau de pe acoperiş, ca nişte boabe de mazăre de pe o tobă – una, două, trei, pînă la urmă o adevărată grindină de ţigle începu să se abată asupra lor, fiecare descriind o curbă frumoasă prin aer, ca gloanţele trasoare, şi apoi spărgîndu-se pe pardoseala de ciment din curte.

Mulţimea continuă să se retragă, împingîndu-se spre zidurile administraţiei. Ieşi apoi pe poartea minei, aflîndu-se din nou în strada Cowpen. Acolo muncitorii îi eliberară pe Galton şi Joe Davis. Acum totul era în regulă, în absolută regulă. Galton se repezi la administraţie, alergă la telefon. Nimeni nu-l opri. Totul era în regulă. Acum era absolut totul în regulă; urmă iarăşi o grindină de ţigle, apoi luă foc şi începu să trosnească sala în care se ţineau lămpile. Galton începu să dea telefoane furios. Îi telefonă lui Arthur, lui Armstrong, la pompieri. Telefonă şi la sediul sindicatului din Tynecastle. Lăsă vorbă la centrala telefonică să anunţe toate autorităţile din ţinut care puteau fi de folos într-o situaţie îngrozitoare ca aceasta. Pe urmă ţîşni afară din birou, să vadă ce se mai poate face. Cînd dădea buza pe uşă, ieşind din nou

în curte, o țiglă înroșită în foc îi vîjîi pe lîngă ureche. Doar două degete mai încoace să fi trecut, și-i sfărîma țeasta. Țigla se sparse pe podeaua administrației, și cioburile se răspîndiră săltăreț. O bucățică mică sări drept în coșul de hîrtii. De aici luă foc și administrația.

Totul se întîmpla cu o repeziciune uimitoare. Din ce în ce mai mulți muncitori începură să umple curtea minei – Forbes, supraveghetorul, Harry Ogle, cîțiva funcționari și niște mineri mai bătrîni. Mai tîrziu veni și poliția – plutonierul Roddam și vreo zece vardiști, în pas alergător. Galton li se alătură acestora, supraveghetorului și funcționarilor, și alergă, împreună cu ei, în camerele de siguranță, unde Joe Davis se și apucase să desfacă furtunurile. Ieșiră cu ele afară, le înșurubară la hidrant și Davis dădu drumul la presiune. Furtunurile se zbuciumară, săltară, și apa începu să țîșnească din ele prin vreo zece crăpături. Cineva tăiase furtunurile. Acum nu mai slujeau la nimic.

Arthur și Armstrong sosiră în același timp. Cînd primise telefonul lui Galton, Arthur stătea în camera lui și citea. Armstrong primise telefonul cînd se pregătea de culcare. Se repeziră la grupul de oameni din fața camerei de siguranță. Ținură repede sfat, cu fețele cînd iluminate, cînd umbrite de jocul flăcărilor înalte, și apoi Arthur se repezi la administrație, să pună mîna pe telefon. Atunci văzu că birourile sînt în flăcări.

Într-un tîrziu sosi și mașina de pompieri de la Sleescale, și Camhow puse tulumba la hidrant. Un jet subțire de apă se îndreptă fîsîind asupra flăcărilor. Mai puseră încă o tulumbă, și se înălță un al doilea jet de apă. Dar jeturile erau subțiri și neputincioase. Astea două tulumbe erau singurele pe care le aveau.

Lucrurile se precipitau și totodată sporea și învălmășeala. Oamenii alergau în neștire prin curte, cînd în dreapta cînd în stînga, ferindu-și capetele. Cădeau grinzi și cărămizi înroșite în foc. Limbile de flăcări înghițeau totul – lemnărie, moloz, piatră și metal; totul era consumat de limbile de foc. Din cînd în cînd izbucnea cîte-o explozie, și zgomotul ei răsuna prin oraș, ca și cum s-ar fi tras cu tunul de pe mare. Strada Cowpen gemea de lume care stătea și privea, privea...

Cînd ajunse Heddon la mină, jumătate din instalațiile de la suprafață nu mai existau. Alergase de la gară în lumina puternică a flăcărilor, în care se deslușea totul ca ziua; îi venea greu să-și croiască drum prin mulțime. Tocmai cînd se lupta să ajungă în curtea minei, sosiră două mașini de pompieri de la Exploatările

Carbonifere Reunite. Clopotele lor bălăngăneau. Heddon îşi făcu vînt şi se urcă la spatele celei de-a doua maşini. Aşa intră în curtea minei Neptun.

Între timp fuseseră înghiţite de flăcări uzina electrică, camera de siguranţă, camera unde ţineau lămpile şi staţia de pompare. Curentul de aer proaspăt prindea din ce în ce mai multă putere şi aţîţa vîlvătaia care ieşea pe sub frontoanele dărîmate ale clădirii administraţiei. Era o căldură înfiorătoare.

Heddon îşi aruncă haina de pe el şi se alătură pompierilor de la Exploatările Carbonifere Reunite. Furtun după furtun îşi trimise curentul puternic de apă asupra clădirilor aprinse. Aburii se amestecau cu fumul, înălţînd un fel de giulgiu care atîrna moale şi flutura alene în bătaia vîntului. Pompierii înălţau scări mobile. Oamenii alergau, se urcau, loveau cu topoarele şi asudau. Iar noaptea trecea.

Cînd se revărsară zorile, pălălaia se stinsese, doar nişte grămezi de tăciuni ardeau mocnit. Lumina rece şi cenuşie a zorilor le dădu contur, dar dezvălui totodată şi sinistra, dezolata ruină.

Sprijinindu-se de o scară, Arthur se uita lung la clădirile distruse. Din piept i se smulse un oftat. Ştia că jos e şi mai rău. Deodată, auzi pe cineva, strigînd. Era Heddon.

– Vino încoace, Armstrong! striga Heddon. O să trebuiască să instalaţi repede alte pompe.

Armstrong se uită la Heddon şi plecă. Se duse pînă la instalaţia de la gura puţului, arsă pînă în temelie. Arthur înţepenise acolo, lîngă cuşca goală a ascensorului. Armstrong îi spuse cu glasul spart şi emoţionat:

– Ar trebui să ne ocupăm de o nouă instalaţie de pompare. Ca să mai putem face vreun lucru de folos, ar trebui să telefonăm imediat la Tynecastle.

Arthur ridică încet capul. Avea fruntea înnegrită de funingine, ochii umflaţi de fum şi faţa pustiită.

– Pentru numele lui Dumnezeu, spuse el în şoaptă, pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă-n pace!

CAPITOLUL XVI

În ciuda noilor şi optimistelor însemnări pe care le făcea în jurnalul său, începînd cu *În continuarea apărării minei Neptun.*

Planul P., şi în ciuda cîtorva cifre complicate pe care le înmulţea cu multă seriozitate pe marginile albe ale volumului *Robert Elsmere**, Richard nu putea înţelege pe deplin lucrurile. În fiecare zi, la ora amiezii, se străduia să ajungă pînă la capătul peluzei de gazon, dincolo de salcîmul galben, şi rămînea acolo în echilibru, sprijinindu-se de poarta albă şi curată a padocului. Botezase acest loc din care putea să vadă vîrfurile instalaţiilor de la gura minei Neptun – dar numai atît – Postul de observaţie nr. 1. Ciudat, foarte ciudat: la gura minei nu se zărea nici cel mai mic semn de activitate. Nu se vedea nici abur şi nici fum. Oare roţile se învîrteau, roţile de la instalaţia de ridicare? Era imposibil de spus, nu se vedea bine nici chiar dacă puneai amîndouă mîinile tremurătoare streaşină la ochii cercănaţi, ca un telescop, după cum se şi cuvenea, pentru Postul de observaţie nr. 1. Ciudat, da, da, foarte ciudat!

În ziua aceea de la începutul lui ianuarie, se întoarse de la Postul de observaţie nr. 1 cu un aer totodată nedumerit şi triumfător: îşi dădea vag seama că se întîmplă ceva rău, răul pe care-l prezisese el. Într-adevăr, triumfa pentru că el prezisese că se va întîmpla ceva rău. Aveau să-l cheme la mină, curînd, imediat! Ca să îndrepte el răul. Chiar ei aveau să-l cheme.

Dar cu tot triumful lui, arăta ca un bătrîn bolnav şi şubred. Mergea cu foarte multă greutate, pînă şi mătuşa Carrie recunoştea că în ultima vreme bietul Richard nu prea făcuse mari progrese cu însănătoşirea. Astăzi, întorcîndu-se de-a curmezişul peluzei, se clătinase pe picioare, gata-gata să cadă. Mersul lui era ca vorba bîlbîiţilor, alcătuit din zvîcniri grăbite şi opriri, avîntul cîtorva paşi, repezi-repezi, şi apoi, la fel de brusc, paşii se împiedicau de la sine şi urma clătinarea pe picioare; apoi paşii trebuia să aştepte iarăşi, să pornească iarăşi, cum caută bîlbîitul să nimerească silaba care trebuie. Şi totuşi, în ciuda oricăror dificultăţi, Richard voia să-şi facă plimbarea singur, refuzînd cu bruscheţe şi chiar cu suspiciune braţul mătuşii Carrie. Şi era foarte firesc să fie aşa; toţi se legau de el, îl urmăreau şi-l ameninţau. El trebuia să-şi apere propriile sale interese. Omul trebuie să-şi poarte singur de grijă.

După ce străbătu peluza, se feri de privirea tristă şi tandră a mătuşii Carrie, aflată în aşteptarea lui lîngă portic; Barras făcu paşii lui bîlbîiţi, îndreptîndu-se către uşa cu geam de sticlă care

* Roman sentimental scris de Mrs Humphry Ward.

dădea de pe terasă în salonaş. Intră pe acolo, ridicînd cu multă grijă picioarele, ca să treacă pragul îngust. Intră în fumoar şi se aşeză cu gravitate să scrie. Pentru el a se aşeza cu gravitate însemna să-şi lipsească spinarea de speteaza scaunului şi apoi să-şi dea drumul să cadă.

Cu mîna lui tremurătoare, aşternu pe hîrtie următoarele:

Însemnare de la Postul de observaţie nr. 1, 12.15.X.3.14. Nici azi nu se vede pic de fum. Semn rău. Principalul vinovat n-a apărut, dar sînt convins că s-a întîmplat ceva rău. Mă aştept să fiu chemat din zi în zi, ca să apăr mina Neptun. Anchetă. Mă îngrijorează încă prezenţa la vilă a fiicei mele Hilda şi a individului numit Teasdale. De ce? Răspunsul la această întrebare ar putea să ne dea cheia afacerii. Dar se desfăşoară un du-te-vino continuu împotriva mea, în special de la dispariţia lui Ann. Mai presus de orice, trebuie să mă apăr singur şi să fiu gata pregătit pentru orice eventualitate.

Îl tulbură un zgomot şi ridică supărat capul. Intrase mătuşa Carrie – Caroline asta avea obiceiul să vină mereu în odaie; de ce Dumnezeu nu-l lăsa odată în pace? Îşi închise caietul cu grijă amestecată cu spaimă şi se cocîrjă de tot în fotoliu – încovoiat cum era, mînios şi bănuitor.

– Richard, dar tu nu te-ai odihnit.

– Nu vreau să mă odihnesc.

– Cum zici tu, Richard.

Mătuşa Carrie nu insistă; îl privi cu ochii aceia ai ei trişti şi tandri, cu cearcăne roşii şi pleoapele umflate; dar ochii mătuşii Carrie îl învăluiau pe Richard în efluvii sentimentale; bietul, dragul de Richard! Era îngrozitor ca tocmai el să nu fie la curent cu ce s-a întîmplat. Dar cine ştie, poate ar fi fost şi mai rău dacă ar fi aflat. Mătuşa Carrie nici nu putea suporta să se gîndească la asta.

– Caroline, vreau să te-ntreb ceva. Ochiul lui mort, dar bănuitor, căpătă o expresie jucăuşă, linguşitoare. Ia spune-mi te rog, Caroline, ce fac ăia la Neptun?

– La Neptun? Nimic, Richard, se bîlbîi ea.

– Eu trebuie să-mi apăr interesele, continuă Richard cu multă viclenie. Un om trebuie să-şi poarte singur de grijă. Mai ales în situaţia mea, cînd toţi îşi vîră coada în treburile mele. Tu mă înţelegi, Caroline.

Urmă o tăcere penibilă. Mătuşa Carrie se rugă iar de el:

– Richard, tu nu crezi că ar trebui să te odihneşti puţin acum?

Doctorul Lewis insista mereu ca Richard să se odihnească mai mult, dar el nu voia. Mătuşa Carrie era sigură că bietul cap al lui Richard ar avea mult de profitat dacă s-ar fi odihnit mai mult.

Richard întrebă:

– Ce caută Hilda aici?

Mătuşa Carrie zîmbi cu o veselie aeriană.

– Cum, Richard, dar a venit să te vadă, şi să-l vadă pe Arthur. Ar fi venit şi Grace... Numai că ea aşteaptă încă un copil... Doar îţi aduci aminte, Richard, că ţi-am spus.

– De ce tot vin atîţia oameni prin casă?

– Cum de ce? Zîmbetul aerian al mătuşii Carrie rezistă cu vitejie; nici cu cleştele n-ar fi putut să-i smulgă cineva adevărul de pe buze. Chiar dacă o să se întîmple cumva ca Richard să afle cum stau lucrurile, în orice caz nu de la ea o să afle. Drept care, continuă: Cum, Richard? Care lume? Acuma vino, te rog, şi odihneşte-te. Te rog din suflet.

Barras se uită aspru la ea, enervarea lui crescînd ca o adevărată febră, aprinzîndu-se şi apoi părăsindu-l brusc; şi cînd îl părăsea enervarea, se simţea tare zăpăcit. Ochii lui palizi şi cercănaţi se plecară în jos, şi Barras descoperi că mîna în care-şi ţine jurnalul intim îi tremură cumplit. Adeseori avea spasme ale mîinilor şi ale picioarelor. Asta, gîndea el, era din cauza şocurilor electrice. Deodată, îi veni să plîngă.

– Bine, bine. Apoi, din ce în ce mai slab şi cu setea de tandreţe a unui copil, explică: Curentul electric mă face să... electricitatea...

Mătuşa Carrie îl ajută să se dea jos de pe scaun, îl ajută să urce scările şi-l ajută să se dezbrace şi să se întindă pe pat. Părea un om bătrîn şi istovit; faţa îi era îmbujorată. Adormi imediat, sforăind puternic, şi se trezi abia peste două ore.

La deşteptare se simţi admirabil, complet refăcut, plin de vigoare şi inteligenţă. Mîncă lacom pîinea şi bău laptele, amîndouă în cantităţi destul de mari. Îi plăcură. Laptele avea gust bun, era gros şi nu-l frigea; iar mîna nu-i mai era convulsionată de electricitate. Se uită să se asigure dacă într-adevăr mătuşa Carrie a ieşit din odaie. Apoi linse ultima picătură de lapte din castronaş. Aşa avea gust mai bun, întotdeauna.

După aceea stătu cu ochii ţintă în tavan, cu mîinile încrucişate peste căldura din stomac şi ascultînd bîzîitul unei muşte pe geam; şi lui îi bîzîiau gînduri calde prin cap, fiind perfect conştient de

uimitoarea sa capacitate. Îi trecură prin minte, prin mintea lui extraordinar de capabilă, tot felul de proiecte şi eventualităţi. Printre ele, tocmai la urmă, nu prea bine conturată, dar plină de căldură, era şi o ceremonie nupţială, muzica înălţătoare cîntată la orgă umplea biserica, şi mireasa era o fecioară subţirică de o frumuseţe neîntrecută, care-l adora.

Zăcea în starea aceasta, cînd îl tulbură zgomotul produs de sosirea unor automobile. Se ridică într-un cot, ascultă şi, cu mare repeziciune, îşi dădu seama că veniseră mai mulţi oameni. Pe faţă îi licări o expresie de viclenie şi încîntare. Asta era şansa lui cea mare, o şansă colosală, cu atît mai mult cu cît acum nu-i mai băgaseră electricitate în trup.

Se ridică în şezut. Asta nu era uşor lucru pentru el, se cereau mişcări numeroase şi complicate, dar un om ca el, înzestrat cu o capacitate extraordinară, nu cunoştea existenţa imposibilului. Mai întîi se forţă să stea într-un cot şi se rostogoli jos din pat. Căzu cu o bufnitură într-un genunchi. Aşteptă un minut, ascultînd ca să-şi dea seama dacă auzise cineva bufnitura. Aşa! Vasăzică nu auzise nimeni. Tîrîndu-se în genunchi pînă la fereastră, se uită afară. Un automobil, două automobile; începea să devină palpitantă povestea. Barras se distra de minune. Îi venea să şi rîdă.

Sprijinindu-se de pervazul ferestrei, se ridică încet – asta era partea cea mai grea, şi totuşi izbuti s-o realizeze pînă la urmă – şi-şi îmbrăcă haina de casă. Operaţia aceasta îi luă cinci minute bune; mişca foarte greu braţele, şi pe urmă se mai întîmplă ca întîi s-o pună cu faţa în spate. Totuşi, într-un tîrziu, reuşi să fie îmbrăcat cu haina de casă, şi să-şi înnoade cordonul peste indispensabili. Nu-şi puse pantofii, întrucît pantofii făceau gălăgie. Stătu triumfător în izmene, ciorapi şi haina de casă, apoi, cu multă prudenţă, ieşi din camera lui şi începu să coboare scările.

Pentru coborîrea scărilor nu exista decît o singură cale. Balustrada nu slujea la nimic, dimpotrivă, te stînjenea şi te împiedica. Nu! Singura cale de coborîre a scărilor era să stea exact pe treapta cea mai de sus şi să privească drept înainte, ca un înotător care face sărituri de la trambulină, şi apoi deodată să dea drumul la picioare. Picioarele coborau în felul ăsta treptele dintr-un singur avînt, dar era foarte important să nu te uiţi la picioare şi nici să nu te gîndeşti la ele.

Richard ajunse astfel în hol, şi rămase acolo, foarte încîntat de el însuşi. Ascultă. Erau în sufragerie; le auzea limpede glasurile

şi înaintă şiret pînă la uşa sufrageriei. Da, da, erau acolo. Îi auzea vorbind. Şi el putea trage cu urechea. Bine, foarte bine! Richard se lăsă jos şi se tolăni pe dalele pardoselii, cu ochiul la gaura cheii. „Postul de observaţie numărul 2", gîndi Richard. Da, da, foarte bine – Richard vedea şi auzea totul.

Erau cu toţii aşezaţi în jurul mesei din sufragerie. Domnul Bannerman, avocatul, stătea în capul mesei, iar Arthur în capătul opus. Erau acolo şi mătuşa Carrie, şi Hilda, şi Adam Todd, şi individul Teasdale. Domnul Bannerman avea dinainte foarte multe hîrtii, şi Arthur avea şi el multe hîrtii, iar Adam Todd avea o singură hîrtie, în vreme ce Hilda şi mătuşa Carrie şi Teasdale nu aveau nici un fel de hîrtii. Tocmai vorbea domnul Bannerman.

– E o ofertă, zise domnul Bannerman. Eu aşa o consider. E o ofertă.

Arthur răspunse:

– Nu e o ofertă; e o porcărie, e o adevărată insultă.

Richard auzi cît de tulburat era glasul lui Arthur şi-i făcu plăcere: Arthur părea încovoiat şi deznădăjduit, vorbea sprijinindu-şi capul într-o mînă. Richard rîse în sinea lui.

Domnul Bannerman examina atent o hîrtie, pe care de fapt nici n-avea nevoie s-o examineze. Părea slab şi uscat, făcea impresia că-l strînge gulerul. Se tot juca cu monoclul, care atîrna de o panglică neagră, lată.

– Repet că este o ofertă, spuse el cu glas netulburat, singura pe care am primit-o, şi este un lucru palpabil.

Tăcere. Apoi vorbi Adam Todd:

– Dar e imposibil să se aranjeze pomparea apei din puţ? Nu se pot reconstrui instalaţiile de la gura minei? E oare imposibil, pur şi simplu imposibil?

– Şi cine pune banii la bătaie? exclamă Arthur.

– Am mai discutat toate astea, spuse domnul Bannerman, prefăcîndu-se că nu se uită la Arthur şi totuşi neslăbindu-l din ochi.

– Mie mi se pare că ar fi păcat, murmură cu disperare Todd. Mare păcat. Ridică brusc capul. Dar tablourile? Tablourile tatălui tău? Nu poţi să scoţi ceva bani ipotecîndu-le?

– N-au nici o valoare, răspunse Arthur. L-am chemat pe tînărul Vincent să le evalueze. A rîs pur şi simplu. Alea de Goodallas şi de Copes, nu ţi le ia nimeni, nici dacă le-ai da de pomană. Nimeni nu mai umblă după asemenea tablouri.

Iar un răstimp de tăcere. Apoi Hilda vorbi foarte hotărîtă:

– Arthur nu trebuie să mai aibă necazuri în plus. Asta-i tot ce am de spus. În starea sa actuală nu e capabil să reziste la atîtea necazuri.

Umerii lui Arthur se lăsară şi mai tare în jos, îşi acoperi şi mai mult faţa cu mîna. Vorbi cu vădită greutate:

– Tu ai intenţiile cele mai bune, Hilda. Dar eu ştiu care sînt de fapt gîndurile voastre; voi vă spuneţi cu toţii cum am ruinat eu bunătate de lucruri. Am făcut ceea ce am crezut că e mai bine şi mai drept să fac. Dar n-am avut încotro. Aşa s-a întîmplat, au venit lucrurile unul după altul. Dar eu sînt conştient că voi toţi socotiţi că nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat dacă ar fi condus tata treburile.

Dincolo de uşă, faţa lui Richard se îmbujoră de satisfacţie. Bineînţeles, el nu-şi dădea seama pe deplin de tot ce se discută acolo, dar vedea bine că lucrurile luaseră o întorsătură proastă şi că ei voiau să-l roage să le îndrepte. Aveau să-l cheme înăuntru.

Arthur vorbea iar, cu o voce monotonă:

– Întotdeauna m-am tînguit după dreptate. Şi acum am obţinut dreptatea! Ani de zile i-am strîns pe oameni cu uşa, am inundat mina şi le-am dat la cap muncitorilor. Şi acum, cînd eu încerc să fac totul pentru ei, muncitorii se întorc împotriva mea, îmi inundă ei mina şi-mi dau ei mie la cap.

– Vai, Arthur, nu mai vorbi aşa, dragă! scînci mătuşa Carrie, îndreptînd o mînă tremurătoare către Arthur.

– Iertaţi-mă, vă rog, zise Arthur, dar eu aşa văd lucrurile.

– Ce-ar fi dacă am discuta acum numai şi numai despre afaceri? replică pe tonul cel mai sec cu putinţă domnul Bannerman.

– Mă rog, daţi-i drumul înainte, zise greoi Arthur. Daţi-i drumul înainte, rezolvaţi toată povestea şi să terminăm odată!

– Vă rog! zise domnul Bannerman.

Atunci interveni şi Hilda, întrebînd care sînt termenii ofertei şi cum se poate face aranjamentul.

Domnul Bannerman îşi potrivi monoclul şi se uită la Hilda.

– Situaţia este următoarea: avem pe de o parte o mină scoasă din funcţiune, cu abatajele inundate şi cu instalaţiile arse. Pe de altă parte, avem această ofertă de preluare a minei Neptun, de cumpărare a întregii întreprinderi în starea în care se găseşte, aşa neproductivă, cu toate angaralele şi, dacă-mi permiteţi s-o spun, chiar şi cu apa care a inundat-o.

– Ei ştiu foarte bine că de apă se poate scăpa uşor, zise cu amărăciune Arthur. Doar am cheltuit mii de lire pentru galeriile acelea subterane. Este mina cea mai bună din tot ţinutul, lucru pe care ei îl ştiu precis. Iar termenii ofertei nu se ridică nici măcar la o zecime din valoarea minei. Ar fi o adevărată nebunie să acceptăm oferta.

– Arthur dragă, vremurile sînt grele, zise domnul Bannerman. Dar încă şi mai grele sînt împrejurările specifice ale cazului de faţă.

Hilda spuse:

– Ce se întîmplă dacă acceptăm oferta?

Domnul Bannerman nu ştia ce să facă. Îşi scoase monoclul şi se uită la el.

– Păi, începu el, în primul rînd am scăpa de toate datoriile şi obligaţiile care ne grevează proprietatea. Făcu o pauză. Dacă îmi permiteţi să mă exprim aşa, Arthur a făcut cheltuieli nechibzuite. Nu trebuie să uităm de datoriile în care sîntem înglodaţi.

Hilda îi aruncă o privire întunecată domnului Bannerman. Ceea ce o exaspera în mod deosebit era faptul că acesta vorbea mereu la persoana întîi plural, cînd de fapt domnul Bannerman nu era cîtuşi de puţin înglodat în datorii, după cum, iarăşi, domnul Bannerman nu avea nici un fel de obligaţii. Hilda îl întrebă, cu oarecare asprime:

– Şi dumneata nu poţi obţine o sporire a ofertei?

– Ăştia sînt oameni foarte abraşi, răspunse domnul Bannerman, foarte, foarte abraşi. Oferta lor este maximum ce s-a putut obţine.

– Dar e o tîlhărie la drumul mare, gemu Arthur.

– Şi, mă rog, cine sînt aceşti oameni? întrebă Hilda.

Domnul Bannerman îşi potrivi cu delicateţe monoclul din nou în arcadă.

– E vorba de firma „Mawson & Gowlan“, zise el. Da! Domnul Joseph Gowlan este partenerul care a deschis negocierile.

Urmă un răstimp de tăcere. Arthur îşi înălţă încet capul şi se uită peste masă la Hilda. Glasul lui răsună cu o ironie sălbatică:

– Îl cunoşti pe tipul ăsta, nu? Birourile alea noi din Grainger Street. Alea cu lemn negru şi marmură. Numai terenul pe care au clădit aceste birouri a costat patruzeci de mii de lire. Şi este acelaşi Joe Gowlan care a lucrat pe vremuri ca pogonici în mina Neptun.

– Dar acum nu mai lucrează acolo, ripostă domnul Bannerman cu ton de precizare. Şi cercetînd antetul hîrtiei pe care o avea în faţă, declară: Firma „Mawson & Gowlan“ deţine pachetul principal de acţiuni al concernului „Northern Steel Industries Limited“, al

întreprinderii „United Brassfounders Limited“, al lui „Tyneside Commercial Corporation“, al lui „Corporation and Northern Securities Limited“ şi al societăţii de aviaţie „Rusford“.

Iarăşi se făcu tăcere. Adam Todd părea teribil de nefericit şi mesteca nişte cuişoare, avînd totodată aerul că-i displace aroma lor.

– Dar altă cale nu există? întrebă el din nou, negăsindu-şi locul pe scaun. Eu ştiu ce instalaţii au fost băgate în mina Neptun. Instalaţii minunate. Şi mina Neptun a aparţinut din tată-n fiu familiei Barras. Altă cale nu există?

– Aveţi vreo propunere? întrebă, politicos, domnul Bannerman. Dacă aveţi, atunci vă rugăm frumos să ne-o spuneţi şi nouă.

– De ce nu te duci la Gowlan ăsta, zise deodată Todd întorcîndu-se către Arthur, ca să încerci să te înţelegi cu el? Tocmeşte-te cu el. Spune că nu ţii neapărat să-ţi plătească bani gheaţă. Spune-i că vrei să fuzionezi cu întreprinderea lui. Spune-i că nu vrei un loc în Consiliul de administraţie, să-ţi plătească printr-un pachet de acţiuni, zău aşa, numai ca să te pui bine cu el, Arthur. Dacă ajungi la o înţelegere cu Gowlan, eşti un om făcut!

Arthur începu să roşească.

– Ideea ta e foarte bună, Todd. Dar din nefericire e inutilă. Ştii, am şi încercat lucrul ăsta. Arthur îi privi pe toţi drept în faţă şi, într-o neaşteptată izbucnire de cinism amar, strigă: M-am dus acum două zile la Gowlan ăsta, în birourile lui noi, lua-le-ar naiba! Dumnezeule! Zău, ar merita să le vedeţi – uşi de bronz masiv, marmură de Carrara, lemn de tec şi ascensor tapisat. Am încercat să mă vînd lui. Dar ştiţi cine-i ăsta. El a început prin a-i fura lui Millington topitoria. Pe urmă şi-a jefuit acţionarii, în epoca de prosperitate de după război. În viaţa lui n-a muncit cinstit măcar o zi. Tot ce posedă a dobîndit pe cale necinstită – exploatîndu-şi muncitorii, obţinînd contractele prin şperţuri, furînd de la comenzile de armament. Dar am trecut toate acestea cu vederea şi am încercast să mă vînd lui. Tremurînd, Arthur se opri o clipă. Cred că v-ar fi venit să rîdeţi dacă mă vedeaţi, reluă el. S-a jucat cu mine ca pisica şi şoarecele. A început prin a-mi spune cît de onorat de simte, dar după aceea mi-a arătat că, după cît se pare, ideile noastre sînt un pic diferite. A continuat, pe urmă, să vorbească despre noua uzină de aviaţie de la Rusford, unde se produc avioane militare cu sutele şi le vinde tuturor ţărilor din Europa. Pe urmă a dezbătut pe larg perspectivele avionului de tip Rusford, deoarece posedă ceea ce numea el o putere mai mare de distrugere decît

oricare altă marcă. Încetul cu încetul, m-a dus cu vorba, aşa uşurel, cu o aluzie discretă colo şi o făgăduială dincolo, şi, după ce m-a făcut să declar solemn că renunț la toate credințele mele dintotdeauna, după ce m-a dezbrăcat, ca să zic aşa, la piele, a început să-mi rîdă în nas şi mi-a oferit o slujbă de ajutor de administrator la mina Neptun.

Se lăsă o nouă tăcere în cameră, de data asta mai lungă. Dan Teasdale începu să se agite şi luă şi cuvîntul pentru prima dată:

– Dar e o ruşine nemaipomenită! Fața lui, care pocnea de sănătate, oglindea indignarea. Zău, Arthur, de ce nu dai naibii toată şandramaua, şi nu vii să lucrezi cu noi? Noi nu scoatem cine ştie ce gologani. Dar nici n-avem nevoie de ei. Şi sîntem foarte fericiți şi fără bani. Există lucruri mai bune pe lume – asta m-a învățat Grace. Sănătatea, munca în aer liber, posibilitatea de a-ți vedea copiii făcîndu-se mari şi voinici. Vino cu mine, Arthur, şi începe o viață nouă, alături de noi.

– Cred că mi-ar sta bine printre puii de găină, zise Arthur disperat la culme.

Bannerman dădu iarăşi semne de nervozitate.

– Atunci, aş putea să vă întreb ce instrucțiuni îmi dați?

– Dar ce, nu ți-am spus să vinzi totul? izbucni Arthur pe un ton de îngrozitoare deznădejde, şi apoi se ridică brusc, parcă ar fi vrut să pună capăt întregii poveşti. Vinde şi vila Law! Gowlan o vrea şi pe asta. Spune-i să ia totul, şi să se ducă dracului! La urma urmei, n-are decît să mă ia şi pe mine ca ajutor de administrator, că tot nu-mi mai pasă.

Dincolo de uşă, stînd în genunchi, cu picioarele depărtate, Richard Barras privea lung, fără să înțeleagă. Fața lui Richard era acum teribil de roşie şi foarte răvăşită. Nu putea să-şi dea seama pe deplin de ceea ce se petrece în sufragerie, dar în bietul lui creier bălmăjit simțea că s-a întîmplat ceva rău la Neptun, un lucru pe care numai el putea să-l îndrepte. Şi cînd colo, ei uitaseră complet de existența lui, de puterea lui de a realiza şi imposibilul. Era teribil. Se aşeză pe pardoseala de piatră a holului. Acum nu mai vorbeau în sufragerie, iar el era nițel obosit, pentru că stătuse în genunchi, şi dorea un pic de confort, ca să poată gîndi cum trebuie.

Deodată, în timp ce stătea acolo, se deschise brusc uşa de la sufragerie şi ieşiră cu toții dinăuntru. Surpriza aceasta îl făcu pe Richard să cadă cu totul pe spate. Haina de casă se desfăcu, dezgolindu-i picioarele slabe, indispensabilii, tot trupul. Era expusă vederii toată această înduioşătoare transformare a omului,

scheletic şi totuşi diform, viclean şi totuşi tîmp. Dar Richard nu băga în seamă. Stătea acolo, aşa cum era întins pe dalele holului, cu un aer foarte şmecher şi rîdea. Îl auziră chicotind.

Pe chipul tuturor încolţi îngrijorarea, şi Hilda se repezi la el, strigînd:

– O, bietul tata!

Teasdale şi Hilda îl ajutară să se ridice în picioare şi să urce scările pînă în camera lui. Bannerman ridică dintr-o sprînceană, dădu din umeri şi pe un ton foarte oficial îşi luă rămas-bun de la Arthur.

Arthur rămase în picioare în hol, cu privirile aţintite spre ochii de hepatic ai lui Adam Todd, care de atîţia ani îl tot ruga să nu meargă împotriva curentului. Arthur îi spuse deodată:

– Hai să mergem la Tynecastle, Todd. Am chef să mă îmbăt.

CAPITOLUL XVII

În zilele care urmară, Richard zăcu într-o stare foarte proastă. După incidentul pe care-l înregistrase în jurnalul său intim ca „Descoperirea de la postul de observaţie nr. 2“, Hilda vorbise cu multă gravitate, arătînd că e recomandabil să fie ţinut în pat. Barras era acum atît de slăbit, şi atît de nesigur pe picioare, încît Hilda insită, înainte de a se întoarce la Londra, ca cel puţin să nu fie lăsat să iasă din dormitor. Asta îl alarmă pe Richard, pentru că el îşi dădea perfect de bine seama că din dormitor nu putea să conducă operaţiile. Aşa că se arătă chipurile cuminte şi docil, făcu tot ce-i spunea mătuşa Carrie, într-un cuvînt: avu o purtare exemplară.

Acum toate gîndurile i se concentrau asupra ideii lui mărețe şi noi, pentru regenerarea minei sale Neptun. În toată dimineaţa aceea de vineri, ideea l-a agitat aşa de mult, încît nici n-a putut să se mai stăpînească. Stînd în odaia lui, simţea cum îi bate mereu un ciocan în creier şi pielea capului îi era încordată ca membrana unei tobe. O dată crezu chiar că i-au venit de hac cu electricitatea pe care o vîrau în el, dar se lăsă pe spate şi stătu cu ochii închişi, pînă ce ăia încetară cu şocul electric.

Cînd îşi veni în fire, îl găsi pe Arthur în odaie, stînd drept în faţa lui.

– Nu te simţi bine, tată? întrebă Arthur, şi se uită la taică-su cu ochii înneguraţi de tristeţe, deşi faţa îi era împietrită. Arthur nu

putea privi fără tristețe pe bătrînul ăsta nenorocit, îndobitocit și scorojit, și nici nu putu să-și stăpînească amărăciunea cînd simți cum îl privește ochiul acela viclean și injectat. Arthur continuă: M-am gîndit să vin să stau de vorbă cu tine, tată. Tu înțelegi ce-ți spun?

Auzi vorbă, dacă înțelege! Obrăznicia lui Arthur făcu să i se urce tot sîngele la cap. Îndată, se retrase în găoacea lui.

– Acum nu.

– Tată, aș vrea să-ți limpezesc lucrurile, zise Arthur. Poate așa o să-ți vină mai ușor. Ești neliniștit și foarte agitat. Tu nu-ți dai seama că nu ești un om sănătos.

– Ba sînt foarte sănătos, îl repezi Richard furios. În viața mea nu m-am simțit mai bine ca acum.

– Știi ce m-am gîndit, tată? continuă Arthur, dorind să utilizeze o introducere cît mai blîndă pentru surpriza care urma: că poate n-ar fi rău dacă am renunța la vila Law și am lua o casă mai mică. Știi...

– Acum nu! îl întrerupse Richard. Poate mîine. Nu vreau să ascult. Altă dată! Pur și simplu nu vreau să ascult. Acum nu!

Se lăsă iar pe spate în fotoliu, cu ochii închiși, și refuză să-l asculte, pînă ce, în cele din urmă, Arthur renunță cu desăvîrșire și plecă din odaie. Nu avea încă intenția să discute cu Arthur. Nu, fără doar și poate nu voia asta! Avea să-i impună lui Arthur termenii lui, mai tîrziu, cînd avea să se termine regenerarea minei Neptun. Și aici deschise ochii cu o tresărire, privirea sa detașată și totuși febrilă străpungea aiurea tavanul alb. Dar despre ce era vorba? Aha, da, acum își amintea. Aerul rătăcit dispăru de pe fața lui. Ochiul stins lăcrimă și străluci; oare cum de nu se gîndise mai înainte la asta? Cum se poate? Bineînțeles, mina, mina Neptun, care-i aparținea! Era o idee superbă, teribilă, strălucită. Trebuia să-i înfunde pe toți, ducîndu-se personal la mina Neptun.

Tremurînd de agitație și emoție, se ridică și coborî scările. Toate bune deocamdată, nu era nimeni pe acolo. Toți erau ocupați, necăjiți și speriați. Se furișă în hol, de unde își luă în grabă gambeta și și-o înfundă pe cap. Nu mai fusese tuns de mult, și chica încîlcită îi ieșea de sub pălărie. Dar lui Richard nu-i păsa. În mare secret, ieși pe ușa din față și se opri pe scări, să-și recapete echilibrul. În fața lui se afla aleea, cu poarta deschisă și nepăzită, la capătul ei. Era un teren interzis, un teren primejdios, mult prea departe de peluza de gazon și de salcîmul galben. Atît Hilda, cît și doctorul Lewis declaraseră cu străşnicie acest teren interzis și primejdios.

Toată chestiunea era o inițiativă teribilă. Dar lui Richard nu-i păsa. Coborî treptele și aleea dintr-un singur avînt, în care se împletici doar puțin, și ajunse, în sfîrșit, afară, în libertate. E drept, se cam clătina pe picioare și era gata să cadă, dar ce importanță avea nesiguranța pașilor lui, din moment ce curînd avea să scape de toate – de amețeală, de bubuitul din cap, de șocurile electrice, de întreaga conspirație îngrozitoare împotriva lui?

Urcă spre vîrful dealului de la Sluice Dene. Nu era el prost să meargă pe drumul obișnuit către Neptun, pentru că, fără doar și poate, acest drum era supravegheat și inamicul putea să-l intercepteze! Nu, nu! Era prea deștept ca să se lase prins astfel. Merse pe ocolite, pe drumul cel mai lung, drumul care înconjura pădurile de la Sluice Dene, traversa cîmpurile și bărăganul Snook și intra în curtea minei Neptun prin spate. Barras era cum nu se poate mai încîntat de strălucitul plan al contraofensivei lui. Minunat, minunat!

Dar plouase tare, și drumul pe care-l alesese era plin de noroi și foarte prost. De pe urma ploilor rămăseseră băltoace, și făgașurile erau pline de apă, așa că Richard nu-și putea ridica picioarele. Nu trecu multă veme, și se văzu ud și murdar. Fleoșcăia prin apă și glod, cu mersul lui săltat și smucit, pînă ce ajunse la pîrleazul din vîrful dealului.

Aici se opri. Pîrleazul reprezenta o dificultate pe care el n-o pusese la socoteală. Își dădu seama că va trebui să sară pîrleazul. Dar el nu putea ridica piciorul decît maximum de-o palmă, or înălțimea primei trepte a pîrleazului era de cel puțin două palme. Richard nu putu să treacă pîrleazul, și în ochii lui bătrîni și amețiți tremurară lacrimi.

Îl cuprinse furia și începu să plîngă; furia era cumplită. Dar nu se dădu bătut. Nu era el omul să se lase. Pîrleazul făcea și el parte integrantă din conspirația împotriva lui. Trebuia să-l înfrîngă și pe acesta. Pîrleazul, pîrleazul complotiștilor. Tremurînd de mînie, Richard ridică brațele și se prăbuși asupra pîrleazului. Atinse leațul de deasupra cu burta, se lovi de el, rămase o clipă balansîndu-se pe el, parcă ar fi înotat, apoi căzu dincolo, și cu asta trecu pîrleazul. Minunat, minunat! Izbutise să ajungă dincolo. Căzu greoi, cu fața în țărînă, cu capul într-o băltoacă, și zăcu acolo, gîfîind, amețit, cu balele curgîndu-i din gură, în timp ce simțea bubuitul ciocanelor și șocurile electrice în tot trupul, transmise parcă prin noroi și apă.

Zăcu multă vreme acolo, pentru că ciocanul cel mare părea să-i fi frînt ceva, acolo înăuntru, în cap, iar noroiul îi făcea bine,

ținîndu-i puțin rece pe dinafară, tocmai în locul unde simțea că s-a rupt ceva pe dinăuntru. Dar într-un tîrziu, se ridică totuși, o, da, se ridică, sprijinindu-se în coate, în genunchi, și apoi făcu un efort înspăimîntător ca să se înalțe în picioare. Pămîntul i se cam clătina sub tălpi, își pierduse pălăria și era îngrozitor de murdar pe față, pe haine și pe mîini. Dar nu-i nimic, n-avea nici o importanță. Se ridicase iar și mergea, mergea către mina Neptun.

Dar acum, mersul era și mai greu. Ciocanul acela îl lovise așa de tare, încît piciorul drept îi era lipsit de vlagă și mort și trebuia să-l tîrască după el, parcă ar fi fost o remorcă. Asta era ceva cu totul deosebit, pentru că de obicei atît ciocanul, cît și șocurile electrice acționau asupra piciorului său stîng; dar acum îi loviseră piciorul drept, ba chiar și brațul drept. Toată partea dreaptă a corpului îi paralizase.

Merse totuși înainte, prin spatele pădurii și de-a lungul potecii, către bărăganul Snook, cu pași greoi, tîrîndu-și piciorul, cu capul descoperit și plin tot de noroi, cu ochiul roșu și injectat, ațintit cu înfrigurare asupra turnului de extracție de la Neptun, care se înălța deasupra ultimului șir de case din marginea bărăganului. Cu toate că dorea să meargă repede, abia se tîra. Se simțea legat și împiedicat; știa că merge încet, și asta îl înfuria. Încercă să facă tot posibilul ca să grăbească pașii, dar nu izbuti; avea ideea fixă că se întîmplă ceva la Neptun, o conspirație sau o catastrofă, și că n-o să ajungă acolo la timp. Și această idee îl înnebunea.

Apoi se porni ploaia, o ploaie biciuitoare, cu picături grele. Curgeau șiroaiele pe el. Ploaia îi lipea șuvițele cărunte pe capul bătrîn și descoperit, făcea să-i șiroiască noroiul în ochi, îl izbea cu putere, îl muia tot, și-l orbea.

Se opri locului, ploaia spălîndu-i toată furia din el, și rămase nemișcat, sub biciuirea șuierătoare. Era speriat. Și deodată, începu să plîngă. Lacrimile i se amestecară cu ploaia și îl udară mai tare. Se mișca înainte, așa, orbește. Dorea un adăpost.

La capătul șiragului de case din marginea bărăganului se afla o cîrciumioară. La popasul ortacului, un local infect și prăpădit, pe care-l ținea o văduvă, Susan Mitchell. Localul nu era frecventat decît de lucrătorii cei mai săraci din preajma bărăganului. Și totuși, Richard intră acolo, în cîrciuma numită Popasul ortacului.

Intră de parcă l-ar fi aruncat înăuntru o rafală de vînt și ploaie, și rămase pe pardoseala de piatră, cu apa șiroind de pe el și legănîndu-se pe picioare, ca un vagabond bătrîn și bețiv. În sală nu erau decît doi bărbați, doi muncitori în pantaloni de piele de

drac, care jucau domino. Halbele goale le puseseră alături, pe masa rudimentară. Se uitară lung la Richard şi-i umflă rîsul. Nu-l cunoşteau pe bătrîn. Credeau că e un vagabond care s-a cam întrecut din pahare. Unul dintre ei, făcîndu-i celuilalt cu ochiul, i se adresă lui Richard.

– Bună, şefule, zise el, ai fost la o nuntă, după cîte văd?

Richard se uită la el, şi ceva din privirea acestui om care stătea acolo, clătinîndu-se pe picioare, îi făcu pe amîndoi să hohotească. Rîseră de era să le vină rău. Apoi cel de-al doilea zise:

– Nu-i nimic, omule, toţi am fost cîndva veseli în viaţa noastră.

Şi-l luă pe Richard de umeri, conducîndu-l către bancheta de lemn de la fereastră. Richard mai mult căzu decît se aşeză. Nu ştia unde se află şi nu ştia cine sînt aceşti doi bărbaţi, care se uitau lung la el. Umblă cu mîna amorţită prin buzunar, căutîndu-şi batista, şi cînd o scoase, o monedă se rostogoli pe pardoseală. Era o monedă de doi şilingi şi jumătate.

Cel de-al doilea bărbat luă banul de jos, scuipă pe el şi rînji cu gura pînă la urechi.

– Oho, cetăţene, zise el, da' eşti tare de tot, zău aşa! Ce bei, şefule? Bem cîte-o juma de litră de cap, eh?

Richard nu înţelese, aşa că cel de-al doilea bărbat bătu tare în tejghea.

– Trei jumătăţi de litră! strigă el.

Din odaia din fund ieşi o femeie subţirică şi oacheşă, deşi cam palidă la faţă. Le umplu trei pahare de whisky, dar tocmai cînd îl turnă pe-al treilea, se uită cam într-o doară la Richard.

– Cred că lui i-ar prii mai bine să nu bea, zise ea.

Primul bărbat o contrazise:

– Încă o picătură în plus nu-i face nici un rău.

Cel de-al doilea bărbat se apropie de Richard.

– Ţine, şefule, îi zise el. Bea de colo!

Richard luă paharul pe care i-l dădu omul şi bău conţinutul. Era whisky. Whiskyul îi tăie răsuflarea, îl încălzi pe dinăuntru, şi deodată se porni iarăşi bubuitul ciocanului din capul lui. Băutura îl făcu să-şi amintească şi de mina Neptun. Se gîndi că poate a încetat ploaia. Oamenii aceia se uitau şi ei la dînsul, aşa că pînă la urmă îi făcură frică. Îşi aminti că el e Richard Barras, proprietarul de la Neptun, un om plin de demnitate şi cu o avere considerabilă. Voia să plece, să plece de aici, şi să ajungă la Neptun. Cu un efort, se ridică de pe banchetă şi se îndreptă clătinîndu-se către uşă. În urma lui răsună nestăvilit rîsul oamenilor.

Cînd Richard ieși de la Popasul ortacului, ploaia încetase și cerul se limpezise. Un soare strălucitor se revărsa peste pustiul aburit al bărăganului, licărind în ochii lui Barras, orbindu-l. Dar cu toată strălucirea orbitoare, el izbuti să distingă turnul de extracție de la Neptun, care se înălța într-un fel de apoteoză cerească. Mina Neptun, mina lui, mina lui Richard Barras! Porni să traverseze bărăganul.

Călătoria aceasta de-a curmezișul pămîntului Snook era stranie și îngrozitoare. Richard Barras nici nu-și dădea seama cum merge. Se împiedica mereu de movilițele de pămînt moale, de făgașurile noroioase ale acestui teren frămîntat. Picioarele nu voiau să-l mai poarte, și-l aruncară nemiloase la pămînt. Începu să se tîrîie, să se cațăre. Fleoșcăi iar prin noroi, ca o stranie amfibie. Dar el habar n-avea de nimic. Nu simți nici cînd căzu, nici cînd se ridică și căzu din nou. Trupul lui era mort, mintea îi era moartă, dar spiritul i se mai înălță încă spre un țel viu și mare. Neptun, mina Neptun, gloria acelor minunate instalații care se înălțau la gura minei Neptun îi atrăgeau spiritul și i-l înălțau. Restul era doar un vag coșmar.

Dar Barras nu ajunse la mină. La jumătatea drumului căzu și nu se mai ridică. Sub crusta de noroi, fața lui era cenușie, buzele îi erau uscate și vinete, respirația se transformase într-un sforăit agitat, ca al cailor. Acum nu mai era nici un șoc electric, toată electricitatea dispăruse, lăsîndu-i trupul moleșit și flasc; dar bubuiturile din cap se înrăutățiseră, se întețiseră. Ciocanul bătea – bătea întruna, vrînd parcă să spargă iarăși ceva. Făcu o încercare zadarnică de a se ridica. Apoi ciocanul din capul lui Richard îi dădu o ultimă lovitură. Căzu cu fața în jos, și nu se mai urni. Ultimele raze ale amurgului trecînd peste ruinele de la gura minei luminară pămîntul pîrjolit și-l găsiră acolo, mort. Mîna lui lipsită de viață, întinsă înainte, se zgîrcise pe un pumn de țărînă.

CAPITOLUL XVIII

Era ziua celei de-a treia citiri a legii minelor – proiectul care ajunsese acum în stadiul de prezentare însoțit de expunerea de motive, amănunțit cu grijă și împestrițat cu amendamente ale

opoziției. În momentul acela se discuta un amendament propus de domnul deputat Clair St. Boone, din circumscripția Keston. Cu o admirabilă precizie de jurist, domnul Clair St. Boone ceruse în mod formal permisiunea de a propune ca la rîndul trei al celei de-a şaptea clauze, înaintea cuvîntului „desemnată", să se insereze şi cuvîntul „legal". Din acest chițibuş se născuse o discuție plină de bonomie, care dura de peste trei ceasuri, oferind vaste posibilități atît guvernului, cît şi sprijinitorilor săi din opoziție să ridice proiectul de lege în slava cerului.

David asculta dezbaterea cu brațele încrucişate şi fără nici o expresie pe chipul său. Rînd pe rînd, acoliții guvernului se ridicară pentru a enumera dificultățile ce stăteau înaintea cabinetului şi eforturile extraordinare pe care le făcea acesta, şi pe care avea să le facă şi în viitor, pentru a înfrînge aceste dificultăți. Arzînd de indignare, David asculta întruna – discursuri ținute de Dudgeon, Bebbington, Hume şi Cleghorn –, fiecare cuvînt din ele constituind expresia unui compromis, a unei amînări *sine die*. Urechea lui, exersată în ultima vreme şi foarte încordată acum, datorită emoției, simțea inflexiunea din fiecare turnură de frază, scuza latentă, intenția ascunsă de a înfățişa un lucru neplăcut într-o lumină cît mai favorabilă.

Stînd acolo, rece, deşi fierbea în sinea lui, David aştepta să atragă atenția preşedintelui camerei. Trebuia neapărat să ia cuvîntul. Îi era imposibil să şadă cu brațele încrucişate cînd era vorba de o asemenea trădare. Oare pentru asta se zbătuse, se luptase, pentru asta îşi sacrificase viața? În timp ce aştepta, i se perindară pe dinaintea ochilor imagini ale strădaniilor sale din ultimii ani: începuturile sale modeste în Biroul Federației, lupta aprigă în vălmăşagul apăsător al politicii locale, eforturile sale îndelungi şi necruțătoare din aceşti ultimi ani – aspirațiile, munca titanică, sufletul pe care-l pusese în această muncă. Şi la ce mai serveau toate acestea, dacă măsurile astea false, această respingere a tuturor angajamentelor luate, această parodie a justiției anihila tot ce se făcuse pînă atunci?

Ridică brusc capul, plin de o hotărîre de-a dreptul violentă, fixîndu-l cu ochii dilatați pe vorbitorul din acel moment. În picioare se afla acum Stone, bătrînul Eustace Stone, care începuse ca un politician dintre cei mai radicali, trecuse apoi pe lista liberală, şi pe urmă, în timpul războiului, înflorise definitiv în culorile sale adevărate, conservatoare. Stone, un adevărat maestru al cazuisticii

politice, şiret ca un vulpoi bătrîn, nu mai contenea cu laudele aduse proiectului de lege, în speranța de a fi trecut cu prima ocazie pe lista celor ridicați la rangul de lord. Toată viața lui, Stone tînjise după un loc în Camera Lorzilor, şi acum începuse să-l adulmece, ca pe-un ciorchine bogat de struguri, coborît centimetru cu centimetru, pînă ce ajunsese aproape de botul acestei vulpi, care stătea cu fălcile căscate, gata să-l înhațe. Făcînd un efort de a-şi extinde popularitatea, el împărțea buchete de flori în dreapta şi-n stînga şi vorbea pe un ton declamator şi plin de înflorituri. Teza pe care o expunea era noblețea de caracter a minerului, şi o dezvolta cu un meşteşug de o măiastră şiretenie, pentru a discredita toate argumentele cum că prezentul proiect de lege ar fi putut să provoace noi nemulțumiri printre muncitori.

– Dar cine oare din Camera noastră a Comunelor, proclamă el sonor, ar avea îndrăzneala să declare că în inima minerului britanic sălăşluieşte măcar o cît de slabă umbră de neîncredere? În această privință, niciodată nu s-au spus cuvinte mai bine simțite decît acelea rostite atît de poetic de distinsul nostru coleg, care reprezintă circumscripția Carnarvon Boroughs. Într-adevăr, fac un apel la indulgența dumneavoastră, pentru a cita aceste vorbe memorabile.

Într-adevăr, el îşi rotunji frumos gura şi începu să recite:

– „L-am văzut pe miner la locul lui de muncă, şi pot să spun că nimeni nu munceşte mai bine decît el. L-am văzut pe miner ca om politic, şi pot să spun că nimeni nu gîndeşte mai înțelept decît el. L-am auzit pe miner cîntînd, şi pot să spun că nimeni nu are glasul mai dulce. L-am văzut pe miner jucînd fotbal, şi pot să spun că nimeni nu-i poate sta în cale. În orice activitate a lui, minerul se dovedeşte credincios, serios şi curajos..."

„O, Doamne, gemu David, cît o să mai dureze poliloghia asta?" Şi se gîndi la incendierea minei Neptun, un act de sabotaj, o nebunie de neiertat, luată în sine, şi totuşi exprimînd prin ea însăşi revolta minerilor împotriva propriei lor sorți. Simți cum îl arde sufletul din pricina urii pătimaşe pe care i-o stîrnea fiecare propoziție fățarnică ieşită de pe buzele vicleanului Stone ca de pe-o bandă rulantă. Îi aruncă repede o privire lui Nugent, care stătea lîngă el, acoperindu-şi fața cu mîinile. Sentimentele lui Nugent erau aceleaşi cu ale lui şi la fel de profunde; dar Nugent avea o doză mai mare de resemnare, un soi de fatalism care-l făcea să se încline mai uşor în fața inevitabilului. În schimb, el, David, nu se putea înclina. Nu, niciodată! Simțea că trebuie să vorbească, trebuie neapărat! Încordat la culme de vigoarea dorinței

de a-şi realiza ţelul, se străduia să fie calm, să-şi păstreze sîngele rece, stăpînirea de sine. Cînd, în cele din urmă, Stone ajunse la sfîrşitul peroraţiei sale pe o cale şerpuitoare ca albia unui rîu de şes, iradiind fericire în întreaga sală şi, în sfîrşit, se aşeză jos, David sări în picioare.

Aşteptă, cu nervii încordaţi, imobil; pînă la urmă reuşi să se facă văzut de preşedintele Camerei. Trase aer mult în piept, şi aerul îi intra în plămîni, încet, dureros, părînd apoi că i se răspîndeşte prin tot trupul, ca un val de hotărîre. În clipa aceea se decise să facă un ultim efort deznădăjduit, pentru a opune acestui proiect de lege tăria ţelului său de o viaţă întreagă. Mai trase o dată aer în piept. Îi revenise stăpînirea de sine necesară – o calmă stăpînire de sine – şi totodată se simţea îmbărbătat. Începu să vorbească rar, cu un aer aproape impersonal, cu o sinceritate atît de categorică, încît, după limbuţia bombastică a antevorbitorului său, izbuti imediat să fixeze atenţia întregii Camere asupra lui.

– Toată după-amiaza aceasta am ascultat dezbaterile. Aş dori din inimă să pot şi eu să împărtăşesc admiraţia distinşilor mei colegi pentru acest proiect de lege. (Pauză.) Dar, în timp ce ascultam frazele lor frumos cizelate, nu puteam să nu mă gîndesc la muncitorii despre care a vorbit atît de poetic colegul meu antevorbitor. Domnii deputaţi ştiu foarte bine că în repetate rînduri le-am atras atenţia asupra mizeriei din regiunile miniere ale ţării noastre. Şi nu o dată l-am rugat pe domnul deputat să mă însoţească în propria mea circumscripţie, ca să vadă cu ochii lui disperarea mută şi lipsită de orice perspectivă, care umple străzile din oraşul meu. Să vină să vadă oamenii cu o viaţă fără căpătîi, femeile cu inimile zdrobite, copilaşii pe faţa cărora poţi citi cuvîntul „foamete“. Dacă domnul deputat ar fi acceptat invitaţia mea, îmi închipui că i s-ar fi tăiat respiraţia şi s-ar fi întrebat cu uimire: „Dar cum Dumnezeu mai trăiesc oamenii ăştia?“ Ei bine, răspunsul este că de fapt aceşti oameni nici nu trăiesc. Ei există, pur şi simplu. Există într-o stare de decrepitudine şi demoralizare, covîrşită de o povară insuportabilă, o povară care apasă cel mai greu pe umerii celor slabi şi nevîrstnici. Nu mă-ndoiesc că domnii deputaţi se vor ridica şi-mi vor spune că mă bălăcesc într-un val de sentimentalism exagerat. Permite-ţi atunci să-i trimit pe onorabii mei colegi la rapoartele medicilor şcolari din aceste ţinuturi, din propriul meu ţinut, rapoarte unde vor găsi pe larg şi din plin confirmarea celor expuse pînă acum. Copiii suferă de frig, pentru că nu au îmbrăcăminte, copiii nu au încălţăminte, copiii nu au

greutatea normală pentru vîrsta lor, copiii sînt declaraţi slab dezvoltaţi din pricina subnutriţiei. Subnutriţie! Bănuiesc că domnii deputaţi dispun de suficientă înţelegere pentru a sesiza sensul acestui eufemism politicos. De curînd, la deschiderea parlamentului nostru, am avut din nou posibilitatea să asistăm la toată splendoarea, pompa şi luxul care – mă vor asigura distinşii mei colegi – reprezintă măreţia naţiunii noastre. Dar oare distinşii mei colegi, sau cel puţin vreunul dintre ei pune aceste elemente măcar pentru o clipă în contrast cu sărăcia, mizeria, suferinţa şi lipsurile care domnesc înăuntrul măreţiei naţiunii noastre? Poate că eu nedreptăţesc cumplit Camera Comunelor. În glasul lui David se strecură un accent de amarnică indignare. În două rînduri am avut prilejul să aud cîte-un deputat ridicîndu-se cu propunerea ca noi, membrii Camerei Comunelor, „să punem mînă de la mînă“ pentru a uşura suferinţele populaţiei din regiunile miniere. Dar există oare o ruşine mai mare decît aceasta? Chiar aşa istoviţi cum sînt, abia tîrîndu-şi zilele, oamenii aceştia nu cerşesc pomană de la noi. Ei vor dreptate! Or, proiectul acesta de lege nu le face dreptate. El le acordă dreptate numai în vorbe; proiectul este o făţărnicie curată. Oare membrii Camerei Comunelor nu-şi dau seama că industria carboniferă se deosebeşte prin însăşi natura ei de toate celelalte industrii? Este unică în felul ei. Nu e vorba numai de procesul obţinerii cărbunelui. Ea este industria de bază care furnizează materii prime pentru jumătate din industriile prospere ale ţării noastre. Iar muncitorii care produc, cu riscul vieţii lor, această marfă unică şi de importanţă vitală sînt ţinuţi în lipsuri şi mizerie, sînt angajaţi cu un salariu care nu ar ajunge măcar pentru a plăti trabucurile consumate de unii distinşi colegi de-ai noştri în incinta acestei Camere. Oare vreunul dintre deputaţii noştri crede în mod sincer că acest proiect de lege necorespunzător şi făţarnic va salva, în sfîrşit, industria? Dacă există cumva vreunul care susţine aşa ceva, atunci îi cer în mod solemn să vină înaintea noastră. Actualul nostru sistem al exploatărilor carbonifere s-a dezvoltat în felul acesta la voia întîmplării, nu ca rezultat al unor cauze economice, ci datorită unor cauze istorice şi subiective. După cum s-a mai spus, el a fost proiectat pe baza unor raţiuni genealogice, şi nu geologice. Oare distinşii mei colegi îşi dau seama pe deplin de faptul că sîntem singura ţară din lume cu o producţie de cărbune importantă, în care nu există nici un fel de control naţional, obştesc, asupra rocii în sine? Două comisii regale au recomandat în mod

insistent naționalizarea subsolului, pentru ca statul să poată să reorganizeze bazinele carbonifere pe baze moderne, științifice. Și însuși guvernul actual, înainte de ajunge la putere, și-a luat angajamentul de a naționaliza minele. Dar cum onorează acum guvernul acest angajament? Continuînd haosul, bîjbîind orbește după o scăpare din impas, tot pe baza vechiului sistem al concurenței, aplicînd restricții și limite, reducînd producția, în loc să lărgească piețele, acordînd subvenții minelor părăsite, pentru a le menține închise, aruncînd pe străzi sute și mii de reprezentanți ai clasei muncitoare, producătorii averii patriei noastre. Țin să avertizeze Camera Comunelor că un scurt răstimp se va mai putea acționa în felul acesta, dar sfîrșitul inevitabil îl constituie degradarea muncitorului și ruina întregii națiuni. David ridică glasul. Nu veți putea stoarce mai mult sînge din vinele minerilor pentru a reanima industria. Vinele lor s-au închircit, au secat, au albit. Salariile de cerșetor și foametea pustiesc regiunile miniere neîntrerupt de la război încoace, adică exact din vremea cînd distinsul meu antevorbitor asigura mereu țara că trebuie doar să ucidem un număr suficient de nemți pentru a trăi în pace și prosperitate pînă la sfîrșitul zilelor noastre. Să ia aminte membrii Camerei Comunelor. Nu este posibil ca deputații noștri să condamne colectivitatea minerilor la noi ani de mizerie. David făcu iar o pauză, și tonul său deveni convingător, apropiat, aproape rugător: prin însăși natura sa, proiectul de lege care ne-a fost propus recunoaște falimentul minei bazate pe proprietatea particulară în fața concurenței marilor carteluri și concerne. Oare acest lucru în sine nu este suficient pentru a exprima în mod concludent avantajele unei industrii în proprietatea poporului? Camera Comunelor nu poate să nu-și dea seama de faptul că s-a pregătit un mare plan de proprietate obștească pentru eliminarea risipei, pentru sporirea la maximum a randamentului muncii, pentru reducerea cheltuielilor și prețurilor, pentru stimularea unui consum mai ridicat de energie electrică. De ce oare guvernul laburist al țării noastre refuză să ia în considerație acest gen de integrare, dînd preferință unui nebulos amalgam capitalist? De ce nu declară guvernul nostru, în mod curajos: „Vom pune capăt, o dată pentru totdeauna, moștenirii nenorocite pe care ne-au lăsat-o predecesorii noștri. Vom pune capăt, o dată pentru totdeauna, orînduirii care ne-a aruncat în haos. Vom prelua industria minieră în numele națiunii întregi, și o vom administra pentru binele țării noastre". Un ultim răstimp de tăcere,

după care glasul lui David se înălță, atingînd culmea apelului pătimaş. Solicit Camera Comunelor , în numele noțiunilor de cinste şi conştiință, să cerceteze elementele pe care le-am expus dinaintea dumneavoastră. Şi, mai înainte ca deputații noştri să treacă la vot, fac un apel în mod special către colegii mei de pe banca guvernamentală. Îi implor să-şi reconsidere atitudinea, să arunce acest paliativ la lada cu gunoi, să-şi îndeplinească angajamentul şi să introducă în parlament o lege clară şi directă a naționalizării. Dacă vom fi înfrînți în incinta Camerei Comunelor, repet, dacă şi cînd s-ar întîmpla acest lucru, ne vom adresa țării, pentru a ne acorda mandatul. În numele umanității, vă rog din inimă să cereți acest mandat din partea națiunii, înarmați fiind cu o asemenea înfrîngere, care, departe de a fi o ruşine, ar constitui un titlu de glorie.

Cînd David se aşeză la loc, se aşternu o tăcere mormîntală, o tăcere care trăda deopotrivă nehotărîrea şi încordarea. Membrii Camerei Comunelor erau impresionați, împotriva voinței lor. Apoi, Bebbington, cu un glas detaşat, calm, glacial, aruncă următoarele cuvinte:

– Este evident că onorabilul nostru coleg, care reprezintă circumscripția Sleescale, e convins că guvernul nostru poate naționaliza minele tot aşa de uşor cum îşi scoate cineva o autorizație de a cumpăra un cîine.

Un uşor zumzet străbătu sala, nesigur şi stînjenit. Atunci se produse intervenția satirică a lui Basil Eastman, rămasă legendară. Acest deputat, un tînăr conservator oarecare ales într-unul din comitatele din inima țării şi care îşi petrecea rarele vizite pe la Camera Comunelor într-o stare de letargie ereditară, avea una din rarele virtuți parlamentare care-l făceau foarte scump partidului său. Ştia să imite la perfecție o mulțime de animale. Şi acum, trezit din apatia lui obişnuită, la auzul cuvîntului cîine, se îndreptă nițel pe scaun şi lătră deodată ca un ogar speriat. Deputații tresăriră, îşi ținură respirația, şi apoi chicotiră. Chicotele se întețiră, prefăcîndu-se într-un hohot de rîs. Camera Comunelor rîse homeric, încîntată. Mai mulți deputați se ridicară, se puse chestiunea la vot, comitetul îşi expuse părerea. Era un *happy end* pentru această criză. Şi, în timp ce deputații treceau, unul după altul, prin culoarul unde se numără voturile, David se strecură neobservat afară.

CAPITOLUL XIX

David se duse să se plimbe în parcul St. James. Mergea repede, parcă s-ar fi îndreptat către o destinație precisă, cu capul ușor avîntat, cu ochii ațintiți departe de tot, înaintea lui. Nici nu-și dădea măcar seama că se află în parc, nu-și dădea seama decît de faptul că fusese înfrînt.

Înfrîngerea nu-l făcea să simtă nici umilință, nici mortificare, ci pur și simplu o tristețe cumplită, care-l apăsa ca o povară și-l trăgea în jos. Ironia cu care-l atinsese Bebbington nu-l îndurera, batjocura lui Eastman și hohotul de rîs al Camerei Comunelor nu-i lăsaseră nici un gust amar. Nu le purta pică. Gîndurile lui erau proiectate în afară, convergente parcă spre un punct din depărtare, și fuzionau într-un focar de tristețe, dar o tristețe care nu era a lui.

Ieși din parc, la Arcul Amiralității, pentru că, fără să-și dea seama, parcursese promenada Mall, și aici zgomotul circulației de pe străzi străbătea platoșa tristeții lui, care-i detașa gîndurile și i le ațintea aiurea. Rămase o clipă să privească năvala vieții, bărbații și femeile care se grăbeau, se grăbeau neîncetat, taxiurile, omnibuzele și automobilele perindîndu-se șuvoi prin fața lui, urmînd sensul unic al circulației, întrecîndu-se în viteză, accelerînd, claxonînd, fiecare în parte străduindu-se cu disperare să ajungă primul. Trecătorii se depășeau, se strecurau, se îmbulzeau și profitau de fiecare palmă de loc ca s-o poată lua înaintea celorlalți, și de fapt toți mergeau în aceeași direcție, totul învîrtindu-se în cerc.

David privi îndelung, și ochii lui triști se îndurerară și mai mult. Goana aceea rapidă, dementă deveni pentru el simbolul strădaniei oamenilor, sensul unic al traficului din viața omului. Mai departe, mereu mai departe; mai departe, tot mai departe; mereu în aceeași direcție; și fiecare pentru sine.

Studie fețele bărbaților și femeilor care zoreau pe lîngă el și i se păru că pe fiecare dintre ele citește o stranie încordare, de parcă fiecare ar fi fost absorbit numai și numai de acea viață intimă, particulară, ascunsă îndărătul fiecărui chip, și de nimic altceva. Omul ăsta e preocupat numai și numai de probleme bănești, celălalt de gîndul la mîncare, celălalt de femei. Primul l-a înșelat, în după-amiaza aceea, cu cincizeci de lire pe un altul la bursa de valori, și e încîntat. Al doilea se delectează mintal cu imaginea pateului de

ficat şi a sparanghelului, şi nu se poate hotărî care dintre aceste delicatese o să-i producă mai multe plăceri gastrice; în acelaşi timp, al treilea chibzuieşte şansele de a seduce pe soţia prietenului său, care la cina din seara trecută i-a zîmbit cu subînţeles.

David fu şocat de gîndul oribil că în mijlocul acelui şuvoi uriaş de viaţă năvalnică şi precipitată, fiecare trăia pentru propriile sale interesc, pentru propria sa mulţumire, pentru binele său propriu, numai şi numai pentru sine. Fiecare se gîndea numai la el, iar vieţile altora nu reprezentau decît un auxiliar pentru propria sa existenţă; ceilalţi nu contau, conta doar el, el, individul însuşi. Vieţile tuturor celorlalţi au importanţă doar în măsura în care afectează fericirea ta proprie. Şi omul e în stare să sacrifice fericirea şi vieţile altor oameni, e în stare să-i înşele şi să-i escrocheze, să-i extermine şi să-i anihileze, numai şi numai pentru propriul său bine, pentru propriile sale interese, pentru propria lui persoană.

Ideea aceasta îl zdrobea pe David; căută să întoarcă spatele acestui gînd, să întoarcă spatele şuvoiului de circulaţie care se învîrtea nebuneşte, în cerc. Se îndepărtă repede. O luă în sus pe Haymarket. La colţul cu Panton Street, un grup de bărbaţi cîntau pe stradă – erau patru la număr – şi se vedea cale de-o poştă că sînt mineri. Erau toţi tineri, stăteau cu capetele plecate, uitîndu-se unul la altul, şi frunţile lor aproape că se atingeau. Cîntau un cîntec în limba gaelică, erau deci mineri din Ţara Galilor. Şi tinerii aceştia velşi, lipsiţi de orice mijloace materiale, cîntau pe străzi, în timp ce toată bogăţia şi tot luxul Londrei treceau în goana roţilor pe lîngă ei.

O dată cîntecul terminat, unul dintre tineri întinse o cutie. Da, era miner. David îşi confirmă bănuiala. Cu toate că hainele îi erau sărăcăcioase şi dezasortate, arătau foarte curate; îţi făcea impresia că omul ăsta luptă să se menţină la suprafaţă, să nu se lase înghiţit de vîltoarea adîncurilor care-l pîndeau. David văzu pe faţa lui proaspăt rasă micile cicatrice, acoperite de praf de cărbune, caracteristice minerilor. Lăsă o monedă de un şiling să cadă în cutie. Omul îi mulţumi fără slugărnicie, şi David se gîndi mai trist chiar decît înainte că acest şiling a fost poate mai folositor decît toată truda, toate eforturile şi discursurile lui din ultimii cinci ani.

Se îndreptă încet spre staţia metroului din Piccadilly Circus.

Traversă pînă la staţie, îşi luă un bilet, coborî scările şi se urcă în primul vagon. În faţa lui şedea un muncitor care citea ziarul de

seară. Se oprise chiar asupra relatării discursului lui David, reprodus în edițiile de seară. Omul buchisea încet și își împăturise ziarul, lăsînd să se vadă numai partea pe care o citea. Metroul duduia zgomotos, prin tunelele întunecoase în care fiecare sunet se răsfrîngea de mii de ori. David se simți puternic îmboldit să-l întrebe pe muncitor ce părere are despre discurs. Dar pînă la urmă se abținu.

David coborî la stația Battersea și o porni pe jos spre Blount Street. Era tare obosit cînd ajunse la imobilul cu numărul 33 și simți pur și simplu o ușurare intrînd în casă și urcînd scările cu covor uzat. Doamna Tucker îl opri la jumătatea scărilor. David se întoarse spre ea cînd o auzi vorbindu-i prin ușa deschisă a odăii ei de la parter.

–A telefonat doctorița Barras, zise ea. V-a căutat de mai multe ori, dar n-a vrut să-mi lase mie vorbă ce dorește.

– Mulțumesc, doamnă Tucker, zise el.

– A zis să-i telefonați cînd sosiți, indiferent de oră.

– Bine.

Își închipui că Hilda telefonase ca să-i împărtășească suferința, să-și declare solidaritatea, și cu toate că-i era recunoscător, nu se simțea într-o dispoziție potrivită ca să-i primească condoleanțele. Dar doamna Tucker insistă:

– I-am promis doamnei doctor că o să-i telefonați de cum sosiți.

– Bine, bine, zise el, și se întoarse către telefonul aflat pe palier, în spatele lui. Cînd ceru la centrală numărul Hildei, auzi cum doamna Tucker închide mulțumită ușa.

Nu căpătă prea repede legătura, dar de îndată ce o obținu, dădu chiar peste Hilda la telefon. Se vedea bine că aștepta lîngă aparat.

– Alo, Hilda, tu ești?

David nu izbuti să-și alunge oboseala și plictiseala din glas.

– David, zise ea, te-am căutat toată după-amiaza.

– Da?

– Vreau să te văd, acum, imediat!

David șovăi.

– Iartă-mă, Hilda, dar în clipa asta sînt foarte obosit; te superi dacă...

– Trebuie să te văd, îl întrerupse ea, e important, urgent!

Urmă un răstimp de tăcere.

– Dar ce este? întrebă el.
– Nu-ți pot spune, zău, nu-ți pot spune prin telefon. Iar apoi, după o pauză: Dar e vorba de soția ta.
– Cum?
– Da.
David rămase cu receptorul în mînă, trezit brusc din oboseală, din inerție, din orice altă stare.
– Jenny, spuse el mai mult pentru sine.
– Da, repetă Hilda.
Iarăși o clipă de tăcere, apoi David vorbi repede, aproape incoerent.
– Vasăzică ai văzut-o pe Jenny. Unde e? Spune-mi, Hilda, știi unde e Jenny?
– Da, știu.
Răspunsul Hildei îl stîrni din nou.
– Atunci, spune-mi. De ce nu-mi poți spune la telefon?
– Trebuie neapărat să vii încoace, răspunse ea pe un ton neutru. Sau dacă vrei, vin eu la tine. Nu-ți pot spune mai mult la telefon.
– Bine, bine, se învoi el repede, vin imediat la tine.
Puse receptorul în furcă și coborî în fugă scările pe care le urcase atît de încet. Ajungînd pe Bull Street, opri un taxi. Ceru șoferului să-l ducă în mare viteză pînă la Hilda. Peste cîteva minute, suna la ușa apartamentului ei.
Femeia de serviciu era plecată, așa că-i deschise chiar Hilda. David o privi nerăbdător, simțind cît de tare îi bate inima, din curiozitate și grabă; scrută fața Hildei.
– Ei? zise el repede.
De fapt, aproape că sperase s-o găsească pe Jenny în apartamentul Hildei. Poate de aceea îl chemase Hilda la ea. Dar Hilda clătină din cap. Era palidă la față și tristă, și conducîndu-l în odaia care dădea spre Tamisa se așeză, fără să se uite la el.
– Ce este, Hilda? Nu cumva s-a întîmplat ceva rău?
Hilda stătea foarte liniștită și dreaptă, în rochia ei severă, de culoare închisă, cu părul negru, degajat de pe fruntea palidă; mîinile ei frumoase, de o paloare delicată, i se odihneau în poală. Părea că-i e frică să vorbească, și de fapt asta era și realitatea. În cele din urmă, îi spuse:
– Jenny a venit astăzi la mine, la clinică.
– E bolnavă? întrebă David și se îngrijoră vizibil.
– Da.
– E la spital?

– Da, la spital.

Un răstimp de tăcere. Toată bucuria stîrnită în el se prefăcu tot atît de rapid în durere. I se puse un nod în gît.

– Dar ce este? E bolnavă rău?

– Da, e destul de bolnavă, David. Îmi pare tare rău. Hilda evita să se uite la el. A venit azi după-amiază la consultațiile de la ambulatoriu. Ea nici nu-şi dă seama cît e de bolnavă. Dar a venit pur şi simplu şi a întrebat de mine, pentru că mă cunoştea...

– Dar e grav? întrebă el îngrijorat.

– Mda, sigur... Ceva intern... Bănuiesc că într-un fel e destul de grav.

David se uită lung la Hilda, dar n-o vedea pe ea, ci pe Jenny. Pe biata Jenny, pe micuța de Jenny. Şi în ochii lui stăruia tristețea şi o mare tandrețe.

Făcu un gest instinctiv, exclamînd:

– Mă duc chiar acum la spital. Să nu mai pierdem nici o clipă. Vii cu mine, sau mă duc singur?

– Aşteaptă o clipă, zise ea.

David se opri la jumătatea drumului spre uşă. Hildei îi păliseră pînă şi buzele; era îngrozitor de necăjită. Îi spuse:

– N-am putut să obțin internarea lui Jenny la spitalul Sf. Elisabeta. Am făcut tot ce-am putut, dar n-am izbutit; e un motiv ascuns, ştii cauza... A trebuit să aranjez, a trebuit s-o trimit... a trebuit s-o internez într-un alt spital, pentru început.

– La ce spital? întrebă el.

În sfîrşit, Hilda îl privi. La urma urmei, trebuia să afle şi el, mai curînd sau mai tîrziu tot avea să ştie, aşa că-i spuse:

–La spitalul Lock, din Canon Street.

La început, David nu înțelese şi se uită lung, cu un fel de mirare, la fața chinuită a Hildei; dar asta numai timp de cîteva secunde. Pe urmă, din pieptul lui izbucni un strigăt de durere, un strigăt inarticulat.

– N-am avut încotro, zise Hilda şi-şi întoarse ochii, pentru că îi făcea rău să-l vadă suferind.

Se uită pe fereastră către Tamisa, care îşi purta apele bogate la picioarele ei. Fluviul curgea în tăcere şi aceeaşi tăcere domnea şi în cameră. O tăcere care dăinui multă vreme, pînă ce vorbi David:

– Dar o să fiu lăsat s-o văd?

– Da, asta pot aranja eu. Le dau telefon chiar acum. Şovăi, ferindu-şi şi acum privirea. Sau vrei să vin şi eu cu tine?

– Nu, Hilda, murmură el, mă duc singur.

Rămase locului, în timp ce Hilda puse mîna pe telefon şi vorbi cu medicul-şef. Cînd îi comunică lui David că totul e în regulă, el îi mulţumi în grabă şi plecă. Se simţea foarte slăbit. O clipă i se păru chiar că o să leşine, şi se agăţă de gardul care înconjura blocul. Nu putea suferi asemena gesturi; cu atît mai mult cu cît se temea ca nu cumva Hilda să se uite pe fereastră şi să-l vadă; dar ce era să facă, nu se putu stăpîni! Într-un apartament de la parter, un gramofon cînta *Tu eşti fericirea inimii mele*. Era cîntecul la modă, toată Londra se înnebunea după el, şi-l auzeai peste tot, cîntat fie din gură, fie la un instrument, fie pe plăci. Îşi aminti că n-a mîncat nimic de la prînz. „Ar trebui poate să mănînc ceva, ca să nu mă dau în spectacol la spital“, se gîndi el.

Luă mîna de pe ostreţele gardului şi porni pe splai către o cafenea micuţă din împrejurimi. De fapt era mai mult un adăpost pentru birjari, dar probabil cel care îngrijea localul şi-a dat seama că nu se simte bine şi i-a dat lui David o cafea fierbinte şi un sandviş.

– Cît face? întrebă David.

– Cinci peni, răspunse omul.

În timp ce bea cafeaua şi mînca sandvişul, îi răsuna întruna în cap melodia auzită la gramofon.

Spitalul Lock. Nu era prea departe, şi un taxi îl duse repede pînă acolo. Stătea cocîrjat pe perna taxiului – o maşină curată şi nouă. Şoferul aranjase şi un buchet de flori galbene artificiale, într-un vas cromat. În taxi mai stăruia puţin parfum – parfum şi aromă de ţigară. Ai fi zis că florile artificiale exală şi parfumul, şi mirosul de ţigară.

Portarul de la spitalul Lock din strada Canon era un moşneag cu ochelari; era bătrîn şi încet, şi cu toate că Hilda dăduse telefon, se produse destulă întîrziere. David aşteptă în faţa gheretei portarului pînă ce bătrînul vorbi prin telefonul interior la salonul respectiv. Pardoseala de mozaic avea un desen cu roşu şi albastru, şi chenarele pardoselii urcau puţin la baza peretelui, ca să nu se strîngă praful acolo.

Liftul urcă încet, scîncind, şi David ajunse în faţa salonului. Acolo se afla Jenny, soţia lui. Inima începu să-i bată cu o rapiditate care-l sufoca. Intră în urma infirmierei în salon.

Era un salon lung şi alb, cu paturi albe, înguste, de ambele părţi. Totul era liniştit, totul era alb şi frumos, şi în fiecare pat alb

şi frumos se afla o femeie. „*Tu eşti fericirea inimii mele*“, răsuna mereu-mereu placa de gramofon în capul lui David.

Jenny! În sfîrşit, o văzu pe Jenny, pe soţia lui. Era în ultimul pat, ultimul pat alb şi frumos, îndărătul unui paravan alb şi frumos. Faţa cunoscută şi dragă a soţiei lui, a lui Jenny, îi apăru în mijlocul frumuseţii stranii şi impunătoare a salonului alb. Simţi o strîngere de inimă, iar zvîcnirile din piept îl sufocau. Tremura din tot trupul.

– Jenny! şopti el.

Infirmiera salonului îi aruncă o privire lui David, şi apoi îl părăsi. Ieşi cu buzele strînse pungă, legănîndu-şi şoldurile.

– Jenny, şopti el din nou.

– Ştiam eu că o să vii, zise Jenny, şi-i zîmbi, fără vlagă, cu surîsul acela întrebător şi îmbietor de altădată.

Lui David i se frînse inima, nu fu în stare să rostească o vorbă, şi căzu moale pe scaunul de lîngă patul ei. Cel mai rău îi făceau ochii fetei – parcă ar fi fost ai unui cîine bătut. Pe obraji se răspîndise o plasă de vinişoare roşii. Buzele îi erau palide. Era încă frumoasă şi nu părea îmbătrînită, dar frumuseţea ei era puţin buhăită. Avea expresia tragică a unei persoane de care s-a slujit multă lume.

– Da, zise ea, ştiam eu că ai să vii. Nostim, cum m-am dus s-o văd pe doctoriţa Barras, dar cînd m-am îmbolnăvit n-am vrut să mă duc să consult un străin. Şi auzisem de Hilda Barras. Şi prin faptul că fusesem prieteni cu ea la Sleescale, orişicît... Da, şi chiar am găsit-o! Da, şi ştii, m-am gîndit eu că ai să vii şi tu.

David îşi dădu seama că e bucuroasă că-l vede, dar că nu încearcă nici măcar o urmă din emoţia care-l ardea pe el. Se bucura de revedere, fără prea mare entuziasm şi cu un aer uşor vinovat. Făcu un efort să vorbească.

– Te simţi bine aici? întrebă el.

Jenny roşi, puţin ruşinată de ceea ce pe vremuri ar fi numit ea „poziţia ei“. Foarte stînjenită, îi răspunse:

– A, da, chiar foarte bine. Ştiu că e salonul săracilor, dar infirmiera e aşa de drăguţă! O adevărată *lady*.

Vocea lui Jenny era puţin îngroşată. Pupila unuia dintre ochii aceia de cîine bătut era dilatată, neagră, mult mai mare decît cealaltă.

– Mă bucur că te simţi bine.

– Da, zise ea. Deşi niciodată nu mi-au plăcut spitalele. Mi-aduc aminte cînd şi-a rupt tăticu’ piciorul.

Jenny îi zîmbi iar, şi zîmbetul ei îi făcu de-a dreptul rău lui David – iarăşi avea aerul de cîine bătut care se gudură. Cu glas scăzut, David îi spuse:

– Dar ai fi putut să-mi scrii, Jenny.

– Am citit despre tine, îi răspunse ea. Am citit o mulţime despre tine prin jurnale. Ştii, David – şi glasul lui Jenny se învioră deodată –, ştii că o dată ai trecut pe lîngă mine pe stradă? Era pe Strand; ai treeut aşa, mai-mai să mă atingi, nu alta.

– Şi de ce nu m-ai strigat?

– Mde... întîi am vrut să te strig, şi pe urmă m-am răzgîndit. Se îmbujoră iarăşi puţin. Ştii, eram cu cineva.

– Înţeleg, zise el.

Un răstimp de tăcere.

– Şi vasăzică tot timpul ăsta ai fost la Londra, zise el într-un tîrziu.

– Da, da, încuviinţă ea cu umilinţă. A ajuns să-mi placă la nebunie Londra. Restaurantele şi magazinele, şi toate chestiile astea. M-am descurcat binişor, chiar foarte bine. N-aş vrea ca tu să crezi c-am avut tot timpul ghinion. Uneori mi-a mers chiar foarte bine.

Jenny făcu o pauză. Întinse mîna să ia ceaşca de lîngă pat. David se repezi s-o ajute şi i-o dădu în mînă.

– E nostimă, zise ea. Parc-ar fi un ibric.

– Ţi-e sete?

– Nu, numai că mă doare stomacul. Cred că o să mă fac repede bine. O să mă opereze doctoriţa Barras, cînd m-oi mai întrema.

Şi Jenny spuse acest lucru cu oarecare mîndrie.

– Da, Jenny, încuviinţă David.

Jenny îi dădu înapoi ceaşca şi se uită la el. Dar ceva din privirea lui o făcu să-şi plece ochii. Iar se lăsă tăcere.

– Iartă-mă, David, zise ea într-un tîrziu. Iartă-mă că m-am purtat urît cu tine.

Şi în ochii ei se iviră lacrimi. David nu putu să rostească un cuvînt. După un scurt răstimp, şopti:

– Lasă, Jenny, te faci tu bine. Eu numai asta doresc.

Jenny întrebă pe un ton fără expresie:

– Tu ştii ce salon e ăsta?

– Da.

Şi iar tăcere. Apoi fata vorbi din nou:

– Trebuie să mă trateze înainte de operaţie.

– Da, Jenny.

Şi în pauza care urmă din nou, Jenny izbucni în plîns. Plînse fără zgomot, cu fața înfundată în pernă. Lacrimile izvorau, fără zgomot, din ochii ei de cîine bătut.

– Vai, David, icni ea deodată, sufocîndu-se, mi-e rușine să mă uit la tine.

Își făcu apariția infirmiera.

– Ei, haide, acuma gata, zise ea. Cred că pentru astă-seară e de-ajuns.

Şi rămase acolo, impunătoare ca un jandarm.

David zise:

– Am să mai vin pe la tine, Jenny, chiar mîine.

Fata îi zîmbi printre lacrimi.

– Da, David, vino mîine, te rog.

David se ridică, apoi se aplecă asupra ei şi o sărută.

Infirmiera îl conduse pînă la uşa batantă. Cu multă răceală, îi spuse:

– Nu ştiți că nu e prea recomandabil să sărutați bolnavele din salonul acesta?

David nu răspunse. Ieşi din spital. Afară, pe Canon Street, o flaşnetă cînta *Tu eşti fericirea inimii mele.*

CAPITOLUL XX

Către ora zece, mătuşa Caroline se uită afară, pe fereastra odăii ei din Linden Place, şi se hotărî, încîntată „să facă o mică plimbare", dat fiind că era o zi aşa de frumoasă pentru luna octombrie. În ultima vreme, dacă era frumos afară, mătuşa Caroline făcea cîte-o plimbare înainte de amiază şi una după-amiază. Cea mai mare plăcere din tot ce-i putea oferi viața de la Londra o constituiau aceste mici plimbări, pe care mătuşa Caroline le făcea încet, încet şi liniştit.

Da, mătuşa Carrie se afla la Londra. Şi ce ciudat ca tocmai ea să se afle aici, în metropola imperiului, în oraşul care întotdeauna o zăpăcise şi o intimidase chiar de la distanță! Dar, la urma urmei, ce era aşa ciudat? Richard murise, mina Neptun fusese vîndută, apoi fusese pusă iar pe picioare şi redeschisă de Mawson, Gowlan & Co. Vai, din păcate se dusese şi vila Law, pentru că însuşi domnul Gowlan îşi instalase reşedința personală în casa lor, şi, după cîte

se auzea, cheltuise sume imense pentru reconstruirea ei şi pentru aranjarea grădinilor. O, Doamne, Doamne! Mătuşa Carrie tresări la gîndul că nişte mîini grosolane îi răvăşeau stratul ei cu sparanghel. Cum ar fi putut suporta însă toate aceste schimbări dacă ar mai fi rămas la Sleescale? De fapt nici n-o poftise nimeni să rămînă. Arthur devenise atît de morocănos şi posomorît; fusese angajat ca ajutor de administrator la mină şi n-o chemase să stea cu el în căsuţa pe care şi-o închiriase pe Hedley Road. De fapt, nici nu credea ea să poată uita vreodată noaptea aceea îngrozitoare, în care Arthur se întorsese beat de la Tynecastle şi-i spusese cu asprime că acuma „trebuie să se descurce şi singură". Bietul băiat! Cum ar fi putut el să-şi dea seama cît de mult au rănit-o vorbele lui? Nu că mătuşii Carrie i-ar fi trecut cumva prin cap să se tîrîie pe-acolo, victimă a unei insuportabile compătimiri, tocmai prin locurile unde altădată dăduse dovadă de atîta demnitate. Avea doar şaizeci şi patru de ani. Şi un venit de o sută douăzeci de lire pe an. Asta însemna pentru ea independenţă materială – şi apoi o aştepta Londra, oraşul intelectualităţii şi culturii. Cu respiraţia tăiată în faţa propriei ei îndrăzneli, Caroline stătuse totuşi şi chibzuise lucrurile cu toată meticulozitatea ce o caracteriza. La Londra s-ar afla în preajma Hildei, care în ultima vreme se purtase destul de frumos cu ea, şi ar fi destul de aproape şi de Grace, care se purtase întotdeauna frumos cu ea. Draga de Grace, se gîndi mătuşa Carrie, la fel de simplă şi modestă, şi săracă, ducînd o viaţă lipsită de griji, cu bărbatul ei şi cu liota de copii, fără să se gîndească la bani şi la alte probleme materiale, dar în schimb fericită, sănătoasă şi fericită. Da, mătuşa Carrie avea, fără doar şi poate, să petreacă o lună, două pe an la Grace, la Barnham. Şi pe urmă mai era şi Laura, Laura Millington, care se instalase de ani de zile la Bournemouth, cu bărbatul ei infirm. Trebuia neapărat să se ducă şi pe la Laura. Mătuşii Carrie îi păreau strălucite perspectivele pe care i le oferea sudul Angliei. În ultimii treizeci de ani trăise mai mult îngrijindu-i pe bolnavi în camerele lor: întîi Harriet şi apoi Richard. Poate că în adîncul inimii ei, mătuşa Carrie se cam săturase să tot îngrijească bolnavi, să dea rufe murdare la spălat şi să le primească înapoi.

În mod firesc, a atras-o cartierul Bayswater. Nimeni nu ştia mai bine decît mătuşa Carrie că acest cartier „a cam scăpătat". Pe de altă parte, recunoştea – deşi cu destulă mîndrie – că şi ea a scăpătat. Rămăşiţele aristocraţiei din Bayswater stîrneau anumite ecouri nostalgice în inima ei, făcînd-o să încline capul, cu o

resemnare lipsită de tristețe. Și piața Linden era cît se poate de potrivită; primăvara, verdeața pomilor era delicată și încîntătoare, pe fondul fațadelor galbene ale caselor vechi, cu stucaturi. Iar la capătul străzii se găsea o biserică, și aceasta însemna și atmosferă de reculegere, și consolare. În ultima vreme, mătușa Carrie devenise mai pioasă decît înainte; vecerniile și utreniile la care participa regulat în biserica Sfîntul Phillip îi aduceau adeseori în ochi lacrimi de voluptuoasă duioșie. Din clopotnița bisericii Sfîntul Phillip răsuna uneori un dangăt cristalin; lăptarul striga cu glas plăcut pe stradă; din multe subsoluri se înălța aroma apetisantă a fripturii de berbec. După ce făcu multe și amănunțite cercetări, mătușa Carrie își alese o cameră în casa doamnei Gittins, la numărul 104 C ; era o casă cît se poate de onorabilă, iar baia, deși cam crăpată pe alocuri și cu smalțul sărit, era întotdeauna foarte curată. Dacă puneai doi peni în automatul care deschidea gazele, aveai foarte repede apă caldă. Dar, așa cum se și cuvenea, spălarea rufelor în baie era strict interzisă. Locatarii doamnei Gittins erau de fapt numai doamne în vîrstă, cu excepția unui tînăr gentleman indian, student în drept; dar și el, cu toate că avea pielea tuciurie, păstra cea mai desăvîrșită curățenie la baie.

Perfect conștientă de numeroasele avantaje de care se bucura în situația ei actuală, mătușa Carrie se întoarse cu spatele la fereastră și se uită prin odaie. Aici trăia într-un confort pe gustul ei, înconjurată de lucrurile ei, de comorile ei – ce bine că niciodată în viață nu aruncase nimic! Camera era umplută aproape numai cu prețioasele și valoroasele ei bunuri. Pe masă era macheta cabanei elvețiene, pe care o adusese Harriet acum patruzeci de ani de la Lucerna. Era o sculptură admirabilă, și înăuntru se aflau și două vaci în miniatură – și cînd te gîndești că o dată nu știu ce o apucase și era cît pe-aci să trimită acest obiect la tombola de la St. James! Și tot acolo, atîrnînd de mînerul negru al cordonului de sonerie, lîngă polița de marmură a căminului, se aflau cele trei cărți poștale pe care i le trimisese odinioară Arthur de la Boulogne, și pe care ea le înrămase de mult. Aceste trei ilustrate îi plăcuseră întotdeauna, aveau culori vesele și, bineînțeles, mărcile poștale din străinătate, pe care nu le desprinsese de pe dosul ilustratelor, puteau și ele, cu timpul, să capete o oarecare valoare. Iar colo, pe celălalt perete, se afla suvenirul pe care-l lucrase chiar ea, pentru scumpa de Harriet, acum paisprezece ani, în pirogravură. Poezia, începînd cu versul „Cerească fuse ziua în care te născuși“, era

foarte frumoasă, iar de pirogravură ce să mai vorbim? Ehe, pe vremea ei fusese considerată o adevărată artistă în pirogravură.

Erau toate aici, toate lucruşoarele ei, toate fotografiile. Albumul ei era pe masă; serviciul ei de porţelan de Goss, globul pămîntesc, cam îngălbenit, dat fiind că-l păstrase în camera de învăţătură a copiilor, şi ghiocul acela mare care stătuse totdeauna alături de glob, şi jocul cu bile de sticlă din care Arthur pierduse una cînd avea şapte ani – vai de mine, şi cum se mai speriase ea, să nu fi înghiţit cumva Arthur bila! Şi sugativa cu cîrpa pentru şters peniţa, şi almanahul curţii regale, cu anuarul geografic al anului 1907, în sfîrşit, totul! Păstrase chiar şi instrumentul acela de răchită împletită pe care i-l cumpărase lui Richard, către sfîrşitul vieţii, ca să se apere de muşte.

Această cameră unică era o adevărată cronică a vieţii mătuşii Carrie, şi în ea mătuşa Carrie nu putea să-şi plîngă soarta. Nu, dimpotrivă, aici putea să facă un bilanţ al tuturor avantajelor de care se bucura şi să fie recunoscătoare pentru ele. Dar între timp se pregătea să-şi facă plimbarea, a, da, se apropie de oglinda mică, pătrată şi-şi puse pălăria. Pălăria asta o cumpărase acum şapte ani, şi era niţel ieşită de soare poate, şi chiar pana parcă îşi mai pierduse puţin din strălucire. Dar altfel, era o pălărie foarte bună – negrul „merge“ aproape la orice. Punîndu-şi mănuşile, îşi luă sub braţ umbrela şi o strînse tare de tot, de parc-ar fi fost o puşcă. Aruncă o ultimă privire prin odaie, şi cuprinse totul cu ochii: jumătatea de franzelă şi căniţa cu lapte, puse cu grijă pe poliţă, alături de jumătatea de roşie rămasă de ieri, cutia de cacao, astupată, ca nu cumva să pătrundă umezeala înăuntru, butonul de la gaze închis bine, ca să nu fie nici un pericol, fereastra deschisă destul de tare, ca să pătrundă aerul în odaie, nici un chibrit risipit pe nicăieri, totul aranjat şi ordonat. Mulţumită, cu nasul în vînt, mătuşa Carrie porni la plimbare.

O luă pe trotuarul pieţei Linden, dădu în Westbourne Grove, uitîndu-se prin vitrine şi admirînd obiectele expuse. Apoi, la capătul străzii, intră cu un aer familiar şi hotărît în magazinul Merrett. Era un magazin încîntător, cel mai bun dintre toate magazinele universale, unde puteai să cercetezi şi să admiri totul, absolut totul. Timp de o jumătate de oră, mătuşa Carrie se învîrti dintr-un loc într-altul, printre raioanele magazinului, cu capul într-o parte, sub pălăria neagră, preistorică, uitîndu-se la toate mărfurile, ba chiar oprindu-se de vreo două ori, ca să întrebe de preţuri. Vînzătoarele erau extrem de politicoase – lucru cu atît mai încîn-

tător, cu cît mătuşa Carrie nu-şi putea permite niciodată să facă cine ştie ce cumpărături de la magazinul Merrett. Situaţia ei financiară, cu o rentă de o sută douăzeci de lire pe an, era absolut ferită de orice primejdii, dar rămînea o realitate de netăgăduit faptul că nu-şi putea permite să facă cheltuieli nesăbuite. Şi totuşi, în dimineaţa aceea le făcu. De săptămîni de zile ochise ea un *coupe-papier* care părea de fildeş veritabil, aşa de bine era imitat, şi cu un mîner admirabil lucrat, în chip de cioc de papagal – cum naiba izbuteau ăştia să facă asemenea lucruri? se minună mătuşa Carrie –, o adevărată bijuterie, plus că-i putea sluji să deschidă scrisorile cu el. Costa nouă peni. Dar în dimineaţa aceea, mătuşa Carrie holbă ochii încîntată. Obiectul respectiv avea alături un cartonaş, pe care scria: „redus la şase peni şi jumătate". Dumnezeule! Ce ocazie, un adevărat chilipir, nu alta! Mătuşa Carrie cumpără *coupe-papier*-ul şi aşteptă să-i fie ambalat în hîrtie verde şi legat cu sforicică verde. Imediat, chiar acolo în magazin, se hotărî să i-l facă Hildei cadou.

Încîntată de cumpărătură, întrucît pentru ea era un adevărat titlu de glorie să cumpere din cînd în cînd cîte ceva de la magazinul Merrett, mătuşa Carrie se 'use către lift. Liftiera era îmbrăcată în costum de jocheu, şi apăsînd pe buton o înălţă pe mătuşa Carrie într-o clipă spre ultimul etaj. „Sala de lectură, corespondenţă şi repaus", strigă, elegant, liftiera.

Era o sală frumoasă, cu lambriuri de cedru, cu oglinzi şi fotolii agreabile, plină de ziare şi reviste şi de doamne care savurau o clipă de răgaz. Şi totul gratis, ce să mai spui, absolut gratis, lucru de necrezut!

Ieşind din lift, mătuşa Carrie ţinea şi acum umbrela sub braţ, în chip de puşcă, şi o clipă o atinse pe liftieră drept la părţile moi.

– O, scuză-mă, strigă mătuşa Carrie, şi pana de la pălărie îi tremură de intensitatea regretului. Te rog să mă crezi că a fost o scăpare din partea mea.

– Nu-i nimic, doamnă, îi răspunse fata.

Ce politicoasă!

Trecu o oră, timp în care mătuşa Carrie citi ziarele. Ca şi mătuşa Carrie, o mulţime de alte cucoane păreau că citesc ziarele. Poate că oglinzile creau o iluzie optică, dar toate cucoanele păreau mai în vîrstă, puţin ţepene, îmbrăcate într-un negru spălăcit de soare şi dornice să profite din plin de ziarele gratuite. Realitatea este că în dimineaţa aceea ziarele erau pline de tot felul de veşti. Ţara era agitată de un vîrtej. Domnul MacDonald fusese iarăşi la

rege. Cabinetul Național făcea declarații splendide și se vorbea foarte mult de alegerile care se apropiau. Mătușa Carrie era partizana înfocată a unui guvern național. Asta îți dădea un sentiment de siguranță. În ziarul *Tribune* era un articol excelent, intitulat *Nu-i lăsați pe socialiști să risipească banii VOȘTRI!* Iar un alt articol, din ziarul *Meteor*, era intitulat *Bolșevismul a luat-o razna.* Mătușa Carrie le citi pe amîndouă. Parcurse, cu multă plăcere, toate ziarele – cu excepția unei fițuici laburiste, înfiorătoare, plină de relatări mincinoase cu privire la mizeria care domnea în văile din sudul Țării Galilor. La vila Law mătușa Carrie nu găsea niciodată timp să citească. Acum se bucura din plin de răgazul pe care-l avea.

Același lift o duse iar la parter, și aceeași liftieră îi zîmbi. Era simpatică fata asta, zău așa, mătușa Carrie spera în mod sincer s-o vadă promovată într-un post mai bun.

În fața magazinului Merrett, mătușa Carrie se hotărî să pornească spre apartamentul Hildei, cu gîndul de a-i înmîna cadoul. De obicei mergea pe lîngă Kensington Gardens. Drumul către acest parc era foarte plăcut, dar reprezenta și o mare ispită, sub forma localului Floarea de măr. Mătușa Carrie nu putea mai niciodată să reziste ispitei – prăjituri de casă și niște biscuiți admirabili – și chiar și de data asta, cu toate cheltuielile de-a dreptul extravagante făcute la Merrett, intră la Floarea de măr. Vînzătoarea o cunoștea, îi zîmbi, se îndreptă spre coșulețul cu plasă de sîrmă și scoase de acolo o amandină cu glazură de cafea, pe care i-o puse într-o pungă de hîrtie.

– Mă tem că o să plouă, zise tînăra vînzătoare, dîndu-i mătușii Carrie punga.

– Vai de mine, sper să nu se-ntîmple una ca asta, draga mea, zise mătușa Carrie, în timp ce-i dădea fetei cei doi peni pentru prăjitură.

Acum poseda cele două obiecte mult visate... *coupe-papier*-ul și prăjitura de doi peni, care, savurată pe îndelete, avea să fie o încîntare la ora ceaiului. Făcuse cumpărături serioase, în orice caz destul pentru o dimineață.

Era frumos în Kensington Gardens, mai cu seamă copiii de la Heleșteul Rotund erau întotdeauna adorabili. În special astăzi era unul – un pici, își spuse mătușa Carrie –, un pici de-o șchioapă, îmbrăcat cu un costumaș roșu de comandă; tot făcea cîțiva pași și iar cădea, și iar cîțiva pași și iar cădea, pînă ce, la un moment dat,

cînd guvernanta nu era atentă, fu cît p-aci să cadă în heleşteu. Drăguţul de el!

Erau şi pescăruşi, care tot ţipau şi se aruncau în picaj după firimiturile de pîine şi bucăţile de şorici – vai, mătuşii Carrie îi făceau o plăcere nebună pescăruşii. Şi atîta pîine împărţise lumea la pescăruşi, încît tot Heleşteul Rotund avea o margine alcătuită din firimituri de pîine, sute şi sute de bucăţele, care pluteau lîngă mal. Sigur, e frumos să dai de mîncare la păsări, se gîndi mătuşa Carrie, dar pe de altă parte era ciudat să vezi cîtă pîine se risipeşte de pomană, în timp ce (dacă ar fi fost să dai crezare jurnalului ăluia îngrozitor pe care-l văzuse la Merrett) atîţia copii duceau lipsă de pîine. Dar era imposibil; era o exagerare grosolană; şi pe urmă, ce, nu erau atîtea ligi de binefacere în ţară?

Liniştită, porni în jos pe Exhibition Road. Era minunat în South Kensington, şi cartierul Chelsea era frumos, Thomas Carlyle, şi duhul său – sau ce era, un arbust? Mătuşa Carrie se apropia de apartamentul Hildei. Îi făcea mare plăcere să se ducă în vizită la Hilda. De fapt, în subconştientul ei stăruia o vagă speranţă, cine ştie, poate într-o bună zi Hilda o s-o roage să-i facă menajul. Se şi vedea îmbrăcată într-o rochie neagră, închisă pînă sus pe gît şi primind persoanele foarte grav bolnave şi foarte importante în cabinetul Hildei – şi cu cît erau mai grav bolnave şi mai importante, cu atît mai bine. Deşi mătuşa Carrie se emancipase, eliberîndu-se de camerele bolnavilor, boala păstra încă pentru ea o anumită fascinaţie morbidă.

Servitoarea îi spuse că Hilda e acasă, şi mătuşa Carrie, zîmbindu-i servitoarei cu zîmbetul acela special prin care încerca să se pună bine cu oamenii şi pe care-l folosise timp de treizeci de ani pentru personalul de serviciu de la vila Law, intră după ea în apartament.

Dar aici, pe mătuşa Carrie o aşteptă un şoc. Hilda nu era singură, şi pe mătuşa Carrie o cuprinseră nişte emoţii teribile cînd văzu că musafirul Hildei era David Fenwick. Se opri imediat ce trecu pragul odăii, şi faţa ei îmbătrînită şi stafidită se înroşi.

– Iartă-mă, Hilda, răsuflă ea, n-am ştiut. Habar n-am avut că nu eşti singură.

Hilde se ridică. Şezuse în tăcere, şi acum nu părea prea încîntată s-o vadă pe mătuşa Carrie. Totuşi, îi spuse:

– Poftim înăuntru, mătuşă Carrie. Îl cunoşti pe David Fenwick.

Mătuşa Carrie dădu mîna cu David, mai emoţionată ca oricînd. Ştia că Hilda e prietenă cu David. Dar să-l vadă în carne şi oase

pe tînărul acesta drăguț care pe vremuri îl meditase pe Arthur, iar acum ținea nişte discursuri teribil de incendiare în parlament, era o senzație copleşitoare pentru ea. Se lăsă moale într-un scaun la fereastră.

David se uită la ceas.

– Mă tem că trebuie să plec, îi spuse el Hildei, ca să mai pot ajunge la spital.

– Vai de mine, te rog nu pleca din pricina mea! strigă repede mătuşa Carrie.

I se păru că băiatul e palid şi tras la față. În ochii lui citi îngrijorarea, o îngrijorare cumplită; părea că aşteaptă chinuit să se întîmple ceva.

– E frumos afară, continuă ea repede. M-am temut că o să plouă, dar văd că nu e nici o primejdie.

– Nu cred să plouă, replică Hilda după o pauză jenantă, penibilă.

Mătuşa Carrie adăugă:

– Da, da, şi eu sper să nu plouă.

Altă pauză.

– Am trecut prin Kensington Gardens, insistă mătuşa Carrie. E o splendoare acum acolo.

– Serios? zise Hilda, fără interes. Da, îmi închipui.

– Vai, şi era un prichindel aşa de scump lîngă Heleşteul Rotund! continuă mătuşa Carrie zîmbind. Cu o hăinuță roşie, o splendoare. Vai, păcat că nu l-ați văzut! Era aşa de dulce!

În ciuda celor mai bune intenții ale ei, mătuşa Carrie avea senzația vagă că Hilda nu prea e atentă la ce spune ea. Puțin ofensată, se uită la David, care stătea în picioare la fereastră, tăcut şi preocupat.

Mătuşa Carrie simți că pluteşte ceva neplăcut în aer – avea şi ea mirosul fin, ca şi vulpea care adulmecă dis-de-dimineață apropierea unei partide de vînătoare. Îşi simți curiozitatea stîrnită. Dar David se uită iar la ceas, şi apoi la Hilda.

– Acum chiar că trebuie să plec, zise el. Te văd la ora trei.

Dădu mîna cu mătuşa Carrie şi ieşi. Ciulind urechile, mătuşa Carrie îl auzi vorbind cu Hilda în vestibul, dar, spre marea ei dezamăgire, nu izbuti să desluşească ce spune. De data asta, curiozitatea îi înfrînse timiditatea. Cînd reveni Hilda în odaie, o întrebă:

– Dar ce s-a întîmplat, Hilda dragă? Părea aşa de necăjit! Şi de ce vorbea de spital?

O vreme, Hilda păru că nici n-a auzit întrebările. Apoi răspunse, fără voia ei, parc-ar fi dorit să pună capăt definitiv curiozităţii mătuşii.

– Nevastă-sa e în spital. Se operează azi după-amiază.

– O, Doamne, Doamne! făcu înspăimîntată mătuşa Carrie, şi ochii ei se dilatară într-un uşor spasm de plăcere, provocată de ştirea senzaţională. Bine, dar...

– Nu e vorba de nici un dar, i-o reteză Hilda. O operez chiar eu şi prefer să nu discut despre asta.

Mătuşa Carrie făcu nişte ochi cît cepele. După un răstimp de tăcere, murmură cu umilinţă:

– Şi ai s-o faci bine, Hilda dragă?

– Dar tu ce-ţi închipui? îi răspunse, nepoliticoasă, Hilda.

Mătuşa Carrie se întristă. Vai, Doamne, tare mai era afurisită Hilda asta cînd îi venea bîzdîcul! Ar fi vrut grozav s-o întrebe ce-a păţit nevasta lui David, dar expresia de pe faţa Hildei era departe de a fi încurajatoare. Abătută şi supusă, mătuşa Carrie oftă din rărunchi şi amuţi o vreme. Apoi, amintindu-şi deodată, se lumină la faţă. Zîmbi.

– A, apropo, Hilda, ţi-am cumpărat un cadou delicios, sau cel puţin – adăugă ea modest – aşa mi se pare mie.

Şi, iradiind un val de fericire către faţa sumbră a Hildei, îi arătă, foarte veselă, *coupe-papier*-ul.

CAPITOLUL XXI

În aceeaşi zi, la ora unu şi jumătate, David porni către spitalul Sfînta Elisabeta, unde fusese acum transferată Jenny, în urma unui rezultat satisfăcător al analizei sîngelui. Îşi dădea seama că e mult prea devreme, dar pe de altă parte nu putea nici să stea nemişcat în garsoniera lui şi să se omoare cu gîndul că Jenny suportă operaţia. Vasăzică Jenny, soţia lui, avea să fie operată astăzi!

Adeseori, în cursul acestor luni de tratament necesare pentru a o pregăti în vederea operaţiei, se tot întrebase care sînt sentimentele lui pentru Jenny. Nu era vorba de dragoste, nu! Era imposibil să fie dragoste. Acest sentiment murise de mult. Şi totuşi,

încerca un sentiment puternic şi copleşitor. Şi totodată era ceva mai mult decît o simplă milă.

Povestea fetei i se părea acum perfect limpede; îi mai spusese şi ea cîte ceva, mai cîrpind cîte-o minciună, mai adăugînd ceva floricele, asta în mod regulat, dar neizbutind, din nefericire, să transforme realitatea în ficţiune. Cînd venise întîi la Londra, îşi luase o slujbă la un mare magazin universal. Dar era multă treabă, mult mai multă decît la Slattery, şi salariul foarte mic, mult mai mic decît îi permisese optimismul ei să-şi închipuie. Curînd, Jenny şi-a găsit un prieten. Apoi un alt prieten. Prietenii lui Jenny fuseseră cu toţii nişte adevăraţi gentlemeni la început, pentru ca la sfîrşit să se dovedească nişte bestii, pur şi simplu. Bineînţeles, chestia cu aristocrata căreia îi slujise drept damă de companie era un basm – de fapt nu părăsise niciodată Anglia. Lui David i se păru ciudat că Jenny îşi da aşa de puţin seama de situaţia în care se găsea. Avea aceeaşi uşurinţă copilăroasă în a-şi găsi scuze, acelaşi obicei copilăresc de a se compătimi singură, cu lacrimi în ochi. Era rănită, jignită, la pămînt, dar nu-şi găsea niciodată vreo vină.

– Bărbaţii, David! plîngea ea. Nici nu poţi să-ţi închipui! Nici nu vreau să mai văd alt bărbat în ochi, cît oi mai trăi!

Jenny era nedezminţită. Cînd David îi aducea flori, era grozav de încîntată, nu pentru că i-ar fi plăcut cine ştie ce florile în sine, cît pentru a putea să-i arate infirmierei că ea e „cu o treaptă mai sus“ decît celelalte bolnave din salon. David bănuia că Jenny a născocit o legendă întreagă pentru infirmieră, bineînţeles o idilă romantică şi elegantă. Acelaşi lucru cînd, la transferarea ei în spitalul Sfînta Elisabeta, reuşise să-i obţină o rezervă numai pentru ea – asta îi arăta infirmierei celei noi „ce mult ţine el la ea“. Chiar şi la spital era romantică. Oricît de necrezut ar părea, era totuşi adevărat. Cînd condamna bestialitatea bărbaţilor, îi ceruse lui David să fie aşa de amabil să-i dea rujul de buze din poşetă, pe care reuşise s-o furişeze în dulăpiorul de la căpătîiul patului. Ţinea şi o oglinjoară ascunsă sub noptieră, ca să se poată aranja înainte de vizitele lui David. Oglinjoara era un obiect interzis acolo, dar Jenny o păstra totuşi; îi spuse că vrea să se facă frumoasă pentru el.

Cotind dinspre splai către spital, David oftă. Spera ca lucrurile să se aranjeze bine pînă la urmă – spera din tot sufletul.

Se uită la orologiul de deasupra arcadei spitalului. Tot era prea devreme, mult prea devreme, dar simţea că trebuie neapărat să intre înăuntru. Nu putea să aştepte afară, să se învîrtească pe

străzi, trebuia neapărat să intre. Se duse la etajul doi, unde se afla Jenny, şi rămase în vestibulul înalt, în care era destul de răcoare.

Din vestibul se deschideau o mulţime de uşi – uşa care dădea în camera Hildei, cea care dădea în camera infirmierei, cea de la sala de aşteptare. Dar o uşă dublă de sticlă îi atrase atenţia – uşa sălii de operaţie. Se uită la această uşă dublă, cu ochii aţintiţi la sticla mată, gîndindu-se chinuit ce s-o fi petrecînd dincolo.

Infirmiera de serviciu, sora Clegg, ieşi din salon. Ea nu ajuta la operaţii. Se uită la el, cu un reproş destul de blînd.

– Aţi venit mult prea devreme, îi spuse. Abia acum au început.

– Da, da, ştiu răspunse el. Dar trebuia să vin, n-aveam încotro.

Sora se îndepărtă, fără să-i ceară să se ducă în sala de aşteptare. Îl lăsă pur şi simplu acolo, şi acolo rămase, cu spatele lipit de perete, căutînd să se facă mai puţin observat, ca nu cumva să-i ceară cineva să plece. Se uita ţintă la geamurile mate de la uşa sălii de operaţie.

Privi atît de lung uşa aceasta, pînă i se păru că devine transparentă şi că poate vedea ce se petrece dincolo. La spitalul de campanie de pe front asistase adesea la operaţii, chiar dăduse ajutor chirurgilor, şi acum vedea totul limpede şi exact, de parcă ar fi fost chiar el în sală.

În mijlocul sălii de operaţie se afla o masă de metal, care arăta mai puţin a masă, cît a cine ştie ce maşină nichelată, cu pîrghii şi roţi, nichelate şi ele, care îi permiteau să se sucească şi să se întoarcă, pentru a adopta cele mai ciudate şi mai minunate poziţii. Nu! Nici ca o maşină nu era. Era mai degrabă ca o floare, o floare mare, de metal strălucitor, crescută pe o tulpină strălucitoare, înfiptă în pardoseala sălii de operaţie. Şi totuşi, nu era nici maşină şi nici floare, ci o masă pe care se afla ceva. De o parte a acestei mese strălucitoare stătea Hilda, de cealaltă parte – asistenta ei, iar de jur-împrejur, strînse ciorchine de parcă s-ar fi aplecat asupra mesei înghesuindu-se să vadă ce e aşezat pe ea, stăteau cîteva surori. Erau toate îmbrăcate în alb, cu bonete albe, măşti albe, dar toate aveau mîinile negre şi lucioase. De pe mîinile lor cauciucate, lucioase, se prelingeau picături grele.

Era teribil de cald în sala de operaţie, se auzea o bolboroseală şi un sîsîit ca de ceva care fierbe. În capul mesei stătea persoana care se ocupa cu anestezia, aşezată pe un scăunel rotund şi alb, avînd în apropiere nişte cilindri de metal, nişte tuburi roşii şi un sac roşu, mare. Şi această persoană era tot o femeie şi tot atît de calmă şi de plictisită.

În preajma mesei erau aranjate sticle mari şi colorate, cu soluţii antiseptice şi tăvi întregi de instrumente, care ieşeau fierbinţi din sterilizatoarele aburinde. Instrumentele îi erau înmînate Hildei. Hilda nu le privea, ci doar întindea mîna cauciucată, neagră, în care apărea cîte-un instrument pe care-l folosea. Hilda stătea uşor aplecată peste masă, slujindu-se de aceste instrumente. Era aproape imposibil să vezi ce e pe masă, pentru că surorile stăteau aşa de înghesuite de jur-împrejur, de parcă ar fi privit curioase, încercînd să descopere cine ştie ce ciudăţenie. Dar de fapt era Jenny, trupul lui Jenny. Şi totuşi, nu era Jenny şi nici trupul ei. Totul era învelit şi înfăşurat în alb, ca pentru a putea păstra mai bine taina; peste tot erau şervete albe, şervete albe care acopereau totul.

Numai un pătrăţel din trupul lui Jenny rămăsese neacoperit, curat, şi acest pătrăţel curat se vedea limpede, printre şervetele albe, pentru că pătrăţelul era colorat într-un galben strălucitor. Era efectul acidului picric. Înăuntrul acestui pătrăţel se producea totul, înăuntrul pătrăţelului se slujea Hilda de instrumentele ei, acolo umblau mîinile ei netede şi cauciucate.

Mai întîi se produse incizia. Da, da, întîi se făcu incizia. Bisturiul cald şi strălucitor trase, încet dar ferm, o linie de-a curmezişul pielii galbene strălucitoare, şi pielea formă nişte buze, şi buzele se desfăcură într-un zîmbet larg şi roşu. Din buzele roşii şi zîmbitoare ţîşniră mici jeturi de sînge, şi mîinile negre ale Hildei se mişcau, se mişcau întruna, şi de jur-împrejurul rănii se afla un cerc de pense lucioase.

O nouă incizie, mai adîncă, tot mai adîncă, înăuntrul gurii roşii a rănii, care acum nu mai zîmbea, ci rîdea de-a binelea, atît de larg se deschiseseră buzele.

Apoi, mîna Hildei intră de-a dreptul în rană. Mîna neagră şi lucioasă a Hildei se făcu mică de tot, şi ascuţită, ca un cap negru şi lucios de şarpe, şi pătrunse adînc în interiorul rănii. Şi gura aceea roşie, care rîdea, păru că înghite capul şarpelui.

După aceea, se mai folosiră şi alte instrumente, şi pensele din inelul înconjurător se apropiară tot mai tare una de alta. Părea un adevărat vălmăşag de instrumente, imposibil de descîlcit, şi totuşi nu era aşa, pentru că toate erau necesare şi matematic calculate. Faţa Hildei nu se vedea dindărătul măştii de tifon alb, se vedeau numai ochii întunecaţi ai Hildei, şi deasupra măştii albe, ochii ei păreau de oţel. Mîinile Hildei erau parcă o prelungire a ochilor ei. Şi ele erau neînduplecate şi de oţel.

Şi era nevoie să fii înarmat cu oţel. În sala de operaţie, trupul sănătos constituie o dezamăgire, dar la boală, trupul e de-a dreptul obscen. Bărbaţii ar trebui aduşi în sala de operaţie, să vadă sfîrşitul unui zîmbet de pe buzele rujate. Dar inutil, absolut inutil. Uitarea e mult mai comodă. Chiar acum, pînă şi rana îşi pierdea din oroare, se elibera de instrumente şi reintra în uitare, redevenind o rană caldă şi zîmbitoare, un zîmbet pe buzele fardate. Buzele rănii zîmbitoare, rujate, se apropiară, şi, repede-repede, acul le cusu la loc. Hilda puse copcile cu o precizie admirabilă, şi buzele rănii se strînseseră una într-alta, lăsînd doar o dungă subţire. Acum totul era aproape gata, pecetluit şi închis, sfîrşit şi uitat. Şuieratul şi bolboroseala mai slăbiseră niţel, chiar şi căldura din sală părea să mai fi cedat. Surorile nu se mai înghesuiau aşa de strîns în jurul mesei. Una dintre ele tuşi, îndărătul măştii, şi puse capăt tăcerii prelungi. Alta începu să numere tampoanele de vată, pline de sînge.

În vestibulul înalt şi rece, David stătea nemişcat, cu ochii lipiţi de uşile mate. Într-un tîrziu, uşile de deschiseră şi îşi făcu apariţia targa pe roate. Împinsă de două infirmiere, luneca fără zgomot pe roţile de cauciuc. David stătea aşa de lipit de zid, încît surorile nu-l văzură. În schimb o văzu el pe Jenny. Era aşezată pe targă; faţa îi era răsucită într-o parte, către el, şi arăta îmbujorată şi umflată; mai ales pleoapele şi obrajii erau foarte umflaţi şi congestionaţi, de parcă ar fi dormit un somn adînc şi frumos, ca o ameţeală după beţie. Jenny sforăia, şi obrajii i se umflau şi apoi cădeau la loc. De sub boneta albă îi ieşiseră şuviţe răvăşite, de parcă ar fi tras-o cineva de păr. Înfăţişarea lui Jenny nu mai era chiar aşa romantică.

David se duse la uşile batante ale salonului, care se închideau îndărătul tărgii, în timp ce surorile o duceau pe Jenny în rezerva ei, de la capătul celălalt al salonului. Apoi se întoarse, şi o văzu pe Hilda venind pe culoarul în pantă dinspre sala de operaţie. Hilda înaintă către el. Avea un aer glacial, detaşat şi dispreţuitor. Pe un ton foarte abrupt, îi spuse:

– Ei, acum e gata, şi cred că o să se facă bine.

David îi era recunoscător pentru tonul aspru; n-ar fi putut suporta nici un alt ton. O întrebă:

– Cînd pot s-o văd?

– Mai tîrziu, diseară. N-a fost o anestezie prea lungă. Hilda făcu o pauză. Cred că pe la opt o să poată primi vizite.

David îi simţi iarăşi răceala din glas şi din nou îi păru bine de felul cum vorbea Hilda; blîndeţea i s-ar fi părut odioasă, îngro-

zitoare. Hilda mai păstra ceva din asprimea şi din strălucirea rece a sălii de operaţie, şi cuvintele ei erau tăioase ca un bisturiu. Nu voia să rămînă în vestibul. Aproape enervată, trînti de perete uşa şi intră în camera ei. Uşa rămase deschisă, şi cu toate că Hilda părea să fi uitat complet de el, David o urmă în cameră. Îi vorbi cu glas scăzut:

– Hilda, ţin să-ţi spun că-ţi sînt foarte recunoscător.

– Recunoscător!

Hilda începu să se agite prin cameră, luînd diferite foi de observaţie şi punîndu-le la loc. Cu toată asprimea ei rece şi împietrită, era profund tulburată. Ea nu urmărise alt scop decît succesul operaţiei, se hotărîse cu o adevărată ferocitate să izbutească, să-i demonstreze şi lui măiestria, strălucirea ei. Dar acum, după ce o făcuse, îi era silă. Toată îndemînarea asta a ei i se păru un lucru brutal şi crud, primitiv, menit să îndrepte doar răul din trupul omului, dar lăsînd neatins răul din mintea şi sufletul lui. Ce folos! Ea punea un petic la pielea leşului, şi cu asta basta. Femeia asta de două parale avea să se întoarcă la el sănătoasă doar la trup, dar bolnavă la suflet. Şi asta o îndurera neîncetat pe Hilda, cu atît mai profund, cu cît nutrea şi ea sentimentele ei pentru David. Nu era vorba de dragoste – a, nu, era un sentiment cu mult mai subtil decît dragostea. Era singurul bărbat care o atrăsese vreodată. Ba chiar o dată ajunsese pînă acolo încît îşi pusese în cap, cu tot dinadinsul, să se îndrăgostească de el. Dar degeaba! Ea nu putea iubi nici un bărbat. Simţămîntul falimentului acestuia moral, conştiinţa că poată să-i placă David, dar nu să-i fie drag, îi îngreuia mai mult ca oricînd eforturile de a o face sănătoasă pe femeia asta, pe Jenny, ca să i-o redea lui.

Hilda se întoarse către el.

– Mă-ntorc diseară la opt, zise ea. Şi atunci am să las vorbă dacă o poţi vedea.

– Bine.

Hilda se duse la chiuvetă şi dădu drumul tare la robinet, umplu un pahar cu apă, şi, mascîndu-şi emoţia, îl bău pînă la fund.

– Acum trebuie să-mi fac vizita în salon.

– Bine, zise el iarăşi.

Plecă. Coborî scările şi părăsi spitalul. La capătul străzii John sări într-un autobuz care mergea spre podul Battersea. În autobuz îl cuprinse un vălmăşag de gînduri. Indiferent de ceea ce-i făcuse Jenny, de ceea ce-şi făcuse şi ei însăşi, îi părea bine că fusese

salvată. Era incapabil să se despartă total de Jenny, parc-ar fi fost o umbră uşoară, veşnic prezentă în inima lui. În toţi anii aceştia de cînd îl părăsise, ea continuase să trăiască vag în el; n-o uitase niciodată; iar acum, cînd o descoperise şi totul era stins între ei, persista totuşi simţămîntul curios că e legat de ea, că-i este obligat. Îşi dădea perfect seama că Jenny e o fiinţă de rînd, vulgară şi ieftină. Ştia că a făcut trotuarul. Ar fi trebuit în mod normal să simtă faţă de ea oroare şi dezgust. Dar nu, el nu putea. Ciudat, totuşi. I se înfăţişa tot ce era bun în Jenny, îşi amintea de momentele ei de altruism, de neaşteptatele impulsuri bune pe care le avea uneori, de sacrificiile generoase pe care le făcea cu banii, şi în special îşi amintea de luna lor de miere petrecută la Cullercoats, de felul cum insistase Jenny să ia el banii şi să-şi cumpere un costum de haine.

Coborî din autobuz şi merse pe Blount Street pînă acasă. Peste tot era linişte. Intră în camera lui, se aşeză la fereastră şi privi îndelung la vîrfurile pomilor din parc, care se zăreau peste acoperişurile caselor din faţă; privi la cerul care se înălţa deasupra copacilor. Tăcerea din odaie îi pătrunse în suflet, ticăitul ceasului căpătă un ritm încet şi cadenţat, ca defilarea unor infanterişti, ca paşii unor oameni care mărşăluiesc încet, înainte.

Fără să-şi dea seama, se îndreptă din şale, şi ochiul lui se aprinse, privind către cerul îndepărtat. Acum nu se mai simţea înfrînt. În sufletul lui înviase iarăşi imboldul îndîrjit de a lupta, de a lupta înainte. Înfrîngerea era vrednică de dispreţ numai dacă aducea după sine şi resemnarea, supunerea. Dar el nu voia să abandoneze nimic, nimic. Îşi păstrase încă credinţa şi încrederea în oamenii care-l susţineau. Viitorul rămînea al lui. Îl năpădi speranţa într-un flux năvalnic.

Ridicîndu-se brusc, se duse la masă şi aşternu trei scrisori. Le scrise lui Nugent, lui Heddon şi lui Wilson, adjunctul lui de la Sleescale. Scrisoarea către Wilson era foarte importantă. Îl asigura că va veni peste două zile la Sleescale, ca să ia cuvîntul la întrunirea Comitetului Executiv al secţiei sindicale locale. Scrisoarea respira un optimism viguros. De lucrul acesta îşi dădu seama şi el, recitind-o, şi se simţi încîntat. De cîteva zile, absorbit exclusiv de gîndul la operaţia lui Jenny, neglijase faptul că evenimentele politice se precipitau. După cum prevăzuse şi el, forţele financiare şi politice izgoniseră guvernul şovăielnic. Cu o săptămînă înainte, la şase octombrie, coaliţia temporară se dizolvase de bunăvoie. La şaisprezece octombrie aveau să se facă propunerile de candidaţi

pentru noile alegeri. David strînse din buze cu hotărîre. Avea să se lupte pe viață și pe moarte în alegerile care se apropiau. El considera „politica națională", preconizată de alții, drept un atac hotărît împotriva nivelului de trai al muncitorului, o politică propusă doar pentru a face față intereselor capitalului bancar. Reducerile drastice ale ajutoarelor de șomaj erau justificate sub pretextul ridicol și grotesc al „egalității de sacrificii". Sacrificiile făcute de muncitori erau mai presus de orice îndoială, dar sacrificiile făcute de alte pături ale societății nu erau chiar așa de evidente. Între timp, se investiseră în străinătate capitaluri britanice în valoare de patru miliarde de lire sterline. Partidul laburist se afla în fața celei mai mari crize din toată istoria sa. Și faptul că unii dintre conducătorii săi își legaseră soarta de coaliție nu venea cîtuși de puțin în ajutorul partidului.

Era șase și jumătate. Uitîndu-se la ceas, David constată că e mult mai tîrziu decît își închipuise. Își făcu o ceașcă de cacao și o bău citind jurnalul de după-amiază, pe care tocmai i-l adusese doamna Tucker. Ziarul colcăia de propagandă demagogică. *Feriți industria de pericolul naționalizării. Bolșevismul a luat-o razna. Coșmarul administrației laburiste* – asemenea titluri îi atraseră bineînțeles privirea. Era și o caricatură reprezentînd un John Bull* viteaz zdrobind o viperă urîcioasă. Și pe viperă era scris citeț: „Socialismul". Erau relatate cîteva vorbe de duh din arsenalul lui Bebbington. Bebbington era acum un erou al Cauzei Națiunii. Cu o zi înainte, declarase: „Doctrina luptei de clasă amenință pacea în industrie. Noi căutăm să-i apărăm pe muncitori de ei înșiși!"

David zîmbi cu amărăciune și lăsă ziarul din mînă. Cînd se va întoarce la Sleescale, va avea de spus cîte ceva tocmai în această privință. Dar ceva nițel diferit de ceea ce scria în ziar.

Trecuse de șapte, așa că se ridică, se spălă pe față și pe mîini, își luă pălăria și plecă. În el persista senzația aceea stranie de ușurare, și splendoarea amurgului i-o intensifica. Cînd trecea podul Battersea, cerul se înveșmîntase în purpură și aur, iar Tamisa îi reflecta bogăția de culori. Ajunse la spital într-o dispoziție mult mai diferită de deznădejdea din după-amiaza aceea. Totul merge mai ușor dacă omul are curaj.

---

* Nume simbolic care personifică Anglia. Provine din seria de pamflete ale scriitorului englez John Arbuthnot (1667–1735), intitulată *The History of John Bull*, care satiriza trăsăturile englezului tipic.

În capul scărilor dădu peste Hilda. Tocmai făcuse contravizita şi discuta în vestibul cu sora Clegg, înainte de a pleca acasă. David se opri.

– Pot s-o văd acum? întrebă el.

– Da, se simte foarte bine, îl asigură Hilda, care arăta mult mai liniştită decît după-amiază. Poate, ca şi el, dobîndise această linişte pe calea raţiunii. Purtarea ei era detaşată şi oficială, dar în primul rînd remarcabil de calmă. Adăugă: Cred că ai s-o găseşti într-o stare foarte bună. Anestezia n-a tulburat-o; a suportat totul foarte bine.

David nu se putu gîndi la nimic, deşi ar fi vrut să-i spună ceva. Îşi dădea seama că atît Hilda, cît şi infirmiera îl studiază. Mai ales sora Clegg părea să-l privească întotdeauna cu o curiozitate feminină nestăpînită.

– I-am spus că ai să vii, zise calmă Hilda. Părea foarte încîntată.

Sora Clegg se uită la Hilda şi zîmbi cu aceeaşi răceală dintotdeauna. Îi spuse, mai mult aparte:

– Iar pe mine m-a întrebat dacă nu e ciufulită.

David roşi puţin. Felul cum sora Clegg demascase fără milă vanitatea lui Jenny avea ceva inuman. Îi stătea pe limbă să-i răspundă ceva. Dar pînă la urmă nu spuse nimic. În momentul în care îşi ridica ochii spre sora Clegg, din salon izbucni o infirmieră tînără, probabil foarte lipsită de experienţă, pentru că altfel n-ar fi ţîşnit aşa pe uşă. Era albă ca varul la faţă. Părea îngrozită. Răsuflă uşurată cînd o văzu pe sora Clegg.

– Veniţi repede! zise ea. Repede!

Sora Clegg nu întrebă nimic. Ea ştia ce înseamnă acest gen de expresie pe faţa unei surori tinere. Însemna că survenise ceva grav. Fără o vorbă, se întoarse şi intră în salon. Hilda rămase o clipă acolo; apoi se întoarse şi intră şi ea în salon.

David rămase singur în vestibul. Incidentul se produsese atît de brusc, încît pur şi simplu nu ştia ce să zică şi ce să facă. Nu ştia dacă trebuie să treacă prin salon, de vreme ce acolo se întîmplase ceva grav. Dar înainte de a se putea hotărî, Hilda se întoarse. Veni spre el cu o repeziciune aproape de necrezut.

– Du-te în sala de aşteptare, îi ceru ea insistent.

Se uită lung la Hilda. Din salon veneau două surori şi se îndreptau, grăbite, spre sala de operaţie; mergeau în acelaşi pas, cu un aer nefiresc, parcă ar fi fost o ireală procesiune. Apoi se auzi cum se aprind lămpile din sala de operaţie, uşile cu geamuri mate se luminară, albindu-se ca un ecran de cinematograf.

– Treci în sala de aşteptare! repetă Hilda.

Insistenţa ei apărea acum nu numai în glas, ci şi în ochi şi pe chipul ei aspru, de comandant. N-avea încotro, se supuse; intră în sala de aşteptare. După ce se închise uşa în urma lui, auzii paşii grăbiţi ai Hildei.

Cazul grav era Jenny, de asta îşi dădu seama deodată, cu o certitudine care-l îngheţă. Rămase în picioare în sala goală, ascultînd zgomotul paşilor care treceau cînd într-o parte, cînd într-alta, prin vestibul. Auzi şi scrîşnetul liftului. Şi apoi alţi paşi. Urmă un răstimp de tăcere, şi după aceea auzi ceva care pur şi simplu îl îngrozi: cineva alergînd. Cineva alerga din sala de operaţie în odaia Hildei, şi înapoi. Lui David i se strînse inima. Dacă disciplina cedează în faţa grabei şi încă în atare măsură, trebuie să fie un caz de o gravitate excepţională. Da, un caz disperat. Şi acest gînd îl făcu să rămînă nemişcat unde se afla, de parcă ar fi îngheţat acolo.

Se scurse multă vreme, foarte multă vreme. David nu ştia exact cît. O jumătate de oră, poate o oră. Dar el nu-şi dădea seama. Încremenit, încordat într-o atitudine de ascultare, pur şi simplu nu era în stare să comande muşchilor mişcarea necesară pentru a se uita la ceas.

Deodată, uşa se deschise şi intră Hilda. Nici nu-i venea să creadă că e Hilda, într-atît arăta de schimbată; părea istovită şi sleită. Pe un ton obosit, îi spuse:

– Cred că ar fi bine să te duci s-o vezi acum.

David veni repede spre ea.

– Dar ce s-a întîmplat?

Hilda îl privi.

– Hemoragie.

Şi apoi repetă cuvîntul.

Buzele Hildei se strînseră. Pe urmă îi vorbi răspicat, cu amărăciune:

– În clipa în care a ieşit sora din odaie, Jenny s-a ridicat în capul oaselor şi s-a întins după oglindă, să vadă dacă e frumoasă. Amărăciunea din glasul Hildei, sentimentul înfrîngerii, era îngrozitor: Să vadă dacă e frumoasă, dacă nu i s-a deranjat părul, să se rujeze. Ei, poţi să-ţi închipui una ca asta? După tot ce-am făcut eu, ea se întinde să ia oglinda. Hilda se întrerupse, complet sfîrşită, uitînd cu totul de atitudinea împietrită din după-amiaza aceea, obsedată numai şi numai de gîndul că toată iscusinţa ei de bun meşteşugar fusese zădărnicită. Asta îi dădea o senzaţie de

îndobitocire. Îi deschise larg uşa, cu un gest de neputinţă. Cred că ar trebui să te duci acum, dacă vrei s-o vezi.

David ieşi din sala de aşteptare şi, trecînd prin salonul cu bolnave, ajunse în rezerva lui Jenny. Jenny zăcea pe spate, şi capătul patului era înălţat. Sora Clegg îi făcea o injecţie în braţ. Încăperea era în dezordine, peste tot erau lighene, gheaţă, prosoape. Pe jos zăceau cioburile unei oglinjoare.

Jenny era pămîntie la faţă. Respira agitat, dar fără să tragă mult aer în piept. Ţinea ochii în tavan. Şi ochii ăştia erau îngroziţi; păreau că se agaţă de tavan, ca nu cumva să-i scape.

Lui David i se topi inima şi o simţi parcă răspîndindu-i-se în tot trupul. Căzu în genunchi, lîngă pat.

– Jenny, zise el. O, Jenny, Jenny!

Ochii ei părăsiră tavanul şi se întoarseră şovăielnic spre el. Buzele şoptiră în chip de scuză:

–Am vrut să mă fac frumoasă pentru tine.

Şi pe obraz începură să-i şiroiască lacrimile. David îi luă mîna fără pic de sînge şi i-o ţinu într-a lui.

–Jenny, zise el. Vai, Jenny, Jenny, scumpa mea!

Ea şopti din nou, parc-ar fi învăţat o lecţie:

– Am vrut să mă fac frumoasă pentru tine.

Pe David îl înăbuşi plînsul; nu mai putea să vorbească. Lipi mîna lui Jenny de obrazul lui.

– Mi-e sete, icni ea slab. Eşti bun să-mi dai puţină apă?

David ridică ceaşca – ciudat cum semăna cu un ibric! – şi o apropie de buzele ei palide. Jenny ridică braţul fără vlagă, şi apucă ceaşca. Apoi o străbătu un fior slab prin tot trupul. Apa din ceaşcă se răspîndi pe cămaşa ei de noapte.

Pînă la urmă totul se sfîrşi cum nu se poate mai bine pentru gustul lui Jenny. Degetul mic al mîinii în care ţinea ceaşca era arcuit, graţios. Dacă ar fi ştiut Jenny de asta, i-ar fi făcut plăcere. Murise elegant.

CAPITOLUL XXII

La opt şi jumătate, în dimineaţa următoare înmormîntării lui Jenny, David coborî pe peronul gării din Sleescale, unde-l întîmpină Peter Wilson. Cu o zi înainte, în 15 octombrie, trăise o nevero-

simiIă şi precipitată succesiune a unor acte de mare tristețe: completarea ultimelor formalități dureroase, însoțirea rămășițelor pămîntești ale lui Jenny la cimitir, depunerea unei coroane de flori pe mormîntul ei. Acum sosise de la Londra cu trenul de noapte, şi nu prea apucase să doarmă. Dar nu era obosit; vîntul aspru care sufla dinspre mare şi mătura peronul îl învioră şi-i spori forțele. Lăsîndu-şi jos valiza şi dînd mîna cu Wilson, David avu în chip ciudat conştiința rezistenței sale fizice.

– Bine-ai venit! zise Wilson. De altfel, era şi timpul să vii. Zîmbetul greoi, dar binevoitor al lui Wilson nu i se ivise de astă dată pe față. Bărbuța lui ascuțită avea zvîcnirile acelea neastîmpărate care trădau întotdeauna o tulburare în mintea lui. Mare păcat că ai lipsit de la întrunirea de ieri, comitetul era foarte supărat pe chestia asta. Nici nu ştii de ce dificultăți ne izbim.

– Îmi închipui că o să fie o luptă grea, îi răspunse calm David.

– Poate chiar mai grea decît îți închipui, declară Wilson. Ai auzit ce contracandidat vor să-ți opună? Wilson făcu o pauză, scrutînd ochii lui David cu o privire curioasă şi nesigură; apoi izbucni violent: Pe Gowlan!

La auzul acestui nume, lui David i se păru că i s-a oprit inima în loc, că i s-a contractat tot trupul, prefăcîndu-se într-un bloc de gheață.

– Joe Gowlan! repetă el cu un glas fără expresie.

Urmă o tăcere încordată. Wilson zîmbi sinistru.

– Abia azi-noapte s-a aflat. E la vila Law acum – trăieşte pe picior mare. De cînd a redeschis mina Neptun, a devenit grangurul oraşului. Şi-i mai are şi pe Ramage în spate, pe Connolly şi pe Low. Şi majoritatea membrilor Comitetului Executiv al conservatorilor nu ştiu ce să mai facă să se pună bine cu el. Şi pe urmă, s-au exercitat şi presiuni puternice de la Tynecastle. Da, candidatura lui a şi fost depusă; totul e aranjat şi rezolvat.

Pe David îl cuprinse o mare nedumerire, amestecată cu un fel de groază; mintea lui se mişca aşa de greoi, nici nu putea să creadă; nu, lucrul era nesăbuit, era o nebunie, era imposibil de crezut! Ca un automat, îl întrebă pe Wilson:

– Vorbeşti serios?

– În viața mea n-am fost mai serios ca acum.

Un nou răstimp de tăcere. Vasăzică era adevărată această veste uluitoare şi înspăimîntătoare. Cu fața încordată, David îşi luă geamantanul de jos şi porni, împreună cu Wilson. Ieşiră din gară

şi coborîră pe Cowpen Street, fără să schimbe o vorbă. „Joe, Joe Gowlan", atîta auzea David, şi cuvintele acestea se întorceau mereu în mintea lui, fără cruţare. În privinţa calificării lui Joe, nu încăpea nici o îndoială – era un om cu bani, cu succes şi cu influenţă. Era de pildă ca Lennard, care, cu o avere adunată de pe urma afacerilor cu mobile proaste, cumpărase foarte uşor circumscripţia Clipton, la ultimele alegeri – Lennard care în viaţa lui nu ţinuse o cuvîntare, care îşi petrecea rarele vizite la Camera Comunelor făcînd colegilor cinste la bar sau rezolvînd cuvinte înrucişate în fumoar. Unul dintre făuritorii de legi ai naţiunii. Şi totuşi, se gîndi David cu profundă amărăciune, acest nonşalant Lennard nu era exemplul cel mai potrivit. Căci Joe avea să utilizeze Camera Comunelor pentru altceva decît pentru simpla rezolvare a cuvintelor încrucişate. Nici nu puteai bănui cîte foloase diverse şi interesante putea să obţină Joe de pe urma situaţiei sale, dacă izbutea să pună mîna pe acest mandat.

Deodată, David se smulse cu hotărîre din tristeţe şi amărăciune. Asta nu ajuta la nimic. Singurul răspuns în situaţia dată era: Joe nu trebuie să iasă deputat. „O, Doamne, gîndi David, înfruntînd şfichiul vîntului care bătea dinspre mare, o, Doamne, de-ar fi să mai am doar un singur lucru de făcut pe lume, fă-mă să-l înving pe Joe Gowlan în alegeri!"

Pătruns mai mult ca oricînd de simţămîntul obligaţiilor sale, David luă gustarea de dimineaţă la Wilson acasă, trecînd împreună cu el situaţia în revistă, cu multă atenţie. Wilson nu cruţă nici un amănunt. Întîrzierea neprevăzută a lui David şi absenţa lui din Sleescale creaseră un sentiment nefavorabil. Şi pe urmă, după cum ştia şi David, conducerea partidului laburist nu vedea cu ochi buni depunerea candidaturii lui în noile alegeri. Încă de cînd ţinuse discursul în privinţa legii minelor, fusese trecut pe lista rebelilor, fusese tratat cu ostilitate şi suspiciune. Şi totuşi, partidul care datora Federaţiei Minerilor o oarecare consideraţie, dat fiind că se bizuia pe cotizaţiile acesteia, nu se arătase dispus nici să respingă candidatul propus de federaţie. Ceea ce, pe de altă parte, nu împiedicase conducerea partidului să trimită un agent din partea Casei Transporturilor, cu misiunea de a-i influenţa pe mineri în favoarea unui alt candidat.

– A venit ca un blestemat de spion, mîrîi Wilson în încheiere. Dar cu noi nu i-a mers. Noi nu ne-am schimbat cu nimic politica. Filiala sindicatului a cerut să te pună pe dumneata candidat. Au

insistat foarte mult pe lîngă Consiliul Executiv al regiunii, şi ăia n-au avut încotro.

După aceea, Wilson îl rugă pe David să se ducă acasă şi să se odihnească puţin înainte de şedinţa de la ora trei a comitetului. David nu voia să doarmă, totuşi se duse acasă; avea nevoie de un moment de răgaz, în care să chibzuiască singur planul de bătaie.

Martha îl aştepta – îi telegrafiase el cu o seară înainte –, şi ochii ei se aţintiră imediat asupra cravatei lui negre. Dar privirea Marthei nu trăda nimic din gîndurile pe care i le stîrni culoarea cravatei, şi ea nu-i puse lui David nici o întrebare.

– Ai întîrziat, bineînţeles. De un ceas te aşteaptă gustarea de dimineaţă.

David se aşeză lîngă masă.

– Mamă, am luat gustarea la Wilson.

Marthei nu-i plăcea deloc ideea asta, aşa că insistă:

– Nu vrei să bei nici măcar un ceai?

David încuviinţă din cap.

– Ba da.

O urmări îndelung pe maică-sa cum face infuzia de ceai proaspăt, turnînd mai întîi apă fiartă în ceainicul cafeniu, apoi măsurînd exact esenţa din căniţa de alamă pe care o avea de la mama ei; îi urmări toate mişcările sigure şi ferme, şi se gîndi, cu un fel de mirare, cît de puţin s-a schimbat Martha. Cu toţi cei aproape şaptezeci de ani, avea încă părul negru, era viguroasă, neînduplecată şi neclintită ca o stîncă. Deodată, David îi spuse:

– Jenny a murit acum trei zile.

Trăsăturile Marthei rămaseră impenetrabile, aproape impresionante.

– Ştiam eu că asta trebuie să fie, zise ea punîndu-i dinainte ceaşca de ceai.

Un răstimp de tăcere. Oare asta era tot ce putea ea să spună? I se păru de o cruzime insuportabilă ideea că era în stare să audă de moartea lui Jenny fără să rostească măcar un cuvînt de regret. Dar, în timp ce se frămînta disperat în faţa neînduplecării ei, Martha declară, aproape cu bruscheţe:

– Îmi pare rău că ai suferit, David. Cuvintele astea le rosti cu atîta greutate, de parcă i le-ar fi smuls cu cleştele. Apoi, după un moment de oarecare stînjeneală, se uită pe furiş la el. Şi acum ce-o să se-ntîmple cu tine?

– Alte alegeri... altă luptă.

– Dar nu te-ai săturat încă de toate astea?

– Nu, mamă.

După ce-şi bău ceaiul, se duse sus, să se întindă cîteva ceasuri. Închise ochii, dar multă vreme somnul îl ocoli. Îi ciocănea mereu în creier, insinuant, aţîţător, rugător, gîndul „O, Doamne, fă-mă să-l împiedic pe Joe Gowlan să pătrundă în parlament, o, Doamne, ajută-mă!". Tot ceea ce combătuse el o viaţă întreagă se concentra în acest om, care-i era acum contracandidat. Trebuia să cîştige. Trebuia neapărat! Dînd glas cu toată ardoarea acestei dorinţe, ajunse să fie cuprins de toropeală, şi în cele din urmă adormi.

A doua zi, 16 octombrie, era ziua depunerii oficiale a candidaturilor, şi la ora unsprezece dimineaţa, chiar la începutul campaniei, David se întîlni cu Joe. David, însoţit de Wilson, urca scările primăriei, ca să-şi înainteze acreditivele, cînd Joe, escortat de Ramage şi Connolly, de reverendul Low şi de toţi membrii Comitetului său Executiv, împreună cu o serie de suporteri, tocmai ieşea pe uşă şi începea să coboare treptele. Văzîndu-l pe David, Joe se opri cu un aer dramatic şi-l întîmpină cu semne cavalereşti de recunoaştere. Rămase cu două trepte deasupra lui David, o siluetă frumoasă, expansivă, cu pieptul scos impresionant în afară, cu jacheta la două rînduri desfăcută, cu un buchețel de albăstrele la butonieră. Dominîndu-l cu grandoarea lui virilă, îi întinse o mînă viguroasă. Îi zîmbi, cu zîmbetul lui deschis, aşa, ca de la bărbat la bărbat.

– Bine-ai venit, Fenwick! strigă el. Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge, nu? Sper ca întrecerea noastră să fie un lucru onest. Norocul îmi zîmbeşte. Vreau să fie fairplay, fără pic de şmecherii. Dea Domnul să învingă cel mai bun dintre noi doi!

Partizanii lui Joe înălţară un murmur de aprobare, în timp ce David îngheţă pe dinafară şi se îngreţoşă pe dinăuntru.

– Dar bagă de seamă, continuă Joe, că n-o să ne batem cu mănuşi de catifea; de fapt n-o să ne batem deloc cu mănuşi; o să fie o luptă fără menajamente. Eu consider că lupt pentru Constituţie, Fenwick, pentru Constituţia britanică. Te avertizez în privinţa asta, şi te rog să nu mă înţelegi greşit. Totuşi, o să fie o luptă cinstită, între doi sportivi britanici, ştii? Asta doresc eu. Sportivitatea britanică.

Noi ovaţii se înălţară din piepturile gloatei tot mai mari de suporteri ai lui Joe, şi în entuziasmul momentului mai mulţi oameni ieşiră înainte şi-i strînseră mîinile. David se îndepărtă dezgustat. Fără o vorbă, intră în primărie. Dar Joe, fără să se lase cu nimic tulburat de nepoliteţea adversarului său, continuă să strîngă mîinile

în dreapta şi-n stînga.Joe nu era un om distant, el dădea mîna cu oricine, zău aşa, numai cu condiţia să fie oameni cinstiţi, sportivi britanici. Stînd acolo, în picioare, pe treptele primăriei, Joe se simţi îndemnat să exprime tocmai acest sentiment oamenilor care se adunaseră în momentul acela în faţa lui. El declară:

– Sînt mîndru şi nerăbdător să dau mîna cu orice om cinstit. O pauză, ca să-şi stăpînească sentimentele profunde. Cu condiţia ca şi el să vrea să dea mîna cu mine. Dar să nu-i lăsăm pe bolşevici să încerce să ne îmbrobodească. A, nu, pe Dumnezeu, asta nu! Şi Joe îşi scoase pieptul în afară, bătăios. Se simţea plin de viaţă, puternic, un războinic glorios. Băieţi, aş vrea să ştiţi că sînt împotriva bolşevicilor şi împotriva roşilor, şi împotriva tuturor sforarilor. Eu sprijin Constituţia britanică şi steagul britanic şi lira britanică. Nu degeaba ne-am făcut noi datoria în timpul războiului – unii aici în ţară, unii în străinătate! Eu mă declar partizanul legii, al ordinii, al sportivităţii şi al camaraderiei. Pentru asta lupt eu în alegeri, şi pentru asta votaţi voi. Nici un om nu are dreptul să lase lumea noastră cu defectele cu care o găseşte. Noi trebuie neapărat să facem tot ce ne stă în putinţă pentru a crea o lume mai bună, înţelegeţi? Noi trebuie neapărat să apărăm morala şi educaţia şi cele zece porunci ale *Bibliei*. Da, pe Dumnezeu, cele zece porunci! Noi n-o să sprijinim nici un fel de anarhism anticreştin al bolşevicilor, împotriva celor zece porunci! Şi nici un fel de anarhism care să surpe Constituţia britanică, steagul britanic şi lira britanică. De aceea, băieţi, vă cer să votaţi pentru mine! Şi dacă vreţi să aveţi mereu de lucru, să nu uitaţi ce v-am spus!

Stîrnite şi conduse de Ramage, aclamaţiile izbucniră de mai multe ori. Uralele îl ameţeau pe Joe ca băutura; se simţea un orator înnăscut, înălţat prin aprobarea propriei sale conştiinţe, precum şi a concetăţenilor lui. Radia de fericire, strînse mîinile tuturor din preajma lui, şi apoi coborî marţial scările.

Ajuns pe trotuar, se trezi că dă peste el un băieţel, care se împiedică şi căzu. Aplecîndu-se, cu un exces de bunătate, Joe îl ridică de jos şi-l puse pe picioare. Era desculţ.

– Copăcel, rîse el părinteşte, copăcel!

Rîsul lui Joe păru să-l sperie pe copil, un biet golănaş zdrenţăros de vreo şase ani, cu faţa palidă şi flămîndă, cu plete neţesălate căzîndu-i peste ochii mari şi speriaţi. Copilul începu imediat să plîngă. Maică-sa, care ţinea în braţe un copil de ţîţă, se apropie şi îşi trase băieţelul la o parte din drumul lui Joe.

– Frumos băiat, doamnă! exclamă încîntat Joe. Un viteaz. Cum se numeşte?

Tînăra femeie se îmbujoră la faţă, speriată că atrăsese atenţia unui om aşa de important. Îşi înfăşură mai bine în şal pruncul din braţe şi îndrăzni să-i spună timid:

– Se numeşte Joe Townley, domnule Gowlan. Fratele lui taică-su, adică unchiu-su, cum ar veni, adică Tom Townley, a lucrat în abatajul vecin cu al dumneavoastră, din sectorul Paradis, pe vremuri, cînd lucraţi şi dumneavoastră în subteran, înainte de a ajunge... ceea ce sînteţi acum... adicătelea.

– Bravo, bravo! îi răspunse Joe, mai încîntat ca oricînd. Ca să vezi! Şi soţul dumneavoastră lucrează şi el la Neptun, doamnă Townley?

– Nu, domnule Gowlan; e şomer, conaşule. Vai, conaşule, dacă ar putea să fie reprimit în slujbă...

Joe încuviinţă din cap, căpătînd deodată un aer grav.

– N-aveţi nici o grijă, doamnă. O să mă ocup eu de asta. Tocmai de aceea dau eu această bătălie electorală, anunţă el cu aprindere. Da, pe Dumnezeu, am să îndrept eu lucrurile aici! Îl mîngîie pe micuţul Joe Townley pe cap şi zîmbi din nou, înfăţişîndu-se mulţimii cu o măreaţă modestie. Un flăcău în toată legea. Şi unde mai pui că-l cheamă şi Joe! Ei, deh, cine ştie, dacă nu cumva o să ajungă şi el un al doilea Joe Gowlan!

Mai radios ca oricînd, se îndreptă către automobilul care-l aştepta. Efectul realizat era splendid. În toată mahalaua Teraselor se răspîndi vestea cum că Joe Gowlan o să-l reangajeze pe soţul lui Sarah Townley şi o să-i dea o slujbă cît mai bună în subteran, în abatajul cel mai bun din toată mina. Şi în oraşul Sleescale erau destule femei ca Sarah Townley, ceea ce îi aduse enorme avantaje lui Joe.

Capacitatea oratorică a lui Joe se dezvoltă. Avea plămîni buni, o siguranţă perfectă şi un gîtlej de aramă. Le vorbi ca o trîmbiţă. Era bărbătos. Născocea lozinci. Apărură panouri uriaşe, care se răspîndiră peste tot în oraş.

Jos cu şomajul, chinurile, boala,
sărăcia şi păcatul!
Trăiască legea, ordinea, sportivitatea şi Constituţia
britanică!!
VOTAŢI-L PE JOE GOWLAN!!!

Era un adevărat bastion al moralităţii; dar, bineînţeles, era totodată o fiinţă profund omenească, un om ca toţi oamenii, mai înţelegător ca oricine. Un spirit sportiv. La prima întrunire, ţinută la şcoala nouă din strada Bethel, după ce le ceru imperios ascultătorilor să sprijine steagul ţării, le strecură vesel şi viclean următoarele vorbe:

– Şi cînd s-or mai ţine curse de cai în parcul Gosforth, jucaţi pe Radio.

Radio era calul lui. Şi acest pont pe care li-l vîndu făcu să-i crească acţiunile uluitor.

Şi apoi, foarte des, demnitatea lui de bogătaş şi om de vază ceda, se destrăma, se topea, pentru a-i permite să se pună pe acelaşi plan cu umilinţa oamenilor cu frica lui Dumnezeu.

– Băieţi, parcă eu nu sînt de-al vostru? striga el. Doar nu m-am născut cu căiţă pe cap. Am crescut şi eu în sărăcie şi curăţenie, ca şi voi. Şi m-am luptat din greu ca să urc treptele societăţii. Politica mea este să dau fiecăruia dintre voi prilejul de a face acelaşi lucru!

Dar atuul lui, cartea cea mai tare, pe care nu o punea pe masă, ci o păstra, ascunsă cu grijă în mînecă, era posibilitatea lui de a le da de lucru. Deşi era o fiinţă omenească, unul de-al lor, un om care fusese şi el călcat în picioare şi zdrobit, rămînea totuşi Patronul. Îndărătul lăudăroşeniei şi vorbăriei sale bombastice, el se prezenta în chip de binefăcător al lor, era cel care preluase mina părăsită Neptun şi care-şi propunea acum să găsească o slujbă cinstită pentru fiecare dintre ei. Bineînţeles, astea toate aveau să vină cu timpul, după alegeri.

Campania lui căpătă din ce în ce mai multă strălucire şi putere. Ramage, care odată, pe vremuri, cînd Joe era copil, îi trăsese un picior în spate pentru că-i furase o băşică de porc, era acum lingăul lui cel mai slugarnic. Solicitat fiind de Ramage, reverendul Low ţinuse o predică ferventă de la amvonul bisericii din Bethel Street, cîntînd osanale virtuţilor domnului Joseph Gowlan ca adept al legalităţii şi ordinii şi osîndind să ardă în focul Gheenei pe toţi cei care ar fi îndrăznit să voteze în favoarea lui Fenwick. La uzina de gaze, Connolly declarase pe faţă că orice salariat care nu-l sprijină pe Gowlan e un c... de bolşevic şi o să fie concediat pe loc. Toată presa din Tynecastle îl sprijinea în mod unanim pe Joe. Jim Mawson, rămînînd în mod enigmatic în umbră, trase cîteva sfori în numele cauzei nobile a umanităţii. În fiecare zi, două aeroplane decolau de la aeroportul fabricii din Rushford şi executau numere

de acrobație aeriană deasupra orașului Sleescale, făcînd felurite reclame. Cînd era cerul senin, scriau chiar și litere prin aer, așa, ca din întîmplare. Banii vorbeau pe multe căi, dintre cele mai ocolite. Pe la Sleescale se vedeau acum tot felul de necunoscuți, care se amestecau printre muncitori și formau grupuri pe la colțul străzii, făcînd cinste cu cîte-un rînd la cîrciuma Bun găsit. Cît despre promisiuni – Joe era în stare să promită orice.

David văzu cîte forțe se concentrează împotriva lui, și lupta din răsputeri, cu curajul disperării. Dar ce jalnice erau armele lui în fața armurii lui Joe! Oriunde se întorcea, simțea o forță ascunsă care-l reținea, care-i împiedica activitatea, care-l zdrobea. Fără să se cruțe, își înteți eforturile, făcînd apel la toate resursele sale fizice, la toată educația pe care și-o făcuse, la toată experiența acumulată în decursul carierei sale politice. Dar cu cît mai aprig se lupta, cu atît mai formidabil îi răspundea Joe. Întrebările provocatoare, care de la început îi întrerupseră discursurile la întruniri, deveniseră în ultima vreme necruțătoare. Întreruperilor obișnuite știa să le facă față, ba chiar adeseori izbutea să le întoarcă în favoarea lui. Dar tulburările nu mai erau cinstite. Le provocau o bandă de huligani din Tynecastle, care apăreau la fiecare întrunire, conduși și organizați de Pete Bannon, fost boxer de categoria mijlocie și barman pe cheiul Malmo, gata oricînd și chiar doritor să sară la bătaie. Bătăile se țineau acum lanț. Devenise o regulă ca toate întrunirile ținute de David în aer liber să se termine cu dezordini și tulburări. Agentul electoral al lui David, Wilson, protestă furios la poliție și ceru o pază corespunzătoare. Protestul său primi însă un răspuns foarte placid:

– Nu e treaba noastră, îi răspunse cu nerușinare Roddam. Bannon ăsta n-are nimic de-a face cu noi. N-aveți decît să vă găsiți și voi niște slugoi.

Și campania asta curată nu încetă, ci se desfășură mai departe, pe niște linii mai subtile. În marțea următoare, dimineață, în drum spre sediul comitetului, David văzu cîteva litere scrise cu vopsea albă, de o mînă analfabetă, pe zidul de la capătul uliței Lamb: „Întrebați-l pe Fenwick de nevastă-sa!“ David păli, făcu un pas înainte, de parc-ar fi vrut să șteargă ocara. Dar inutil, absolut inutil. Aceeași întrebare era scrisă peste tot, în oraș, pe toate zidurile vizibile, pe toate casele, chiar și în gări și halte, peste tot erau aceste cuvinte sălbatice, la care nu puteai răspunde. Orbit de durere și groază, David porni pe Lamb Street și intră la comitet. Îl așteptau

Wilson şi Harry Ogle. Amîndoi văzuseră inscripţia. Faţa lui Ogle era chinuită de indignare.

– E îngrozitor, David, gemu el. E o porcărie. Trebuie să mergem la el... Să facem un protest.

– Degeaba, el o să nege, răspunse David cu un glas de oţel. Nimic nu l-ar încînta mai mult decît dacă ne-am duce să ne milogim la el.

– Bine, dar, zău, ar trebui să-i plătim şi noi cu aceeaşi monedă, răspunse Harry neîmblînzit. Trebuie să spun şi eu ceva despre el, diseară, cînd am să vorbesc în sprijinul tău pe bărăganul Snook.

– Nu, Harry, refuză David, clătinînd din cap cu o bruscă hotărîre. Nu vreau să recurg la răzbunări.

În ultima vreme, în faţa acestei persecuţii organizate David nu mai simţea nici furie, nici ură, ci doar o extraordinară adîncire a vieţii lui interioare. El vedea această viaţă interioară ca o adevărată justificare a existenţei omului, independentă de formele fixe ale religiei, complet detaşată de planul material al vieţii. Puritatea scopului era pentru el singura normă de conduită, expresia adevărată a eului interior. Nimic altceva nu mai avea importanţă. Iar deplinătatea acestei interpretări spirituale a propriului său ţel nu mai lăsa nici un pic de loc pentru răutate sau ură.

Harry Ogle însă avea sentimente cu totul diferite. El turba de indignare, sufletul său simplu cerea un joc cinstit, sau cel puţin dreptatea limpede a faptei şi răsplăţii. În seara aceea, pe bărăganul Snook, unde se ţinea la ora opt o întrunire în aer liber a suporterilor, convocată cu de la sine putere, pe Harry îl luă gura pe dinainte. Uitînd complet de cele făgăduite, începu să critice tactica lui Joe. David fusese la capătul căii Hedley, în cartierul nou de căsuţe ale minerilor, şi ajunse foarte tîrziu acasă. Era o seară întunecoasă şi bătea un vînt aspru. În repetate rînduri, tot ridicase ochii de pe carte la auzul cîte unui zgomot afară, pentru că aştepta cu nerăbdare să vină Harry şi să-i povestească cum a decurs mitingul de la Snook. La ora zece se duse să închidă uşa din faţă. Atunci se rostogoli înăuntru Harry, cu faţa palidă şi însîngerată, pe jumătate leşinat. Sîngera cumplit dintr-o rană de la tîmplă.

Zăcînd zdrobit pe divan, cu o compresă rece aplicată pe rană, în timp ce David îl trimitea pe Jack Kinch să-l aducă repede pe doctorul Scott, Harry gîfîi şi vorbi cu glas tremurat:

– Cînd ne întorceam traversînd bărăganul, Bannon şi huliganii lui s-au repezit asupra noastră, David. S-a întîmplat ca eu să spun

că Gowlan stoarce sudoarea muncitorilor, că face avioane de război şi armament. Şi zău, măi băiete, că eu nu m-aş fi dat bătut, dar unul dintre ei avea o bucată de plumb...

Harry zîmbi slab şi leşină.

Doctorul îi puse zece copci pe frunte, şi apoi îl duseră la culcare. Bineînţeles, Joe Gowlan tună şi fulgeră cu o mînie îndreptăţită. Cum putea să se întîmple un asemenea lucru pe teritoriul Marii Britanii? De pe estrada primăriei, el îi denunţă pe diavolii roşii, pe bolşevici, care erau în stare să vină, să se prefacă şi să se întoarcă împotriva propriilor lor conducători. Îi trimise un mesaj de compătimire lui Harry Ogle. Această solicitudine din partea lui Joe căpătă un loc de frunte în cadrul propagandei: vorbele cele mai generoase care ţîşneau din trîmbiţa lui fură tipărite pe larg în ziare. Pînă la urmă, incidentul luă o întorsătură mai mult decît favorabilă pentru Joe.

În schimb, pentru David, pierderea sprijinului dat de Harry fu o lovitură serioasă. Harry, o persoană respectată în oraş, avea multă greutate la Sleescale printre elementele prudente, şi acum oamenii mai vîrstnici, înşelaţi şi uşor intimidaţi, începură să se gîndească bine dacă e cazul să mai participe la întrunirile convocate de David. Pe de altă parte, în momentul acela valul de isterie care străbătea ţara, ridicîndu-se împotriva partidului laburist, atinse punctul culminant. Preziceri nebuneşti privitoare la ruina financiară băgară groaza în inima oamenilor. Se zugrăveau tablouri înspăimîntătoare, cu muncitori plătiţi în loc de salarii cu pachete de hîrtii fără valoare, ce nu puteau acoperi nevoia disperată de hrană. Şi, departe de a atribui această catastrofă iminentă rezultatelor pe care le adusese sistemul economic de pînă atunci, totul era pus pe seama mişcării laburiste. „Nu-i lăsaţi să vă ia banii!" – ăsta era strigătul. Chestiunea principală o constituiau banii. „Trebuie să ne păstrăm banii, păstraţi-i cu orice preţ, apăraţi-i, sînt lucruri sacre. Banii... Banii...!"

Cu un efort de rezistenţă aproape supraomenească, David se aruncă trup şi suflet în ofensiva finală. La douăzeci şi şase octombrie făcu înconjurul oraşului cu aceeaşi camionetă veche care-l purtase spre primele lui succese. Stătu toată ziua în aer liber, îmbucînd cîte ceva pe apucate. Vorbi pînă ce-şi pierdu aproape de tot glasul. La unsprezece noaptea, după un ultim miting ţinut în faţa institutului, la lumina torţelor, se întoarse în fundătura Lamb şi se trînti pe pat, istovit. Adormi imediat. A doua zi se ţineau alegerile.

Primele rezultate indicau o prezență masivă a alegătorilor în fața urnelor. David petrecu toată dimineața în casă. Făcuse tot ce se putea face, dăduse tot ce putuse da. În mod rațional, el nu anticipa rezultatul și nici nu avea vreo idee preconcepută cu privire la verdictul pe care proprii săi oameni aveau să-l pronunțe asupra lui. Și totuși, dedesubtul acestei pojghițe, în mintea lui se dădea o luptă între speranță și teamă. Circumscripția Sleescale fusese întotdeauna fieful laburiștilor, un loc sigur pentru ei, o fortăreață a minerilor. Muncitorii știau că el s-a străduit și s-a luptat pentru ei. Dacă nu izbutise să facă nimic, asta nu era vina lui. Bineînțeles că aveau să-i acorde șansa de a se strădui și de a se lupta din nou pentru ei. David nu-l subestima pe Gowlan și nici avantajul strategic pe care-l reprezenta situația acestuia de proprietar al minei Neptun. Își dădea seama că acțiunile lipsite de scrupule ale lui Joe produseseră o sciziune incontestabilă între mineri, frîngîndu-le solidaritatea; în afară de asta, metodele lui aruncaseră umbre și îndoieli asupra reputației lui David. Amintindu-și acea perfidă referire la Jenny, care-i stricase mai mult decît toate minciunile lui Joe, i se strînse inima. Dinaintea ochilor lui David apăru imaginea lui Jenny zăcînd în mormînt. Drept care îl năpădi un val de milă, un elan de puritate, sentimentul acela vechi și familiar, întărit și întețit. Dorea din tot sufletul să cîștige, să dovedească triumful binelui în omenire, și nu al răului. Îl acuzaseră că propovăduiește revoluția. Dar singura revoluție pe care o cerea el era o revoluție în inima oamenilor, o eliberare de ticăloșie, de cruzime, de egoism, o înălțare către devotamentul și noblețea de care era capabilă inima omenească. Fără asta, orice altă schimbare era inutilă.

Către ora șase, David se duse să-i facă o vizită lui Harry Ogle, și în timp ce înainta încet pe Cowpen Street, zări o siluetă cunoscută pe strada Răzeșului. Era Arthur Barras. Ajuns în apropierea lui, David se uită drept înainte, gîndindu-se că poate Arthur nu dorește să-l recunoască. Dar Arthur se opri.

– Am fost și am votat pentru tine, zise el brusc.

Glasul lui Arthur era fără expresie, aproape aspru. Avea obrajii supți și căpătase ticuri. Mirosea a băutură.

– Îți sînt foarte îndatorat, Arthur, îi răspunse David.

Tăcere.

– Am fost în mină, după-amiază. Dar cînd am ieșit mi-am adus deodată aminte.

Ochii lui David erau emoționați, înduioșați. Îi spuse stîngaci:

– Nu mă așteptam la sprijinul tău.

– De ce nu? întrebă Arthur. Acum nu mai sînt nimic – nici roșu, nici albastru, nici nimic altceva. Și apoi adăugă brusc, cu amărăciune: Parcă ce importanță are?!

Un alt răstimp de tăcere, în care cuvintele rostite păreau să-l roadă cumplit pe Arthur. Își ridică neputincios către David privirile greoaie.

– Ciudat, nu? zise el. Să se sfîrșească totul așa.

Și dînd din cap fără pic de expresie, se întoarse și porni în josul străzii.

David merse mai departe către casa lui Ogle, înduioșat și profund tulburat de această întîlnire, în care se spusese atît de puțin și se subînțelesese atît de mult. Era un fel de avertisment: Ce îngrozitoare poate fi înfrîngerea! Idealurile lui Arthur erau zdruncinate, el se retrăsese complet din viață, se chircise în el și striga din toate fibrele: „Am suferit destul. Nu vreau să mai sufăr!“ Bătălia se sfîrșise, flacăra se mistuise. Intrînd în casa lui Ogle, David oftă.

Petrecu seara aceea la Harry, care se simțea mult mai bine și era chiar bine dispus. Amîndoi erau concentrați asupra rezultatului pe care-l așteptau, și nu vorbiră aproape deloc despre alegeri. Harry însă, cu felul lui de a fi blînd și înțelept, prezise victoria – i se părea de neconceput un alt rezultat. După cină, jucară *cribbage*, un joc de cărți care-l pasiona pe Harry. Se făcuse aproape unu noaptea. David își arunca mereu privirea către ceasul de pe cămin. Acum, că avea să afle atît de curînd rezultatul, o încordare insuportabilă puse stăpînire pe el. De două ori declară că ar fi timpul să plece, că operațiile de numărare a voturilor la primărie trebuie să fie destul de înaintate. Dar Ogle, dîndu-și poate seama de neliniștea și nerăbdarea lui David, insistă să mai rămînă nițel. Era greu să se poată afla rezultatul înainte de ora două. Între timp, putea să stea confortabil aici, unde avea un scaun lîngă focul plăcut din cămin. Drept care David se supuse, stăpînindu-și neliniștea, nerăbdarea și stînjeneala. Dar în cele din urmă, curînd după ora unu, se ridică totuși de pe scaun. Înainte de a pleca din odaie, Harry îi strînse mîna.

– Întrucît nu pot să vin acolo cu tine, vreau să te felicit de pe acum. Ce-mi pare rău este că nu am prilejul să văd mutra lui Gowlan cînd o auzi că l-ai învins.

Noaptea era liniştită acum, strălucea şi luna, în al doilea pătrat. Apropiindu-se de primărie, David se miră de cîtă lume era pe stradă. Abia izbuti să se strecoare prin mulţime către scara de la intrarea clădirii. Dar în cele din urmă reuşi să intre înăuntru, în hol, unde-l găsi pe Wilson. În camera consiliului se făcea numărarea voturilor. Wilson se întoarse enigmatic şi-i făcu loc lui David să se aşeze lîngă el. Părea obosit.

– Într-o jumătate de oră o să aflăm în sfîrşit rezultatul.

Holul se umplea de oameni. Apoi, de afară se auzi claxonul unui automobil. Peste un minut intră Gowlan, în fruntea grupului său, alcătuit din Snagg, agentul său electoral, Ramage, Connolly, Bostock, cîţiva dintre asociaţii săi din Tynecastle şi, în cinstea acestui ultim mare prilej, însuşi Jim Mawson. Joe purta o haină cu guler de astrahan, pe care o lăsase deschisă, pentru ca să se vadă că pe dedesubt era îmbrăcat în toaletă de seară. Avea faţa plină şi uşor îmbujorată. Cinase tîrziu împreună cu prietenii; după cină băuseră coniac vechi şi fumaseră trabucuri. Îşi croi spaţiu fudul prin mulţimea din hol, care-i făcu loc să treacă, şi apoi în faţa sălii consiliului, se opri cu spatele la David, fiind imediat înconjurat de partizanii săi. Grupul începu de îndată să vocifereze şi să rîdă tare.

Peste vreo zece minute, bătrînul Rutter, secretar al consiliului şi arhivar, ieşi din sală cu o hîrtie în mînă. Pe dată se făcu tăcere. Rutter îşi dădea o importanţă grozavă. Şi mai şi zîmbea pe deasupra. Cînd David văzu acel zîmbet pe faţa lui Rutter, inima îi zvîcni în piept şi apoi i se strînse. Continuînd să zîmbească, uitîndu-se cu ochi scrutători pe deasupra ochelarilor cu ramă de aur, Rutter învălui într-o privire mulţimea din hol, pe urmă, ţinînd să-şi demonstreze încă o dată importanţa, strigă tare numele celor doi candidaţi.

Grupul lui Joe se strînse pe dată în spatele lui Rutter, trecînd prin uşile duble. În acelaşi timp se ridică şi Wilson.

– Haide, îi spuse el lui David; şi glasul lui trăda o notă de îngrijorare.

David se ridică şi se înghesui printre ceilalţi, intrînd în sala de consiliu. Nimeni nu mai păstra ordinea, nu se mai acorda nimănui întîietate; era doar un şuvoi de emoţie nestăvilită şi de încordare nerăbdătoare.

– Vă rog, domnilor, vă rog, repeta mereu Rutter, daţi-le voie candidaţilor să treacă!

Urcară scara de fier, pe care o cunoşteau atît de bine, trecură prin camera mică a comitetului, şi în cele din urmă ieşiră pe balcon. Aerul răcoros al nopţii le aducea o binefăcătoare uşurare după căldura şi lumina dinăuntru. La picioarele lor, o mulţime imensă umplea strada din faţa primăriei. Semiluna palidă plutea peste turnul de extracţie de la Neptun şi aşternea solzi argintii pe întinsul mării. Din mulţimea care aştepta se înălţă un murmur de nerăbdare.

Balconul era plin. David fu împins de mulţime către margine, într-un colţ. Lîngă el se afla Ramage, purtat şi el de curent, departe de Gowlan. Grăsanul de măcelar se uită lung la David, neputînd să-şi stăpînească nervozitatea mîinilor lui uriaşe şi scăpărarea din ochii duşi în fundul capului. Sub sprîncenele cărunte şi stufoase, privirea lui era plină de emoţie şi ură. Pe faţa lui se putea citi dorinţa nebună de a-l vedea pe David înfrînt.

Rutter se afla acum în mijlocul balconului, cu hîrtia în mînă, cu faţa la mulţimea care se linişte. Un moment de tăcere mormîntală, electrizantă, chinuitoare. Nicicînd în viaţa lui nu cunoscuse David un moment atît de dureros, care să-l răvăşească atît de cumplit. În piept, inima-i bătea nebuneşte. Apoi răsună vocea ascuţită, stridentă, a lui Rutter:

Domnul Joseph Gowlan – 8 852 voturi.
Domnul David Fenwick – 7 490 voturi.

Se înălţă un strigăt puternic, căruia îi dădu tonul Ramage.

– Ura! Ura! urlă Ramage ca un taur, agitîndu-şi mîinile, încîntat la culme.

Uralele spintecau aerul. Suporterii lui Joe făcură cerc în jurul lui pe balcon, copleşindu-l cu felicitările. David se prinse cu putere de bara rece de fier, străduindu-se să-şi găsească stăpînirea de sine, să capete puţină forţă. Învins, învins, învins! Ridicînd ochii, îl văzu pe Ramage aplecat asupra lui, cu buzele agitate de o bucurie neruşinată.

– Eşti bătut, lua-te-ar dracu'! triumfă Ramage. Ai pierdut, ai pierdut totul.

– Ba nu chiar totul, răspunse David cu glas scăzut.

Răsunară noi urale, strigăte, chemări insistente adresate lui Joe. El se afla acum chiar în centrul balconului, sprijinit de bara de la margine, sorbind adulaţia mulţimii înghesuite şi surescitate. Îi domina – un trup masiv şi maiestuos, negru în lumina lunii, amplificat la maximum şi ameninţător. Dedesubt se aşterneau

fețele palide ale oamenilor. Erau ai lui – toți oamenii ăștia erau ai lui, îi aparțineau, îi putea folosi, slujeau scopului său. Ale lui erau și pămîntul, și cerul. Din depărtare se auzi un zumzet slab – avioanele lui de la Ruthford efectuau un zbor de noapte. Era rege, era divin, avea puteri nelimitate. Dar ăsta nu era decît începutul pentru el. Avea să meargă mai departe, tot mai departe. Proștii de la picioarele lui aveau să-l ajute. Avea să se urce pe culmi, să rupă lumea în două cu mîinile goale, să despice cerul cu fulgerele lui. Pacea și războiul răspundeau la chemarea lui. Banii îi aparțineau. Banii, banii, banii... și robii banilor. Ridicîndu-și amîndouă brațele către cer într-un gest de supremă ipocrizie, începu:

– Dragii mei prieteni...

CAPITOLUL XXIII

Era ora 5. Dimineața de septembrie se anunța rece. Nu se luminase încă de ziuă, și vîntul care se isca din bezna mării șlefuia bolțile cerului și dădea stelelor mai mult lustru, mai multă luminozitate. În mahalaua Teraselor domnea tăcerea.

Și atunci, răzbind prin tăcere și întuneric, se ivi un licăr la fereastra casei în care locuia Hannah Brace. Licărul stărui, și peste zece minute se deschise ușa, și bătrîna Hannah ieși din casă. Sughiță cînd o prinse vîntul înghețat. Purta un șal, bocanci cu potcoave și mai multe șorțuri puse unul peste altul și căptușite cu hîrtie de împachetat, ca să-i țină mai cald. Pe cap își trăsese o șapcă bărbătească, sub care-și ascundea șuvițele subțiri și răvășite de păr cărunt. Pe sub fălcile bătrîne și peste urechi se legase cu o flanelă roșie. În mînă ducea o prăjină lungă. De cînd bătrînul Tom Calder făcuse apă la plămîni și murise, Hannah îi luase locul de crainic al mahalalei Teraselor, și pe vremurile astea grele era foarte bucuroasă că această muncă îi mai aducea „o bucată de pîine în plus". Legănîndu-se cam greoaie, din pricina herniei, o porni încet de-a lungul uliței Inkerman. Ajunsese o biată boccea bătrînă – aproape că nici nu mai avea înfățișare de ființă omenească. Bătea prin ferestrele oamenilor cu prăjina sculîndu-i pe muncitorii care trebuia să intre în schimbul de dimineață la mină.

Dar în fața casei cu nr. 23 făcu economie de efort și nu mai bătu. La nr. 23 nici nu-i nevoie să bată – nici acum, nici altădată,

niciodată – se gîndi Hannah cu un gînd aprobator. Trecu, scuturată de fiori, pe lîngă fereastra luminată, şi începu iar să ridice prăjina, bătînd şi strigînd, strigînd şi bătînd, dispărînd apoi în întunericul crud al uliţei Sevastopol.

În casa cu nr. 23, Martha se mişca repede prin bucătăria luminată. Focul ardea cu flacără vie, patul din nişa ei era făcut, ceainicul scotea aburi. În tigaia cu coadă sfîrîiau cîrnaţii. Cu multă îndemînare, întinse faţa de masă albastră, cadrilată şi puse tacîm pentru o persoană. Îşi ducea cei 70 de ani destul de uşor, ba chiar sprinten. Pe faţa ei strălucea o expresie de mulţumire nestrămutată. De cînd se întorsese în casa ei din uliţa Inkerman, vechea ei casă, propriul ei cămin, îi ardea în ochi satisfacţia profundă de pe vremuri, care muia încordarea cutelor sumbre ce-i brăzdau fruntea şi-i lumina cu o veselie ciudată întregul chip.

Trecînd în revistă pregătirile făcute, văzu că totul e în ordine. O privire aruncată către ceasul de pe cămin – acel celebru trofeu de marmură, cîştigat de tatăl ei la un concurs de popice – îi spuse că e ora cinci şi jumătate. Mişcîndu-se fără zgomot cu papucii ei de pîslă, făcu cîţiva paşi vioi, urcă treptele scării care ducea la etaj şi strigă către odaia de sus:

– David! E cinci jumate, David!

Şi ascultînd cu urechile ciulite, aşteptă pînă ce-l auzi mişcîndu-se sus – paşii hotărîţi, apa vărsată din cană, tusea lui repetată.

Peste cîteva minute coborî şi David. Rămase o clipă să-şi încălzească la foc mîinile îngheţate, şi apoi se aşeză la masă. Era îmbrăcat cu hainele de miner.

Martha îi servi fără întîrziere gustarea de dimineaţă: cîrnaţi, pîine de casă şi un ceainic plin cu băutură fierbinte. În timp ce-l privea cum mănîncă, pe faţa Marthei se răspîndi o duioşie adîncă.

– Ţi-am pus puţină scorţişoară în ceai, zise ea în treacăt. O să-ţi ia tusea cu mîna.

– Mulţumesc, mamă.

– Mi-aduc aminte că-i făcea foarte bine lui taică-tu. El avea mare încredere în ceaiul meu cu scorţişoară.

– Da, mamă.

David nu ridică imediat ochii, dar peste o clipă, înălţînd deodată capul, o luă prin surprindere. Prinsă fără veste, expresia de pe chipul ei era de un devotament şi o afecţiune uluitoare. Repede, aproape cu stînjeneală, David se uită în altă parte: pentru prima dată, de cînd o ştia, vedea pe faţa ei expresia deschisă a

dragostei materne. Ca să-şi acopere emoţia, continuă să mănînce, aplecat asupra mesei, sorbind ceaiul fierbinte. Bineînţeles, ştia el motivul acestei noi demonstraţii de afecţiune: totul se datora faptului că în sfîrşit se întorsese la mină. În timpul anilor acelora cît învăţase, fusese profesor, activist sindical, şi chiar cît fusese deputat în parlament, Martha îşi închisese inima cu şapte lacăte împotriva lui. Dar acum, că fusese silit să se întoarcă la Neptun, îl considera cu adevărat feciorul ei, urmînd tradiţia lui taică-său, o realitate palpabilă, în sfîrşit, o muncă de bărbat adevărat.

Nu dorinţa de sfidare îl adusese din nou la mină, ci faptul simplu şi amarnic că avea absolută nevoie să trăiască. Fusese silit să-şi găsească de lucru, şi încă repede, şi nimeni n-ar putea crede cît de grea a fost această sarcină. În birourile sindicatului nu mai era acum nici un loc de activist; opoziţia Casei Transporturilor îi închisese uşa sindicatului; studiile rămase neterminate îi închideau definitiv şi porţile învăţămîntului; fusese deci silit să intre în subteran – să stea la coadă în faţa lui Arthur în biroul ajutorului de administrator, rugîndu-se să fie reprimit în mină. Nenorocirea nu-l lovise numai pe el – cazul lui în această situaţie era departe de a fi unic. Zdrobirea laburiştilor în alegeri îi adusese într-o situaţie disperată pe mulţi deputaţi rămaşi fără mandat. Ralston luase o slujbă de conţopist în biroul unei companii de navigaţie din Liverpool, Bond se angajase ca ajutor la un fotograf din Leeds, iar Jack David, un bătrînel cumsecade, cînta la pian într-un cinematograf. Ce prăpastie ca de la cer la pămînt între situaţia lor şi situaţia apostaţilor! Zîmbi furios gîndindu-se la Dudgeon, Chalmers, Bebbington şi toţi ceilalţi care savurau din plin popularitatea pe plan naţional, subscriind foarte liniştiţi la o politică ce tăia convingerile laburiste din rădăcină. În special Bebbington, prezent în toate ziarele pe prima pagină, fie printr-o relatare, fie printr-o fotografie, popularizat prin radio cu o săptămînă înainte – ţinînd cîte-un discurs nobil, răsunînd de platitudini şi şovinism ipocrit –, era aclamat ca un adevărat mîntuitor al naţiunii.

David îşi împinse brusc scaunul înapoi şi se întinse să-şi ia fularul pus pe bara de uscat rufe, deasupra maşinii de gătit. Cu spatele la foc, îşi înfăşură fularul în jurul gîtului, apoi îşi înnodă şireturile de la bocancii greoi, tropăind pe pardoseala de piatră, pînă se simţi bine în ei. Martha îi şi pregătise săculeţul cu merinde; totul bine înfăşurat în hîrtie pergament, îi umpluse plosca cu ceai şi înfundase bine dopul. Acum stătea şi lustruia un măr mare,

roşu, ştergîndu-l cu fusta, pînă cînd ajunse să lucească. I-l puse şi pe ăsta în săculeţ şi zîmbi.

– Ţie-ţi plăceau întotdeauna merele, David. Mi-am adus aminte de asta ieri, cînd făceam cumpărături la cooperativă.

– Da, mamă. David îi zîmbi la rîndul lui, înduioşat şi amuzat deopotrivă de grija cu care îl înconjura. Numai că în ultima vreme n-am mîncat aşa multe.

Martha clătină din cap a reproş, apoi spuse:

– Să nu uiţi să-l aduci diseară pe Sammy. Astăzi dimineaţă fac o budincă cu stafide.

– Bine, mamă, protestă el, dar ai să ţi-o iei pe Annie în cap dacă i-l tot răpeşti pe Sammy la fiecare masă.

Martha îşi îndreptă privirea în altă parte şi nu se uită la David; pe faţa ei nu mai era pic de duşmănie, doar o vagă stînjeneală.

– Ei, mă rog, mormăi ea în cele din urmă, decît să se supere, mai bine să vină şi ea. Eu nu pot să-l trimit pe Sammy al meu la lucru în primul schimb din viaţa lui în mină fără să-i dau budincă cu stafide. Făcu o pauză, şi apoi îşi mască blîndeţea prefăcîndu-se severă: Auzi ce spun, omul lui Dumnezeu? Cheam-o şi pe-aia să vină cu băiatul.

– Bine, mamă, răspunse el îndreptîndu-se spre uşă.

Dar Martha ţinea morţiş să-l conducă şi să-i deschidă uşa cu mîna ei. Aşa îi făcea întotdeauna, acesta fiind semnul cel mai înalt al tandreţii ei. Dînd cu ochii de întunericul aspru de afară, răspunse cu o mişcare înceată a capului la semnul lui de rămas-bun, şi apoi întîrzie în prag, cu o mînă în şold, privindu-l cum se îndepărtează pe uliţa Inkerman. Abia cînd îl înghiţi întunericul, Martha închise uşa pentru a se întoarce în căldura bucătăriei. Şi imediat, cu toate că era atît de devreme, începu cu un fel de tainică bucurie să-şi desfăşoare arsenalul pentru preparatul prăjiturilor – făină, stafide, coajă de portocale –, întinzîndu-le pe toate cu grabă, cu afecţiune, dat fiind că pregătea budinca lui Sammy. Cu toate eforturile ei de a se ascunde, nu izbuti: expresia de fericire stăruia triumfătoare pe chipul ei mîndru şi întunecat.

David coborî prin mahalaua Teraselor, şi paşii lui răsunară îmbinîndu-se cu ecoul stîrnit de alţi paşi care străbăteau la ora aceea crepusculul îngheţat. Umbre estompate i se alăturau într-o tovărăşie caldă: umbrele oamenilor care străbăteau uliţele în zori. Se auzea cîte-un cuvînt înfundat de salut: „Bună, Ned; Bună, Tom; Bună, David“. În rest, totul învăluit în tăcere. Cu picioarele tîrîte

greoi, cu capetele aplecate, cu răsuflarea albită de ger, cu licărul slab al vreunei pipe ici şi colo, înaintînd ca o masă informă, o armată de umbre, se desfăşura marşul oamenilor în zori.

Încă de la revenirea lui în mina Neptun, David era profund mişcat în acest moment al zilei. Poate că eşuase în încercarea de a se situa în fruntea armatei care dădea bătălia, dar era cel puţin sigur că mărşăluieşte alături de oameni, împreună cu oamenii. Nu se trădase nici pe el, nu-i trădase nici pe muncitori. Soarta lor rămînea legată de soarta lui, viitorul lor de viitorul lui. Şi acest gînd îi dădea curaj. Poate că într-o bună zi avea să se ridice din nou deasupra minei, poate că într-o bună zi va izbuti să ajute această armată de truditori să găsească o nouă libertate. Instinctiv, îşi înălţă capul.

În faţa străzii Cheiului trecu drumul şi bătu la uşa unei case. Fără să aştepte să-i deschidă cineva, apăsă pe clanţă, se aplecă ferindu-şi capul şi intră. Şi-n bucătăria aceasta ardea focul în vatră, iar Sammy, gata pînă la ultimul şiret legat la gheată, stătea şi aştepta nerăbdător în mijlocul încăperii, în timp ce Annie, maică-sa, se uita la el în tăcere, din umbra căminului.

– Eşti gata la timp, Sammy dragă, strigă David vesel. Mi-era teamă că o să trebuiască abia să te dau jos din pat.

Sammy zîmbi, şi ochii lui albaştri se făcură mici de tot de emoţie şi încîntare. Nu era cine ştie ce înalt pentru cei paisprezece ani ai lui, dar părea înălţat de emoţia puternică, înfiorat de marea aventură a primei zile de lucru în subteran.

– Aproape că n-a putut să adoarmă aseară, tot gîndindu-se la asta, zise Annie ieşindu-i în întîmpinare lui David. Şi m-a trezit de mai bine de un ceas.

– Ehe, arată ca un adevărat miner, zîmbi David. Mare noroc pentru mine că o să-l am pe el ca ajutor, Annie!

– David, te rog să ai grijă de el, şopti Annie, ca să n-o audă băiatul.

– Ei lasă, mamă, protestă Sammy roşind.

– Am să stau numai cu ochii pe el, Annie, zise David ca s-o liniştească. Să nu-ţi faci nici un fel de griji.

Se uită la Annie, care stătea dreaptă în faţa lui, cu faţa frumoasă şi palidă, încălzită de strălucirea flăcărilor. Primul nasture de la bluză era desfăcut, dezvăluindu-i gîtul rotund şi catifelat. Silueta ei, niciodată înclinată, nici măcar cînd era în repaus, păstra un amestec de vigoare şi gingăşie. Uşoara îngrijorare pentru Sammy,

ascunsă doar pe jumătate, o făcea să pară ciudat de tînără şi lipsită de experienţă. Inima lui David se umplu de afecţiune pentru ea. Ce vitează era fata asta, ce cinstită şi generoasă! Ea vădea adevărata nobleţe!

– Era să uit, Annie, spuse el pe un ton cît mai degajat; diseară sînteţi amîndoi invitaţii noştri. O să fie un adevărat chef.

Tăcere.

– Chiar sînt invitată? întrebă ea.

David încuviinţă apăsat din cap, puţin ironic.

– Chiar mama a zis aşa.

Umbra de melancolie dispăru de pe faţa lui Annie; plecă ochii; David vedea bine că e profund mulţumită de acest gest de recunoaştere pe care i-l acorda atît de tîrziu bătrîna.

– Vin cu plăcere, David, zise ea.

Sammy, care se şi găsea la uşă, ardea de nerăbdare să plece. Apăsă pe clanţă cu un gest semnificativ. Iar David, luîndu-şi repede rămas-bun de la Annie, ieşi după el afară. Porniră alături în josul străzii către mină. La început, David păstră tăcerea; avea gîndurile lui. Privirea aceea din ochii lui Annie, în clipa cînd stăruiseră asupra lui Sammy, îl tulburase neaşteptat de mult. „Curaj şi speranţă, gîndi el, curaj şi speranţă!“

Trecură pe lîngă măcelăria lui Ramage. Cînd ieşeau din mină la sfîrşitul schimbului, obloanele erau desfăcute, uşa – deschisă, şi Ramage se proţăpea acolo, abia aşteptînd să savureze umilinţa lui David. De patru săptămîni încoace, Ramage aştepta în fiecare zi, cu o răutate triumfătoare, storcînd şi ultima picătură de încîntare de pe urma victoriei lui.

David şi cu Sammy se apropiau de curtea minei. Înconjurară puţin, ca să evite nişte camioane pe care era scrisă cu litere mari, albe, emblema MAWSON & GOWLAN. Trecură mai departe, încadrîndu-se în şuvoiul lent şi tăcut al muncitorilor. Deasupra lor se ridicau ameninţătoare prin întuneric noile instalaţii de la gura minei Neptun, mai înalte decît înainte, dominînd oraşul, portul şi marea. David se uită cu coada ochiului la Sammy, a cărui faţă îşi mai pierduse puţin din exuberanţă, intimidat fiind de apropierea marelui eveniment. Venind lîngă băiat, David începu să-i vorbească, pentru a-i abate atenţia spre alte lucruri.

– Sammy, sîmbătă o să mergem împreună la pescuit. Septembrie e întotdeauna o lună bună pentru pescuit pe Wansbeck în sus. Luăm nişte rîme de la Middlerig şi urcăm pe rîu în sus. Ce zici, Sammy, ai chef?

– Da, unchiule Davey... răspunse băiatul privind turnul de extracție cu nerăbdare, dar și cu îndoială.

– Și pe urmă, Sammy, cînd ne întoarcem, să fiu al naibii dacă nu-ți fac cinste cu o plăcintă și o limonadă la bătrîna doamnă Plînsa!

– Da, unchiule Davey... Și ochii continuau să privească fascinați instalațiile de la gura minei. Apoi, o teamă ascunsă prinse grai: E întuneric tare cînd cobori în mină?

David îi zîmbi încurajator.

– Aș, băiete! Și-n orice caz, te deprinzi curînd.

Traversară împreună curtea minei și urcară o dată cu ceilalți cele cîteva trepte către cușca ascensorului. Ocrotindu-l pe Sammy, David îl strecură ferit de primejdie prin îmbulzeala oamenilor pînă la colivia mare de oțel. Acum Sammy se strînse tare în David și, cuprins între gratiile cuștii, întinse mîna, căutîndu-i-o pe a lui David.

– Coboară tare repede? șopti el, aproape sufocat de spaimă.

– Nu cine știe ce, îi răspunse David tot în șoaptă. Uite ce e, Sammy, prima dată ține-ți răsuflarea, și atunci o să-ți vină mai ușor.

Un răstimp de tăcere. Apoi se auzi bara închizînd trecerea. Un nou răstimp de tăcere. Pe urmă un clopot în depărtare. Minerii stăteau acolo, înghesuiți în cușcă, înghesuiți în tăcerea și lumina palidă a zorilor. Deasupra lor se înălțau atotstăpînitoare instalațiile de la gura minei, dominînd orașul, portul și marea. Dedesubtul lor, ca într-un cavou, se dezvăluia miezul întunecat al pămîntului. Ascensorul coborî. Coborî brusc, repede, în miezul întunecat al pămîntului. Și zgomotul căderii lui se ridică din bezna pămîntului, ca un oftat puternic care se înălță către stele, sus de tot, pînă la stelele cele mai îndepărtate.

Sfîrșit

3 INTEGRALA CRONIN

De acelaşi autor
Editura Orizonturi a publicat:

1 Doamna cu garoafe
2 Frumoasa Gracie

În curs de apariție:

4 *Gran Canaria*
5 *Citadela*
6 *Castelul Pălărierului*
7 *Trei iubiri*
8 *Cheile împărăției*
9 *Anii de tinerețe*
10 *Lumina Nordului*
11 *Calea lui Shannon*
12 *Grădinarul spaniol*
13 *O aventură în două lumi*
14 *Dincolo de locul acesta*
15 *Mormîntul cruciatului*

© EDITURA ORIZONTURI

Lei 1350